1002675054

FRXVIII 45

ANALYTICVS TRACTATVS DE LEGE REGIA, QVA, IN PRINCIPES SVPREMA & absoluta potestas translata fuit: cum quadam corporis politici ad instar physici, capitis, & membrorum connexione.

AVCTORE DOCTORE PETRO CALLISTO
Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæsarauguſtana olim Primario interprete, & in aula Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum: nunc vero cauſarum criminalium Regio Conſiliario.

Ad Philippum Secundum Aragonum Regem.

Anno 1616.

CVM LICENCIA ET PRIVILEGIO.

CÆSARAVGVSTÆ: Apud Ioannem à Lanaja & Quartanet, Regni Aragonum, & Vniuersitatis Typographum.

EX *comissione præclarissimi Domini Ioannis Sentis Decretorum Doctoris, Collegiatæ Ecclesiæ Beatæ Annæ Barchinonensis Prioris meritissimi, & huius Archiepiscopatus Cæsaraugustani Vicarij generalis circunspectissimi, librum hunc sedula qua potui diligentia euolui, Analyticum tractatum de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit, continentem, summa ingenij dexteritate in lucem editum à sapientissimo Iurisconsulto Doctore Petro Callisto Ramirez Iuris ciuilis in Academia Cæsaraug ustana olim primario interprete, & Curiæ D. Iustitiæ Aragonum Locumtenente, nunc vero Domini nostri Regis causarum criminalium Aragonum Consiliario. Nihilque in eo reperi nostræ Fidei orthodoxæ, bonis moribus, aut Iuris Pontificij decretis aliqua ex parte contrarium, quin potius talis in eo sententiarum vbertas, insignis resolutio, mira eruditio, tum etiam inusitata rerum varietas elucet; vt tanto viro, tanta industria, tanto denique ingenio opus dignum iudicauerim: ita vt bonarum literarum studiosis præsertim nostri Regni Forensibus eo conducibilius nihil fore existimauerim, qua propter opus huiusmodi tanto ingenij acumine elaboratum, omnibusque numeris absolutum fore Reipublicæ vtilissimum censeo. Cæsaraugustæ pridie nonas Februarij, anno 1615.*

Doctor Ioannes Nauarro.

§§§

EL Doctor Iuan Sentis Prior de la Collegial Iglesia de Santa Anna de la ciudad de Barcelona, y en lo espiritual y temporal Vicario general de la ciudad y Arçobispado de Çaragoça, por el Illustrissimo y Excellentissimo señor don Pedro Manrique por la gracia de Dios, y de la santa Sede Apostolica Arçobispo de Çaragoça del Consejo de su Magestad, &c. Por las presentes, damos licencia al Doctor Pedro Calixto Ramirez Iurisconsulto, y en lo criminal de la Audiencia Real deste Reyno de Aragon, para que pueda imprimir, y hazer imprimir vn libro que tiene compuesto, intitulado: *Analiticus tractatus de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit.* Por quanto nos consta es obra de mucha erudicion, resolucion y sentencia, y no ay en ella cosa que contrauenga a nuestra santa Fe Catholica, derecho Canonico, ni buenas costumbres. Dat. en Çaragoça a quatro dias del mes de Hebrero de M.DC.XV.

El Doctor Iuan Sentis Vicario gñal.

Por mandado de dicho señor Vicario general.

Antonio Çaporta Notario.

ANALITICVM hunc tractatum de lege Regia, qua in Principes suprema, & absoluta potestas translata fuit, editum à Domino Doctore Petro Callisto Ramirez Regio Consiliario, legi, & perlegi iussu & precepto Excellentissimi D.D. Didaci de Portugal & Pimentel Marchionis de Gelues, Locumtenentis & Capitanei generalis pro sua Maiestate in hoc præsenti Aragonum Regno, quem testor eruditione, ingenio, summaquè Doctorum allegatione esse ornatum, & nihil in eo inueniri contra regalias Maiestatis Domini nostri Regis; imo quam plurima argumenta in earum corroborationem sicquè non solum vtile, sed necessarium esse tanti viri opus non latere, sed illud in lucem proferre. Cæsaraugustæ, die 25. Februarij anni 1615.

D. Franciscus Michael à Pueyo Regius Consiliarius.

NOSOTROS los Aduogados del Reyno de Aragon abaxo firmados, dezimos que de orden, y mandamiento de los Illustrissimos señores Diputados del, auemos visto, leydo, y considerado con mucho acuerdo vn libro que ha compuesto el señor Doctor Pedro Calisto Ramirez, del Consejo criminal de su Magestad, cuyo titulo, è inscripcion es, *Tractatus de lege Regia*, sin auer dexado vna letra en el fin verla, y considerarla, y no ay en el cosa alguna repugnante a las leyes, fueros, obseruancias, o practicas del Reyno: Antes le juzgamos por muy curioso, docto, y prouechoso, para la buena intelligencia de los negocios del Reyno, y de sus fueros, y muy correspondiente con la grauedad y letras de su Auctor, y como tal muy digno de que se imprima, para que todos le gozemos, y puedan los estrãgeros bien affectos a nuestras leyes confirmarse en la justificacion dellas, y los que no lo son desengañarse de la razon natural, y justicia en que estan fundadas: y muy digno de qualquiere fauor de sus Señorias, y porque assi lo sentimos, hizimos y firmamos de acuerdo esta relacion y certificacion. En Çaragoça a 27. de Octubre de 1615.

El Doctor Miguel Pastor Aduogado extracto del Reyno.

El Doctor Geronymo Ardit Aduogado extracto del Reyno.

Licen-

Licencia y Priuilegio.

NOS Don Phelipe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, &c.

NOS Don Diego de Portugal y Pimentel, Marques de Gelues, del Consejo de guerra de su Magestad, y su Lugarteniente y Capitan general en el presente Reyno de Aragon. Por quanto por parte de vos el Magnifico y amado Consejero de su Magestad, el Doctor Pedro Calixto Ramirez, en las causas criminales deste Reyno de Aragon, Ciudadano de la ciudad de Çaragoça, y domiciliado en ella: nos ha sido hecha relacion, que con mucho trabajo, vigilias, cuydado y estudio, aueys hecho y compuesto vn libro intitulado: *Analiticus, tractatus de lege Regia, qua in Principes suprema & absoluta potestas translata fuit*: Suplicando nos lo mandassemos ver y reconocer, para si auia cosa en el que corregir, o enmendar, y estando en su deuida perficion, para poder ser imprimido y sacado a luz, diessemos licencia para ello: Y para hazello con mas justificacion, auemos hecho ver, leer y examinar con mucho acuerdo a personas muy doctas de erudicion y ciencia el dicho libro, a quien lo auemos cometido: y auemos tenido muy cierta y verdadera relacion, que el dicho libro era, y es muy vtil y prouechoso, vniuersalmente para todos: y particularmente para personas de estudio y letras, no solo en este Reyno, pero en los demas de España: y que el imprimillo y sacallo a luz, es muy conuiniente y necessario. Por tanto por tenor de las presentes, damos y concedemos a vos el dicho Doctor Pedro Calixto Ramirez licencia, permisso y facultad, para que vos, o quien vuestro poder tuuiere, y no otro alguno, podays imprimir y vender, y hazer imprimir y vender el dicho libro arriba intitulado, vna y mas vezes, y todos los cuerpos que del quisieredeys: con esto que en el principio de cada vno dellos se ponga è insiera esta nuestra licencia, dando y concediendo os assi mismo, como por tenor de la presente, os damos y concedemos Priuilegio y facultad, para que vos, o la persona que vuestro poder, o consentimiento tuuiere, podays, y pueda imprimir el dicho libro por tiempo de diez años contaderos del dia de la data de la presente licencia y priuilegio. Y mandamos que durante el dicho tiempo, persona otra alguna no lo pueda

Licencia y Priuilegio.

imprimir ni vender en este Reyno, sin licencia vuestra, so pena, que el que lo imprimiere, o vendiere, o traxere de otros Reynos impresso, aya perdido, y pierda todos y qualesquiere moldes, y aparejos que del tuuiere, y los libros que vendiere. E a mas desto incurra en pena de mil florines de oro de Aragon, a los cofres Reales de su Magestad aplicaderos: y mandamos a todos los Iusticias, Iurados, Bayles, Alguaziles, Sobrejunteros, y a todos los officiales Reales del Rey nuestro señor, en el presente Reyno constituydos, y constituyderos, que guarden y obseruen, guardar y obseruar hagan, todas y cada vnas cosas de la parte de arriba proueydas y mandadas, si en la sobredicha pena, y en la indignacion de su Magestad dessean no incurrir. Dat. en Çaragoça a veynte y ocho dias del mes de Hebrero del año mil seyscientos y quinze.

El Marques de Gelues Lugarteniente y Capitan general.

V. Sesse Regens.

Dominus Locumtenens generalis, mandauit mihi Petro Roda, visa per Sese Regentem.

In diuersorum Locumtenens generalis Aragonum secundo, fol. clvij.

INVICTIS-

INVICTISSIMO, AC CATHOLICO PHILIPPO A RAGONVM, ET LVsitaniæ Regi Secundo; aliarum verò Prouinciarum Tertio.

INTER alia, quibus Persæ eximia semper charitate, Reges suos dilexisse, nec vlli nationi Sanctius, Augustiusque nomen Regum fuisse ostendebant: illud præcipuũ moribus comparatũ fuit, vt Regem, absq; munere adiret nullus; ac vel tenuiorum munuscula, & quæcumque pro viribus offerebantur, à Rege summa facilitate, & humanitate excipi consueuerint: eumque morem, postquam Persæ in Parthorum potestatem venerũt, retentũ, Seneca ita scribit: Reges Parthos nõ potest quisquam salutare, sine munere; quia Persarum Reges solebant semper cum muneribus adorari: quo more & Magos CHRISTVM adorãtes, ei munera obtulisse, ait Nicolaus Lyranus: Regi ergo iter facienti, pro se quisque, omnes munera ferebant; & agricolæ quidem, necnon opifices, alij boues, aut oues; alij fruges, aũt vinum; tenuiores veró lac, palmas, & casseum, aut poma, seu alios fructus, quos tellus ferret, gigneretque, dono dabant; à singulis, quorũ fines Rex pertransiret, apponebantur, quæ ipse nõ tributi, sed doni titulo accipiebat. Proinde Sinetam Persam cùm procul à suo tugurio Artaxerxi Memnoni casu occurrisset, ac prę manibus nihil quod Regi offerret haberet, cursu contendisse ferunt, & aquam vtraque manu è proximo haustam flumine, hilari, lætoque vultu Regi obtulisse: munus faustis votis, bonisque verbis, quantum potuit ornasse: & à Misse pomum oblatum grato animo accepisse: ita mihi contigit; nam cùm tua sacra Maiestas, anno 1599. in hoc tuum fidelissimum Aragonum regnum se conferre decreuisset, & in Cęsaraugustana vrbe, huius, & cęterũ regnorum Coronę Aragonum capite, solemni pompa recepta, in eiusdem ciuitatis Ecclesiam maiorem (quę Archiepiscopi sedes

Barnab. Brison. de Regio Persarũ Principatu, lib. 1. pag. 35.

Epistola 17.

In c. 11. Euang. D. Matth.

Ælian. lib. 1. var. histor. c. 1. & 32. Plutarchus in Artaxer. & in Apogtem.

ſedes metropolis eſt)perueniens,ſuper quatuor Dei Euangelia; tuorum more maiorum,ſolemni iuramento Foros,vſus, conſuetudines, & libertates regni ſeruare ſpopondiſes: quod nihil aliud eſſe mihi hæc contemplanti viſum fuit,quàm tibi legem Regiam promulgare; vt Romani ſuis Imperatoribus,in die eorum inaugurationis,& acclamationis ſolebant:quód cum te alma Cæſarauguſtana Vniuerſitas, legum autorem,ac iuris ſupremum præſidium agnoſceret,exorare, ac deprecari decreuit, vt ſolemnitatem cuiuſdam laureæ Doctoralis in iure ciuili,tua Auguſta pręſentia decoraret, cuius precibus libenter annuiſti. In quo mihi,tanquam vni ex antiquioribus legum profeſſoribus,ac primario interpreti, Pręſidis munus iniunxit; quod ego ſubire tãquam meis humeris impar dubitaui; quia vt ingenij inops, quid tanta maieſtate muneris dignum offerre poſſem non haberem, & animo ancipiti reuoluens,non inuenirem. Sed ad tuam ſummam benignitatem,& clementiam,& ad animum,ac voluntatem, quibus munuſculum erat offerendum oculos conuertens, memor quod Demetrius Phalereus PtolomeoRegi dicebat,ſe in libris multa documẽta inuenturum,quæ viua voce non auſi fuiſſent eorum autores profiteri hos labores, quos de lege Regia mei ingenij paupertas ſibi priuatim pepererat,tibi palam obtuli,atque dicaui;quod licet exiguum eſſe,nec ſatis cultum,nec tuo numine dignum iudicarem;tamen memini,quod Socrates dicere ſolebat: Diis ipſis minimo impẽdio litãdum quod Dij,vt non egent rebus hominum,ita magis ſpectãt affectus immolantium,quàm diuitias,aut apparatum. Vnde hoc,ſummo cum iudicio,ac ſudore meo elaborato Tractatu,tui fidelis vaſſalli, & tibi addicti ſerui;ſicut alter Perſa erga ſuũ Regẽ, ſatis amoris ſignum oſtendere exiſtimaui: maiora ſi eo tempore habuiſſem oblaturus. Illud & autorem benigno animo protege; teque Deus Optimus Maximus (cuius ſemper cauſam agis) ſtatus incrementa tribuens,vitam, pro vt religioni chriſtianę,& Eccleſię catholicæ(cuius columna ſingularis,ac vnicum præſidium es)ad eius æternitatem, poſt longęuos & feliçes dies fruendam, cuſtodiat. CAESARAVGVSTAE.

D. Petrus Calliſtus Remirez.

ILLVS-

ILLVSTRISSIMIS DD.

D. MARTINO MELOA FERREIRA MILITI

ſancti Ioannis Hyeroſolimitani, & Caſtellano Ampoſtæ. Licentiato Ximeno Sanz Theſaurario, & Canonico ſancti Sepulchri Bilbilitani. D. Gaſpari Galcerando à Caſtro & Pinos Comiti de Guimara, Vicecomiti de Ebol, & de Alquer foradat, D. Ioanni Torrellas & Bardaxi Domino Baronia de Antillon, la Almolda, Naual, & Albeſa. D. Godofredo de Bardaxi militi, D. de Belleſtar, & la Selua. D. Michaeli Baptiſta de Lanuça Infantioni. D. Ioanni Auguſtin Domino de Zelieta, & domus de Ezpeleta ciui Cæſarauguſtano. Hyeronimo Sanchez Cutanda ciui Turolenſi. Octouiris Regno Deputatis Aragonum, Doctor Petrus Calliſtus Ramirez in ſui animi monumentum. Splendorem dicit æternum.

REGIA lex ea fuit, qua populus omnem ſuam authoritatem, poteſtatemque in Principem transfudit, quæque monarchicum regimen conſtituit, quod omnium eſſe regiminum præſtantiſſimum, philoſophorum omnium, & ſapientium calculis iure optimo comprobatur. Hęc lex, præter quam, quod Principi imperium in populum commiſſit, nonnulla iura, conuentiones, conditionesque regnandi conſtituit (raro namque populus integram authoritatem tranſmittit) quin alquid ſibi reſeruet, prout ſibi vtile, & conueniens futurum arbitratur. Omnia hæc tanquam imperandi onera obſeruare debet, Rex; quodque ſereniſſimi Aragoniæ Reges, cum primum regnum adeunt, adhibito ſolemni iuramento, in poſſe Iuſtitiæ Aragonum coram Deputatis regni & ciuitatis Cęſarauguſtæ Conſulibus prętare conſueuere. Tunc temporis regiam legem illi reuocat in memoriam, qua prædeceſſores Rempublicam gubernarunt, & ipſe regere tenetur, quod etſi primo quaſi intuitu regiã poteſtatẽ imminuere, & labefactare videatur, re tamen optime perpẽſa, nec minimũ quidẽ de illius dignitate, aut authoritate detrahit; quia legũ obſeruãtia, neutiquã regiã minuit authoritatẽ, imó potius eam ſuauiorẽ ęquitati, rationiq;

magis

magis consonã efficit:tam male hoc à nõnullis accipitur,vt affirmare non dubitent,Regem hac ratione non posse integrum imperium in suos exercere,cum verum sit Reges non in propriam vtilitatem,& commodũ fuisse constitutos(hoc namque tyrannicam olet potestatem)sed,vt Reipublicę commodo consulerent;id ergo omne,quod in regni vtilitatem dimanat est etiam mira quadam consecutione vtilitati Regis tribuendum:quicumque ergo cupit Regis esse minister,à regno,eiusq;conseruatione initium sumat,vt possit regiam authoritatem augere,illamque tutã,& immunem ab hostium incursione seruare;regni namq;officia cum Regis beneficiis,ita connexa,& coniuncta sunt,vt vix,aut ne vix quidem in Rege pio, ac catholico(quales omnes nostri,qui hactenus extitere) vnum ab altero secerni,aut disiungi possit;quemadmodum fieri nequit, quin aliquid salutis ex capite in membra,aut ex membris in ipsum caput deriuetur. Quæ omnia cum ipse mecũ,non iniqua trutina perpendissem, anno post Christum natum 1599. quo tẽpore Rex Philippus terra,mariq; potẽtissimus ad hanc vrbem accessit,tunc solemni ritu à se huius regni leges seruandas iuramento stabiliuit,quod vere aliud fuit nihil,quàm legem regiã omnibus palam facere,qua ipse erat regnaturus;hac gitur de re tractatũ quẽdam conscribere statui,illumque tantę maiestati cõsecrare,in quo pro ingenij mei imbecillitate,& tenuitate probare contẽdam,huius regimẽ nimis esse politicũ, leges iustissimas,tum etiã obligationẽ Regum, qua ipsi ad earũdem legum obseruationem tenentur regię potestati non officere, nec ob id supremo suo munere quicquã abdicari, aut maiestatis iure imminui cùm superiorem cognoscant neminẽ, quãuis habeãt aliquos magistratus,qui eos ad leges asseruãdas,&custodiẽdas adhortẽtur,quod nõ eos imbecilliores efficit,sed iustiores multo;nam vt in Deo ex eo quod peccare nõ possit,nõ ideo impotentẽ,sed omnipotentẽ potius cõfitemur;haud aliter Regi,qui si(Menandro fides est)imago est animata Dei,æqua hęc,& prudentia condita adhortatio potentiæ auferet nihil,cõfert tamen ęquitati:hac tempestate nonnullę difficultates mihi subortę,quas in præfatione ad Lectorem attingo.His tamen deuictis, & profligatis tractatũ hunc sub V.D. nomine in lucẽ edere decreui,in quo id vnum, qua rationibus, qua testimoniis probare curabo,regimen videlicet huius regni Aragonũ esse optimũ,& iustissimum,magistratus nimis polliticos, propriùsq; quã reliquarum nationum, ad Romanorum regimen , & gubernationem accedere,eiusque leges,quas exterę gentes propter earũdem ignorantiã, duras,& iniquas iactant,rationi,& æquitati magis cõsonas esse,& populo cõgruentiores,subditos fideliores,magisq; pios,ac religiosos,ex his omnibus, qui sub Regis imperio, & ditione cõtinentur;ipsumque regnũ,instar

equi oris

equi oris morigeri, facillimo negotio posse in quācūque partē flecti, & gubernari; nec ad id impedimēto erit Castellani, & Lusitani regni aut aliorū in vnius Monarchæ persona cōcursus, quominus diutior cura, & diligētia solicitior in his legibus, & moribus obseruādis collocetur; quibus felicissime comparatū, & pacatissime diu gubernatū non sine gaudio contēplamur: nam, vt Cornelius Tacitus autor est, causa cur Romanum Imperiū tantopere præ aliis floruit, ea fuit, quia non solum cum his, qui fœdere sibi erant cōiuncti, verumetiā cū hostibus Reipublicę Romanæ, leges, & pactiones præscriptas diligētissime obseruarunt, ex quo illos in pace conseruabant, & istos ad amicitiam populi Romani pertrahebant, omnes vinculo amoris colligare curantes: cùm scirēt nullum esse amore subditorū in Principem firmius præsidiū, certiusq; pignus stabilitatis perpetuę; idcirco, & vtile, & necessarium est, vt subditi à regibus, iuxta patrias leges gubernē tur. Sicq; imperia gradibus, quibus à principio ad summā felicitatem euecta sunt, eisdē integra in eadem felicitate perseuerabūt; quod si alia quęrātur, sine dubio de pristino dignitatis gradu dejiciētur. Magno in pretio Reges hoc regnū semper habuere, quia quāuis auri, & argēti fodinis careret, nec tot essent in eo tributa & redditus, quib⁹ possent ditari, sciebant tamē se subditos habere regię dignitatis, & honoris studiosissimos, libenterq; fortunas omnes, sanguinemq; ac vitā, vt veri Celtiberi pro Regū salute profussuros, (in hocq; generosissimi Aragonū animi amore ducūtur, bene docti illud, quod acutè, & argutè canit Seneca trag. 9. *Decet timeri Cæsarem, at plus diligi.* Quę omnia meū animūnon leuiter impulerūt, vt post Regē, qui regni caput est; vobis, qui illius personam agitis, in quatuor ordines distributi, *Librū hunc de lege Regia à me elaboratum*, cōsecrarem, Lycurgum imitatus nobilem Spartiatam, qui cum salubriores leges, & à viro regio regias, Phœbo apud Delphos explorādas offerret, easquè oraculo cōsulto nō hominis, sed Dei inuentū acciperet; felicissimāq; fore ciuitatem, in qua diutissime seruarētur; animatę legi. Regi inquam, leges, magistratibusq; lubēs sacrauit, quid plura? sub vestra tutellari lauro libellum hūc statuo, vt ab omni liboris fulmine persistat immunis, qui quāuis minus elaboratus sit, saltem intelligent omnes, ad quorū manus peruenerit aliquid magni in eo contineri, quandoquidem sub Regis potentissimi, ac Regni fidelissimi nomine, & patrocinio lucem vidit. Valete V. D. Deus ad hujus Regni commodum quam diutissime seruet.

AD

AD LECTOREM.

MAIESTAS ſuperna, ſua eximia bonitate, ineffabiliq́ue prouidentia, ſolet eodem tempore, quo laboribus, & anguſtiis homines corrigit, atque premit, ſolatiis, & gaudiis intermixtis, plenius, & abundãtius conſolari: ita, vt maiora ſint diuina ſolatia, laboribus; & gaudia, afflictionibus; & anguſtiis præponderẽt: *Non enim delectatur Deus* [a] *in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem, tranquillum facit; & poſt lachrymationem, & fletum, exultationem infſundit.* Et vt inquit L. Ann. Seneca: [b]

Nemo deſperet meliora lapſis.

Pro vt euenit noſtro regno Aragonum, cui menſis Septembris, ob triſtem, & deplorandum eiuſdem decimum tertiũ diem, [c] anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi octaui, quo dira parca Philippi Regis, ex noſtris Primi, àbſcidit filum; infelix, infortunatusq́ue fuit, cum eo euentu, & rege ſimul, ac patre orbati, ac deſtituti videremur. Sed:

Pellite mæſtitias, & gaudia ſumite plena,
Poſt fletum riſus ſæpè venire ſolet.

Cũm eodem menſe anni ſequentis, præſentia eius filij, ac domini noſtri Philippi, diuina bonitas ita nos conſolata fuerit; vt in eo non ſolum viuam patris defuncti effigiem, & imaginem, cuique vaſſallorũ intueri liceret, ſed etiam eius prudentiam cum fortitudine; iuſtitiam cum clementia; religionem, & pietatem cum ſapiẽtia; ac denique grauitatem cum modeſtia, & temperantia coniunctam, & contemplari, ac venerari valeremus: Ita, vt paternum imperium magis dilatatum, quãm mutatum videretur:

Cuius tanta pietas rudibus ſe oſtentat in annis,
Sic ætas animo ceſſit, quærerentur vt omnes,
Imperium illi ſero datum:
Sed diſtulit Philippus, cupido ſe reddere cælo,
Dum illi paccatum, præſenti traderet orbem,
Rerumq́; illi commendaret habenas.

Qui in hanc ſuã regiam Cęſarauguſtanã ciuitatem perueniẽs cum maxima pompa & apparatu omnium communi gaudio, & generali lætitia receptus fuit, nec ſatis oratione explicari valet:

Quanti

[a] *Tobiæ c. 3. in fin.*

[b] *in Thyeſtes actu 3.*

[c] *Valdes de dignitate Regum, cap. 14. n. 21. die 25 murio a 5.*

Quanti tum iuuenes quantæ ſpreuere pudorem
Spectandi ſtudio matres? pueriſq; ſeueri
Certauere ſenes?

In illo primo eius in hanc Cæſarauguſtanam ciuitatem ingreſſu, in quo noſtra Vniuerſitas apud pontem fluminis Orbę, Regias manus in perſona ſui Rectoris, omnibus Doctoribus cõcomitati, deoſculãs, poſt Deputatos Regni, breuiſſima, ſed elegãti, oratione ſalutauit; poſteaq; decreuit, vt Andreę Franciſco de Seran, clari ingenij, ac bonæ ſpei iuueni, qui parum antea licentia, præuio examine ad inſignia Doctoralia capiẽda obtinuerat, illa ſolemniter traderentur in præſentia Regum, ſi illi tali actui intereſſe dignarentur. Cumque Maieſtas Catholica cum coniuge Margarita (qua tanquam nimis pretioſa, ſuum ornari diadema cœleſtis voluit ſponſus) in dictam Vniuerſitatem venire ſtatuiſſent, die præcedenti, pluribus curribus triumphali modo ornatis præuiis, ac pluribus, variiſque muſicis inſtrumentis, hieroglyphicis, omnisque generis carminibus, more ſolito, Doctorandus, cum maxima nobilium, ciuium, ac Conſulum togatorum comitatu, per ripam Iberi, vbi Reges in feneſtris Archiepiſcopalis domus ſpectatores aderant; ac denique per totam ciuitatem fuit ductus. Sequenti die Reges ſe in Vniuerſitatem contulerunt, vbi à Rectore Doctore Petro Cenedo, Canonico Beatę MARIAE del Pilar, ac in Iure peritiſſimo, cum omnium ſcientiarum Doctoribus, fuerunt ſummo cum gaudio, ac lætitię ſignis recepti, in Theatrumque opulenter, & mirifice, maxime Regum Aragonum (ſuę Maieſtatis prędeceſſorum) effigiebus ornatũ, ducti: in quod ſimul, atque peruenerũt, D. noſter Rex iuſsit, vt omnes capita tegentes ſederent. Quibus iam acquieſcentibus, nomine Vniuerſitatis reuerentia ab humili ſubdito, ac ſeruo, tantis Maieſtatibus debita prędecedente, ſic eos ſalutando, alloqui cępi.

DICI non poteſt (inuictiſsimi Reges chriſtianæ gentis vnicum perfugium) quàm geſtienti lætitia, & inuſitata alacritate, præclara hæc veſtra Vniuerſitas hodierna die exultet, ac ſerio triumphet, poſtquam Regiam iſtam, & auguſtam præſentiam veſtram, in his gymnaſiis inter ſtudioſorum claſſes, ſummo omnes profuſi gaudio, vidimus. Ante hunc quidem diem feliciſsimum, ingenti quodam tenebamur deſiderio veſtri, moleſteq; ferebamus tanto nos, & tam iucundiſſimo conſpectu priuari: Sed vbi Maieſtates veſtræ, in quibus tantum eſt humanitatis, & clementiæ, quantum

¶ *poten-*

potentiæ, & imperij, se nobis hodierno die ostenderunt; illico exhilarati, atque recreati mirifice sunt animi nostri, ipsaq; studia, quantum nunquam alias recordari licet, lasciuiente natura, subitò reflоruerunt. Sit itaq; faustus, & felix iste vester aduentus.

Ac postea ad Regem conuersus, ita cecini.

Salue semideum genus, & terrarum inuicte Monarcha;
Quo, nemo hoc mundi maior in orbe fuit.
Austriacum salue genus, augustissime sanguis;
Austria, quo celso stat domus alta pede
Quem metuit primus, cui seruit, & vltimus Indus,
Anchora qui fidei, & firma columna sacræ;
Qui meritis famam superas, virtutibus annos
Præuenis haud ipso quem Regis orbe minor.
Sed licet Imperium Occeani cum limite claudas;
Non tamen est laudis meta futura tuæ.
Non illam capiet mundi breuis ambitus: astra
Suspicit; æternos illa sequetur auos.

Vestra ego venia obtenta (inuictissimi Reges) morem nostræ Vniuersitatis seruantes, Laureando proponitur talis quæstio disputanda. AN ALIQVIS SIT MVNDI DOMINVS? *Quam quæstionem ancipitem, & dubiam reddiderunt Doctores nostri; nam Itali, & vltramontani tenuerunt indistinctè, Imperatorem esse mundi dominum: quorum fundamentum præcipuum est dictum illud Imperatoris Antonini, relato à Volusio Mæciano l. C.* 1 * *asserentis: Ego mundi dominus, lex autem maris. Ergo videtur quod Imperator sit mundi dominus.*

1 * *in l. deprecatio, ff. ad leg. Rhod. de iact.*

*Sed contrariam sententiam tenuerunt omnes citra montani, pro quorum sententia, vltra adducta ab eis fundamenta, tale est argumentum indissolubile. Nam populus Romanus numquam fuit Mundi dominus, cum multæ fuerint gentes formidabiles Romanis, sibi latissimum Imperium vendicantes, æquali iure, 2 * multæ eisdem formidabiles, cum quibus pacem fecisse gauisi fuerint, vel inimicitiam sine victoria aluerint, 3 * inter quos fuerunt nostri Celtiberi; ergo licet populus Romanus in Imperatorem, lege Regia, omne suum Imperium, & potestatem contulerit, hoc est dominium, & iurisdictionem, non tamen potuit transferre totius orbis dominium, quod nunquam habuit; ergo Imperator non est mundi*

2 * *l. nõ dubito l. post liminiis, §. in pace, ff. de captiuis, l. 2, C. de offic. Præfe. præto. Africæ.*

3 * *Roderic. Sãcius. Apianus, Alexandrinus & alij.*

dominus,

dominus, quod ego latiori sermone, in tractatu, quem de lege Regia elaborare cæpi; differo, quem tuæ Maiestati in lucem edendum offero; quod etsi munusculum sit tanto Principi impar, sed quia de Regia lege in illo tractatur, benigne suscipe, & tu interim Doctorande, quæstionem propositam pro tui ingenij dexteritate dissoluere poteris. Cui quæstioni Laureandus materna lingua in hunc modum respondit.

LA QVESTION *propuesta, S. C. R. M. por mi padrino (segun la costumbre desta Vniuersidad, y de todas las de España) es tan graue por el subjeto de que trata (que es de la Monarchia del mundo), que me atreuerê a dezir, ser merecedora de las Reales orejas, y atencion de vuestras Magestades, y de mas tiẽpo, del q̃ yo me he limitado, por no ser cansado, y penoso. Y assi respodiẽdo digo.*

Lo primero, que ningun Emperador, ni Rey a auido, que fuesse señor de todo el mundo; en cuya consideracion pudiera traer muchas cosas delas historias, que confirman esta verdad. 1 * *Y esta conclusion es mas manifiesta, respeto de los Emperadores, que de los Reyes, cuya Magestad y nombre ha sido mayor en el mundo, y mas antigua que la de los Emperadores Romanos, como lo dixo el sereniſsimo Rey don Alonso el Sabio.* 2 *

1 * *Casane. in Cathal. glo. mundi, 5. par. consideratio. 28.*

2 * *in l. 8. tit. 2. parti. 2.*

Digo lo segundo, que si de algun Monarcha se puede con verdad dezir que sea señor de todo el mundo, lo son nuestros sereniſsimos Reyes de España, cuya grandeça, y magestad mas quiero venerar con vn sagrado silencio, que deshazerla con la cortedad de mi ingenio, y lengua; y en vez de todo loque para prouar esta verdad dizen los Historiadores, y nuestros Iureconsultos, seame licito (ô Sereniſsimo Rey, y Señor nuestro) representar la grandeça de vuestra Catholica Real Magestad, de quien (si de alguno) se puede dezir, que V. M. es señor del mundo. Porque de dos maneras (como enseña lu sagrada Theologia) vno se dize señor de alguna cosa, o teniendola, o soltandola para ponerla debaxo sus pies. En la primera manera vuestra Magestad es señor del mundo; pues emulando la carrera del Sol, le dà con su imperio vna buelta redonda, andando siempre, y nauegando por tierras, y mares, sujetas a su Real Corona, teniendo debaxo della siete mil leguas de costa, con no hallarse en el globo de la tierra mas de seys mil.

En la segunda manera, que es la mas cierta de tenerlo todo, dexandolo sin rendirse a las passiones del animo, con verdad, y sin lisonja podremos dezir, ser vuestra Magestad señor de todo el mundo, pues en el possee tanto; y lo que possee, no lo estima tanto como su alma; y assi es señor de la mas principal parte del mundo, que es de si mismo, cosa que los mayores Emperadores no la alcãçaron, y por la qual no siẽdo señores de si, nũca se pudo dezir quelo eran de todo el mundo, aun en caso que lo vuieran todo subjetado; y esta manera de reynar, teniẽdo en mas sus almas los Reyes, que sus Imperios, conocida cosa

es entre los Sabios, y celebrada por nuestro Tragico Seneca * en estos versos:

*Tragedia 7. in Thieste, actu 2

Regem non faciunt opes,
non vestis Tyriæ color,
non frontis nota Regia,
non auro nitidæ trabes.
Rex est qui, posuit metus,
& diri mala pectoris:
quē non ambitio impotens,
& nunquam stabilis fauor,
vulgi præcipitis mouet;
Mēs regnum bona possidet,
nihil vllis opus est equis,
nil armis, & inertibus
telis, quæ procul ingerit.
Partus cùm simulat fugas
admonitis nihil est opus
vrbes sternere machinis,
longe saxa rotantibus.
Rex est, qui metuit nihil:
quem non lancea militis,
non strictus domuit chalybs:
qui tuto positus loco,
infra se videt omnia,
hoc regnum sibi quisque dat.

Este ha alcançado V. M. con sus Reales costūbres, y en el otro sucedio por su realissima sangre, para cuyo bien, y de la vniuersal Iglesia, esta Vniuersidad de V. M. agradescida de la merced que oy recibe, y con esperança de recibir otras, suplica a la del cielo por los largos dias de vuestras Magestades, y dichosissimos succesos en todos sus Reynos.

Post hæc à legum Doctore Martino de Aueña, qui nunc supernæ Maiestati in ordine Cistercienſi B. Bernardi apud monasteriū Sāctęſi dei religioſè, piè, ac sanctè, iam diu inseruit, atq; famulatur, fuit Doctorādus facetioſè vexatus, cum maximo omniū applausu, ac Regū delectatione. Post hæc ad declarandum gradum, hac oratione vsus fui.

CVM Alexander ille Magnus (cuius rerum gestarum magnitudo, nō euentis, sed factis ponderatur) belli an fortunæ aliquando pertæsus, sibi metipsi displiceret, aduenit nuncius, qui celeritate cursus, ludibūdis oculis, hilaritate vultus, totiusq; corporis motu, animi exultāter gestientis indice, optatissimū, iucūdissimūq; videbatur nuncium pulliceri. Sed Alexander rei feliciter gestæ, narrationē præueniens: quid mi (inquit) bone vir, magni nunciabis, nisi Homerum illū Poetarum prope Deum, nuncies reuixisse? Quo quidem dicto, Imperij sui propagationē, glorioſissimas ab hostibus reportatas victorias, quæ nunciari poterant, docti vnius vitæ postponendas duxit. Sed quid habet dignitatis ad cōmendationem honoris, grauissimum licet Alexandri de literarū præstantia testimoniū, si cum regalis istius, & plusquam Imperatoriæ maiestatis præsentia cōparetur, qua publicū nostrū gymnasium, amplissimis honoribus auctū, & nobilitatum videmus? O clementiā admirabilē, atq; omni laude, prædicatione, literis, monimentisq; decorādā! ô singulare Regis potētissimi, de literarum excellētia, & dignitate iudiciū! ô plusquam humanam inuictissimi Monarchæ de sapientibus existimationem! Ab Alexandro doctos viros, verbis quam honorificentissimis appellatos, annales omnes, vetustatisquè monumenta immortalitatis memoria prosequantur: dummodo Hispaniæ vtriusque, Indiarum, totius denique orbis dominatorem

minatorem maximum, Academiæ Cæsaraugustanæ limina regalibus vestigiis impressisse ad hominum memoriam sempiternam, literis grandioribus in auro incisis, posteritati legendum relinquat, diuinisq; præconiis celebrãdũ. Iamq; hodie dicere possumus, quod imperãte Honorio canebat Claudianus: *

* In 3. Consul. Honorij, p. 155.

Luget auaritiæ Stygiis innexa cathenis,
Cumq; suo demens expellitur ambitus auro
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Tuoq; (Philippe) nomine fausto
Præmia iam carpant docti,
Meritisq; fruantur laudibus,
Studiisq; fauor felicibus astris vireat.

Inter quos hodierna die merito condecoratur Doctoratus in Iure Ciuili laurea noster Andræas Franciscus de Seran, Tanquam benemeritus, Et valde condignus, Et nemine discrepante. Postea vt in Cathedram ascẽderet Doctorandus, ad accipienda insignia Doctoralia, his verbis vocaui:

O decorande tibi, cinget mox laurea frontem,
Laurea, quam inuideat Roma superba tibi,
Laurea, quam tanti decorat diadema Monarchæ,
Laurea, quam exoptat docta Minerua sibi.
Laurea, quæ antiquum fortunet nomen auorum;
Laurea felicis nominis omen erit.
Laurea, quæ præsens reddit cognomen: eritq;
Non tibi nomen, erunt, sunt, tibi nomen, erit,
Ergo futura breui fiunt præsentia: præsens
Maiestas facit hoc sacra Philippe tua.

Ac denique Doctoratus gratias Regibus his carminibus refert:

Sed nunc hesperiæ, & mundi spes alma Philippe,
Syrtibus elapsum sæua Charybdis habet.
Gratia nam peragenda tibi, ô fax totius orbis,
Quod nostra excellat laurea serta ducum,
Nostra, quod augustis penetraueris ostia, plantis;
Argumenta dabit, quæ tibi noster amor?
Gemmas? aut aurum? tuus est Tagus, Indus, Iberq;.
Obsequium? iure hoc subdita turba sumus.
Sola tui restat merces pulcherrima facti
Gloria, & haud vlla laus peritura die.
Fascitur his animus Regum: tibi fama negabit,
Imperijs Regem, iustitiaq; parem.

Quibus peractis, Rector vniuersitatis, ego, & Doctoratus ad regias manus deosculãdas accessimus, quibus tamẽ tãta in veneratione sem per Sacerdotes fuerũt, vt eas à Rectore deosculari nõ permisserint, sed blandis verbis, beneuolentiã, & amorem erga nos Rex alloquẽs ostẽ dit, & gratũ sibi seruitium exhibitũ declarauit. Atque ex inde manũ Regiam inæstimabilis valoris, & pretij Margarita ornãs, se in domum cõtulit. Hanc non iniucundã facti narrationẽ prẽfationis loco, Lecto ri proponere statui, vt intelligat datam fidẽ cõpulisse me, vt maleuo lorũ liuores cõtemnens, quibus labor hic noster nõ probabitur, illũ in lucẽ, licet tam sero proferrem. Sed iam audio me de hac sũma mo ra increpari, quod corã tot grauissimis testib⁹, tãto Monarchæ promis sum, tãdiu exoluere distulerim, ita vt iam quasi soluẽdo nõ essem pro pe falsus viderer, à qua tam iusta accusatione me defendẽs. Respõdeo, Excellẽtissimũ D. Bertrandũ de la Cueba Ducem de Alburquerque, suæ Maiestatis Locũtenentem generalẽ in hoc regno (cuius nomẽ no bis, & omnibus regnicolis semper pro beneficiis ab eo acceptis ve nerabile erit) iam à Doctoribus Gaudiosso Azailla causarũ ciuiliũ re gio meritissimo Consiliario, & Martino Ioãne Mirauete de Blãcas Re gij fici aduocato disertissimo, cuius mandato opus hoc recogni tum, & probatum, in lucem proferri, falsa quorumdam istius regni Baronũ suggestione impediuit; quod aduersus eorũ ab solutã potes tatẽ me scribere existimarent; quam recte intellectam, nõ solum non reprobãdam, & impugnandam, sed summopere defendendã, ac vene randã semper iudicaui. Sed ille sic mecum alloquutus dixit, se non vt magistratum prohibere, sed vt beneuolum amicum suadere, vt ad Re gem manuscriptũ mitterẽ, non autẽ mihi, & familiæ ex eius editione in publicũ odium Baronũ pararem. Quia dicebat, quod etsi verũ, ta mẽ periculosum esse Leoni oris fętorẽ nuntiare; cùm tamẽ postea Lo cumtenẽs Iustitię Aragonũ, quid de absoluta potestate sentirẽ, mul tis in sententiis, atque decretis Curiæ, mei animi votũ declarauerim; & iam ab illo officio, ad regij causarum criminaliũ Cõsiliarij munus assumptus; decreui, instantibus, & suadẽtibus amicis, debitũ exoluẽs, in lucẽ edere opus hoc, quodsi vt primus mei ingenij partus, nõ abor tiatur; expecta secundũ, quem mei intellectus paupertas super omni bus regni Aragonũ Obseruantiis genuit, in lucẽ prodiet, beneuolẽtia & gratia, qua te Lectorẽ viderim hunc meũ primogenitũ prosequi; in hoc breuiter, & resolutiuè, ex varia Doctorũ lectione multa cõiun xi, atque destinatũ legis regię ędificium composui; vt dicere possim cum Lipsio, quód licet materia sit aliena, cõtextura tota est mea; bre-

uita ti

uitati ſemper ſtudens, vt cum Martiali ad ſuũ librum dicere poſſim:

Quod ſi cui fortè legeris
Sis licet vſque malus, non odioſus eris.

Quodſi latius, & exactius quis tractatã videre materiã cupiat, legat autores perme citatos, à quibus reſolutio deſumpta fuit; quia laudabile eſt (vt inquit Plinius) fateri per quos quiſque profecerit; conſulto vſus Neotericorum autoritate, quia ſolent noua & vetera de theſauro ſuo proferre, ſed nolui verboſis anfractibus quæſtiones latè diſputare, nec aliorũ tranſcribere lato ſermone diſputatas ſentẽtias; ſi enim materias dilatare voluiſſem, in immẽſum creuiſſet opus, ob idq; illud coarctare volui, non totas herbas deuorãs aliorũ ſcripta faſtidioſè repetẽdo, ſed vt apes ex multis floribus mel cõflare, & ex pluribus herbis ſubſtantiã abſtrahere; quia (vt dicebat Plutarchus: * *Vt moneta illa optima, quæ pretium plurimũ habet, in parua mole: ſic ſermo, quin ſapientẽ & verboſum ſimul vidi neminẽ.* Benigno ergo animo ſuſcipe, cõſiderans, quód quæ publico examini ſubijciũtur, facile taxari valeãt, ac difficile eſt aliquid ita peragere, vt nihil erres, & omnibus placeas, maximè cùm ſint multi, apud quos vt in cautior decipiaris, inuidia in occulto, adulatio in aperto eſſe ſolet; *nam naturaliter*, vt inquit Velleius, *audita viſis laudamus libentius; & præſentia, inuidia; præterita, veneratione proſequimur; & his nos obrui, illis inſtrui credimus*: & fortè aliqui, libidine tantum accuſandi, hęc legent qui ſuo ingenio nimis fidentes, aculeis maledicis pungẽt, & inſectabũtur, ſeſe ita doctos iudicãtes vt vna ſecum natas, & perituras diſciplinas exiſtimẽt, aliorũ labores paruipendendo: ventoſa ingenia, quibus nihil placet quod aliis placeat: qui licet ingenio, & eruditione prędditi ſint, ita tamẽ eius admiratione, & parta qualicũque gloria efferũtur, vt primas vbiq; tenere velint, aliosq; altè deſpiciãt: Quinimò ſe ſuã exiſtimationẽ tueri, & augere nõ poſſe putẽt, niſi aliis obtrectẽt, ac detrahãt, quod vt eſt maximũ, odioq; id igniſſimũ vitiũ, ita ambitioni, veluti peculiariter adhæret, & quaſi Põpeij * morib⁹ imbuti, neminẽ parẽ animo ferre poſſunt; & in quib⁹ primi eſſe deberẽt, ſoli eſſe cupiũt, & plerisq; hoc innatũ eſt, vt malint videri in alieno opere ingenioſi, quàm in docẽdo, atq; intelligẽdo, aliis prodeſſe, nam reprehẽdere, ac dãnare imperiti etiã volũt, iudicare, ac probè expendere prudentes tãtum, atq; docti poſſunt, ad quorũ iudicium ſemper mihi elaborandum exiſtimaui; aliorũ namq; virus, & linguarum aculeum facile contemno, cùm nullũ ſit opus (vt dicebat Socrates) in quo Autores non accuſentur.

* 3. tom. p. 98. in vita Phocionis.

* Paterculus libro 2. Senecã ad Marci. c. 14.

CLARISSIMO VIRO, ET Iuriſconſulto pręſtantiſsimo Petro Calliſto Ramirez, Regio Cõſiliario, ac cauſarum criminaliũ regni Aragonum Senatori meritiſsimo.

SVVS AMANTISSIMVS ANTONIVS AVguſtinus de Mendoça, Hoſcenſis Iuriſconſultus, & Curiæ D. Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens. Salutem plurimam, cœleſtemq; beatitudinem deprecatur.

IÆROES illos (pręſtãtiſſime Calliſte), ſi Cęſares, ſi Põpeios, aliosvè Romanorũ Imperatores, propter eorum præclara facinora, victoriasq; ab hoſtibus armis conſequutas, eos quandoque à Republica abigentes, quandoque trucidantes, quãdoque veró in miſeram ſeruitutẽ redigẽtes, maximis encomiis, ac laudibus ad cœlum vſque efferendos eſſe, veterum monumenta teſtantur. Profectó maiori gloria & honore digni ſunt hij, & quos omnis ætas admiretur, vniuerſaque poſteritas immortali gloria proſequatur, qui optimis ſtudiis, laboribus, & vigiliis, rempublicam iuuarunt, & tranquillum communis ſocietatis ſtatum, conſeruare, regere, ac gubernare, viribus omnibus ſunt conati. In horum ſane numero reponendus es tu (amantiſsime Calliſte), qui quaſi diuino afflatus ſpiritu, dum de Lege Regia, deq; poteſtate Principis, ac aliorum dominorum in regno noſtro tractatum, aprime neceſſariũ, inſtituere, omnibusque patefacere propoſuiſti, dum turbulentos in hiis ciuium mores cõponere, è Republicaque iurgia, deſidia, & contentiones expellere nixus es: acuratè equidem, ac diligenter, aliorum regnorum mores & conſuetudines, Curiarum noſtrarum ſtylũ, tribunalium decreta, & Senatuũ placita curioſè obſeruaſti, vt quo ciuiras & regnum, in quo degimus, retro vſum fuerit, in decidẽdis cauſarum

ſarum controuerſiis,id ius quaſi moribus conſtitutum, & iudicio populi receptum,ſuffragioque magiſtratuum iudicantium comprobatum,in poſterum tua authoritate,& labore inuiolabiliter cuſtodiretur. Quo factum erit,vt cùm tam varia quotidie in cauſis, quæ paſſim circa hanc ſupremam poteſtatem occurrunt,iudicia,opinionesq; reperirentur,& ſæpiſsimé in eiſdem controuerſiis diuerſæ, imò contrarię & ex diametro repugnantes, ex eodem fonte producerentur ſententię,ne in incerto diutius Senatuum dignitas verſaretur, & iudicantium authoritas contemneretur, ad ſcribendum hunc elegantem tractatum,animum appuliſti,quo magis,magisque regni noſtri, & aliorum tenebras,ſiquæ hactenus in hac materia extitere,quaſi Solis ortu,depelleres,fugaresvè. Quãuis enim adſint in regno nonnulli viri literis,& ingenio præſtantes,non inanis gloriæ cupidi,ſed iuuãdæ publicæ vtilitatis ſtudio concitati,qui ad ſcribendum in ſupremis hijſce tribunalibus maturo iudicio diſcuſſa,& Fori diſputatione,prudentumque interpretatione, & authoritate deciſſa,in arduis cauſis obſeruarentur,animum adiecerint,omnemque diligentiam contulerint,quibus maximus honor & reuerentia debetur. Tibi tamen ſoli præſtantiſsime vtriuſque Iuris Doctor Petre Calliſte Ramirez,maior omnino debetur,qui velut alter Papinianus I.C.ingenij facilitate,& fiducia doctrinæ fretus,in hoc ſingulari de Lege Regia tractatu,non ſolum Senatuum deciſsiones, mores, regnique conſuetudines,prudentum interpretationes, Fororum declarationes (quibus alij contenti ſunt), ſed & Iuris difficillima reſponſa; Regnorum initia, Monarchię faſtigia, ſtatus præcepta,& alia quamplurima ad bene viuendum, feliciter gubernandum documenta, patefacere, docere,generaliterque demonſtrare, ſumma cum eruditione, elegantiq; ſtylo conatus es. Ita vt opus id luculentiſsimum,& vniuerſis regni huius ditionibus,plurimum vtilitatis allaturum,& exteris nationibus non ingratum futurum arbitremur. Cùm enim in huiuſmodi opere enucleando per multum tempus elaboraſſes, non ſolum dum in hac alma Cæſarauguſtana Vniuerſitate, primariæ iuris ciuilis cathedræ pręeras; & dum in decidendis negotiis Curiæ domini Iuſtitię Aragonum,cuius Locumtenens,ac Senator,collegaq;meus extiteras;verum & poſtmodum, dum in Regio Senatu,cauſarum criminalium,à potentiſſimo domino noſtro Rege,in Conſiliarium meritiſſimè electus es,ab hiis ſpicas,floresquè perſpicuas capeſcẽdo,tractatum hunc de Lege Regia,ſummis laboribus, & vigiliis elaboratum,

tum,ac omnibus numeris absolutum,ab omnibus desideratum,amicorum importunitate in lucem edere;Potentissimoque, ac christianissimo Regi nostro Philippo dicare decreuisti. In quo,grauissimorum patrum decreta,& sententias, in arduis causis latas,quæ admirabile quoddam iustitię lumen præ se ferunt,reperiuntur;& in quo tui Autoris,in vtroque Iure peritia,disciplina,in decidendisque causis solertia,quasi vnica,& præexcellenti,luce meridiana clarior appa ret,& demonstratur. Tui igitur facundiam in dicendo,&allegando; admirabilem,ac penè diuinam prudentiam,integerrimum iudicium, iustitiamque ministrandi salubre consilium, ac cæteras animi dotes prętermittam, veritus ne orationis meę angustiis,egregiis tuis laudibus,& virtutibus,aliquid detractũ esse videatur:aut ne forsam, quasi tui affinitate coniunctum proprias laudes(quod à me vt probè scis, maxime alienum est) videar decantare.Gratulor igitur tibi pręstantissime Calliste, ac iterum gratulor, qui cûm tot esses grauissimorum negociorum molle depræssus, inter tantos grauissimos regni nostri Iurisconsultos,qui prouinciam hanc poterant subire, nec labori parcens,nec proprię salutis memor,sed solum Reipublicæ cõsulens,laborioſum hunc tractatum in lucem prodiisti. Ac omnibus gratulor,cùm per huiusmodi opus,beneficiumque singulare, literaria disciplina, hominum intellectus, totiusque regni & Senatus authoritas augeatur. Quod si non defuturos inuidos cognoueris;qui huic immenso labori detrahere, eique debitum honoris laudem auferre conentur.Ne timeas Calliste,ne timeas inquâm; nam vetus hęc scribentium, & legentium querimonia est,à qua,si liberari volueris, nodum potius in scirpo quęres, quam liberationi locũ fore existimabis. Vale, Nestoreosque feliciter viuas annos, vt laborum tuorũ pręmia,pro mei desiderio,maioribus dignitatibus, consequaris.

Ioan-

IOANNES MARTINVS Ramirez Iuris Studioſus, optimo parenti in grati animi monumentū Epygramma dicat, & ſacrat,

EN tibi fulgentem validiſsima Iberia prolem,
Quæ infractas leges, iuraq; iuſta fouet
Pro patria pugnans natis, laribusq; paternis,
Conſecrat iſtud opus, pignus amoris habe,
Vnde decus magnum, maneat dum vita ſuperſtes,
Nemine de hinc poteris, iam renuente frui.
Principis imperium, tua Iura volumine claudens;
Principe inoffenſo, conſulit ecce tibi.
Has igitur chartas cum Principe ſæpè reuolue,
Hoſtibus illæſæ, ſecula cuncta viuent
Fœderis & pacis nam ſunt monimenta togatæ,
Cui Rex ſeruandæ regia verba dedit.
Et Parcæ texant huius longiſsima vitæ
Stamina fatales, vt potiora canat.
Cinge comas Aracho, laurus tua tempora cingat,
Et ciuis cingat tempora bacca tui,
Cedro poſteritas, atque eius ſcripta notentur,
Nam iuſta eſt patriæ nuncia fama patri.
Nunc precor inuidiæ fulmen, procul arbore pelli;
Voueo ſic natus; ſuſcipe vota Deus.

Dida-

DIDACI CALLISTI RAmirez liberalium Artium ſtudioſi, Epygramma ad opus patris.

MAGNANIMIS patribus regni, qui munera ſaluans,
Peruaga fama, decus, nomina, & magna dicat,
Sanguine perfuſſo, quia legis Iura tuentur,
Nam ciuem patriæ, viſcera torquet amor.
Non ſecus Ancharus pręcelſus, Rexque Lydorum,
Pro patria vitæ pignora chara dedit.
Sic proles Sparthæ peritiſſimus ille Lycurgus
Clara libens propriæ munera lucis odit;
Talia pro patria gratis ſubiere pericla,
Famaque grata ſuo murmure laudat eos.
Si tulit aſtra viros, legum qui dogmata ſeruant,
Et Iuris leges ſubſtinuere pias,
Vt Brutus Marius, Decius, Scipioque ſupremus,
Rumpito fama moras, ecce RAMIRVS adeſt.
Hi ſolum celant patriæ iuſtiſſima Iura;
Celat hic & Regis, & tua iura ſimul;
Ampla poteſtatis demonſtrat littora Regis,
Iura probat iuſta, comprobat atque pia;
Namque poteſtati Regis de munere quicquam,
Non rapitur, regno iura fruente ſua.
Non ſubiit mortem, ſubiit tamen ipſe labores;
Et regni, & Regis Iura tuenda fouet.
Sint igitur illi tres hoc pro munere palmæ,
Eia comas cinge patria grata tui.
Sic Pilij longos viuas, tibi Neſtoris annos,
Sic & Cumanos, iliacosque dies,
Vt validi Aragones reddant tibi ſemper honores,
Perpetuo ſtirpem condecorentque tuam;
Namque amor hic patriæ ratione valentior omni
quod tua fecerunt ſcripta, retexit opus.

ERRA-

ERRATA

Quæ in pleriſque iam emendata reperies. Primus numerus paginam, vt faliùs corrigas; ſecundus, numerum indicat.

Vt errata prius legas, rogo candide lector
Ne detrahat ſenſum, litera ſcripta malè.

Pag. 1. in ſummario, n, 5. microſmos, lege microcoſmos. 3. in ſummar. 78. recouciliatione, reconciliatione. 1. coſiliarus, conſiliarius. 4. 6. fui, ſui. 10. 44. ſitam, ſita. 11. 44. ędificationem, ędificatio. 12. 46. eminenti, imminenti. 13. 59. Hiſpania, ab Hiſpania. 17. 72. axempla, exempla. 25. 13. accuſato, accuſatus. 29. 26. expectarunt, ſpectarunt. 39. 4. zelo, cęlo. 40. 10. aliqui, alioqui. 42. 17. principatum, principatu. 47. 46. Martianus, Marcellus. 48. in ſummario. Monarchicus Magiſtratus, lege Principatus. 53. 16. obſeruantia, obſeruantiæ, Ibidem 17. quędam, quadam. Ibidem, 18. ſub, ſub. 54. 20. aſpectus, aſpectu. 56. 2. profuturi, præfuturi. 49. 1. courſu, concurſu. 61. in princ. exellentior, excellentior. & 6. reuertente, reuerenter. 62. 7, immittantur, imitantur. 60. in ſummario, oporteat, debeant. 67. 24 prętetea, prętterea. 68. 24 corporis, corpori. & ibid. 25. miſericordia, iuſtitia, credulitas, crudelitas. 69. in princi. amare, amari. 70. 26. tollerere, tollere. 75. 5. in ſummario, lenter, lente. 76. 40. polici, politici. 77. 42. quoad, quod. 77. 43. aſſerentis, afferentis. 82. 13. doma, dogma. 89. 2. qui, quæ. 90. 5. raratione, ratione. & 9. cum, eum. 93. 25. cui, cuius. 101. 27. conſtiutis, conſtitutis. 113. 9. valeant, valeat. 115. 13. à noſtros, á noſtris. 121. 25. equus, ęquus. 124. 41. principes, princeps. 125. 44. & culis, culis &. Ibid. 45. proninciis, prouinciis. 134. in ſummar. 32. pas, pars. & 36 afferri, offerri. 137. 16 lectione, lectione. 144. 103. defferant, differãt. 149. 2. regni, regni. 155. 51. auduerſus ſimantem, aduerſus ſimantẽ. 174. 12. tribuitur, tribuunt. 213. lin. 23. mandare, mandari. 223. in ſummar. 17. appellationis, appellatione remota. & 25. expectat, ſpectat. 224. 2. deſolui, diſolui. 227. 12. remictendo, remittendo. 231. 26. maxima, maxime. 246. 10 iuris, ius. reſtitutum, reſtrictum. auferebautur, afferebantur. 246. 8. gratos, tos, gratis. 147. 12. competit, competunt. & 14. in alij, in aliis. 261. 61. liberi, liberé. 270. 8. diſtingi. diſtringi, 276. 26. dednnxerunt, deduxerunt. 295. 16. debitam, debitum. 301. in princ. deeſt, citatis ſententia in prima. 313, illi, ille. 342. 17. ſignare, aſſignare, 349. 10. directum, directam. 352. 17. ſignare, aſſignare. 369. 11. Seruiaua, Seruiana. 370. lin. 15, commitiur, committitur. 390. 23. ſeruitus, ſeruitutis. 391. in ſummar. poſsit, poſsint. (363. 1. conuentri, deeſt, ſcilicet nobilis in caſsibus permiſsis.

INDEX

INDEX PARAGRAPHORUM istius Tractatus.

Initium.

ETHicæ poteſtatis in ſe ipſum; nec non œconomicæ in familiam, patriæ, & dominicæ in filios & ſeruos; exordium, & effectus, pag. 1.

§. *Primus.*

Politicæ vitę in multorum ſocietate, origo, pag. 20.

§. 2.

Diſtinctio poteſtatis in eccleſiaſticam, ſeu ſpiritualem, & ſecularem, ſeu temporalem. pag. 23

§. 3.

In ſuprema ſeculari poteſtate, quot ſint ſpecies regendi; quæ excellentior; & quę fuerit apud Romanos lex Regia; & de aliquibus vrbis Romanę laudib⁹, p. 37

§. 4.

Monarchicus Principatus vnde fluxerit, & in Aragonia quomodo, & qualis in ſuos Reges lege regia translatus. pag. 49.

§. 5.

Rex eſt caput Regni, & de eius munere, & officiis, pag. 56.

§. 6.

Connexio inter caput Reipublicæ, & eius membra, eorumque adęquatio, & comparatio, pag. 58.

§. 7.

Maieſtas in Rege comparatur cerebro, & quis honor Regi, & eius Magiſtratibus ſit exhibendus, & illos erga ſubditos quomodo ſe gerere oporteat, pag. 61.

§. 8.

Oculi capitis politici, & de eorum qualitatibus, pupillis, palpebris, & obiecto, pag. 79.

§. 9.

Aures capitis politici, quæ ſint, & de earũ officio, & miniſterio, p. 85.

§. 10.

Naſus capitis politici, quis ſit, p. 89

§. 11.

Os capitis politici habet dentes, & linguam, non tamen guſtum in palatu, & quare, pag. 26.

§. 12.

Collum coniungens caput ad mẽbra, & è contra, quod ſit & ſtomachus cui cõparetur, pag. 103.

§. 13.

Cor corporis politici, & eius duæ auriculæ calorem temperantes, quæ, pag. 105.

§. 14.

Iecur corporis politici in agricolis, paſtoribus, & mercatoribus repreſentatur, pag. 109.

§. 15.

Quid ſit ſplen in corpore polytico, pag. 112.

§. 16.

Venter, & inteſtina, brachia, & manus, digiti, crura, ſeu tibię, pedes; oſſa, nerui, ac muſculi corporis politici, quibus officiis in Republica

blica fungantur; & quomodo illis comparentur, pag.116.

§. 17.

Rex Aragonum est caput supremum regni, nec eius Maiestas legum obseruatione minuitur, pag.127.

§. 18.

Ad Regem Aragonum spectat Curiarum congregatio, & an expediat, quod illa frequens sit, pag.130.

§. 19.

Curias congregare quid sit; cur leges nostri regni Fori appellentur, & quare eos D. Rex obserua re teneatur, pag. 134.

§. 20.

De origine officij Iustitiæ Aragonum, illiusque iurisdictione miniteriis, & potestate, pag.145.

§. 21.

A populo in Regem quę fuerint lege Regia translata, & quod Rex Aragonum supremus Monarcha sit, neminem superiorem recognoscens, nulliquePrincipum supremorum postponendus, pag.172.

§. 22.

Lex Regia quo tempore, & à quibus apud Romanos lata; & quæ sit potestas Principũ, p.179

§. 23.

Potestatis plenitudo in Principe, quę absoluta appellatur, quid sit, & singulę diffinitionis partes explicantur; & an, & quando eam exercere Principem oporteat, & quæ vrbes Regię appellentur, pag.184.

§. 24.

Ius regium an sit separabile à Regia corona; & consideratur respectu dominij, & iurisdictionis, pag.207.

§. 25.

De effectibus supremę potestatis respectu iurisdictionis, & qui sint legibus, & Foris Aragonũ limitati, pag.224.

§. 26.

De effectibus ex supremo deminio resultantibus; & quis sit illorum vsus, & secundum leges regni restrictio, pag.243

§. 27.

Appositio pendonum, & prouisio perhorrescentiæ in locis Baronum, à suprema Regis Aragonum potestate pendet; & quot sint species vassallorum in regno pag.267.

§. 28.

Quibus verbis colligatur Principem voluisse vti plenitudine potestatis, & illam in alium transferre; & de clausulis, earumque effectu, pag.278.

§. 29.

Plenitudo potestatis an extendatur ad ea, quæ iuris naturalis sunt, & quæ sint illa, pag.287.

§. 30.

Ius gentium quod sit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo potestatis extendi valeat, pag.303.

§. 31.

§. 31.

Quę â iure diuino emanare dicantur, & an sit apud Principes aliqua in illis potestas ex lege Regia, pag. 330.

§. 32.

Explicatio latissima obseruantiarũ regni Aragonum circa absolutã potestatem Baronum in suos vassallos seruitutis, pag. 344.

§. 33.

Vassalli seruitutis Baronum, cur sui homines appellentur; & an sint propriè serui, & possint Barones in eos sęuire; & de Nobilibus, Militibus, & Infantionibus in eorum locis habitantibus. Et an Cõmissarij forales, & Curię possint vti absoluta potestate, p. 363.

§. 34.

Vassalli seruitutis nostri regni, cum quibus aliarum prouinciarũ vassallis conueniant; & an in eos exerceatur à Baronibus potestas absoluta per viam iurisdictionis, vel facti impunibilis, pag. 381.

§. 35.

Lex tribuens absolutam potestatẽ Baronibus nostri regni, an sit iudicanda odiosa, vel fauorabilis; & an possint eius vassalli seruitutis male tractari absque aliquo recursu, & impunè, pag. 392.

§. 36.

Ad hoc vt Baro possit exercere absolutam potestatem impune, quę requirantur; & an vassalli se possint redimere, si in durioris conditionis dominum alienentur, vel possint contra Baronem, aliqua defensionis specie vti, pag. 404.

ANA-

ANALYTICI TRACTATVS DE LEGE REGIA.

AVTORE,

DOCTORE PETRO CALLISTO REMIREZ olim in Academia Cæsaraugustana Iuris ciuilis Primario interprete, & in Aula Curiæ D. Iustitiæ Aragonum. Nunc verò causarum criminalium Regio Consiliario.

INITIVM.

ETICAE potestatis in se ipsum, necnon Aeconomicæ, in familiam, patriæ, & dominicæ in filios & seruos; exordium, & effectus.

SVMMARIVM.

VLpiani I. C. laudes, & origo, 1.
Eiusdem fragmentum de lege Regia, lib. 1. Institut. Origo potestatis secularis, 2. 3.
Vnus tantum homo fuit creatus à Deo in principio seculi, 4.
Homo cur Mycrosmos à Græcis appelletur, 5.
Potestatis Aeticæ exordium fuit hominis in se ipsum, 6.
Omnia fuerunt hominis gratia creata, 7.
Homo fuit creatus ad imaginem Dei; vt eum diligeret, & eo fruerentur, 8.
Explicatur vers. Prophetæ Regis, Psal. 4. 9.
Synderesis in homine quæ dicatur, 10.
Subiectum Eticæ quid sit, 11.
Domus vna ab initio extitit, 12.
Coniunctio maris & fœminæ ex qua liberi procreantur æd constitutionem domus necessaria, 13.
Deus cur creauit marē & fœminā, 14.
Serui non sunt necessarij pro constitutione domus, 15.

Vir in domo imperat, mulier verò obtẽperare tenetur, 16.
Paterfamilias habet in vxorem & liberos æconomicam poteſtatem, & deſpoticam in ſeruos, 17.
Homines in initio non habebant domos, ſecundùm Vitrubium, ſed in nemoribus, & ſiluis (more ferarum) habitabant, 18.
Vitrubij ſententia reprobatur, 19.
Domus eſt vox analoga, 20.
Domus ſumitur profamilia, 21.
Vxor, filij, & ſerui ratione naturali tenentur obedire patrifamilias, 22.
Poteſtas patria, cur fuerit à Romanis introducta, 23.
Lex Romuli refertur, 24.
Legis 12. tabul. verba referuntur, 25.
Patriæ poteſtatis rigor reſtrictus fuit, 26.
Patribus moderatè caſtigare filios, non tamen ſeuire in eos permiſſum, 27.
Duo I. C. reſponſa explicata, 28.
Filiam adulteram, quomodo poſsit pater in cuius poteſtate ſit occidere, 29.
Pater egenus, an, & quando, & quam ob cauſam poſsit victus quærendi cauſa, filium vendere, 30.
Patriæ poteſtatis vſus, an tantum fuerit in orbe Romano, 31.
Franci vnde appellati, 32.
Franci, ſeu Galli an agnouerint patriam poteſtatem, 33.
Aragonenſes, à Celticis Gallis originem ducunt, & ab eis aliquos mores acceperunt, 34.
Aragonum Regnum Celtiberia appellatur. 35.
Celtæ antiqui an fuerint Galli, 36.
Regni Aragonum laudes, 37.
Aragoniæ nominis etimologia, 38. & 40.
Mos antiquorum quando ad habitandas Prouincias, & erigenda Regna accedebant, 39.
Mons Caullus Romæ olim Agonius appellabatur, & de vtriuſque nominis ratione, 41.
Fundamentum & exordium chriſtianæ religionis & fidei in Hiſpania, in Aragonia extitit, 42.
Beati Iacobi in Hiſpaniam aduentus, traditione maiorum, & multorum autoritate cõprobatur, 43.
Hiſpania, quare Iberia appelletur, 44.
Sacellum Beatæ Mariæ del Pilar Cæſarauguſtæ à Beato Iacobo eiuſdem Virginis iuſſu ædificatum 45.
Sacellum Beate Mariæ del Portillo Cæſarauguſtæ, in cuius miraculi memoriam cõſtructum, 46.
In Aragonia nunquam fides Chriſti defecit, 47.
Officium ſanctæ Inquiſitionis priuſquam in alia Prouincia in Aragonia claruit, 48.
Myſterium fidei pluribus miraculis extat in Aragonia confirmatum, 49.
Innumerabiles Martyres pro defenſione Fidei in Aragonia paſsi ſunt, 50.
Beatus Laurentius, & Vicentius, Patientia, & vterque Orencius in Aragonia exciuitate Oſcæ orti, 51. & 53.
Philippus Rex noſter in honorem Beati Laurentij ditiſsimum templum, ac cœnobium extruxit, 52.
Sancti, Braulius, & Valerius Epiſcopi Cæſarauguſtani qui fuerint, & quo tempore, 54.
Reges Aragonum ſunt anteſignani Eccleſiæ Romanæ, 55.
Fila quibus pendent R. P. diplomata gratiæ ex coloribus Regni Aragonum ſunt, 56.
Iacobus Rex Aragonum Valentiam & Inſulas Baleares à manibus Sarracenorum eripuit, 57.
Ordines Beatæ Mariæ de Monteſa, & de Redemptione captiuorum, R. P. approbante inſtituti, à Iacobo Rege Aragonum, & alia remiſsiuè, 58.
Ferdinandi Secundi Regis Aragonum laudes & præclara facinora recenſentur, 59.

Ferdi-

Ferdinandus Secundus Rex Aragonum, cognomine Catholicus, & quare, 60.
Reprobatur dictum Thomæ Bozij, 61.
Patria omnibus chara, sed charior Aragonensibus, 62.
Potestas patria non est in Aragonia, nec est necessaria 63.
Parentes possunt in Aragonia filios bonorum suorum successione priuare, & in alios etiã extraneos transferre, 64.
Patriæ potestatis effectus, remissiue, 65.
Æconomica potestas est in Aragonia ad emẽdandum filios, 66.
Politica & publica potestas, ab æconomica & familiari originem sumpsit, 67.
Discrimen inter emancipationem & abdicationem, 68.
Abdicatio in Aragonia olim desafiliatio appellabatur, 69.
Mater habet in filios domesticã potestatem, sed non patriam, 70.
Mater tenetur soluere mulctam pecuniariam pro delicto filij, & quare, 71.
Coerctione æconomica & domestica coerceri possunt omnes, ab eo, cui reuerentiã & obedientiã præstare tenentur, 72.
Famuli conductitij in Aragonia non possunt verberari à domino ob malũ seruitium, & quomodo intelligatur, 73.
Pater orphanorum, qui Magistratus in Aragonia sit, & quæ eius muneri incumbãt, 74.
Otium nihil perniciosius in Republica, 75.
Legatus nõ habebat ius atrociter verberãdi 76
Habentes correctionem, non flagris, sed virgis cedere solent, 77.
Inquisitores cur virgis vtantur in recouciliatione publice pœnitentium, 78.
Ex familia Dominicana, iuxta constitutionem Regis, vnus debet assumi ad Consilium supremum sanctæ Inquisitionis, 79.
Magister Ludouicus Aliaga ad supremum sanctæ Inquisitionis Consiliũ assumptus, 80.

INITIVM.

1 DOMITIVS † Vlpianus I.C. qui nõ natalibus, nec origine patriæ clarus; cùm Syrus ex Phœnice esset, sed quia summi ingenij vir; [a] ab Herennio [b] Nobilis, & à Modestino Nobilissimus; [c] & ab Alexandro Seuero [d] Iurisconditor, Præfectus Prætorio, eiusq; parens, & Consiliarus, ac Scrinij Magister fuit appellatus. Cuius consiliis, quia Alexander Rempublicã administrauit, summum fuisse Imperatorem fertur. [e] Is
2 lib. 1. † institutionum, potestatem vnius supremi Principis (quæ suo tempore penes Romanorum Imperatorem consistebat) astruens, in hæc verba prorrũpit: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem, vtpote cum lege Regia, quæ*

A l. vnica, § ne autem, C. de caduc. tollen.
B In l. 2. §. fin. in fin. ff. de excusat. tutor.
C In l. diximus, 4. in fine eod. tit.
D l. ex Diui. in fin. C. de locato, l. secundum, 4. C. de contrahen. & commiten. stipulat. ex Eutropio lib. 8. Cuiac. in comment. ad l. Gallus, in princi. pagi. 229. Cyn. in l. prouidendum, C. de postul. Tiraq. de nobilita c. 5. nu. 4. Afflict. in prœm feud. nume. 8. Cotta in memorabilib. tit. de iurisperitis, vers. Huius assessores, Corras. in repetitio. l. si quis duob. num. 3. C. de impub. Tellus Fernand. in l. 23. Tau. num. 5 & 6. Viglius in prælectio. ad l. 1. num 2, & 3. ff. si cert. petat. Ioa. Mariana in histor. de reb. Hispaniæ, lib. 4. c. 8. p. 153. ad med. Fæder. Scotus in orat. pro docturæ insigniis, p. 103. col. 1. ad fin. Nicol. Festal. de æstimo & collect. 4. p. c. 3. num. 47. Guiliel. Benedict. in cap. Rainuntius, verb. Vxorem, decis. 2. nume 202. de testamen.
E Ælius Lamprid. in Alex. Seue. inter eos, qui vitas Imperatorum scripserunt, 2. p. Lugduni 1559. pagi. 354. Matheat. de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 24. Simanc. de Republica, lib. 9. c. 10. n. 4. & 5. Ioann. Chokier. in thesauro aphorismorum politicor. lib. 3. c. 8. exemplo 1. pag. 225.

quæ de Imperio eius lata est, populus ei, & in eum omne suum Imperium, & potestatem contulerit. Cum enim in illo primæuo † statu orbis conditi, omnia naturaliter dispo- 3
nerẽtur, potestas laica, & secularis, à minimo, & imperfecto prodisse traditur, scilicet à domo, vel Pago, & paulatim crescens, per media, scilicet oppida, & ciuitates ascendisse ad summa, & perfecta, hoc est ad Regna multarum ciuitatum, & Imperium multorum Regnorum. Nam orbe condito † certum est primó 4
vnum tantum fuisse creatum hominem, qui Microcosmos, *g* (ideſt mundus paruus) fuit appellatus, † quia 5
cũ omni creatura participat; *h* habet enim cõmune esse cum lapidibus, viuere cum plantis, sentire cum brutis, & intelligere cum Angelis: quem ab initio † constituit 6
Deus; *i* & reliquit in manu cõsilij sui, liberum arbitriũ, ac potestatem in se ipsum tribuens ad refrenandas animi passiones, non tamen (vt inquit D. Augustinus *k*) bonam voluntatẽ infructuosam, nec malam voluit esse impunitam, sed iustis legibus comprimi; cum licét omnia in orbe existentia † eius gratia fuerint creata, *l* tamẽ ip- 7
se propter Deum, *m* † in quem, tanquam in centrũ sphe 8
ræ, ad quod puncti, & lineæ omnes, se reducunt; ita diri gatur, vt se ipsum noscens, & ad imaginẽ eius, qui prima veritas est, creatum intelligens, eum tanquam summam, & infinitam bonitatem toto corde, & mente diligeret: ac secundum optimum lumen rationis, (de quo inquit Propheta:) † *n Signatum est super nos lumen vultus tui Do* 9
mine, actiones suas dirigens, ac gubernans Deum, eius vltimum finem, assequeretur, charitate in hac vita, eius immensam maiestatem possidens, & in alia, æterna felicitate fruens: licet illud dictum Prophetæ de auxilio Dei contra hostes intelligat Petrus de Aragon

F Genes. cap. 1. G Aristot. lib. de mundo ad Alexan. Cæl. Rodig. lib. 24. lectio. antiqua. c. 30. Lel Zachus de duelo, lib. 1. c. 29 n. 3. Bobadi. in sua Polytica lib. 2. c. 21. num. 1. Merola in Republica originali, lib. 1. c. 24. Hector Pinto en la Imagen dela vida christiana, 1. p. dialag. 1 cap. 5. fol 12. pag. 2. M. Anton. Camos in microcosmia, 1 p. dialog. 2. & 3. labellus in procem. ad 10. lib ethico. pag. 4. Oña en las postrimerias del hombre, 1 p. c. 1. discur 5. Gulielm Benedict. in ca. Rainuncius, verb. Adiectæ impuberi, num. 19. de testamen.

H Cassane in cathalo. gloriæ mundi, 2. p. considera. 1 Petrus Gregor. syntaxis artis mirabilis, lib. 6. ca. 1. pag. 70. & syntagma iuris vniuersi, lib 7. c. 1. num 3. Breviarium Romanum lectio 9. ad diem Ascensionis Domini Cęlius Rodiginius lectio antiqua. lib 1. c. 2. & 35. Dionisius Paulus Lopis de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, cap. 11. nu. 25. cum duobus seqq. Raimundus Sebundius in trãctatu de natura & conditionib. hominis, dialog. 1. per totũ.

I Eccles. cap. 15. Genes. cap. 4. Deuterono. capi. 30. c. Nabuchdonosor. cap. Vasis iræ, 23. quæst. 4. c. Qui Episcopus. 23. distinct. cap. fin. de pœniten. distinct. 2. Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 5. ad tertium.

K Contra Crescent. c 51.

L 1 in pecudum, 28. ff de vsuris, §. in pecudum. Instit. de rerum diuisio. l. iustissime. 44. ff. de ædilitio edict. Casane. in cathalog. gloriæ mundi, 2, parte, consideratio. 2. Plinius lib. 7. naturalis historiæ, c. 1.

M Iabel. in epitome etcen. Platonis tracta. 2. c. 4 Belarmi tom. 3. genera. controuers. 3. lib. 3. c. 16. vers. 4 p. 547. & in libello de ascensione mẽtis in Deum. gradu 1. Magister sentẽtiarum lib. 2. dist 1. Ludouicus a Paramo de origine officij sanctę Inquisitionis, lib. 3. tit. de Summi Põti. potestate, quæst. 1. opinio. 3. n. 45 S. Antoninus in summa. p. 1, tit. 1. cap. 4. §. 2.

N Psalm. 4. D. Tho. 12. q. 79. art. 13. Azor. 1. p. instit. moral. lib. 3. ca. 29. pag. 158. post med. pluribus relatis Sayrus in claui regia, lib. 1. c. 2, à nu. 2. cum seq. & lib. 2. cap. 1. num. 4.

Aragõ, nõ de lumine naturali, o quod ſyndereſis appellatur, † quę omnem rectam rerum agendarum rationem continet, ſiue generaliter preſcribat, ſiue ſpecialiter moneat in hac, vel illa re, vel materia, hoc loco vel tempore, eſt enim iudicium intellectus practici, & lux, qua bona à malis diſcernimus, quæ in corde & mente hominis, veluti in quibuſdã viuis tabulis ad imaginem Dei creatis, diuina quadã prouidentia impreſſa extat; prouidit enim clemẽtiſsimus omniũ Pater, nihil in hoc mũdo equè homini opus eſſe, quàm regulis, atq; principiis quibuſdã, recte viuẽdi, ornari, & imbui, quæ prẽter eum nemo dare poſſet: Iſtaq; eſt lex, de qua ſenſit Apoſtolus p de Gẽtibus loquens, *quod cum legem non haberent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt.* Et Dominus per Hieremiam q dicẽs: *Dabo legẽ meã in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribã eam.* Quã, vt inquit Cicero: r *Non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſsimus, ad quam non docti ſed facti, non inſtituti ſed imbuti ſumus.* Vtcumque tamen ſit, illud certum eſt, iſtud fuiſſe initium, & exordium poteſtatis humanæ, cuius præcepta Philoſophi ſ morales tradunt in Ethica, † illius ſubiectum conſtituentes, in operatione voluntaria hominis ordinata in finem. Sed poſtquam vxorem habuit, ex eaque filios ſuſcepit, vnã fuiſſe domum conſtat; † ad cuius conſtitutionẽ prima, & maximè neceſſaria eſt † cõiunctio viri & vxoris, t ex qua liberi procreentur: nã domus ſine nuptiis mãca eſt v cùm in viro & muliere ita plena perfectio domus conſiſtat, vt qui ſine vxore eſt, quaſi ſine domo ſit, & ideo Deus x marẽ † & fœminã creauit, quia alter alterius indigebat ſocietate. Serui enim non ſunt † adeò pro cõſtitutione domus neceſſarij, cùm ſufficiat aliquid loco ſerui habere, vt dicebat Ariſtot. y bouẽ paupe ribus eſſe pro ſeruo, quę naturalis ſocietas, in cõſuetudinẽ quotidianã conſtituta domus eſt: Inde latini, z vxorem ducere, quaſi domũ ducere dixerũt; in qua vir, † quẽ patrẽfamilias dicimus, imperat; fœmina verò, quam matrẽfamilias appellamus, obtemperat, quia in † ea paterfamilias æconomicã habuit poteſtatem in vxorem, & filios,

O In 2.2. D. Thomæ in explicatione 2. art. q. 57. nouiſsime Ioannes Lorinus in commentario ad illum verſiculum, pag. 78. col. 2.

P Ad Roman. 2. Belarm. tom. 3. controuerſ. generali 3. lib. 5. c. 2. pa. 590. verſ. Sed eſt & aliud Soto de iuſt. & iur. lib. 2. q. 3 art. 1.

Q c. 31. Nicol. Sera. to. 2. opuſculor. theologicorũ, de legib. art. 30. ex D. Ambro epiſt. 71. ad Irenenm.

R In orat. pro Milone.

S Iabel. in procem. ad de cé lib Aeticor. pa. 4. & 5. col. 1. & 2. Lugd. 1568.

T Idem Iabel. in Epitom lib. 1. polytic. tract. 1. c. 3. pag. 156. & in polyt. chriſtiana, tract. 1. c. 4 pa. 721. erudite proſequitur Lud. Moli. tom. 1. de iuſt. tracta. 2. diſp. 22.

V Ierocl. in lib. nuptiarũ, Siman. de Republi. lib. 1. c. 1. n. 6. & per tot.

X Geneſ. c 2.

Y 1. Politicor. c. 1.

Z Multis Plauti locis cõprobat Roſinus antiquit. Rom. lib 5, cap. 37. pagina 230. E.

deſpoticam verò in ſeruos: naturali illa ratione, qua tales perſonas patrifamilias ſubditas eſſe oportet; *a* non enim dum de domo differo, intelligo domiciliũ, ſeu habitationem parietibus, & tectis conſtructam, cum, vt (inquit) Vitruuius † homines ab initio ſparſim vagarẽtur, & habitarent, ſicut feræ in ſyluis, ſpeluncis, & nemoribus, erraticam agentes vitã, nullo inter ſe ſermonis, aut iuris vinculo cohęrentes, ſed frondes, & herbas pro cubilibus, ſpeluncas, & antra pro domibus habentes, iuxta illud Horatij: *c* 18

Syluestres homines ſacer interpresq; deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orphæus.

Quæ traditio, piè, † & religiosè, authoritate ſacrę paginę improbãda eſt; *d* ſed intelligo domũ (licèt ſit vox † analoga) *e* pro familia † ſub vnius patrisfamilias protectione, 19 20
f obediẽtia, ac poteſtate degente, quæ tamen à natura tributa poteſtas, cùm non ſufficeret, quia illa per peccatum infecta, inferior appetitus pars, aduerſus ſuperiorem rationis, ſæpè pugnat (iuxta illud Pauli *g* aſſerentis: *Sentio aliã legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ.*) Et aliquãdo eam vincẽs, ac ſuperans, Anthæusq; Herculem interimens, *h* non ſolum ſerui domino, ſed & vxor viro, & filij parentibus, † contra rationem naturalem, eos dirigẽtem *i* ad obedientiam, inofficioſi, diſſoni, ac inobedientes exiſtunt! Antiqui legumlatores Romani, politicæ vitæ Principes, † tantam in liberos parentibus poteſtatem conceſſerunt, vt nõ expectato legum, aut iudicis auxilio, ipſos occidere, & pro libito exhæredare liceret; quod † lege Romuli his erat verbis conſcriptum, *K* Paren- 21 22 23 24

tum

A Ariſt. 3. Politico. Guilliel. Bud. in annota. ad l. Ius ciuile, p. 64. Camil. Borrel. de Regis Catholici præſtant. c. 65. n. 11. & ſeq. Et facit illud Eccleſiaſ. 33. n. 25.

B lib. 2. c. 1. Cice. lib. 1. de inuentio. in princi. & in oratio. pro Sextio. Siman. de Repub. lib. 1. c. 3. n. 3. 6. & ſeq. per tot. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pag. 187. col. 2. verſ. Vnde primi. Forcatulus per tex. ibi, qui legibus, & moribus reguntur, in l omnes populi, num. 1. ff. de iuſt. & iur. iũcta l. ea tamen, ff. de legat. 3. Aſinius in praxi iuditio, de modo procedendi in ciuilib. cap. 2. nume. 2.

C in Arte poetica.

D Belarmi. de controuer. chriſtia. fidei, tom. 1. cõtro uerſ. generali, 5. lib. 3. ca 5 ad fin. pag. 1320. Lactant. lib. 6. diuinar. inſtitu. de veto cult. c 10. Ioan. Mariana de Rege & Regis inſtitut. lib. 1. cap. 1. Caſſane. in chatalog. gloriæ mundi, parte 12. conſideratio. 72.

E Raudens de analogis, cap. 19 nume. 5. Corne. conſil. 169. num 8. & conſil. 198. nume. 3. volum. 3. & conſil. 41. nume. 5. 6. & 11. volum. 4. Hieronymus Gabri. conſil. 98. nume. 14. voluume. 1. Menoch. conſil. 329. n. 29. Iabellus in æconomica chriſtiana, tract. 1. c. 1. pa. 718. Afflict. deciſ. 384. num. 11 Grammat. 87. & Carabita ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu 301. nume. 28. Guillielmus Benedictus in dicto cap Rainuntius, verb Domum.

F l. pronunciatio, 195 §. familiæ, ff. de verbor. ſignif. l. pater & filius, 17. ff. de teſtib. cum duabus ſequentib. l. tutellæ, C. de excuſa. tutor. lib. 10 & l. fin de officio Præfidis. l. cum vnus, & ibi gloſ. verb. domum, ff. de alimentis & cibariis legatis. G Ad Roman. 7.

H Poſt Hieroglifi. Pierij Valer pag. 568. verſ. Herculis Antheum.

I l. veluti, ff. de iuſt. & iur. Foler. in praxi cenſuali, verb. Nicolaus, a num. 142. & eruditiſsimus Regens Mart. Monter tom. 1. deciſ. 32. nume. 16. & duob. ſeqq. B. Paul. ad Epheſ. c. 5. & 6. & ad Colocenſ. cap. 3 & Epiſt. B. Petri 1. c. 2. & 3. in princip.

K Petrus Herod. rerũ iudicatarũ, lib. 6. tit. 7. c. 1. l. fin. C. de patria poteſt. Balduin. in commẽtariis ad leges Romu-

tum in liberos, omne ius esto, relegandi, vendendi, occidendi. Quam legem Regiam appellat Petrus Faber: 25 *l* ac etiam lege † duodecim tabularum *m* habebāt in eos vitæ, necisquè, terquè eosdem venundandi po- 26 testatem. Tamen, cum occidere filium, † hoc tantum manu sua facere esset concessum, non mediocris, propter naturalem affectum erga liberos, in licentia erat prohibitio, & vix inuenietur, quisquam vocatus in ius, quod filium occidisset: quæ summa patrum potestas, licèt futuris seculis aliquatenus limitata, & restricta, necnon interpretatione molita fuerit, vt 27 licet emendare, † & corrigere, ac moderate castigare possit; non tamen sæuire, nec atrociter in filium animaduerte- 28 re iura patiantur, *n* cum, vt inquit I.C. *o* † patria potestas in pietate, non in atrocitate debeat consistere: nam si maiori animaduersione filius dignus sit, non à patre, sed à iudice, cum causæ cognitione puniri debet; & ita intelligi debet noster I. C. *p* dum asserit, patrem non posse filium inauditum occidere, sed non adeò fuit patrum potestas restricta, vt eiusdem potestatis iure † non li- 29 cuerit filiā in adulterio, & rebus venereis domi suę deprehēsam occidere, *q* dummodo simul vtrumque ferro, & sua manu (si non patronum, neque patroni filium) oc- 30 cidat: filium etiam propter † nimiam paupertatem, & ægestatem, victus quærendi causa vendere: *r* maxime si ille adhuc sanguinolentus sit, ideſt recenter natus. Sed tamen

Romuli, l. 17. Ioan. Rosinus lib. 8. antiquita. Rom. ca. 5. l. 17. Carol. Sigon. de antiquo. iur. ciuium Rom. lib. 1 c. 10. in prin. facit l. in suis, in fine, ff. de liber. & posth. Stephan. Vinandus Pighius in analib. Magistratuum. & prouincia. Popul. Rom li. 1 pag 19. vers. Legem, de patrum iure. P. Ioan. Azor 17 inter leges Regias enumerans, 1. p institu moralium, lib. 6. cap. 62. pagi 608. & 610.

L Semestrium lib. 2. c. 24.

M Rosinus vbi proxime libro 8. c. 6. 3. p. de iure priuato pag. 336. G. Lugduni 1585. Alexand. ab Alexandierum genialium lib. 6. cap. 10. versic. Insuper filios, vbi scholium Tiraquel. pagi. 886. Asinius in praxi iuditiorum, de modo procedendi in ciuilibus, cap. 2. nume 16. cum sequent. Vinandus Pighius vbi supra, lib. 3. pagi. 150. versic. Vendendi. pluribus exornans Ioannes Solorzano de parricidij crimine, lib. 2. cap. 7. l. fin. versi. Quis enim, C. de curatore furiosi.

N l. 3. & 4 C. de patria potestate, l. vnica, C. de emendatione propinquorum, l. 8 & 9. titu. 8. part. 6. Petrus Faber lib. 3 semestriū, c. 16. Menochi. de arbitrar. casu 364.

O in l. Diuus, ff. ad l. Pompeiam, de parricid.

P l. 2. ff. ad l. Corneliam, de sicariis, Pinel. 2. par rubr. C. de bonis maternis, nu. 18. Cuiac. lib. 4. obserua. c. 12. & lib. 6. cap. 17. Solorzano de crimine parricid. lib. 2. c. 8.

Q l. patri, 20. ff ad l. Iul. de adulter. Pinel. 2. par. rubricæ, C. de bon. mater. num. 19. Couarru. 2. par. de sponsal. cap. 7. § 7. num. 3. Tiber. Decian. tract. crimina. tom. 2. lib. 9. cap. 15. a num. 14. Leonardus Lesius de iustic. & iur. lib 2. c. 9. dubitat. 4. pag 88.

R l. 2. C de patrib. qui filios distraxerunt, Couarru. lib 3. variar. c. 14 nu 4. Pinel vbi proxime num. 20. Ascanius Clemens in tracta. de patria potestate, ca. 6 effectu 1. per tot. Camil Borrel. in Regia Aragonū, §. 1. glo. 3 num. 249 & 250 Asinius in praxi in princ. tit de instantiis, c. 2. a nume. 21. Molina tomo 1. de iusti. tracta. 2. disputatione 33. vers. Sciendū est, pag. 243 & 244. Petrus Roizius decisione Lytuanica 3. nume 249 & sequent. Bursat. consil. 16. nume. 63. in 1. Tiraquel. de retractu ligneager, §. 26. glos. 1. nume. 16. & 17. l. 8. & 9. titu 17. part 4. vbi Gregor. Lopez. Et facit glos. Obsides dedit, in cap. ex rescripto, de iureiūran. Cuiacius in interpretatione ad Iulium Paulum receptarum sententiarum, lib. 5. titu. 1. de liberali causa; in princip Villadiego in Foro iuzgo, lib. 2. tit. 5 glos l. 8. nume. 17. & lib. 5. titu. 4. glos. l. 13. Surd. de aliment. priuileg 28 Marta de iurisdict. p. 4. centur. 1. casu 90. nume. 1. & 6. Azor. 3. p. instit. moral. lib. 8. ca. 6. p. 507. & 508. Lesius de iust. & iur. lib. 2. c. 5. dubitat. 4. n. 17. p. 44.

men quæcumque fuerit illa ſ ſacra, & ineſtimabilis patria poteſtas t ſolum † in orbe Romano obſeruatam fuiſſe tradit Iuſtinianus. u Ex quo ibi aduertit Accurſius x apud Gallos nunquam talem poteſtatem fuiſſe cognitam: quaſi eorum Prouincia, ſub orbe Romano non comprehenderetur, qui etiam Franci y appellati † à Frãcone, pro fugorum Troianorum Duce. Quę tamen † traditio ex verbis Iulij Cæſaris z dubia redditur, qui de Gallorum agens moribus inquit: In vxores, ſicut in liberos, vitæ, neciſquè, viros poteſtatem habere. Quibus verbis ſententia Accurſij non tam vera videtur, vt aliqui aſtruunt; quæ tamen inter ſe ita concordari a poſſunt, vt Accurſius non de Gallis antiquis, de quibus Cæſar, ſed de Frãcis, qui Pharamonem Ducem ſequuti, melioribus auſpiciis, Galliam exornarunt, anno à Chriſto nato 420. qui illam poteſtatem occidendi, Romanę imitatricem, ſuſtulerunt, loquatur, qui à Romano iugo exempti, Gothis, contra Romanos, in auxilium eſſent prefecti. Nos tamen, † qui à Celticis Gallis nomen, originem, ac mores aliquos fuiſſe mutuatos, credimus, vt & Celtiberi, & Regio noſtra Aragonenſis b Celtiberia, † ab antiquis ſcriptoribus appelletur, iuxta illud Lucani: c

Profugiq; â gente vetuſta
Gallorum, Celtæ miſcentes nomen Iberi.

Licet Raphael Volaterranus d eam partem, nunc Vizcayam nominari exiſtimet, ſibi repugnans, cum in illa Celtiberiæ regione enumeret Bilbilim patriam Martialis, Cæſarauguſtam Regni Aragonum caput, necnõ Oſcam: & paulò

31 32 33 34 35

S l. filiæ, 12. C. de collatio. l. ſi viua matre. verſic. Sin vero, C de bon. mater. l. cũ in adoptiuis, verſic. Cum enim, ibi, Nexu diuino, C. de adoption. l. penult. ff. de officio Prætor. Pinel. vbi proxime num. 4. & Forcatulus in Necyomancia, dialog. 15 in principio, & in l nonnũ quam, num. 3. de iuſtitia & iure.

T l. filius familias, 117. §. ſecundum vulgarem, ff. de legat 1. Pinel. in l 1. par. 1. numero 3. C. de bon. mater.

V In §. ius autem, Inſti. de patria poteſt. l. 3. ff. de his, qui ſunt ſui.

X In d §. ius autẽ, verb Romanorum Pinel. vbi ſupra num. 9. Carolus de Graſaliis 1. p. Regalium Franciæ, iure. 10 Guilelm Benedi. in cap. Raynũtius, verb. Matrem inſuper Cleram. numero 22. & verb. Si abſque liberis, de pupillari, nuume. 38. & 39. Alciat. lib. 2. diſpunctio. capit. 22 & conſil. 498. nume. 2. & 3. Conan. in commenta. iur. ciuil. lib. 2. capit. 13. in fine. Renatus Chopinus de comm Gall. conſuet. par. 2. in princip. num 2 verſic. Patriam, pagi 38. nouiſsime Petr. Guilkemius in tract. de vſucap. & prę ſcriptio. p. 3. c. 3. nume. 354. & pluribus ſequẽtibus.

Y Rebuf. verb. Francorum pag. 3. in proœmio concordatorum, & Conan. lib. 2. comment. iur. ciuil. c. 9. num. 7. & Benedict. vbi proxime. & Vvelſangus Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 3. pag. 57. 69. & ſeq. & P. Nicolauss Serarius tom. 1. opuſculorum Theologicorum de geſtis S. Kilia, in notatione 6. de Francorum nomine, pag. 328.

Z In comment. de bello Gallico, lib. 6. p. 129. Lugduni 1565. Pirrhus in conſuetndines Aurel. tit. de feudis, cap 41. pag. 23. colum. 2. verſic. Et ſi dixeris. Decian. tom. 2. tract crimina. lib. 9. cap. 11. num 8. Duarenus in comment. ad titul. de his, qui ſunt ſui. cap. vnico, verſic. Ex his quę diximus. Forcatulus in neciomancia iuris, dialog. 15. nume. 3. & 4. Ioannes Igneus in repetitione l. neceſſarios, §. non alias, 2 par. num. 276. ff. ad Silanianum Camillus Borrellus de Regis catholici præſtantia, cap. 65. num 42. & ſeq. Caſaneus in cõſuetud Burgundię, rubr. 6. §. 3. gloſ. 1. verſic. Licet. Petr. Gregorius ſyntagmat. iur. vniuerſ. lib. 11. cap. 5. num. 4. Eginarius Baron tit. de patria poteſta.

A Forcatulus dicto dialogo 15. num. 3. & 4.

B Apianus Alexandrinus de bellis Hiſpanienſibus in princip. verſic. Illud tamen dicam, pag. 447. & 448. Didacus Perez de Meſa lib. 2. de las grandeças de Eſpaña. c. 159. p. 309. C Lib. 3.

D In Geographia lib. 2. colum 18. verſic. Celtiberorum quoque. Petrus Crinit. in vita Martialis.

& paulò ante *e* Aragonũ Regnũ inter Celtiberos & Tarraconẽses cõstitutũ, tradit, omnesq́; Numantiã (quæ hodie Soria dicitur, ac prope fines Regni Aragonum sita est) inter Celtiberorum ciuitates enumerant: dubitant tamen
36 *f* Celtas fuisse Gallos, † sed imò ex populis Hispaniæ, in Lusitania, inter Anã & Tagum fluuios Hispanię, maiori ex parte excolentes, & Lusitanorum plerique, qui, ex vlteriori Tagi regione in coloniam Romani traduxere existimant; sed Rodericus Sancius *g* Historiæ Hispaniæ scriptor, inquit: Quod hoc
37 Regnum Aragonum † Celtiberorum gẽs bellicosissima incoluit, quæ sæpè Romanis, & exteris, non paruo terrori, atque excidio fuit. Cuius situm, gentisq́ue ferocitatem, nobilatem, soliq́ue fertilitatem, ac fluuiorum inæstimabile vectigal, cæterasq́ue laudes non possemus breui oratione recensere; maximè tamen religione, pietate, ac fide, cæteris omnibus Prouinciis præstat, ex eaq́; oriundi quasi cœli procliuitate, atque naturali propensione, & affectione in religionẽ erga Deum, fidelitatem erga Reges, & pietatem erga parentes ducuntur, cùm in ea non leui coniectura ducamur, ad credendũ priusquam in qualibet alia orbis parte, † à primis eius incolis
38 Arã Deo Agonio, qui rebus agẽdis pręerat, inter duo flumina, nunc Aragonia vocata, extruxisse, & erexisse: *i* mos
39 enim fuit † illis antiquis gentibus, quæ primò ad inhabitandam aliquam regionem accesserant, superstitiosè, ijs (quos numinum vice colebant), aras erigere, vbi victimę incensæ arderent. Vnde, coniectura nobis est, no-
40 men Aragonum fluxisse † ab Ara, & Agonio, à quo Romani montem Quirinalem, vbi sacrificia fiebant, Agonium; in quo prius Numam habitasse, scribit Solinus; &
41 nunc dicitur, Mons Cauallus, † à duabus statuis marmoreis Alexandri Magni, Macedonum Regis: quas ex Alexandria Constantinus Imperator Romam transtulit, atque in medio Thermarũ à se in Quirinali extructarum collocauit: quarum altera Phydiæ, altera Praxitelis manu factę sunt, vt titulus indicat. Collẽ Quirinalem Agonam, de qua Ouidius: K

Templa Deo faciunt, collis quoq́ dictus ab illo est.

Et Oratius: *l*

Cubat hic in colle Quirini.

Portam

E Col. 16. ad med. Diod. Sicul. lib. 6. antiq. Epis. Gerund. in Paralyp. lib. 1. capi. 10. & 13.

F Borrel de Regis Catholici præstantia, cap. 68. nume. 35. & 56 de quib. etiã Ptolom, lib. 2. ca. 5. & Strabon lib. 3.

G 1. par. cap. 13. in fine.

H Guiliel. Benedict. in dicto c. Raynuntius, verb. Si absque liberis, de pupillari, num 40. & 41. ibi: Celtiberi multum fideles semper existimarunt nephas esse suo Principe in acie mortuo superuiuere. Michael Martinez del Villar in supremo Regio Cõsilio fisci meritissimus Aduocatus in appẽd. de inata fidelitate Regni Aragonũ, dissertissime & eruditissime prosequitur, & pluribus confirmat.

I Rosinus antiq. Roman. lib. 2. c. 19. pag. 84. F. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 4. c. 17. pa. 557 versi. Ideo succincti. & libro 6. cap. 8. pa. 880. versic. Sed quia, & vtrobique scholium Tiraq. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum, lib. 6. cap. 7. in prin. Sebast. Couar. in thesauro de la lengua Castellana, diction, Aragon, folio 82. colu. 1. B. Isid. lib. 5. Ætimologiar. c. 4.

K 2. Fastorum.

L lib. 2. Epistol. Rosinus vbi proxime lib. 4. c. 5. pagi. 140. B. C. Onuphrius Panuinius in Vrbe Romana de Collo Quirinali, pagi. 145.

Portam Collinam Agonensem, & sacrificia Agonia, diē nonum Ianuarij, quo sacrificium fiebat, Agonalem, vt inquit Ouidius: *m*

Quatuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,
Ianus, Agonali luce piandus erit.

Et paulò post:

Pars, quia non veniant pecudes, sed aguntur, ab actu,
Nomen Agonale credit habere diem.

Ac denique hostiam, quam eo die Rex, pro rebus benè agēdis, offerebat, Agoniam appellabāt: *n* & Agones eos, qui percutiebant victimam ante immolationem. Quód, si veram religionem intueamur, ad verumque Dei cultum oculos conuertamus, videbimus in nostra Aragonum Prouincia, † veræ religionis, & fidei, extitisse fundamentum, exordiumque, & originem in Hispania; cùm in ea primi, & plures Beati Iacobi monitis, † & prædicatione fuerint christianam religionem professi, ac veri Dei fidem agnouerint: quorum sanctorum ad fidem conuersorum festum die xv. Maij celebratur, ac in toto Regno ex dispositione forali *o* colitur, & feriatus dies est constitutus: quod vltra Romanorum Pontificum, & Doctorum authoritates, quibus hæc confirmantur vnanimis est Ecclesiarum Hispanię traditio. Atque ita (vt inquit beatus Ioannes Chrisostomus): *Si traditio est, nihil quæras amplius*: Quia, vt inquit B. Ignatius, *p* omnis, qui aliquid dixerit, pręter illa quæ tradita sunt, tametsi fide dignus, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem seruet, tametsi digna faciat, tametsi prophetet, lupus tibi appareat, in grege ouium corruptionem operans, et in Hymno beati Iacobi canit Ecclesia: 42 43

Tu cæca nox, atque impia,
Nos cum teneret vanitas,
Lucem salutis primitus,
Oris Iberis impetras.

Cùm Hispania dicta fuerit *q* Iberia † ab Ibero flumine, vel ab Iberia ciuitate, ad Iberi fluminis ripam sitam, qualis est nostra CAESARAVGVSTA, in qua Deipara Virgo, adhuc viuens apparuit † & sui Imaginem Angelorum ministerio supra columnam marmoream deduci iussit, vt ibidem Apostolicis manibus, Ara in eius honorem erigeretur; quam hodie nos, & exteri summa cum veneratione collimus, 44 45

M 1. Fastorum. Vvolephangus Lazius lib. 10. commen. Reip. Rom. capit. 11 pag 855 in fine, & 856. in princip. lib. 1. pagin. 47. versic. Verū. N Vvolephangus Lazius lib 12. in commē. Reipub Romanæ, c. 1. in fin. p 890

O Poro vnico, titu. de feriis Tirasonę, anni 1592. cui adde c. irreligiosa. de consecratione, distinct. 3. Bald. consil. 166. nume. 2. volu. 5. Maranta in Speculo. 4. p. §. validum, aut inualidum, num. 91. Decius in l. milites, num 18. C. de testam. milit. B. Anton. in summa sacrę Theolog. p. 2. tit. 9 c 7. in princip. & in § festa autē, Alderan. Mascar. de genera. statuto, interpretatt. conclus. 1. n. 255.

P In Epistol. ad Hieronē Diaconum

Q Camillus Borrel. vbi proxime, c. 68. n. 48. & 53

mus, r cuius ædificationem ſingulis annis à Cæſarauguſtana ciuitate, die xij. menſis Octobris ſolemniter celebratur, ac voto conciliariter emiſſo, ſicut cęteri dies feſtiui ab eiuſdem ciuitatis incolis obſeruatur,
46 & ideo hanc ciuitatem Beata Virgo † à Sarracenis, Chriſtianę fidei hoſtibus, defendens, eoſq; Angelorum miniſterio occidens, ab eminenti ruina, & periculo liberauit; ſ In cuius miraculi, & auxilij memoriam eo loco Templum eidem Virgini dicatũ, quod Portillo dicitur, conſtructum fuit. In hac Prouincia
47 vera Chriſti Fides nunquam † labefactata legitur.
48 t Sed officium ſanctæ Inquiſitionis, † quod pro eius ſinceritate conſeruanda fuit introductum, priuſquã in qualibet alia Hiſpanię regione, claruit. In qua etiã
49 Prouincia Deus optimus maximus myſterium † fidei pluribus miraculis confirmauit, v vt illo Sanctiſſimo Corporalium Darocę miraculo, quo motus Vrbanus Quartus feſtum Corporis Chriſti inſtituiſſe fertur: Aliudque in monaſterio S. Mariæ de Piedra, Ciſtercienſis Ordinis, ab antiquis temporibus veneratur, & in loco de Agua Viua, vbi perpetuum, & continuatum adeſt miraculum, cum per ſpatium centum

R Doctor Iacobus de Prades in hiſtoria de la adoracio y vſo delas ſantas Imagenes, lib 2. c.5. §.1. & lib.3.c.9.§.1 Bruditiſsimus Petrus Cenedo, in ſuis Collectan. 1.p. collectan.43 a nu.2 cum ſeq. Alphonſus Mendoça, in quęſtio. quolibet, q.5. ſcholaſtica fol.429. Lop. Madera, de las excelẽcias de Eſpaña, cap.6.pag.36. col.2 Gaſpar Ortigas, meritiſsimus olim Regius Conſiliarius in patrocinio pro noſtro Cæſarauguſtano Gymnaſio, 3.p.n. 101. Hieron de Blancas, in Coment. rerum Arago. pag.143. P. Petrus Tyraeus de varijs prodigioſis aparitionibus, lib.1.c 11 nu 206. pag 29. Doctor Bartholomeus Laurẽtius, digniſsimus Canonicus Eccleſiæ B. Marię del Pilar, qui anno 1591. de illius Eccleſiæ fundatione, ac de aduẽtu S. Iacobi in Hiſpaniam, prædicatione, translatione, miraculis, & diſcipulis, auctorum iudicem edidit. Petrus Ludouicus Martinez ingenio ac dicendi facundia vir præſtans, in Reſponſo pro don Garcia de Funes & Villalpando, ſuper Varonia de Quinto, a nu. 689. ad num. 695. Didacus Perez de Meſſa de las grandezas dc Eſpaña, lib 2.c.161. Thomas Bozius de ſignis Eccleſiæ, tom.1.lib.9 ſigno, 36.c 9 pag.707. verſ. Audi an iſta ſit, Don Iuan Velaſco in Reſponſione ad Baronium. Petrus Anton Beuter in Chronicon Hiſpan. lib.1 cap.22. & 23. Hieron Zurita in Annalibus, lib.1.c.44.p.1. Vaſeus año 37. hiſtor & Ambroſ Morales in Chroni ca generali Hiſpan. lib. 9.cap.7 fol.229. in princ. Pineda in Monarchia 2 par. lib.10. cap.25 §.4. Mariana de rebus Hiſpan. lib.4.cap 3. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpanię, cap.6 num 20. Auguſtinus Morlanes collega noſter, & eruditionis & prudentie paternæ hęres in allegationibus pro Eccleſia B. Mariæ del Pilar, contra Cathedrales Eccleſias, num. 393. Doctor Michael Martinez à Villar, poſt motiua ad ſententiam ab eo in faborem Eccleſię B. Mariæ del Pilar, dum eſſet Curię Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens latam in ſua interpretatione trium Epigramatum cum multorum auctorum enarratione, verſ. vltimum eſto, pag. 83. & ſeq. Franciſcus de Padilla in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpanię, 1 par. centur. 1.cap.8 á quo vſque ad cap.14. de aduentu D. Iacobi in Hiſpaniam, late & eleganter, de qua re Maurus Caſtella nouiſsime integram hiſtoriam ſcripſit.

S P. Mariana lib.11. ſuæ hiſtoriæ, cap.24 & 25 Zurita lib 2. annal c.60. Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpan. c.16. nu.6. Hiero. Blancas in comment rerum Aragonenſ. pag.142. & ſeq.

I Ludouicus à Paramo in ſuo eleganti & nimis elaborato. tract. de origine officij ſanctę Inquiſitionis. lib 2 cap 8. num. 1.

V Valdes vbi ſupr num.8. Beuter lib.2.cap.42 Zurita lib.3 annalium, cap 37. Marineus Siculus de laudibus Hiſpaniæ, lib.5. tit. de ſacris ędibus, Mariana de rebus Hiſpaniæ, lib. 3. c.1. ad fin. pag.614. Didacus Perez de Meſſa lib.2. de las grandezas de Eſpaña, cap.166. Bozius de ſignis Eccleſiæ, to.2. lib.14 cap.7. verſ. ſeptimum exemplum, pag.78. in magnis, Andræas Scotus in Bibliotheca Hiſpaniæ tom.1. cap.8. pag.104 verſ. Daroca.

centum & quinquaginta annorum, ſpecies Sacramẽti incorruptę ſeruentur, potentia eius, qui eas à voracitate ignis, Eccleſia combuſta, ſeruauit, necnon etiã in oppido de Aniñon Communitatis Calataiubij. Atque ita in hac Prouincia pro fidei defenſione innumerabiles viri, † mulieres, & infantes martyrium 50
paſſi ſunt, x & ex ea oriundi Martyres Laurentius, & † Vincentius, y conſtantiſſimè pro eadem fide tor- 51
menta, alter Romæ, alter Valentiæ pertuletunt; In quorũ primi honorem, omnium, quæ in orbe ſunt, à Catholico, & potentiſſimo Philippo Rege † noſtro 52
z ornatiſſimum Templum, ac ditiſſimum Cœnobiũ Fratruum S. Hieronymi fuit conſtructum, quod octauum mundi mirabile meretur haberi, de quo inquit Poeta Valentinus. a

O tu qui palles hac viſa mole viator
Ingredere vlterius, pluſq; ſtupebis opus
Extra non cernes templum, ſed verius Vrbem,
Intus non Vrbem, ſed, vero nomine cælum.
Sed.
Quis hanc ſacrauit inclyto Deo domum?
Philippus ille, cuius eſt negotium
Deus, boniq; cura, Regnum, vterq; ſol.

Secundus vero in ditiſsimis, ac ornatiſſimis templis, b non ſolum à noſtris, & Valentinis, ſed à Luſitanis, & Hiſpalenſibus, ac Pariſienſibus ſumma cum deuotione colitur, atque veneratur. Cuius ſola Stola noſtram Cæſarauguſtam ab obſidione Francorum qua præmebatur liberatam miraculoſe legitur. Nec non etiam † Orentius & Paciencia, & alter Orentius 53
Archiepiſcopus Auxenſis miraculoſe apud Gallos electus, illuſtriſſimi ac inuictiſſimi Laurentij parentes, & frater; quorum ſancta Oſſa apud Oſcam eorũ patriam feliciſsimam ſumma in veneratione retinentur, non obliuioni tradendus ſanctus Braulius c † ad 54
Epiſcopatum Cęſarauguſtanum miraculoſe electus, qui licet ab aliquibus B. Leandri, Fulgentij, & Iſidori frater iudicetur tamen verius eſt, non eorum fratrem

x Mariana vbi proxime lib. 4. c. 12. pag. 161. Aurel. Prudentius in Peryſtephanon Hymno. 4. de decẽ & octo Martyribus Cæſaraug. Petr. Cenedo d. collect. 43. num. 5. & 7. vbi plures congerit, Gaſpar Ortigas Regię Audiẽtiæ conſiliarius digniſsimus in patrocinio Gymnaſij Cæſarauguſtani. 3. p. num. 10. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia. cap. 70. nu. 9. & ſeq. Ambroſ. de Moral. in ſua hiſtoria. lib. 10. c. 5 cum tribus ſeq. à pa. 337. cum ſeq. Andr. Scotus in Hiſpan. Bibliotheca Francafurti 1608. tom 1. c. 5. verſ. Cæſarauguſta, p. 103 Padilla in hiſtoria Eccleſiaſtica Hiſpan. 1. par. centuria 4. cap. 5. & duobus ſeq. Hieron. Zurita 1. par. annal. cap. 44 pag. 43. vbi etiam de Stola B. Vincentij.

Y Iacobus Valdes de dignitate Regum Hiſpan. cap. 7. n. 56. & ſeq. Ambr. Moral. lib. 9. Chronicæ generalis Hiſpan. cap. 46. fol. 319. Bibliotheca Hiſpan. pag. 106. verſ. Oſca. Padilla 1. p. hiſtor. cent. 4 cap. 9. & duobus ſeq.

Z Quod eleganter deſcribit Ioan. Mariana de Rege & Regis inſt. lib. 3. cap. 9. pag. 340. verſ. quã laudẽ, cum 9. paginis ſeq. Valançuela in defenſione monitorij, aduerſus Ducem & Senatum Venetorum, 2. par. num. 12.

A Inter opera Iacobi Falconis, lib. 1. Epigram. 8. 9. 10. 14. & 15.

B Ambroſius Moral. lib. 10. ſuorum annalium. capit. 8.

C Roderic. Archiepiſco. Toletan. lib. 2. hiſtorię, cap. 15. Marineus Siculus de reb. Hiſpan. lib. 5. c. 21 Mariana lib. 6. cap. 6. Borrellus de Regis Catholici

trẽ,sed valde amicũ fuisse,ac cũ eis aliquib⁹ Cõciliis Toletanis interfuisse
d &fratrẽ Ioãnis eius in Episcopatu prędecessoris extitisse, & S. Valerius,
e qui primo Cæsaraugusta. Cõcilio interfuit, Era 418. anno Doñi 380. cui⁹
Archidiaconus fuit S. Vincẽtius, quorũ meminit Prudentius *f* his verbis:

Inde, Vincenti, tua palma nata est,
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc Sacerdotum domus insulata,
Valeriorum.

Quodsi ad huius Prouinciæ Reges orationẽ cõuertamus, inueniemus, eos
semper Apostolicę authoritatis, & patrimonij defensores, ac protectores extitisse, ac fidem Christi, suamq; monarchiã, & regni limites cũ infidelium ruina, atq; pernicie, latè extẽdisse: qua ratione, eis Innocẽtius III. *g* con
55 cessit † quòd essent Antesignani Ecclesię, in eoq; illos omnibus aliis christianis Regibus prętulit, & quòd vexilla eius portent cum insigniis regni
56 Aragonũ: & quòd omnes Bullæ, † & diplomata gratię, quę Romę expedirẽtur in Cancellaria Apostolica, fila rubea, ac palida, seu crocea (quę scitorũ Aragonię colores sunt) pẽdentia haberẽt, vt hodie est in vsu. Sed in-
57 ter omnes, duo statim nobis sese offerũt Reges, *h* Iacobus scilicet, † qui Valentiã à manib⁹ Sarracenorũ eripuit, Baleares insulas subegit, ac Ordinẽ S.
58 Marię de Mercede pro redẽptione † captiuorũ, necnõ Ordinẽ Mõtesię, Gregorio IX. approbãte instituit, ac plura alia tãto Principe digna, à Bernardo Miedes *i* Episc. Albarracinẽsi elegãter relata, gesit. Et Ferdinan-
59 dus *k* Ioãnis Secũdi Regis Aragonũ filius, † ac alterius Ioãnis, Castellę Regis, ex Isabella filia gener, nulli maiorũ suorũ fęlicitate, ac potẽtia secũdus, vt qui limites Imperij, glorięq; Hispanię propagauerit, suis armis, ac virtute sectã, & potẽtiã Sarracenorũ debilitauit, eorũq; reliquias sua virtute, ac robore deleuit, & Hispania expulit, Granatę regnũ eis adimẽs, quod septingẽtos annos circiter tenuerãt. Vnde ex hac virtute, & gloria, quę omnes quorũuis glorias superat, ab Alexãdro Põtifice, ac Patribus, Rex Catholicus fuit appellatus, & omnium consensu lauream inter Principes christianos meritis, & authoritate maiorum
60 retulit, Catholiciq; nomen † (licet ante eum quãplures

prædãtia, c. 83. n. 4. & 5. per tot. Ambro. de Morales. choro. general, li. 12. c. 21. p. 124. & 129. vers. S Braulio. Padi. vbi supra centu. 7. c. 28. 2. p.

D Garc. Loaisa in collec. Concilior. Hispan. in decre. Gũdemari, p. 275. in vers. Interfuit etiã. & in 4. Conci. Tolet. p. 375. vers. Braulio Cæsaraugusta. & p. 772. vers. Braulio frater Ioannis.

E Anto. August. in Epist. ad Hiero. Blanc. in fin. eius cõmenta. rerũ Aragonẽs. Garc. Loai in colle. Cõci. Hispa. ad Cõcil. Cęsaraug. p. 34. versi. Valerio. Padi. d. cẽtu. 4. c. 8. Et Era in quo distinguatur á cõputatione anni, Couar. lib. 1 variar. c. 12. n. 3.

F In Peri Stepha. hym. 4 late & elegãter D. Martin. Carri. Abb. Mõtis Aragonũ pietate & eruditione insignis in sua hist. B. Valer. c. 1. & 2. per tot. Cuius tanta est modestia, vt ab amicissimo, qui eius summã virtutẽ nouit, & in multis expertus fuit laudari nõ patiatur.

G Vald. vbi sup. c. 20. n. 27. H Casa in catha. glo. mun. 9. p. consid. 9 Borrel. vbi sup. c. 92. n. 32. & 53. cũ sequen. Rapha. Volaterran in anthropolo. cap. Ordines militares, p. 637. D. M. Marti. à Villar in append. de innata fidelitate Regni Aragonũ. I In sua de eo Rege histor. & P. Francis. Diago in annalib. Regni Valẽciæ lib. 7. k Borrel. vbi sup. c. 41. & 42. per tot. & n. 33. Marti. del Vill. vbi sup.

res alij Hiſpaniæ Reges eo titulo potiti fuerint) validius in illo firmatum fuit, l vt canit Petrus Crinitus: m

Per te ſurgit gens Aragonia.
Tu ſolus aucta per numeros ſuos
Virtute, Princeps inſuperas plagas,
Aſcenſum facile paras.

Ac cuius auſpiciis nautæ nouũ ingreſsi pelagus, periçcos luſtrauere, ac ignotas orbis inſulas, terras, & gẽtes, Hiſpanorũ ditioni adiecerũt, Luſitaniæ Regẽ, de finibus tumultuantem, breuiter armis cõpreſsit, ac in vniuerſa Hiſpania mores populis, otiaq; ferro dedit; à quo Carolus Quintus eius nepos, prudentiſsima regnandi prçcepta, & ſaluberrima regendi Prouincias conſilia accepit: quæ ipſe perpetua traditione in Philippum eius filium transfundit; qui paternarum traditionum memor, atque zelator, illa quę à patre regnandi documenta acceperat, moribundus, gemens, & cum lachrimis eius filio Philippo D. noſtro, nunc fœliciter regnanti, ſeruare mãdauit, n cæterisque Regibus Prouinciarum Hiſpaniæ ſenſim deficientibus, ſoli Reges Aragonum manſere, o qui cæteris Regnis imperarunt. Nam:

Betica mittit equos; tauros Xarama ſuperbos;
Illuſtres Caſtella Duces, Aragonia Reges.

Vnde miror, Thomã Bozium p dixiſſe, Aragoniã proprio Rege orbatã, maximamq; priſcę poteſtatis iactu ram feciſſe, ac potius lãguere, quã caput ſuũ, vt olim attollere videatur, cùm à Ramiro Primo, vſq; ad noſtrũ Regẽ Philippũ, q viginti & tres Reges Aragonũ enumerẽtur, qui sẽper authoritatẽ Sedis Apoſtolicę venerãtur, ac Eccleſię libertatẽ augere, & cõſeruare nitũtur. Et quod magis mirandũ eſt, virũ piũ, & doctũ r temerarie occulti iudicij diuini cauſam inueſtigãtem, dixiſſe eameſſe, quod in Aragonia cauſæ eccleſiaſticę ad tribunalia iudicũ ſeculariũ trahãtur. De cuius rei iuſtificatione, & veritate infra agemus; imò ſi quod dictus Bozius refert, eſſet verum, magis hoc eueniſſet, quod & regum, & regnorum, ſicut & omnium rerum viciſitudo, & commune fatum eſt; & vbi ad ſummũ res, ſiue natura, ſiue induſtria

L Raphael Volaterranus in geographia lib. 2. colu. 34. & 35. Camillus Borrellus de Regis Catholici præſtantia, ca. 41. num. 11. & ſeq & cap. 42 à nume. 33. vſque ad 40 Valdes de dignitate Regum Hiſp. cap. 13. nu. 19. 21 & ſeq. Maria. de reb. Hiſpan lib. 7. c. 4. in prin. pag. 315. Lopez Madera de las excelencias de Eſpaña, cap 12. fo. 82. col. 2 plures referens Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducẽ & Rem publicam Venetorũ, 7. p. n. 106. Ludouicus a Paramo de origine offitij S. Inquiſitio. lib. 3. tit. de Summi Pont. poteſt. q. 1. opinio. 3. n. 123.

M Lib. 2. poematum.

N Iulius Anton. Brancalaſſus in Epiſt. procœmiali ad Principes Sabaudios, §. 9. n. 12. & trib. ſeqq.

O Vvolphangus Lazius de aliquot gentium tranſmigratione, lib. 10. de Gothis, pag. 728. verſic. Poſt ea tempora. in fine.

P In ſuo tracta de iure ſtatus libertatis eccleſiaſticæ, lib 6. c. 13. pag. 674 verſi. Poſt irruptiones. & verſ. Secundo in Regno Aragoniæ.

Q Idem Boz. de ſignis Eccleſ. lib. 20. c. 8. ſig. 89. pagi. 346. verſ. In Aragonia.

R Boz. vbi proxime.

duſtria perduxit,exinde præcipiti lapſu ruat,ſ cum lex æterna omni huic mundo,& ſeculi rebus,à principio dicta ſit,vt nihil ſtabile,aut firmum in eo ſit,ſed omnia,aut pereãt,aut certe mutẽtur;nam vt inquit Iacob.Falc.*

Habent quoque magna ſenectam.
Et venit elapſo tempore ſumma dies
Tarracone ex magna, vix paruula Tarraco reſtat,
Et nihil è priſca mole Saguntus habet,
Æmula Cartago Romæ, Roma Æmula cæli,
Si quæras vbi ſunt, hæc iacet, illa perit.

Et hoc nõ vi aſtrorũ, vt aliqui volũt, ſed quia Deus omnis iuſtitię autor, vt cõſtituere Imperia, ita & muta re maxime ob peccata ſolet, t qui quando mutare ſtatũ Reipublicæ ſtatuit, mutat prius intellectũ regẽtiũ. Sed ad inſtitutũ redeũtes (à quo paulò diuertiſſe nemo, qui amorem dulciſsimæ patriæ u contẽpletur, mirabitur, quod more noſtri I.C. x aliqua, quæ in mẽtem occurrerunt, in laudem meę patriæ, breui oratione retulerim; nam licet ſecundum Ouid. y *Omne ſolum forti patria ſit*. Et vt inquit Seneca, z *Patria*
62 *omnium vna ſit*: tamen Aragonenſibus † ſemper cæteris nationibus charior habetur. Et:

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Quæ ideo longius me traxit, quam putaram). Dicendũ eſt, quod ad Gallorũ exemplũ, in noſtra Prouincia, antiquiſsimis moribus obſeruatũ, ac receptũ fuit, parẽtes in liberos nõ habere † patriã poteſtatẽ, a ſal
63 tim (vt aliqui volũt) quatenus filiis talis poteſtas erat odioſa b cũ illi, natura ipſa, patrię, parentibusq; nimis ſint offitioſi, & obediẽtes: quodſi ingrati exiſtãt, pote rũt eos parẽtes, † cauſa nõ adiecta ſuorũ bonorũ ſuc
64 ceſsione priuare, c dũmodo nõ prætereãt, ſed eis aliquid loco legitimæ relinquãt, quod ad minimã quinque ſolidorũ Iacenſiũ quantitatẽ praxis reduxit, & inueterata Regni cõſuetudo eſt interpretata: tũcque paupertas erit filio inobedientię, & ingratitudinis pœna, cęterisq; exẽplum. Sed tamẽ licèt in hoc Reg-
65 no ceſſent iuris effectus, † ex patria poteſtate, reſultantes,

S Lipſius de conſtãtia libro 1. cap. 16. & Valdes vbi ſupra cap. 12. num. 9. & Pſalm. 101 ibi: Et omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. & ſicut operto rium mutabis eos. & mutãbuntur.

* Epigram. 76. ad Albanellum.

T Daniel. cap. 4, verſi. 14 & Sapient. 6, verſic. 1. & duob. ſeqq.

V l. qui habebat, vbi gloſ. ff. de legat. 3. cum aliis traditis á Tiraquel. in l. 7. connubiali, nu. 66. Caſan in cathalog gloriæ mundi, p. 12. conſideratione 17. verſi. Sed quæ iſtarũ. Quintilian Mãdoſ. in regu. Cancellariæ, 5. de reſeruatione, quæſt. 4. nume. 5. Flaminius Pariſius, de reſignatione beneficiorum lib. 5 q. 3. n. 147.

X In l. 1. in princip. ff. de cenſibus.

Y lib. 1, Faſtor. & 1. de poſito eleg. 4. Ioan. Loriuus in cõment. in Acta Apoſt. cap. 7. verſic. 3. pa. 300. & 301.

Z De remediis fortuitorum, c. 9.

A Obſeruan. fin. tit. ne pater, vel mater. Moli. in Report fororũ. verb. Pater, verſ. Pater non habet filios. vbi Por. num. 2. 13. & ſeq.

B argumen. l. cũ duę, ibi. duplicẽ in eo cauſam, ff. de captiuis.

C Foro vnico de teſtam. Ciuium, Monter. deciſ. 33 n. 7. Moli. in Report. verb. Teſtamentũ, in ſcholis ad illũ forũ ſuper illis verbis (vnũ ex filiis) & ibi Porta n. 44. cum ſeq.

tantes, à noſtrisque Doctoribus *d* variis in locis cumulati, non tamen ceſſat poteſtas corrigendi filios, æconomica coerctione † eos modicè caſtigando; vt, 66
ſi opus fuerit, poſsit eos pater includere, & incarcerare, abſq; metu pœnæ priuati carceris, eosq;, quouſque reſipuerint, & ſigna mores emendandi, & parēti bus obediēdi præſtiterint, in cōpedibus & vinculis detinere, *e* quod non competit iure patrię poteſtatis, quo non valerent à matre, nec, etiāſi emancipati fuerint, à patre corrigi, & coerceri? *f* ſed iure domeſticę, & æconomicæ poteſtatis, quæ politicę † adminiſtra- 67
tionis ciuitatis, vel Regni verum extitit exēplar, ita vt aliqui dixerint, Regnum, ſeu ciuitatē nihil aliud eſſe, niſi quandā magnā familiam; *g* & è cōtrario magnam familiam, paruam ciuitatem, & patremfamilias, æconomicum magiſtratum appellāt, & in ea æconomicam monarchiam adeſſe dicunt; *h* cùm familiæ Rerumpublicarum fuerint ſeminaria, & imperium familiare omniū primum: in qua, ratione diſciplinæ, & propter mores corrigendos, extēditur hæc poteſtas ad emācipatos, quos ſacris domeſticis nō fuiſſe liberatos ex ſententia Tulij tradit Conanus, *i* cum emancipatione iura filiationis non ſint ſublata, † ſed 68
abdicatione, quæ vltimum, ſummumque ſupplicium filiorum erat: vltra quod progredi non poterat, quia per eam familia excludebantur, & coram Prætore parētes, eum eſſe filium, negabāt: quæ in noſtro Regno † ab antiquis deſafiliatio vocabatur; *k* nihilq; aliud
erat, quā quędā odioſa emācipatio, quæ in vſu erat, 69
antequam Foro Regni tam libera, & lata parentibus exhæredandi filios facultas adeſſet. Quæ poteſtas

D Pinel. vbi ſup. & in l. 1 par. 1. num 3. C. de bon. matern. Vaconius lib. 1. declaratio. 8. & lib. 3. declaratio. 50. num. 2. Ludouic Moli. de iuſt. 1. p. tracta. 2. diſput. 227. & 228 Didac. Spino in Specul teſta. 4 p. gloſ. rubricæ, Corraſ. in repetit. l. qui liberos, á nume. 13. cum ſeq. ff. de ritu nupt. Duaren. in comment. ad titul. de his qui ſunt ſui, c. vnico, verſic. Effectus patriæ poteſtatis. Aſcanius Clemens in tract. de patria poteſtate, cap. 6. 17. effectus, late referens tom 8. par. 2. folio 104. in nouiſsima editione. Sebaſtianus Monticulus in tracta. de patria poteſtate, in §. ius autem poteſtatis, 33. effectus referens, fol. 133. Ioannes Azor inſtitut. moral. 2. p. lib. 2. cap. 19. verſic. Sexto quęritur. col. 181.

E Lucas de Pena in l. 1. fol 318. colu. 3. C. de cohorta. lib. 12. Abbas in cap. cum contingat, nume. 20. de. for. competen. vbi Anton. de Butr. & alij gloſ. Cinus, & Salicet. in l. 1. C. de priuat. carceribus. Anibal Troyſius in ritibus magnæ Curiæ, ritu 56. nume. 4. poſt Bartol. in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulter. Thomas Cerdan de Tallada enſu viſita de carcel, c. 4. num. 16.

F l. 3. §. 1. ibi, Caſtigare iure patriæ poteſtatis. C. de pat pot. Pine. 2. p. rubr. C. debon. mate. nume. 30. & 31. quicquid Bald. dixerit in l. pen C. de obſ. patro.

G Boba. in ſuæ Polyt. proœ. n. 9. & lib. 1. c. 1. n. 29. Guil. Barcla. lib. 3. de regno, c. 4. p. 130.

H Ex Ariſto Bald. in conſil. 52. in fin lib. 4. Tiraq. in præfatione vtriuſque retractatus, num. 27. Cuiacius in comment. ad l. in ſuis. fol. 223. ff de liber. & poſthum. Volaterran. in philologia, lib. 36. colum. 1089. verſic. Ex horum ſimilitudine.

I lib. 2. cap. 13. n. 5. p. 195. B. & facit text. in §. minus, Inſtit. de hęred. quæ ab inteſta Socin. in l. ſicut, num. 7. C. de in ius vocando. l. abdicatio, C. de patria poteſtate.

K Foro 3. ibi, Poteſt deſafiliare filium ſuum titu. de exhæredatione filiorum, Molina in Reportorio. verb. Pater, verſic. Pater. an, & quando. obſerbantia 1. ibi, Niſi eum deſafiliauerit titu. ne pater, vel mater.

70 testas etiam † matri in filios est concessa, vt cõstat ex
responso Imperatorum, Valeriani, & Gallieni, *l* quòd
licèt sub titulo de patria potestate fuerit collocatũ,
tamen ex eius inscriptione apparet, de matre loqui,
quam certum est, non habuisse in filios patriam po-
testatem; *m* cui si debitam exhibere reuerentiã renue
rint, nec domestica matris potestas ad hoc sufficiat,
Prçses prouinciç erit adeũdus, qui eos coget, vt debi
tum matri obsequium prçstẽt, *n* vt dicebat Dominus:
o Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non
audiat patris, aut matris Imperium, & coercitus obedire con
tempserit; apprehendent eum, & ducent ad Seniores ciuita-
tis illius, & ad portam iudicij, dicentq; ad eos: Filius noster
iste proteruus, & contumax est, monita nostra audire con-
temnit; commessationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuiis;
lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt aufe-
ratis malum de medio vestri, & vniuersus Israel audiens,
pertimescat. Ex qua ratione obser. *p* nostri Regi-
ni † tenetur mater ad mulctam pecuniariam (quam
71 caloniam dicimus) pro delictis suorum filiorum,
quia in culpa esse videtur, & ei imputari po-
test; quare filios, quos in domo habet, non corre-
xerit æconomica potestate, & domestica coerctione,
q quæ erga omnes domesticos patri, & matrifamilias
indistincte conceditur. Et vt inquit D. August. *r* cui-
que gẽti apta, & accõmodata est; non solum Episco-
po, regenti plebem suam, sed etiam pauperi, regenti
domũ suam; diuiti, regenti familiam suam; patri, re-
genti prolem suam; marito, regenti coniugem suam;
iudici, regenti Prouinciam suam; Regi, regenti gen-
72 tẽ suã: ac denique omnes, † qui alicui aliqua ratione
obsequiũ, & reuerentiã præstare tenẽtur, possũt hac
coerctione æconomica corrigi, vt quos ad vitæ deco
ra domesticę laudis axẽpla nõ prouocãt, saltim corre
ctionis

L In l. congruentius, iũcta l. si filius, C. de patria potesta.
M l. nulla fœmina, ff. de suis & legitim.
N Tex. in Authentico. de nuptiis, §. adscriptitio, colu. 4. ibi, per se castigare plagis mediocribus, l. fin. ibi, moderata corrigere castigatione, C. de agric. & censit. lib. 11. l. serui & filij, in princ, ff. de furtis. l. Prætor, §. Præterea, l. nõ solum, §. leuis enim correctio, ff. de iniuriis, Forcatulus in comment. l. vt vim, n, 7. ff. de iust. & iur. & notant omnes in titu. C. de emendatione seruorum, & in tit. C. de emendatione propinquorum.
O Deuteronom. cap. 21. in fin. Ioseph. de antiquita. Iudai. lib. 4. capi. 8.
P Obserua. 1. titu. ne pater, vel mater, Ancharr. & Anan per text. ibi in c. 2. de delict. pueror. Couar. lib. 2. variar. resolut. c. 8. num. 7 verfic. Hinc apparet, Ias. in l. de quibus. nume. 59. ff. de legib & in l. lex Cornelia, n. 6. vbi Alexa. num. 8. ff. de vulgar. Casane. in consuetud. Burgũ. rub 4. §. 1. glos. fin. nu. 2. fol. 131. Peral in l. legatorum, num. 4. ff. de legat. 2. Belluga in Speculo Principum, rubr. 27. §. milites, nu. 45. Gomez Amescua de potestate in se ipsum, lib. 1. c. 14. num. 26. Eugenius consil. 45. & 46. & 68 Marsil. in l. infans, num. 5. ff. ad legem Corneliam, de sicariis, Portoles ad Molin. verb. Pater, nume. 23. & duob. seqq. Lodolphus Schrader. tractatu feudal. 2. par. 9 partis principal. sectione 1. num. 8. Alderanus Mascardus de generali statutorum interpretatione, conclus. 4. num. 91. & seq. Guilielm Benedict. in cap. Rainutius, verb. In eodem testamento relinquens, el 1. nume. 217. & in 2. nume. 33. & 34. de testam.
Q Socin. in l. cum filiusfamilias, num. 8. ff. de verbor. obligat. Beroius quæst. 39. num. 4. Farinac. de inditiis, quæst. 51. num. 46. ad fin.
R Glo. in cap. duo, 23. quæst. 4.

ctionis medicina compellat, ſ non per viam iuriſdictionis, nec in forma iuditij (vt aliqui voluerũt) t ſed de facto, moderatè caſtigando, propter mores corrigendos; vt filius à patre, vel matre, u vxor à marito; x frater minor à maiori, y monachus ab Abbate, z Clericus ab Epiſcopo, a diſcipulus à Magiſtro, b ſeruus à domino, c vaſſallus à Barone, d ancilla mercenaria à domina, e libertus à patrono; f & omnes à Rege: g cùm omnium exiſtentium intra Regnum, ratione obedientiæ, & ſubiectionis in pertinentibus ad politicã adminiſtrationem caput ſupremum ſit; nec amare ſe credat quis illum, quẽ non corripit, cûm iſta (vt inquit D. Auguſt. h) nõ ſit charitas, ſed languor: ferueat ergo charitas ad corrigendum, & emẽdandum, & ſi boni ſint mores delectent, ſi mali emendentur, mode-

S l. 1. C. de emendatione propinquorum, gloſ. fin. in c. quemadmodum, de iureiurando, gloſ. iudicari, in cap. ſicut alterius, 7. q. 1 gloſ. fin. in l. vnica, C. de priuat. carcer. l. vnica, C. de emendat. ſeruor. l. liberto. de obſeq. patr. præſtan. l. reſpiciendum, §. furta domeſtica, vbi gloſ. publice, ff. de pœnis. & vtrobique cõmuniter Doctor. Bart in l. omnes populi, n. 12. ff. de iuſt. & iur. Alexan. conſil. 55. vol. 3. Pet. Nauarra lib. 2. de reſtitut. c. 3. á nu. 443. & ſeq. Tiraquel. in l. 1. connub. n. 22. Bañes de iuſt. & iur. quæſtio. 65. arti. 2. & alij infra citandi.

T Arnoldus de priuileg. ſtatutor. lib. 2. titu. 7. nume. 11.

V l. 3. & 4. C. de patria poteſta. Nauarra vbi proxime, Forcatulus in Necyomantia, dialogo 15. nnme. 4. in fin. & in commenta. ad l. veluti, nume. 21. ff. de iuſtitia & iure. Belluga in Speculo Principis, rubrica 27. §. milites, nume. 45. l. ſerui, & filij 17. in principio, ff. de furtis.

X gloſ. in dicto cap. quemadmodum. Gutierrez Canonicarum quęſtion. lib. 1. cap. 24. nume. 11. notat Roman. per textum ibi in l. rei iudicatę. §. 1. nume. 5. ff. ſoluto matrimonio. Hyppolit. de Marſil. in praxi, §. agredior, nume. 81. Tiraquel in dicta l. 1, connub. gloſ. 1. nume. 22. Menochi. caſu 364. nume. 8, & centuria 6. caſ. 580. n. 2. Barbo. in 2. par. rubr. ff. ſoluto matrimon. nume. 35. & alij ſupra relati, gloſ. in cap. ſicur alterius. 7. quæſt. 1. l. conſenſu, 8. & Authentica, ſed nouo, C. de repud. & in Authentico, vt liceat matri & auiæ, §. ſi quis autem, Farinac. in praxi criminali, 4. par. quæſt. 143. num. 223.

Y Bart. in l. fin. num 13. ff. de colleg. illicit. Innocen. in cap. quod ſuper his. num. 2. de voto, Bald. in titu. qualiter vaſſallus iurare debeat fidelitat. num. 2. in vſibus feudo. Tiraquel. de iure primoge. in præfatione, num. 141. cum tribus ſeq.

Z Abb. in cap. fin. num. 2. de regularib. & in cap. ſuſcepimus, num. 5. de homicid, & in cap. reprehenſibilis. num. 2 de appellatio.

A poſt Cardina. & Iaſ. Neuizanis conſil. 12. num. 101. inter conſil. Bruni. Surdus conſil. 172. num. 14.

B l. ſed ſi quacũque, §. fin. ff. ad l. Aquil. l. item quæritur, §. Item Iulianus, ff. locat. & vtrobique communiter Doctor. Villadiego in Foro juzgo, lib. 6. titu 5. gloſ. l. 8. Ludolphus Schraderus tract. feuda. par. 9. c. 3. nnm. 38. p. 331. l. aut facta, §. cauſa, ff. de pœnis.

C l. 2 ff. de his qui ſunt ſui, §. ſed maior. inſtit. eod. cap. ſi qua, vbi gloſ. 30. diſti. l. in ipſius, C. famil. her ciſcund. Villadiego vbi proxime gloſ. l. 14.

D l. fin. ibi, moderata corrigere caſtigatione, C. de agricolis & cenſit. lib. 11. §. adſcriptio, ibi, per ſe caſtigare plagis mediocribus, in Authentico de nuptiis. collatione 4. Bald. in Authentica ad hoc, nume. 3. C. de latina liberta. tollend. Afflictis in Conſtitutiones Neapol. rubr. 3. num. 2. Guid. Papa. deciſio 314. nume. 2. Azor inſtitutio. moral. 2 par. lib. 2. cap. 32. verſiculo, Tertio quæritur, colum. 222.

E Alexan. dicto conſil. 75. volum. 3.

F l. Prætor, 7 §. præterea, l. non ſolum, 11. §. quamquam, ff. de iniuriis.

G vt fuit practicatum in noſtro Regno in perſona Sebaſtiani de Arbas, vt refert noſter Bardaxi in Foro vnico, titu. de his qui ad Eccleſias confugiunt, nume. 20. & in For. 1. titu. de la competencia de juriſdiciones, num. 8, verſic. Inſuper vidi, & faciunt quæ tradit Antonius Oliban de iure fiſci, cap. 9. num. 28. cum duobus ſequentib.

H cap. non putes, cum duobus ſeqq. 23. quęſt. 5.

moderate castigando;i sed de foro Regni nõ possunt
73 famuli cõducticij,† seu mercenarij à Domino ob malum seruitium verberari, k quæ fori dispositio à iure communi interpretationem recipit, & intelligi debet de flagris quę liberis hominibus non conueniũt; l at tamen moderata emendationis causa castigatio sine excessu, non est à foro punibilis. Immo in qualibet bene instituta Republica, quidam est Aeconomicus magistratus institutus, qui à nostris pater Orphanorũ vocatur,† à Iustiniano m Quæstor, cuius muneri incumbit otiosam corrigere iuuentutem (cum nihil in Republica otio pernitiosius reperiatur, n) emẽ
74 dationę† ac charitate paterna, ignauos vagabũdos, &
75 otiosos corrigens, vt officia, vel artificia, ex quibus viuere valeant, discant, vel in agricultura laborent, aut victus sibi parandi causa, alicui seruitium prętent, ne validi, contra iuris dispositionem o mendicent, (nam
76 canitie graues, & corpore læsi, ciuium pietati sunt ad scribendi) qui dum à prædicto magistratu corrigũtur, non vt serui, sed vt filij tractandi sunt, vel à ciuitate, si illi videatur expedire, expellendi. Quod si hæc Aeconomica coerctio non sufficiat, segnitie eos ad illicitos actus impellente, Magistratus politici iurisdictio erit imploranda, vt iudicialiter, & publice puniatur, is qui coerctionem domesticam, & paternam cõtempsit, cum iste non habeat atrociter verberandi ius, vt in legato dicebat I. C. p qui enim correctionis
77 causa feriunt, non flagris & loris,† sed virgis cedere solent: vnde in actione fidei, dum Inquisitores pœ-
78 nitentes absoluunt,† & reconciliant, q virgis vtuntur, quas portare solent Fratres S. Dominici, tanquã tanti parentis alumni; qui primus fuit r Generalis Inquisitor. Vnde optima ratione, á Rege nostro Philip
89 po eius consanguineo concessum fuit, vt† sit perpetuo in consilio supremo sanctæ generalis Inquisitionis, vnus ex familia Dominicana: ex qua tanquam vir
80 tutis† ac eruditionis sanctissimi sui patris hæres, P. Mag. Ludouicus Aliaga primo loco assumptus fuit.

§. Pri-

I Vt in dicto tit. de emẽdatione propinquorum.
K Foro fin. tit. de mercenarijs, Molin. verb. famulus, vers. famulus si recepit fideiussorem, vbi Portol. num. 15. & seq.
L l. consensu, C. de repudijs. l. veluti. 7. iuncta l. in seruorum, 10. ff. de pœnis, l. prętor. 7. §. præterea, l. Item apud Labeonem, §. si communem, & §. adijci tur, & l fin. ff. de iniurijs, l. sed sicuti. in fin. ff. de vsu fructu, vnde cum liberi homines non seruilibus verberibus, sed fustibus solerent cædi, l capitaliũ 28 §. non omnes. ff. de pęnis, Barnabas Brisonius selectarum antiquitat. lib. 2 cap. 9. hinc dicit I. C. Ictum fustium infamiam non importare, sed causam, l. 22. ff. de his qui not. infamia.
M In authen. de quæstore. §. si vero vitæ occasione cũ trib. seq. collat. 6.
N Plura Borrellus in præfatione ad speculum Bellugæ, & Parisius de resignatione beneficiorũ. lib. 5. q. 3. uum. 211. & sequẽ. Guillelm Benedictus in repetit. c. Raynucius, verbo & vxorem. decis. 5. nu. 461. & 462. & verbo dotem, quam ei dederat, nu. 53. & seq. de testam. Casaneus in cathalogo gloriæ mundi, p. 11. considerat. 1.
O l. vnica. C. de mendicãtibus validis, lib. 11. Auẽdaño de exequend. mandat. cap. 6 nu. 2. Auiles in cap. 26. pręto. glos. aparta miento, nu. 4. vers. & mendicantes, & alij relati à P. Cenedo, 1. p. colect. 36 n. 5. Pet. Erodius rerũ iudica. lib. 6. tit. 2. cap. 1.
P l. si quid erit, 11. ff. de officio Proconsul.
Q Ludo. à Paramo de origine offic. S. Inquisitio, li. 2. tit. 3. c. 11. n. 11. & seq.
R Paramo. vbi proxime lib. 2. tit. 1. cap. 2.

§. Primus.

Politicæ vitæ in multorum societate origo.

COMMVNIO parere solet discordias. 1.

Vicus seu pagus, quare ex pluribus domibus constructus. 2.

Homo est animal sociabile & politicum. 3.

Plinij dictum de homine reprobatur. 4.

Natura loco omnium tribuit homini rationem. 5.

Ex pluribus pagis simul iunctis ciuitas, & ex pluribus ciuitatibus Regna, & ex pluribus Regnis Imperium, seu Monarchia. 6.

Maius, vel minus, non constituunt diuersitatem specificam. 7,

§. *Primus.*

POSTQVAM filij à patris familia seiuncti, iam vnusquisque eorum origo propriæ familiæ, *a* ac quasi fons memorię posteris extitit, cum iam vna domus omnes capere non posset, & ne simultanea habitatio inter eos (pro vt sępe euenit) † discordiam, ac dissensionem pareret, *b* in alias domos, tanquam in colonias transmigrarunt, non tamen adeo fuerunt seiuncti, quin ex pluribus domibus, simul iunctis, ad aptius in societate conuiuendum, pagus, † seu vicus fuerit ab eis constructus, *c* cum homo natura sua sit animal sociabile, † & politicum, magis etiam (vt inquit D. Thom.) *d* quam cætera omnia animalia, quibus natura ipsa prę parauit cibum, tegumenta, defensionem, homini vero nihil eorum pręparauit, *e* vt non satis sit ęstimare, † parens melior homini? an tristior nouerca fuerit *f* quod dictum reprehensione, & impugnatione dignum iudicamus, *g* cum omnium loco dederit rationē, † qua ipse sibi hæc omnia parare potest, ad quę cum vnus homo non esset sufficiens, neque omnibus, quibus egebat, solis domesticis posset occurrere, ideo natura le illi fuit, † in ciuili multorum societate viuere, & ex aliorum societate, & industria pluribus bonis circumfluens, sibi mutuo deseruire, prodesse, & subuenire, tutiusque, ac multo melius, contra validiorum vim, ferarumque incursus tueri, ac se defendere valerent, ac necessitatibus subuenire, quam si essent dispersi; & ideo

1 2 3 4 5 6

A l. pronuntiatio, 195. §. communi, ff. de verbo. signif.

B l. cum pater. 79. §. dulcissimis, & ibi glos. fin. ff. de leg. 2. iuncta l. in hoc iuditium, §. si conueniat, ff. commun. diuid. l. 1. §. fi. ff. de acq. possess. l. sancimus, §. ne autem C. de donationibus, l. in conditionibus, ff. pro socio & quæ tradit Roland. cons. 84. num. 1. 9. 19. & seq. vol. 1 Tiraquel. de iure Primogen. q. 78. Seraphin. de priuil. iuraméti priui. 58. num. 4. & per totum. Auē daño de exequen. mand. 1. par. cap. 4. nu. 20. & sequent.

C Marcus Anton. Camos in microcosmia. 1 p. dialog. 4. pag 35. col 1. Chrisostom Iabellus in Epito. lib. 1. politicorū, tract. 1. c. 3. col. 3. p. 157. l. qui ex vico. ff. ad municipal. Bar. in l. si hæres, §. vicis, de leg. 1. & cons. 196. nu. 5. in fin. Menochi. cons. 80. nu. 18. in 1. Camil Borre. in addit. ad Bellugā. rub. 46. vers. restat videre, verbo vicus appellatur.

D Lib 1. de reg. Principum, c. 1. cum multis congestis á Simancas, lib. 1. de Republica, c. 9. nu. 12. & 13.

E Iabellus in Aeconomica Christiana, tract 1. c. 2. pag. 719.

F Plinius in prohemio. lib. 7. natural. histor.

G Cum Mariana de Rege & Regis iustitutione, lib. 1. cap. 1. vers. inepte ergo, pag. 21.

ideo pagus, seu vicus ex pluribus domibus fuit constitutus, *h* vt ita vita habitantium ornatior fieret, & tutior; paulatim vero post, ex pluribus pagis, seu vicis coacta fuit ciuitas, quæ in suos ciues potestatem, & iurisdictionem à principio habuit, donec electione, vel alias, talis potestas vni singulari personæ concessa, vel adquisita lege Regia fuit, & tunc Regnum paruum vnius ciuitatis, quasi partus naturæ laborantis, & filius populi dicebatur. *K* Ex quibus libidine regnandi, vel plura habēdi cupiditate, impulsiuè laudis, & gloriæ ambitione, nonnumquam etiam iniurijs lacessiti illi, qui regimini populorum erant præfecti, vicinos, & gentes liberas subiugare, & in omnium fortunis soli ceperūt dominari, *l* vt Nembroth. Ninus, Cyrus, Alexander, & Cęsar, à quibus magna Regna plurium ciuitatum fuerunt constituta, & ex pluribus magnis Regnis Imperium, seu Monarchia orta fuit, quę a paruis Regnis non specie, & substantia, sed magnitudine differt. *m* Maius enim, † vel minus non constituunt diuersitatē specificā, & substantialem cum de magno, & paruo idem ius regulariter statuatur, *n*

H Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 1. fol. 86. col. 1. vers. si quidem egregijs, & ex Lactancio pag. 48. colu. 1. vers. sed cum vno, & vers. hominem autem, Afflict. in prohem. constitu. Neapol. num. 1. Simancas de Republica, lib. 1. cap. 8. num. 5. 7. 8. & 23.

I Domin. Bañes de iust. & iure, quæstio. principali. 6 2. q 4. de dominio, in princip.

K Nicolaus Biesius de Republica lib. 1. cap 1. & Petrus Gregor de Republi. lib. 1 cap. 2 nu. 4. Cardin. Reginaldus Polus, in defensione vnitatis Ecclesiasticæ, lib. 1. p 74. vers. & quidem de Rege, & pagin. 86. vers. in omnibus.

L Genes. cap. 11. B Aug. de ciuit. Dei lib. 4. cap. 6. & lib. 5. c. 18. & post Fabium Pictorem in lib. de aureo seculo, Petrus Gregor. in prælud. opt. I. C. lib. 2. c. 28. Belarmi. tom. 1. controuers. generali. 5. lib. 2. cap 6. vers. sic Romani. pag. 1322. Casane. in Catalog. gloriæ mundi, 5. p. consideratione 1. Mariana de Rege & Regis institut. lib. 1. c. 1. p. 24. Marta in tract. de iurisdictione, 1. par. cap. 2. cum trib. seq.

7

M l. fin. ff. de fundo instructo. l. fc apham. 44. ff. de euictio. Cephal. cons. 300. num. 11. Natta cons. 402 num. 16. Surdus decis. 7. num. 22

N l. & in maioribus. C. de appellatio. c. de appellationibus, & ibi Decius de appellatio. c. nouit. de iudi. Bart. in d. l. fin. & in l. Imperium, num. 11. de iurisdictione omn. iudic. Ludolph. Schrader. tract. feudal. p. 10. sect. 7. num. 65.

§. Secundus.

Distinctio potestatis, in Ecclesiasticam, seu spiritualem, & secularem, seu temporalem.

IVrisdictio Ecclesiastica, seu spiritualis, non confundenda cum seculari, & laica. 1. 31.

Iudex secularis suum auxilium impartiri debet Ecclesiastico, & è contra. 2.

Iudex Ecclesiasticus non debet se intromittere in his quæ pertinent ad iurisdictionem secularem. nec è contra. 3.

In Aragonia Iudex secularis inhibet Ecclesiastico cum nominatione arbitri, & è contra. 4.

Si arbitri intra quinque dies non concordauerint in declarando, cuius sit iurisdictio, causa deuoluitur ad Cancellarium. 5. & 6.

Intra quem terminum, & qua forma, competentia iurisdictionis debeat sententia Cancellarij finiri. 7.

Si in-

Si intra terminum à foro præfixum, Cancellarius non declarauerit cuius sit iurisdictio, habetur ipso foro pro declarata in fauorem Ecclesiæ.8.

Doctor Gabriel Sora Cancellarius laudatur.9.

A sententia Cancellarij non potest appellari, nec appellatio de facto emissa vllum effectum producet.10.

Manus iudicis qui victoriã reportauit, quæ pendente competentia erant ligatæ, manent liberæ, vt suam iurisdictionem tueri possit aduersus alium pœnali iuditio.11.

Doctor Iosephus Sesse laudatur.12.

Quibus casibus inhibeatur de præciso, absque nominatione arbitri, iudex Ecclesiasticus, & absque inhibitione monitorium decernatur,13.

Excommunicationis sentẽtia ipso iure nulla, non est timenda, nec absolutionem etiam ad cautelam requirit.14.

Excommunicatio est nulla ob defectum iurisdictionis proferentis, vel quia illa recusatione, vel appellatione suspensa sit.15.

Excommunicationis sententia est nulla, si error sit expressus in ea.16.

Scandalum quando euitandum.17.

Ecclesiastica potestas excellentior est seculari, & ratione originis, & ratione finis. 18.

A Christo Domino Ecclesiastica potestas descendit in Petrum, & eius successores, & ab eis in cæteros Ecclesiæ Prælatos. 19.

Romani Pontificis, & Christi vnum est Tribunal.20.

Roman. Pont. immediatè accipit potestatem à Christo Domino: sed cæteri Prælati, & Dei & Sedis Apostolicæ gratia munere funguntur.21.23.

Roman. Pontifex quare non portet baculum curuatum sicut cæteri Prælati.22.

Cardinales electione Canonica declarant, in quam personam vt eius Vicarium Dominus noster Iesus Christus suã potestatem transtulerit.24.

In Rom. Pont. non fuit translata potestas excellentiæ à Christo Domino,25.

Christus Dominus vnione Verbi omnium rerum dominium habuit,26.

Christus Dominus noluit exercitium dominij rerum sibi assumere,27.

Respondetur Martæ tribuenti absolute dominium rerum Rom.Pont.28.

Potestas secularis suprema an fuerit translata in Rom.Pontificem,29.

Per traditionem duarum clauium factam Petro, quid intenderit Dominus noster significare.30.

Omnis potestas est à Deo,32.

Reges cur inscribantur Dei gratia,33.

Potestas secularis non immediate processit à Deo, sed à populi electione, vel consensu.34.

Amor & timor in administratione politica necessarij,35.

Regum Catholicorum potestas non pendet à Rom.Pont.36.

Ramirus Primus, & Petrus Secundus Reges Aragonum se feudatarios Ecclesiæ constituerunt,37.

Iacobus Rex Aragonum feudum negauit Ecclesiæ, & Regnum ab omni recognitione, & superioritate liberum esse contendit. 38.

Improbatur Marta recognitionem subsistere asserens,39.

Pragmatica sanctio Regum Francorum, an fuerit abolita,40.

Regum ius plenius est quam Imperatorum. 41.

Imperium quodadmodo à Confirmatione Rom.Pont.dependet,42.

In fraudem potestatis secularis non debet aliquid Rom.Pont.statuere,43.

In finem supernaturalem Rom.Pont, vtrumque gladium habet habitu & actu, cum aliquibus exemplis, & illationibus,44.

Leges aliquæ ciuiles iure Canonico abrogatæ.

Legitimatus à Rom.Pont. an sit legitimatus, quoad temporalia.

Dona-

Donatio Constantini iure subsistit. 45.
Terras Ecclesiæ non debet aliquis Princeps occupare. 46.
Petro & Sancio Ramiro Regibus Aragonum, quid euenit ob ocupata bona Ecclesiæ. 47.
In Ecclesiastica, seu spirituali suprema potestate vnum tantum debet esse caput in toto orbe terrarum, secus in seculari & laica. 48.
Finis vtriusque potestatis diuersus. 49.

§. Secundus.

POTESTAS suprema, tam in paruis, quam in magnis Regnis, ac Regnorum Imperio, & Monarchia consistit, vel in spiritualibus, & Ecclesiasticis, vel in temporalibus, & laicis, quæ potestates inter se sunt distinctæ, *a* nec inuicem † confundendę, imo
1 mutuo se debent inter se ad inuicem adiuuare, *b* modo impartiendo Iudicem secularem suum brachium Iudici Ecclesiastico, † pro executione, & tuitione
2 suæ iurisdictionis: *c* modo vero, é contra Iudicem Ecclesiasticum Iudici laico, & seculari, *d* cum non debeant ad imparia iudicari, *e* cum sint tanquam duo cardi-

A Cap. duo sunt, c. cum ad verum 96. dist. c. solitę de maiorit. & obed cap. quoniam, dist. 10. Abulensis super Numeros. fol. 65 colu. 4. C. & super Iosue, tom 1. fol. 47. col. 4. C. D. & fol. 48. colu. 1. A. B. C. D. & col. 2. A. B. & fol. 60 col. 4 D. & super 1. Reg. tom 2. fol. 65. col. 3. D. & fol. 65. col. 3. *B* Turrecre. in summa de Ecclesia. lib. 1. c. 87. cum duobus seq. Soto de iust. & iur. lib 4. q 4. art. 1. Bouadilla in sua politi. lib. 2. c. 17. a nu. 1. cum 10. seq. & c 18. a nu. 2. cum seq. & nu. 60. Montaluus super foro Regio, lib. 3. tit. 6. de las herencias, l fin. glos. fin. vers. Circa primum, fol. 141. col. 4. Cardin. Reginal. Polus, in defensione Ecclesiastię vnitatis, lib. 1. pag. 88 versi. ac si nunc, Paleotus in Archiepiscopali Bononie nsi. 1. par. c. 3. pag. 9. Anton. Oliuan. de iure fisci c. 3. nu. 78. Marta de iurisdict. 1. p cap. 8. Gerardus Maynardus decis. Tolosana 100. lib 4. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 12. de iurisdictione omn Iudi. definitione 4. Morla in Emporio iuris, 1. p. tit 2. num. 125. Zeballos tom 4 communium, in discursu ad D. nostrum Regem, in prin. & q. 8 99. à num. 112. cum seq. Azor 2 par. institutio. moral. lib. 10. cap 1. & Nicolaus Serafius tom. 2 opusculorum Theologicorum, disput. de legibus, art. 36. pag. 37. Petrus Binsfeldius, in commenta. de iniurijs & damno dato. cap. 7. q. 1. conclu. 1. pag. 346.

B Cap nouit. de iudicijs, cap dilecto. de senten. excommun. in 6. cap. 1. de officio ordinar. vbi DD. Rebuf. cons. 193. pag. 356. Renatus Chopinus de Demanio Franciæ. lib. 3. tit. 30. num. 2. vers. duobus, pag 610. Suarez de Paz in sua praxi, tom. 2. in prohem. num 1. 2. & seq. Petrus Erodius rerum iudicatarum, lib. 1 tit. 6. cap. 11. de inuocatio. brachij secularis.

C Concil. Trident. sess 25. in decreto de reformatione cap. 3. ibi per suos proprios, vel alienos executores, Francis. Moli de brachio seculari Ecclesiæ præstando, cap. 1. & cap. 3 num. 38. Tuscus conclusione 125. num. 4. B. Oldrad. cons. 89. & DD in cap. cum non ab homine, de iudic. Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 49. & tribus seq. & 4. par. centuria 2. casu 151. num 5. & seq. & casu 160. numer. 5. Concil. Trident. sessione 24. de reformatione, cap. 8. & sessione 25. Decreto de Regularib. cap. 5.

D Couar pract. quæst. cap. 10. num 1. vers. eadem ratione, vbi allegat multa iura Martinus Fano in tract. de brachio implorando, num. 17. & seq. 21. habetur tom. 11. tract. par. 2. fol. 409. Menoch. de retinend. remed. 3. num. 356. & 360. Redin. de maiesta. Princip. vers. non solum armis decoratam, num. 146. Gracian. regula 422. Palacios Rubios in cap. per vestras. 2. notab à num. 1. cum sequen. de donatio. inter. Auiles in cap. 20. prætorum, num. 17. verb. vsurpar. Gail lib. 2. obseruatione 115. vbi Greueus consideratione 1. Georgius Cabedo decis. 9. num. 3. par. 1. Viuius decis 49. num. 6. lib. 1. Segura in Director. iudicum. 2 par. cap. 13. Molin. alijs relatis vbi sup. cap. 19. Iacob. Cancer. 3 tom. var. cap. 19. & glos. in cap. 2. verb. potestatem, de maledicis. Paz in pract. tom. 2. in præfat. nu. 4. Prosper Farinacius quæst. 97. num. 81. & seq.

E Obseruan. 1. tit. de Sacrosanct. Eccles. ibi cum non debeant ad imparia iudicari. obseru. de consuetudine, tit. de his qui ad Eccles. confugiunt. ibi, quod Zalmetina, &c.

cardines, ſuper quos iſtius ſęculi machina regitur, & tanquã duo magna luminaria, quę diei, ſcilicet rebus ſpiritualibus, & nocti ſcilicet tẽporalib⁹ prę ſunt, *f* & ideo nõ ſunt inuicẽ cõfundẽdæ, † nec extra ſuos limi 3
tes, & finẽ deſtinatũ protrahẽdæ, & extẽdendę, ita vt Iudices ſeculares juriſdictionẽ Eccleſiaſticã, & ſpiritualẽ, *g* vel Iudices Eccleſiaſtici iuriſdictionẽ laicã, & ſecularem conentur vſurpare, & quaſi in alienã meſſem falcem mittere; ſed vnuſquiſq; eorum debet ſe abſtinere † à turbando alterius iuriſdictionem, ad ſe 4
non pertinentem, alias po terit ſecularis per Eccleſiaſticum inhiberi, & è contra per ſecularem Eccleſiaſticus, cũ nominatione † arbitri illius loci, in quo is qui 5
immunitatem Eccleſiæ prætendit captus reperitur, quod ſi inhibitus intra tres dies monitus reſpondere omiſſerit pro eo qui inhibitionem decreuit competentia iuriſdictionis ipſo foro declarata cẽſebitur, *h* niſi caſu quo inhibitus reſpondere non teneatur, vt infra dicemus, ſicut quando iure *i* contentio erat inter duos Iudices delegatos, quorum arbitrorum iudicio, ſi concordauerint intra quinquè dies, ſtandum eſt, † quibus diſſentientibus, vel elapſo termino qui 6
de momento ad momentum currit cauſa Competẽtię iuriſdictionis ad Cancellarium deuoluitur, k qui cauſa cognita intra † triginta quinq; dies continuos 7
habita deliberatione cum quatuor Conſiliarijs, duobus pro iuriſdictione Regia, duobus vero alijs pro iuriſdictione Eccleſiæ cauſam, ſentẽtia in fauorẽ eius, ad quem iure pertinere iuriſdictionem iudicauerit, ſi niet, quod ſi præfatus terminus foralis † abſq; decla 8
ratione Cancellarij, & prolatione ſententiæ, elabatur habetur cõpetentia pro declarata ſecundũ forũ in fauorẽ Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ iuriſdictionis. Huic muneri præpoſitus eſt à Rege D. Gabriel Sora † Canonicus Eccleſiæ Cæſarauguſtanę, cuius eru
ditionẽ vehemẽtiſſime laudo, & multis ac grauiſſimis Iureconſultis ante- 9
pono, qui vt Alphonſ. Rex Arago. laudari poteſt, *l* quod Bibliothecã in ſignẽ & ornatiſſimã habeat. Cuius ſẽtẽtię, ac decreto abſq; vlla appellatione, & recurſu erit per iudices ſtãdũ, ac acquieſcẽdũ, ita, vt ſi quis de facto appellare à ſentẽtia Cãcellarij tẽtauerit, † talis appellatio tãquã *m* friuola 10
reijcien-

F Cap. ſolitę § præterea, de maior. & obedient.
G l. 5. tit. 3. nouæ colect. lib. 1. Ioan Lorinus in cõmen. in Acta Apoſt. c. 18. verſ. 14. pa. 755. verſ. Hugo laudat.
H For. 3 & ibi Bardaxi. tit. de la competencia.
I Cap. paſtoralis de reſcriptis.
K Foro 1. de la compet. de juriſdiciones, qui forus confirmatus fuit per Paulum III. datum Romę 21. Decembris 1548 Bardaxi in Comment. ad d. for num 8. poſt Portol. in ſchol. ad dictos foros, per plures quæſtiones late D. Regés Ioſephus Seſſe. de Inhibitio. cap. 9. & 10. & deciſ. 113. per totum 2. p. Oliua. de iure fiſci. c. 11. num 80. & ſeq. Peguera in praxi. c. 24. Michael Ferrer, 3. par. obſeruan. Regij ſenatus Cathalonię, contentio inter Iudicem Eccleſiaſticum & ſecularem cap 172. & ſeq Cancer. 3. par. variar. reſolut. cap. 10. nu. 16. Fontanel. de pact. nuptialib. clauſ. 4 glo. 13. par. 3. n. 5. & ſeq fol 209.
L Caſaneus in cathalog. gloriæ mundi p. 12. conſiderat. 75. verſ. Alphõſus.
M Bardaxi in comment. ad for. 1. nu. 8. & 16. verſ. dicitur in ſuper tit. de la competencia de juriſdiciones, & ibi eriam Port. num. 42. late & eleganter D. Ioſeph. Seſſe deciſ. 113. per tot. 2. p. eruditiſsime ſuo more Ludo. Caſanate in reſponſ. cõtra Ioannẽ Baptiſta Spinola.

rcijcienda erit, & non impediet iudicẽ talis appellatio in cauſa procedere, & ſuã ſententiã exequi, vt in exẽplaribus adductis per noſtros, Sebaſtiani de Erbas, Franciſci Romeo, & Hieronymi de Muel fuit declaratũ, & per Nuntiũ Apoſtolicũ, Ioannẽ Baptiſtam Caſtaneum, Epiſcopũ Roſſanenſem (qui poſtea ad Summum Pontificatum electus, Vrbanus [n] fuit nuncupatus) in reuocatione commiſsionis factæ Epiſcopis Oſcenſ. & Segorbicenſ. in cauſa appellationis Frãciſci Romeo, vt conſtat ex Bulla ſanctiſ. Domini Pij PP. Quinti, die 12. Maij anno 1571. quæ ad inſtantiam Diputatorum regni Aragonum per Paulum PP. Quintum, die 12. Martij 1614. fuit mandata à ſuo originali
11 regiſtro extrahi, & liberari; ſed iudicũ manus, † quæ declinatoria fori, & inhibitionibus præſentatis, erant ante illam ſententiam latam ligatæ, [o] manent liberę, & expeditæ, vt poſsit ille, in cuius fauorem ſententia lata fuit, iuriſdictionem ſuam in illa cauſa exercere, eamque pœnali iuditio tueri, ſi eccleſiaſticus ſit, excommunicatione, & aliis cenſuris: ſi laicus, & ſecularis occupatione temporalitatum, & aliis à foro, & conſuetudine Regni permiſsis. Quæ omnia, poſt alios, late proſequitur Doctor Ioſephus Seſe, [p] meritiſsimus † Regẽs
12 Cancellariã iſtius Regni, perſpicacis ingenij, & duplicis ſciẽtiæ vir, vt nomẽ demõſtrat. Quando autẽ quæſtio iu-
13 riſdictionis dubia eſſe nõ poteſt, † vt putà in proceſſu aprehẽſionis, inuẽtarij, & manifeſtationis bonorũ, [q] vel nõ exiſtente in carcerib⁹ illo, qui ratione alicui⁹ delicti accuſato, in Regia Audiẽtia, vel Curia D. Iuſt. Aragon. ſe exẽptũ prętendit, Iuſtitia Aragonũ de pręciſſo inhibet eccleſiaſticum, quinimõ in Regaliis notoriis domini Regis, quę illi lege Regia, & iure principatus competunt, abſque inhibitione monetur eccleſiaſticus quòd deſiſtat, nec eius inhibitioni tenebitur ſecularis cũ nominatione arbitri reſpõdere; quod etiã in Camera Imperiali practicatur: [r] quod ſi in his, ſeu in aliis facta declaratione per Cancellariũ in fauorem iuriſdictionis ſecularis, eam eccleſiaſticus exerceri per iudicẽ laicum mucrone excommunicationis impedire tentauerit, talis excõmu
14 nicatio † erit nulla; [ſ] & quoties excõmunicationis ſen-

N Tenores huius & aliarum Bullarum in fauorem Fori reperies integre apud Ioſeph. Seſe poſt d. deciſ. 113.

O Vincentius de Franch. deciſ. 294. & Maſtril. 2. p. deciſ. 127. n. 2. & 3. Maur. Burgius de laudimiis, p. 3 inſpect. 4. n. 21. Cãcer varia. 3. p. c. 10. n. 64. & ſeq. & lib. 2. c. 2. n. 308. Monter deciſ. 9. nu. 54. & 57. c. ſi iudex laicus, in fin. de ſentent. excommun. in 6.

P In ſuo eleganti tract. de inhibitionib. c. 8. cum duob. ſeqq.

Q Portol. ad Moli. ſuper Foro 1. de cõpet. iuriſdic. n. 69. & Bardaxi n. 17. & vterq; ad Fo. 3 Iacob. Cãc. 3. p. variar. c. 10. n. 114.

R Roſental. tom 1. tract. feud. c. 5. concl. 13. n. 12. p. 122. exemplis exornãs. & ſenſerunt D. Locumtenẽtes in proceſu procuratoris fiſcalis ſuper crimina li cõtra D. Ioannẽ Muñoz de Gãboa, qui fuit cõdẽnatus ad exiliũ triũ annorũ, ex eo quod turbauerit iuriſdictionẽ ſecularẽ, oponẽdo exceptionẽ excõmunicationis nuliter prolatæ

S Bald. in l. cõſulta diualia, in prin. C. de teſtam. & in l. 1. fin. C. quomodo, & quãdo iudex. Anchar. cõſi. 382. in 4. dubio, & in c. ea quæ. q. 10. de reg. iur. in 6. Nata cõſ. 29. n. 5. 6. & 35. Zabal. tom. 4. commu. q. 897. n. 991. p. 178. Marta de iuriſd. 2. p. c. 4. n. 25. Barth. Soci. cõſ. 99. n. 21. Volu. 3. Bero. cõſ. 117. nu. 9 volu. 3. Gaſp. Caballin. in tract. de euictio. §. 3. n. 122. Gutier. canoni. quæſt. c. 18 n. 10. & ſeq.

tentia est nulla, nec quoad Deum, nec quoad Ecclesiam timenda est; non quoad Deum, quia nulla culpa; non quoad Ecclesiam, quia nullā pœnā iuris incurrit; qui, sententiam, quę nulla est, non custodit. Cum enim, ipso iure nulla sit, idem est, ac si non esset lata, r ita vt nec ab excommunicatione, vtroque foro nulla, absolutio ad cautelam sit necessaria. " Sed postquam à personis doctis, & timoratæ conscientię, publice patefactum est, excommunicationem esse nullam; vel quia is, qui eam tulit, † non sit suus iudex x saltim super illo articulo, cuius occasione sententia excommunicationis lata est;

vel quia post recusationem, ≈ vel appellationem, 15
legitimè interpositam, a prolata; vel quia in ea † error
intollerabilis, est expresus, b non est quid pareat sen- 16
tentiæ; & si postquam diligentissime curauerit sedare scandalum, & nullitatem sententię publicare, quis scandalizatur, non est scādalum pusillorum, † sed Phari
seorum, secundum regulam Christi contemnendum c. 17
Sed ex his duabus potestatibus dubitari nequit, quin

T Paludan. in 4. distinctio. 18. quæst 1. artic. 3. conclus. 2. & ibi Gabriel quæst. 2. artic. 2. conclusio 8. Soto distinctio. 22. quæst. 1. artic. 3. Ledes. 2. 4. quęst. 23. artic. 4. Summa Angelica. verb. Excōmunicatio. el 3. §. 19. Hostiensis lib. 5. titu. de sententia excommunicationis, §. quis sit eius effectus. versi. Hęc vera sunt, Marian. Socin. in c. sacro, n. 30. cū trib seqq. de sent. excommunicatio. Nauar. in manuali cap. 27. num. 3 in fin. Couarru. in cap. alma mater, 1. p. §. 7. versic. Decimotertio, & nume. 7 versic. Cæterum, de sententia excommunicatio. in 6. Hugold, de cē suris ecclesiast tab. 1. capi. 14. §. 18. in principio, Gregorius Sayrus in thesauro casuum conscientię de censuris, lib. 1. capi. 16. nume. 42. pagina 77.

V Enriquez lib. 13. de excommu. c. 15. §. 4. & Sayrus vbi proxime. n. 44. in fin.

X cap. ad nostram, & ibi glos. verb Iudice, & Abb. nu. 2. de consuetudine, Gregor. Sayrus vbi supra lib. 1 cap. 16. num. 10. pag. 71.

Y Argum cap. cum olim, vbi glos. verb. Ligatum, de officio delegati, Ioannes Bachon. in 4. distinctio. 18 quæst. 3. & ibi Durand. quæst. 4. num. 6 & Richardus articul. 3. quæst. 5. & Gabriel quæst. 2. artic. 2. conclus. 8. versic. Si vero sententia. & Sotus distinct. 22. quæst. 1. articu. 3. versic. Neque vero secunda. Ledesma 2 4. quæst. 23 artic. 4. Enriquez lib. 13. de excommun. cap. 16. §. 1. glos. ad cautelam, in cap. præsenti, de sentent. excommunic. in 6. Ioannes Calderinus in cap. ab excommunicato, num. 14. de rescriptis. Marian. Socin. in cap. 1. num. 18. & 28. versic. Mouetur, de sententia excommunicationis, S. Antoninus 3 par. titu. 24. cap. 7 3. §. 1. Summa Angelica, verb. Excommunicatio, el 3. §. 1. Tabiena verb. Excommunicatio, el 2. §. 10 versic. Quando sententia est lata, & Armi. n. 10. Nauarr. in manu. c. 27. n. 4. casu 1. Couar. in dicto cap. alma mater. 1. par. §. 7. nume. 5. Sayrus vbi supra nume. 10. & 17. & facit text. in cap nullus de parrochiis.

Z Arg. c. quoties. & ibi glos. verb. appellent, 2. q. 6. Lapus allega 1. & ibi additio. Mandos. n. 2. Hostien. & Ioānes Andr. in c. legitima, de appellatio. in 6. Maria. Soci. in dicto c. sacro. n. 189. & Sayrus vbi supra dict. c. 16. num. 14. Martha de iurisdictione, 3. par. c. 14. n. 35.

A Cap. cum contingat. & ibi Abb. de offitio delegat. cap per tuas, & ibi glos. in quibus casibus, vbi Abb n. 3 & Soci. 18. de sententia excommunicat. Martha d. c. 14. n. 31. c. solet, & ibi glos. verb. Errorem, c. venerabilibus, §. sed si ex causa, glos. ad cautelam, in cap. præsenti, de sententia excommunicatio. in 6 Geminian. in cap. si à iudice, num. 3. & ibi Francus. & communiter Doctores de appellation. in 6. cap. ad præsentiam. & ibi glos. verb. Contra appellationem, de appellatio, Enriquez vbi supra, §. 2. & Hugold. vbi supra cap. 13. §. 18. num. 8. Sayrus vbi supra num 18. & seq. vsque ad num. 30, versi. Quintus casus. p. 72. cum duob. sequentib. Couarru. Nauar. & alij supra relati.

B Dict c. cum contingat, & ibi glos. verb. Tolerabilem, & Abb. n. 1. & in d. c. per tuas, verb. Intolerabilé, & ibi Abb. num. 11. Marian. Socin. in c. perpendimus, n. 189. & seq. 194. de sentent. excommunicat. & alij plures relati à Gregor. Sayro vbi sup. d. c. 16. n. 31. cum trib seqq. Feli. post alios in c. quoniā cōtra, n. 26 de proba. Surd. cōsi. 223. n. 2. lib 2. Petr. Bim. cōsi. 184. n. 4. lib. 2. Gāma. decis. 110. n. 42.

C Matth. 15.

D Turre-

18 quin prima sit † excellentior, *d* & ratione originis, & ratione finis: cum à maximo, & perfecto originem sumens descendat *e* per media ad minimum, & imperfectum: nam post legem gratiæ à Christo Domino,
19 † supernaturali modo cæpit, & immediate processit, in Petrumque, & suos successores legitimos, quasi lege Regia translata fuit, vt Petrus, & quilibet eius successor, sit Vicarius Christi in terris, *f* vnumque vtriusque
20 † sit tribunal, à quo in cęteros, inferioris gradus per medios Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, potestas ecclesiastica descendit. *g* Cùm enim videret Dominus noster, se pro redemptione humani generis
21 † mori oportere, ne gregem sanguine suo redemtum, absque pastore desereret, eius curam B. Petro Apostolo commisit, *h* in quem, & in eius successores legitimos (vt paulò ante diximus) quoad ecclesiastica, & spiritualia suprema potestas fuit ita translata, vt in ea non habeat parem *i* sed eius dignitatis culmen omnes mundi dignitates excedat, *k* & super omnem principatum, & pote-

D Turrecremata in summa de Ecclesia. lib. 1. capi. 90. Albarez Guerrero in Speculo iuris, capi. 16. num. 4. Casane. in cathalogo gloriæ mundi, 4. par. consideratio. 2. & 78. Thomas Bozius de signis Ecclesiæ, tom. 2. p. 2 lib. 17. signo 75, cap. 2. pagi. 381, & seq. Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipublicę Venetorum, par. 5. nume 226. & seq. Petrus Binsfeldius in di. ct. c. 7. quęst. 1. conclus. 2.

E cap. quamuis, 21. disti. cap. omnes, & cap. sacrosancta, 22. distinct. cap Basilicas, in fin. de consecratione, distinct. 1. Francis. Manuel Rodriguez quæstion. regular. tom. 1. q. 17 art. 1.

F cap. vnico, vt ecclesiastica beneficia, cap. quanto, & cap. licet, de translatione Episcopi. Decius in rubr. de constitutio num. 2 & in cap. 1. num. 17. eodem titu. Rojas in epitome successionum, cap. 23. num. 70. Cardinalis in Clement. pastoralis in princip. nume. 1. de re iudica. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14 ex Gelasio verb. Primatum obtinuit, pag. 908. Reginaldus Polus in defensione ecclesiast. vnitatis, à pagi. 128. 129. & seq. per tot. lib. 2.

G cap. cuncta per mundum. 9. quæst 3. cap. cum ad verum, cap. duo, 96. distinct. cap. proposuit. de concessione præbend, cap. 2. de prębend in 6. Clementi 1. in fin. vt litependente, Palacios Rubeus de iusta tetentione Regni Nauarræ, 2. par. per tot. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. de his qui iura fiscalia habent, á num. 2 cum pluribus sequentib. late Iodocus Damhoderius in suo Enchiridione parium, aut similium, verbo, Ecclesia. versi. Ecclesia militans, Aluarez Guerrero in Speculo iuris, cap. 1. Cæsar Baronius tom. 1. Annal. ecclesiasticorum. anno 33. fol. 138. & 139. Iosephus Stephanus de potestate coactiua Papę, cap. 8. à nume. 1. Belarmin. de controuers. christianæ fidei, lib. 1. de Roma. Pontif. cap. 10. Parmelius in annotation. ad D. Cyprianum, Epist. 55. nume. 35. Alphonsus Mendoça in quæst. quodlibet. quæst. 4. §. 1. Et pluribus primatum Roman. Pontif. comprobat Anastas. Germon lib. 2. de sacrorum immunitate, c. 4. per tot. Cardinal. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 52. & 53. Bursat. consil. 125. num. 49. & 50. in 1. late Bozius vbi supra, tom. 2. lib. 18. signo 80. à cap. 1. vsque ad cap. 6. à pag. 434. vsque ad 507. Ioannes Azor institut. moral. 2. par. lib. 4. cap. 11. et 14. per tot.

H cap. 1. de homicid. in 6. cap. in nouo, 21. distinctio. cap. rogamus, 24. quęst. 1. Nicolaus Serarius Opusculorum theologicorum, tom. 1. disputatione de Apostolis, par. 2. artic. 68. de Beato Petro, et sequę, pag. 264.

I Bald. in cap. 1. nume, 2. verfic. Secundo nota. de probatio. Iaſ. in l. rescripta, nume. 4. C. de precibus Imperato. offerend. Rodulphus Cupers in tracta. de secrosanct. Ecclesia. cap. non commoda, nume. 10. et 11. pag. 7. & in cap. ad quem sensum, num. 29. pag. 166. cap. non licet. cap. venerabilem, de electione, Parisius consil. 685 num. 59. & seq. lib. 4.

k Vt considerat Casane. in cathalogo glorię mundi, 4. par. consideratione 7. per totam. Rodericus Zamorensis in Speculo vitæ humanę lib. 2. cap. 1. & sequent. Decius in dicto cap. 2. de constitution. num. 9.

& poteſtatem ſit, ante quem cuncta genua curuari oportet, l iuxta illud ſacræ paginæ: m *Incuruentur ante te filij matris tuæ.* Et alibi: *Et venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum.* Et alibi: *Erunt Reges nutritij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terram demiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Iuxta quæ Romanus Pontifex non portat † baculum curuatum n ſicut cæteri Prælati; quia, 22
non ſolum ouium, ſed & paſtorum, paſtor vniuerſalis eſt, o & non habet coarctatam poteſtatem, quæ denotatur curuatione baculi, neque ab aliquo † poteſ- 23
tatem accipit, ſicut cæteri Prælati, qui, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia munere funguntur, ſed immediate à CHRISTO Domino in talem ſingularem perſonam translatam fuiſſe per Cardinales, † qui, in con- 24
claui exiſtentes, Eccleſiam vniuerſalem repreſentant, electione canonica declaratur, p in finem ſupernaturalem omnem, & integram, ac pleniſsimam poteſtatem, tam ordinis, quàm iuriſdictionis, ſiue contentioſæ, ſiue voluntariæ, ſiue in foro exteriori, ſiue interiori, fuiſſe à Chriſto Domino immediate translatam, q excepta ſola poteſtate excellentiæ, † quam ſola excellentia, & dig- 25
nitas Chriſti, & etiã vt homo erat poſtulabat; r nec in alium quemquam transferri debuit. Atque ita, licèt ipſe eſſet Dominus vniuerſorum; quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius, ſ orbis terrarũ, & qui habitant in eo: quæ omnia dedit ei t Pater in manibus, & ſub pedibus eius ſubiecit, u tamẽ hæc ad ſolũ Chriſtũ Dominũ, propter

L Auguſtin. de Anchona in procœmi tractat. de poteſta. eccleſiaſt. Afflictis in prælud. ad conſtituti. Neapolita. quæſt. 13. nume. 11. Thom. Bozius de ſignis Eccleſiæ, tom. 2. par. 3. lib. 10 ſigno 85. cap. 4 pag. 30. & ſigno 86 cap. 5. pag. 36. & ſeq.

M Geneſ. cap 27. Iſaiæ cap. 60. & Iſaiæ cap. 49.

N Glo. fin. in cap. 1. de ſacra Vnction. Conradus in templo omnium iudic. lib 2. cap. 1. §. 1. verſic. Crucis ſignum. Felin. in rubri. de conſtitutio. verſiculo, Bene facit. Quod notat B. Thomas. Caſan. in cathalog gloriæ mundi, 1. par. conſideratio 38. concluſio. 6. verſic. Quæret forſitam.

O B Bernardus 2. de conſiderarione ad Eugeniũ. Franciſcus Bargas in tracta. de Epiſcoporum iuriſdictione, confirmatione 4.

P Rodulph. Cupers vbi proxime in artic. incipiẽ. Dum itaque, nume. 11. fol. 242. & in § ſed pro concilio, nume. 16. & 19. fol. 14. Turrecremata in ſumma, de Eccleſia. lib. 2, cap. 37. & 38. cum ſequen. Cardinal. Belarmin. tom. 1. controuerſ. generali. 1. li. 3. cap. 9. verſic. Et principatus, fol. 147. & controuerſ. generali. 3. lib. 2 cap. 17. per tot. pagi. 593. Burſat. conſi. 108. nume. 18. in 1. eſt textus in Clementina, Ne Roman., §. ſane, gloſ. verb. Moriente, de electione, cap. vbi periculum. de electione. in 6. gloſa in c. ſi duo, 79. diſtinctione, & in cap. in nomine Domini, 21. diſtinct.

Q Nauarrus in repetitione cap. nouit, 3. notab. nume. 83. de iudic. Martha de iuriſdictione, 11. par. à cap. 9. cum ſequen. Menochi. de præſumptionibus, lib. 2. præſumptione 14. Petra de fideicommiſsis, quæſtio. 13. nume. 555. cum ſequen. Cardinal. Tuſcus concluſ. 665. num. 2. Maur. Burgius de modo proced. ex abrupto, centur. 1. quæſt. 17. num. 3. & ſeq. Soarez in defenſione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 6. & ſeq.

R Alphonſus Mendoça in relectione de vniuerſali Chriſti dominio, ac Regno, & nouiſsime Ludouicus a Paramo de origine officij ſanctæ Inquiſitionis, lib. 3. de Summi Pontif. poteſt. q. 5. opinio. 3. num. 31. & opinio. 4. num. 62.

S Pſalm. 23.

T Ioan. 13. & Lucæ 10.

V pſalm. 8. B. Paulus ad Epheſios, cap. 1 in fine.

26 ter excellentiã ſuæ perſonæ,† expectarũt,quia humana,
natura Chriſti, vnione Verbi, accepit omnium rerum
27 dominium. Quod quemadmodum Chriſtus Dominus,
† quoad exercitium & vſum ſibi non aſſumpſit, ita
28 neque in Vicarium eius tranſtulit. x Et ita reſpondendum † eſt Marthæ, y qui ex locis ſacræ ſcripturæ conatur oſtendere, dominium rerum, quod Deus habet, fuiſſe translatum in Roman. Pontificem, cui, poſt hæc ſcripta, reperi eleganter, & docte reſpondere Iuriſconſultum z Toletanum, niſi intelligas, quatenus ad finem ſupernaturalem eſt neceſſarium; quo caſu, non poteſtate excellentiæ, ſed poteſtate miniſterij, Chriſtus Dominus cõmunicauit, a non derogando inferioribus poteſtatibus, & dominiis, ſed ſubordinando. Sed an ſub hac poteſtate Petro, & ſucceſſoribus conceſſa, compre
29 hendatur † poteſtas ſecularis, ſuprema? Quæſtio eſt inter noſtros, b quorum aliqui indiſtincte comprehẽſam exiſtimant, c per traditionem duarum clauium, non ſolum reſpectu iuriſdictionis, ſed dominij: alij verò d habi tualiter, & quaſi in vagina conſtrictã, per Principes ſeculares exercendam, iuxta illud: *Ecce duo gladij*: alij veró e nullam falſò ei poteſtatem ſecularem tribuunt,
30 ſed per duas claues Petro conceſſas, † per alteram ſignificari poteſtatem eccleſiaſticam, ſiue ſpiritualem; per alteram veró ſcientiam, ſeu diſcretionem. f Sed nos (qui Romani Præſulis authorita-

X Azor 2.par.inſtitutio. moral lib 4. cap 19.verſic.Quarto quæritur, colum.480 Soarez in defenſione fidei contra errores Anglicanos, lib. 3. c.5.n.17.

Y Martha in tracta.de iuriſdictione in appendice, 1. par cap.22 & Ioannes Baptiſta Valençuela in defenſione monitorij aduerſus Ducem & Senatum Reipublicę Venetorum, 3.par.nume.72.& 73.

Z Hieronymus Zaballos tom 4.commun opinion. quæſt.3. als.899.nu.120 verſic.Sed hæc prima.pagi.216.& ſeq.

A Franciſcus Bozius de temporali Eccleſiæ monarchia, & iuriſdictione, lib. 1. cap.1. pag. 13. in princip & c.23.pag. 231 Thomas Bozius de iure ſtatus eccleſiaſticæ libertatis, lib. 2.c.9.& ſeq per tot.

B Quam latiſsime diſputat Ludouicus a Paramo de origine offitij ſanctæ Inquiſitionis, lib.3. ti.de iuriſdictione vniuerſali Summi Pontificis in temporalibus, q.1. pag.415. & ſeq.

C Ioannes Pariſienſ. de poteſtate Regia, & Papali, in princip. & cap.11.& 12. latiſsime Ludouicus a Paramo vbi proxime, opinione 3.pag.447 &ſeq. Hugo in tracta.de officio quatuor Prælator. 1.par tit.de duplici Papę poteſtate, nume. 1. & ſequen. & Martha vb ſupra, 1.par á cap.11.cum ſequent & Valençuela vbi ſupra, 4.par. num. 178. Zeballos 4.tom communi. quæſt.899. nume.119.& 120. pag.216. Anaſtaſius Germonius de ſacrorum immunita. lib. 3. cap.12. Spino de teſtamen.gloſ.28.nume.23. & ſequent. & alij relati per Nauarrum in cap.nouit, 3.notabili, num.19. & Soarez in defenſione fidei aduerſus errores Anglicanos, lib.3 c.5.n.4.

D Abb. in cap. nouit, de iudit. D. Antonin. 3.par.titulo 22. cap.5. §.8. Silueſter in Summa, verbo, Papa, quæſtione 7. & quæſtione 10. vſque ad 14. & verbo, Legitimus. quæſtione 4 in fin. Burſatus, de communi, conſil. 90. nu.23. in 2. Azor inſtitution.moral.lib.10. cap.6.verſic.Ad hęc omnia, pagi. 1074.& 1075.& facit Extrauag. Bonifacij Octaui, Vnam ſanctam, tit de maioritate & obedientia, ibi, Vterque ergo eſt in poteſtate Eccleſiæ ſpiritualis, ſcilicet gladius, & materialis, ſed is quidem pro Eccleſia, ille verò ab Eccleſia exercendus, ille Sacerdotis, is manu Regum.

E Late improbat hanc opinionem tanquam hæreticam Ludouicus a Paramo vbi proxime opinione 1.

F cap. manet, 23. quęſtione 3. Conradus in templo omn. iudi. lib.2. cap. 1. §. 1. verſiculo, Claues autem.

thoritatem ſemper magnificimus, ſub cuius protectione, & fide, vltimum vitæ ſpiritum, & anhelitum emittere cupimus) ex pluribus, à Doctoribus *g* congeſtis veritatem, more Iuriſconſulti, hauriẽtes, reſolutiuè dicimus, ſũpremam eccleſiaſticam poteſtatem, † diſtinctam eſſe 31
à ſuprema temporali, quæ in Principem ſecularem (vt inquit noſter I.C.) lege Regia fuit translata. Nam licèt omnis † poteſtas ſit à Deo, *h* vel iubente, & diſponẽte, vel permittẽte, & ſinẽte, vt ipſemet inquit: *i Per me Reges regnãt, & legumlatores iuſta decernunt; per me Principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam.* Ex quo mos apud Principes 32
ſupremos inoleuit † ſcribendi ſe, Dei gratia (vt noſter 33
Rex Philippus Dei gratia Rex Aragonum), tamen non fuit data alicui homini primario poteſtas à Deo † in a- 34
lios homines, ſicut eccleſiaſtica poteſtas Petro: dum enim dedit homini poteſtatem, vt præeſſet cunctis animalibus terræ, volatilibus cœli, & piſcibus maris; *k* nõ tamen commiſit, vt aliquis homo alteri præeſſet, & dominaretur eidem; ſed homines cum libero, ac recto rationis iuditio creauit, vt ſecundum illud rationis lumẽ, à Deo immediate procedens, pro bono publico, ac vtili regimine populorum inter ſe, ſi expediret, Reges eligerent, quibus voluntarie eos in bonum prẽmiis dirigendi, & à malo pœnis coercẽdi, poteſtatem ab initio cõcederent; vt ex altero amor, † ex altero timor oriretur pro 35
conſeruatione ſtatus publici maxime neceſſarij. *l* Vnde in Regibus Catholicis ſuprema ſecularis poteſtas, quoad politicam, & ciuilem † adminiſtrationem, à Romano Põ 36
tifice

G Victoria relectio. 1. de poteſtate eccleſiaſt. q penu & relect. de Indis inſulanis, p. 1 á num. 26. Sotus in 2. diſtin. 25. q. 1. arti. 4. à 3. concl. Nauarr. in dict. c. nouit. 3. notab. Turrecrem. lib. 2. ſummæ. capit. 113. & ſeq. Henriq. quolib. 6. q. 23. Pihgius li. 5. hierarch. eccleſiaſti. Petrus de Palud. lib. de poteſta. eccleſiaſt. Vvaldẽſis lib. 2. doctrinæ fidei, artic. 3. cap. 76. cum duob. ſequentib. Sanderus li. 2. viſibilis monarchiæ, ca. 4. Dried. lib. 1. de libertate chriſtia. cap. 15. & 16. & lib. 2. cap. 2. Caietan. in apologia, tom. 1. opuſculor. tract. 2. ca. 13. ad 8. & ſuper 2. 2. artic. 8. quæſtio. 43. Durand. de origine iuriſdictionis. Ioan. Maior in 4. diſtinct. 24. q. 3. Ludouic. Moli. tom. 1. de iuſtit. tracta. 2. diſputatione 29. Anaſtaſius Germõ de ſacrorum immunitat. cap. 13. lib. 3. Bañes de iuſti. & iur. quæſt. principal. 62. quæſt. 4. dubitatio. 2. Couarru. in regu. peccatum. 2. par. §. 9. num. 5. & 6. Belarminius tom. 1. controuerſ. chriſt. fidei, controuerſ. 3. de Roma. Pont. lib. 5. à cap. 1. Paramo de origine ſanctæ Inquſitionis, lib. 3 de ſum. Pont. poteſtate, quæſtio. 1. opinone 2. & 4.

H Paulus ad Roman. cap. 13. cap. quid culpatur, 23. quęſtione 1. ibi, Siue Deo, ſiue aliquo legitimo imperio iubente. Montaluus in Foro Regio, dicta gloſa fina. fol. 144. colum. 2. verſic. Circa ſecundum principale. Afflict. in procœmio, conſtitu. 1, num. 22. Camillus in addition. ad Bellugam, rubr. 6. verb. A cœleſti maieſtate. Pater Franciſcus Soarez in defenſione fidei catholicę aduerſus Anglicanæ ſectę errores, lib. 3. cap. 1. num. 6. & ſequen. & cap. 2. & 3. per tot. Lel. Zechius de Principe. lib. 1. c. 5. in princ.

I Prouerbior. 8. cap. Imperatores, 9. diſtinct. ca. qui reſiſtit, 11. quæſt. 3. Epiſto. inter claras. C. de ſumma Trinita.

k Geneſ. cap. 1. Marcus Anton. Camos in microcoſmia, 2. par. dialo. 12. pag. 141. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pa. 186. colum. 2. ad fin. verſic. Principio igitur, Marta de iuriſdictione, 1. par. cap. 1. num. 15.

L l. 8. titulo 12. & l. 15 tit. 13. par. 2. & in l. 3. in principio, tit. 2. par. 2. Azebedo in l. 1. titulo 9. nume. 2. lib. 3. nouæ Recopilationis. Iabellus politicę chriſtianæ, tracta. 5. cap. 4. pag. 711. Albarez Guerrero in Speculo iuris, cap. 54. num. 45. pluribus exornat Bobadi. in ſua politica. lib. 3. cap. 12. nume. 6. cum ſeq.

M Petrus

tifice non dependet, m quo sensu cauendum est ab ijs, qui contrarium asserunt, n maxime si loquantur de his Regibus, qui Romano Imperio non subijciuntur: licet enim aliqui Reges (qui in politicis, & secularibus nemi nem superiorem agnoscunt) vt summo honore Christi Vicarium prosequerentur, fasces maiestatis Romano Potifici submittentes, eius clientes, beneficiarios, seu feu datarios esse professi fuerint, o vt ex nostris Ramirus pri
37 mus, † & post eum Petrus Secundus, quorum pia mēs licet esset laudanda, tamen Richi homines, & milites Regni, quod á capite factum fuit, egre tulerunt, atquè eiusdem Petri filius Iacobus (licet à Rom. Pontifice Gre
38 gorio Decimo requisitus) censum † à patre constitutum, soluere renuit, asserens Regnorum suorum ratione, quæ suo, & maiorum robore, ac viribus, à faucibus Sarracenorum fuerunt erepta, neminem in temporalibus debere in superiorem recognoscere: p atque ita recognitionem feudi à Rege patre factam, dissentiētibus Richis hominibus, & Magnatibus Regni, inualidam, &
39 nullam fuisse: licet Martha q conetur probare † subsistere prædictam recognitionem; sicut contigit in diplo
40 mate † per Regem Ludouicum xj. Dat. xxvij. Nouembris, anni 1461. & à Francia ad Vaticanum transmisso, abolitionem pragmaticæ sanctionis continente; quod effectum non habuit, r (licet postea illam à Leone Decimo, s & in Concilio. Lateran. I. t abrogatam legerim) eo quod cōstitutiones Regum Galliæ vim, & effectum non antea habere incipiant, quam à tempore quo à Curijs Parlamentorum fuerint publicatæ, quia Regum ius
41 plenius, dignius, † & antiquius est quam Imperatorum, ac multo minus à Romanis Prę sulibus dependens, u cū Impe-

M Petrus Greg. de republi. lib. 26. c. 5. nu. 7. Conrad. in templo omniū iudic. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. Decimoquinto, nu. 4. cum concordan. per Didacum Spino in speculo testamē tor. glo. 33. nu. 74. Belarmin. tom. 1. controu. generali. 3. lib. 5. c. 4. pag. 815. Reginald. Polus in defensione vnitatis Ecclesia. li. 1 pag. 40. & pag. 53. in fin. & 54. Ludo. à Paramo, de origi. officij S. Inquisitio. lib 3. de summi Pont. potest. q. 1. opinio. 4. n. 103. & 109. Zaballos in speculo commu. opin. tom 4. in discursu ad D. nostrū Regem, nu. 12. vers. Pero es de aduertir, p. 4. & q. 899 nn. 125. pag. 220. col. 2. Ioan. Azor instit. moral. 2 par. lib. 11. c. 5. vers. Sexto quæritur, pag. 1224. & Franciscus Soarez in defens. fidei, contra errores Anglicanos, lib. 3. c. 5. nu. 8. est tex. in c. si duobus, §. denique, ibi quia tribunal seculare in rebus temporalibus à summo Pontifice est exemptum, tit. de appellatio.

N Peregr. de priuil. fisci lib. 1. tit. 2. de his qui iura fiscalia habent, nu. 37. pa. 24. Valençuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Venetorum, 5. p. nn. 226.

O Hieron. Zurita lib. 2. annal. cap. 51. anni 1204. Marta de iurisdict. c. 26. n. 43. & 44. Thom. Bozius de signis Eccles. tom. 2. p. 2. lib. 17. Signo. 76. ca. 4. vers. Quintum, pag. 404.

& vers. Quartum, pag. 408. & 409. P. Ioannes Azor institu. moralium, 2 par. lib. 11. cap. 5. vers. Secundo quæritur, pag. 1221. & vers. Petrus Aragonię, p. 1222. & lib. 4. c. 34. vers. de Regno Aragonię, p. 512.

P Hieron. Zurita lib. 3. annal. cap. 87. anni 1274. fol. 209. & lib. 4. cap. 37. anni 1283.

Q Vbi supra, cap. 29. R Maynardus decis. Tolosan. 100. num 18. & duob. seq.

S Habetur in Bullario in constitutio. 16 incipien. Pastor æternus. T Sess. 11. tradit Soarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 3. cap. 29. num. 14.

V l. 8. tit. 1. par. 2. vbi glos. Gregor. Lopez, Andræas Isernia, in cap. 1. de vassallis decrepitę ætatis, Bald. in l. 1. C. de Summa Trinit. Purpurat. in rubr. de iurisdict. omnium Iud. num. 12. & in l. Imperium, nu. 123 eodē tit. Burgos de Paz in prohem. leg Taur. num. 143. Bellug. in speculo rubr. 14. §. veniamus, num 11. Azebedo in l. 1. num 17. tit. 1. lib. 4. nouę recopilatio. Maria. Frecia, de sub feudis, lib. 1. tit. de origine

Imperium à Græcis, in Germanos, Romani Pontificis
authoritate, † fuerit translatum, atque ab eius appro- 42
batione, ac cõfirmatione quodadmodo pendeat, x cũ
(vt inquit Thomas Bozius) y authoritas decernendi
Imperatorem, quæ penes Senatum fuit, in Rom. Pon-
tificem, & cætum Cardinalium fuit translata. Ex qui-
bus primo infertur, in ijs, quæ attinent ad finem reipu-
blicę politicum, & naturalem, non debere Romanum
Pontificem aliquid, † in fraudem potestatis secularis 43
prȩcipere, neque Reges absque legitima, & iusta causa
destituere; cum hoc (ex sententia Ferdinandi Vasquij)
z ad populum, & Remp. a qua potestatem ab initio ac-
ceperunt, spectet; quam traditionem merito impro-
bat Ayala; a sed in finem super naturalem † vbique ter 44
rarum Rom. Pontifex vtrumque gladium habet, & non
solum Ecclesiasticam, sed etiam secularem supremam
potestatem, b quam, quantum finis supernaturalis po-
stulabit, super omnes Principes fideles, quin imo, & in-
fideles

Baron num. 36. Redin. de maiest. Princip. num 9. Fe lasius de çstimo & collect 4 par. c. 7. num. 42 & 45. Guerrero in speculo, c. 54 a n. 1. cum seq. Affli. in prælud. ad constit. Nea polit. q. 1. nu. 5. & 6 & q. 13. nu. 3. Corsetus de potestate Regis, q. 104. Borrelus de Regis Catholici præstantia, c. 48. n. 8. Maranta in speculo Iudi. 3. par. n. 15. Valdes de dignitate Regum, ca. 18. num. 33. & facit l. 7. tit. 1. par. 2 Cerdan à Taliada in veri loquio, cap. 1. §. 1. p 4. ad med.

X Glos. cranstulit. in c. venerabilem. de elect Moli. de iust. tom 1. tract. 2 disputa. 24. Guerrero in speculo, c. 56. Belarmin. to. 1 controu. generali, lib. 5. cap. 8 vers septimum exẽplum, pag. 825. in fin. & pag 826. Camillus Borin additio ad Bellugam, rub. 6 verb à cœlesti maiestate, vers. Ego autem, & rub. 14 §. veniamus, num. 6. in fin & num. 12. verb. Archiepiscopus Maguntinus, Polidor. Virgil. de inuentor. rerum, lib 4. cap. 10. in fin. Conrad. in templ. omni Iudi lib. 1. §. 1 q. 2 & per tot. faciunt tradita ab Oldrad. cons. 69 per tot. Alexand. cons. 24. in fin. vol 5. Abb. in c. Ecclesia Sanctę Mariæ, nu. 10. vers. Immo hodie Imperator. de constit. Bart. in l. 1. § Præsides, in fin. ff de requiren. reis. Bald. in prohem. digestorũ in prin. nu. 17. Marta de iurisdictione, 1. par. cap. 5. num. 16. Camilus Borrellus de Regis Catholici præstantia, cap 47. á num 46. cum seq & c. 58 à num 17. cum seq. Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Venetorum, 5. par. nu. 103. & seq. Azor instit moral. 2. par lib. 10. c. 2. pag. 1049. & c. 3. vers. quinto quęritur, pa. 1055. vers. sexto quæritur, pag. 481. lib. 4. c. 19. Guilel. Bened. c. Rainutius. verb. vxorem. decis. 1. nu 8.

Y De signis Eccles. tom. 1. lib 10. signo 42. c. 12. p. 818. vers. verũ postquã, & p. 819. vers. hæc potestas.

Z Controu illustri. c. 5. n. 10. lib. 1. eo non relato ex Aragonio, & Couar. tradit Param. vbi sup. nu. 108.

A De iure belli, & disciplina militari, lib. 1. c. 2. nu. 27. vers. hanc vero potestatem, & post eum latiori sermone, Guillel Barclarius de regno & regali potestate, contra monarchomachos lib. 3. c. 2 in fin. pag. 114. & c. 3. & 4. & lib. 5. c. 13. vers. fatemur, pag 388. Azor institu. moral. par. 2. lib. 11. cap. 5. vers. nono quæritur. col. 1210.

B Aluarez Guerrero in specul. iur. c. 16. Palacios Rub. de iusta retentione Regni Nauarrę, 2. p § 6 & 7 Fr. Man. Rodrig lib. 1. quęst. regular. q. 43. art. 15. pag 409. col. 2. Belarminius tom. 1. controuer. Christian. fidei, 3 controu. principali, lib. 5. per tot. & c. 4. 5. & 6. pag. 815. & 819. Burset. cons. 90. num. 26. in 2. Ludo à Paramo, de origine officij S. Inquisitionis, lib. 3. de sum. Pont. potest. q. 1. opin. 4. à num. 1. 4. 31. & 58, ac per tot. est tex in extrauag. vnam sanctam Ecclesiam. tit. de maiorit. & obedien. cap. nouit de iudiciis, vbi Nauarrus. notab. 3. n. 41. vers. secundo, & Bellamera num. 18. cap. per venerabilem qui filij sint legitimi, c. si duo, c. si Imperator, 96. dist. Simancas de catholicis institutio. tit. 45. nu. 25. & seq. Augustin. de Ancona in lib. de Ecclesiast. potest. q. 1. art. 1. cum quat. seq. & q. 45. cũ seq. Fortunius Garcia in tract. de vltimo fine, vers. Iustitiæ, nu. 385. Iacobacius in tract. de concilio. lib. 7. art. 7. nu. 50. & 51. & lib. 10. art. 8. num. 17. Valençuela in defensio. monitor. p. 5. num. 108. & seq. & p. 7. nu. 48. & seq. per tot. D. Tho. lib. 3. de regimine Principum. cap. 12. & seq. & 3. par. q. 59. art. 4. Ioan. Driedo. de libertat. christiana, lib. 1 cap. 9. & 15. Victoria relect. 1. & 2. de potestate Ecclesiast. Morla in emporio iuris 1. p. tit. 2. q. 4. nu. 9. Aluarus de potestate Papæ, 2. par. num. 17. Albarus Pelagius de planctu Eccles. lib. 1. cap. 37. 56. & 59. Turrecrem. in sum. de Ecclesia, cap. 114. per tot. & ita intelligenda latissime tradita per Franciscum Bozium Eugubinum

fideles exercere poterit, *c* cum Christus Dominus, cuius Vicarius est Rom. Pōtifex, nō solū sit Deus montiū, *d* sed & Deus Vallium: non tanquam ordinariam, sed in subsidium, quia eius est non solum iudicare de fine, sed de ijs quæ ordinantur ad finem, cum concessa cura, & regimine fidelium Petro, omnia illa videantur concessa, sine quibus id commode expediri non posset: *e* quare oues errātes, licet sint Principes, tanquam Pastor vniuersalis tenetur in viam reuocare, si alio modo non possit, armis, vi, pœnisque temporalibus, Principem, si opus fuerit, de ponendo, Regnoque eum priuando, *f* vt qui per doctrinę sermonem reduci noluit, per disciplinæ terrorem, seculari vtens potestate, ceruicibusque superborum iugum imponens, conteratur, hoc enim gladio tēporali tunc demum vtendum est, quando experimento compertum sit, vires gladij spiritualis, seueritatemquè Ecclesiasticarum censurarum non sufficere: cum ea multorum mentibus offusa sit caligo, vt animæ mala, atque pericula, nec videant, nec curent, sola vero ea, quæ sensu percipiunt, pertimescant: quo casu Ecclesia, tanquam pia, & sedula mater, omnem dat operam, vt profugientes à se filios, aut à suis auulsos vberibus, in gremium suum redire compellat. quo sensu potest defendi Bartolus, *g* dicens hæreticum esse, asserere Imperium non pendere ab Ecclesia; quia in finem supernaturalem, negari nequit R.P. exercitium gladij temporalis. Ex quibus primo infertur, quod si aliqua Respublica Christiana sibi velit habere Regem infidelem, & admonita, nolit desistere, possit Rom. Pontifex id impedire, & anathematis mucrone ferire: quod si adhuc contumax esset, eiusque præceptis obtemperare renuerit, posset (etiam ea reclamante, & renitente) alium Regem,

binum de temporali Ecclesię Monarchia, & iurisdictione per quinq; integros libros Romæ, 1601 & Borrellum ad Bellugā, rub. 6. vers. a cœlesti maiestate, & de Regis Catholici præstantia, c. 47. n. 43. & seq. Zaballos commun. opin. tom. 4. q. 906. seu fin. a num. 102. cum. seq. Abbas. in cap. quod super his. nu. 4. & 9. de voto.

C Abb in cap. quoniam 13. nu. 5. de constitut. Couarru. in regul. peccatum, 2. p. §. 9. num. 6. in fine, & nu. 7 Thom. Bozius de signis Eccles. tom. 2 p 2. signo. 76. cap. 4. pag. 410. vers. Ioanni primo, vsquè ad fin. capitis.

D Regum 3. c. 20. Soarez in defensio. fidei Catholicæ, aduersus errores Anglicanos, lib. 3. c. 21. n. 4. & seq.

E l. 2, ff. de iurisd. om. iud. c. præterea. de offi. deleg. F Card. Belarmin. tom. 1. controu. gener. 3. lib. 5. c. 8. per tot. pag. 824. Anas. Germo. de immu. sacrorū lib. 13. c. 12. a n. 38. cum seq. Iulius Anto. Brancalassus in compendio artis Catholicę regnandi, li. 4. de religione, p. 77. nu. 9. & seq. Anto. Gom in l. 40 Taur. nu. 69 Rodulphus Cupers in commen. ad c. oportebat, 79. dist. in præfat. art. 1. nu. 9. & seq. fol. 28. Ayala de iure belli & disciplī. militari, lib. 1. c. 2 nu. 27. Gallinius de verb. signif. lib. 10. c. 17. a n. 24 cum seq. Renat. Chopin, de Demanio Franciæ, lib. 3. tit. 30. vers. Etenim superioribus, pag. 611. nu. 5.

Paramo vbi sup. nu. 55. & seq. c. alius 15. q. 6. c. grandi. de suplenda neglig. prælator. in 6. cap. ad Apostolicæ. de senten. & re iudic. in 6. Ludo. Dorleans in expostulatione, pag. 103. vers. videamus tamen an Reges. Thom. Bozius de signis Ecclesiæ, tom. 2. p. 2. lib. 17. signo. 76. c. 4. pag. 406. & tom. 1. lib 9. signo. 34. cap. 2 vers. quo circa, pag. 653. Ioannes Azor instit. moralium, 2. par. libro 11. cap. 5. vers. Octauo quæritur, pag. 1228. Beroius cons. 147. num. 22. vol. 3. Borrellus de præstan. Regis Catholici, cap. 47. num. 61. & seq. Bald. in proem. digestorum in princ. num. 18. & ibi adit. iusta causa, Grego. Lopez in l. 1. glo. 2. in fin tit. 23. partita 2.

G In l. 1. §. 1. num. 4. ff. de requirendis reis.

gem, loco illius constituere. Secundo infertur, quod si aliquis Rex fieret hæreticus, aut scismaticus, siue infidelibus, Ecclesiam Dei oppugnantibus, auxilium præstaret, aut quid aliud, quod in detrimentum Ecclesiæ cædat, efficeret, vel Rom. Pontifici, pro vniuersalis Ecclesiæ necessitate, auxilium, & opem præstare renueret, posset ille, ex his, & alijs grauissimis causis, contra talem Regem gladio, non solum spirituali, sed temporali fungi, vsque ad expulsionem illius à Regno. *h* Tertio infertur, quod si ex Principum contentione, & lite aliquod maximum detrimentum in spiritualibus timeretur, vel aliqua maxima damna, quæ ex bellis etiam iustis solent oriri, possit Rom. Pontifex (etiam eis inuitis) talem causam cognoscere, & super ea sententiam dicere. Quarto infertur, quod si aliqua lex ciuilis, absque detrimento salutis æternę, seruari non possit, vel quia sit contra ius diuinum, vel peccatum foueat, vt erat lex illa, quæ duellum, *i* & alia purgationis vulgaris genera admittebat, *k* vel illa, quæ prescriptionem cum mala fide approbat, *l* poterit illam Rom. Pontifex infirmare, sicut aliquas leges ciuiles, quas Iure Canonico abrogatas, & correctas esse videmus: *m* Imo Iudex Ecclesiasticus inferior, ne obseruetur, impedire, quia in his, quę ordinantur ad finem super naturalem, omnino est ei obediendum, sed in ijs, quę in finem naturalem, & politicum diriguntur, non debet aliquid in fraudem supremę potestatis secularis, & prę iuditium Principum, qui ei in secularibus non subsunt, statuere; & hinc est, quod subditus Regis legitimatus rescripto Rom. Pont. solum iudicabitur legitimus, quoad spiritualia, & Ecclesiastica, *n* non vero quoad ea, quæ ad iurisdictionem ciuilem

H Molin. de Hispan. primog. lib. 4. c. 11. num. 37. Marta de iurisdict. 1. p. c. 23. num. 6. & seq. 15. & c. 41. nu. 22. & c. 22. n. 12. Franciscus Moli de brachio seculari Ecclesiæ prę stan. c. 1. nu. 7. Valançuela in defens. monitorij aduersus Ducem & Sena Veneto. p. 5. a nu. 235. cum seq. Palac. Rub. de retent. Regni Nauarrę 2. p. §. 7. Zaballos 4. p. q. 906. nu. 316. Xuarez in defensio. fidei, cótra erro. Anglica, lib. 3. c. 23. per tot. Illesc. lib. 5. c. 44. in fin. in vita Nicolai III. & cap. 45. in Martino IIII. Pineda Monarchiæ Ecclesiast. lib. 22. cap. 5.

I Vt in for. sub titu. de duello, & sub tit. de probat. & sub tit. de proditionibus, cum alijs relatis a Molina in reperto. for. in verb. Batalla, & in verbo duellum, Bald. in l. ex hoc iure, de iust. & iure, Cagnol. in l. fauorabiliores, nu. 15. ff. de reg. iuris. Decia de delictis tom. 1. lib. 2. c. 19. nu. 4. Petra de potest. Principis, c. 124. nu. 16. Hortensius Cabalcan. de brachio Regio, 2. p. nu. 287. Concil. Tride. sess 25. de refor. c. 19 c. 2. de purgat. vulga. c. Monomachia, 2. q. 5. Ioseph. Ludobi, decis. Lucens. 11. Plotus de in litem iurando, nu. 705. pag. 333. Decius cons. 487.

K Cap. 1. & fin. de purga. vulgar. for. vnico, de cadentis ferri iuditio abolendo. Couar. lib. 4. var. re

L Cap. fin. de præscriptio. Cardin. Belarmin. tom. 1. contron. generali, 3. lib. 5. c. 6. vers. Itaq; optima, pag. 820. Petrus Surdus decis. 158. a nu. 5. vers. Alia tamen opinio. Marta de iurisdict. 1. p. c. 49. n. 5. & se. 12.

M De quibus per Ioannem Azor 1. p. institu. moral. lib. 1. cap. 20. & 21. pag. 452. & seq.

N Glos. habeat potestatem, in c. per venerabilem qui filii. sint legitimi, vbi Abbas n. 22. & Antonius de Butrio num. 11. Rojas. in Epitome succesio. cap. 23. num. 112. & 115. Bart. in l. cunctos populos, num. 41. C. de summa Trinit. & in authen. ex complexu. C. de incest. nuptijs, Faber in §. fin. nu. 9. institu. de nupt. Alexand. cons. 67. num. 8. vol. 1. & cons. 3. in prin vol. 5. Decius cons. 52. num. 2. Guido Papa decis. 482. num. 2. Francis. Marcus decis. 841. in fin. 1. par. Corne. cons. 93. num. 2. vol. 2. Thomas Ferra. caute. 1. num 6. Guillel. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem nomine Adelasiam in prin. num. 198. de testam. Couar.

uilem, & temporalem pertinent. Quia in temporalibus,
45 ſolum in terris Eccleſiæ, poſt iure † factam donationē
Conſtantini, o vtramque poteſtatem ſupremam actu
46 habet: in qua ab vllo Principe † turbari nō debet, quia
patrimonium eſt B. Petri, ne illi contingat, quod no-
ſtro † Regi Petro Quarto, p qui à Beata Tecla, alapa
47 cęſus fuit, eo quod auferret ab Eccleſia Tarraconenſi,
cuius patrona eſt, iuriſdictionem, & dominium, prædi-
cte ciuitatis & territorij, quod habebat, & Rex San-
cius Ramiri, q quod occupaſſet redditus Eccleſiaſticos,
etiam ob vrgentem belli neceſſitatem, publicam egit
pœnitentiam cum plenaria eorum reſtitutione, ſemper
namque Reges Aragonum, tanquam veri, & obſeruan
tiſsimi Eccleſiæ filij, conſueuerunt potenti brachio eam
tueri, atque defendere eiuſque libertatem, iuriſdictio-
nem & bona, donationesque Eccleſijs factas à ſucceſſo
ribus, ſub incurſu maledictionis paternæ ſeruandas prę
cipiebant: vt vidi donationem plurium bonorum, cœ-
nobio Sancti Ioannis Pinatenſis Ordinis Sancti Bene-
dicti à Ramiro Rege Aragonum factā, Aera M.L.XIII.
qui annus noſtræ ſalutis erat M.XXV. Sed in ſpiritua-
libus, & quatenus ad finem ſupernaturalē pertinet, ſem-
per vna fuit ſuprema Eccleſiaſtica poteſtas, ab vno Chri
ſto Domino emanans, in vnum Romanum Præſulem,
Eccleſiæ caput, ac Chriſti Vicarium, pro vnius, in toto
Orbe diffuſę Eccleſiæ Catholicæ, regimine. Nam
vni ouili, vnum tantum oportuit pręficere Paſtorem:
cum

uar. de ſponſ. 2 p. c. 8. nu. 18. Medicis de legib. & ſta tutis, q. 8. nu. 16. 1. p. Alba rotus, tit. ſi de feudo fuerit controuerſia, §. naturales, num. 14. Conradus in temp. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. verſ. vigeſimo, nu. 4. Burſat. conſ. 90. nu. 21. & ſeq. gloſ. in c. lege Imperatorum. diſt. 10. & in cap. ſi officia, Roland. à Valle cōſil. 88. num. 25. vol. 1, Villalobos commu. opini. §. legitimatus, num. 76. Conſtātinus Capriolus de ſucceſ. ab inteſtato. lib. 1. nu. 223. & ſeq. Camil. Borrel. de Regis Cathol. pręſtan. c. 35. nu. 16. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 3. cap. 2. nu. 11. Enricus Roſenthal. tom. 1. controu. feudal. c. 7. conclu. 18. nu. 17. p. 307 & concl. 19. n. 10 vbi plures allegat litera M. pag. 310. & 314. Portoles, in ſchol. ad Mol. verb. Rex, nu. 21. cum plurib. ſeq.

O Cap fundamenta. de elect. in 6. cap. Conſtantinus, 96. diſt. de cuius fide ambigit igneus in l. donationes quas parentes, nu. 22. C. de donatio. inter. Bart. in prohem. digeſtor. nu. 13. vbi addit. Albani, nu. 35. Burſat. conſ. 124. vol. 1. Medicis vbi proxime nu. 15. Hugo. in tract. de offic. quatuor prælat. 4. par. tit. de translatione Imperij in Eccleſiam, &

tit. de donat. Conſtantin. per tot. Alexand. in l. filium quem, num. 14. ff. de liber. & poſthu. & conſ. 24. nu. 23. lib. 5. facit l. cum multa, vbi Bald n. 2. C. de bon. quę liber. cū concordāt. per Camil. Borrel. in additio ad Bellu. rub. 9 verb Beato Sylueſtro, & de Regis catho. præſtan. c. 47. nu. 20 & 21. & latius per Ludo. à Paramo, de orig. offic. S. Inquiſitio. lib. 3. de Sum. Pont. poteſta. q. 1. opin. 1. a nu. 42. cum ſeq. 58. & 93. cū ſeq glo. pertinere, in l. 1. ff. de offic. præfecti vrbis. Alex. Raud deciſ. Piſana 42. nu. 12. & 13. Ioan. Bapt. Valançuela in defenſ. monit. aduerſ. Ducē & Sena. Venet. 3. p. n. 50. & ſeq. Mart. de iuriſdi. 1. p. c. 5. n. 5. & ſeq. & c. 30 & 31. latiſsime cū alijs relatis à P. Cenedo in ſuis collect. par. 2. collect. 109. nu. 4. Petra de fidei com. q. 12 n. 296. Couar. lib 4. var. c. 16. nu. 8. Siman. de cathol. inſtit. c. 44. nu. 25. Auguſt. Steuchus Eugub. contra Lauren. Vallā, de donatio. Conſtant. per duos libros, Ioan. Azor inſtit. moral. p. 2. lib. 4. c. 34. verſ. ſecundo quęritur, pag. 515. Benedict in cap. Rainutius, verbo vxorem, deciſ. 1. nu. 3. P Hiero. Zurita lib. 10. annal. c. 39. fol. 388. col. 4. aliter Bozius de ſignis Eccle. lib. 23. ſigno. 95. p. 512. in prin. Iul. Anto. Brancalaſſus in medulla politic. 4. lib. de religio. p. 70. nu. 12. Q Zurita 1. p. annal. lib. 1. c. 25. pluribus exemplis comprobat Iul. Anto. Brancalaſſus in Philoſophia Regia. lib. 4. de religio. §. 60. p. 33. in fine. & p 34. & 35. & §. 103. p. 138. & 139. vbi plura exempla referuntur, & § 81. p. 71. n. 3. Guil. Bened. in d. c. Rainutius, verb & vxorem, deciſ. 1. a num. 10. cum ſeq. Concil. Trid. ſeſſ. 22 de reformat. cap. 11.

R Oſeę

cum r vna tantum sit Ecclesia Catholica, quam omnes fideles constituimus, omnium vna fides, vna spes, vna charitas, & vna expectatio patriæ cœlestis, s iuxta dictũ Apostoli, t nos omnes vnum sumus, in CHRISTO IESV, qui Petro dixit: u *Vocaberis Cephas*, quasi omnium caput, nã in Ecclesiastica, & spirituali potestate (cuius respectu Rom. Pontifex totius mundi Monarcha est, x & vniuersum Orbem habet, vt propriam Prouinciam) porro vnũ est † necessarium esse caput: sed in seculari, & laica po- 48
testate, non est quid turbetur Martha y erga plurima, quæ diuersum in finem tendunt, † cum prima finem su- 49
per naturalem, & beatitudinem ęternam respiciat; secunda vero, rectum Reipublicæ regimen, in finem politicum, qui primo non repugnet, aduersetur, vel contrarius existat.

R Oseæ cap. 1. Ezech. ca. 34 & 37 c. est vnitas Ecclesiæ de consecratione, dist. 4. Noster Michael Aniñon de vnitate onilis, & pastoris, cap. 11. nu. 4. & 8. & c. 12. a num 9. Aluar. Pelag. lib. 1. de planctu Ecclesiæ cap. 11. Abb. in cap nouit, nu. 12. vbi Nauar. num 140. in 3 notab. de iudic. Simancas, in catholic. institutio, cap. 45. ex nu 10. Alban. de potesta. Papę, & Concilij, 1. p. ex nu. 16. Soto in 4. dist. 24. q. 2. art. 5. Camil. Borrellus in Regia Arago. §. 2. glos. 1. num. 333. Tiraq. de primog. q. 17. in 4. opinione, num. 21. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 2 cap. 1. §. 2. q. 3. num. 10. cũ alijs per Petrum Cened. in collectan. 1. p. collect 10. num. 2. Cardinal. Reginald. Polus, in defensione Ecclesiasticæ vnitat. ad Henricum VIII. Regem Angliæ. lib. 1. à vers. Dico ergo, pag. 12. cum seq. Ludo. à Paramo de origine officij Sanctæ Inquisitionis, lib. 3. tit. de summi Pont. potestae, q. 1. opinione 3. num. 46. & opinione 1. num. 32. Azor 2 par. instit. moral. lib. 5. cap. 21 in prin. pag. 595. & lib. 10. cap. 9. in fin. vers. Quæritur ergo, pag. 1093. & lib. 4. cap. 12. vers. Accedit, pag. 451 glos. in cap. nunc autem, dist. 21.

S D August. super Psalm. 85.

T Ad Galat. cap. 3. & ad Rom. cap. 12, & ad Corinth. 1. cap. 10.

V Ioannis 1. & cap. 17. & 20.

X Cap. cuncta per mundum 9, q. 3. cap. in nomine Domini, 23. dist c. Sacrosancta cum seq. 32. dist. Clement. vnica, vbi glos. de hæreticis, l. Nos redentes, C. de Sum. Trinitate, Bald. cõs. 333. col. 1, vol. 1. Paul. cons. 66. n. 37. par. 1. Castald. de bon. compa. in tract. de potesta. Papæ, vers. His ita, num. 86. Iacobatius in tracta. de concilijs, lib. 1. art. 2. num. 79. Garcia de Nobilitate, glos. 48. §. 3. Valançuela vbi sup. 5. p. nu. 102. & 110. Paulus Fuscus de visitatione, lib. 1. cap. 2. num. 2. Petrus Coretus in defensione veritatis, cap. 16 inter opera Anto. Posseuini.

Y De iurisdictione 1. par. cap. 18. num. 2. cum seq. Ioannes Azor instit. moral. 2. par. lib. 10. cap. 2. col. 1. ad med. C. pag. 1053. & cap. 6. vers. præterea, pag. 1073.

---

§. Tertius.

In suprema seculari potestate, quot sint species regendi, quæ excelentior, & quę fuerit apud Romanos lex Regia, & de aliquibus Vrbis Romanæ laudibus.

LEX *Regia an in vnum transtulerit totius Orbis supremam potestatem.* 1.

Imperator an sit mundi dominus remißiue. 2.

De tribus regendi speciebus, in quibus adest suprema potestas. 3.

Monarchia est cæteris excelentior. 4.

Rex Aragonum eo quod adstrictus sit legibus non minus Monarcha dicitur in Aragonia, quam in cæteris Regnis vbi est legibus solutus. 5.

Legum obseruantia non imminuit Principum maiestatem. 6.

Regum Aragonum Monarchia sui origine fuit heroica. 7.

Leges

Leges moribus populi firmantur, 8.
Quid intenderint maiores Aragonum, quando legi Regiæ conditiones & pacta adiecerũt, 9
Regna qua de causa fuerint iure gentium erecta, 10.
Explicatur dictum in cap. 8. Machabæorũ. 11.
Potestas lege regia Principi concessa, non potest per populũ imminui, sed potest augeri, 12
Rex non debet ampliare potestatem, sibi lege regia concessam, nec aliquod pactum in ea adiectum transgredi, 13.
Lex Regia quid sit, 14.
Lex Salica apud Gallos, est lex Regia, & plura de illa remissiue, 15.
Moderamen in regimine necessarium, 16.
Augmentum potestatis cum excessu in Principe, non auget maiestatem & principatum, sed imminuit, 17.
Persarum imperium cur breui corruit, 18.
In Imperatores Romanos non ab initio fuit lege regia suprema potestas translata, 19.
Potestas & maiestas erat penes populum, sed authoritas penes Senatum, 20.
Tarquinus cur tyrãnus vocaretur, 21.
Christum Dominum cur inter Deos referre Senatus Romanus recusauerit, 22.
Lege regia non æqualem in suos omnes Imperatores populus potestatẽ transtulit, 23.
Lex regia quando cæpit promulgari, & quare potestatẽ populus per illam transtulit, 24.
Populi Romani libertatẽ Iulius Cæsar cæpit eripere, & Augustus omnino sustulit, 25.
Prouinciarũ diuisio inter Cæsarẽ & Senatũ, 26
Lex Iulia de ambitu quando cessauit, 27.
Augustus cur potius Imperator quam Rex voluerit appellari, 28.
Augustus nõ tulit leges sine cõsensu populi, 29
Augustus Senatui leges ferre permisit, 30.
Iurisdictio non est priuatiue ad Principem iudicibus ordinariis concessa, 31.
L. ex imperfecto, C. de testam. & l. vna. ff. de offic. Prætor. explicantur, 32.
Sũmi Magistratus, Imperatores, & sũma potestas, merũ imperiũ a Romanis appellabãtur, 33
Intelligitur dictũ Iustiniani vocantis legem regiam legem antiquam, 34.
Consulatus tempore Imperatorum modicæ authoritatis, 35.
Monarchia Romanorum Imperatorum quare Augusti tempore cæperit, 36.
Roma quare Vrbs æterna fuerit appellata, 37
Explicatio illarũ quatuor literarũ, S. P. Q. R. 38
Deus tutellaris apud antiquos ignotus, & innominatus appellabatur, 39. 42.
Quãdo, & per quos fuerit nominatus & notus Deus Romanis, Athenien sibus, & Cæltiberis, 40.
Fundamentum negantiũ aduentũ S. Iacobi in Hispaniam, 41.
Dij tutellares Gẽtiũ tres, & inter hos vnus vrbis tutor, quẽ nefas erat nominare, 43.
Cæsar augusta Angeli sui tutellaris festum celebrat singulis annis in mẽse Septẽbris, 44.
Monumẽtũ repertũ in ciuitate Tarraconẽsi, 45
Explicatur fragmentum I.C. Marcelli in l. 2. ff. de mortuo inferendo, 46.

§. Tertius.

1 SEcularis, & politica suprema potestas, licèt vna sit, [a] tamen non semper penes vnum extitit, nec vnum fuit, quoad laicam, & secularem potestatem ouile, sub vno monarchico regimine constitutum, cùm non semper in vna persona organica, & naturali, supremũ imperium resideat, sed aliquando in vna persona ficta, qualis est Senatus, consilium, aut populus; nec lege Regia, † de qua noster Iureconsl. in vnum Principem totius orbis potestas translata fuit: [b] quia Romani,

A Soarez in defensione fidei catholicæ aduersus errores Anglicanos, lib. 3. cap. 1. numero 5.

B Vt totis viribus veram & catholicam conclusionem appellans, conatur defendere Michael Vlçurrut in opere Imperiali regiminis mundi, 2. par. 3. quæstion. principalis per tot.

qui illam tulerunt, non fuerunt vniuerſales orbis domini, imò multæ fuerunt gentes, illis fœderatæ, ſibi latiſsimum Imperium æquali iure vendicantes: multæ eiſdem formidabiles, cum quibus pacem feciſſe, gauiſi fuerint: vel inimicitiam ſine victoria aluerint, c quare falſò Imperator d ſe iactat † mundi domi-- 2
num, quod ita nude ſumptum (niſi modificetur, & intelligatur ſecundum Doctorum e noſtrorum ſenſum) falſum eſt; nam conſtat plures eſſe ſpecies regiminum, ſecundum quarum diuerſitatem, ſuprema ſecularis poteſtas penes diuerſos reſidet: f aut enim Reſpublica regitur,† & gubernatur per vnũ, & dicitur Monar 3
chia; g vel per paucos, vt per Senatũ optimatũ, & diuitũ; ſeu per magiſtratus, & dicitur Ariſtocratia, vel Oligarchia; vel per plures, vtputa per populũ, & tũc appellatur Demo-

C l. 5. §. in pace, l. non dubito, 7. l. poſt liminium, 19. ibi. Inter nos ac liberos populos, Regesquè. ff. de captiu. & poſt limin. reuerſis. l. 2. C. de officio Præfecti Prætor. Africæ. l. mercatores. ibi, Tam Imperio noſtro, quàm Perſarum Regis ſubiectos, C. de comertiis. & mercator. cum concordan, per Couarrub. in regul. peccatum. 2. par. §. 9. nume. 5. Ludouic. à Paramo vbi proxime lib. 3. titu. de Summi Pontif. poteſta. quæſtio. 1. opinione 1. nume. 69. & ſequen. Quibus omnibus Marta conatur reſpondere in ſuo tracta. de iuriſdictio. 1 p. cap. 21. à nume. 15. cum ſeq.

D l. deprecatio, ff. ad l. Rodiam. de iactu, Bartol. in l. hoſtes, nume. 7. ff. de captiu. & in l. 1. §. per hanc, el 2. num. 2. vbi eius additionat. Albanus, ff. de rei vendicatio. Camillus Borrellus in addition. ad Bellugam, rubri. 6. verb. Princeps regni dominus. Dominicus Bañes in præambulo ad quæſtioné principal. 62. diſputatio. 4. dubitatio. 3. Victoria in relectio. de Indis inſulanis, a nume. 24. & 25. Soto lib. 4. de iuſtit. & iure, quæſt. 4. artic. 2. Vaſquius controuerſi. illuſtr. lib. 1, cap. 20, Couarru. vbi ſupra num. 5. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 29. Medicis de legib. & ſtatut. 1. par. quæſt. 18. nume. 7. & 8. Marta de iuriſdictione, 1. par. cap. 20. nume. 1. & ſequen. & 4. par. caſu 125. nume. 12. & ſequen. Ceballos commun. opinion. tom. 1 quęſt. 576. & tom. 4. quęſt. 906. ſeu fin à num. 24. cum pluribus ſequentib. Azor 2. par. inſtitution. moral. lib. 10. cap. 7. verſic. Quarto quæritur, pag. 1084. & ſequen. Enricus à Roſental. controuerſia. feudal. tom. 1. cap. 5. concluſione 20. num. 4. & ibi relati per eum litera. E. Ioannes Igneus in repetitione l. neceſſarios, §. non alias, 2. par. nume. 253. & ſequenti. ff. ad Sillanian.

E Roland. conſil. 88. num. 7. & 28. volu. 1. Alciat. lib. 2. diſpunction. cap. 5. Mantua ſingular. 312. Cagnolus in prooem. Digeſtor. nu. 17. Reſtaur. Caſtal. de Imperat. quæſt. 52. Iaſ. conſi. 16. lib. 2. late Ioan. Igneus in repetitione dictæ l. neceſſarios. §. non alias, 3. par. nume. 6. per tot. ff. ad Sillanian. Vacon. lib. 3. declaratio cap. 105. Caſane. in cathalo. glorię mudi, 5. par. conſideratione 28. Bobadilla in politi. lib. 5 cap. 4. nume. 3. Moli. tom. 2. de iuſtit. tracta 2. diſputa. 30. Forcatulus in commentar. de feudis, cap. 12. nume. 14. Camillus Borrellus vbi proxime, verſic. limitari autem. & verſic. limitatur quinto. Doctores in l. cunctos populos, C. de ſumma Trinitate, cum concordant. per Alphanum ad dictam l. deprecatio. collectan. 4.

F Plato de regno, & in dialog. 4. de Republica. Ariſt. lib. 3. politi. c. 5. Plutarch. ethicor par. 2. de vnius in Republica dominatione, populari ſtatu, & paucorum imperio. Antonius Zara in anotomia ingeniorum & ſcientiarum ſectio. 2. membr. 16. pag. 336. Petr. Grego. 2. par. ſintaxis artis mirabilis, lib. 21. c. 3. & ſyntagma iur. vniuerſi, lib. 47. c. 15. num. 22. & 25. Iacobati. de concil. lib. 6. artic. 2. n. 3. Cantiuncula de offic. iudic. cap. 1. in princip. Hottoman. in Francogalia, c. 10 Caſtro de lege pœnali, c. 1. Ferdinandus Mendoça lib. 1. de pact. c. 4 n. 23. Couarru. in pract. c. 1. num. 5. Nauar. in cap. nouit, notab. 3. num. 167. de iudic. & in commentar. de regular. n. 15. noſter Ludouic. Martinez in reſpon. pro Regno, 1. par. nu. 91. in princi. Soto lib. 1. de iuſt. & iur. q. 5. art. 4. ad fin. Moli. de iuſt. tract. 2. diſpu. 23. Belarm. tom. 1. controuer. fidei, lib. 1. de Roman. Pontif. c. 1 in princ. pag. 457. & cap. 9. verſic. Reſpondeo, pag. 490. Petr. Gregorius lib. 5. de Repub. c. 1, Bobadi in ſua politi. li. 1. c. 1. n. 13. & ſeq. Mantua lib. 6. dialo 118. Rode. Suarez allegatio. 6. n. 14. ibi, Tertio, quia certum eſt. Roſin. antiquit. Roman. lib. 7. c. 1. Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum lib. 2. cap. 2. Iuſtus Lipſ. ciuilis doctrinæ lib. 2. cap. 2. Lelius Zechius de Principe. lib. 1. cap. 4. nume. 1. & ſequen.

G Gloſ. monarchiam in cap. fundamenta, de electione, in 6.

democratia, quæ omnes poteſtates iuſtę ſunt, *h* cum ſecũdûm eas, leges emanauerint. Ex prima enim ortæ ſunt Principũ cõſtituriones, de quib⁹ in noſtro fragmẽto. Ex ſecũda, Senatuſconſulta, Ius prętoriũ. Ex tertia verò, Plebiſcita.

4 Inter quas poteſtates, † monarchia ex vi regiminis, ſecundũ omniũ ſentẽtiã, primatũ tenet, *i* cùm in homine cor vnum, à quo omnes corporis motus pendent, & vnum cerebrum, à quo ſenſus ducuntur: in familia vnus dominus; in vniuerſo vnus Deus: ſic vnum Imperium, vnius animo regendum videbatur, & in Republica vnum caput, à quo ſubditi, ſicut membra dirigantur, & nobiles, ab iniuria populi & inopes à potentiorum ſuperbia defendantur; vt apud Perſas Darius, poſt Magoſoniam, ideſt Magorum cedẽ comprobauit contra Othanem, & Megabicum; quorũ primus popularem gubernationem, ſecundus verò optimatũ regimen probauit: ſed Darij ſententia obtinuit; cui, paulò poſt, Perſarum monarchia fuit conceſſa, neque minor eſt libertas in monarchico, & regali Principatu, quàm in Ariſtocratico, & Democratico: quia licet iſtæ ſpecies regiminum in modo ſint inter ſe diuerſæ, ſed non in poteſtate; quia poteſtas gubernandi, ſemper vna, & eadem eſt, licèt modus ſit diuerſus; & qui vni, vel alteri poteſtati ſubjicitur, æque liber, vel æque ſeruus eſt; *k* atque ita toto aberrat zelo, qui credit in noſtro regno homines eſſe liberiores, † & Re-

5 gem noſtrum inuictiſsimum non eſſe in eo ſupremum Monarcham, quòd legibus regni ſe alligatum profiteatur, ac eſt in illo, in quo legibus ſolutus eſt, quia vtriuſque vna eſt poteſtas, licet plura ſint regum genera; neque vt inquit Ariſtoteles, omnium vnus ſit poteſtatis modus, imò propriè hoc regnum dicetur, quod ſecundum leges, ab vno capite ſupremo gubernetur, à quo, tanquam à cauſa prædominante, poteſtas nomen accipit, ac monarchia appellatur, quod enim mixtim fit, nõ ſpeciem diuerſam, ſed modũ conſtituit; *l* nec reddit eius homines minus ſubiectos, quàm in aliis regnis, vbi monarchia abſolutè locum habet. Nam quẽad

6 modum obſeruantia legum † non minuit principũ maieſtatem, & poteſtatem, ita nec obedientia regum

H Guilielm. Budeus in annotatio. ad l. iusciuile, pag. mihi 57. de iuſt. & iure. Borrellus de Regis catho. prẽſtan. cap. 3. per tot. I Bart. in tracta. de regimi ciuit. num. 7. & ſequẽ. Ripa in rubr. de conſtitutio. num. 22. Moli. tom. 1. de iuſti. diſputa. 23. verſic. Ex tribus ſpeciebus, pag. 179 Belarmini. vbi ſupra cap 2. & 4 pag. 458. & 466. Ioan. Mariana de Rege. & Regis inſtitutione, lib. 1. c. 2. Guilie. Barclaius de Regno & regali poteſtate, lib. 1. pag. 34 verſic. Quippe inter varias, & lib. 2. c. 2. pag. 110 Burſa. conſi. 3. n. 21 Caſan. in catha. glo. mũdi, p. 12. conſideratio. 55. Gregor. Lopez Madera de las excelencias de Eſpaña, c. 1. Nauarr. in c. nouit. 3. notab. n. 168. de iudic. Cobarru. practica. quęſt. c. 1. n. 5. D. Thom. 1 p. q. 103 art 3. Iuſtus Lipſ. lib. 2. politicor. c. 2. Azor lib. 11. inſtitu. moral. cap. 1. verſi. Secũdo quæritur, p. 1097 & ſeq. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. c. 4. nu. 2. eſt tex. in cap. in apibus. 7 quæſt. 1. noſter Cenedo 1. par. colectan. 10. Borrel. de Regis cathol. prætan. c. 3. n. 66. & ſeq Ioann. à Chokier aphoriſ. politic. li 1. c. 3. exẽp. 1. & per tot.

K Nauar. in d. c. nouit, notab. 3. n. 167. ex Ariſto. 3. polit. c. 10. Petr. Greg. ſintagma iur. lib. 47. c. 14. à nu. 9. Oſor. de Regis inſtitut. lib. 7. fol. 220. Victoria in relectio. de poteſtate ciuili, n. ſeu corolar. 11

L Petr. Grego. de republ. lib. 5. c. 1. n. 3. & 5.

minuit populi libertatem. *m* Imò noſtrorum Regum monarchia heroica fuit † ſui origine, *n* & eius, qui primo fuit Rex à populo electus ſucceſſor; quia ſecundum leges dominatur, (cum à primordio tituli poſterior formetur euentus) & leges, licet per ſe vim ad cogendum habeant, † non tamen ad ſponte parendum, niſi moribus populi confirmatæ ſint, & in animis ciuium quaſi radices egerint, abſque eo namque ſunt ſicut plantę recenter defixæ, quę facile iniuriis cœli, aut animantium, obnoxiæ ſunt; Ita leges, ſi moribus non firmentur mutationi obnoxię, & proinde infirmę ſunt. Noſtri namque † maiores, qui in primum Regem, lege Regia, poteſtatem tranſtulerunt, Regum mitigandam acerbitatem (ſi quæ forſam contigiſſet) poteſtatem veró perpetuandā, reuerendam, ac obſeruandam curauerunt: *o* nam ſuprema poteſtate, quæ iure naturali, in principio penes populum fuit, *p* ab eo, in aliquam ſingularem perſonam, & eius ſucceſſores † in communem vtilitatem delata, regna fuerunt iure gentium erecta *q* cum alioquī ſine ordine, & capite, cui obedirent, & ſubeſſent, minime poſſent ciues ea prouidere, quæ totius Reipublicæ vtilitati expedirent, hoſtes auertendo, & malefactorum audaciam cohibendo, *r* & comprimendo, vt de Romanis dicitur, *ſ* fuiſſe exaltatos valde, † quod committerent vni homini magiſtratum ſuum, cui omnes obedirent, ex duobus namque Conſulibus, ſolus vnus alternis vicibus faſces perferebat. Quæ poteſtas, lege regia, à principio conceſſa, † non poteſt per populū auferri, vel imminui, tametſi poſsit ampliari, & maior cōcedi, renuēte tamē, & reluctāte populo, nō debet Rex † eam ſibi ampliare poteſtatē, quā à principio ex lege regia habuit, nec quidquā eorū trāſgredi, quæ in regni erectione fuerūt cōſtituta, cum lex regia † nihil aliud ſit, quam pactū ſocietatis humanæ, quo populus in Principē tranſtulit ſupremam poteſtatem, & iura maieſtatis cum onere, & obliga-

7 8 9 10 11 12 13 14

M Vitus Amerpachius in interpretatio. in Phocyli dem, verſic. Nec detrahit hoc Principum authoritati. pag. 66. Chriſoſtom. Iabellus in epitom. lib. 5. politic. tract. 3, cap. 6. verſic. Quantum, pag. 223. & politicæ chriſtianæ, tracta. 5. cap. 2. verſic. Pro cuius notitia, pag. 709. Belarmin. tom. 1. controuerſ. generali, 5. lib. 3. cap. 7. verſic. Ex his ad argumentum. pag. 1324. Iacobus Morlanes ſemper pro eius eruditione & prudentia, & erga me beneuolentia commendandus in reſponſo pro Regno, 1. p. num. 81.

N Iabellus in epitom. lib. 3. politicorum, tract. 5 cap. 1. verſic. quarta ſpecies, pag. 193. Oldrad. conſil. 218. nume. 1. l. 1. C. de impo. lucrati. deſcript. l. cum filius. §. hæres. ff. de legat. 2.

O Hieronym. de Blancas in ſuis eruditiſsimis commentar. rerum Aragonum tit. de optima. regni, fol. 331. ex ratione Platonis, de qua per Iabellum in epitome politicæ Platonis tracta. 5. cap. 3. verſic. Regnum, pag. 339.

P Quidquid contradicat Martha vbi ſupra, 1. p. c. 1 n. 18.

Q l. ex hoc iure. ff. de iuſti & iur. cap. duo ſunt genera, 22. qnæſt. 1. Pariſ. de Puteo de ſindicatu. titu. de exceſibus Regum, §. Rex autem, num. 16. Rolādus conſil. 12. num. 49. & & conſil. 18. nume. 32. volum. 1. Aſinius in praxi iudicierum, titu. de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. n. 3. & 4. Lel. Zechi. de Principa. adminiſtr. lib. 1. cap. 1.

R Foller. in praxi cenſuali, verq. Alphonſus. n. 14. & noſter Petrus Ludoui. Martinez in reſponſ. pro Regno. n. 509. S Machabæor. 1. c. 8.

T l. 2. §. nouiſsime. ff. de origine iur. B. Auguſt. lib. 3. confeſ. c. 8. P. Moli. de iuſt. & iur. tom. 1. tract. 2. diſput. 23. col. 3 A. & Soar. in defenſ. catholicæ fidei aduerſus errores Anglicanos, lib. 3. c. 2. num. 12.

V Petrus

obligatione gerendi curam Reipublicę, & iuſtitiam adminiſtrandi: & Princeps tam poteſtatem, quàm conditionem, & onus acceptauit, ex quo pacto firma, & ſtabilis permanſit lex regia: inde improbatũ fuit pactum, factum *u* à Carolo Sexto *R*ege Gallię, cum Henrico Quinto *R*ege Anglię, ſuper ſucceſsione eius filię Margaritæ, in regno Francię, cum lege principatus, ſeu regia eſſet, ſtabilitum, † ne vllo tempore, fœminæ ad ſucceſsionem regni admitterentur, ne à lãcea in fuſum, regnum peruenirent, *x* his verbis: *Nulla portio hæreditatis, de terra Salica* (quam interpretati ſunt ſapientes Galli, quæ adhæreat coronæ, *mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terræ hæreditas perueniat.* Quę lex *S*alica vocatur, quod à Francis orientalibus (qui *S*alij dicti ſunt à *S*ala flumine, vel à loco *S*aletham, vbi condita fuit) fuerit lata; quæ licet ſui origine, ex ſententia Cuiatij *y* tempore Pharamundi, primi *R*egis Francorum, ſedente in Cathedra Petri Bonifacio, & imperante Honorio Primo, anno ſalutis 420. ſuper omnibus rebus, tam publicis, quàm priuatis fuerit lata, tamen à Francis occidentalibus ſolũ in ſucceſsione regni fuit admiſſa, *z* quam nec in Gallia ſeruandam ſeptem fundamentis comprobare conatur Camillus Borrellus, *a* ſed *R*eges ſua potentia, ſubditis non audentibus contradicere, non ſinunt *b* ſuã ampliare poteſtatem, quæ tunc demum tuta erit, cum viribus modum imponit, ac ſi intra modeſtiæ, & mediocritatis fines ſe contineat: atque hæc quidem moderatio, † ac temperatura, ſanitatem *R*eipublicæ conſeruat, cui nihil (teſte Xenoph.) mali poterit innaſci, ſi *R*ex imperij fundãmenta iecerit, abſtinentiã, ac moderationem, vt reſpondit Theopompus Lacedæmonum *R*ex vxori, conuitio expoſtulanti, quòd ad *R*egum licentiam frenandam, ephoros conſtituerit tribunorum ad inſtar: *Tuo facto* (inquit illa) *imminutum Imperium filiis relinques: Minus*, reſpondit ipſe, *ſed magis ſtabile*, cum ſolidiſsimũ Imperij fundamentũ ſit iuſtitia: & ſępe, qui

15

16

V Petr. Greg. de republ. lib. 7. c. 9. n. 24. Matthæus Zam. de ſucceſsione & prę rogatiuis primi Principis Franciæ, pag. 40. Camill. Borrel. de Regis cathol. præſtan. c. 57. n. 34. & ſeq.

X In lib. legis Salicæ, titu. de allode, art. 62.

Y Lib. 8. obſerua. c. 14.

Z Renatus Chopin. de demanio Gallico. lib. 3. titu. 1. n. 2. pag. 247. Cuiac. lib. 1. de feudis, tit. 1. pagin 486. E. Euguinarius Baro in comment. ad l. 2. ff. de origi. iur. circa ius Gallicum, in princip. Forcatulus in commentar. ad iura feudorum, cap. 7. nume. 1. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Duas habens filias, num. 73. & ſequen. & verb. Vxorem, nume. 30. & verb. In eodem teſtamento relinquens, el. 1. nu me. 168. Couarru. in practi. cap. 1. num. 8. Tiraquel. de iur. primogen. quæſt. 10. num 13. Zampinus vbi ſupra verſic. Video te, pag. 26. & ſequẽ. Alexand. Raudenſ. latiſsime deciſ. Piſana, 41. per tot vbi à num. 24. decem opiniones refert, vnde dicta fuerit lex Salica. Martha de iuriſdictio. 1. par. cap. 28. nume. 31. & 32. Ioann. Ferraldus in tract. de iuribus & priuilegiis Reg. Francorum, priuilegio 20. num 44. & ſeque. Guilielm. de Montſerrat in tract. de ſucceſsio. Regni Franciæ, cap. 1 num. 33 Azor 2 par. inſtitut. Moral. lib. 11. cap. 2. verſ. Decimoquarto quæritur, pagi 1210. & ſeq Fontanella de pactis dotalibus, clauſula 3 gloſ. 3. nu. 75. fol. 28. Ioannes Igne. in repetitio. l. neceſſarios, §. non alias, 2 p n. 234. ff. ad Silania. Burg. de Paz in procem. ll. Tau. á n. 58. Carol. de Graſſal. Regal. Francię, lib. 1. iure 17. Licerier de primoge. lib. 1. q. 22. n. 4. cum ſeq.

A de Regis catho. præſtan. c. 57. n. 26. cũ ſeq. B Moli. tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 23. col. 3. A.

qui nimium poteſt, vult poſſe quod non poteſt, c & magnitudo poteſtatis facillime in tyrannidem vertatur; quia (vt canebat Lucanus) d *virtus & ſumma poteſtas non coeunt.* Vnde illud vulgatum prouerbium: *Quien haze lo que quiere, no haze lo que deue.* Atque ita exceſſu poteſtatis, † quam imprudentes indies augere ſatagũt, minuitur, penitusque corrumpitur Regius principatus; neque enim, vt diuitiis, quo amplius augẽtur, eo locupletiores euadimus, ita in Regio Principatum contigit; ſed contrarium, cum ſecundum Gregorium, e ipſa regni gubernacula, erga ſubiectos, magno ſint moderamine temperanda, ne poteſtas men tem ſubripiat; tunc enim regnum bene regitur, cum regnandi gloria animo non dominatur, Principes enim felicitati frena imponentes, ſe, illam, ſubditos, facilius regunt: obliti humanitatis, & modeſtiæ, quo altius conſcendunt, grauiori caſſu præcipitant, f & Perſarum Imperium, † ea potiſsimum de cauſa, breui corruiſſe fertur, quod ablata à populo penitus libertate, dominationem ſupra modum inuexiſſent, ſed inter omnes, qui longius quàm ab initio habuerint, ſuã poteſtatem protendere curauerunt, fuerunt Imperatores Romani; quibus, ſecundum aliquos, g non tam † in principio ſuprema & abſoluta poteſtas fuit conceſſa. In cuius rei comprobationem ſolent adduci quædam verba ęneæ tabulæ, vel ſecundum alios, h marmoreæ, quam in baſylica Lateranenſi, vel in Capitolio, aiũt, reperiri, in qua poteſtas per Senatum & populum, Veſpaſiano cõceſſa, legitur deſcripta; cui reſpõdet id quod Cornelius Tacitus i tradit his verbis: *Tum Senatus omnia Principibus ſolita, Veſpaſiano decreuit.* Ex quibus comprobari videtur, legem Regiam, cuius noſter Iuriſcõſultus meminit, fuiſſe Senatuſconſultum: K nam licèt poteſtas, & maieſtas eſſet penes populum, † attamen authoritas decernendi penes Senatum remanſit. Et propterea, Tarquinum ſuperbum † quod multa prẹter authoritatẽ Senatus decerneret, tyrannum vocari cẹptum, & quod Tiberius inconſulto † Senatu CHRISTVM Dominum inter Deos referre ſtatuiſſet

C Ex Seneca in nominis ſui tragedia, Hippolytus verſu 203. Onaſandri Strategic. ad Cornel. Tacitum, lib. 1. hiſtor. pagi. 40. in fin. Guilielmus Benedict. in cap. Rainutius, verb. mortuo itaque teſtatore, el 1. n. 246.

D Lib 8, Pharſal. Benedictus in cap. Rainutius, verb. Condidit, el 1. n. 33 dete ſtam.

E Ad Recared. Regem Epiſtola relata ab Anton. Auguſtino in epitom. iuris Pontif. veteris, lib. 10. tit. 2. c. 8.

F Plato lib. 3. de legibus, Barnab. Briſoni, de Regio Perſarum principatu, lib. 1. pag. 32. in princip. Ioannes Mariana de Rege. & Regis inſtitutione, lib. 1. cap. 8. pagina 95.

G Marius Salomonius ex Anton. Vaca in ſcholio ad noſtrum fragmentum Vlpiani. Antonius Auguſtinus de legib. & S.C. de lege Regia, Ioann. Roſinus antiquirat. Roma. libro 7. cap. 12. & Georgius Fabricius antiquitatum, lib 1.

H Bozius de ſignis Eccleſiæ, li. 10. tom. 1. ſigno 42 cap. 12. pag. 817. verſic. Extat adhuc Romę, Fuluius Vrſinus in notis ad Antonium Auguſtin. vbi ſupra.

I Lib. 20. & lib. 4. hiſtoriar. refert Fuluuius Vrſinus in notis ad Antoniũ Auguſtinum de lege Regia.

K Doctores in l. non ambigitur per text. ibi, ff. de legib.

L Guillielm. Barclaius de Regno, & regali poteſtate, lib. 3, cap. 4. pag. 125. & 126.

ſtatuiſſet, m Senatus ſacrorum arbiter recuſauit, quod diuina ordinatione factum credo. *Cum nulla conuentio Chriſti ad Belial, nec in eodem templo Arca Dei & Idolum Dagon ſtare poſſent*: Ideoque ſemper dicebatur S.P.Q.R. & ita inquit Suetonius, *Quod Caligula vrbem ingreſſo, conſenſu Senatus, & irrumpentis in curiam turbæ, ius, arbitriumq; omnium rerum permiſſum eſt.* n Sed non æque in omnes
23 Imperatores translata fuit poteſtas, † neque vna ſemper extitit lex Regia: ſed quo quiſq; die Imperator à militibus ſalutabatur, & in caſtris acclamabatur, apud Senatum, quando in Vrbe titulo Imperatoris ornari decernebatur à patribus, ſiue ei Imperium ciuile, ſiue militare deferreretur, o lex Regia recitari ſolebat, & curia
24 tis comitijs promulgari. Quæ primo, † in eunte Regnũ Romulo, de vnius Imperio lata, ſimulq; cum Vrbe nata fuit. Quo tẽpore (vt inquit I.C. Pomponius) p omnia manu Regis, Curiatis Comitijs creati, gubernabantur: tamen ipſi Reges, vt populum deuincirent, & cum eius ſpontanea voluntate facilius imperarent, aliqua, quę ſupremæ poteſtatis erant, populo communicauerunt, vt feciſſe fertur q Romulus tria plebi concedens, ſcilicet, magiſtratus creare, leges ſancire, de bello, referente Rege, decernere: quæ multis poſt Romulum annis fuiſſe relicta, populoq; conſeruata teſtatur Polibius, dum ſcribit, quę ſuo tempore eſſet populi Romani poteſtas. Hoc
25 ius illi cœpit † Iulius Cęſar eripere, r ſopitaque populi Romani libertate, quę pluſquam annis quingentis floruerat, diui Auguſti temporibus, ac Tiberij dominatu, (qui legibus ſoluti fuerunt) recitata fuit lex Regia, ſubtiliuſq;, ac copioſiuſquã antea præſcripta, ſ quia ex prouincijs aliæ † Cæſaris erant, t aliæ Senatus; ferociores
26 quidem, agreſtioreſq; prouincias, quæ ſine manu militum, annuis magiſtratibus adminiſtrari ſine fraude, atque periculo non poterant, Cęſar in ſua poteſtate retinuit: pacatiores vero, quæ citra arma regi ſolis legibus poterant, reliquit Senatui populoque Romano; verbo, vt publicæ rei munera, quæ grauiora eſſent, ipſe ſolus ſubire videretur, re vero, vt arma ſolus haberet; ſed in vrbe ab Auguſto reuocata eſt poteſtas creandorum magiſtratuum

M Auctarium aphoriſmorum politicorum de repub. inſtituenda, lib. 2. cap. 11. num. 2. ſed aliam cauſam aſsignat Benedictus in c. Rainutius, verb. mortuo itaq; teſtatore, el 1. num. 246. & aliam ego ex Epiſt. B. Ioan. cap. 2. & 1. Reg. 5.

N Ayala de iure belli, & diſciplina militari, cap. 8. num. 22.

O Roſinus antiquit. Roman. lib. 6. cap. 3. pag. 243 F. & lib. 10. cap. 6. pag. 449. A. Sigonius de antiquo iure ciuium Romano. lib. 1. cap. 21. & de antiquo iure prouinciarum lib. 3. c. 4.

P In l. 2. in prin. ff. de origine iur. Alciat. in lib. de magiſtra. ciuil. col. 5. fol. mihi 467.

Q Apud Dionyſium Halicarnaſ. antiquitat. Romana. lib. 2 4 & 6. Borrellus de Regis catholi præſtantia, cap. 21. num. 3. & 7.

R Vt refert Sueton. Trãquil. in eius vita, cap. 14. & Roſinus vbi ſup. c. 12. lib. 7.

S Bobadilla in politica lib. 1. cap. 2, numer. 14. l. Dueñas de iuriſdictione, & Imperio, lib. 1. titu. 1. num. 10.

T Teophilus in §. per traditionem inſtituta, de rerum diuiſione, Quintana Dueñas de iuriſdictione & imperio, lib. 1. tit. 1. num. 10.

tuum ad Principem, atque ita eius † tempore lex Iulia de ambitu *u* cessauit, in quem, populi consensu omne ius belli, & pacis translatum est: ita vt sola eius authoritate liceret bellum decernere, & pacem inire *x*. Vnde merito dicebat Sigonius *y* Sylla dominante, libertatem Romanam concussam, Cęsare vero Regente, labefactatam, Augusto demum imperante, funditus euersam fuisse, qui vt Regiam potestatem leniret, † atque tantisper occultaret, Imperator maluit, quam Rex appellari, maxime cum Iulij Cęsaris, auunculi, & adoptiui patris, in senatu necati, exitu terreretur, sed astute simulans se dubitare, an tantam Regni molem recusaret, à senatu populoq; identidem rogatus, Principatum accepit, vt refert Dioncassius, *z* & tradit Ouidius *a* his verbis.

Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus, in æthereas, numen abisse domos.
Esse parem virtute patri, qui frena rogatus
Sæpe recusari, cæperit imperij.

In quem licet populus lege Regia (de qua noster I. C.) omnem suam potestatem contulerit, nihil penes se reseruans pristinæ dignitatis, nec frustulum quidem, tamẽ legum ferendarum † potestas paulatim populo adempta est, ita vt nec Augustus sine consensu populi leges tulerit, & senatui authoritas leges † condendi manserit; sed hoc eius beneficio permissum. Postquam enim radix totius Imperij Principis genio adhæsit, ramos quosdã administrationis vicissim ijs cõmunicauit, à quibus acceperat ius eximiũ, & cũ soli Principi, lege Regia, fas esset cõdere legẽ, solis instar, alijs lucẽ suã impertiuit, eãdẽ penitus retinẽs penes se, vt patet in † iurisdictione *b* ordinarijs iudicibus cõcessa, quã suã dicũt, sed penes Principẽ supremũ nihilomin⁹ residẽtẽ. Quæ lex Regia *c* nõ pro futuris omnibus Cæsaribus ab initio lata fuit, imo diu obseruatum, vt quoquisq; die, successores demortuorũ imperiũ accipiebant, recitari soleret; & ideo † Alexãder *d* eã legẽ imperij appellauit. Quod enim tradit Corrasius *e*, authoritate I. C. Arcadij, *f* Mariũ salamoniũ annotãs, non cõprobatur ex illius I. C. respõso, cũ (si fidẽ Pandectarũ Florẽtinarũ sequamur) nõ dixit Arcadius, regimẽ Reipub. ad Imperatores perpetuo trãslatũ, sed ad Imperatores perpetuos, ad differẽtiã dictatorũ, qui ad semestre *g* tem

pus

V l. 1. ff. ad l. Iul. de ambitu, Menoch. de arbitrarijs centur. 5. casu 401. nu. 13. & 14. Onuphrius Panuinius de ciuitate Romana. pag. 295.

X l. 3. §. 1. ff. ad l. Iul. maiesta. l. conuentionum, ff. de pactis.

Y Lib. 1. de antiquo iur. ciui. Romanorum. c. 6.

Z Lib. 53. Forcatulus in l. ex hoc iure. numer. 10. cum seq. ff. de iust. & iure.

A Lib. 4. de Ponto, elegia. 13.

B l. more, ff. de iurisdict. omni. iudic. Forcatulus vbi sup. nu. 12.

C Couarru. practica. c. 1. num. 3. & alij relati per Bobadillam vbi sup. lib. 1. cap. 2. num. 15. A. fol. 28. & lib. 3. cap. 8. n 152 D.

D In l. ex imperfecto, C. de testament.

E In suis miscelaneis iuris ciuilis, lib. 6. c. 8.

F In l. vni. ff. de offic. Prefect. Prætor.

G l. 2. §. populo deinde aucto. ff. de origine iur. Tiraquel. de iure primog. q. 4. num. 28. & 29. Forcatul. in inscriptione digestorum, num. 8. Ayala de iure belli & disciplina milita. lib. 2. cap. 3. num. 2 & 3.

pus constituebantur, intra quod summum eis ius, summaquè authoritas in repub. fuit, & comprobatur, quia
33 apud Romanos † summi magistratus, Imperatores fuere appellati, & summa potestas, merum imperium. Vel secundo potest dici, quod appellat Imperatores perpetuos, *h* ad differentiam eorum, qui in decēnium tantum eligebantur, licet finito decēnio, iterum in aliud decēnium soleret prorogatio fieri. Multo minus conuincit
34 † authoritas Iustiniani, *i* vocantis legē Regiā, qua omne ius, omnisque potestas in Imperatoriam maiestatem translata fuit, legem antiquam; quia & quęlibet lex, ante se lata, ad differentiam nouarum constitutionum, à se editarum, potuit merito antiqua appellari: at tamen illa lex Regia, de qua noster I.C. lata fuit, cum iam diu populus Romanus iugum seruitutis assueuerit ferre, quasi pertęsus fluctus partium, & turbarum, quæ inter ciues excitabantur, contentione dominandi, & ambitu, maluit pati, quod emendare non poterat, ac legis Regiæ titulo contegere, prudenter decreuit: cum iam sua potestate, magno suo dolore spoliatum cerneret. *k*
35 Et licet consulatus † prorsus non cessauerit, tamen sub Imperatorum manu subiectus, vix pristinæ auctoritatis vmbram retinuit: sed hoc credendum est, ordinatione
36 † diuina factum, *l* vt quęmadmodum in humanis, monarchiā & vnius supremi Principis imperium incipiebat agnoscere, ita & in diuinis, vnum eo tempore natū fuisse summum Sacerdotem, vnius veri Dei filium, & in spiritualibus, & Ecclesiasticis Monarchiam oriri intelligeret; *m* & quemadmodum tamdiu vrbs Romana seruata fuit, vt totius orbis haberet imperium, in pręmium maximarū virtutum, quibus cęteris omnibus gentibus prę excellebat, *n* ita vt, ad cōstituendū eius imperium, quasi cōtendētes inter se, virtus, & fortuna, fœdere pacis æternæ conuenerint, vt merito ei fuerit dictū: *Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris, excedis factis grandia fata tuis.* Ita & ab eius Deo tutelari salutis publicæ apud Gentiles authorē fuisse seruatam incolumem, vt in diuinarum rerum administratione caput *o* esset supremū,

& quæ-

H Tacitus lib. 3. annal. Apianus in prohem. histor. Roman. Zonor. 2. tom. in vita Octauiani. Dion Cassius lib. 52. Petrus Grego. in sintagma iur. 3. par. li. 47. cap. 20. num. 4. Bobadilla lib. 2. cap. 16. num. 4. Couarru. practica. quæstio. cap. 1. num. 3. pag. 5. colu. 1. Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 2. num. 6.

I l. 1. §. sed & hoc studiosum. C. de veter. iur. enucleando.

K Dion Cassius lib. 53. Conan. lib. 1. commentar. iur. ciuil. cap. 16. num. 2. in fin. pag. 100. Iustus Lipsius ciuilis doctrinæ. lib. 1 cap. 4. in fine, Seneca epistola 18.

L Purpurat. in l. 1. n. 370 ff. de offic. eius cui mandata est iurisdict.

M Belarmin. tom. 1. controuers. Christian. fidei. controuer. 3. de Roman. Pont. lib. 1. cap. 5. 6. & 9. cum seq. D. Thom. in 4. contra gentes. cap. 76. Pinel. in l. 1. 3 par. num. 16. in fin. C. de bon. matern. Nauarr. in cap. nouit. 3. notab. num. 140. de iudic. Ioan. Lupus de iusta retentione Regni Nauarræ, 6. par. §. 3. ad fin. glos. in cap. non autem. 7. q. 1.

N D. August. lib. 5. de ciuitat. Dei, cap. 12. & 15. Couar. in regul. peccatum 2. par. §. 9. num. 5. vers. 3. pluribus ex ornat Iustus Lipsius de magnitudine Romana, lib. 4. cap. 1 & 3 cum duob. seq: Ioannes Lorinus in commenta. in Acta Apostol. cap. 2. vers. 10. pag. 102. col. 2. vers. nihil cęlebrius.

O Cap. fin. de foro compet. l. Roma. ff. ad municipalem, Alciatus lib. 2. dispunctionum, cap. 21. Quintilianus Mandosius regu. cancellari, 20. quæst. 10. num. 2.

& quæmadmodum eo tempore ſedes habentis ſupremam in temporalibus poteſtatem conſtituebatur, etiam habentis pariter in ſpiritualibus ſupremam poteſtatem ſedes eſſet perpetua: p Et ideo vrbem æternam, † ab antiquis Imperatoribus appellatam fuiſſe, multi tradiderunt, q pro quo notabili, & latenti myſterio interpretãdę † ſunt illę quatuor literę antiquiſſimę, & notiſſimę apud Romanos. S. P. Q. R. quas Sybilla Cumana, præmiſſo crucis ſigno, poſſuit in principio librorum, quos ab ea magno pretio cõparauit Tarquini⁹ Priſcus, r omiſſo illo vulgato, communiq; ſenſu, quo inclyta, domina trixquè Roma Sabinis, ſeu Syrijs populis, qui quaſi interrogantes arroganter nimis, illis quatuor literis in ſuis vexillis vtebantur, ſignificando, Sabinis, (vel) vt alij volunt ſ Syrijs populis quis reſiſtet? Reſpondit; Senatus populusquè Romanus, ſed verius exiſtimo, quaſi quodam modo prophetico, deprecari Redemptorem noſtrum dicens, ſalua populum quem redemiſti; cum ſæpe animaduerſum ſit, Sybillas de Chriſto Domino prophetaſſe; t vel ſuper Patriarchas quatuor, Roman⁹. Vnde merito, *Roma Petri ſedes, quæ Paſtoralis honoris, facta caput mundo, quidquid non poßidet armis, religione tenet.* Et hac de cauſa verus Deus eius curam, & tutellam ſuſcepit, eorũ què Deus tutellaris extitit, † eiſdem innominatus, & ignotus, u quouſquè à Petro, † ſedem in ea conſtituente, totius Eccleſiæ Catholicę, Chriſtianiq; ouilis ſupremo Præſule, & à Paulo, prædicatione, & literis notus per fidem redditus eſt, & nominatus: quorum preſentia, atq; venerando triumpho, illam cęteris omnibus vrbibus in vniuerſo mundo (vt inquit Gelaſius) x prætulerunt vt merito poſſimus canere cum Poeta. y

37 38 40 41

P Cap. per venerabilem, §. ſane, qui filij ſint legitimi, c. futuram, c. rogamus, 24. q. 1. c. 1. 12. q. 1. Palac. Rubi. de iuſta retentione Regni Nauarræ, 2. p. §. 41. Rodulphus Cupers in cõment. ad c. oportebat, 79. diſt. art. 5. incipit Papa Romæ, per tot. & num. 14. & alio art. 5. incipit, Diuo Petro, num. 10. pag. 142. Belarmin. tom. 1. de controu. Chriſtian. fidei, controuer. generali. 3. lib. 4. cap. 4. verſ. Secundo, pag. 743. Bozius de ſignis Eccleſiæ. tom. 2. par. 2. lib. 17. ſigno. 78. c. 6. pag. 417.

Q Albanus in tract. de poteſta. Papę, & Concilij, p. 1. num. 72. Archidia in c. fundamenta, num. 12. de electio. in 6. Iacobatius in tract. de concilio. lib. 8 art. 6. num. 25. Dionyſius Paulus Lopis in tractatu de vera quatuor Patriarchalium erectione, cap. 12 num. 55. & 56. Antonius Poſſeuinus in cautione ad libros Bodini de republica, p. 118. ex Sancto Leone, & noſtri conciues Michael de Aniñon, in tract. de vnitate ouilis & paſtoris, c. 18. & Cenedo 1. p. collect. 11. nu. 4. ad c. rogamus 24 q. 2. l. 1. C. de ſuarijs, lib. 11.

R Aulus Gelius lib. 1. noctiumaticarum, c. 19. Ludouicus Gom. in repetit. cap. 1. num. 48. de conſtitutio in 6.

S Tiraqu. in l. connubiali 13. nu. 2. Noſter Ioannes Coſta, en ſu Ciudadano, tract. 3 dialogo 3.

Omnia

T Sixtus Seneñſis in Bibliotheca ſancta, lib. 2. verſ. Sybillarum oracula, & ex D. Thoma. refert Paulus Gryſaldus in deciſ. catholicæ fidei, verb. Sybilla, & Dionyſius Paulus Lopis vbi ſup. c. 18. 2 nu. 55.

V Macrobius Saturnali lib. 3. cap. 9. pag. 442. Lugduni 1585. Briſonius libro 1. de formulis, pag. 56. verſ. & cum tutellares. Roſinus antiquitat. Rom. lib. 10. cap. 18. Plutarchus tomo 1. moralium probiemate 61. pag. 581. ad quod ponderabam illud Pſalmi 75. Notus in Iudea Deus, in Iſrael magnum nomen eius, quaſi ante aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti gentibus per fidem ignotus, & innominatus, & ideo dixit Dominus de B. Paulo, Actor. Apoſto. cap. 9. Vas electionis eſt. mihi iſte vt portet nomen meum coram gentibus, & cap. 23 vbi, Sicut enim teſtificatus es de me in Ieruſalem, ſic te oportet, & Romę teſtificari.

X Relatus à Couar. lib. 4. variar. cap. 14. pag. 907.

Omnia Romanæ cedant miracula terræ,
Natura hic posuit, quidquid vbiquê fuit.

Sic & Paulus Athenienſibus, z quis eſſet Deus ignotus, & innominatus, quem colebant, declarauit, & Beatus Iacobus noſtris Celtiberis, qui etiã Deum ignotum coluere *a*. Quicquid multi tantæ felicitatis inuidi negent B. Iacobum in Hiſpaniam migraſſe, ex epiſtola miſſa à Gregorio, Epiſcopis, & Regibus Hiſpanię: *b* & hãc exiſtimo fuiſſe veram rationẽ, quare Romani ſuos Deos tutellares † ignotos, & inominatos haberent; non illam quam tradunt ſcriptores antiquitatũ Romanarũ, quia Dij tutellares † Gentium præcipue tres, *c* ſed in his tribus vnus erat Vrbis tutor, quem *Nefas* erat nominare, ſibi Dæmon arrogans, quod Dei nomini dandum erat: ſicut cultum, quem Angelo ſuo tutellari ſingulis annis, menſe Septembris Ciuitas † Cæſarauguſtana exhibere ſolet, ante fidem Chriſti ſuſceptam, Dæmoni ſub Genij nomine tribuebat; vt oſtendit † quoddam monumentum nuperrime in Tarraconenſi ciuitate repertum, cuiuſdam marmorei cippi, in quo ita literis grandibus legebatur. GENIO CONVENTVS CÆSARAVG. Atque ita ex Ioſepho tradit B. Hieronymus *d*, quod tempore, quo Chriſtus crucifixus fuit, ex aditis templi eruperunt voces dicentium, tranſmigremus ex his ſedibus. Vltimo cauendum eſt à Simone ſchardo, *e* exiſtimante huius legis Regiæ eſſe vnum caput illud, cuius meminit Martianus † I.C. in titulo de mortuo inferendo, *f* quod videtur ridiculũ; licet illius legis authorem difficile ſit nominare; niſi dicamus, alicuius legis Romuli, aut eius ſucceſſoris, Numæ Pompilij, qui diuini apud Romanos iuris conditor creditus eſt, & legem poſthumiam, de ſepulchrorum iure, & ſumptibus funerum tulit;

41 42 43 44 45 46

z Actuum Apoſt cap. 17 Cęſar Baro. tom. 1. annal. anno 52. pa. 386. & 387. Sixtus Senenſis lib. 2. Bibliothe. ſanctę. verſ. Aræ Athenienſium, p. 59. Cęlius Rodigin. lect. antiqu. lib. 22. cap. 2. Moya en la Filoſophia ſecreta. lib. 1. cap. 8. Ioan. de Torres en la Filoſophia moral, lib. 12. cap. 2. col. 6. Pineda en la agricultura Chriſtiana, dialog. 5. §. 35. gloſ. magiſter, in c. turbat. 37. diſt. P. Marquez en ſu Gouernador Chriſtiano, lib. 2. cap. 32. pag. 346. col. 2. Conſtituens diſcrimen inter Deum ignotum, ſeu innominatum, & incertum, ex Tertuliano lib. 1. contra Marcion. cap. 9. & B. Auguſtin. lib. 3. de ciuitate Dei, cap. 12. & lib. 1. de conſen. Euangel. cap. 29. & 30.

A Alex. ab Alex. dierum genial. lib. 6. cap. 26. Celtiberi cuipiã Deo vbi an notatio Tiraqu. pa. 1007. Fra. Iuan dela Puente en ſu conueniencia de las dos monarquias, lib. 3. c. 13. §. 2. & 3 pag. 87. cum ſeq. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apoſtolorum, c. 17. verſ. 23. pag. 726. colum. 1. in prin. ex Strabone.

B Habetur apud Anton. Auguſtin. tom. 2. epitome iuris canonici, lib. 19. tit. 16. cap. 2 pag. 179. eſt epiſtol. 64. lib. 1. regiſt. & 1. par. epitome, lib. 1. tit. 11. cap. 2. ex cõcil. Trosleian. cap. 15. Garcia de Loayſa in colect. concil. Hiſpan. pag. 290. & ſeq. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apoſtol. cap. 12. verſ. 2. pag. 536. verſ. Iam vero Iacobus. Martyrolog. Rom. 15. Maij, vbi meminit ſeptem Conuerſorum qui Romæ à ſanctis Apoſtolis Epiſcopi ordinati, & ad prędicandum verbum Dei in Hiſpanias directi ſunt vbi additio Cæſaris Baronij cui eleganter ſatisfacit reſponſum D. Ioannis Velaſco Comitis Stabilis Caſtellæ.

D Lib. 11. Epiſtol. Petrus Erodius rerum iudicat, lib. 1. tit. 2. cap. 6.

E In ſuo Lexicon iuris, verbo Regia lex.

F lege 2.

tulit; g de qua Marcellus antea disputarat, partem fuisse, Regiam appellatam, quod à Rege fuerit lata, h præsertim cum illa lex ad sacra pertineret, de quibus, quæ leges à Numa Pompilio constitutæ fuerant, semper obseruatas fuisse, plurium authoritate tradit B. Augustinus, i vel quod omnes leges, à Regibus latę, ex quibus ius Papirianum colectũ fuit, Regiæ solerent appellari. K

G Stephanus Viuandus Pighius in annal. lib. 1. pag. 34. vers. Legem postumiam.

H Berrutius in indice legum Rom. de lege Regia, & super eadem lege annotauit Anton. Augustin. & Ioan. Rosin. antiquita. Rom lib. 8. cap. 5. p. 329. A. Angelus Matheacius de via & rat ione iur. lib. 1. cap. 31. num. 16. Tiber. Decian. tract. criminal. tom. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2.

I De ciuitate Dei, lib. 2. cap. 16. Onuphrius Panuinius de ciuitate Roma. pag. 32. Stephanus Vinandus vbi supra.

k l. 2. ff. de origine iuris, Ioannes Azor institutio. moralium 1. par. lib. 6. cap. 62. pag. 608. vbi legum Regiarum enumerat duodecim capita inter quæ est illud, cuius meminit Pomponius I.C. in l. fin. de rerum diuisio.

§. Quartus.

Monarchicus Magistratus vnde fluxerit, & in Aragonia quomodo, & qualis in suos Reges lege Regia translatus.

Regnum Aragonum ab electione ortum fuit. 1.

Imperatoris nomen an olim fuerit inferius quã Regis. 2.

Reges nostri quare Aragonum, & non Aragoniæ soleant appellari. 3.

Regnum Aragonum iure sanguinis defertur. 4

Regni successio per electionem, licet sit natura prior, sed iure sanguinis est melior. 5.

Regnum Castellæ, & Legionis, an electione, an iure sanguinis fuerit in principio delatum, 6.

Apud Gothos an deferretur Regnum electione, vel iure sanguinis. 7.

Monarchia aliquando cœpit à violenta tyranni ocupatione, & consensu populi superuenientę iusta redditur, 8.

Monarchicum regimen licet sit excellentius, tamen regimen mixtum est vtilius. 9.

Primus Rex Aragonum quare Ramirus vocatus, 10.

Regum Aragonum maiestas non minuitur, quod non possint nisi de consensu populi leges ferre, & quare, 11. 13.

Rom. Pont. in arduis, an teneatur Consilium Cardinalium accipere, vel sequi, 12.

A lege Regia originem ducit consuetudo condendi leges per Reges Aragonum, cum consensu populi, 14.

Ablatiuus absolutus conditionem importat, & formam inducit. 15.

Consuetudinem moribus confirmatam difficillimum est destruere, maxime si à lege Regia prouenire coniectura sit, 16.

Ante annum 1592. *vnius dissensus legem ferre impediebat.* 17.

An sit melius à Regum absoluto imperio gubernari, quam à tyrannide legis. 18.

Epikeya quid sit, & cui maxime conueniat, 19.

Legum perpetuitas an sit vtilis Reipublicæ, 20

Redditur ratio fori Tirasonæ. sub tit. que en Cortes la mayor parte de cada Braço, haga Braço, 21. 22.

D. Andręas de Cabrera & Bouadilla Archiepiscopus Cæsaraug. & nomine Regis in Curijs Tirasonæ celebratis Præses, ibi defunctus fuit, 23.

Quando ex legibus latis omnibus vt singulis

ius

Ius competit, ad earum derogationem omnium consensus est necessarius, 24.
Rex & Regnum in Curiis vnum corpus constituunt, 25.
Regnum representatur per quatuor brachia, & quomodo in hoc, populo Romano in Curiis congregato assimiletur. 26.
Brachium ecclesiasticum præstans consensum legibus ferēdis solet protestari, dummodo non statuatur aliquid contra libertatem ecclesiasticam, 27.
Clerici fororum vinculis ligantur, & quare, 28

§. Quartus.

POtestas suprema cuiusque Principis aliquando cepit ab electione ipsiusmet populi, *a* & tunc Principatus dicitur iustus: qualis est regū † Aragonensium, qui
1 primo Enecho Aristæ, beneficio militum, traditur cōcessus, non ciuitatum, quæ nullæ fere eo tempore citra Pirinæum institutæ, aut à fidelibus prędomitæ erāt, sed militari coucursu, atque consensu ad eum delatum est Imperiū, vt certo iure, ac legibus militaribus, & ciuilibus in Maurorum perniciem sub vnius potestate cōuenirēt,
2 isque, ante regiæ dignitatis adeptionem, militariū copiarum ductor, atq; Imperator extitit, *b* quod nomen † apud antiquos inferius fuit dignitate regia, *c* non tamē, nisi insigniter strenuis, decernebatur; postea verò é dignitate imperatoria, rebus prędare gestis, ad regnū meritò accersitus apparet: vt cui summa totius belli omniū voluntate deferretur, is regnum iure obtineret, tāquam princeps, rectorq; populorum, subditorumq; caput, &
3 prędes: & ideo † non Aragoniæ, sed Aragonū Reges fuerunt appellati, quod non Dominatum, sed Principatum instituerint (& falso quidam neotericus *d* nouissime scripsit à Philippo Rege nostro, moderatissimum Principatum Aragonum, ad dominatum redactum), vt de antiquis Cantabris, post Andræam Poça *e* tradit Gutierrez: *f* bene namque gerendę rei, vt fertur, & iustitię foueędæ causa, bene morati Reges olim cognominati sunt.
4 & cōstituti, *g* à quibus postea, † iure sanguinis, fuit regnum

A Couarru. practi. quæst. c. 1. n. 4. versic, Reges vero. Mieres de maiora. 4. p. q. 1. n. 46. fol. 404. Bobadilla in sua polit. lib. 2. c. 16 n. 1. ibi, Eligido por elpueblo. Villadiego in prologo del fuero juzgo, l. 2. glos. 2 n. 5. & 6. Georgius Cabedo 1. p. decis. 8. n. 2. Leli. Zechi. de Principe, lib. 1. c. 3. n. 1.

B Ioan. Lup. de iusta retentione Regni Nauarrę 6. p. §. 10. Hiero. Zurita in indice rerum gestarū ab Aragoniæ Regibus lib. 1. fol. 10. Tapia de vera hominis nobilitate, pa. 188. colu. 1. versic. Atque his nimirum. & colu. 2. versic. Hanc ob causam, pa. 189. versic. Relinquitur ergo. Borrel. de Regis catholici præstantia, c. 46. nu. 53 & 56, Barnab. Brisonius de formulis lib. 4. p. 393. versic. vicisim etiam.

C Petr. Greg. sintagm. iuris vniuersi, 3. par. lib. 47. c. 20. n. 3. Alex. ab Alexan. dier. genial. lib. 1. cap. 2. pag. 5. versic. Nomen vero Imperatoris. vbi schoIi. Andr. Tiraq.

D Additionator ad auctarium aphorismor. politicorum in disquisitio. polit. c. 5. q. 11. p. 115.

E In suo libel. del antigo leguaje de España, c. 17. folio 57. colu. 1. & 2.

F lib. 3. practicar. quæsti. q. 17. à num. 23. & 25. cū seq. 34 212. & seq. 219. sed ibidem 218. caute legendus est, dum Aragonius, Castellani imperij ditionem esse dixit, cum hæc regna æque principaliter sint vnita, nec vnum alteri subsit. Rebuf. i procem. concordatorum, verb. Francorum. fol. 4.

G B. Augustin. post Trogum Pompeium, & Iustinum, lib. 4. de Ciuita. Dei cap. 6. ex Cicerone 2. officiorum; Iustus Lipsi. ciuilis doctrinæ, lib. 2. cap. 11. Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, verb. Condidit, el 1. num. 34. in fin. versic. Propter quos. & num. 35. cum seq.

num delatũ,seu deriuatum,[h] quorum nos vassalli naturales appellamur,cosque nostros dominos,ac Reges naturales,merito dicimus: [i] & licèt modus succedẽdi per electionem † sit natura prior,secundus vero iure genti litatis,& sanguinis est longe melior,& receptior, quia minori Reipublicæ discrimine sumitur Princeps,quam quæritur, [k] sed aliqui volunt, ante Ramirum Primum, Sanctij Maioris filium, non bastardum (vt Rodericus nominat)sed ex prima vxore,Caya nomine, susceptum, neminẽ Aragonum Regem,sed tantum Suprarbij fuisse appellatum. [l] Dicitur quoque eadem ratione principatus Regis † Castellæ, & Legionis iustus, cum Pelagius à populis christianorum,qui in Asturiis latitabant, apud quos ius eligendi Regem residebat, fuerit electus; [m],licèt Rodericus Sanctius, [n] contendat,tanquam proximiorem consanguineum infelicis Roderici, vltimi Gothorum Regis, iure sanguinis, non electione fuisse ei regnum delatum, ita vt fuerit potius quædam iuris continuatio, quam noui dominij, & Principatus assumptio, immemor, apud Gothos, † non sanguine, sed electione solere regnum deferri: [o] licet sæpè dignum Imperio filium, etiam viuente patre, in sedem regni collocare, mos illisfuerit: vt constat ex oratione habita à Receswintho anno Domini 655. in octauo Concilio Toletano prouinciali, tempore Eugenij Papæ Primi. [p] Qui monarchicus principatus, nõ semper à voluntate ciuium, sed etiam aliquando † â violenta tyranni occupatione exordium capere solet, [q] vt illa, omnium prima monarchia Nini, Assyriorum Regis, quæ ex tyrannide cępisse fertur:sed cum postea illius tyranni successores,populum optimè, ac iustè gubernent, ac regant:eiusdem populi consensu, cursu tẽporis reducitur illius regiminis status [r] (licet difficile)ad monarchiã perfectam,quę volũtario subditorum consensu

5 6 7 8

H Aluarez Guerrero in Speculo iuris,cap. 31.nume.15. Villadiego in prolog.del Fuero juzgo, l.2. glos.2 num.7.

I Marcus Antonius Camos in microcosmia,1.p. dialog. 5. fol. 40. col.2

k Pluribus authoritatibus & exemplis comprobat Ioann.Cokier in the sauro aphorismorum politicor.lib.1. c.2. per tot. Portol. in scholiis adMol. verb.Rex, n.7.& 9.

L Rodericus Sancius hist or.Hispan. 1.par.cap.12, &113. Hieronymus Zurita lib.1.annal cap.13. pagi.17.colum.3 in princi. & cap.14.fol.18.colu.4.

M Couarru.pract quæst. c.1.Ferdinand.Vasqui. cõtrouers.illust.lib.1.c.2.n.16.& 20 & cap.43.col. 2. Garcia de nobilita.in præfatio.n.6 quibus addeAnto.Gouean,lib.2.cap.30. Orosci. in l.ex hoc iure, n.12.ff de iusti.&iur.Corras.in l.in summa,n.12.ff. de rerum.diuis. Corduba de Lara in repetitio. l.si quis à liberis. in princip. n.54.ff.de liberis agnoscendis. Quintana Dueñas de iurisdictione & imperio,lib.2.titu.1.num.17. &seq.pag.246.Valdes de dignitate Regum Hispaniæ,cap.14.n.17.

N Vbi sup.3.p.c.1.Gutie. lib.3.practic.quæst.q.13. n.63.& 64.

O Anton.August.in epitom.iur.Pontif veter.lib. 10.tit.8:communia de regib.cap.4.& 6 pag. 607. ex Conci.Tolet.5.c.3.& Tolet.6.c.17.& Tolet.8. c.10.Villadiego in prolo. Fori antiqui Gothorũ, l.2.glos.2.n.5.Couar.c.1.pract.n.7.Moli.de primog.lib.1.c.2.s.12.D.Garcia de Loaysa in collect. Cõcil.Hispa.in notis ad c.10.Conci.Tole.9.fol.475.Morales.3.p.histor.lib.13.c.6.Garcia de expens.c.16. n.17.Valdes de dignita.Reg.Hispa.c.14.n.16.Martinez á Villar in append.de innata fidelitate Regni Aragonũ in princ.p.92.

P Habetur vol.3.concilior.p.185.col.1.ibi,Etsi summus anthor rex me diuę memoriæ Dñi,&genitoris mei tẽporibus in regni sedẽ subuexit,&c.

Q Belarm.tom.1.controuer. gener.5.lib.3.c.2.versi.quartũ,pag.1315.&c.6.versi.Addo,2.pa.1322.&versi.Adde tamen,p.1323.

R c.principatus,2.q.1.

ſenſu ſolet concedi, & magis pro animi ſententia regi, ac gubernari, quam timore, & violentia. Qui monarchi
9 cus principatus, licet in ſe ſit cæteris † omnibus excellentior, tamen ex imperfectione, & imbecillitate hominum, qui cupiunt imperij eſſe participes, regimẽ mixtum vtilius eſt; ſ in quo, dum Princeps leges condere vult. aliavè ardua in Reipublicę vtilitatem expedire, ab optimatibus populi ſententiam petit, cum ijsque de rebus publicis conſultat, & decernit. Et ideo Ariſtoteles, & alij tradiderunt, Ariſtocratiam, rectè inſtitutam, præexcellere regiæ poteſtati, ac monarchiæ, quæ mera & abſoluta ſit: cum, quemadmodum conſtricto legibus principatu nihil eſt melius; ita ſoluto nulla peſtis grauior. Et ideo noſtri maiores, vt magis perpetuam, ac diuturniorem monarchiam principum ſuorum conſtituerent, ſanctioremque, ac beatiorem redderent, curarunt (Romulum imitati) prius legibus, quàm mœnibus regnũ, quod erigere decreuerũt munire: ſtatuentes; ne incõſulto populo, qui in quatuor Regni ſtamentis (quæ vulgõ, t brachia, dicuntur) repreſentatur, u eas mutare, vel alias, pro temporum diuerſitate, de nouo fere,
10 re, ſolis Regibus liceret. Et ideo † primus Aragonum Rex fuit vocatus Ramirus, vel iuxta Germanorum genuinam pronunciationem, Reychmayr, quod nomen cymbricum eſt, Principem, diuitem, & beneconſultum ſignificans, x non quod conſiliis populi voluerint Regem, vt imperatum, regi: ſed tantùm, vt melius imperaret, dirigi. y Ex quo eius ſumma, & ampliſsima poteſtas
11 † non minuitur. z Et comprobari poteſt exemplo Principatus Auguſti, Traiani, Alexandri, Theodoſij, & aliorum, qui nullas leges generales â ſe conſtitutas, ratas voluere, niſi Senatuſconſultis confirmatas, & feliciſima id circo Imperia geſſere. 1 * Quod conſilium, pro ferendis legibus, peti debet, de benignitate, & æquitate in aliis prouinciis, 2 * in quibus populus Principi, & in Principem ſimpliciter, & abſolutè, & pure, nihil penes ſe de regalibus reſeruans, omnem ſuam poteſtatem, lege regia, tranſtulit: & ideo in illis neque

S Caietan. in 1. 2. S. Tho. q. 96. art. 1. quem ibidem ſequitur Bartholomæus de Medina. & D. Thom. 1. 2. q. 95. atticu. 4. Ayala de iur. belli & diſcipli. milita. lib. 2 cap. 3 num. 5. Belarminius tom. 1. contro uerſia. generali. 3. lib. 1. de Summo Pontif. cap. 3. pagi. 465.

T Marcus Antonius Camos in microcoſmia, 2 p. dialog. 12. pagi. 140. colum. 2.

V Hieronym. de Blancas in commentar. Aragonéſ. rerum, titu. de comitiis Aragonum, verſic. In comitiis enim. pag. 375. Ioã nes Maria. de Rege & regis inſtitutione, lib. 1. c. 8 pag. 96.

X Andr. Poza de priſca Hiſpanorũ lingua. pa. 69. verſic. de iſtius nationis. Vvelfang. Lazius de aliquot gentium migrationibus, lib. 10. de Gothis, pag. 731. verſi. Raimirus.

Y Paleotus de conſultatio. p. 1. q. 2. in fin.

Z Paleotus vbi proxime 1. par. q. 3. art. 5. ad finem, verſic. Quare nihil de ſumma Auctariũ aphoriſmorũ politicor. de Republ. inſtituenda, lib. 2. cap. 7. n. 4 ibi, Nec minuit hoc maieſtatem Principis.

1 * Suet. in Auguſt. Plin. in panegyr. ad Traian. Lã prid. in Alexand.

2 * l. humanum. vbi Doctor. C. de ſegib. Auiles in procem. capitis, Prætorũ, gloſ. Auemos acordado. & gloſ. Ordenanças, Belluga in Speculo Princip. rubr. 2. de inuentione Curię. §. his præmiſsis, nu. 1. in fin. & ibi Camillus Borrellus verb. Procerũ. Sarmiento lib. 3. ſelectarum cap. 14. num 4. Menchaca controuer. illuſ. lib. 1. c. 2. n. 20. Bald. & Iaſ. in l. placet. n. 9. C. de ſacroſanct. Eccleſ.

cogitur tale consilium accipere, nec si acceperit, sequi; sed quod illi soli, vt bono viro, & iusto Principi placuerit, legis habet vigorem, *a* provt in Romano † Pontifice, omnes ferè Canonistę respondent, non teneri accipere, vel sequi, etiam in arduis, consilium Cardinalium, *b* (quidquid Baldus *c* dixerit), cùm hæc sit natura consilij voluntarij, vt illud quis neque accipere, nec sequi cogatur. *d* Sed in Aragonia † consilium populi necessarium est pro legibus ferendis, eiusque consensus, Curijs mandato Regis conuocatis, solet ab eo, tanquam legum ferendarum forma, singulorum suffragiis exquiri, siue hoc fuerit lege regia, † quæ eius principatum stabiliuit, siue immemoriali prescriptione, ac consuetudine cautum, *e* quod antiquissima, & vniformi obseruantia subsequuta comprobatur; *f* cum semper Reges, in legibus â se latis, addere consueuerint, de voluntate, & assensu Curiæ; & hoc etiam docuit Rex noster Iacobus in procœmio Fororum illis verbis: *Omnium consensu penitus annuente*, qui ablatiuus absolutus † conditionē importat; *g* conditio autem formā inducit, qua nō seruata actus corruit; *h* quod etiā clarius significauit Iacobus Secūdus, anno 1301. his verbis: *i Cum consuetudo sit, & rationabilis, quod dominus Rex, de voluntate, & consensu Prælatorum, & religiosorum, Baronum, Mesnadariorum, Militum, Infantionum, & Procuratorum,*

12 13 14 15

A Vt in nostro text. Isernia in feudis, titu. de Capitaneo, qui curiam vendidit, num. 29. Menochi. de præsumptionib. lib. 1. quęst. 7. num. 64. Auenda. de exequend. mandat. Reg. cap. 1. nume. 8. ad finem.

B Omnes in rubri. de cōstitutio. vbi post Felinum Boschus Codecha nu. 69. & 77. & seq. Ferretus nume. 9. & 13. cum sequen. Antonius de Burgos nume. 71. 117. cum duobus sequentib. Andræas ab Exea num. 177. cum seqnent. Bobadilla in sua politica, lib. 2. capit. 6. num. 16. Albarez Guerrero in Speculo iur. cap. 24. num. 10. Medicis de legibus & statut. 1. par. quæst. 8 num. 9. glos. contingeret, in cap. fundamenta, de electio. in 6. & in cap. ad Apostolicæ. de re iud. li. 5 vbi Dominicus, Parisius, de resignation. lib. 3. q. 18 num. 124.

C In l. cum multa, nu. 2. ad fin. C. de bonis quæ liber. Cattelian. Cotta in memorabilib. verb. Papa. versic. Papa non potest ardua.

D Doctores in l. Titium & Mæuium. in princip. ff. de administratio. tutorū. & in l. 2. § fin. ff. mandati. Abb. in cap. nouit, num. 4. & 7. de his quæ fiunt à Prælat. & in cap. 2. num. 4. de Cleric. non resident. Felin. in cap. ex parte, de constitutio.

E Petrus Grego. de Republica, lib. 7. cap. 20. num. 24. & 26. Vasquius controuersiar. illustri. li. 1, cap. 23. num. 3.

F Alphonsus de Castro de potestate legis pœnalis. lib. 1. cap. 1. pag. 17. Molina tom. 1. de iusti. tracta. 2. disputatio. 23. pag. 177. versic. Cum potestate. Corne. consil. 193. num. 10. lib. 2. Alexand. consi. 6. num. 1. in 1. Menoch. consil. 75. num. 56. & consil. 390. num. 16. Moli. de Hispan. primogen lib. 2. cap. 6 à nu. 58. Deci. consil 283. num. 7. Aymon. consil. 226. num. 6. Natta consil. 192. num. 4. & consil. 764. num. 7. & cōsil. 406. num. 28. Beroius consil. 91. num. 10. in 1. Tiraquel. in tracta. de prescriptio. versic. Post annos decem, num. 24. Cephalus consil. 272. num. 144. Becius consil. 101. num. 49. Surd. consil. 297. num. 8. & decisio 129. num. 18. & seq. & decis. 133. num. 16. & decis. 134. num. 9. facit text. in c. cum dilectus, de consuetudine. & in cap. cum venissent, vbi Butrius & Imola de institutio. l. minime. l. si de interpretatione, ff. de legibus.

G Barbosa post Ias. & communiter Doctores in rubri. ff. soluto matrimonio. Bartol. in l. sub conditione, ff. eod. & in l. à testatore, ff. de conditio. & demonstratio. Medicis de acquirendo rerum domin. p. 1. glos. 1. num. 10.

H Doctor. in l. 2. § fin. ff. de vulgar. Bald. in Authentica, matri aut auiæ, col. 1. C. quando mulier tutel. offic. Tiraquel. de retract. conuention. § 2. glos. vnica, num. 3. Surdus decis. 202. num. 8.

I In Foro vnico, titu. quod dominus Rex, &c. Moli in reportor. Foror. verb. Curia generalis.

K Ste-

rum Ciuitatum, Villarum, & aliorum locorum Regni Aragonum, qui ad Curiam venerint, possit facere statuta, seu Foros. Reges enim nostri, non sibi solis, omnia quæ possent, vsurpantes, sed optimatum, Seniorumque consilio plurimum attribuentes, libertatem vtilem, ac conuenientem felicitati publicæ, vitæque commodis necessariam, & quædam magistratus ornamenta, ac iura comitiorum, eorum subditis indulserunt. [K] Quam consuetudinem, tam longo tempore, totque moribus con-
16 firmatam, † difficilimum esset destruere: [l] tum propter autoritatem consuetudinis, [m] tum quia illam à lege regia (quam peruertere, aut mutare nefas est) originem traxisse, ex coniectura obseruantię subsequutę credimus, qui populi consensus ita antea require-
17 batur, vt & vnius dissensus, † ex ijs qui in Curiis celebrandis intererant, ferre legem impediret. [n] Sed iam tam deprauata natura, singulisq; quadā cōmodorū suorum innata cupiditate, quam facile vtilitati publicæ anteponere non verebantur; & quia prope impossibile erat leges, quarum abrogatio, secundum temporum diuersitatem erat necessaria, tollere, & abrogare, sed qualitercumque à maioribus essent scriptæ, erant obseruandæ, quasi maiores iudicauerint,
18 vtilius esse legibus, quā † regum absoluto imperio gubernari; [p] cum tamen contrarium sit verius, si Rex sit optimus & iustus, provt nostri semper extiterunt, & extant. [q] Quis enim fructus sperandus est legis mortuæ sine lege loquente? quam Tullius magistratum, seu Fori magistrum, appellat: aliàs namque, si contra doctrinam Platonis, [r] neque in melius progredi esset concessum, peius esset sub tyrannide legis viuere, quàm sub tyrannide hominis, qui propter humanam naturam, & obsequiis poterat semper in meliorem statum gubernationis potentiam conuertere, ac legis rigorem temperare, † habita ratione lo-
19 ci, temporis, ætatis, personarum, & aliarum circumstantiarum, ex quibus ius scriptum ad æquitatem, & bonitatem reducitur; quam Græci, EpiKeyam,

k Stephanus Vinandus Pighius in septizonio Roman. pag. 9. in principio.

l Bald. consil. 370. volum. 3.

M Casane. in cathalo. gloriæ mundi, par. 12. consideral. 51.

N Faciunt tradita per Alex. consil. 124. nume. 2. & 3. in 2. & consil. 224. num. 5. in 6.

O cap. non debet, de cō sanguinitate & affinitate, for. 2. in principio, tit. de secunda cōfirmatione monetæ. ex Aristotel. 2. politicor. cap. 6. Castro de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 2. fol. 33.

P Aristotel. lib. 3. politicor. cap. 11. Belarmin. tom 1. controuers. generali. 5. lib. 3. cap. 10. versic. Quod autem melius, pag 1328. Aegidi. Roman. de regimin. Princip. lib. 3. p. 2. cap. 29. Lelius Zechius de Principe lib. 1 cap. 4. nu. 2. in fine, & cap. 5. num. 2. pag. 78. & cap. 6. num. 16. p. 193. Gregorius Sairus in claui regia, lib. 3. cap. 3. nume. 3. pag. 121. Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 95. artic. 1 ad 2. vbi Bartholo. de Medina, Sanctus Antoninus in summa, par. 1. titu. 17. c. unico §. 2. Castro de potestate legis pœnalis, lib. 1. cap. 6. Gregorius de Valencia tom. 2. disputatio. 7. quæst. 5. punc̄to 3.

Q Bartol. in l. præsenti, num. 1. C. de his, qui ad Eccles. confugi. Paleotus de consultatio. 4. par. quæstio. 8. versic. Sunt tertij generis. & in Archiepiscopali Bononiensi, 1. par. cap. 2. pag 7.

R in 6. de legib. Isabellus in epitome Platonis, tractatu 4. cap. 2. cō lum. 2.

appellant, quæ Comes est supremorum sapientium Principum, qui sensum legis seruantes, literam transgre diuntur; lex autem inflexibilis, quæ nulla rationis occasione mitescere potest, neque vlla necessaria suborta causa emendari valeret, bestia atrocior, cum Petro Gregorio ſ erit appellanda; qualis erat lex nostra, quãdo, vt leges perpetuæ † forent, t (cum earum assidua mutatio Principatum euertere soleat) singulorum erat expectandus assensus tam facilis ad dissentiendum; quia cũ creauerit Deus homines, diuersos aspectu, effigie, & opinione, difficilimũ † est omnes in vnã sententiã cõueni re. u Ex qua ratione, cùm mortalitas in cõtinuo cõsistat motu, & cõtinuo variet, natura, cursu tẽporum, & rerũ exigente, quod à principio bonum visum est, euentus rerum improbat; ideo prudenter nouissimè statutum fuit † in curiis celebratis Tirasonæ, Pręside, nomine regię maiestatis, populi Aragonensis antecedente consensu, x ptopter maximam, & vrgentem necessitatem, y quæ iuris regulis non subjicitur, z excellentissimo domino D. Andræa de Cabrera & Bobadilla, † Archiepiscopo Cæsarauguſtano a (quem, non sine magno totius regni dolore, tanti Mæcenatis fortuna inuida, apud eamdem ciuitatem ab oculis eripuit, dieq; functus est), vt valeat lex lata, dummodo vniuscuiusque stamenti maior pars assentiat; b exceptis tamen † quatuor casibus, sci licet tormenti, galearum in aliis quam latronibus, confiscationis bonorum, nouæ indictionis sisarum, vectigalium, seu tributorum; in quibus præcipue vnicuique ius formatum & ortum competere existimantes, & de singulorum vtilitate, & interesse pręcipue agi iudicantes, statutum fuit, vt circa illa nihil citra singulorum existentium in Curia consensum posset statui, sed quod omnium, nemine discrepante, voluntas expressa esset ad aliquid innouandum in illis necessaria, in aliis verò maiorem partem cuiusque stamenti sufficere: ex eo quod existentibus in Curia, non vt singulis, sed vt vniuersis, regni vniuersitatem, & Rempublicam re-- pręsentantibus, hoc ius, legibus ferendis assensum pręstan-

S de republi. lib. 7. c. 20. num. 9.

T Iulius Antonius Brancalassus in compendio artis catholice regnandi, lib. 5. de iustitia, §, 85. nume. 4. pag. 15. & §. 88. nume. 3. pag. 17.

V Cicero. lib. 1. officiorum, versic. Intelligendũ. Paleotus de consultat. par. 5. quæst. 6. versic. Et prętera. Montaluus in procem. legum Fori, glos. Son de partidos, & glos. No acuerden. l. item si vnus, §. principaliter, ff. de arbitris.

X Bardaxi de offic. gubernat. quæst. 5. num. 53 & 54. Thom. Mieres in constitutio. Cataloniæ Iacobi I. collatio. 2. c. 26. de celebratione Curiarũ, nume. 14. fol 13. & Anton. Oliban de iure fisci, ca. 4. n. 36. & cap. 6. n. 17. & 18 Fontanella de pactis dotalib. claus. 3. glo. 3. à nu. 67. cum seq. 74. fol. 27. & 28.

Y Belluga in Speculo, rubri. 1. num. 4. vbi eius addicio. Camil. Borrel. verbo, Ob necessitatem Reipublicæ. & verb. Præses prouinciæ, & verb. Locumtenens generalis.

Z Vt pluribus comprobat Camillus Gallinus de verbor. significat lib. 10. cap. 32.

A Vt meminit Bobadilla in sua politica, lib. 2. cap. 16. num. 134.

B Vt in Foro vnico anni 1592. titu. Que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço, iuncto Foro sequen. En que casos no ha lugar el Fuero precediente, Cagnolus in l. 12. nume. 145. versic. Item quando agitur, ff. de origine iuris. Surdus consil. 46. nume. 16. & sequen. Lancelot. Gallia consil. 55. n. 34.

pręstandi, competebat: c sed quia ex iam latis, & foris Regni vnusquisq; habebat ius formatum, & ortũ, ideo vniuscuiusquè dissensus legẽ nouã ferri antea impedie bat, d & ideo prædicta fori Tirasonensis constitutio fuit necessaria, cum in nostro Regno, maxime in legi
25 bus condendis, vel derogãdis, † vnũ corpus constituãt REX, & REGNUM, per quatuor brachia ibi existentia repręsentatum, sitquè tanquam vnus homo, multarum manuum, & multorum pedum, & multis sensibus in-
26 structus, e triplici namquè † ordini populi Romani f, (cuius imaginem nostra Aragonensis Respublica pręsefert) scilicet, senatorio, qui brachio optimatum, & nobilium: Equestri, qui brachio Infantionum, & militum: nec non populari, siue plebeio, qui brachio Vniuersitatum merito comparatur, additus fuit quartus ordo
27 Ecclesiasticorum, qui etiam, *Dummodo aliquid † contra libertatem Ecclesiasticam non statuatur*, suum pręstat legibus ferendis assensum: g Ex qua ratione euenit, vt cum leges nostrę à toto populo sint approbatę, cum à brachijs, quæ vniuersum populum repręsentant, approbatę reperiantur, h ab vniuerso populo, hoc est, tam à lai-
28 cis, † quam Clericis sint pariter obseruandæ. i

C l. quod maior, ff. ad municipalem, & in tract. de Curia Pisana, cap. 14. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum, 4. dub. col. 2. & 7. dubio principali, col. 8. fol. 11. Anto. Corsetus de potestate Regia, 4. par. q. 53. late Surdus cons. 65. per tot. volu. 1, Gracian. regul. 95. num. 4. Thom. Mieres vbi sup. nu. 4. Viuius decis. 42. num. 1. & 2. facit l. aliud. §. refertur, vbi Deci. & Cagnol. ff. de regul. iur glos. verb. non debetur, iuncto tex. in l. sicut. §. fiquid, ff. quod cuiusq. vniuers.

D Ludo. Roman. consilio 352. num. 14. & 16. Paul. de Castro. cons. 228. in 2. Farinac. cons. 60. nu. 499. & seq. facit l. 27. tit. 7. part. 1. ibi. E el fuero que home escoge, que por aquel se juzgue è viua, &c. quod omnes de reg iu. in 6. cap. cum omnes, vbi cõmuniter DD. de constitu. Modicius in § plebiscitũ dubit. 26. 136. & 158 n. 4. inst. de iure naturali, Capicius decis. 152. Franchis decis. 2. & 197. Sesse decis. 74. n. 15. & 24. 1. p. Surd. cõs. 323. n. 11. & cons. 390. n. 1. Port. in tract. de via priuil. §. 12. n. 14. Iacoba. de concil. lib. 6. art. 3. n. 28. & ita fuit obtẽta firma ne obseruaretur forus anni 1553. sub tit. vieda y prohibicion de vestidos, quia duo dissenserãt, & hoc idẽ fuit in alijs casibus decisum incuria D. Iust. Arag. in proces. Iuratorum de Venasque, super iurisfir. & in proces. Anto. Cardona, & Sebast. Serena.

E Cap. nouit de his quæ fiunt a prælat. c. quoniam in plerisq; de offic ordinar. c. cum non liceat, de præscript. l. rerũ mixtura, 30. ff. de vsucapionib. Rebuf. in concordat. rub. de conclus. Lateranes. concil. glo. Nos igitur, pag 755. Ioan. de Terra Rubea, contra rebelles, art. 3. tract. 3. concl. 1. cũ seq. Bouad in polit lib. 2. c. 2. nu. 14. Camos. dialog. 6. fol 53. 1. p. col. 1 & dialog. 4 pag. 38. col. 2. Hier. Merola in repub. originali, lib. 1. c. 25. & seq. Aluar. Guerrero in speculo iuris, c. 71. nu. 11. Petr. Grego. in prędudijs optimi Iure consult. lib. 5. c. 10. Hiero. de Blanc in comment. rerũ Arag. tit. de Comitijs Arag. pag. 375. vers. in Comitijs enim. Belluga in speculo rub. 6. num 18. vers. Nam prouincia Aragonũ. Anto. Oliuan de iure fisci, cap. 10. num. 8.

F Ioan. Rosin. antiquit. Rom. lib. 1. c. 17. & 18. Iustus Lipsius de magnitudine Roma, lib. 4. cap. 2. pag. 200. Blancas in commenta. rerum Aragonensium, pag. 374.

G Mieres in prohem. constitutio Catalon Regis Petri III. collat. 6. fol. 2. Bardaxi in comment. ad forũ. sub tit. de la competencia de iurisdiciones, n. 3. 4. & 6. fol. 308. & 309 Remig de Goni in tract. de charitatiuo subsidio, Iacob Cancer var. resolu. 2. p. c. 1. nu. 122. Anchar. cons. 112 num. 3. Cattelian. Cotta, in memorabili. verb. Papa, vers. Papa confirmando generaliter, Ambro. Opizonus in repet. l. filius familias § diui, nu. 85 ff. deleg 1. Plotus cons. 111. num. 112 Bonacosa in quæst. criminal. verb. statuta laicorũ, Gallia. in consuetud. Alexan. verb. maritus, q. 4. nu. 6. & seq. optime Bald cons. 496. vol. 4. Mandel. cons. 8. n. 3 Medicis, de legib. & statut. 4. p. q. 6. nu. 2. & 3. late plures referens Horatius Carpanus in prędud. ad statuta Mediolani, à num 579. cum seq. explicans, quando dicatur contra libertatem Ecclesiasticam, & 2. p. c. 180. num. 18. & seq. Foro vnico, tit. de Prælatis, & religiosis, noster Molin. in repertor. fororum, verb. Clericus, vers. Clericus etiam si sit Episcopus ad medium, & ibi Portol. in Scholijs, à nu. 17. cum seq.

H Glos. in rub. C. quæ sit longa consuetud. Alexan. cons. 101. vol 1 & Angel. cons. 63.

1 Felin. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 81. q. 8. vers. Secundus casus, de constitutio. cap. cum veniss̃et:

vbi

vbi Abb & Bald.de eo qui mittitur in poſſeſ. Aretin.in cap.quod Clericis,de for.compet. Caſaneus.in conſuetud.Burgund.rub.8.§.5.num.2.plures per Tiraquel.in tract de vtroque retract.§.1. glo.13.n.2. Remig.de Goni in tract.de charitatiuo ſubſidio.in quæſt.princip.74.quęſt. minus principal.an ordinatio facta per tres ſtatus.liget Clericos & Eccleſias,pag.263.Lugdun.1550. Eguinabaro, in comment. ad l.2. de origin.iur.circa ius Gallicum, fol.10. verſ. leges & plebiscita , Guido Papa, q.83.196.371. 381.389.402.& 494.Alexand.conſ.210.in prin.vol.2.

§. Quintus.

Rex eſt caput Regni, & de eius munere, & officijs.

QVare Rex capiti comparetur.1.
Rex fuit introductus propter vtilitatem Regni non è contra.2.
Tyrănus in quo differat a iuſto Principe. 3.
Exechielis locus aduerſus Principes non curãtes Vtilitatem ſubditorum cum B.Hieronymo explicatur.4.
Princeps debet eſſe melior, & ſanctior ſubditis.5.
Reges debent vitia ſua ſi quæ forte habeant curare omni ſtudio ne populo ignoteſcant, 6.

§. Quintus

VT clarius appareat,hoc corpus politicum ad imaginem corporis phyſici eſſe compaginatum,[a] dicendum eſt,quod iſtius corporis caput eſt Rex,[b] quod multipliciter † comparatur ad membra , primo quia eſt altius,& excellentius illis,[c] non ſui,ſed cæterorum membrorum vtilitate in altiori loco erectum, ita Rex † non ſui,ſed Regni vtilitate præeſſe debet, [d] iuxta illud Ciceronis, [e] aſſerentis,quod qui Reipublicæ præfuturi ſunt, neceſſe omnino eſt,vt duo præcepta Platonis teneant, vnum, vt vtilitatem ciuium ſic tueantur, vt quidquid agunt, ad eam referant, obliti commodorum ſuorum, & totum corpus Reipublicę ita curent , vt nedum partem aliquam tuentur, reliquas deſerant. Vt enim tutella,ſic procuratio Reipublicæ ad vtilitatem eorum , qui com

1

2

A Paul.1.ad Corint.c.12. cap.quoniam.§.nos vero, de offic. ordinarij. Alex. Turaminus,de legib. lib. 2.cap.6 num.3.

B Auendaño de exequẽ. mandat.Regis,cap.1.n.6. in fin.Garcia de nobilita. §.2.gloſ.2.nu.33. & ſeq. Ripa in rub. de conſtitu. num 17.Auiles in c.Præt. in prohem.gloſ.regimiento. & gloſ. acordado, & gloſ.ordenanças,Azebed. in 4.tit.1.l.4.nu.12. poſt med. Belluga in ſpeculo, rub.45. §.quamuis, nu 5. Lelius Zechius de Principe,lib 3.c.1.nu.2.p.422. Valdes de dignitate Regum Hiſpaniæ in prohe. num.16. Zaballos tom.4. cõmun.q.final,nu.400.P. Franciſcus Soarez in defenſ. fidei cathol. aduerſ. errores Anglicanos,lib.3 c.1.n.5. & facit tex.in c.plurimi,6.q.1.c.ſicut 2. q.7. c.miramur, diſt.61. Sapiętiæ c.7. Eccleſ.c.10.Iſai. c.1.&Paul.adRo.12. &adEpheſ.4. C l.cum in diuerſis 44.ff.de religioſ.Caſaneus in cathalogo gloriæ mundi,p.12.conſideratione 46.D.Chryſoſtomus homil,5.ad Theſalonicẽ.2.c.3.Ianus Gruterus in Cornel.Tacit.lib.3 annal.tit.mores Principum mores populi.p.50.

D Ferdinan.Vaſquius in prefat.lib.1.controuer.illuſtri.arg.9.num.102.& ſeq & cap.1.nu.10 & cap.2. num.1.Burg de Paz in prohem.leg.Taur.ibi,al bien deſtos mis Reynos,nu.440. facit l.fin. ibi ſubditorum comodis proſpicientes, C. de religioſ.pluribus cõfirmat Iuſtus Lipſius lib.2.ciuil.doctrinæ,cap.5. Borrellus de Regis cathol.præſtancia,cap.66.nu 3.& ſeq. E Lib.1.officiorum,pag.mihi 34. Paris de Puteo in tract de ſindicat.tit.de exceſsib.Reg.§.Rex autem,nu.20.Tapia de vera nobilitate,lib.2. pag. 176.col.1.verſ.ſed quoniam,& pag.183 col.2.verſ.nunc extrema,Ayala lib.2.de iur. belli. & diſciplina militar.cap.1.num.7.Cermenatus in rapſodia,cap.20.

commissi sunt, non ad eorum, quibus commissi gerenda est, iuxta illam duodecim tabularum legem asserentem: *Salus populi suprema lex esto.* f Ex qua multa, propter publicam vtilitatem, contra priuata commoda fuerunt recepta: nequè enim Regnum fuit propter Regem, sed Rex propter Regnum, ad hoc à Deo in Regem constitutus, vt vtilitatem populi procuret, non vt propria lucra quærat: g in hocquè, † inter alia, maxime differt à tyrãno, quod ille ad bonum commune, iste ad proprium tendit, h optimus namquè Princeps subditorum commoda propria existimat, ac suæ vtilitati, quod communiter omnibus prodest, præferre non dubitat: i sub cuius patrocinio, publicè omnes, priuatim singuli, ab iniuria tuti sunt. Ex qua ratione dicebat Antigonus, k *Regnum nihil aliud esse, quam nobilem seruitutem*, cum omnium somnos illius vigilantia defendat, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio: Atqué ita, licet Regis clarissimum nomen sit, durissimum tamen est officium, omniumquè difficilimum ministerium, l quia tutor est status publici, & Regni æconomus, ac procurator, Reipub. author, Ecclesiæ cultor, refugium pauperum, tutor pupillorum, defensio viduarum, oculus cęcorum, lingua mutorum, baculus senum, vltor scelerum, metus malorum, gloria bonorum, malleus tyrannorum, ac deniq; pater Regni, quem vt talem se gereret erga Rempublicam monuit Claudianus m Honorio his verbis.

Tu ciuem, patremq; geras, tu consule cunctis,
nec tibi, nec tua te moueant, sed publica vota.

Contra facientes minatur Deus † per Ezechielem, dicens: 4 n *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus pascũtur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis,* & paulò infra, *sed cum authoritate imperabatis, & cum potentia*: vbi Beatus Hieronymus exponit de Principibus secularibus, qui sunt patres, & pastores popu-

F Refert Cicero. lib. 3. de legib. & facit l. 4. ibi salutem Reipublicæ tueri, ff. de offic. præfect. vigilum.

G Mexia in pragm. taxæ panis, conclu. 2. nu. 14. & 17. Caldas Pereira in l. si curatorem habens, verb. hunc contractum, nu 47. vers. huius autem resolutionis in fin. Garcia de expens. c. 21. nu. 32. Vasqu. controuer illustri. c 45. n. 4. & c. 43. nu. 3. & de successio. progres. in præfa. à n. 44. Ioã. Chokier in thesauro Aphorismor. polit. lib. 5. c. 19. p. 398. & 399

H Glos. regum, in Clem. vnic. de Baptism. Riminal. cons. 45. n. 57. in 1 Iabel. tract. 2. polit. Christian. 3. p. c. 2. pag. 697. Tapia de vera nobilit lib. 2. p. 190. col. 2. vers. est quidem, Soto de iust. & iur. lib. 1. art. 2. corolario 1. Ioan. Marian. de Rege & Regis institut. lib. 1. cap. 5. Petrus à Ribadeneyra, en la institucion del Principe Christiano, lib. 2 cap. 9 vers. El verdadero Rey, pag. 320. Anto. Zara in Anatomia ingeniorũ, & scientiarum sect. 2. memb. 16. pag. 330 & 335.

I l. vnic. § fin. C. de cadu. tollend. Lucas de Pena in l. vnica, glo. iudicio, C de super indicto, lib. 10. Forcatul. in rub. de iust. & iure, num. 5 & 6

K Aelian. lib. 2. de var. histor. c. 20. Petr. Greg. sintagma. iur. 3. p. lib. 47. c. 20. n. 17. Orozco de Couarru. lib. 2. emblem. 33. & 34.

L Rodericus Zamorensis in speculo vitę humanæ, lib. 1. & 2. & Iust. Lipsius. lib. 1. politicorum, per tot. & lib. 2. cap. 6. ad fin.

M In panegyri. in 4. Coll. Honorij, pag. 165.

N Cap. 34. Castro de lege pœnali, lib. 1. cap. 10. pag. 201.

populorum, qui per gregem ſignificantur; ſicut & magiſtratus, & præfecti per canes, defendentes gregem aduerſus lupos. o Talis deniquè ſit Rex, qualem Xenophon Cyrum depingit, † qui non cenſebat conuenire cuiquam Imperium, qui non melior eſſet ijs, quibus imperaret, p quod facile aſſequetur, ſi Deum, cuius imaginem in terris gerit, q quantum in ſe ſit, curet imitari, proprium ſemper commodum vtilitati publicæ, poſtponendo, ac curando maxime omnis reprehenſionis, & criminis eſſe expertem, non enim ab ijs qui Rempublicam gerunt, tantum de publice dictis factisquè ratio eſt reddenda, ſed & in cœnam eorum inquiritur, & cubile, & matrimonium, & quicquid Serij, ioci vè agunt; quod ſi non facile † omnia arcere animo vitia valeant, ea tamen amolire, ac diminuere quæ maxime in promptu ac conſpectu ſunt curent. Quia ſicut in facie lens, & berruca moleſtiores ſunt, quã reliquæ corporis maculæ, ſic exigua peccata, vbi in Principis cernuntur vita, pro magnis habentur, propter opinionem, quam vulgo de Principatu gerunt, rem eam eſſe magnam, & quę vacare debeat omni errore, atq; vitio, & ideo Principum peccata minus conuenit reprehendere coram populo, r qui pronior eſſe ſolet ad maledicendum, & obtrectandum de ipſis. 5 6

O Abulenſ. ſuper 4. Reg. fol. 168. colu. 2. C. Cermenatus in rapſodia, c. 28 Vitus Amerpachius in interpreta. ad Phocylidem, pag. 64. & ſeq.

P Iuſtus Lipſius lib. 2. ciuil. doctrinæ, capit. 7. in princ.

Q Cap. hæc imago. 33. q. 5. & in authen. de inſtrumento. cautela. in prin. latiſsime, & eleganter Chriſoſtom. Iabellus, in tract. 2. politicæ Chriſtianæ per tot. à pag. 673. vſq; ad pagin. 699. Caſaneus in conſuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. gloſ. Di Prince, nu. 9. & in Cathalog. glor. mundi, 5. par, conſiderat. 35. verſ. & vt ſemel, & conſideratione 24. nu 62. & 208. Chachera, deciſ. 30. nu. 2. verſ. Secundo. Rodericus Zamorenſ. in ſpeculo vitę humanę lib. 1. c. 1. cum cõcor. per Bouadillã in politica. lib. 3. cap. 2. num. 3. B. & facit. l. quoties, ibi, numinis. C. vbi ſenator. vel clariſ. cap. 1. ivt Eccleſiaſt. benefic. & l. 1. & 7. tit. 1. & l. 3. tit. 4. part. 2. & l. 2. tit. 18. part. 3.

R Ioan. Lorin. ex B. Paul. in commen. in Acta Apoſtol. cap. 4. ver. 10. p. 202. verſ. quẽ vos crucifixiſtis.

---

§. Sextus.

Connexio inter caput Reipublicæ, & eius membra eorumquè adequatio, & comparatio.

Reſpublica quid ſit, & eius diffinitionis explanatio remiſſiue. 2.

In Republica vnum tantum debet eſſe caput. 3.

Membra Reipublicæ debent eſſe conformia capiti ſuo. 4.

Subditi ab obedientia Regis diſcedentes ſunt ſicut membra à capite ſeparata. 5.

R *Ex gerit nomen, & imaginem Reipublicæ. 1.*

§. Sextus.

QVIA eſt quędam connexio, eleganter à Baldo *a* conſiderata, inter iſtud caput Reipublicę, & eius membra, ita vt nihil habeat authoritatis Rex in ſuo Regno,

A In c. 1. de feudo Marchiæ. nu. 1. verſ. Vnde Imperator. Lopez Madera de las excellencias de Eſpa-

niſi

1 nisi tanquam Resp ublica,† cuius nomen, & imaginem gerit, cum omne Regnum sit possessio Reipublicæ, & non respublica possessio Regni; *b* quia Rex, & Respublica pro eodem præsuponuntur *c* sicut Cyprianus dicebat *d* Episcopum in Ecclesia esse, & è contra Ecclesiã in Episcopo, quo sensu inquit Alciatus, *e* Imperium Regni tẽporalis in capite, & in membris existere: quod maxime in nostro Regno verificari potest circa primum, & maximum gradum meri imperij, hoc est condendarum, & derogandarum legum facultatem. Comprobantur prædicta, si consideremus quid sit Respublica,
2 † quæ nihil aliud est, quam rerum, & vitæ quædam cõmunitas, vnius societatis, quæ efficit vnum quoddam corpus ciuile, ex pluribus, & diuersis membris compositum, sub vna suprema potestate, veluti sub vno capite, & vno spiritu, ad bene & cõmodius viuendum in hac mortali vita, vt facilius in æternam perueniamus. Cuius diffinitionis singulas partes eleganter, suo more, explicat Petrus Gregotius. *f* Itaquè in republica, & Re
3 gno † vnum tantum debet esse caput, *g* (quia monstruosum esset in vno corpore duo capita reperiri) ac penes vnũ rerũ omnium summa potestas, à qua pendeãt, reliqui, qui sub eo Rempub. vel Principatum, seu Regnum, per partes sibi creditas, moderantur, & cuius voluntati membra istius corporis † debent esse conformia. *h* Si-
4 cut enim in corpore physico membrorum concordia, & colligatione actiones suas mens exerit, & perficit, & vnico spiritu eadem membra colligat, sed à capite decisa, & separata arescunt: ita & subditi, † si discedant
5 ab obedientia Regis, sicut membra ab vnitate capitis separata, arescent, & putrefient. Quemadmodum illi, qui in Christo, eiusquè Vicario, corporis Ecclesiæ capite, non manent, eijcientur foras, & arescent, & in ignem mittentur, & ardebunt, *i* ita pariter corpus Reipub. politicè sub tuto manere non potest, nisi quatenus sub capite, eiusquè obedientia, & vera fidelitate continetur: Quia omne Regnum in se diuisum (vt ipsamet veritas inquit) K dessolabitur, cum sicut vnitas, quę principiũ est

fia, cap. 2. in fin. facit l. 4. tit. 26. part. 2. vers. La primera.

B Renatus Chopinus de Demanio Regni Franciæ lib. 1. tit. 9. n. 5 Regnerius Sixtinus de regalibus, c. 1 nu. 23. & 26.

C Glos. 1. in l. non est ambigendum, ff. de bonor. possess. Iacob. de Calicio in extrauag. curiarum prę rogat. 190. in 7. dubio principal. Andræ. Isernia de prohib. feũdi alienat. per Lothar. num. 1. Auendaño de exequend. mandat. 1. par. cap. 1. nu. 2. & 3 Paris. de Puteo in tract de sindicatu. tit. de excess ib. Reg. in princ. num. 78 Anton. Oliuan. de iur. fisci. cap. 6. nu. 32. facit tex. in cap. cum Clerici, de verb signif.

D Cap. scire. 7. q. 1.

E In l. placet, nu. 4. C. de sacrosanct. Eccles. & consil. 201. numer. 16. allegat Cardinal. cons. 137. nu. 6.

F Lib. 1. de republi. cap. 1 num. 6. & seq. Camos in microcosm. 1. p. in 4. dialog. col. 1. pag. 35. Nico. Biesio lib. 1. de repub. & Simancas lib. 2. cap. 1. nume. 4. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, & scientiarum, sectione 2. membro 16.

G Cap. in apibus, 7. q. 1. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 16. C. de bon. mater. Tiraqu. de iur. primogen. q. 4. nu. 15. & seq. Bouadilla in politica, lib. 1. cap. 16. nu. 14. l. 26. tit. 13. partita 2.

H Cap. cum non liceat, de prescriptio. c. de neptis, 31. q. 2.

I Ioan. cap. 15. & cap. loquitur, 24. quæst. 1. Lactancius lib. 6. diuinarum institutio. c. 9.

K Lucæ, cap. 11.

est numeri, & punctum principium lineę, quæ ex punctis consequentibus oritur, diuisionem non recipiunt, quibus monarchia Regni comparatur, nulla ratione, sine totali eius interitu, diuisionem admittet.

§. Septimus.

Maiestas in Rege comparatur cerebro, & quis honor Regi, & eius Magistratibus sit exhibendus, & illi erga subditos quo modo se gerere oporteat.

Explicatur dictum Bald. asserentis cerebrum populi Romani esse in Roman. Pontifi. 1.
Maiestas vnde dicta. 2.
Princeps vnde deriuetur. 3.
Honor & reuerentia debetur maiestati Regiæ. 4.
Iniuria afficitur Rex si eius Magistratibus, & familiaribus non exhibeatur honor & reuerentia, & qualis sit exhibenda?
Magistratum non salutans puniri potest. 6.
Non persona in Magistratu, sed officium contemplandum est. 7.
Quare fuerit statutum in Aragonia, quod iudices & consiliarij Regij induantur veste talari. 8.
Mulctatur in Regno Aragonum qui Magistratui iniuriam infert, vel coram eo in alterum iniuriosa verba profert. 9.
Nimia humilitas in Magistratibus reprobatur, quia est vitium per excessum 10.
Exempti à iurisdictione iudicis secularis an possint in Aragonia saltim in pœna pecuniaria mulctari vt in notorio, si verba iniuriosa proferant. 11.
Iniuria illata alicui post depositum officium cõtemplatione officij, punitur, ac si esset facta officiali. 12.
Magistratus salutati debent subditos resalutare. 13.
Expenditur locus Callistrati. I. C. 14.
Expenditur dictum Regis Assueri in Esther. 15.
Conditio eorum qui non meritis, sed ambitione ad officia promouentur, 16.
Referuntur plures qui ex maxima fortuna fuerunt lapsi, & reducti ad miseram, & infimam. 17.
Familiares Principum monentur, quomodo se gerere debeant, vt gratiam eorum conseruent. 18.
Ramirus Rex Aragonum, quare occiderit vndecim nobiles. 19.
Vassalli, Regi suo naturaliter tenentur obedire, 20.
Causæ ob quas maiestas Regia comparatur cerebro. 21.
Ob capitis tuitionem membra, debent se cuilibet periculo exponere. 22.
Tres operationes cerebri, conueniunt maiestati Regiæ. 23.
Tres animæ potentiæ, & sensus communis quæ in cerebro residet, quomodo debeat maiestas Regia eis vti, 24.
Duæ meninges quibus cerebrum inuoluitur, misericordiam, & iustitiam in maiestate Regia demonstrãt, ex quibus quæ frequentior, & quomodo hæc à Principe exerceri debeant. 35. & 30.
Regis optimi conditiones. 26. & 29.
Romani cur fasces, seu secures non solutas, sed virgis alligatas portarent. 27.
Quæ res potissimum subuertant imperium. 28.
Craneum quo cerebrum circundatur, denotat fortitudinem. 31.
Fortitudinis officium quod sit. 32.
Tres celulæ in parte anteriori, posteriori, & media, quid significẽt in Regia maiestate. 33.
Prudentia politica, seu ciuilis in quo consistat. 34.

Ianus cur gemina, & ab alijs quadruplici frõte depictus. 35.
Philippus Secundus alios Principes imitatus codicem habebat cui commendabat ea quæ illi memoratu digna videbantur. 36.
Prudentia habet in se donum Consilij. 37.
Virtus nulla esse potest sine prudentia. 38.
Sal cur signum prudentiæ extiterit. 39.
Vitia sæpe velamine virtutum conteguntur. 40.
Subditi facile imitantur mores, & affectus sui Principis. 41.
Magistri Principum, quam diligenti eorum eruditionis, & virtutis indagatione sint eligendi. 42.
D. Galcerandus Albanellus Magister nostri Principis laudatur. 43.
Quod capilli in capite, hoc in Rege ea quæ ad pompam & ornatum ac eius voluptatem, & recreationem constituta sunt significant. 44.

§. Septimus.

SVPREMA pars capitis est cerebrum, quod in maiestate Regia representatur, ex qua omnibus de Regno est excellentior; vnde cum maiestas populi Romani lege Regia fuerit in Imperatorem translata, & is omnimodam in populum Romanum iurisdictionem, & potestatem Roman. Pontif. contulerit, † merito, inquit
1 Baldus, [a] quod cerebrum totius populi in eo resideat: inde maiestas dicta, † quasi maiorem statum, seu po-
2 statem in Republica, [b] ac præ cæteris excellentiam honoris, & dignitatis habens, & aliquando Princeps Regni, seu imperij vocatur, † quasi primum caput, & prę-
3 cipuum illius, ac primum in Republica capiens locum, [c] quod in ea, in pace primus sit ciuis, & in bello primus miles. [d] Ex qua ratione debetur maiestati Regiæ honor, † & reuerentia, & ideo Poetæ fabulantur, ma-
4 iestatem esse honoris, ac reuerentię filiam, [e] quæ non solum verbis, sed etiam factis, in subiectionis signum, exhibenda est: [f] quæ si, vt decet, non exhibeantur, merito irascitur Princeps, quia, ex sententia Philosophi, videntur tunc illum contemnere, & despicere, cum debitum, & solitum honorem ei non im-
6 pendunt. Non solum autem si ei, sed etiam si alijs, † qui ordinantur ad ipsum, aliqua irrogatur iniuria, vel si debita non exhibetur reuerentia, [g] maxime eos reuertenter salutando, [h] non vt aulicæ

F muscę

A In l. non ambigitur, num 6. ff. de legib.
B Redin de maiest. Princip. glos. Imperatoriam maiestatem, num. 25. Afflictus in prohem. constitu. Neapol. 3. par. vers. cum igitur, num. 1. Casaneus in cathalog. glor. mundi, 1. par. consideratione 70 Camillus Borrellus de Regis Catholici præstantia, cap. 60. numer. 20 & 26. cum seq. l. 1. ibi Regiæ maiestatis, C. vt nemo priuatus, Lelius Zechius de Principe, lib. 1. cap. 6. nu. 29. Celius Rhodiginius lectio. antiquarum, lib. 2. per tot. & cap. 39.
C Petrus Gregor. de Republi lib. 6. cap. 4. Casaneus in consuetud. Burgundi. rub. 1. §. 5. glos. fin. Bobadilla in politica lib. 3 cap. 2. num. 2. B. glos. in cap. fundamenta, §. proinde, de electio in 6. glo. Principatus, in l. numerarios. C. de aparitor. Magist. milit. lib. 12. Boher. de auctorit. magni consilij, num. 106. Lelius Zechius de Principatus administratione lib. 1, cap. 2 n. 1. Mirabellius & Amantius in polyanthea, verbo Princeps, pigin. 662. & 665.
D l. familiæ 196. ff. de verbor. signifi.
E Claudius Minois in 9. emblema. Alciati.

F l. 17. & 18. tit. 13. part. 2. G l. 1. §. interdum, vers. spectat. ff. de iniurijs. H l. 1. ibi tam in adoranda nostra serenitate, quam in salutandis nostris administratoribus, C. de silentiarijs, lib. 12. Casaneus in catalog. glor. mundi. 1. par. consider. 26.

muſcę, quæ cum potentiorem ſalutant, veſtem, vel partem aliquam corporis, manu illi tangunt; eamquè ſtatim cum veneratione quadam ad os reportant: veſtigium priſcæ adorationis, *i* ſed vt hodie ex vſu, & politica obſeruantia caput aperientes, tanquam omnia noſtra illis patere debeant, equo deſilientes, aſſurgentes, ſemita cędentes, locum dantes, deducentes, ac reducentes. *K* Quæ licet erga alios vrbanitatis ratione fiant, erga iſtos tamen ita neceſſitatis cauſa, vt nolentes eos ſalutare, † incurrant quaſi in pœnam ſacrilegij; *l* cũ 6
enim magiſtratus res ſacra, & ſancta ſit, non vulgariter, ſed Religioſe contrectanda eſt, & quæmadmodum tragediarum Principes † humili Hiſtrioni ſolent, cædere ac venerari, dum vti Iouis, aut Agamenonis, 7
momento aliquo perſonam fingunt, & imitantur, in Republica, quæ vera & perpetua ſcęna eſt, ſedentem in puppi nobilis deſpiciet plebeium? & pauperiorem diues? Minime quidem, nec pater filium, dum agit perſonam publicam, vt eſt illud vulgare Quinti Fabij maximi exemplum. *m* Ex qua ratione in noſtro Regno, in Curijs Tiraſonæ celebratis ſtatutum † fuit, 8
n quod Iudices, & Conſiliarij Regij inſula induantur, quæ proprie ornamentum honoris dicitur, & eſt magna adiectio honoris deferenti, *o* & vulgo dicitur veſtis talaris, *p* & oſtendit illam deferenti eſſe debitum honorem tribuendum, ita vt mulctetur, *q* non ſolum † 9
qui verba iniurioſa in magiſtratum aliquem profert, ſed etiam ſi coram eo alteri iniuriam inferat, quia qualiſcumquè ſit magiſtratus, in magno pretio haberi, ac venerari oportet: ne veluti contagione quadam vitium perſonæ ad dignitatem, & officium tranſeat, nec pati debent Rex, vel eius Magiſtratus, ſe ab aliquo contemni, *Ne dum nimia*, vt inquit Diuus Auguſtinus, *ſeruatur humilitas † regendi frangatur auctoritas.* Quinimo inordinata ſui abiectio, eſt vitium, humilitati 10
per exceſſum oppoſitum, & ſi ex puſilanimitate prouenìat, magnanimitati, (quæ Principibus & Magiſtratibus

I Lipſius electorum. c. 6. lib. 2 pag. 466.

K Polidor. Virgil. de inuentorib. rerum, lib. 4. c. 13. verſ. Magiſtratibus vero. Seneca epiſto. 65. Lipſius elector. lib. 1. cap. 23. p. 427. & 428. & in lib. de Amphiteatro, cap. 19. & 20.

L Ioan. de Platea in l. 1. C. de domeſtic. lib. 12. & in l. 1. C. vt dignita. ordo ſeruetur, Ioan. de Terra Rubea in prohem. tract. contra rebelles, Petrus Erodius rerum iudicatar. lib. 6. tit 5. cap. 4. & ſeq. Auiles in prohem. capit. prætorum, ver. ſalud, & ver & in ſcriptis. Stephanus Gracian. diſceptatio. forenſ. tom. 2. cap. 284. Polidor. Virgil. de inuẽto. rerum lib. 4. cap. 13. verſ. Magiſtratibus.

M Plutarchus in apothegma, pag. 423. tom. 1. moral. Caſaneus in cathalog. glorię mundi, p. 7. conſideratione 24. verſ. in tantum eſt etiam honorandus Iudex.

N Foro vnico, verſ. Y paraque no puedan allegar, tit. de los que injuriaren a los officiales Reales.

O l. 1. C. de temporib. & reparatio. appellatio. l. fin. C de prmicerio. lib. 12. l. fin. in prin. C. de decurio. lib. 10. Caſaneus vbi proxime.

P Cap. penultim. 23. diſtin.

Q Foro 1. & 2. tit. de proceſſu ſuper notorio, & foro vnico, tit. de la facultad de acuſar los que dãnificaren, o injuriaren a Lugartenientes, iuncto foro nouo Tiraſonæ, tit. de los que iniuriaren a los officiales Reales, Molin. verbo iniuria, & verbo Notorium, & ibi Portol. in Scholijs numer. 1. & verbo iniuria, num. 5. 7. & 36. Villadiego. in ſua politica. cap. 5. §. 2. 2 nu. 8.

R In cap. quando, 85. diſt.

tibus maxime conuenit,) contrarium, *f* & ideo Magistratus, & officiales Regij possunt ex officio, quemuis quantumuis priuilegiatum, & ab eorum iurisdictione, quorum maiestatem, & auctoritatem offenderunt exemptum, mulcta pecuniaria coercere, licet corporaliter punire non possint. *t* Quæ theorica in Cle-
11 ricis communi Doctorum *u* calculo impugnatur, † sed in Aragonia receptam, & praxi obseruatam à meis antiquis magistris accepi, cum etiam Clerici sint sub Rege, *x* & illi teneantur debitum honorem seruare, vt præcepit B. Petrus, *y* dicens: *Deum timete, Regem honorificate*, quod adeo verum est, † vt & si alicui depositio of-
12 ficio ocasione eorum, quæ in officio gessit iniuria inferatur, possit qui iniuriam intulit perinde puniri, ac si Magistratum gerentem offendisset. * Qui tamen salutati, † non debent dedignari respondere, *z* nec mo-
13 re Anabaptistarum vti, qui neminem resalutare solebant, *a* sed (vt inquit noster I. C.) *b* authoritatem dignitatis † ingenio suo augeant; non grauitate vocis,
14 & toruitate aspectus, ac morum asperitate, ac insotiabili quadam vita in eorum subditos, & inferiores excandescendo, cum nihil sit tam deforme, quam ad summum Imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere: *c* sed vt inquit D. Gregorius: *Tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nobis si subiecti fuissemus nostros vellemus esse præpositos.* sunt namquè multi, qui in nimia fiducia, ac humanæ fragilitatis obliuione (quę rebus lętis vt plurimum interuenit) alios præ se nihil faciunt, ac potius despiciunt, maxime eos, quos impotentiores, vel inferiores vident: ex quo inuidiam (communem aulæ pestem) sibi parant, de quibus dicebat ma-
15 gnus *d* ille Rex Artaxerxes, † quod bonitate Principum, & honore, in eos collato, abutentes in superbiam, non solum subiectos Regibus nituntur oprimere, sed cum (vt inquit Philosophus,) *e* non

S Leonardus Lesius de iust. & iur. lib. 3. c. 2. dubitatione 3. nu. 28. pa. 707. & lib. 4. cap. 4 dubitat. 8. vers. alterũ vitium. p. 790
T Arg. eorum quæ tradit glo. in l. nullum, vbi Bald. C. de testibus, Marian. Socin. in cap. postulasti, q. 18 num. 12. de foro compet.. Federicus de Senis cons. 93 Afflictis decis. 230. n. 2. vers. Tertia fuit opinio, obseruan. 1. tit. de aduocatis, Casaneus in consuetu Burgun. rub. 1. in prin. num. 110. fol. 21. colu. 2. vers. Item etiam cognoscunt. Molin. in reportor. verbo Clericus quando vtitur officio, fol. 81. col. 4. in fin. & verb. Iusticia Aragonum, in quibus vertic. quando singularis turbat eius iurisdictionem, iuxta for. vnicũ. tit. quod impetrans literas ad impediendum, & vers. quando singularis est depositarius, fol. 203. col. 4. ad fin. & verbo literæ D. Regis sigillatę, fol. 212. colu. 2. Felin. in c. at si Clerici, col. 7. de iudi. Bart. in l. si quis obrepserit ad fi. de falsis. Oliu. de iu fis. c. 14. n. 140.
V Vancius de nullitate sententiæ ex defectu iurisdictio. num. 50. fol. 81. Afflict. d. decis. 230. & late Roland. à Valle consi. 12. nu. 33. & seq. vol. 2.
X Glos. Ecclesia in c. tributum, 23. q. 8. Menoch. cons. 1000 ex n. 26. Azebed. in 4 tit. 3. l. 13. nu. 5. & l. 15. tit. 13. part. 2. & l. 65. tit. 5. part. 1. Regina. Polus in lib contra Enrri cum 8. pro Ecclesiasticæ vnitatis defensione, lib. 1. fol. 9. in prin. Cenedo in quæst. pract. q. 45. nu. 21.
Y 1. Epistola cap. 2.
* Qua ratione fuit con-

F 2 sit

demnatus Michael Cerdã. dñs loci de Sobradiel, die 9. Septemb. 1575. in Curia D. Iust. Arag ad exilium vnius anni à ciuitate Cæsaraug. in proces. proc. fiscalis, super criminali, quod dixisset verba iniuriosa, & minatoria, aduersus Didacum de Funes Locumten. extraordinarium, in causa de Moçota, & Meçalocha post depositum officium. Z Glos. processisset in l. 1. C. de senten. passis. A Petrus de Bollo in auth. probat. sacrif. Missæ. p. 31. B In l. obseruandũ. ff. de offi. præsidis. C Cicer. epist. 1. ad Quintũ fratrẽ. c. quo rũdã, ad med. dist. 74. D Esther. c. 16. E Lib. 5. polit. c. 8. vbi Ferd. Rhoen. p. 118. col. 2. vers. nec cuiusuis.

sit cuiuscúmquè hominis ferre prosperitatem, datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos, qui dederunt, molitũ tur insidias: fictas, ac simulatas proditiones illis susurrando, zizanias, ac seditionum discordias seminando, insinuando aliquos ambitiosissimos ad Regni gubernacula, quibus non tam iucundum est, multos post se videre, quam graue, aliquem ante se: *f* quorum cupiditas vltra se porrigit, † & felicitatem suam non intelligit, quia 16
non vnde venerit respicit, sed quo tendat; *g* qui cum primum redempta commendatione, & aulico artificio gubernacula arripuerunt, semel obstrictos insinuationis auctoramento, tanquam Vicarios habent, tuendarumquè partium suarum institores, illos, quos decepe-runt, vel obsequijs, vel fucato quodam virtutis, ac peritię velamine, *h* dum loco Sapientiæ audaciam, & loquacitatem habent, sunt tamen vani, grauitatis experres, & vt spicę vacuę, ob leuitatem sursum attoluntur; vt de Galua dicebatur: *Maiorem priuato vissum, dum priuatus fuit, & omnium consensu capacem imperij, nisi imperasset*, sicut enim inter vacua vasa non facile discernere possumus, quod eorum integrum, quod vitiosum sit, vbi aliquid in eis fuerit infussum, statim apparet, quod perfluat: *i* ita isti infussam potentiam non continent, sed foras diffluunt, cupiditatibus, iris, arrogantijs, ineptijs, & opibus; & gloria elati, quasi capitis vertigine corripiuntur: quibus multoties vidimus fortunam (quę in altissima sede constitutis studiosius insidiatur, & quos beneficijs lustrat ad duriorem casum reseruat) eripuisse quod dedit, ac eandem gratiam, qua fuerunt abussi (Deo permittente) fuisse versam in odium, & ab eisdem Principibus, † à quibus amore complectebantur, odio habi- 17
tos: quia nec fortunam, quæ inuita teneri non valet, cum lubrica sit, & super rotundum lapidem constituta; pressis manibus tenuerunt, nec felicitati suæ fræna imposuerunt: vt Aman ab eodem Artaxerxe, k Lysimachus ab Alexandro, Scianus à Tiberio, (qui eum tantum extulit, vt ob nimiam potentiam suspectum coactus sit occidere,) *l* Gellius ab Augusto, Belisarius à Iustiniano, *m* qui è vili Tugurio mendicans, dicebat: *Date obolum Belisario, quem virtus extulit, inuidia obcecauit.* (Quæ eminentis fortunæ assidua Comes est) Aluarus de Luna à Ioanne Secundo Rege Castellæ,

F Seneca epistol. 74.
G Lib. 2. de benefic. cap. 27.
H Plutarch. lib. de doctrina Princip. tom. 1. moral. pag 231. & tom. 2. de animi tranquilitate, p. 317. Camillus Borrellus de Regis catholici præstantia, cap. 26. numer. 38. & 39. Guliel. Budæus in annotatio. in Pandectas, 1. par. pag. 59.
I Ex Plutarch. Ianus Gruterus in Cornel. Tacitum lib. 1 histor. p. 38. titulo Magistratus ostendit virum, sed & corrumpit.
K Esther vbi supra.
L Iustus Lipsius in notis ad lib. 3. politicor. cap. 11 vers. Nihil rerum mortalium, pag. 74. Sueton. in Tyb. in cap. 55. Dion. lib. 58. Guidus Pancirolus in vtraq; notitia, c. 5. fol. 7. pag. 1. vers. Augustus Seneca de tranquilitate animi cap. 11. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorũ politicorum, lib. 5. cap. 5. exemplo 1. p. 320.
M Ioan. Orozco de Couar. in paradoxis, lib. 1. paradoxa 5. fol. 40. Petrus Crinitus de honesta disciplina, lib. 9. cap. 6. Ioannes Chokier vbi sup. lib. 5. cap. 6. exemplo 1. pag. 329.

Castellæ,

Castellæ, *n* & alij, quos cõsulto ommitto referre; *o* quorum exemplo admonendi veniunt † familiares Principum, vt ita se gerant, quod eorum moribus adsit affabilitas, non popularitas, quæ plerumquè Principibus suspecta est, existimantes suæ demptum gloriæ, quidquid cedit alienæ, sed faciles in adeundo se prębeant, & sit in eorum verbis vrbanitas, sine vlla in audiendo difficultate, in respondendo mora, nihil suæ industriæ tribuentes, *p* sed Principis fortunę, & prouidentiæ adscribant. Magnę enim imprudentiæ est, animi sui excellentiam cum Principis pręstantia conferre, & stultissimum prę eo velle videri, & perspicax, & prudens, & circunspectus. Et ita nemo eis inuidebit, quos prosperis rebus affluentibus, moderato animo conspexerit; nec Princeps odio prosequetur, quos nec se ingenio præstare, nec obligatione rei bene gestę obstrictum sentiet, cum gratia, & amicitia Principum periculosior ab aliquibus sit iudicata, quam odium, & amor facilius dissoluatur, quam nascatur, maxime in Regibus, quorum voluntates (vt inquit Salustius) *q* vt vehementes, sic mobiles, sępe ipsæ sibi aduersæ, & cum Claudiano *r* dicere possumus.

Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabileque Deos, ac lubrica numina discat.

Cum vt inquit Seneca *s* sępe inter maximã, & vltimam fortunam nihil interfit, & per maxima pericula peruenitur ad grandius periculum, egre namque conscenditur ad eminentem statum, anxie ibi consistitur, grauiter inde, & repente descẽditur, vnde his qui in sublimi sunt loco constituti suadet Ouidius. *t*

Tu quoque formida nimium sublimia semper
Proposiiquè prector contrahe vela tui.

Quia vt inquit Spiritus sanctus, *u* *Qui altã ædificat domum suã, quærit ruinam*, & ideo suadet, *x* *Quod si mel inueniſti comede, quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud*: Sed aliqui, ne gratiã Principum parui pẽdere videãtur, labores aulicos, vsq; ad vltimũ vitę spiritũ ferre nõ recusant; vt fecit ille familiariũ Regũ typ⁹ & exẽplar Princeps Rui Gomez de Silua, qui gratitudinẽ beneficiorũ à Regę Philip. *y* aceptorũ, pprię quã desiderabat quieti domesticę prętulisse fertur:

N Iustus Lipsius vbi proxime Rodericus Sancius, in histor. Hispan. 3 par. c. 32. & 33. Volaterranus in geograf lib. 2. col. 33. in fin. Baptista Fulgosius factorum, & dictorum memorabilium, lib. 6. cap. 11 Ioannes Chokier vbi supra, lib. 5. cap. 6. exemplo 5 pag. 331.

O Refert Petrus de Ribadeneyra, en su institucion del Principe Christian, c. 28. vers. No se fie, pag 430. & seq. Hieron. Zurita lib. 9. de sus annales cap. 57. Iulius Anton. Brancalasus in sua Philosophia Regia, lib. 21. enel labirinto de corte, cap. 1. dela lastima de los priuados, §. 2. & 3. & §. 6. n. 6. & c. 3. causa de la desprivança, §. 2. per tot.

P Ioannes Chokier lib. 5. aphorismorum politicorum, cap. 5.

Q In bello Iugurth.

R In Rusin. p. 76. lib. 2.

S lib. 6. de benefic c. 23.

B. August lib. 8. suarũ confessio. c. 6. Oña en sus pastrimerias, p. 250. & pluribus Ioannes Chokier in thesaur. aphorismorum lib. 5. cap. 7.

T Tristium elegia 1.

V Prouer. c. 17. num. 16.

X Prouer. 25. nu. 16

Y Iulius Antonius Brancalasus in philosophia Regia, lib. 21. en el labirinto de Corte, cap. 5. §. 3. n. 5. & cap. 8. §. 3. vers. Rui Gomez de Silua, p. 93.

Sed prouocandi sunt filij ab infantia ad dilectionem Regis, instituendiq; quomodo honorare, & obedire Regi, eiusq; consiliarijs, domesticis, & magistratibus oporteat: ne irati Reges (quorum indignatio nuntij mortis) si viderint se, [a] vel sua mandata contemni, quod nulla ratione pati debent, manu forti, & potenti eos vindictæ appetitu, vel maiestatis conseruandæ causa puniant. Vt fecit noster Rex Ramirus, † qui, cum irrisui Aulicis esset, 19
ad extremum exarsit, & vndecim viros nobiles, ad se vocatos, gladio percuti iussit, vt re ipsa ostenderet, periculosum esse leonem vellicare: [b] sed veri vassalli, † & natu 20
rales, quales nos sumus, debent Regi suo obedire, ac honorem, & reuerentiam impendere, [c] non metu pœnę, neq; spe remunerationis, sed sola naturali debitæ fidelitatis obligatione deuicti, in quo nullam exercent liberalitatem, cum ad id prestãdum sint necessitate astricti. [d] Multis de causis maiestatem Regiam † cerebro com- 21
parauimus. Primo, quod cum illud cęterorum mẽbrorum sensationis causa sit, ipsum tamen non sentiat: ita Regia maiestas omnium subditorum vtilitatem curare debet, sed non propriam. Secundo, quia sicut in eo residet præcipua sedes animæ viuentis: [e] ita in hac maiestate consistit vita, & salus totius corporis politici, & quæmadmodum anima, tam totum corpus, regit, atquè gubernat, quam totius corporis omnes artus viuificat: sic & Principis authoritas cunctis in vniuersum sibi subiectis, ac singulatim vnicuiquè, siue sint nobiles, siue ignobiles, siue pauperes, siue diuites, debet adesse pręsens: ita fiet vt membra omnia, suis veluti neruis, connectantur, & quod ob sui capitis tuitionem † (sicut faciunt serpentes) cuicumquè se exponere periculo non dubi- 21
tent, [f] vt fecerunt Persæ, [g] qui vt Xerxem imminenti periculo liberarent, & Nauim in qua ipse in Asiam vehebatur leuarent, sese in mare conieceruntAd quod adduci potest illud Thomæ Mori [h] Epigrama.

Totum est vnus homo Regnum, idque cohæret amore,
Rex caput est, populus cætera membra facit.
Rex quot habet ciues (dolet ergo perdere quemquam)
Tot numerat partes corporis ipse sui.
Exponit populus sese pro Rege, putatq;
Quilibet, hunc proprij corporis esse caput.

Tertio,

Z Ægid. Roman. de regimine Princip. lib. 3. 2. p. c. 35. Iabel politi. christianę, tract. 5. c. 3. p. 710.
A Prouer. c. 16. vers. 14.
B Post Roderic. Sanciũ, meminit Iustus Lipsius, in lib. 2. ciuil. doctrinę in notis ad c. 17. vers. Conuicia si irascare.
C B. Petrus epist. 1. c. 2. Anton. August. in epitome iur. pontifi. veter. lib. 10. tit. 7. c. 2 p. 605. ex Cõcil. Paris. sub Ludouico, & Lothario, lib. 2. c. 8.
D Afflict. decis. 307. nu. 8. & 16.
E Cap. nulla. 93. dist. Galenus 1. regiminis acutorum, Casanc. in catalog. glor. mundi, p. 12. consideratione 46.
F Anton. August. in epitome iur. pontifi. veter. 1. p. lib. 10. tit. 7. subditi Regi obediant, & opem ferant. cap. 8. ex Concil. Parisiens. sub Ludou. & Lothar. lib. 2. cap. 8. in fin. Epiphanius in phisiologo cap. 15. Guillelmus Benedictus in cap. Rainutius, verb. condidit, el 1. n. 33. in fine de testamentis.
G Brisonius de Regio Persarum Principatu, lib. 1. p. 33 vers. proferam, ex Herodoto lib. 8.
H Refert Simancas de republica lib. 3. cap. 7.

23 Tertio, quia sicut tres sunt operationes, † & officia præcipua cerebri, scilicet dirigere membra in operationes suas, cum in eo vigeat sensus, & imaginatio, necnon animare, & influere: ita regia maiestas dirigere debet subditos iustis legibus, *i* in bonos plurima beneficia conferendo, vt illis fiat amabilis, & ab eo vitam, & libertatem habere fateantur: improbos verò pœnis coercendo, vt istorum reprimatur audacia, & illorum tuta sit inter improbos innocentia. Animare quoque debet leges, vt obseruentur, potentiamque, & authoritatem in magistratus, earũ executores, influere; vt, vultum potentum nõ extimescentes, facilius eas exequantur: in quo vera magistratus authoritas consistit, parum enim interest, in Republica optimas esse leges constitutas, si executioni non tradãtur. Regalis denique maiestas iniquos fugat, insolentes castigat, obtrectatores despicit, bonos præmiis afficit, atque fouet, & in cunctos influit vitæ & honoris alimẽta, veluti in naturali corpore caput. Quar-
24 tò residet in cerebro, sicut in arce † tres animę potentię; *k* scilicet, memoria, intellectus, & voluntas: ita regia maiestas debet esse memor beneficiorũ Dei, & quod quanto, eius gratia, in altiori culmine dignitatis, in subditorũ vtilitatem fuit constitutus, tanto magis Deum, & subditos diligere debeat, memor quanta illi tempore belli, & pacis ei seruitia præstiterint, immemor tamen iniuriarum (sicut Iulius Cæsar, qui à Cicerone laudatur, *quod nihil obliuisci soleret, nisi iniurias*), quia excelsi animi est, nunquam irritari iniuria, nec se sentire percussum; *l* facit enim se dignum contumelia videri, dum vult ea indignus probari, *m* & fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit mœnia, neque enim immanis, & generosa fęra ad canis latratum mouetur, vt canit Ouidius: *n*

Quo quisque est maior, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit,
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem, cum iacet hostis habet.
At lupus, & turpes instant morientibus vrsi,
Quæcumque minor nobilitate fera est.

Et hoc suasit Virgilius *o* Romano Imperatori his verbis:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Prętera, residet intellectus in cerebro, quem quoad religionem (quæ in omnibus primum locum debet obtinere) *p* maiestas regia, sicut cętera omnia corporis politici

I Bart. in tract. de regimine ciuitatis, n. 9.

k Aristot. lib. 1. de histor. animal. cap. 15. Celius Rodigin. lib. 2. lection. antiquar. cap. 23. & lib. 11. cap. 13. Macrobius lib. 1. in somnum Scipionis, capit. 6.

L Petrus Aerodius rerũ iudicatarum, lib. 7. titu. 1. cap. 1.

M D. Ambrosius 1. offic. c. 6.

N lib. 3. tristium, eleg. 5. pluribus prosequitur Ioã Chokier lib. 5. aphorismorum politicorum, cap. 8. & 9.

O lib. 6. Aeneid. p. 261. Faber in procem. institut. verb. Pius. Orozco de Conarru. lib. 2. emble. 16.

P Vt latissime contra Machiauelum & alios, prosequitur Petrus à Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano per tot. lib. 1. & alij infra referendi.

politici membra, tenetur captiuare in obsequium fidei, iuxta sacrorum Canonum, & æcumenicorum Conciliorum decisiones, ac sanctorum Patrũ sententias: quoad politicã vero corporis politici administrationẽ, leges seruare, negotiaque, tam gratię, quàm iustitiæ consilio sapientum, & peritorũ, ac expertorum virorum, circa vniuscuiusque prouinciæ & regionis leges, consuetudines, & ritus expedire. Residet etiam in eo voluntas, qua amore prosequi tenetur Deum, & populum, sibi subditum, Reipublicæ prosperitati, augmento & paci totis viribus incumbens; irascibilem, & concupiscibilem ex ea originem trahentes, causamque absolutę potestati (imó & dissolutæ tẽpestati) præstantes frenans, cohibensque â malo, & trahens ad id, quod bonũ & æquum est. Tribuitur etiam cerebro sedes sẽnsus communis, cui species, à sensibus exterioribus perceptę, comittuntur, apud seq; retinet, & conseruat, repręsentatque memorię, ne in expeditione negotiorum (maxime si serioſa sint illa, & ad publicam vtilitatem pertinentia) retardetur, & differat: cum soleat hoc, maxima corporis Reipublicę incommoda, & detrimenta afferre: *q* licet aliquando negotiorum qualitas cunctationẽ requirat, & is, qui de salute publica agit, cunctatorem esse oportet, vt de Fabio Maximo ex Ennio tradit *r* Cicero. *s* Sed prius deferet in intellectum, vt ea, secundum dictamẽ rationis, quid æquius, magisq; conueniens Reipublicę, aut vtilius sit discernat; necnon in voluntatem, vt secundum id quod intellectus decreuerit exequendũ, eligat; & in memoriam, vt in executione eius rei, quam maturè, & consultè decreuit intellectus, & voluntas elegit, non sit tardus, sed velox, & præceps, cum semper intellectus, quod verum, vel sub ratione veri, & voluntas, quod bonum, vel sub ratione boni, tanquam sua obiecta amplectantur. Inuoluitur prętęrea hoc cerebrum duabus meningibus, † quarum altera, magis cerebro adhærens, vocatur à Medicis pia mater: altera verò, quæ magis à cerebro distat, vocatur dura mater. Quę duę meninges, regię maiestatis misericordiã, & iustitiã demõstrant; quarũ vtraq; debet Princeps supremus ita inuolui, lenitatemq; cũ seueritate cõiũgere, vt (quasi vinũ, & oleũ simul infundẽs *t*) nec multa asperitate subditi exuberẽtur, nec nimia benignitate soluãtur, cum *u* (vt inquit D. Chrisost.) *Iustitia sine misericordia nõ sit iustitia, sed crudelitas; & misericordia sine iustitia nõ sit misericordia, sed fatuitas.* Atque ita debet intelligi illud

Q Ayala de iure belli & disciplina militar. lib. 2. c. 6. n. 2.

R Lib. 12. annal.

S In lib. de senectute.

T Lucæ cap. 11.

V Latissime Petrus Faber lib. 3. semestrium, capit. 17. & 18. Nicolaus Vlesius lib. 4 de Republ. cap. 6 Bobadilla in politica lib. 3. cap. 12. nume. 6. & seq 10. & 15. Ayala de iur. belli & disciplil. militar lib. 2. cap. 4. nume. 4. Iustus Lipsi. 2 politicorũ, cap. 13. Belluga in Speculo, rubri. 11. §. compendiose, à nume. 1. cum seq. facit cap. disciplina, 45. distinct. late & elegãter pluribus exemplis comprobat; & notis prosequitur Ioannes Choxier in thesauro aphorismorum politicorum lib. 2. à cap. 5. cũ quatuor sequentib. Cyrillus in summa criminali, rubri. 2. §. 4.

Ecclesiast

Eccleſiaſt. x *Noli eſſe iuſtus multum*, & paulò ante: *Iuſtus peribit in iuſtitia ſua*. Sed vt inquit Seneca: y

Qui amare vult, languida regnet manu.

Quia, vt inquit Cicero: z *Et monuit, ac ſuaſit Periander, a malus eſt cuſtos diutur nitatis metus, contraq́, beneuolentia fidelis ad perpetuitatem.* Quod ſi benignitas, & manſuetudo careat animi fortitudine, & zelo iuſtitię, non benignitas, ſed puſillanimitas erit appellanda. Vnde, hæc inter ſe ita concordari oportet, vt beneuolentia, & benignitate erga bonos vtatur, iuſtitia, & fortitudine prauos corrigat, vt hi eum timeant, illi diligant: b duriores namque morbi mordaci curatione indigent, ſecari enim oportet membrum, ne totum corpus intereat. Sed ita, (vt inquit Marcellus c I.C.) vt ne quid durius, aut remiſsius conſtituatur, quam cauſa deposcit, non enim aut ſeueritatis, aut clementię gloria eſt affectanda, ſed in leuioribus proniores ad lenitatem, in grauioribus ſeueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis ſubſequi; non enim eſt crudelitas, crimina pro Deo punire, ſed pietas: d & licet moleſtus videatur medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio, ille ligando, hic cędendo, ſed ambo diligẽdo: (quemadmodum haſtiliam detortã adhurimus, nõ vt frangamus, ſed vt corrigamus;) quos ſi negligant, & corrigere prætermittãt, iſta mãſuetudo falſa, potius crudelitas eſt: Non tamẽ tam Manliana legum imperia ſunt probanda, vt ſicubi in leuiſsimis parum obtemperetur, illico (vt dicebat Thomas Morus e) ſtringãt gladiũ, quia *qui vehementer emungit, eliciet ſanguinem.* f Vnde in prouerbium abiit: g *Summum ius, ſummam eſſe iniuriã.* Neque etiam tam ſtoica ſcita, vt omnia peccata adeò exiſtimẽt paria, vt nihil iudicent intereſſe, occidat ne aliquis hominẽ, an gallum gallinaceum, inter quę, ſi quidquam æquitas valet, nihil ſimile, aut affine: quare neque omnia pariter puniri, neque omnia remitti oportet; cum vbi totũ punitur, regia ſeueritas crudelitate polluitur, vbi vero totum remittitur, facies maieſtatis ſine metu diſciplinę contemnitur. Quod vt intelligatur, inter iuris aſperrimi rigores æquitati & benignitati locum fore, diuina quadam mente euenit, vt inter leonem, & ſcorpium

X c.7.& c.poteſt.23.q.4 & c.ſerpens, de pœniten. diſt.1. & c. plerumque, 2. q.7. Tiraq. de vtroque retract. §.35.n.13. gloſ.1.

Y Tragedia 3.

Z Lib.2. officiorum.

A Diogenes Laert. in eius vita. Alexan. ab Alex. dierum genial. lib.2.c.32 in princip. verſic. Atque hic, pag.267.

B Oroſco de Couarru. lib.3. emble.30. Elegantiſsime S. Petrus Damianus tom.1. lib.7. ad ſeculares Principes, epiſt.11. & 12.

C l. reſpiciendum. ff de pœnis. Petrus Gregor. de Republi. lib.22. cap.8. num.11. Menoch. de arbitrar. quæſt.90. nu.38. Cephal. conſil.39. nume.37. Magon. deciſ. Lucenſ.30. num.35. & deciſ.36, nume.20 l. Pedius, ff. de incend. ruina, &c. cap. diſciplina, cap. omnis, c. vera, 4. diſtinct. Ioannes Choki. aphoriſmo.c.6. per tot.

D cap. legi, 23.q.8. c. officia, cap. non eſt iniquitatis, 23.q.5.

E de optimo Reipubli. ſtatu, deq; noua inſula Vtopia. Arnoldus in tracta de æquitate iuris, tito.15. num.7. & titu.18. n.8.

F Prouerbior. cap.30. in fin.

G Ex Cicerone 1. officiorum. & Terenc. Budæus in annotatio. ad l.1. ff. de iuſti. & iur. pag.15. cap. ſerpens, de pœnitent. diſtinctio.1.

pium,virgo,& libra ſitæ ſint: *h* quaſi gemino ſepto miſericordię iuſtitia incluſa ſit,vt notat B. Ambroſius ſuper illud Pſalmi, *i Miſericors, & iuſtus Dominus,& Deus noſter miſeretur.* Rex ergo optimus † omnibus debet eſſe be- 26
nignus,ſed nemini blandus,ne eũ malum eſſe expediat,dum nimium dici bonum,& benignum ſtudet;quia clementiæ duo extrema vitioſa opponũtur, ſcilicet crudelitas per exceſum, & nimia lenitas per defectum, *k* quod vitiũ prouenit ex nimia alieni mali compaſsione;cùm fortuna & calamitas, quam quis patitur,non cauſa ſpectatur;paucis familiaris,ne nimia familiaritas,& ęqualis conuerſatio pariat dignitatis cõtemptum: *l* ad iracundiã tardus,quaſi inuitus ad caſtigandum veniens,non tam volens punire delicta,quàm tollelere,&amputare membra,quæ ſine totius corporis pernitie,illi adhærere nõ poſſunt; *m* ad vindictam lentus,ita vt vnius ſupplicio multorum improbitatẽ coerceat,& pœna ad paucos,metus ad omnes perueniat,vt fulmina, quæ paucorum periculo cadunt,omnium metu:ad clementiam pronus;in aduerſis firmus; & in proſperis cautus: magnanimus,pecuniæ contemptor: haud obnoxius affectibus,ſibi ipſi imperans:dominans voluptatibus:ratione vtẽs, acri iuditio, perſpicax,& circumſpectus,valens conſilio,iuſtus,ſobrius,numinum curam agens,hominum negotia curans,magna cogitans,conſtans,facilis aditu,pacis amãs,comis in congreſſu, cõmodus alloqui volẽtib⁹,induſtrius cõfector negotiorũ, ſolicit⁹ pro his,quib⁹ imperat: qui ducẽ agere,& ſtrenue bellũ gere re,necnõ leges ſalutares cõdere ſciat,& omnib⁹ prodeſſe,&nulli nocere curet: ac deniq; talẽ eſſe,vt ridẽs timeri,&iratus poſsit amari,ita vt ira(etiã cũ delinquẽtiũ culpas exquirit) non præſit menti quaſi domina, ſed poſt rationis tergum velut ancilla famuletur,vt ad faciem iuſſa veniat, *n* ita vt nec facilitas authoritatem,nec acerbitas amorem diminuat:ſed ſic alterũ condiatur ex altero, vt & boni habeant amando quod caueant,& praui metuendo quod diligant. *o* Cuius rei exemplum † Roma 27
ni dedere *p* in inſignibus &faſcibus ipſis,neq;enim ſolutæ erant ſecures,ſed alligatæ virgis, vt, ſi quem ferire Prætor imperaſſet,mora ipſa gladij expediendi ſubrogaret acerbitati clementiam; cùm iſtę duæ res potiſsimum † ſint, quæ ſubertunt Imperia, odium ſcilicet, & contemptus:odio opponitur beneuolentia;contemptui authoritas. Itaque Principis partes erunt, diligenter obſeruare, quibus beneuolentia, & authoritas 28

paren-

H Conſiderat Forcatulus in dialog. ſpheræ legalis,nume 108. & Luys Valle de la Cerda en ſus auiſos de eſtado.conſideratio.11.fol.60.pag.1. verſic.Y no ſin cauſa.

I 114.Dilexi.

k Leſius de iuſtitia & iure,lib.4.cap.4. dubitatione 5.num.42. & duobus ſequentib. pag.784.

L Petrus Aerodius rerũ iudicatarum,lib.6. titu.5. cap.5.1 obſeruandũ,de officio.Præſidis.

M Seneca de prouidentia,cap.3.& lib.1. de ira, cap.5. Caſiadorus 1.variarum,cap.30.

N Ex B.Gregorio in epiſtola ad Recared. Regem Anton. Auguſtin. in epitome iur.Pontif.veter. lib.10.tit. 2. c.8 &c.13

O B.Grego.epiſto.8.libro 9.

P Petrus Aerodius rerũ iudicatarum,lib.2.titu.9. cap.12.

parentur; contemptus, & odium (quod facilius omittitur, quam excitatũ plã
29 cetur) vitentur: & omni cura, † & cogitatione saluti populi studeat, in regẽdo cor solicitum, in operando facta modesta, in decernendo iuditia iusta, in conquirendo studia parca, in conseruando vota syncera, in parcendo pectus promptum habeat, & tanto gloriam regni cum felicitate retentet, quanto iura regiminis, & mansuetudine conseruauerit, & equitate direxerit; ita vt, religione Deum, pietate patriam, charitate propinquos, liberalitate egenos, clementia singulos, iustitia vniuersos complectatur. Tunc itaque vere Rex est, & potentia maximus, si culmen Regiæ dignitatis sanctæ religioni subjiciat, si magis in timore seruire Deo, quàm in tumore dominari populo delectetur, si in eo lenitas iracundiam mitiget, ornet benignitas potestatem, si se magis diligendum, quam metuẽdum cunctis exhibeat, si subiectis salubriter consulat, si iustitiam sic teneat, vt misericordiam non relinquat; si præ omnibus se sanctæ matris Ecclesiæ meminerit filiũ, & eius paci, atque tranquillitati prodesse suum principatum faciat, magis enim propagatur regnum, dum ecclesiastico statui consulitur, quam cùm in parte quacũque terrarum pro temporali securitate pugnatur. *q* Sed
30 vicinior, † & amicabilior debet esse maiestati Principis misericordia, & clementia, *r* sicut pia mater cerebro: melius est enim Deo de misericordia rationẽ reddere, quam de nimia seueritate, *s* vt sensit Ouidius *t* his verbis:

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox,
Quiq; dolet, quoties cogitur esse ferox.

Cùm hęc sit prima, & pręcipua regũ dos, nullumq; magis deceat esse clementẽ, quam Principem, â cuius cõspectu, dicebat Titus Vespasianus, neminẽ oportere tristem discedere: quod Theodosius Honorio filio apud Claudianum *u* salubriter consuluit his verbis:

Sis pius inprimis, nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Et alibi: *x*

Diis proximus ille est,
Quem ratio, non ira mouet, qui facta rependens
Consilio punire potest mucrone cruento.
Se iactent alij, studeant feritate timeri,
Abductoq; hominum cumulent ærraria censu.

Q Simancas lib. 3. de Re publi. cap. 10. num. 15. & ex pluribus Concil Anton. Augustin. in epitome iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. c. 14.

R l. fin. ibi, Nihil tam peculiare Imperialis maiestatis, C. de donatio. inter virum. Petrus Faber lib. 2 semestrium, cap. 2. Petrus Aerodius rerum indicatarum, lib. 7. cap. 5. & 10. titu. 1. Ayala de iure belli & discipli. milita. cap. 1. num. 15. pluribus exornãs Iustus Lipsi. ciuil. doctrinæ, lib. 2. cap. 12. & 13; Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. in directione operis, verb Benignus, & rubri. 8. verb. Pietatem, & clementiam. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 18. & 19 Villadiego in prolog. del fuero juzgo, l. 3. glos. 1.

S cap. alligant, 26. q. fin. cap. vsque adeo, 33. distinct. cap. licet, 45. distinctio. Et pluribus sacræ paginæ authoritatibus comprobat Didacus Lopez de voto, quæst. 6 num. 68

T 1. de ponto, eleg. 3.

V In panegyri in 4. Cõsulatu Honorij.

X In panegyr. in Consulatu Manlij Theodori, pag. 208.

Hocque rerum omnium opifex, & parens naturę demonstrasse videtur, dum Regem Apum sine aculeo exarmatum esse voluit, quod si dedit, vsum tamen eius negauit, y iuxta illud Alciati. z

Vesparum quod nulla vnquam Rex spicula figet,
Quodq; aliis duplo corpore maior erit,
Arguet Imperium clemens, moderataq; regna,
Sanctaq; iudicibus credita iura bonis.

Hoc etiam docuere Philosophi, & Poetę, dum maximum Deorũ Iouem solum, prodesse, cæterorũq; Deorum consilio fulmina mittere affirmant, quod etiam significarunt Aegyptij, dum sceptra regia in summa parte ciconię capitibus insignita faciebant, inferiori verò, vngulam Hyppopotami subjicientes. a Ex quo clementiæ bono extollitur Alexander apud Græcos ab Erodiano, apud Latinos, à Lampridio: ex eo denominatus est Antoninus Pius, & Cęsar à Cicerone laudatur, & à Virgilio b Aeneas his verbis:

Rex erat Æneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis,

Et ipsemet:

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penates
Classe veho mecum.

Nostrique Hispanię Reges à Claudiano c illis verbis:

Quid dignum memorare tuis Hispania terris,
Vox humana valet
Diues equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fœcunda piis, tibi secula debent
Traianum, &c.

Et noster Rex Alphónsus, d cum argueretur, quod nimis mitis, ac lenis esset: *Malo* (inquit) *multos mea clementia, & mansuetudine seruare, quàm paucos mea seueritate perdere.* Et Paulus Iouius e inquit: *Moserit Hispaniæ Regibus, eos indulgenter obseruare, à quibus coli, quam metui mallent.* Ita fiebat, vt nobili pudore, potius quàm terrore regiæ potestatis adducti, imperiis, & legibus parerent: ingenia enim nostra, vt nobiles, & generosi equi, melius facili fręno reguntur, cum vt inquit Conc. Tridentinum: f *Sæpe plus erga corrigẽdos agat beneuolentia, quam authoritas, plus exortatio quam comminatio, plus charitas quam potestas:* & misericordia, & veritas custodiant Regem, ac roboretur clementia

Y Paris de Puteo in tract. de sindicatu, titu. de excessib. Regum. in princip. num. 9. Simancas de Republi. lib. 3. cap. 10. nume. 7. & cap. 17. num. 27. Seneca lib. 1. de clemencia, id Neronem, cap. 19. Basilius Magnus in exameron, homel. 8. Pierius Valerianus de sacris Aegyptiorum literis, lib. 26 pag. 240. E. Cokier in thesauro aphorismorum politicorum. lib. 1. cap. 13 exemplo 13.

Z Emblemat. 148. vbi schol. Claud. Minois, pagi. 626.

A Pier. Valerianus de sacris literis Aegyptiorum lib. 17. pag 158. & lib. 29 versic. Id quod tantæ, pagi. 271.

B Aeneid. lib. 1.

C In laudem Serenę v. xoris Stiliconis, pagina 275.

D Panormita. 2. de eius gestis.

E lib. 42. suæ historiæ, pagi. 555. refert Simancas de Repub. lib 9. cap. 5. à num. 1.

F Sess. 13. de reformatione, cap. 1.

mentia thronus eius: g sicut, à contrario mendaciis, & crudelitate deprimitur: quia Princeps, libenter audiens verba mendacij, omnes ministros habet impios; h quo sensu potest illud vulgare dictum defendi, quod beatæ sint ciuitates, vbi aut Philosophi imperant, aut Principes philosophantur; cùm Philosophia vbique veritatem defendere iubeat. Inde Solon i apud tyrannum, qui sibi multum honoris, gratięque offerebat, manere noluit, dicens, quòd qui apud tyrannum manet, eiusque placitis iniustis adulando assentit, Philosophiam dediscat, eiusque præceptorum obliuiscatur necesse est, quibus traditur, magis Principem curare debere, quomodo subditis amabilis reddatur, quam terribilis. Erit ergo optimum Principibus consilium, quod sic se gerant, vt volentibus præsint, nam inuitis dominari tyrannorum est proprium, non Regum: k & quod violentum est, perpetuum statum stabilire nequit. l Præterea, circundatur cerebrum † craneo durissimo, quod fortitudinis virtutem
31 ad tuendum Principem, eiusque maiestatem conseruandam, maxime necessariam denotat, qua in aduersis non cadat, sed cęteris omnibus virtutibus concomitata, maxime Dei timore, in quo fiducia est fortitudinis, constantem, vniusque aspectus, tam prosperis, quàm aduersis Princeps se ostēdat, m cuius nec lęta extollant animū, nec tristia frangant, nec nouercanti fortunę cedat, vt Rex noster Philippus, cuius tanta erat oris, oculorum, & totius vultus constantia, & quasi perennis quędam serenitas, vt cum res, seu lętas, seu acerbas acciperet, vultu nunquam mutabatur: quod idem de Carolo eius patre fertur; n & in filio hanc fortitudinis virtutem hereditariam, paternam, & auitam continuari perspeximus: cum huius virtutis sit officium † superbiam retundere, & desperationem arcere, hoc est, moderari formi-
32 dines, & confidentiam, & illa sola (vt inquit Diuus Ambrosius o) omnium virtutum ornamenta defendit, & iustitiam custodit, & inexpiabilis prelio aduersus omnia vitia decertat: inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates. Sunt etiam in cerebri medulla tres cellulę, † in parte anteriori, posteriori,
33 & media: in quibus pręsentia aduertuntur, & ordinātur pręteritorū recordatur, ac futuris prouidētia medetur: quę denotāt prudentiā politicam, seu ciuilē, maxime in

G Prouerbior. cap 20. versic. 28. ex pluribus Concil. Antonius Augustin. in epitome iur Pontif. veter. lib. 10. titu. 2. cap. 1. pag 597.

H Prouerbior. cap. 29. versic. 12. Petrus Gregorius de Republ. lib. 22. cap 7. per tot. Simancas de Republ. lib. 3. cap. 13. num. 1.

I Diogenes Laertius in eius vita.

k Petrus Gregorius de Republ. lib. 22. cap. 8. nume. 4. Iabellus in epitome politicorum, tract. 4. cap. 4. versic. tertio, pagi. 226.

L Ex Nazianzeno oratione 5, Simancas dicto cap. 12. num. 15.

M Iabellus in epitome, lib. 3. ethicorum, tracta. 2. cap. 1. & 4. & per tot. pag 43. & 46. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. capi. 34. & 35. cum seq. 37. & 38.

N Ioannes à Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, cap. 16. exemplo 11. pag. 165.

O lib. 1. Officiorum.

horum † animaduersione cõsistere, p quę est oculus ani 34
mę, & imperantis propria, & vnica virtus, Principis ma
iestati, tamquam sal, & condimentũ cæterarum omniũ
virtutum, maxime necessaria, q cùm illa sit, quæ consi-
lium ministrat, fortitudo vires, illa iubet, fortitudo iussa
perficit, illa difficultates prospicit, fortitudo illas fran-
git; ac denique illa est, quæ pręit, & ducit ad recte impe
randum, sitque norma verę gubernationis, quidque a-
gendum, quidque fugiendum sit docet, ad instar Iani,
primi Ręgis Italiæ, cuius vt summam prudentiam † an- 35
tiqui significarẽt; alij quadruplici, r ad quatuor anni tẽ
pora, & qualitates se referentes; & ideo Latini prudentẽ
hominẽ quadratũ appellant, sed nostri Aragonenses ex
quadruplicis .F. obseruatione, videlicet Fidei viuę, Fi-
delitatis verę, Fori, ac Firmę; quibus Deum, Regem, ac
Patriam venerantur, ac colunt. Alij tamen s gemina frõ
te depinxerunt, qua & pręterita, & futura prospiciebat,
iuxta illud Alciati t emblema:

Iane bifrons, qui iam transacta, futuraq; calles,
Quiq; retro sannas, sicut & ante, vides:
Te tot cur oculis; cur fingunt vultibus? an quod
Circumspectum hominem forma fuisse docet?

Istud enim est sapere, vt dicebat Terentius, u non, quod
ante pedes modo est, videre, vt ordinet: cùm ista virtus,
non solum sit lumen illuminans intellectum, vt sciat
quid, quando, & qualiter sit agendum; sed etiam cale-
faciat affectum, & moueat voluntatem, vt appetat bo-
nũ post iudicium, & fugiat malũ. Secundò ad illam spe-
ctat, etiam illa quę futura sint, prospicere, vt prouideat,
idest procul videat, ad hoc, vt si illa bona sint, sciat mo-
derari; & si mala, sustinere: cùm minus iacula feriãt, quę
pręuidentur, & tanto quisque minus aduersitate, quan-
to contra illam pręsciendo paratus inuenietur, vincitur
quia (vt inquit Seneca) *Prouidentia, vel mala futura*
vitat, vel temperat, vel animum præparat, vt ea leuius fe-
rat. Vltimò, debet pręteritorum recordari, vt quæ
vel

P Iabellus Philosophiæ christianæ, 2. p. tracta. 4. à cap. 1. cum sequen. late à pag. 431. vsque ad pa. 436 & in epitome lib. 6. ethicor. tracta. 2. cap. 4. pagi. 82. & in morali Platonica, tracta. 5. cap. 4. p. 6 pag. 307. Ioann. Botero lib. 2. de la razon de estado en los capit. de la prudencia. late Vincentius Balbacẽsis in Speculo morali, lib. 1. p. 3. distinctio. 36. cum seq. Casane. in cathalog. glorię mundi, p. 12. consideratio. 38. Menochi. de arbitrar. casu 426. num. 6. & sequen. glos. prouidentia, in §. 1. in procem institutio. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. capi. 31. cum duobus sequẽtib. In quibus locis, & in genere, & in specie, plura de prudentia, & eius præceptis referuntur. Azor institut. moral. 1 par. lib. 3. cap. 26. ver. Prudentiæ verò, pag 190. & capi. 29. ver. Secundo quæritur, pag. 198. Lelius Zechius de principatus administratione, lib. 1. cap. 6 à num. 3. cum seq.

Q Cerdan de Tallada in veriloquio, c. 1. pluribus exornans Iustus Lipsi. ciuil. doctrin. lib. 1. cap. 7. & seq & lib. 3. c. 1. & seq. & lib. 4. c. 1. & 2. Petrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. c. 23.

R Pierius Valerian. in suis hieroglificis, lib. 32. titu. quadrifons, in princ. & verb. Quatuor anni qualitates.

S Petrus Crinitus de honesta disciplí. cap. 10 Rosinus antiquita Roma. lib. 2. cap. 3 pag. 41. F. Polidor. Virgil. de inuen. rerum, lib. 2. cap. 3. versic. Sed iste. Pierius Valerian. de sacris Aegyptior. liter. lib. 32. pag. 296. F. & 299. A.

T Emblem. 18, vbi schol. Claud. Minois, pag. 95.

V Adelph Scœna 3. actu. 3. versic. 32.

vel experientia consequutus est, vel lectione librorum agnouit, reducendo in memoriam, recte rebus agendis consulat; nam prudentiam vsus genuit, & mater memoria peperit, cum ex memoria præteritorum, quæ legimus (maxime in historiis, quæ prudentiæ, & sapientiæ initium præbent) quæ audiuimus, vidimus, experti sumus, ex intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum cum ratione, vsus prudentiæ, in consultando, & iudicando deducatur: x qua ratione Augustus Cæsar codicem habebat, quem *Breuiarium Imperij* veteres appellabant, quod & Alexandrum Seuerum, & Assuerum
36 y & nostrum † Philippum (iure optimo prudentis titulo condecoratum) habuisse constat, in quo debent Principes, & accepti, & expensi compendia, necnon etiam publicarum actionum, quæ geruntur, ac subditorum, virtutibus, scientiis, artibusque illustrium nomina, breuissimis tabulis comprehensa, apud se retinere: quas sæpius intuendo, & suos prouentus, ad quam summam possint ascendere calleant: vt caueant, ne expensæ, & largitiones maiores quam redditus existant, & vt subditorum opera, suo loco, & tempore, tuto vti, atque dignioribus, honores, & beneficia elargiri valeant, ne quod virtuti debetur, ambitioni tribuatur. Aliæ namque partes integrantes prudentiæ, vel ad eam acquirendam pertinent, vt docilitas, & solertia, seu sagacitas; vel ad eius, quod prudenter consultum, vel iudicatum est, executionem; vt circumspectio, seu consideratio circumstantiarum, & cautio: sed prudentia habet donum
37 † consilij sibi correspondens, sine qua, tanquam † om-
38 nium virtutum, duce, capite, & matre, moderatrice & auriga, ordinatrice que affectuum, & morum doctrice, nulla potest esse animi virtus, cum illa medium, in quo virtus consistit, demonstret; nam vt inquit Horatius: a

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Sed vt ipsemet dicit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines:
Quos vltra, citraq; nequit consistere rectum.

Et ideo Deus b in omni oblatione † requirebat sal,
39 quia apud antiquos fuit symbolum prudentiæ, imprudentes namque virtutis velamine, vitia con-

G 2 tegunt

X Iustus Lipsius lib. 1. ciuilis doctrinæ, cap 8. Leonardus Lesius de iustitia & iure lib. 1. c. 2. dubitatio. 2 pag. 8, Ioannes á Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 18. & 19. pluribus exemplis & notis exornans.

Y Apud Dionem lib. 33. & Suetonius cap. fin. & Lamprid. in Seuerum, & Sther cap. 6. Ioannes Chokier vbi supra lib. 2. capi. 21. pag. 188. versi. Id etiam Philippum Secúdũ Anton. Zara in anotomia ingeniorum, sectio. 2. mẽbro 16. pag. 391. Mambrinus Roseus de Principe, cap. 23. Brancalassus in Philosophia regia, lib 22. cap. 9. en los predicamentos de la Corte, §. 1. num. 2. & cap. 8. in princi.

Z D. Thomas 2. 2. quæstio. 47. artic. 6. cap præsentium, 1. quæstio. 5. Menochi. de arbitrar. centur. 5. casu 426. num. 7. Ioannes Baptista Valençuela in defensione monitorij aduersus Ducem, & Senatum Venetorum, 5. par. á num. 176. cum sequen. Ioannes Azor institut. moral. par. 1. lib. 3. cap. 30. versic. Secundò quæritur, pag. 202.

A 1. Satyra 2.

B Leuitic. c. 2.

tegunt, † vt prodigitatem, & luxuriam liberalitate; auaritiam parsimonia: rigorem iustitia: pusillanimitatem clementia, superstitionem religione: audaciam, & temeritatem fortitudine: calliditatem, & solertiam sapientia, cuius est imitatrix, c de qua inquit Beatus Paulus: d *Prudentia carnis mors est.* Et de qua loquens Dominus noster, e inquit: *Quod filij huius seculi prudentiores sunt filiis lucis, in generatione sua.* Nam inquit Iuuenal: f

Fallit sæpe vitium specie virtutis, & vmbra.

De regia ergo maiestate (vt vno verbo complectar) dici potest, quod de cerebro, scilicet, quod sit causa, principium, & radix salutis, & vitæ totius corporis polici, cùm integritas præsidentium subditorum, sit salus, à cuius incremento salus, & augmentum istius corporis pendet, & in cuius decremento infirmitas, ægritudo, ac morbus Reipublicæ consistit: cum eius mores, & affectus † facile subditi imitentur, g & tales regulariter sint, qualis est eorum Princeps, & in earum rerum affectionem ducantur, quas à suo Principe diligi, & amari perspexerint, credunt enim magis exemplis, quam legibus, & genus obsequij putant principum studia imitari, siue praua illa sint, siue salutaria, vt dicebat Claudianus his verbis. h

Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quam vita regentis,
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Recte enim facere ciues suos, Princeps optimus faciendo docet, vt de Tiberio dicebatur, quod licèt maximus esset Imperio, maior tamen erat exemplo: si enim ad virtutem ille pręit; sequimur: ad vitia; inclinamus; bene, beateque agit; floremus: improspere; labimur, aut ruimus cum illo: vt extat apud sacram paginam i elegans exemplum Reginæ Vasthi, de qua, quia Regis Assueri viri sui pręceptum contempsit, dicitur: *Non solum Regem læsit Regina Vasthi, sed & omnes populos, & Principes, qui sunt in cunctis*

C Cermenatus in rapsodia, cap. 29. versic. Præterea cauendum. & capi. 35. Mariana de Rege, & Regis institutione, libro 2. cap. 11. pag. 215. versic Virtutibus veris. Iustus Lipsius ciuil. doctri. lib. 2. cap. 17. facit l. quæ sub conditione, 8. ibi, Vsque ad superstitionem, ff. de conditio. institurio. l. si cum dotem, §. eo autem, ff. solut. matrimon. §. 1. in Authent. de consulibus, collatione 4 cap. origo 32. quæstio. 4.

D Ad Romanos cap. 8.

E Lucæ cap 16.

F Satyra 4.

G l. nam salutem, ff. de offic. Præfect. vigil. cap. miramur, 61. distinctione. Ianus Gruterus in commentariis ad Cornelium Tacitum lib. 3. annal. titu. Mores Principum, mores populi, pag. 47. & sequen in illa verba, Obsequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior, &c.

H In 4. Consulatu Honorij, pag. 166. & plura Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2. pagi 174. colum. 1 versic. Hæc igiur. Iustus Lipsius ciuil. doctrinæ. lib. 2. capi. 9. & in notis ad illud Ferdinand. Vasqui, controuers. illustr. lib. 1. capit. 43. num. 7. Federicus Scotus in comment. ad rubric. de noui. oper. nuntiatione, num. 127 & duobus sequentib. Ioannes Chokier in thesauro aphorismor. politicorum, lib. 1. cap. 9 pag. 46. & sequen. Velleius Patercu. 2. histo pag. 106.

I Sther ca. 1. Petrus Aerodius rerum iudicatarũ, lib. 4. titu. 17. de diuort. & repud. c. 1.

Eis prouinciis Regis Aßueri; egredietur enim sermo Reginæ ad omnes mulieres, vt contemnant viros suos, & dicant, Rex Assuerus iußit, vt Regina Vasthi intraret ad eum, & illa noluit, atque hoc exemplo omnes Principum coniuges Persarum, atque Mædorum paruipendent Imperia maritorum. Hinc infertur, † qnanta sit diligentia adhibenda in eligendis Magistris Principum, cum vt inquit Isocrates, qui priuatos homines instituunt, hi solis illis prosunt: si quis verò populi dominos ad virtutem excitauerit; is vtrisque commoda parat, tum ijs qui imperant, tum ijs qui parent imperio: illis quod principatus tutiores, & his quod Respublicas leniores effecerit: sicut è contra, si male instituerint Principem, perinde est, ac si lethale venenum, non in vnum aliquem iniecerint calicem, sed in fontem publicum, quo vniuersos vti norint. Vnde, maxime congratulandũ est Regibus nostris, quod in his tantam curam adhibuerint: prȩcipue Philippo Regi nostro, qui ad institutionem † Principis nostri, & sibi charissimi filij D. Galcerandum Albanellũ præposuerit, illeque ei non solum studiorũ atque artium, verumetiam animi, ac virtutis magister datus fuerit, in quo an literæ, an morum compositio, & recta animi moderatio præualeant affirmare non audebo; sed quod illud Philippi Macedonum Regis dictum asserẽntis: *Non tam Alexandrum natum gaudere, quam quod eo tempore natus fuisset, quo sibi Aristotelem habere posset magistrum, ac præceptorem.* Nostrum Regem dicere valere non dubito. Sunt denique in hoc capite quædam exteriora, superflua quidem, sed saluti, & ornatui capitis, ac totius corporis maxime necessaria: vt sunt capilli, † qui in Rege denotant omnia, quȩ ad pompam, & regium apparatum diriguntur, vt sunt sceptra, anulus, ensis, diadema, trabea, cortinę, gemmæ, vestes auro, & purpura rigentes, superba aulæ structura, aulicorum ingens numerus, & satellitum ordo; & quæ ad voluptatem pertinent, vt sunt ludicra certamina, venationes, tripudia, more Hispanico tibię, sonitum pedum pulsu modulante musicæ, & aliæ licitæ, & honestæ delectationes, & ludi: non verò his spectaculis, his ludis delectari eum oportet, in quibus promptum est mortis periculum, vel vulnerum â communiter accidentibus, *k* nec inhonestis, *l* quales comicorum, seu mimorum representationes, quæ docent adulteria, dum fingunt, & simulatis eruditiunt ad vera, quorum spectaculis pudicitiam sæ-

42

43

44

k Alcocer de Ludo capi. 52. Amescua de potestate in se ipsum, lib. 2. capit. 11. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 5. cap. 20. per tot. Nauarr. in Manuali, cap. 115. nume. 9 Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 1. nume. 6.

l Lactantius diuinarum institutionu. lib. 6. cap. 20 Ioannes á Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib. 5. c. 20. versic. Et Romani, pag. 402. Guilielmus Baldesano in stimulis virtutum adolescentiæ christianæ, lib. 1. cap. 19. cum duobus sequentibus. Fratr. Ioseph de Iesus Maria de las excelencias de la castidad, lib. 4. cap. 16. & duobus sequentibus.

pe extractam, ſemper impulſam vidimus: non enim natura in arboribus ſolos fructus conſtituit, ſed & floribus, & foliis ornauit, vt & aliis authoritatis & maieſtatis ſigna demonſtret, qua pręſtricti mortales ſe in officio cõtineãt; aliis veró, vt muſica, venatione, ludisq; licitis, & honeſtis, labores & curę cõdiãtur: vt intermiſsione breui in negotiis publicis facta recreationẽ aliquam animo tribuat, à tantisque regij oneris faſtidiis vacet pauliſper; quibus intermiſſum habeat animum, nunquam ſolutum, iuxta illud Catonis dictum.

Interpone tuis interdum gaudia curis.

1. Et illud Ouidij:

Quod caret alterna requie durabile non eſt,
Hæc reparat vires, feſſaq; membra leuat.

§. Octauus.

Oculi capitis politici, & de eorum qualitatibus, pupillis, palpebris, & obiecto.

Conſiliarij Principum oculis comparantur, 1.
Status publicus tutior eſt ſub malo Principe, ſi adſint boni Conſiliarij, quam è contra, 2.
Conſilium (ſecundum aliquos) eſt cor Reipublicæ, & quare, 3.
Maiora & illuſtriora conſilio magis quàm armis geruntur, 4. & 8.
Minerua, cur armata fingatur, 5.
Alphonſi Regis Aragonum dictum celebre, 6.
Philippus nobis Primus Rex noſter, conſilio ſedendo hoſtes vicit; & de vtriuſque Philippi laudibus, 7.
Milites an præferendi Iureconſultis, 9.
Pupillæ oculorum religio & iuſtitia, 10.
Obiectum religionis eſt Deus, 11.
Religio eſt cæteris omnibus rebus præferenda, 12.
Improbatur opinio Machiabelli, 13.
Maiori odio digna fraus quam vis, 14.
Iudæi Deum offendentes ratione ſtatus, accidit illis quod euitare cupiebant, 15.
Nulla ratio ſtatus moueat Conſiliarios, vt conſulant pugnantia religioni, vel quæ peccatum continent, 16.
Princeps non poteſt tuta conſcientia permittere liberam religionem, 17.
Hæretici nouatores religionis, diſsipandi, & comburendi, 18.
Philippus Primus maxime venerabatur Sacerdotes, & res ſacras; & quid filio moriens dixerit, 29.
Monarchia conſeruatur defenſione Eccleſiæ, & ſacrorum veneratione, 20.
Domus Auſtriacæ felicitas & augmentum, ex veneratione ſacramenti Euchariſtiæ cæpit, 21.
Religione neglecta, Reipublicæ ſtatus corruit, 22.
Iuſtitiæ obiectum eſt proximus, 23.
Iuſtitia diuiditur in commutatiuam & diſtributiuam, 24.
Palpebræ horum oculorum ſunt ſecretum, & ſilentium, 25.

Obie-

Obiectum horum oculorum est vtilitas publica. 26.

Mediũ per quod obiectum videtur est illuminatio diuina, seu donum Consilij, 27.

§. Octauus.

AD dirigendas actiones capitis ad vtilitatem membrorum, ac eorum conseruationem, ne ambo in foueam cadant, necessarij sunt oculi, † quales sunt Consiliarij Principis, *a* talibus qualitatibus ornati, & induti, quæ ad tale ministerium sunt necessariæ: *b* tutiorem enim statum publicum † dicebat Lampridius, *c* sub malo Principe, cui boni Consiliarij assident, quam sub bono Principe, cui mali adsunt consiliarij. Quia (vt aliqui volunt) cor Reipublicę † consilium est, *d* tanquam primo viuere debeat, & vltimo mori: nam qui cuncta agit cum consilio, regitur sapientia, vis autem consilij expers, mole ruit sua, *e* longeque plus conferunt Reipublicæ sapientum consilia, † quam arma fortissima, iuxta illud Ecclesiastici: *f Melior est sapientia quam arma bellica, & melior est scientia quam vires, & vir prudens quam fortis, & illustriora, & maiora intellectu, quam gladio conficiuntur*: Nam omnia Regna, *g* ciuitates, nationes vsquè eo prosperum Imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuere; vbicumquè autem gratia, timor, voluptas ea corrupere, post paulò, imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita est: & hinc est, quod magis profuere Athenienſibus Solonis erudita consilia, qua Themistoclis armata victoria, Respublicaque Romana magis iuuata, aucta, & conseruata fuit consilijs Senatus, & Magistratuum prudentia

1 2 3 4

A Belluga in speculat. rub. 44. §. quia multitudo, n. 1. vbi Borrellus, verb. qui Principis membra sunt, l. quisquis, ff. ad l. Iul. maiest. glos. consilia. in cap. peruenit, 84. dist. cap estote, 1. q. 1. Andręas Isern. in prin. tit. hic finitur lex Cõrad. num. 6. & 7. Alphons. Montal. in prohe. fori Regij, glo. Ouimos consejo, vbi de consil. & Consiliarijs tractatũ breuem, sed doctum. & elegantem adiecit, ex D. Grego. & Ambros. Camos in microcosmia. 1. par. dialog. 14. pag. 173. col. 1. late Petr Greg. de repub. lib. 24. cap. 1. & seq. per tot. lib. Chrysost. Iabellus politi. christian. tract. 3. per tot. à pag. 669 vsq; ad pag. 673. Anton. Scapus de iure non scripto, lib. 2. c. 6. per tot. Bouadil in sua polit. lib. 2. c. 6. nu. 11. & seq. Ioan. Petrus Cermenat. in rapsodia. de recta. Regnor. ad ministratione, c. 18. Rebu. in prohe. concordat. glos. viros, pag. 46. Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 2. nu. 8. vers. & primò asciscat sibi consiliarios, pag. 276. cum. seq.

B Quas ex plurib. authorib. congesserunt Iustus Lipsius ciuil. doctrinę, lib. 3. cap. 4. cum quatuor seq. Afflict. in constitutio. Siciliæ, de conseruan. indemnita. Commit. Baron. & milit. in constit. incipienti. vt vniuersis, à nu. 41. vsque ad 58. Barthol. Philippus, in tract. de Consejo y Consejeros de los Principes, discurso 6. que calidades han de tener los Consejeros, per 27. §. seq. post Federic Furium in eod. tract. Burgos de paz in l. 2. Taur. à num. 32. cum seq. Bardaxi in comment. ad nostros for. tit. Reparo de la Audiencia Real. for. 2. num. 7. fol. 423. facit l. 5. tit. 9. part. 2.

C In. Alex. Seuer. Bartholom. Philippus vbi proxime discurso 10. per tot. Camil. Borrel. in addit. ad Bellug. in prohem. verb. Malos Consiliarios.

D Camos vbi supra, 2 par. dialog. 2. pag. 13.

E Alciat. Emblem. 175. in fin. & ibi Schol. Claud. Minois, pag. 598. Afflict. in constitutionibus Siciliæ, lib. 1. rub. 4. num. 6. & facit. Prouerb. 13.

F Cap. 9. & Sapient. cap. 6. G Salust. in 2. oratione ad Cæsarem.

dentia, quam armis. Inde in Prouerbium abijt, *Romanus ſedendo vincit*, h & ſancti Machabei, i audientes quanta fecerunt Romani in regione Hiſpaniæ, & quod in poteſtatem redegerunt metalla, argenti, & auri, quæ illic ſunt, & poſſederunt omnem locum conſilio ſuo, miſerunt Romam legatos ad coeundam amicitiam, & ſocietatem cum eis, *Quia cogitationes* (vt inquit Salomon) K *conſilijs roborãtur, & gubernaculis tractanda ſunt bella.* Quod ſignificauit antiquitas, † dum finxit Mineruam armatã, 5 & noſter Rex Alphonſus, † dum rogatus plus ne armis, 6 an libris deberet? Reſpondit, ex libris arma, & armorũ iura ſe didiſciſſe, quaſi aperte profeſſus, ſe omnia doctrinæ debere, & conſilio. Sed quid Athenienſium, & Romanorum perquirimus exempla? Cum intra proprios lares habeamus; quis enim vnquam † Rex, tamdiu in pace conſilijs ſuis regna gubernauit? & maieſta- 7 tis authoritarem auxit, hoſteſque acerrimos ſedendo vicit, quam noſter Philippus primus? cui merito illud Alciati l poſſit dici,

Conſilioque animi monſtra ſuperba domas.

Quia militis eſt gladio ſuperare, Imperatoris autem (vt ait Cæſar) m non minus conſilio, quam gladio: adeò quidem vt Philippus ille Macędo maioribus, ob imperatorium conſilium, quam ob virtutem militarem laudibus afficeretur, atque commendaretur. n In hoc noſtro Philippo veram Nume Pompilij, antiqui Romanorum Regis, effigiem contemplor, dum vtriuſquè inſignia facta, mente reuoluo, vel etiam in eo M. Furij Camilli virtutes conſidero, feruentem, ſcilicet, in Deum, ac ſuos amorem, generoſam animi moderationem, ac eximiam iniuriarum tollerantiam, et prudentiam à qua apud omnes orbis nationes cognomen eius nomini additum fuit. In cuius locum, ne omnino deſolati maneremus, alium Philippum noſtris Secundum conſtituit Deus, cuius iam ſacro meritos ornat diademate crines, in cuius perſona defuncti patris viuit ſapientia cum prudentia, iuſticia cum clementia, ſeueritas cum benignitate, conſilium cum fortitudine: ac deniqué maieſtas cum religione coniuncta, vt merito illi poſſit dici illud Claudiani. o

Etenim mortalibus, ex quo
Tellus capta coli, nunquam ſyncera bonorum
Sors vlli conceſſa viro: quem vultus honeſtat,
Dedecorant mores; animus quem pulchrior ornat,
Corpus deſtituit, bellis inſignior ille,

Sed

H Paulus Manunt. in adagijs, fol. 586. in editione Veneta. M. Varro de re ruſtica, lib. 1. cap. 2. Polido. Virgil. in prouerb. prouer. 112. Petr. Gregor. de Republica, lib. 10. cap 3. nu. 6. Bartholom. Philippus in tractat. del Conſejo y Conſejeros, diſcurſu. 1. §. 8.

I Machab. lib. 1. c. 8.

K Prouerb. cap. 20. verſ. 18.

L Emblem. 14.

M Lib. 1. de bello ciuili.

N Diodor. Sicul. lib. 16. bibliothe.

O Claudian in panegyric. in 3. conſulatu Honorij, pag. 151. & in panegyric. 1. in laudes Stiliconis pag. 213.

Sed pacem fædat vitijs, in publica felix,
Sed priuata minus partitum singula quemquê
Nobilitant, hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum solertia iuris,
Hunc soboles, castique tori sparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes.

8 Maioris namquè virtutis est prouidere consilio, † ne quid aduersum Reipub. accidat, quam postquam acciderit armis tueri ciuitatem. Nam qui armis hostes superant, à fortunæ varietate ducuntur, similesquè sunt nauigantibus, qui fortunæ flatibus agitati non eunt, sed feruntur: vnde Cicero, *p Plus*, inquit, *agere, qui sapientia, & consilio Reempub. dirigunt, quam qui iaculis hostium corpora exponunt*: Sicut gubernator nauis, qui in puppi sedens, quiescendo, & dirigendo plus agit, quam remigantes laborando: quod optimum est argumentum aduersus eos, † qui milites Iureconsultis præferendos contendunt, 9 *q* sed illud dicere possumus cum Cicerone, *r Cedant arma togæ*, sed aliqui egre ferunt Regna à togatis viris gubernari, asserentes non doctrinam in libris reconditam, sed Regnum, regnare docere: negari tamen non potest, quin Princeps necessario adiuuandus sit, consilio viroram doctorum, qui arcana Regni sciant, mores populi noscant, & legem Regiam qua Princeps & Imperium Regni quæsiuit, & conseruat, non ignorent: vt tali consilio eminentia mala inter regnandum vitet, caueatq; futura, prudentiamquè ciuilem in vtilitatem Regni dirigere, ac dominationis vim compescere sciat, nõ enim solum rescripta iustitiæ, sed etiam gratiæ regulis iuris subijciuntur, & ex arbitrio regulato non ex libero, & soluto pendent. 10 Pupillæ horum oculorum † sunt Religio, & Iustitia, quas animæ rationali & sensitiuæ assimilari asserit Brancalasus, *s* primæ obiectũ est Deus, 11 † cui est debita honoris cultus, & venerationis, signis internis, & externis exhibitio; *t* & ideo cæteris omnibus rebus † præferenda est: *u* quia primum, ac præcipuum cuiuscumquè Reipub. est fundamẽtum, non vtilitate

P 1. officior Barthol. Philip. in tract. del Consejo y Consejeros, discursu, 3. §. 3. exornat Bouadilla in polit. lib. 1. c. 10. nu. 19. & seq. Ayala lib. 2. de iur. belli, & disciplina milit. cap. 2. nu. 8. & 9.

Q Belluga in specul. rub. 6. nu. 11. & 12. Casaneus in catalog glor. mundi p. 9. consideratio. 2. eleganter Angel. Matheac. in sua apologia, Boher. de authoritat. magni consilij, n. 20. & 95. Bald in prohem. digestor. nu. 22. Martin. Laudens. de Principe, q. 65. Lanfran. de milite & Doctore, nu. 33. disputat. Lancelo. Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. c. 1. §. 1. glos. armis, q. 1. & 2. concordat Alex in l. Centurio, nu. 13. & 14. ff de vulgar. communi calculo receptus ab Homodeis. Lanfranc. & Bolognino, in tract. de milite. & Doctore.

R In oratione 18. in Lu. Pisonem. pag. mihi 200. & in respons. in Sallust. pag. 517. Alciat in emblema. 180. vbi schol. Claud. Minois. pag. 617. & 621. Cerdan de Tallada in veriloquio, cap. 4. §. 3.

S In medulla politicorũ lib. 4. & 5. in princ.

T D Thom. 2. 2. q. 81. art. 1. D. Bonauent. lib. 3. sentent. dist. 9 q. 3 art. 3. Leonard. Lesius de iust. & iur. lib. 2. cap. 36. 37. & 38. à pag. 490. cum plurib. seq. Prouer. 7. ibi tanquam pupillam oculi tui.

V Cerdan de Tallada in veriloquio. c. 6. §. 1. p. 72. & seq. Ioan. Botero lib. 2. de la razon de estado, c. de la Religion, & Cermenat. in rapsodia, cap. 13. & seq. Paramo de origin. offic. S. Inquisitionis, lib. 2 tit. 3. c. 3. Madera delas excelencias de España, c. 6. in prin. P. Ribadeneir. del

Prin

litate metiendum, vt faciebat ille impius Machiabellus, † apud quem religio, & virtus omnis fuit nundinaria, principi suo suadens, quod religione simulata falleret, 13
vt fecerunt Maxentius, Iulianus apostata, & alij x pestiferum profecto dogma, y cum (vt inquit Cicero) z *Totius iniustitiæ nulla sit capitalior, quam eorum, qui tunc cum maxime fallunt, id agunt, vt boni viri † esse videantur*: cum in 14
bono viro non possit cadere, emolumenti sui causa mẽtiri, a sed talis non cauetur, dum non cognoscitur, & ideo equum Troianum fefelliſſe dicebat Diogenes, quia Mineruæ formam mentitus est. Isti namque sunt oues habitu, vulpes astucia, actu vero, & pernitie lupi: vnde Poeta. b

Nunquam te fallant lupi sub vulpe latentes,
Impia sub dulci sæpe venena latent.

Sed pastorem vniuersalem non fallent; cum enim duobus modis fiat iniuria, aut vi, aut fraude, fraus quasi vulpeculæ, vis leonis videtur, sed fraus odio digna maiori. Quod si omisserint Consiliarij, non magis Reipub. consulent, quam oculi videbunt excęcati: eorumque Consilia aduersus eos deuoluentur, qui ob suam ambitionem, & conseruandum temporale dominium, Christum Dominum peccato occidere non formidant, vt euenit Iudæis, d qui ex hac † iniqua & impia ratione 15
statu, Christum Dominum occidendum consulue-runt: Pilato dicentes: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris*, & illi inter se. *Si dimittimus eum, venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem*: Quibus accidit quod consilio iniquo euitare cupiebant: iuxta illud Claudiani. e

Quam bene dispositum terris, vt dignus iniqui
Fructus consilij, primis autoribus instet.

Qui maiori pœna sunt digni, quam facientes, f cum si aliter

Principe Christiano, lib. 1 cap. 16. & lib. 2. c. 5. Ludouicus Torres lib. 4. philosophię moral c. 5. & lib. 2 cap. 7. Ioan. Azor inst. moral p. 2. lib. 11. c. 5. in princip. pag. 1232. & seq. Zechius de Principe, lib. 1. cap. 6. num. 12.

X Quos congerit Iulius Antonius Brancalasus in philosophia Regia, lib 4. de religione, pag. 42. & 43.

Y Petrus Coretus in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicę fidei repugnantes inter opera Antonij Possenini. Petrus Gregor. de repub. lib. 13. cap. 12. nu. 21. Thomas Bozius in lib. quem de antiquo, & nouo statu Italiæ, aduersus Machiabelũ scripsit Claudius Minois in scholijs ad emblema Alciati, 145, pag. 519. & 520.

Z 3. Officiorum.

A Beatus Nilus præceptione 22. & 225. & ibi scholium Pauli Mineruæ, Ioannes Chokier, lib 1. aphorismorum politicor. c. 5. p. 31. & cap. 7 pa. 39. P. Marquez en su Gouernador lib. 2. cap. 7. Lelius Zechius de principe, lib. 2. cap. 5.

B Horatius in art. Poet.

C Eccleſiastici, cap. 27. Tiraquel. de retractu lignagier, §. 1. glo. 18 nu. 20. Ludouic. Torres philosoph. moralis, lib. 8. cap. 5 Ribadeneira lib. 2. de virtutibus Principis Christiani, cap. 28. Claudius Minois in schol. ad Alciat. emblema 173.

D Iosephus & Aegesipus de bello Iudaico, & excidio Ierosolimitano, Ioannes Nauclerus chronographię, par. 2. generatione 3. Pineda lib. 11. Monar. Eccleſiſt à cap. 10. vsque ad 24. suplementum chronicarum, lib. 8 & Suetonius in vita Titi. cap. 8. D. Auguſt in tract. 49. in Ioan. & D. Gregor. in moral. cap. 13. & D. Chryſoſto in Ioan. homil. 63. & 64. Ceballos tom. 4. commu. q. 906. seu fin. nu. 394. & 395. E Lib. 1. in Eutropium. pag. 84. F Cap. duo 26. dist. c. tanta, 86. dist. c. qui consentit, 11. q. 3. Constantius Rogerius in tract. de legis potentia, 1 p. §. reſtat. num. 7. & seq. Valançuela in monitorio, aduersus Ducem & Rempub. Venetor. 5. par. num. 211.

aliter temporali saluti consulere non possunt, nisi pec-
16 cando, abstinere debeant, † existimantes se iam non habere quid faciant: *g* cum obtentu humanæ politię non sit aliquid in religione nouandum, nec possit Princeps
17 tuta † conscientia in sua Prouincia liberam religionem permitere, *h* sicut enim impossibile est corpus vnũ plura capita habere, pluresq; animas, cum religio sit anima in humano principatu, si plures essent religiones, monstruosum corpus efficeretur: nam sicut inter sidera & planetas vnus sol emicat, vnum Regnum, Regem vnum, & non plures capit; exercitus vno Duce regitur, mundus vniuersus vno Deo imperante disponitur, ita impossibile est vniformes hominum rationales animas regi nisi ab vna dirigente Religione. Imo tales nouato-
18 res † perdendi, dissipandi, comburendi. Et ideo inter
19 alia Philippus † Rex noster (in cuius Regia dignitate sacerdotalem animum licebat agnoscere) tanta Sacerdotes, & res sacras veneratione prosequebatur, *i* vt moriẽs eius filio, nũc feliciter regnanti, commendauerit Religionis Christianæ defensionem, obedientiãquè Apostolicæ Sedi habendam, ac vt strenue hæreticos persequeretur: quod saluberrimum consilium etiam ipse à *K* patre Carolo acceperat recte intelligentes conseruari, & au-
20 geri Monarchiam, † defensione Ecclesiæ, & sacrorũ ve-
21 neratione: *l* indeque cępisse Deum, † Domui Austriacæ tot augmenta concedere, ex quo Rodolphus eius primus conditor, Sacerdotem corpus sacrosanctum Domini nostri Iesu Christi ad infirmum rure gestantem, equo descendens, sublebauit, & pedester iuxta equitantem Sacerdotem incesit. *m* Religionis namq; cura neglecta, absquè dubio totius corporis Reipublicę subsequetur,
22 † Deo permittente ruina; cum nulli Reges feliciores, nulla Regna, nullęue Respublicę Catholicã, & Christianam vnitatem, & religionem amplectentibus, extiterint: at contra, paganis, infidelibus, & hæreticis nulli infeliciores enarrari possunt: *n* Quorum si aliquando felices

G Cap. facit. 22 q. 2.

H *P.* Ioan. Azor institut. moral. par. 2. lib. 11. c. 6. vers. an Rex tuta conscié tia, col. 1239.

I Sanctus Cardin. Borromeus in oratio. habita ad suum primum concilium Mediolanense in fin.

k Dionysius Paul. Lopis in tract. de quatuor Patriarchalium sedium erectione, cap. 12. num. 18. Sandoual. 2. par. histor. Caroli V. lib. 30. §. 5. fol. 106 Cerdan à Tallada in veri loquio, c. 9 § 4.

L Pluribus comprobat Petrus Binsfeldius de iniurijs, c. 7. quæst 1. conclu. 12. dubio. 2. pag 295. & seq. Iulius Anto. Brancalasus in philosophia Regia, lib. 4. de religione, p. 96. vers. Austriaca domus, & seq. §. 94.

M Vuelephangus Lazius Reipub. Rom. lib. 11. c. fin. pag. 886. in prin Brancalassus vbi proxime, pag. 104. §. 95 nu. 12.

N Petrus Grego lib. 13. de repub. c. 10. per tot. & lib. 22. cap. 14. Cerdan de Tallada, en el verdadero gouierno, c. 4. Ioan. Botero, vbi sup. Iustus Lipsius ciuil. doctrin. lib. 1. c. 3. & in notis ad illud. Paramo de orig officij S. Inquisit. lib. 2. tit. 3. c. 7 per tot. & olim multa me legisse memini, apud Bodinum, dum eius lectio erat permissa, Pater Ribadeneyra. en la institucion del Principe Christia. lib. 1. c. 27. cũ duobus seq. Ianson. Doc-comensis Frisius, in Gallo Belgico, tom. 2. lib. 8. pag. 198. & lib. 10 pag. 342. latissime Thom. Bozius de signis Eccles. tom. 1. lib. 10 signo. 41. c. 7. vers. ob hęc etiam contingit, pag. 776 & lib. 12 signo. 53. c. 7. & 8. pa. 961. & 966 & seq.

& latius tom. 2. p. 3. lib. 20. à signo. 89. & pag. 66. c. 8. vsque ad lib. 24. & signum 100. & pag. 624. per totos illos quatuor libros hoc institutum prosequitur, & pluribus comprobat Iulius Anton. Brancalassus in medulla politicorum 4. lib. de religione, §. 78. pag. 59. & seq.

lices exitus videantur extitisse, hoc Deo permittente euenit, vt eorum medio, tanquam iustitiæ diuinæ executorum, pro peccatis puniamur, & resipiscentes illi à nostris superati, lapsu grauiori ruant,[o] vt prædixit Deus per [p] Prophet. Isaiam, his verbis: *In indignatione enim mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui*, & post pauca, *Gens enim, & Regnum, quod non seruierit tibi, peribit.* Et ita prædixit Remigius Episcopus Rhemēsis,[q] cū Clodouęum in Gallia Regem inungeret, tandiu Regnum duraturum esse, quandiu in eo Religio, & iustitia colerentur: quod non vanum fuit oraculum, cum nostris temporibus viderimus, quantas neglectu Religionis Regnū Gallicum acceperit calamitates, vltra quod sufficiat nobis pro exemplo proponere Regnum Angliæ, quod prędę, & maximis calamitatibus, ob contemptum Religionis expositum est.[r] Quid de Belgio dicemus? vbi aliquos legimus, quo acęphali dominarentur, non dubitasse Reipublicæ statum prosternere, ac pessundare, eiusquè tranquillitatem inuertere, auitam Religionem, ac pietatem violando: cuius neglectus, ac prolapsus nunquam sine noxa, & graui Reipublicę damno esse potest, vt in Germania, Austria, Polonia, Hungaria, Dania, Bohemia; in quibus variæ earum regionum Vrbes humano, ac ciuili sanguine maduere, euerso ad extremum Reipublicæ statu, quorum ruina stantium debet esse metus,[s] vt aliena pericula nos reddant cautos.[t]

Secundę vero pupillę obiectum est proximus,† quatenus ei ius suum ęqualiter reddi debet, tam † in commutationibus, secundum proportionem arithmeticam, quam in distributionibus, secundum proportionem geometricam: non solum respectu subditorum inter se, sed etiam subditorum quoad Principem, & superiores; & Principis, ac superiorū, quoad subditos[u]. Eorundem oculorum palpebræ sint † secretum, & silentium, quibus consilia Regia tegi oportet,[x] vt significauit ille. Qui Minotaurum labyrintho inclusum depinxit,[y] & ideo tradit Valerius Maximus,[z] nunquam patres conscripti taciturnitatem, optimum, ac tutissimum

23 24 25

O Claudian in Rufin. lib. 1. pag. 49. ibi iniustos creuisse quæror, tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant.

P Cap. 60. Ver. 10. 12.

Q Petrus Faber lib. 3. semestrium, in notis ad c. 18 pag. 266.

R Ioannes à Chokier vbi sup. lib. 1. cap 5. & Valançuela vbi sup. 5. par. n. 214 & seq Baptista Fulgos. dictorum, & factorū memorabilium, lib. 1. cap. 2. de spreta Religione.

S Cap. si enim in fin. glos. lapsum, in cap. citius 44. de pœniten dist. 2.

T Cap. hi duo de consecratio. dist. 1. glos. in c. 1. 27. q. 1 glos. exemplum, in authen. de mandatis Principum, §. titulos, collatio. 2. & Valançuela vbi sup. nu. 217. & 218. P. Anton. Possevinus de theorematibus politicis, & militaribus, pag 11.

V Fernandus Rebellus de obligatio. iusticiæ. 1. par. lib. 1. de præludijs iustitiæ. q. 3. sect. 3 pag. 20.

X Glos in cap. de forma, vers. de secreto, 22. q. fin. Guerrero in speculo iur. cap. 71. nu. 5 & 16. Anton. Thesaur decis. Pedemonta. 1. in fin. Camillus Borrel. in additio. ad Bellugam, rub. 10. verbo capite plectendi.

Y Pier. Valeria. de sacris liter. Egiptio. lib. 3. vers. Apud Romanos, pag. 31. Hieronymus Ruscelli, en la empresa de Gonçalo Perez Secretario del Rey nuestro señor, que esta en el cielo, lib. 3 pag. 319.

Z Lib 2. de institutis antiquis. c. 1. & lib. 3.

mum administrandarum rerum vinculum labefactari volebant: imó omnes tanta charitate patriæ tenebantur, vt eorum arcana multis seculis nemo Senatorum enuntiauerit, quia (vt inquit Salomon [a]) *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.* Et semel emissum vo-
26 lat irreuocabile verbum; [b] & nescit insipiens quid amittit. Obiectum † com mune oculorum erit vtilitas publica, quód videri nequit sine medio vi-
27 sus, † quod est illuminatio diuina, quæ donum consilij appellatur, [c] sine quo sæpé euenit, vt oculi non verum rerum colorem sensui communi representent, sed dicant album nigrum, & nigrum album, contra quos inquit Dominus per Isaiam: [d] *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

A Prouerb. cap. 10. versic. 19.
B Horat. in epistol. 19. lib. 1. ad Lolium.
C Guilielmus Peraldus in summa virtutum & vitiorum. tom. 1. tracta. de donis, pag. 577 & pagi. 609.
D cap. 5. versi. 20.

§. Nonus.

Aures capitis politici, quæ sint, & de earum officio, & ministerio.

SVMMARIVM.

Familiares, seu cubicularij Principum comparantur auribus, & quare, 1.
Aures quare sint geminæ, 2.
Princeps non tantum debet deferre familiaribus, vt nunquam ab eorum sententia recedat, 3.
Principem cunctatorem esse oportet in credendo, 4.
Prouerbium Augusti: Festinalenter, explicatur, 5.
Titi & Vespasiani in numismate imago quid significaret, 6.
Sententia cur debet ferri à iudice sedente, 7.
Celeritas reprobatur in decernendo sed laudatur in exequendo decreta, 8.
Principem non oportet esse nimis incredulum, nec leuiter ab his quæ maturo sunt decreta consilio recedere, 9.
Oculi & aures si pugnantia offerant Principi, quibus magis assentiendum, 10.
Tegere, & simulare quando Principi concessum, & necessarium, 11.

§. Nonus.

1 SVNT etiam in hoc capite aures, quales sunt familiares Principum, † qui Cubicularij dicuntur, seu Cancellarij palatini, cæteriqúe, qui secretorum eius sunt participes, ac in eius priuatã gratiam fuerunt admissi, quorum

medio debet Princeps intelligere, & audire subditorum querelas, pauperũ oppressiones, regni calamitates, ac denique totius Reipublicæ statũ; nam qui domi clausus est, vera nõ nouit: hoc tãtum cogitur scire, quod illi loquũtur, qui sĩ simul consilium capiant ad decipiendum Principẽ, facit iudices quos fieri non oportet, amouet à Republica quos debebat obtinere, ac denique (vt Diocletianus dicebat *a*) bonus, cautus, optimusque venditur Princeps.

Duæ sunt aures, † vt intelligant isti Principum familiares, alteram more magni Alexandri contradicenti seruari oportere, iuxta illud: 2

Cur geminas homini concessit Iupiter aures?
Posset vt hæc lesis, illa patere reis.

Quod si inter se pugnantia audiant sensui communi cõmittent, qui in intellectum deferet, cuius opera verum à falso, iustum ab iniusto, æquum ab iniquo secernẽtes, quod verum, iustum, ac æquum agnouerint, amplectantur, & credant, Principique fideliter referant, à quo tamen non † tantum familiaribus deferri oportet, vt nũquam liceat ab eorũ sententia, & opinione recedere; ne illos adeò audaces efficiat, vt sua ipsius bonitate abutẽtes, non Principi, sed sibi ipsis consulant, non publicæ vtilitati, sed proprię auaritię inseruiant. *b* Oportet itaque Principem cunctatorem, † & lentum esse in credendo: *Nam qui citò credit leuis est corde*, *c* vt suspensi familiares, quotidie meliora consilia excogitare, ac prębere nitantur, *d* & ne gratia principali confisi, aliqua iniusta, & inhonesta ab eo petere audeant. Inde Paulus Manutius *e* literis aureis in valuis principalium aularum depingendum, ac describendum esse tradit † illud prouerbium: *Festina lentè*, quod vulgò, ac passim, ab Augusto dicebatur: *f* per quod monebat, vt ad rem agendam simul adhiberetur & industriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Ex quibus duobus contrariis constituitur maturitas. *g* Inde Titus Vespasianus † in suo numismate *h* Delphinum, & Anchoram apposuit, vt lentè festinandum Principi significaret, quod ostendit Alciatus his versibus: *i*

Maturare iubent propere, & cunctarier omnes,
Ne nimium præceps, neu mora longa nimis,

3 4 5 6

A Flauius Vopiscus in Aurel. refert Lipsius ciuil. doctr. lib. 3. c. 9. in fin.
B Cermenat. in rapsodia, cap. 18. pag. 194. & seq. pluribus exornat Petrus Gregor. de Repub. lib. 22 cap. 9. & 10.
C Ecclesia. c. 19.
D Pluribus eleganter cõprobat Lipsius ciuil. doctri. lib. 4. cap. 14.
E In Adagiis, pag. 619. in editio. Veneta.
F Suetonius in vita August. c. 25. Aul. Gelli. noct. Aticar. lib. 10. cap. 11. Macrobius lib 6. Saturnal. cap. 8. Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, libro 2. cap. 31. versic. Y por esto, pag. 451.
G Bartholo. Philippus in tracta. del Consejo, y Consejeros, discurso 1. §. 4.
H Antonius Augustinus dialo. 2. de las medallas, 8. medalla. Sebastianus Erizo de la medaglie de Tito, fol. 140. Hector Pinto 1. par. dialog. de la verdadera Filosofia, capt. 1. Ioannes de Torres licet aliter explicet 2 par. de la Filosofia moral, lib. 21. cap. 2. colu. 5. Pierius Valer. de sacris Ægyptiorum literis, libro 27 p. 254. E. & li. 40. pag. 433. A.
I Emblema 20. vbi scholi. Claud. Minois, pag. 99. & Francisci Sanctij.

Hoc

Hoc tibi declaret connexum echeneide telum:
Hæc tarda eſt, volitant ſpicula miſſa manu.

Nam qui tuto, citraque lapſum rem gerit, melior eſt quàm audax, & confidens, cùm tutiora ſint, quæ lentis conſiliis prouidentur, quàm quæ callidis conſiliis vrgentur. Nihil enim magni diſcriminis cõſiliis tam inimicũ, quàm
7 celeritas; † & ideo ius dicens debet pro ferenda ſentẽtia ſedere, *k* quaſi deliberatiore conſideratione fuerit proceſſum; breuitas enim temporis arguit fraudis ſuſpitionem, *l* & præſumptionem inducit, actum inconſideraté factũ: *m* quia tẽpore egemus, vt aliquid maturius agamus; *n* &
8 ideo † celeritas in multis reprobatur, & in multis laudatur. *o* Reprobatur in conſulendo, & deliberando; quia oportet lentè conſulere, & tardè deliberare. Laudatur in exequendo, quia conſulta, & deliberata feſtinãter fieri debent, & celeriter ſunt peragenda: vt ſignificarunt Aſtrologi, ſagitarij ſignum, ſemihominẽ, & ſemiequũ, depingentes, *p* quia tardum conſilium longè præſtantius eſt, præceps autem ſemper habet comitem pœnitẽtiam; & ideo Carolus Quintus *q* Rex noſter ſolebat dicere: *Tarditatem animam conſilij eſſe, celeritatem executionis, vtramque porrò ſimul iunctam, eſſe quintam eſſentiam laudabilis Principis, & Conſiliarij prudentis.* Nollem tamen Principem † nimium quoque incredulũ eſſe, verum in his
9 omnia recto iuditio temperari, non vt Nero, qui fidem omnibus delatoribus adhibens, delatos interdum bonis, & vita crudeliter priuabat: at contra Cæſar non ſuſtinuit credere, in ſe ipſum aliquos coniuraſſe; imò ne ſcripta quidem illorum nomina legere voluit; & Achab, Micheæ prophetę monitis credere noluit; *r* ergo moderatè, grauiterque Princeps cuncta veſtiget, veſtigata deliberet, deliberata exequatur; neque enim decet ab ijs, quæ maturo ſemel conſilio decreta ſunt, leuiter vllorum delationibus, aut perſuaſionibus remoueri; *ſ* quod ſi † oculi, & aures pugnantia inter ſe ad
10 caput deferant, magis oculis, quàm auribus, credendum eſt, ſimulans tamen, nedum timet falli, fallere doceat eos, qui à ſuis conſiliis diffidere Principem videant; cùm vnuſquiſque velit ſibi credi, & habita fides, ipſam plerumque obliget fidem: & (vt

k Bald. in l. 1. nume. 5. C. de ſentent. ex breuiloc. recitand. Rolandus conſil. 41. nume. 14. & 15. volum. 1. Camil. in additio. ad Bellugam, rubri. 5. verſic. Ius dicentium eſt ſedere, gloſ. 1. ibi, Vel ſi ſtando, in l. prolatam, C. de ſentent. & interlocutio. omnium iudic.

L Gloſ. in l. ſi ventri, §. eorum. vbi Ripa à nume. 3. ad plura inferens, ff. de priuileg. creditorum. Viuius deciſ. 375. du me 9. & 10.

M cap tum ex literis. de reſtitutio. in integrum. Socinus conſil. 92. num. 12. & 18. in 4. Pariſ. conſi. 89 num. 30. in 1. Medicis de legibus, 4. par. quæſt. 15. num. 3.

N cap. ſi Rector. 43. diſtinct. ca ponderet, 50. diſtinctio.

O Gloſ. celeritate, in cap. fin. de electione, in 6.

P Conſiderar Luys Valle de la Cerda en ſus auiſos en materia de eſtado, conſideratione 11. pag. 60. ad med.

Q Ioannes à Chokier in theſauro Aphoriſmorum politicorum, lib. 3. capi. 20. pag. 271. in fin.

R 3. Regum, cap. 20.

S Cermenat. in rapſodia, cap. 22.

dicebat Sigismundus) *Nescit regnare, † qui nescit dissimulare.* Et Tiberius r nullam ex suis virtutibus magis quam dissimulationem diligebat, quæ in priuata fronte releganda, sed in publica valde necessaria, u si illa iuxta piorum virorum consilium, & doctrinam, Principes, & magistratus vtantur, absque mendacio, & fidei violatione (in quo maxime Rex noster Ferdinandus Catholicus ab scriptoribus extollitur) quia nunquam regent, qui non tegent, nec aliter possunt hi, quibus commissa est tota Respublica, ad effectum consiliorum suorum venire, nisi multa dissimulent. 11

T Tacitus 4 annal.

V cap. vtilem simulationem, 22. quæstio. 2. Sanctus Thomas 2.2. quæstio. 40. ar. 3. vbi eius commentatores P. Binsfeldius in commentar. ad titul. de iniuriis & damno dato, cap. 8. quæsti. 1. conclusio. 34. pag. 541. Legatus Caroli Paschalij cap. 54. Paleotus de consultatio. 2. par. quæstio. 4. verrsic. Nec enim christianis auribus. Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 4. per tot. Pater Marquez en su Gouernador christiano, lib. 1. cap. 14. & lib. 2. cap. 7.

§ Decimus.

Nasus capitis politici quis sit.

Consilium supremum Aragonum est nasus Regis, 1.

Istius nasi nares sunt duo Regentes cuiusque Prouinciæ huius Aragonum coronæ, 2.

Consiliarij Principum debent habere sal scientiæ & conscientiæ, 3.

Ratio status nõ debet deuiare à lege Dei, & eius mandatis, 4.

Magister Ludouicus de Aliaga laudatur, 5.

Rex noster Philippus in omnibus suis actionibus vult suam voluntatem esse conformem diuinæ, 6.

Consiliarij debent esse sapientes, & timentes Deum, 7.

Regentes supremi consilij Aragonum laudantur, 8.

Camillus Borrellus notatur, 9.

Consilium supremũ Aragonum si non parem, saltim secundum, post supremum Castellæ locum habet, 10.

Appellatione Consilij supremi in Prouinciis coronæ Aragonum de quo intelligatur, 11.

Sardiniæ negotia in supremo Aragonum Consilio tractantur, 12.

Cæsaraugustanus, & Barchinonensis conuentus iuridici Hispaniæ, 13.

Causæ appellationum ex Valẽtia, Sardinia, & Balearibus insulis, ad supremum Aragonũ Consilium deferuntur, 14.

In Aragonia, & in Principatu Cathaloniæ non extrahuntur causæ extra regnum per appellationẽ, sed ibi est illarũ vltimus recursus, 15. & 16. 29.

Cõsiliarij liberè suũ votũ proferre tenentur, & quid si Regẽ contra sentire sciant, 17.

Ratio quare Consiliarios non nimis acutos, sed mediocris ingenij esse oporteat, 18.

Pertinacia est, quæ impedit recta consilia, sicut si neruus opticus obstruatur impedimento, est, ne oculi videant, 19.

Circumstantiæ rerum sunt in consultationibus expendendæ, 20.

Enume-

Enumerantur aliquæ qualitates boni Consiliarij, 21.
Euentus rerum non demonstrat bene vel male consultum, 22.
Cancellarius est caput & Præses Consilij Regis, 23.
Cancellarius habet primum locum apud Regem post primogenitum, 24.
Cancellarius in Aragonia debet esse Archiepiscopus Cæsaraugustanus, vel alter Prælatus Regni, 25.
Quod sit munus Vicecancellarij, 26.
Cancellarij officium, cur non sit in vsu, 27.
D. Andræas Roig Vicecancellarius laudatur, 28.
Regentis Cancellariam ministerium, 30.
Præsides curare debent ne animi sui votum pãdant lingua, aspectu, vel vultu, vt Consiliarij liberius suum proferant, 31.
Pragmatica Regni Balearium refertur, 32.
Doctor Michael Martinez del Villar laudatur, 33.

§. Decimus.

QVemadmodum aspectus, & auditus, organa (oculi quipè, & aures) editissimum occupant locum: Ita odoratus organum in eâdem capitis regia, tanquam arce est collocatũ, quod à Latinis † nasus appellatur, per quem
1 odorum omnium species ad cerebrum feruntur, cui ea ratione Consilium nostrũ supremum Aragonum recte comparatur, maxime cùm habeat
2 duas † nares, qui sunt illi duo cuiusque prouinciæ Consiliarij, vulgo Regen
3 tes nuncupati, qui vtrumque sal habent, † conscientiæ, cum eorum gubernaculum lex sit diuina; nullus enim prudentior consiliarius Christo, *a* qui nõ solum sapiens, sed ipsa sapientia est: Is ergo qui ante quam aliquid agrediatur, diuinam gratiam, & opem petit, nihilque aliud expetit, nisi voluntatem Dei explere, nunquam re vera deseret eum Dominus, quin lucẽ suam ei copiosè emittat, cum ipse lux mũdi sit, sine qua, quamuis aliàs perspicax, & oculatus sit Principis Consiliarius, ruet in multos errores, imó in omnes miseriarũ abyssus; cum à se solum habeat ignorãtiæ tenebras; quas illuminabit Dominus lumine suo, si non fiduciam inprudentia humana constituat, di-
4 uinique numinis benignitate, † & auxilio spreto, ad euanidas politici status rationes, vt Assà, *b* & Ephrain *c* confugerint, vt ille Nicolaus Perenotus Dominus Granbelle, qui offerenti cuidam illi Cæsaris locum in commentariis, ad probandum callida consilia in bellis vtiliora, cum Cæsar celeritate varias fuisset nactus victorias, respondit, illum, vnicum tantum sibi proposuisse finem, honorem. At christianis Principibus duos fuisse fines propositos, illum scilicet, & animæ salutem. Cuius curam cum commisse-

A D. Augustin. de verb. Domini in Matth. sermo. 8. in fin.
B 2. Paralipome. cap. 14. & 16.
C Oseæ 12. ibi, Iuxtà vias eius, & iuxta adinuentiones eius. P. Petrus de Ribadeney. li. 1. del princ. christia. aduersus Machauelum. Baron. in epito. pagi. 586. D. Augustin. lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 24. & 25. Ioanes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cã. 22. & lib. 3. c. 20.

rit Rex noſter Philippus Magiſtro Ludouico Aliaga, † cuius naturæ lenitatem, religionem ; animi pietatem, integritatem, & ingenij vim, varia eruditione refertam,negare non poſſum, me ſemper vehementiſsime amaſſe & ſuſpexiſſe : ſanctiſsimé & prudentiſsimè eumdem ad tractanda iura maieſtatis,tanquam vnum ex ſuis Conſiliariis promouit, ne quid ratione ſtatus â lege diuina deuium ſtatuatur : cum ſemper intendat Rex catholicus, † in omnibus ſuis actionibus & conſiliis ſuam voluntatem diuinæ adęquare & conformem eſſe:ita vt nec etiam ob vniuerſi orbis monarchiæ interitum,vel in minimo ab ea recedere vnquam permitteret.Habent etiam ſal ſcientiæ,ne(vt inquit Iuſtinianus)ab aliis quęrant,quę ipſos ſcire oportet, ſed ſunt viri ſapientes, † & timentes Deum,in quibus eſt veritas;&qui oderunt auaritiam,quæ(vt inquit Apoſtolus *d*) *eſt idolorum ſeruitus*;& ideo vulgariter conſiliũ hoc ab omnibus Sanctũ appellatur, in quo adſunt duo † Regentes Aragonenſes, duo Cathalani,& duo Valentini. 1 * Quorum omniũ virtutes, &egregiæ animi dotes,adeó omnibus notæ ſunt ,vt melius ſilentio, quàm oratione breui laudari poſſe iudicauerim,cum ſint illi ætate, integritate, & iurisprudentia, ac rerum experientia inſignes; boni publici, ac iuſtitiæ amatores,paſsionibus vacui, ac in Reipublicæ adminiſtratione maxime periti,non adulatores,ſed veraces,in hiſtoriis,tam domeſticis, quàm externis verſati,graues,& non feſtini in conſulendo,taciturni, & ſecreti,ac in omnibus integræ,& probatæ vitę,omnibusq;virtutib⁹ refertiin quo Cõſilio vltra plures ſcribas minoris ordinis adſunt quatuor 2 * Secretarij, quorũ primus Prothonotarius appellatur,quod is negotia Regnis totius Coronæ Aragonũ † communia expediat:cum cæteri ſingularũ Prouinciarum tantum rebus gerendis ſint pręfecti.Sed Camillum Borellum *e* de hoc Conſilio diſerentem in quatuor cum nõ ita, vt in aliis, diligentem notaui. Primo,dum hoc Aragonię conſilium poſt plura alia conſilia,quibus iure pręferre debebat, † nominauerit, cum hoc iam decreto Regis Philippi noſtris primi,cęteris verò ſecundi;fuerit contradicto rio iudicio deciſum,vt à nullo alio, niſi à ſupremo Regis Caſtellę Conſilio, præferri poſſit; ita vt vbicunque ambo concurrere ſimul debeant, ſecundum locum , noſtrum obtineat; & in progreſſu manũ dexteram occupet Pręſes Regij conſilij Caſtellæ cũ ſuis Conſiliariis; ſiniſtrã verò Vicecancellarius cũ ſuis Regentibus. Secundo,quod per anthonomaſiã conſiliũ ſupremũ, † intelligatur conſiliũ Caſtellę,& quod dum Rex nominat Cõſilium

D Ad Epheſios cap. 5.

1 * Don Andres Roig Valentinus Præſes Conſilij. D. Philippus Tallada Valentinus. D. Thomas Martinez Bocli Aragonenſis D Saluator Fotanet Cathalanus. D.Lucas Perez Maurique Aragonenſis. D. Ioannes Sétis Cathalanus.

2 * D. Franciſcus Gaſſol. Auguſtinus Villanueua,& eius ex fratre nepos Ioannes Laurẽtius Villanueua, ac Dominicus Ortiz.

E de Regis catholici prę ſtantia.cap.66.nume. 22. 26. & 30.

filium ſuum, de eo per excellentiam intelligatur, quia hoc procedit inter Caſtellanos: inter Aragonenſes vero, Cathalanos, Valentinos, Sardos, & Balearium Inſularum incolas, ſemper de Supremo Aragoniæ Senatu intel-
12 ligitur. Tertio, dum inquit res Sardiniæ † in Conſilio Italico tractari, imo negotia vtriuſquè Siciliæ, mero iure, in Conſilio Supremo Regis Aragonum, tanquam Regnorum ad hanc coronam ſpectantium, eſſent tractanda: ſed iuſtis de cauſis nouum conſilium, non multis ab hinc annis, quod Italicum dicitur, fuit erectum. Quarto, & vltimo, dum, numerans Hiſpa-
13 niæ † conuentus iuridicos, obliuioni tradit Cæſarauguſtanum, quem inter Conuentus Hiſpaniæ enumerat Plinius, *f* & Tarraconenſem, qui hodie apud Barchinonenſem ciuitatem reſidet, quaſi extra orbem Hiſpanicum cõſtitutos: Valentinum non enumero, nec etiam Sardiniæ, & Balearium Inſularum cum in eis cauſæ non finiantur, ſed iſtorum regentium munus ſit, partibus, quæ ex illis
14 Prouincijs ad Regẽ † appellant, ius dicere. Nam Aragonenſium, & Cathala-
15 norũ cauſæ, † ſingulari priuilegio, intra ſuorũ Regnorũ reſpectiuefines, debent finiri, nec poſſunt inde extrahi; atquè ita contentioſę iuriſdictionis
16 tribunalia noſtri Regni † ſuprema ſunt, cum in eis ſit vltimus cauſarum recur-
17 ſus: quibus exceptis, in omnibus alijs tenentur bona, & iuſta Regi † conſulere, ita vt ſi videant tractari de rebus, quæ vergunt in detrimentum Regis, vel Regni, (quod idem eſt vt infra oſtendam) ea, qua decet modeſtia, & reuerentia; impugnando, curent impedire, non tacendo, nec dubiè loquendo, nec fugiendo conſilium, ſed conſulendo liberè, apertè, & ingenuè, dando rationes cur id fieri non debeat, perquirendoquè vias, & modos quibus illud non perficiatur, nec excuſabitur Conſiliarius, dicendo ſe fruſtra diſſentire, cum maior pars contra ſentiat, & odium ſibi fruſtra quærere is, qui gratiam expectat, ſummam eſſe dementiam, ex quo nullum fructum ſecuturum certum eſt, quia qui alterius ſententiam non ſequitur, non cum eo, ſed cum cauſa diſſidet; imo tanta eſt veritatis vis, vt ſperandum ſit alios mutaturos ſententiam. Quod ſi nihil aliud conſequatur, ſaltem hoc faciens muneri ſuo ſatisfaciet, fructumquè bonæ conſcientiæ, qui maximus eſt, colliget. Nec enim ciuitati, vel Reipublicę, Regi, vel Regno ſententiarum diſſenſiones quidquam officiunt, ſed vtilitatem potius afferunt, ſi libero, apertoq; pectore quiſquè quod ſentit, pro communi, & publica vtilitate, in nullius verba Iuratus, efferat. sed hanc libertatem in conſulendo, quam primam conſilij publici legem eſſe Dyomedes apud Homerum *g* ſic tradit,

F Lib. 3. hiſtoriæ naturalis, cap. 3.

Prima etenim lex eſt, in coetu quemq; loquentem
Dicere, quæ libeat, tum libera verba profari.

G Iliad. 7. pluribus comprobans Ianus Langleus, ſemeſtrium, lib. 7. c. 6.

Vellem

H 2.Regum cap.12.
I Danielis cap. 5. ibi. O Rex.
K In prohem.suasor:
L Ioan. Chokier, d. lib. 3.cap.1. per tot. Brancalassus in medulla politicorum, lib 5. de iustitia, §. 88.num 11.
M Osorius lib.7. de Regis institutione.
N Ouid.epistо. 2. Phillidis Cicero.in initio orat. pro Rabirio.

Vellem sic prudentiæ sale conditã, vt eam Consiliarius mitiget, & temperet morum iucunditate, lenitate, & breuitate, memoria virtutum, quibus maiores Reges floruerunt, similium rerum vituperatione, alienæ personæ introductione, vt in Nathan, *h* & Daniel, *i* aliqua pręmissa, vel postpositа laudatione, veniæ deprecatione, culpę translatione in alios, expositione vtilitatis, ac necessitatis; indicatione malorum, quæ ex intempestiuo silentio, ex adulatione, vel ex assentatione oriuntur, & alijs modis, quia Reges, & Principes habent palatum delicatum, & ideo melle lenire oportet, cum vt inquit Seneca, *K* apud Reges etiam ea quæ prosunt, ita tamen vt delectent sua denda sunt. Sint ergo isti Consiliarij *l* non nimis acuti, † sed mediocris ingenij, quia subtilia, & ignea ingenia, suo assiduo motu, nouandis, quam gerendis rebus aptiora sunt; præ multiplici inuentione, & rationum copia plerumquè natant, & ęgre expediunt aliquid, cui insistant, & obsequij sæpissime sunt ignara, nec aliorum sententijs libenter acquiescunt; sed perturbationibus agitata ea sibi proponunt, quę nec sunt, nec erunt, aliorum mentem, & consilia, à subtili sua mente ęstimantes: ideoquè peruicacia sapientibus consilijs inimica, quæ raro sine mixtura demētiæ inuenitur, & qui illam habent, ingenij sui vim ostendere cupientes, cæteris sapientiores videri, concertant in consultationibus suam semper obtinere sentētiam, etiam cum Reipublicę damno, ita vt non ęqui rerum ęstimatores sint, sed concertatores: & sicut oculi (quibus supra Consiliarios comparauimus) si neruus opticus, † qui à cerebro descendit, obstruatur, licet clari, & lucidi appareant, nihil vident: ita istorum pertinacia consilio aditum obstruit, & fumus arrogantię inficit, ac inquinat. Sicut enim constantia non sinit hominem depraua-ri, sic nec pertinatia, sinit corrigi, proinde illa laudanda, ista emendanda. Nec turpè est cum re mutare consilium, seu saltem interpretatione lenire, & illud rebus occurrentibus aptare, pensatis circunstantijs, † cum sępe vnus circunstantiæ articulus totam eneruet, si non euertat, consultationem. Sint etiam bonis † artibus eruditi, maxime togata sapientia, quæ est legum, iurisquè peritia, longo rerum vsu periti, in historijs diligentissime versati, nequè pręsentia tantum sagaciter odorantes, *m* sed longe in posterum, quod vtile Reipub, futurum sit, coniectura prouidentes: cum, vt plurimum, futura pręteritis similia sint, & consiliũ futuri ex præterito veniat, rectius de futuris deliberabũt, si pręteritorũ meminerint, non vulgi opinione, nec rei euẽtu, † sed ratione & prudẽtia consilia metientes, cũ euentuũ felicitas in nostra potestate non sit, sed tantum ratio, *n* &

18 19 20 21 22

Careat

Careat successibus opto
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

23 Cõsilij supremi caput, † & Dux est Cãcellarius, qui, quia
24 primum locum habet † post Regem, ad dexteramquè eius sedet post primogenitum: *o* Ideo statutum fuit per
25 Forum † nostri Regni, *p* quod non possit creari nisi Archiepiscopus Cęsaraugustanus, vel Episcopi Oscenſis, & Tirasonẽsis, vel alius Regni Prælatus, cuius loco hodie est cõstitutus Vicecãcellarius, qui & Domini nostri Re
26 gis † Assessor dicitur, per quem ille loquitur, & bona, ac mala Regni, non Regi, sed Vicecancellario imputantur, quia ad eum, tanquam Regem representantem, grauissima queq; totius Regni negotia referuntur, & ea omnia ipse cum Regijs Consiliarijs confert, *q* eiusque muneri præcipuę incumbit, operam dare diligentem ne quod rescriptum, edictum, decretum, contra ius, aut Rempub. impetretur, cum ad eum spectet literas Regias subscribere, & obsignare: *r* qui si aliquando hoc facere recuset, illasque quasi contra forum expeditas cancellet, idest transuersis lineis veluti cancellis expungat, & illiniat: *s* Non facit vt Regis voluntati resistat, vel Regiæ clementiæ, & largitatis censorem, & moderatorem se præbeat, sed vt, pro potestate sibi à Rege concessa, tanquam eius summus Magistratus, & officialis, caueat; ne quod rescriptum eliciatur ab occupato grauioribus negotijs Rege, vel non satis attento, per obreptionem supplicantium, aut inuerecundam petentium inhiationem, qua plerumque Principes constringuntur non concedenda concedere: quod Rex fieri velle creditur, & fraudis admonitus, idem fecisset, vel omnino non concessisset: cuius officium summum est honorum fastigium, vltra quod nihil sperare licet homini togato, quia omnes Magistratus præcedit, *t* officium † namque Cancellarij ab aula recessit, forsan ex ea-
27 dem ratione, qua ab vsu Romæ recessisse tradit Casaneus

O Boerius in tract de auctoritate magni Consilij, num. 10. & in additio. ad Io. de Montag. num. 117. Couar. pract. cap. 4. n. 10. Archidia. & Cardin. Alex. in cap. Hadrianus el 1. 63 dist. glos. in prohem. regularum Cancellariæ, p. 12. vers. nam ipse est preses late Lucas de Pena in rubric. C. de quæsto. & Magistra. lib. 12. Doctores in c. vt nostrum de offic. ordina. Albericus in dictionario, verbo Cancellarius l. 4. tit. 9 part. 2 & ibi Gregorius Lopez, & l. 13. tit. 18. partita 4.

P Foro 1. tit. de officio Cancellarij.

Q Lucas de Pena in rub. C. de quæstorib. lib. 12. & in l. neminem, C. de Decurion. lib. 10. Guillelm. Benedict. in cap. Raynutius, verb. & vxoré, decis. 2. n. 222. in fin. Boher. in tract. de auctorit. magni, consil. nu. 113, Belluga in specul. Princip. rubr. 6. vbi eius addit. Camil. verb. Quæstor. facit l. 2. tit. 9. part. 2. Purpurat in l. 1. nu. 93. ff. de offic. eius, Petrus Gregor. in sintagm. iur. vniuer. lib. 47. c. 29. Noster Iacob. Morlanes in resp. pro Regno, nu. 1319. & 1556. & Ludou. Martinez ibidem, nu. 828. Couarr. pract. quæst. cap. 4. nu. 10. col. 3. & 4. & nouissime Anton. Oliban. de iur fisci. c. 4. nu. 39. & seq. Bardaxi for. 1. nu. 2. tit. de offic. Cancellar.

R Foro de voluntad. tit. de officio Cancellarij.

S l. Cancellauerat, & l. seq. ff. de his quæ in testa. delentur. l. si chirographũ ff. de probatio. Couarru. vbi sup.

T Redin. de maiesta. Princip. vers. Sed etiam legibus oportet esse armatam, numer. 81. Casaneus in catalog. glor. mundi, 7 par. consideratione septima, in principio.

neus, u licet alij nullo tempore extitisse Rom. Pon. Cancellarium affirment. x Quam summam dignitatem nostris tẽporibus Doctori D. Andrę Roig, † viro nobili Valentino collatam fuisse, totę Regiæ Coronæ Aragonum maximè congratulandum est, cum ab omnibus, eius summa prudentia cum maxima iustitia, & religione cognita sit, & eius virtutes quotidiè a singulis inceſſabili laudum prædicatione extollantur. Sed quia, iure Regni y, causę non possunt † extra Regnum cognosci, nec partes litigantes ad litigandum extra Regni limites compelli, nec D. Rex possit literas quæ decisionem contineant concedere extra Regnum. Domino nostro Rege absente, vel etiam præsente (si Vicecancellarius non sit Regnicola) est Regens officium † Cancellariæ, cuius partes sunt illę, apud Locumtenentem generalem Domini nostri Regis, quas apud Regem Vicecancellarij supra diximus. 28 29 30

Hoc tamen vellem cuiusuis consilij præsides monere, † vt dum consiliarij, suum, in quouis negotio votum emittere debent, ne sui voti animum pandant, non tantum lingua, sed nec aspectu, vel vultu, ne consultoribus assentiendi materia detur; cum semper illis, veluti auctoribus, quæ ab alijs dictæ sunt sententiæ, adscribantur, rectiquè consilij accedat gloria: sed illius prudentissimi Senis Nestoris, Agamennoni Græcorum Principi consilij dati apud Homerum, z meminerint his verbis. 31

Quonian tu pluribus vnus
Imperitas, populosq; Regis, tibi sceptra ferenda,
Iupiter ipse dedit, qui nobis omnibus esses.
Consilijs Dux, & rebus, qua propter & ipsum
Te decet, & multos audire, & dicere multa.
Cedere deinde locum, verba opportuna volenti
Dicere, & vtilibus pensare negotia dictis,
Et quæ sunt meliora sequi, non fidere soli,
ipse sibi, &c.

Ex qua ratione sapientissimè Philippus Rex in pragmatica † Regiæ Audientię Regni Balearium (vt refert a eiusdem Regni Regens olim Cancellariam meritissimus, nunc vero in supremo Regis Aragonum Consilio Fisci Aduocatus, 32

V Vbi supra, 4. par. consideratione 13. Conrrad. in templ. omni. iudic. lib. 1 cap. 1. §. 4. vers. Cancellarius, cuius meminit glos. literarum, in c. statutum, de rescrip in 6. Benedict. in cap. Rainutius, verb & vxorem, decis. 2. nu. 203. Bardaxi in for. 1. nu. 3. tit. de offic Cancellarij.

X Gomez in prohem. regul. Cancellariæ, & post eum Grauat. in annotat. ad practi. Vestrij. lib. 1. c. 4. nu. 11. & nouissime Sigismundus Scacia de iudic. c. 20.

Y Obseruan. 2. tit. quod cuiuscumq; vniuersitatis, obserua. 4. tit. de appellatio. Foro Item que ningú Iudge, tit. priuileg. generale Aragonum, obserua. 1 tit. de iurisdictio. omni. iudic. Bardaxi in commẽ ad priuileg generale, nu. 13. & duob. seq. Molin. in reportor. verb. extra Regnum, vers. 1. 2. 6. 8. & 9. & verb. Rex, vers. D Rex existens extra Regnum quid potest, & sequent. cũ schol. Portol. ibi nu. 261. & 264. & verb. appellat. nu. 131. Iacob. Calicius in Margarita fisci, dub. 8. vers. 62. fol. 117. & vers. 213 fol. 134.

Z Iliad. 7.

A In eruditissimo appendice de innata Regni Aragonum fidelitate. § 9. p. 261. vbi allegat Paleot. de sacro consisto. 5 p. q. 2 fol. 229. & tacitum lib. 1. histo. asserentem rara temporum fœlicitas vbi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet.

catus, maioribus magiſtratibus pro eius eruditione generis claritate ac virtu
33 te dignus † Michael Martinez del Villar) ſtatuit vt Locumtenens generalis
directè, vel indirectè, per interpoſitas perſonas, aut alias, tam in tractatu negotiorum, & cauſarum, in Regia Audientia, quam extra illam, intentum, aut votum ſuum non aperiat Conſiliarijs, nec inter dicenda ſuffragia dicentes interpellet, nec alia faciat, per quæ senatores ipſi minus libere ſuffragia ferant.

§. Vndecimus.

Os capitis politici habet dentes, & linguam, non tamen guſtum in palatu, & quare.

Prorex & Gubernator Regni, repreſentant os capitis politici. 1.

Ante legem Regiam Proconſules, & poſt eam Proconſules Auguſtales, Præſides, ac Præfecti Prætorio, in Prouincias mittebantur, 2.

Prorex eſt Vicarius Regis, 3.

Prorex in Aragonia iurat eadem ſolemnitate qua D. Rex. 4.

Aliqua ſunt in Regno quæ à perſona Regis ſeparari nequeunt. 5.

Prorex debet diligentiſſime obſeruare inſtructionem. 6.

Facta à Prorege contra inſtructionem tenent, licet à Rege poſſit reprehendi. 7.

Iuriſdictio Proregis, an ſit ordinaria, vel delegata. 8.

Prorex poſt depoſitum officium Excellentiæ titulo fruitur. 9.

Non exiſtente Locumtenente generali Domini Regis, gerens officium Gubernatoris præeſt Regiæ Audientiæ. 10.

D. Ioannes Fernandez de Heredia laudatur. 11.

Primogenitus maior quatuordecim annorum ipſo foro eſt Gubernator Regni. 12.

Gubernator Regni creatus à Rege, cuius conditionis eſſet olim; & cuius nunc ſit Regis officium Gubernationis. 13.

Regentis officium generalis gubernationis, & eius Aſſeſſoris quando ceſſet. 14.

Iuriſdictio per quem exerceatur abſente à Regno D. Rege, nec exiſtente eius Locumtenente generali, ac Gubernatore 15.

Dentes oris politici quid ſignificent 16.

In Aragonia non conceditur euocatio ad Regiam Audientiam ex cauſa miſerabilitatis perſonarum. 17.

Lingua quare labijs & dentibus circumcluſa. 18.

Lingua ad quæ vtatur præſes prouinciæ, & quomodo 19.

Lingua quare ſit vna. 20.

Linguam aliqui, aduocatis comparauerunt, & quare. 21.

Alij Regentem Cancellariam, vel Aſſeſſorem Gubernatoris linguam eſſe præſidum dixerunt. 22.

Quare guſtum Præſidem Prouinciæ non oporteat habere, 23.

Lege lata non de ea, ſed ſecundum eam iudicandum eſt 24.

Aſſuefacti veneno aliqui pro cibo vtuntur. 25.

Aliqui impugnant mores & leges ſuæ patriæ minime conformes. 26.

Leges cuiuſq; prouinciæ oportet eſſe diuerſas. 27

Æqui-

Æquitas pro locorum, & regionum ratione mutatur. 28.
Iuris principia apud omnes gentes eadem, tamen ex illis deductæ conclusiones sæpe variantur. 29.
Præses Prouinciæ, mores, & leges prouinciales debet scire illasq; diligenter obseruare. 30.
Nouitates vitandæ, tanquam maxime nocibiles Reipublicæ. 31.
Peregrinos cur à Republica exulandos aliqui statuerint. 32.

§ Vndecimus.

EST præterea in hoc corpore os: † per quod significatur Locumtenens domini nostri Regis, illo, ac eius primogenito, ab his Aragonum regiæ coronę regnis absente, cum amplissima potestate, & iurisdictione, in casu à Foro permisso, constitutus, *a* illi communicãdo vices, ac voces regias cum clausula, alter ego, quæmadmodum *b* ante legem Regiam † Proconsules ad Prouincias à republica Romana missi, Imperio, & insignijs Consularibus, maiestatem consulum, penes quos summa potestas populi Romani, & imago Reipublicæ posita erat, representabant, & post legem Regiam Imperatores, cum vbiquè esse non possent, Vicarios suos, amplissimis titulis ornatos, qui Proconsules Augustales, Præsides, aut Præfecti prętorio cognominabantur, ad regendas Prouincias mittebant. Si ergo Prorex Vicarius Regis est † eadem persona cum Rege, cuius vices gerit iudicabitur, *c* & idem vtriusquè tribunal, iurisdictio, atq; potestas, *d* & ideo eadem solemnitate † iuramentum pręstare tenetur *e* in Eccclesia Maiori ciuitatis Cęsaraugustę, coram eiusdem Iuratis & Dipputatis Regni 1 2 3 4

A Crassus in tract. de exceptio. exceptione 1. nume. 50. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrupto, q. 51 num 9. & 18. & facit text. in l. 2. C. de offic. eius qui vices alter. gerit. For. vnic. tit. quod dominus Rex non possit facere Locumtenent. vbi Bardaxi num 6. & de offic. Gubernat. quęstio. 5. titu. 3. pag. 53. colu. 2. & num. 51 pag. 78. col. 1. & q. 7. nu. 35. Cancer variaresolutio. 2. p. cap. 3. nume. 325. & seq. Thomas Gram. consil. 82. Casane. in consuetud. Burgun. rubri. 3. § 3. versic. Quila, folio 102. Tiraq in ll. connubiales, verb Contra te. glos. 3 num 131. Auenda. in dictionario verb. Visorey. fol. 208 Belluga rubri. 6. fol. 85. Raudensis decis. Pisana 44. num. 24. Molin. verb. Locumtenens generalis. For. 2. de pace, ibi: Vel tenentem locum regis.

B cap. legatos, de officio legati in 6 l fiin aliquâ. 7. §. cum plenissimam, ff. de offic proconsul. vbi obseru. Budæus. & Bald. Alexan. ab Alexand. dierum genialiũ, cap. 27. Vvolfangus Lazius in comment. Reipublicę Roman. lib. 2. cap. 6. Ioannes Lorinus in commentar. acto. Aposto. cap. 13. versic. 7. & cap. 18. num. 12.

C Cap. grandi de suplenda negligentia Prælato, vbi Perusin. nu. 5. Ancharran. not. 5. Cardin. Florenti. in Clement. 1. oppositione 6. de offic. Vicar. Archidiac. & Præpositus in cap Aretina. 63. dist. Capicius decis. 130. nu. 4. Iacob. in sua inuestitura, verb. Vicarius, num. 12. Gigas de crimine læsæ Maiestã. 1. p. q. 6.

D Cap. 2 de consuetudi in 6. l 2. ff. de offic eius, Casane. in cathalog glor. mundi. 7. p. considera. 25. Bart. in l hi quibus, §. 1. nu. 2. ff de lega. 3. Ias. in l. conuentionum nu. 2 de pactis, Aymo. cons. 144. num. 8. Nata cons 84 num 4 Riminal. cons. 3. num. 194. Auiles in cap præto. cap. 4. verb. Iusticia, Mandos. in praxi commissio forma 1. vers siue eorum Locumtenentibus, Belluga in speculo, rub. 6. nu. 8. & rub. 24. § fin. verb. Locumtenens, & rub. 25. num. 4 & eius additionator. Borrellus rubr. 1. verb. Locumtenens.

E Foro vnico, tit. coram quibus D. Rex, foro el Lugartenient. tit. de officio Iustiitę Aragonum, obseruan. 1. tit. actus curiarum,

F Cancer

gni in posse Iustitię Aragonum, sicut D. Rex, & eius primogenitus, vel non existente Iustitia Aragonum eovè impedito in posse eius locumtenentis, vel regentis officium Iustitiatus, vt iurauit D. noster Rex Philippus Secundus anno 1598, in posse Doctoris Ioannis Clementis Romeu collegæ mei. Qua ratione solum ea facere non poterit, quę iure patrię, † & moribus maiorum à regia persona separari nequeunt. *f* Quibus, vt inquit noster I.C. nec alium sufficere iudicarunt, quam Regẽ, â quo licet tan libera *g* mandata acceperit, tamẽ modestia, & reuerentia illum quasi remunerans, instructionẽ priuatam, † qua illius potestas moderari solet, diligentissime obseruare curabit: quod si non fecerit, licet reprehensione dignus † sit, & à Rege argui iure possit, tamen factum tenet, cum priuilegium tantum, & non instructionẽ, edere teneatur, *h* nec enim tam curiosa prouincialium procacitas est permittenda, vt audeant instructionem petere, vt liqueat, an cum ea facta Proregis cohęreant: sed est quasi quidam Regis institor, *i* pro cuius factis dominus Rex tenetur, & sibi debet imputare, qui præposuit eum, qui instructionem sibi datam nõ seruauit. *K* Hocque illum iusta de causa, ob singularem iuduſtriam, fidem, nobilitatem, ac grauitatem eorum, qui huic muneri præficiuntur, fecisse, pręsumẽdum est. Ncc credendum in illo particulari casu aliter dominum Regem iudicaturum, *l* quam eum, quem ad tanti officij magnitudinem euexit, & adhibuit. Cuius iurisdictio ordinaria † ab aliquibus, *m* ab aliis verò *n* delegata iudicatur: sed vt cumque sit, cum sit ad vniuersitatem causarum cum constitutione territorij morte Regis, cuius Vicarius est, non expirat, & post depositam administrationem † excellentia, & honore pristinæ dignitatis potitur, & fruitur; & quauis de causa *o* officium locumtenentis vacet, si D. Rex in regno non sit, is qui portat vices generalis gubernatoris: in regia Audientia † prœest, qualis est hodie D. Ioan-

F Cancer variarum p. 3. cap. 3. num. 329. & sequẽ. Marcus decisio. 317. nume. 24. & 421. nume. 1. lib. 1. Borrellus ad Bellugam, rubri. 24, ad fin. & noster Bardaxi de officio Gubernator. quæstio. 5. post princip. nume. 3. pagi. 52. versic. pro declaratione. & in commentar. ad For. vnic. titu. de officio Locumtenentis generalis, num. 3. fol. 72. Oliban de iure fisci, cap 4. nume. 58. & seq.

G in l. nam salutem, ff. de offic. præfecti vigil.

H Legatus Caroli Paschalij cap. 58. & 59. * & fuit decisum in processu Francisci Amigo super iurisfirma, licet contrariũ sentiat Cerdan de Tellada in veriloquio, cap 10. pag. 123.

I l. 1. §. est autem, & l. fin. ff. de institoria actionẽ, l. 1. §. 1. ff. nautæ caupones, Socinus cons. 144. colum. 2. & 3. volu 2.

k l 3. ff. de publica. § fin. instit. de obligatio. quæ ex quasi delicto. Georgius de Cabedo par. 2. decis. 80. nu. 5 decis. Genuæ 14. nume. 13.

L l. 1. de officio prœfecti prætor. glos. in cap. quę de causa 2. quæstio 4.

M vt voluit Oliban de iure fisci, cap. 4. num. 37. & alij supra relati sub nume 1. Craf in tract. de exception. exceptione 1. nnm. 50 & facit l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit.

N glos. delegatus, in fin. in cap. cum causam, de appellation, glos. in cap. statutum, §. insuper, verbo, Moderatas, de rescrip. in 6. Ripa in l. quod iussit, num. 64. de re iudicata. Decius in cap. in literis, num. 20. de officio delega. cum concordan. per DD. in l. more, vbi Iason. num. 19. & 51. ff. de iurisd. Cerdan de Tallada in Veriloq. c. 1. §. 2. pag. 15. & 16.

O l. vnica. C. de comittibus, qui prouincias regunt, lib. 12.

D. Ioānes Fernādez de Heredia viribus, † & ętate iuuenis, fortitudine, animiq; cōstātia vir, sapiētia, prudētia, atq; cōsilio senex: qui licet vulgariter guberna tor regni nominetur; propriè tamen Regens officiū gubernationis vocatur; quia quēadmodū Prorex est locūtenēs generalis D. Regis, ita & iste Magistra tus est locūtenēs primogeniti eiusdē, qui maior quatuordecim annorū † gu bernator natus regni exiitit, p & equiparatur Cęsari, qui ab Augusto reg nante ad regendam aliquam prouinciam eligebatur ei post eius mortem in imperio succeſſurus, q quemadmodū Delphinus Francię Regi, ex eo enim solum quod succeſſor regni sit, à lege seu Foro habet pręrogatiuam, quod sit regni gubernator; & ideo natū diximus, Gubernator verò † à Rege crea tus datus appellatur, & tale officiū ante forū Regis Petri r personę magni sta tus solebat conferri. De qua, ratione magnę potentiæ, non audebant subdi ti cōqueri. Et ideo fuit statutum, quod regens officium gubernationis esset miles simplex, & media persona sui Assessoris iustitiā ministraret s quēadmo dum locumtenens generalis D. Regis media persona regētis Cancellariam, quorū munus cessat † eorū renunciatione; priuatione, vel morte, suspendi tur verò Assessoris iurisdictio, quādiu vacat officiū, Re gētis officiū gubernationis, vt fuit decisum anno 1554. quo obiit D. Franciscus de Gurrea, & anno 1590. quo obiit D. Ioānes de Gurrea, & 30. Augusti 1606. quo o biit D. Ioannes Fernandez de Heredia maior, quēadmo dum & Regentis Cancellariā si non sit in regno D. Rex vel locumtenens generalis ipsius, quod si fuerit defun ctus Regens officium † generalis gubernationis absente à regno D. Rege, vel eius locumtenente, iurisdictio, per or dinarios iudices exercebitur, sed in criminalibus consi liarij Regij ad hoc deputati illis cōsulēt, provt fuit respō sum anno 1554. per plures Iurisconsultos, ad hoc in do mibus diputationis congregatos.

Intra quod sunt † dentes, t quibus ostenditur fortitu do, qua resistere debet potentiæ diuitū & tyrānidi po tentum, ne opprimant inopes subditos, debiles, & viri bus inferiores: miserabilium namque causa, semper ab eo tractari, & pręcipua debet haberi, vt pos sit quando reddet rationem villicationis suę, dice re cum Iob: u *Oculus fui cæco, & pes claudo.* Atque ideo, si tales miserabiles personæ aduersariorū potētiā perhorrescant, deberet ad se libenter earum causas euo

c are

P Foro vnico, titu. quod primogenitus possit offi cium gubernationis, &c. Moli. in reportorio, ver bo, primogenitus. vers. 1. vbi Portoles, Bardaxi in tractatu de officio guber nationis, quęst. 2. & 3. & 5. num. 5. & 8. late & e leganter & in commentar. ad dict. For. vnicum. fol. 65. versic. difficultas & fol. 69. versic. notan dum. Oliba de iure fis ci, cap 3. num. 44. & ca pi. 4. num. 28.

Q Bardaxi dicta quæst. 3 pag. 17. colum 1. Caguo Ins in prooe. ff veter. n. 58

R Foro vnico, titu. quod regens officium guber nationis sit miles simplex

S Foro querientes, ti tu. de officio Cancella rij. Foro vnico, titu. de officio Locumtenentis ge neralis. Fo. o vnico de of ficio regentis officium gu bernationis, & vtrobi que Bardaxi.

T Eccles. cap, fin. ibi, Et nutabunt viri fortissi mi.

V cap. 29.

gni in posse Iustitię Aragonum, sicut D. Rex, & eius primogenitus, vel non existente Iustitia Aragonum eovè impedito in posse eius locumtenentis, vel regentis officium Iustitiatus, vt iurauit D. noster Rex Philippus Secundus anno 1598. in posse Doctoris Ioannis Clementis Romeu collegæ mei. Qua ratione solum ea facere non poterit, quę iure patrię, † & moribus maiorum à regia persona separari nequeunt. *f* Quibus, vt inquit noster I.C. nec alium sufficere iudicarunt, quam Regẽ, â quo licet tan libera *g* mandata acceperit, tamẽ modestia, & reuerentia illum quasi remunerans, instructionẽ priuatam, † qua illius potestas moderari solet, diligentissime obseruare curabit: quod si non fecerit, licet reprehensione dignus † sit, & à Rege argui iure possit, tamen factum tenet, cum priuilegium tantum, & non instructionẽ edere teneatur, *h* nec enim tam curiosa prouincialium procacitas est permittenda, vt audeant instructionem petere, vt liqueat, an cum ea facta Proregis cohęreant: sed est quasi quidam Regis institor, *i* pro cuius factis dominus Rex tenetur, & sibi debet imputare, qui præposuit eum, qui instructionem sibi datam nõ seruauit. *K* Hocque illum iusta de causa, ob singularem iuduſtriam, fidem, nobilitatem, ac grauitatem eorum, qui huic muneri præficiuntur, fecisse, presumẽdum est. Nec credendum in illo particulari casu aliter dominum Regem iudicaturum, *l* quam eum, quem ad tanti officij magnitudinem euexit, & adhibuit. Cuius iurisdictio ordinaria † ab aliquibus, *m* ab aliis verò *n* delegata iudicatur: sed vt cumque sit, cum sit ad vniuersitatem causarum cum constitutione territorij morte Regis, cuius Vicarius est, non expirat, & post depositam administrationem † excellentia, & honore pristinæ dignitatis potitur, & fruitur; & quauis de causa *o* officium locumtenentis vacet, si D. Rex in regno non sit, is qui portat vices generalis gubernatoris: in regia Audientia † præest, qualis est hodie D. Ioan-

F Cancer variarum p. 3. cap. 3, num. 329. & seqũ. Marcus decisio. 317. nume. 24 & 421. nume. 1. lib. 1. Borrellus ad Bellugam, rubri. 24, ad fin. & noster Bardaxi de officio Gubernator. quæstio. 5. post princip. nume. 3. pagi. 52. versic. pro declaratione. & in commentar. ad For. vnic. titu. de officio Locumtenentis generalis, num. 3. fol. 72. Oliban de iure fisci. cap 4. nume. 58. & seq.

G in l. nam salutem, ff. de offic. præfecti vigil.

H Legatus Caroli Paschalij cap. 58. & 59. * & fuit decisum in processu Francisci Amigo super iurisfirma, licet contrariũ sentiat Cerdan de Tellada in veriloquio, cap 10. pag. 123.

I l. 1. §. est autem, & l. fin. ff. de institoria actione, l. 1. §. 1. ff. nautæ caupones, Socinus cons. 144. colum. 2. & 3. volu 2.

k l 3. ff. de publica. § fin. institu. de obligatio. quæ ex quasi delicto. Georgius de Cabedo par. 2. decis. 80. nu. 5. decis. Genuæ 14. nume. 13.

L l. 1. de officio prefecti prętor. glos. in cap. quę de causa 2. quæstio 4.

M vt voluit Oliban de iure fisci, cap. 4. num. 37. & alij supra relati sub nume. 1. Craf in tract. de exception. exceptione 1. nnm. 50 & facit l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit.

N glos. delegatus, in fin. in cap. cum causam, de appellation. glos. in cap. statutum, §. insuper, verbo, Moderatas, de rescrip. in 6. Ripa in l. quod iussit, num. 64. de re iudicata. Decius in cap. in literis, num. 20. de officio delega. cum concordan. per DD. in l. more, vbi Iason. num. 19. & 51. ff. de iurisd. Cerdan de Tallada in veriloq. c. 1. §. 2. pag. 15. & 16.

O l. vnica. C. de comittibus, qui prouincias regunt, lib. 12.

D.IoānesFernādez deHeredia viribus,† &ętate iuuenis,fortitudine,animiq; cōstātia vir,sapiētia,prudētia,atq;cōsilio senex:qui licet vulgariter guberna tor regni nominetur;propriè tamenRegens officiū gubernationis vocatur; quia quēadmodū Prorex est locūtenēs generalis D.Regis,ita &istēMagistra tus est locūtenēs primogeniti eiusdē, qui maior quatuordecim annorū † gu bernator natus regni existit, p & equiparatur Cęsari, qui ab Augusto reg nante ad regendam aliquam prouinciam eligebatur ei post eius mortem in imperio succeſſurus, q quemadmodū Delphinus Francię Regi, ex eo enim solum quod sucessor regni sit, à lege seu Foro habet pręrogatiuam, quod sit regni gubernator;& ideo natū diximus,Gubernator verò † à Rege crea tus datus appellatur,&tale officiū ante forū RegisPetri r persone magni sta tus solebat conferri. De qua,ratione magnę potentiæ,non audebant subdi ti cōqueri.Et ideo fuit statutum,quod regens officium gubernationis esset miles simplex,& media persona sui Assessoris iustitiā ministraret ſ quēadmo dum locumtenens generalis D.Regis media persona regētis Cancellariam, quorū munus cessat † eorū renunciatione;priuatione,vel morte, suspendi- tur verò Assessoris iurisdictio,quādiu vacat officiū,Re gētis officiū gubernationis,vt fuit decisum anno 1554. quo obiit D.Franciscus de Gurrea, & anno 1590. quo obiit D.Ioānes de Gurrea,& 30.Augusti 1606.quo o biit D.Ioannes Fernandez deHeredia maior,quēadmo dum &Regentis Cancellariā si non sit in regno D.Rex vel locumtenens generalis ipsius, quod si fuerit defun ctus Regens officium † generalis gubernationis absente à regno D.Rege,vel eius locumtenente,iurisdictio,per or dinarios iudices exercebitur,sed in criminalibus consi liarij Regij ad hoc deputati illis cōsulēt,provt fuit respō sum anno 1554.per plures Iurisconsultos,ad hoc in do mibus diputationis congregatos.

Intra quod sunt † dentes, t quibus ostenditur fortitu do,qua resistere debet potentiæ diuitū & tyrānidi po tentum,ne opprimant inopes subditos,debiles, & viri bus inferiores : miserabilium namque causa, semper ab eo tractari, & pręcipua debet haberi, vt pos sit quando reddet rationem villicationis suę, dice re cum Iob: *u Oculus fui cæco, & pes claudo.* Atque ideo,si tales miserabiles personæ aduersariorū potētiā perhorrescant,deberet ad se libenter earum causas euo-

care

P Foro vnico,titu.quod primogenitus possit offi cium gubernationis, &c. Moli.in reportorio, ver bo.primogenitus.versi.1. vbi Portoles, Bardaxi in tractatu de officio guber nationis,quęst.2. & 3. & 5.num.5.& 8. late & e- leganter & in commen tar.ad dict. For. vnicum. fol.65, versic.difficultas & fol. 69. versic. notan dum. Oliba de iure fisci,cap.3. num.44. & capi.4.num.28.

Q Bardaxi dicta quæst.3 pag.17.colum.1. Cagno lus in procœ.ff veter.n.58

R Foro vnico,titu. quod regens officium guber nationis sit miles simplex

S Foro querientes, titu. de officio Cancella rij. Foro vnico, titu. de officio Locumtenentis ge neralis. Fo.o vnico de of ficio regentis officium gu bernationis, & vtrobi que Bardaxi.

T Eccles.cap,fin.ibi, Et nutabunt viri fortissi- mi.

V cap.29.

17 care: x tamen † in regno, y nec ex causa miserabilitatis, licet quemquam à suo iudice ordinario extrahi.

18 Habet etiam os intra se linguam, † tot valuis munitam, & circumclusam, vt ostendat Locumtenentem, seu gubernatorem debere esse cautum in loquendo; quia (vt inquit Salomon: z *Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* Itaquè prudenter, & sapienter debet linguam suam moderari; ne aut loquatur, vbi non oportet, vel quando non oportet; vel taceat quando necessarium est loqui, ne pœniteat cũ Rege propheta dicente: a *Quoniã tacui, inueterauerũt ossa mea, dum clamarẽ tota die.* Quia:

Nobile lingua bonum, si fari in tempore nouit;
Nobile lingua malum, si fari in tempore nescit.

19 Sed illa maximè vti debet, † ad faciendum certiorem Regem rerum seriarum, & magni ponderis, quę in prouinciis, quas regunt, se offerunt, & eueniunt, vt possit Rex, illis cognitis, statui publico consulere: satis enim scimus b consuetudinem Romæ obtinuisse, vt Prę fecti prouinciarum, si quid noui de subito euenisset, id quale esset, summum imperium habenti Cęsari significarent, ac etiam eius medio membris, hoc est subditis, voluntas capitis supremi debet fieri nota, vt ita certiorati possint subditi suam voluntatem cum voluntate sui Principis vnire, in quo vera consistit fidelitas. Sed hęc

20 ideo † vna est, vt veritatem, & fidelitatem, qua in scribendo vti debet, demonstret; scio tamen alios lin-

21 guam † aduocatis comparasse c qui ideo, si impij sint, nimisque solertes, ex sententia Accursij, d absque lingua à seculo recedere solent, vt in eo plectantur, in quo

22 peccauerunt. Alij e verò † Assessorem, seu Regentem Cancellariã, linguam præsidum esse dixerunt, cum eorũ medio illi negotia expediant, nec aliter valeant literæ & prouisiones iustitiæ, nisi à Regente Cancellariã, seu Assessore respectiuè sint subscriptæ: qui, si benè se gesserint, sperare possunt, se, cum lingua à seculo recessuros, cum cuiusdam optimi iudicis, cæteris corpo-

x l. vnic. C. quando Imperator inter pupillum & viduam. Couar. in pract. c. 6 & 7. Anton. Thesau. in decis. Pedemont. 177. Iacobus Cancer varia. resolut. p. 2. c. 2. n. 1. cum seq.

Y Obseruant. penul. titu. actus curiar.

Z Prouer. c. 13. versi. 3.

A psalm. 31.

B Legatus Caroli Paschalij, c. 61.

C Marc. Anto. Camos in microcos. 1. p. dialog. 17. pag. 204. col. 1. Greg. Sayrus in clauiRegia lib. 12. c. 22. à n. 10. cũ seq. Casane. in cathal. glo. mun. p. 7 conside. 28. Bobad. lib. 3. c. 14. n. 65. de quib. plura elegãter per Prospe. Caraui. super ritib. magnę curiæ, rit. 99. cũ duob. seqq. Villadie. in sua polit. c. 5. §. 1. n. 55. Marta de iurisd. 4. p. casu 115. per tot. Sarnens. in repet. c. si pater. de testam. in 6. vbi plures sãctos qui fuerũt aduocati refert. *Inter quos posset enumerari Ioanes Martinus Mirauete de Blancas, qui postquã diu cũ summa laude officiũ aduocati fiscalis exercuit, & ad consilium supremũ electus, ordine Carmelitarũ discalciatorũ fuit ingressus. Et fr. Martin de los Martires vocatus, quorũ in æternis tabernaculis sociũ esse pie credendum est, cũ eos in hac vita maxima fuisset deuotione prosequutus.

D In §. item Surd. verb. Amittunt. iusti. quib. non est permis. facere testam. Bustos in eius Rosario, sermo. 8. par. 1. Burg. de Paz in prooem. legum Tauri, num. 385. & 389.

E Camos 1. par. dialog. 12. pag. 142. colu. 1. Fontanella de pactis dotalib. clausula 3. glos. 1. num. 8. For. 1. de officio Locumtenen. gene. For. Querientes. & For. De voluntad, tit. de offic. Cancell. Moli. verb. Literę D. Regis, versi. Literæ, seu prouisiones.

ris partibus destructis,& putrefactis, linguam reseruatam esse legamus: *f* & beati Gregorij *g* corpore putrefacto, & in puluerem redacto, linguam fertur fuisse illęsam,propter iustitiam, quam perpetim colebat, atque tuebatur. Pręses autem prouinciæ, (quem † os 23
Regis diximus esse,)gustum non oportet habere, sed leges, ac mores prouincię, quam regit, licet ei duri, insipidi, vel amari videantur; inuiolabiliter obseruando comedere, ac diglutire debet; *h* cum sufficiat legem scriptam reperiri,vt obseruetur, quamuis dura, & iniqua aliquibus videatur. *i* Postquam enim est cõstituta, † non de ea,sed secundum eam iudicandũ est, 24
K absque inquisitione rationis, *l* cum satis sit quod tẽpore quo fuit lata ab habente legis condendę authoritatem,illi iusta visa fuerit,potueritque aliquem finẽ honestum habere,vt obseruetur:cum non omnium,quæ à maioribus statuta sunt,vel consuetudine recepta, ratio reddi possit, *m* maximè cum consuetudinis tanta sit authoritas, & excellentia, vt sępe † assuefacti veneno 25
pro cibo vti, in sui, optimum nutrimentum conuertant, *n* atque ita cum leges, mores, & consuetudines sint alimenta corporis, cui pręest;non oris, nec in eius nutritionem destinata, debet secundum illa, prouinciam sibi commissam regere,gubernare, & administrare, nam(vt inquit noster I. C. *o*) *Magnifaciunt Prouinciales seruari sibi consuetudines, & prærogatiuas.* Et licèt sint nonnulli, † qui nihil rectum putant,nisi quod ipsorum, 26
ac prouinciæ vnde oriundi sunt moribus conueniat, quibus licet diuersis legibus, ac moribus secundum diuersitatem regionis, vnde oriundi sunt educatis, non iusta videantur, sed venenum iudicent,

F Rebuf.in procem.concordator. statim in princip.

G Mart. Polon. in vita D.Gregor. Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 2. cap.1. exemplo 10. pagi 68.

H Petrus Gregor.de Republ.lib 22.cap.8. nu. 8. & lib.10.c.6.nu.17. Patricius de Repub.lib.3.titu.1. Bobadilla in sua politica lib.1.cap.5. num.9. Arnoldus in tract. de priuileg.statutor.lib.2.tit.8. num.10 & per tot. Aimó consil.463.num 12.Antonius Sola in constitutio. Subaudiæ,2 p titu.de obseruatione antiquor. decretor.num.4.& 5 Neuizanis inter consil.feudal. Bruni,consil.12. num.39. duobus sequentib.Vinius lib.2.decis.255.num.26. & seq.Casan.in cathalog. p.12.consideratio.51. & facit l.obseruare, §.ingressus,ibi, Magni enim faciunt prouinciales, seruari sibi consuetudinem istam.ff.de officio Proconsul.c.quis nescit, 11.disti. cum concord.per glo. in l.1. verb. a nullis. C. de excoctio.& translatio.militar. annonar. lib.12.

I l.prospexit,ff.qui, & à quib. De cuius intellectu aliis relatis Camillus Gallini.de verbor. signif. lib.10.cap.4 à num.12.vsque ad 24. Sebast.Medic. in repetitio.c.erit autem lex.n.73 & seq.4. distin. DD.commun.in l.1 & ibi Iaf.3.notab ff.quod quisque iur.Soci.Iun consi.15.n.19.& 20.lib.1.cum concor.perFeli.in c.si quando,n.11.&Ripa n.26.& 27. de rescrip.Corn.consi.73.in fin.lib.3.Roland.consi.99.n.47.lib.2.facit l.vnica,in princip.& in §.&cum lex.C.de cadu.tollen.Dec consi.452.&.563.ad fin.Iaf.consi.188.ad fin.lib.2.& in l.cum proponas, n.6. C de pact.Bald.consi.174.ad fin.lib.2.& consi.473.lib.5.Ange.consi.177.Osas.decis.67.n.12.Gallia.in consuet.Alex.præfa.8.n.45.Cepha.consi.408.Carpa.in prælu.ad statu.Medio.n.129.Beroi.in c.quæ in Ecclesiar.n.5.de consti.Sola in procæ.decretor.Sabau.glo.2.n.36.&37.

K l.& ideo.ff.de legib.DD.cõmunit.in l.Gallus,§.si eius qui,vbi Iaf.n.15.& 16.ff.de libe.& posth.Bald.in l.quid ergo.§.pœna gauior col,5.ff.de his qui notant.infam.

L argu.l.1.§.1.ff.de postulan.c illa,12.distinct.

M l.non omnũ,ff.de legib.Arnol.de priuileg.statutor.lib.2.ti.3.ad fin.

N Aul.Gel.noct.Attica.li.17 c,16.Casa.in cathalo.p.12.consid.51.

O in l.obseruare,§.ingressus.ff.de officio Proconsulis.

P In histo-

cent, tamen illi prouincię, cui prę-
sunt, erunt vtilia,
27 cùm omnes Prouinciæ † ab ipsius cœli naturali procliui
tate, & propensione sint diuersæ, & homines diuersarũ
conditionum, ac morum producãt: vt de locis mõtano
sis nostri regni, iuxta Aspensem saltum cõstitutis, dice-
bat Bernardinus Miedes. *p* Quare leges cuiuscumque
Prouincię oportet esse diuersas, secũdùm diuersos mo-
dos viuendi, & diuersas politias, ac mores hominum:
q non enim est expediens, omnes prouincias eisdem le-
gibus gubernari, (sicut videmus non qualibet in terra
sementem feliciter prouenire), *r* cùm singulę suos mo-
res peculiares natura, & cœli cõstitutione, habeant, qui-
bus gaudent, quibus vè ducantur: qui sępè simul cõcor-
28 dari nequeunt; *s* atque ita æquitas, † pro locorum, &
regionũ ratione mutatur, nec omnis naturalis ratio, est
recta in omnibus hominibus, cum quęlibet prouincia
abundet suo sensu, *& ignotæ Parthis virtutes, noua vitia.*
Cum (vt inquit Philosopus *u*) leges ad Rempublicam
accommodandæ sint, non è contra Respublica ad le-
29 ges, & licèt iuris principia † semper eadẽ pereq; sint apud
omnes gentes, et immutabilia omni tẽpore, quia vnus
est eorum magister, & Imperator Deus, *x* quæ qui cõtẽ
net, ipse se fugiet, & naturã hominis aspernabitur; tamẽ
cõclusiones, quę ex illis principiis deducũtur, variatis re
bus variantur; *y* hocq; prouenit à natura rerũ mutabi-
lium, & fluxibilium, ideoq; quædam seruantur in Castel
la, quę non in Aragonia, sed omnia hic, & illic, optimo
iure, rationeque naturali sustinentur: quia licèt varię sint
vniuscuiusque prouinciæ leges, tamen omnes opti-
ma ratione nituntur, quæ à prima dependet, *z* qua-
tenus æquitatis recta ducitur ratione, & suprema
autho-

P In historia latina nostri Regis Iacobi, I. lib. 1. fo. 38
Q Castro de legis pœnal. potestate, lib. 1. c. 2 pa. 27.
R Forcatul. in l. omnes populi, n. 5. ff. de iust. & iur.
S cap vltimo, 76. distin. cap. certificari. de sepult. argum. l. fine hęrede. §. Lu tius, de administratio. tutor. & l. si seruus pluriũ, §. fin. ff. de legat. 1. Rode-ricus Zamorens. in Specu lo vitæ humanæ, lib. 2. ca pi. 28. Camos in micro-cosm. 1. p dialog. 6. pa. 56 & 57. Arnol. de priuileg. statu. lib. 1. titu. 6. num. 9. Petrus Gregorius in præ-lud. optimi Iurisconsul. li-bro 2 cap. 2. & de Repu-bli. lib 4 cap. 4. nume. 2. Plutarchus ethicorũ mo-ralium, par. 2. in præcep-tis Reipublicæ gerendæ, pag. 534. Michael Vlzu. de regi. mund. 3. p. q. 2. nu me. 17. & 19. Brun. de sta tutis. art. 2 n. 7. Lancelot. Gallia. de statutis, verbo, Vxori, q. 4. n. 75. Capicius decis. 130. à num. 35. Bo-logninus de lege & iure, cap. 31. n. 15. Selua de be neficio, 3. p q. 22.
T Cor. Taci. li. 5. hist. ca. quia diuersitatẽ. vbi glo. de concess. præben.
V 4. policor. c. 11.
X Lactant. post Cicer. lib. de vero cultu, c. 8. & li. 6 institu. c. 8. Nicolaus Sera rius tom. 2. opusculorum Theologicor. disputa. de legibus articu. 19. p. 34
Y Sanctus Thomas 1. 2. quæstio. 94. artic. 5. So-to de iustitia & iure, li-bro 1. quæstio. 4. arti-

cu. 5. Fortunius Garcia in l. veluti, nume. 25. de iustitia & iure. Couarruuias in cap. quanuis pactum, par. 2. §. 4. nume. 6. Conanus lib. 1. commentarior. cap. 6. nume. 4. Aristotel. lib. 5. eticorum, cap. 7. Iosephus Gonçalez variarum quæstionum, cap. 38 à nume. 7. cum sequen. 14. & 77. Angelus Mathea-cius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 21. num. 33. & 35. & cap. 23. nume. 10 & 11. Cardinal. Belarmin. tom. 2. controuers. 4. principali, lib. 1. cap. 11. versic. Secunda, pag. 1024. Michael Vlzurrut de regimine mundi, qnęst. 1. quæstionis 3. principalis.
Z Beat. Thomas vbi supra quæst. 93. artic. 3. & quæst. 95. artic. 2. Soto vbi supra quæst 3. artic. 3. & quæst. 5. arti. 2 & Iosephus Gonçalez vbi supra cap. 41. nume. 1. & sequen. Medicis in tracta. de legi-bus, qnęst. 1. partis 1. nume. 5. glos. penult. in cap. penultimo, 103. distinct. & facit text. in §. quia igitur; in Authentico, de instrum. caut. & fide.

authoritate, nec ex eo, quod Forus vel obseruantia nostri regni aliqua iniusta impune permittat, a ab æterna recedit, quia non permittit, approbando vt bona, sed quia omnia scelera coercere non potest, impunita relinquēdo, b & vt inquit D. Chrisostomus: c *Permittimus, quòd nolētes indulgemus.* Quæ, quantumuis iniqua videantur, tamen ratione potestatis, & imperij ab æterna depēdet, quæ radix est omnium legum humanarum, quarum fructus sunt pax, & quies Reipublicæ. Præses ergo Prouinciæ, † quamprimum illam ingressus fuerit, dare debet operam, vt certior fiat morum, consuetudinum, & legum illius, vt secundùm illas imperare, & de Republica disponere valeat; morum enim ignoratio, impedit, irritaque facit cōsilia in ciuilibus negotiis, nam quos non nouit, regere non valet: nihil cogitans quod alienū, nouūque sit, † sed eam viam pergens, quam maiores instituerunt, quæque aliorum vestigiis sit attrita, iuxta illum Ennij versum, quem Cicero, vel breuitate. vel veritate, tāquam ex oraculo affatum censet: 30 31

Moribus antiquis res stat Romana, virisq;.

Et abiit in prouerbium Hispanum: *Mudar costumbre a par de muerte.* Nouarum enim rerum studium sæpè, Rem publicam labefactare solet, quā eam aliqua ex parte meliorem reddere, cùm omnes (vt inquit Plato d) eas leges colant, & innouare formident, in quibus educati sunt, maximè si illæ, diuina quadam fortuna, longis temporibus fuerint stabilitæ, & moribus vtentium confirmatæ: quas, si quis violare, aut innouare conabitur, cum rem tentet, neque facilem, neque tutam, ad quam & multum temporis, & magna requiritur potentia, omni studio prohibendus, & modis omnibus oppugnandus est, nam contēptus legum, & innouatio, ab antiquitate separata, non bonum ciuitati est studium: & ideo Romanus Pontifex, e quando cōtra ius antiquum, & maiorū institutiones aliquid innouat, sæpè excusatione vtitur, timens, ne reprehendatur, & causam, quę eius animum ad legem antiquam abolendam impulit, solet in principio nouæ legis præfari: quia in rebus nouis constituendis, euidens debet esse vtilitas, vt ab eo iure recedatur, quod diu æquum visum est: (*Cum imperium* (inquit Salustius f) *ijs artibus facile retinetur, quibus initio partum est,* Atq; ideo Augustus Cęsar, g inter præcepta benè administrandæ Reipubl. illud primum tradidit, leges firmiter retinere, neque

A Angelus Matheacius vbi supra cap. 23. num. 7. & 8. cum seq. Medicis vbi supra, par 4. q. 18. versic. Tertio modo dicitur illicitum & quæstio. 19. per tot.

B Barbosa 2. par. rubricæ, ff. soluto matrimonio, num. 11. cap. nerui, §. fin. 13. distin.

C Homil. 32. super 19. cap. Matthæi.

D lib. 6. de legib. & quæ tradit Arnold. de priuile. statut. & consuetud. lib. 2 titu. 6. per tot. Iulius Brá calas. in philosophia regia, lib. 22. cap. 11 §. 2. en los postpredicamētos de la Corte, pag. 187. & in naturali politica vniuersali, lib. 1. §. 29. Mambrin. Roseus de Principe, capit. 25.

E cap. non debet, de consanguinitate & affinitate.

F pro Catilina, & refert Iustus Lipsius lib. 2. politicorum, cap. 5. in fin.

G Dion. Cassius lib. 53.

neque quidquam in eis mutare, asserens, *Quod quæ eadem semper manent, & si sint vitiosa, vtiliora tamen sunt ijs, quæ subinde, etiam si in melius, innouantur*: Quia idem *h* prope est nouitas, quod non veritas, & vt inquit Aristoteles, *i* non tantum proderit legum mutatio, quantum cõ suetudo imperantibus non parendi nocebit, *K* cum tota vis parendi legibus, in more posita sit, qui nisi longo tempore non ingeneratur. Ex qua ratione aliqui tradiderunt, *l* aduenas, † peregrinos à Republica exulandos,
32 quia eorum admissio propter morum diuersitates solet sæpe in ea parere seditiones; quas omnem Rempublicam labefactare, ac in summam ruinam deducere certum est. *m*

H Quesada, quæst. 31. n. 24.

I 2. politicor. cap. 6. Castro de potest. leg pœnal. lib. 1. cap. 1. pag. 11.

k Duaren. in commen. ad tit. de constitut. Princip. cap. 1. vers. Illud præcipua animaduersione.

L Petrus Gregor. de Repub. lib. 23. c. 6. per tot. Marc. Anto. Camos in microcos. 1. par. dialog. 6. pagin. 56 & 57. Roder Zamorens. in speculo vitæ humanæ, lib. 2. cap. 28. Plutarch. in vita Licurgi. Alexan. ab Alexan. lib. 4. dierum genial. cap. 10. à ver. Solon vero, pag. 491. & vers. apud Indos, pa. 493.

Francis. Goelthasius de felici, & infelici Repub. fol. 18. col. 2. vers. Lacedemonij olim.

M Petrus Erodius rerum iudicatarum. lib. 8. tit. 4. cap. 41.

§. Duodecimus.

Collum coniungens caput ad membra, & è contra, quod sit, & stomachus cui comparetur.

SVMMARIVM.

Mvtuus amor inter Regem & subditos est collum corporis politici. 1.

Securior est custodia Principis, amor subditorum, quam armati milites, & arces. 2.

Per collum amoris, à Principe descendit in subditos iustitia & pax, & à subditis ascendit in Principem obedientia, reuerentia, & fidelitas. 3.

Propter conseruandum amorem inter caput & membra fuit institutus in Aragonia Magistratus Iustitiæ Aragonum. 4.

Stomacho quare tribunalia Regni comparentur. 5.

D. Martinus Baptista dela Nuça Iusticia Aragonum laudatur. 6.

§. Duodecimus.

1 COLLVM huius corporis † est mutuus amor, quo reciprocè se debent diligere membra, & caput; *a* cũ (vt quidam Pithagoricus dicebat) verus Rex eadẽ amicitia subditis est sociatus, qua Deus mundo, & in ipso contentis iungitur; omnemq; beneuolentiam primum à Rege

A Chrysosto. Iabellus in epitome 8. lib. eticor tractat. 2. c. 5. in prin. Ioan. Neuizan. inter Consil. feud alia, Bruni. cons. 12. numer. 67. cum duobus sequen.

à Rege in subditos, tum ab ijs erga ipsum, exhibere oportere; qualis paterna sit in filium, pastoris erga gregem, cum amor, & mutua dilectio sit compendium, & epithome totius diuini, & humani iuris, & ideo Apostolus, *b* docens, omnes Principibus secularibus subditos esse oportere, & teneri se inuicem diligere, inquit, *Quia plenitudo legis est dilectio.* Atque ita Princeps populum benigne complectatur, & diligat, iuxta illud.

Discite, qui populos ditione tenetis, & Vrbes,
Humanum vobis conciliare gregem.
Iustitiam colite, & mores seruate modestos,
Rex erit is populi, quem tolerabit amor,

Nam qui à subditis non diligitur, tanquam tyrannus dominatur. *c* Populus vero vicissim Principem reuereatur, obseruet, & amet, cum magnes amoris sit amor, qui est † in expugnabile munimentum, tutissimaq; Regum custodia, & non tam turribus, propugnaculis, mœnibus, satellitibus, præsidijs, aut armis continentur ciues in obedientia Principum, quam amore, vt inquit Claudianus. *d* 2

Non sic excubiæ, non circunstantia pila,
Quam tutatur amor.

Quia optimum Regni fundamentum, & præsidium, est subditorum amor, nullaque melior Principis custodia, quam vera, & firma eorum, quibus præest, beneuolentia. *e* Cum enim multi, & potentes ciues, non Principem formidare, sed pro illo timere, ac solicitos esse assueuerint; multis oculis, videt, multis auribus audit, & præsentit, quæ aduersus illum, qui cunctis optantibus viuit aguntur, & sub quo iustitia, pax, & securitas floret, quod si illum subditi non diligant, sed tantum metuant, odisse naturale est, & infestare, si possint, vt de Petro Primo, Rege Castellæ legimus, *f* propter summam sęuitiam à Fratre Henrico fuisse occisum, qui fratres occiderat. Quo amoris collo caput corpori, † & è contra coniunguntur, connectuntur, & colligantur, *g* cuiusquè medio à Principe in subditos, sicut à capite in membra, iustitia legalis emanat, & profluit; vnde culmen iustitię nuncupatur *h*: qua posita, in necessariam consequentiam, subsequitur pax, & tranquillitas 3

Reipub.

B Ad Romanos cap. 13.
C Casaneus in catalog. p. 5. consideratio. 31. fol. 139. Tapia de vera homini. nobilit. pag. 198. vers. nam si recte. Cermenat. in rapsod. cap. 20.
D In 4. consulatu Honorij. pag. 165.
E Cermenatus in rapsodia cap. 28, ex Plutarc, & alijs comprobat Iacobus Simancas lib. 3. de republica, cap. 12. nu. 4. & per tot. pag. 142. & seq.
F Rodericus Sancius in historia Hispan. 3 par. in eius vita, c. 15. cum trib. seq. Mariana in historia de rebus Hispan. lib. 17. cap. 13 pag. 824. ad med.
G Bart. in tract. de alluuionib. super verb. acquiritur, vers. Secundo viden dum Gabriel in 4. senten. dist. 15. q. 5. Ioan. Gerson. in remedio contra adulatores, considerat. 7. in 4. par operum.
H Petrus Gregor. in præ Iudijs opti Iur. Consult. lib 2. cap. 26. & 27. Cerdan de Tallad, en su verdadero gouierno, c. 3.

Reip ub. iuxta illud Psalmistę, *Iustitia, & pax i oſculatæ sũt.* Totius corporis augmentum, & prosperitas prouenit, cum illa dicatur omnis virtus, K qua homo bene disponitur, in ordine ab bonum publicum, eodemquè collo mediante à corpore in caput supremum ascendunt, debita fidelitas, obedientia, & reuerentia, ex quibus oritur obligatio in membris ad obseruationem legum, & mandatorum, á Principe emanantium: & Princeps, non solum propter ius, bene constitutum, atque redditum, sed etiam ob lenitatem, & mansuetudinem erga subditos, paternum quemdam ipsis in se amorem instillabit. Vt autem hoc mutui, atq; reciproci amoris vinculum,
4 inter caput, & membra non dissolueretur, † ille maximus Iustitiæ Aragonum Magistratus, cum initijs Regni fuit constitutus, qui vtrumque coniungit; & corporis & capitis faucibus adhęresćit: *l* tamen quia leges, &
5 mandata Principum, † apud sacra consistoria, Tribunaliaque Regia prius digeruntur, *m* ideo merito illa stomacho comparauimus. Hoc Iustitiæ Aragonum Magistratu cũ sũmo omniũ gaudio, & Regni felicitate fruitur
6 D. Martinus Baptista de la Nuça † vir sũma eruditione, ac maxima prudẽtia prædituś, quẽ, doctus prisca loquẽtem, & matura senex audit: cui, quod stipiti rami, quod radij Soli, quod capiti membra, quod fonti riuuli, hoc ei omnes Regnicolæ debere, & agnoscunt & fatentur: Cum omnia pro eius eximia sapientia, & disponat, & moderetur, per quem vt inquit Claudianus, *n* in Aragonia

Fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur senium iuris, priscamq; resumunt
Caniciem leges.

I Psalm. 8. Quarum laudes & effectus tradunt Guerrero vbi supra, cap. 49. Simancas de republi. lib. 3. cap. 9. Bouadilla in sua politic. lib. 4. cap. 2. num. 5. G. Cermenatus in rapsod. cap. 31. Bald. de pace constantiæ. § hæc sunt, num. 3. D. Augustin. de sermone Domini in monte, sermo. 57. Casaneus in catalog par. 5. consideratione 16. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, §. 1. glos. 1. per tot. & nu. 49. & in addit. ad Bellug in prohem. verb. incolumitas, & verb pacem, & rub. 8 verb. Iustitia & pace, & rubr. 11. § postquam. verb. nobilissima virtus; Anton. August. in epitome iuris Pontificij veteris, par. 3. lib. 29. tit. 1. per totum, Cerdan à Tallada in veriloquio. cap. 23.

K Iabellus in epitome lib. 5. ethicor. tract. 1. c. 1 col. 4 in pag. 65.

L Blancas in commentarijs rerum Aragonensium pag. 375. in prin.

M Bald in l. Aemilius, nu. 11. in fin. ff. de minoribus.

N In panegyri, in 4. con sul. Honorij, fol. 172.

§ Decimus tertius.

Cor corporis politici, & eius duæ auriculæ calorem temperantes quæ.

SVMMARIVM.

Nobiles, & Proceres Regni repræsentantur in cordẽ. 1.
Superbia primum hominis peccatum. 2.
Superbia commune nobilitatis malum. 3.
Duæ auriculæ cordis sunt religio erga Deum, fidelitas, & obedientia erga Regem. 4.
Superbiam nobilium quæ temperare valeant, 5.
Nobiles ingressum, progressum, & egressum

ab hac vita communem cum cæteris habent,6.
Nobilitas quando sit à Rege singulari gratia prosequenda, & in beneficijs præferenda,7.
Nobilitas vitijs obscurata non præferenda in honoribus, sed maiori odio digna.8.
Quid sit laudabilius in nobilitate.9.

§. Decimus tertius.

COR huius corporis repręsentatur † per nobiles, & proceres Regni: qui (vt ex Cicer. *a* tradit Rossinus *b*) ita se gerere debent, vt eorum consilia optimo cuiquè probentur, neque nocẽtes sint, nequè natura improbi, nec furiosi, nec malis domesticis impediti: sed Reipub. commodis, & maiestati studeant, ita vt ab omnibus summi viri, & coseruatores Regni iudicentur. Eorum tamen superbia *c* (primum † hominis peccatum,) *d* contemptor animus, & cupiditatis ambientis calor (commune nobilitatis † malum) *e* totum corpus exureret, & consumeret, nisi penes illud duæ auriculæ †(quas cordis flabellum & ventilabrum medici vocant) perpetuo adessent, suo continuo motu refrigerantes: quæ sunt, religio erga Deum, cui proprium est erecta deijcere, deiecta erigere; & fidelitas, seu obedientia erga *Regem*, qui ęquo iure omnes metitur, ac protegit, & in pace, & iustitia tuetur, atq; defendit. Multa tamen eorum superbiam confundere † poterant, *f* si se ipsos noscerent homines esse, (animalia quidem infelicia) in ingressu † ex vili materia seminis genitos, ac in peccatis conceptos, *g* corrupto menstruo sanguine in vtero materno nutritos, res adeó fœda vt refugiant eum oculi cernere, & manus contingere, & horreat etiam animus cogitare, & vt Canit Poeta Valentinus. *h*

1 2 3 4 5 6

Rusticus, & Princeps opera generantur eadem,
Omnes ergo sumus ventris in orbe pares.

In vallem lacrymarum, non sine magno parturientis dolore emissos, de mulieribus natos, *i* ac in nuda humo, nudos eiectos, ad vagitum statim, & ploratum: vt nullũ animalium aliud pronius ad lacrymas, & has protinus vitæ principio, vnam tantum ob causam, quia natum;

cuius

A In oratio. pro Sextio.
B Antiquitat. Roman. c. 18. lib. 1.
C Bald. in l. per adoptionem, 1. lectur. ff. de adoptio. Benedictus in c. Raynutius, glos. 1. num. 26. & verb. vxorem nomine Adelasiam. num. 966. Tiraquel. de nobilita. cap. 23. num. 2 & seq. Luc. de Pena in l. militarib⁹, in prin. C. de decurio. lib. 10. Prosper. Carauita ritu 160, numer. 2. Cuius verba in vers. Sed iste ritus, in nostris Baronibus sunt nimis notanda.
D Belarmin. tom 3. controuer. principal. 2. lib. 3. cap. 4. & 5. pag. 168. Paramo de origine offic. sanctæ Inquisitio. lib. 1. cap. 1. tit. 9. nu. 2.
E Salusti. in iugurth. Lipsius lib. 2 politicor. c. 15.
Đ. Augustin. lib. 5. de ciuitate Dei, cap 14. Ioannes Chokier in thesaur. aphorismorum politicor. lib. 6 cap. 3 & 4.
F Belarmin. tom. 3. controuers. 2. lib. 6. á cap. 9. pag. 357. vsq; ad cap. 13. pag. 363. Lelius Zancus in tract. de duelo inter militem sacrum, & seculare, lib. 1. c. 61. num 2. & lib. 3. in prohem Camos in microcos. 1 p. dialog. 9 Petrus Gregor. de repub. lib. 22. c. 6. num 4. & seq. Plinius in prohem. lib. 7. natural. histor.
G Psal 50.
H Iacob. Falcõ de paritate, & imparitate vitæ, epigram 23. fol. 6.
I Iob. cap. 14.

cuius abortus causa plerumq; fuit odor à lucernarum extinctu, vt quisquè consideret, quæ sit superbissimi animalium origo, k vt canit Poeta. l

Seruus vt in lucem nudus, sic Rex quoq; prodit,
Omnes ergo sumus vita in eunte pares,

In vitæ progressu nunquam in eodem statu permanet, sed perpetuę inconstantiæ, ac instabilitati seculi subiectus, vt canit Poeta Valentinus. m

Sunt hominum vitæ currentia flumina raptim
In mare, nempe mortem.

Ita vt eorum vita bulla sit, & vmbrę somnium, ac fumi vmbra, & vt canit ille idem Poeta. n

Quam cito discessit fugitiuæ aurora iuuentæ,
Et iuuenile mane:
Tam cito firma ætas, & vespertina senectus
Hos mihi franget artus,

In egressu deniquè. o

Putrescunt inopis, putrescunt diuitis artus,
Omnes ergo sumus iudice morte pares.

Victum, ac nutrimentum vermium futuros, & ex quorum carne (cuius nobilitas eos tantopere extollit) ijdem vermes gignendi, & procreandi sunt: qua ratione eos appellauit Iob. p Fratres, & sorores, vnde recte inquit Rex Propheta. q *Vniuersa vanitas, omnis homo viuens, tum & Cæsar, & nihil simul vtrumq; fuit.* Nobilitas † ergo ita 7
tuenda est, ac nobilium posteri singulari Regis gratia amplectendi, si ad natalium splendorem mores honestos, virtutemquè ipsi adiecerint: r quæ splendide enitescit in persona illustri, vt enim inquit Guillelm. Benedictus s nobilis quis dicitur quod præ alijs in virtutibus notabilis, alias ignaua † nobilitate nihil turpius qui si, maiorum gloria tumidi, opes, hæreditatesquè susceptas in nequitia, & leuitate consumant, si confisi auorum laude, ignauia ipsi, atquè socordia marcescant, præmia virtutum vitijs adipisci; virorum fortium loca per nobilitatis fucum, segnitia, & inertia occupare contendentes: videntur, (vt inquit Cicero) t obrepsisse ad honores errore hominum, & commendatione fumosarum imaginum, quos generi, non homini, maioribus, non moribus, auditæ nobilitati, non perspectę virtuti deferri dicendum est, cum vt inquit Ouid. u

K Plin. in prohem. lib. 7. natural histor. & cap. 7. Ioan. Chokier in lib. 6. thesaur. aphorismorum politic. cap. 4. Oña en sus postrimerias, 1. par lib. 1. c. 10. discurso. 1. pag. 334. & lib. 2. cap. 3. discurs. 2. pag. 668, & discur. 4. pag. 692.
L Falco vbi supra.
M Falco. ode. 1. de breuitate vitę.
N Vbi proxime.
O Falco. vbi sup.
P Cap. 17.
Q Psalm. 38.
R Mariana de Regis institutione lib. 3. cap. 4. pagin. 293. Ribadeneira en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. c. 6. & 7. Villadiego in prologo del fuero Iuzgo, glos. l. 8. à num. 24. cum seq vbi agit, quotuplex sit nobilitas, qualiter acquiratur. & quomodo probetur, & de eius priuilegijs. Casaneus in catalog. gloriæ mundi, par. 8. consideratio. 31. & facit cap. de multa de præbendis, vbi DD. Bald. in l. memini 11. C. de aduocatis diuerso. iudici. Tiraquel. de nobilitate, cap. 5.
S In c. Rainutius, verb. condidit. el 1. nu. 30.
T In oratione 38. in L. Pisonem.
V Lib. 13. metamor. fab. 1

Nam

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi.
Vix ea nostra voco.

Quia si eorum maiores castra sanguine parta, opesquè, & imagines, virtute quæsitas illis reliquerunt, quomodo credunt ipsi illa, ac claræ gentis, & nobilis familiæ nomen vitijs, & improbis moribus conseruare valere? Cum quanto parentum, & auorum vita clarior, tanto filiorum vecordia flagitiosior,[x] iuxta illud Iuuenalis.[y]

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Et (vt inquit Bohetius)[z] *Nihil in † nobilitate est magis laudabile, quam quod nobilibus necessitatem quandam imponit, ne à virtute maiorum deuient,* Ad quam eorum exemplo incitari solent prout Æneas Ascanium filium monebat illis verbis: 9

Disce puer virtutem ex me, verumq; laborem
Tu facito, mox cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorum,
Et pater Æneas & auunculus excitet Hector.

Maiori itaquè odio digni sunt, qui splendorem nobilitatis libidine, & impuritate obscurant, suisq; factis generis claritudinem amittunt, maiorumquè nomen clarum, obscurum reddunt, &, vt inquit Ouidius.

Perit omnis in illo,
Gentis honos cuius laus est in origine sola.

Nam & si.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo;
Non pluris faciam te, quam tibi rustica mater
Si sit, & ignotus rusticus ipse pater.

Nam, vt inquit Euripides,

Qui vero non iustus est, licet â patre meliore,
Quam Iupiter sit, genus deducat; ignobilis mihi censetur,

Ergo, vt inquit Claudianus. *a*

Virtute decet, non sanguine niti.

Nam vt tradit Iuuenalis. *b*

Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo
Sanguine censeri? pictos ostendere vultus
Maiorum, & stantibus in curribus Aemilianos?
Tota licet veteres exornent vndiquê cæræ
Atria, nobilitas sola est, atque vnica virtus.

§. De-

X Saluſt. in Iugurth.
Y Satyra. 8.
Z Lib. 3. de conſolatione, Thobiæ cap. 8. ibi, filij quippe ſanctorum ſumus, Lorinus in commen. in acta Apoſto. cap. 3. verſic. 25. pag 189. col. 1.
A In 4. Conſulatu Honorij, pag. 163.
B Vbi ſupra.

cuius abortus causa plerumq; fuit odor à lucernarum extinctu, vt quisquè consideret, quæ sit superbissimi animalium origo, k vt canit Poeta. l

Seruus vt in lucem nudus, sic Rex quoq; prodit,
Omnes ergo sumus vita in eunte pares,

In vitæ progressu nunquam in eodem statu permanet, sed perpetuę inconstantiæ, ac instabilitati seculi subiectus, vt canit Poeta Valentinus. m

Sunt hominum vitæ currentia flumina raptim
In mare, nempe mortem.

Ita vt eorum vita bulla sit, & vmbrę somnium, ac fumi vmbra, & vt canit ille idem Poeta. n

Quam cito discessit fugitiuæ aurora iuuentæ,
Et iuuenile mane:
Tam cito firma ætas, & vespertina senectus
Hos mihi franget artus,

In egressu deniquè. o

Putrescunt inopis, putrescunt diuitis artus,
Omnes ergo sumus ludice morte pares.

Victum, ac nutrimentum vermium futuros, & ex quorum carne (cuius nobilitas eos tantopere extollit) ijdem vermes gignendi, & procreandi sunt: qua ratione eos appellauit Iob. p Fratres, & sorores, vnde recte inquit Rex Propheta. q *Vniuersa vanitas, omnis homo viuens, cum & Cæsar, & nihil simul vtrumq; fuit.* Nobilitas † ergo ita tuenda est, ac nobilium posteri singulari Regis gratia amplectendi, si ad natalium splendorem mores honestos, virtutemquè ipsi adiecerint: r quæ splendide enitescit in persona illustri, vt enim inquit Guillelm. Benedictus s nobilis quis dicitur quod præ alijs in virtutibus notabilis, alias ignaua † nobilitate nihil turpius qui si, maiorum gloria tumidi, opes, hæreditatesquè susceptas in nequitia, & leuitate consumant, si confisi auorum laude, ignauia ipsi, atquè socordia marcescant, præmia virtutum vitijs adipisci; virorum fortium loca per nobilitatis fucum, segnitia, & inertia occupare contendentes: videntur, (vt inquit Cicero) t obrepsisse ad honores errore hominum, & commendatione fumosarum imaginum, quos generi, non homini, maioribus, non moribus, auditæ nobilitati, non perspectę virtuti deferri dicendum est, cum vt inquit Ouid. u

7

K Plin. in prohem. lib. 7. natural histor. & cap. 7. Ioan. Chokier in lib. 6. thesaur. aphorismorum politic. cap. 4. Oña en sus postrimerias, 1. par lib. 1. c. 10. discurso. 1. pag. 334. & lib. 2. cap. 3. discurs. 2. pag. 668. & discur. 4. pag. 692.

L Falco vbi supra.

M Falco. ode. 1. de breuitate vitę.

N Vbi proxime.

O Falco. vbi sup.

P Cap. 17.

Q Psalm. 38.

R Mariana de Regis institutione lib. 3. cap. 4. pagin. 293. Ribadeneira en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. c. 6. & 7. Villadiego in prologo del fuero Iuzgo, glos. l. 8. à num. 24. cum seq vbi agit, quotuplex sit nobilitas, qualiter acquiratur, & quomodo probetur, & de eius priuilegijs. Casaneus in catalog. gloriæ mundi, par. 8. consideratio. 31. & facit can. de multa de præbendis, vbi DD. Bald. in l. memini 11. C. de aduocatis diuerso. iudici. Tiraquel. de nobilitate, cap. 5.

S In c. Rainutius, verb. condidit. el 1. nu. 30.

T In oratione 38. in L. Pisonem.

V Lib. 13. metamor. fab. 1

X Saluſt. in Iugurth.
Y Satyra, 8.
Z Lib. 3. de conſolatione, Thobiæ cap. 8. ibi, filij quippe ſanctorum ſumus, Lorinus in commen. in acta Apoſto. cap. 3. verſic. 25, pag 189. col. 1.
A In 4 Conſulatu Honorij, pag. 163.
B Vbi ſupra.

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi.
Vix ea noſtra voco.

Quia ſi eorum maiores caſtra ſanguine parta, opeſquè, & imagines, virtute quæſitas illis reliquerunt, quomodo credunt ipſi illa, ac claræ gentis, & nobilis familiæ nomen vitijs, & improbis moribus conſeruare valere? Cum quanto parentum, & auorum vita clarior, tanto filiorum vecordia flagitioſior,[x] iuxta illud Iuuenalis.[y]

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Et (vt inquit Bohetius) [z] *Nihil in † nobilitate eſt magis laudabile, quam quod nobilibus neceſsitatem quandam imponit, ne à virtute maiorum deuient,* Ad quam eo- 9
rum exemplo incitari ſolent prout Æneas Aſcanium filium monebat illis verbis:

Diſce puer virtutem ex me, verumq; laborem
Tu facito, mox cum matura adoleuerit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorum,
Et pater Æneas & auunculus excitet Hector.

Maiori itaquè odio digni ſunt, qui ſplendorem nobilitatis libidine, & impuritate obſcurant, ſuiſq; factis generis claritudinem amittunt, maiorumquè nomen clarum, obſcurum reddunt, &, vt inquit Ouidius.

Perit omnis in illo,
Gentis honos cuius laus eſt in origine ſola.

Nam & ſi.

Sint tibi Gallorum Rex, & Regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo;
Non pluris faciam te, quam tibi ruſtica mater
Si ſit, & ignotus ruſticus ipſe pater.

Nam, vt inquit Euripides,

Qui vero non iuſtus eſt, licet â patre meliore,
Quam Iupiter ſit, genus deducat; ignobilis mihi cenſetur,

Ergo, vt inquit Claudianus. [a]

Virtute decet, non ſanguine niti.

Nam vt tradit Iuuenalis. [b]

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri? pictos oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantibus in curribus Aemilianos?
Tota licet veteres exornent vndiquê cæræ
Atria, nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus.

§. De-

§. Decimus quartus.

Iecur corporis politici in agricolis paſtoribus, & mercatoribus repreſentatur.

SVMMARIVM.

De agricolis, multa remiſsiuè, 1.
De paſtoribus, etiam multa remiſsiuè, 2.
Romanæ Reipublicæ & humani generis ſeminarium, à quibus ortum, 3.
Mercatores etiam in iecore comprehenduntur, & quare.
Artifices à multis laudantur, remiſsiuè, 4.
Qui vere mercatores, & laudandi, 5.
Mercatores Reipublicæ cauſa abeſſe dicuntur, 6.
Publicani, qui olim extiterint, 7.
Improbi mercatores illaudabiles, & qui ſint, 8. & 11.
Mercurium cur antiquitus & furto, & mercaturæ præeſſe diceretur, 9.
Mercatores improbi non admitendi in adminiſtratione Reipublicæ, 10.
Opes mercatorum ſolent durare, vt aranearum tela, 12.

§. Decimus quartus.

1 IN hoc corpore eſt etiam iecur, *a* † quod in agrico-
2 lis, & paſtoribus *b* † repreſentatur, à quibus nõ ſolũ
3 Rom. Reipub. ortũ eſt ſeminariũ, † ac prima regni incunabula

A Caſane. in cathalogo. 1 par. conſideratione 38, concluſio. 28 verſic. Sicut videre eſt, & par. 11. conſideratio. 37. Iacobus Collantes in commentariis pragmaticæ in fauorem rei frumentariæ, & agricolarum, lib 1. cap. 1 & 2. per tot. Pineda de la agricultura chriſtiana, 2. par. cap 1. 8. Tiraquel. de nobilitate, cap. 32. & de pœnis temperan. cauſa 11. Cardinalis Tuſchus concluſione 247. Agricultura. Petrus Gregorius dé Republica lib. 4. cap. 8. Ribadeneyra en la inſtitucion del principe chriſtiano, lib. 2. cap. 11. Camos in microcoſm. 2. par. dialogo 18. Bobadilla in politi. lib. 3. cap. 3. num. 61. Sfortia in tract. de reſtitutione, quęſtio. 9. artic. 7 & 12. Surdus deciſ. 237 à num. 3. cum ſequen. Menochius de arbitra. caſu 194. & 378. noſter Monter deciſ. 17. num. 38. & 39. Zamorenſ. in Speculo vitę humanæ, lib. 1. cap. 21. & 22. Iabellus in epitome 7, lib. politic. tract, 5. cap. vnico in principio, Arnoldus in tractat. de æquitate iuris, titu. 12. à num. 2. cum ſequen. Ripa in tract. de peſte, de remed. præſeruatiuis contra peſtem, à num. 206. vſque ad 238. 1. par. pag. 19. colu. 1. & ſequen. Alexand. ab Alexand. dierum genial. lib. 1. cap. 9. in principio, & lib. 3. cap. 11. pag. 339. Vide in dialogo æconomico Xenophontis interprete Volaterrano, pag. 1200. ad med. cum ſequen. & in l. colonos nunquam, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. iuncta l. 1. ibi, prouidendum vtilitati publicæ, C. qui ætate, vel profeſsione, lib. 10. Ioannes Botero lib. 8. de la razon de eſtado, cap. de agricultura. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum, lib. 3. cap. 1. Felinus in cap. ſuper eo, nume. 5. de teſtibus, Boherius deciſio. 322. nu. 11. Guilielmus in cap. Raynutius, verb. Et vxorem, deciſio. 5. nume. 339. & ſequen. facit obſeruantia; Item ſi alguno, ibi, Empero Infancion bien puede arar, podar, cauar, mas no deue auer otros meneſteres de officio, titu. declarationes domini Regis Iacobi, quod intellige in ſuis hæreditatibus, non conductus pretio, Auendaño cap. 14 Petrus Binsfeldius de iniurijs, & damno dato, cap. 8. quæſtio. 2. concluſio. 24. pag. 371. Villar Maldonado in ſilua reſponſorum, lib. 2. cap. 1. & 2. l. executores, iuncta l. ſequen. & Authentica, agricultores, C. quę res pignori, cap. fin. de tregua, & pace.

B Zamorenſis in ſpeculo, cap. 30.

nabula extiterunt, c sed etiam totius humani generis, quibus † mercatores adiungere possumus; d quorum tamen loco aliqui constituunt opifices, e tanquam magis Reipublicæ necessarios; quia nullum mercatorem vidimus propter mercaturam scriptis celebratum, multos tamen reperiemus f propter artificia encomiis, & libris commendatos; sed verius est sanguinem, quo caput, & corpus alitur, non solum ab agricolis, & pastoribus profluere, sed etiam à mercatoribus, † qui magno & personæ periculo, & rerum suarum dispendio, ab vna, in aliam prouinciam merces, quibus hęc abundat, & illa eget, vel è contra, transferunt g; vt ita eorum medio, & industria cuiusque prouinciæ necessitatibus succurratur: quos interim † Reipublicæ causa abesse auctor est Callistratus, h quamobrem, & apud Romanos naues, mercaturæ causa fabricantibus, aliqua præmia, pro cuiusque conditione fuerunt constituta; ciuibus, vacationem legis Papiæ Popeæ; Latinis ius quiritum, fœminis ius quatuor liberorum, & omnibus muneris publici vacationē. i Non enim intelligo de ijs, quos non modo † publicanos, k ij enim antiquitus nulli alij fuere, quàm equites Romani, l vectigal populi Romani conductum habentes, m qui (si Senatores fierent) omni quęstu abstinere oportebat, n verum angues † Reipublicæ non inmerito appellabo (licet eos vulgus o mercatores appellet), quia corporis sanguinem absorbent, modo frumentum (communem humanę vitæ victum) abscondētes, p de quibus inquit Spiritus Sanctus: q *Qui abscondit frumentum maledicetur in populis, benedictio autem super caput vendentium*: contra mercaturæ institutum, quæ comertia adinuenit victus gratia, non quæstus, &

C Renat. Chopin. de priuileg. rusticorum, lib. 1. p 1. cap. 6. versic. Atque vtinam, pag. 35. Genesis cap 4.

D Petrus Gregorius de Republ. lib. 4. cap. 7. Camos 2. par. dialog. 16. Zamorens. in Speculo, lib 1 cap. 33. Polidor. Virgil. de inuentor. rerum, lib. 3. ca. 16. Caballinus in milleloq. 796. Medicis de diffinitione, 2. par. diffinitio, 72. á nume. 8. Tiraquel. de nobilita. cap 33. num 12. & Casane. in catalog. consideratione 1. versic. Et non solum. & consideratione 45. p. 11. cap. quoniam, 88. dist. & l. fin de nundinis.

E Diodorus Sicul. lib. 2. cap 3.

F Goeltheasius de felici. Repub. fol. 15. pag. 2. versic. Horum ergo, & fo. 40 col. 1.

G l. 2. ff. de nundinis Soto lib 6 de iust. & iur q. 6. artic. 2 conclus. 2. Bald. in rubri extra, de Cleric. peregrin. Tiraq. de nobilita cap. 33. num. 12. Lucas de Pena in rubr. C. negotiator. ne militent. lib. 12. Marienzo. l. 5. recollect. titu. 14 glos. 1. nume. 13. Ripa in cap. 1. num. 99. & 100 de iudic. Goelthasius de felici & infelici Rep. fol. 12. versi. Eos ergo vtiles, l 4. titu. 7. parti. 5. vbi Greg Lop. verb mas ricas

H in l. semper, §. negotiatores, ff. de iure immunita.

I l. his qui, ff. de vacatio. muner. Petrus Faber lib. 1. semestrium, c. 25. pag 170 in fin. & seq.

k l 1. § 1 ff. de publicanis.

L Carol Sigoni, de antiq. iur. ciui. Roman lib 2. cap. 4.

M l. eum qui vectigal. 16. ff. de verbor. signif. Vvelfang. Lazius in commentar. Reip. Roma. lib. 2. cap. 14. pag. 238. versic. Porro publicani, & 242. versic. publicani.

N comprobat Sigoni. ex Libio & Cicerone. d. lib. 1. cap. 2. versic. quæstum porro.

O Straca de mercatur. num. 12 Surd. decis. 313. num. 5.

P Camos in microcosm. dialog. 12. par. 1. pag. 155. colu. 2. & 2. par. dialog. 18. pag. 215. colum. 1. late & eleganter Thomas Cérdan de Tallada in suo veriloquio, cap. 12. vbi suadet Regi nostro. vt impediat locationes fructuum ecclesiasticorum; cui opinioni adhæreo.

Q Prouerbior. cap 11. versic. 26.

tus, & lucri; modo contractus liciti velamine vsu-
ras tegentes, ac si non adesset Deus, scrutator cor-
dium, apud quem nihil vnquam occultum, quo ve-
lamine detecto, multos ex his frequẽtiores contractus,
vsurarios esse, nouissime in Concilio prouinciali Cæ-
saraugustano fuit declaratũ: cuius declarationi, etiam in
foro seculari standum esse censeo. Quos ne offende-
9 rent † Poetę sub fabularum inuolucro voluerunt ve-
ritatem latere, dum fingunt: *Mercurium præsidere fur-
to, & mercaturæ*. Tum quod ad quæstum faciendum
plurimum prodesset, tum quod nihil intersit, inter ne-
gotiantis rapinam, atque periurium, furantisque de-
ierationem, ac raptum: *Quæ* (vt inquit diuus Augusti-
nus) *non artis sunt, sed hominum*; taciteque innuere vo-
luerunt, paucos reperiri iustos mercatores, quod ma-
ximè experimur hoc tempore, postquam lingua cę-
pit esse inquęstu. (Et ideo, quod vt plurimum non
quod raro euenit, à communiter accidentibus appel-
lauerunt Mercurium furti præsidem), quos vellem ab
10 officiis, † quę administrationem Reipublicę respiciunt,
omnino excludi, vt Thebanorum lege erat cautum *f*,
quód nemo ad honores Reipublicę suscipiendos esset
habilis, qui prius decennio integro à mercatura non
destitisset: quæ lex vtinam apud nos vigeret. Neque e-
11 tiam intelligo † de Dardanariis, *t* & Propolis, qui res
annonarias emunt, vt carius vendant; contra quos pos-
set lege Iulia, de annona agi, *u* & in Aragonia frumen-
tum ementes, vt carius *x* vendant, pœnis infamię, &
aliis contra vsurarios à Foris regni *y* constitutis pu-
niuntur. Quorum omnium opes, † ex prędictis ne-
12 gotiationibus conquęsitas, vt aranearum telas durare
experimento quotidie comperimus: *Quia substantia
festinata minuetur, z & qui ædificat domum suam im-
pendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in hieme: a &
qui calumniatur pauperem vt augeat diuitias suas dabit ipse
ditiori*

R super psalm. 70. Tiraquel. dict. cap. 33. n. 19 S Aristot. el. lib. 3. politicor. cap. 3. Renat. Chopin. de iurisd ct. Andeg. lib. 1. titu. 3. cap. 55. nume. 3. pag. 409. Petrus Herodius rerum iudicatar. libro 2. titu. 11. capi. 5.

T l. Dardanarios. ff. de pœnis, l. annonam, 6. vbi Angelus & Doctores, ff. de extraordinar. criminib. Ripa de remed. præseruat. contra pestem, num. 202. cum sequen. 1. par. pag. 119. colum. 1. Antonius Sola in constitutio. Sabaudiæ, 2. par. titu. de edictis annonæ, glosa 8. num. 12 & 13. Goel thasius de felici & infelici Republi. fol. 8. pag. 2. versic. Sordidi inquit mercatores. de quibus loquitur Zeno in l. vnica, C. de monopoliis. Conrad. in tracta. de contract. illicit. quæst. 51. Decian. in tracta crimina. lib. 7. cap. 21. num. 18. Petrus Gregor. lib. 36. sintagma, cap. 30. num. 6. Menoch. casu. 384. & centuria 6. casu 569. Iodocus in praxi criminua. cap. 132. num. 2. cum quatuor sequentib. Petr. Herodius rerum iudicatar. lib. 9. titu. 4. per tot. Villadiego in sua politica, c. 5. §. 17. n. 55. & 144 cum. seq.

V l. annonam, 6. ff. de extraord. criminib. Simã. de Repub. lib. 8. c. 23. Azor instit. moral. pt. li. 8. c. 28 pa. 565. Ripa de remed. præser. cont. pest. nu. 89. Francis. Marc. decis. 458 & 542. vol. 1.

X For. vni. tit. de vsuris, anno 1585. Straca de mercatura, 4. p. ex n. 44. Ripa de peste. c. 5. n. 42. Menochi. de arbitr. centu. 6 casu 585. n. 10. Matien. li. 5. nouæ Recop. titu. 11. l. 19. glo. 1. Iaf. in l. cętera, §. fin. n. 14. ff. de leg. 1. Cenedo in practicis qq. q. 33. per tot. Collant. vbi sup. lib. 3. cap. 14. per tot.

Y For. desseãtes, de vsuris.

Z Prouerbior. 13. num. 11.

A Ecclesiastici 21. num. 9. & cap. 40. num. 13.

B Prouerbior. 22. nu. 16 B. Iacobus epiſto fin. ibi. Diuitię veſtrę putrefactæ ſunt, & argentum veſtrum eruginauit.

ditiori, & egebit: b quia eſt vſura, ſicut vermiculus ligni.

§. Decimusquintus.

Quid ſit ſplen in corpore politico.

SVMMARIVM.

Fiſcus aliquando ſpleni, aliquando ſtomacho cõparatur, 1.

Inter fiſcum & ærarium populi fuit differentia, 2.

Templum Saturni erat locus ærarij apud Romanos, 3.

Ærarium publicum etiam lege Regia lata mãſit, 4.

Generalitates in regno Aragonũ ſunt ærarium publicum, 5.

Quare Generale appelletur, 6.

Qui præſunt huic ærario publico, quomodo in Aragonia, & quomodo apud Romanos vocarentur, & crearentur, 7. & 8.

Præſides ærarij publici non habent in pecuniis publicis liberam adminiſtrationem, 9.

Quibus adminiſtrationis rationem reddere teneantur, & intra quod tempus, 10.

Æraria Regis Aragonum duo, 11.

Baiulus generalis vnde dicatur, & cui in iure eius officiũ correſpondeat, 12.

In theſauro Regis Aragonum bona eius priuata reponuntur, & theſaurarij officium, cui, de iure correſpondeat, 13.

D. Ludouicus Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon Regis Aragonum theſaurarius, 14.

Quis præſit rationibus Regij patrimonij reddẽdis, 15.

§. Decimusquintus.

A Afflict. in proœm. ad conſtitutiones Neapolit. quæſt. 15. n. 7.

B Afflictis vbi proxime, & ibi eius additionator, & lib. 1. rubri. 17. nu. 32. Roſinus antiquitat. Roman. lib. 7. cap. 36. Bobadilla in politic. lib. 5. capit. 6. num. 1. Plinius in panegyrico in Traianum, his verbis, At fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum qua ærariũ cohibes. Alciatus in libello de magiſtratibus ciuilibus, verſic. Hoc enim differt ærarium à fiſco. Brecheus in l. inter publica, nume. 12. & 22. vbi etiam Rebuf. verb. fiſcus, ff. de verbor. ſignificat. Cora in memorabilibus, verb. Fiſcus, el 1. Corraſ. lib. 6. miſcelan. cap. 19. num. 3. Rebard. lib. 4. variarum, cap. 4. Barboſa in l. 1. p. 7. n. 7. verſic. Translato autem imperio, & num. 8. ff. ſoluto matrim.

C obſeruat ex Theophilo Cuiaci. lib. 7. obſeruatio. cap. 3. Vvalfangus Lacius in commenta. Reipubli. Romæ. lib. 2. cap. 14. late & eleganter.

D in §. eſt & naturalis inſtitut. de rerum diuiſione.

SPLEN huius corporis † eſt fiſcus (licet alij ſtomacho aſsimilauerint a) qui eſt ſaccus communis Principis; inter quem † & ærarium populi fuit diferentia, b quando ſtipendium populo, & tributum Principi præſtabatur. c Inde Iuſtinianus d diſtinxit prędia ſtipendiaria 1 2

E Plutar-

3 diaria à tributariis, quod publicum † erarium, etiam lege
regia, potestate in Augustum translata reman sit. Et Ro-
4 mani loco † ærarij, templo Saturni vtebantur, [e] in quo
(vt apud nostros in archiuis publicis) monimenta con-
tractuum adseruabant, quod apud nos vulgo appella-
5 tur † (el General de Aragon) quod generaliter † om-
6 nes, nemine excepto, iura cõsueta, pro rebus quæ in reg
no introducuntur, vel ab eo abducuntur, & extrahun-
tur, soluere teneantur, in tantum, vt & D. Rex & regi-
na tenerentur illa soluere, ante annũ 1519. [f] quo per a-
ctum curiæ fuerunt exempti. Cuius administratores, nõ
7 tamen cũ libera sunt † octo illi procuratores regni, duo
pro quolibet eius brachio, qui vulgo Dipputati dicũtur;
qui olim curiatis cõmitiis eligebãtur, [g] vel per D. Regẽ
& curiam, vt ab aliis eligerẽtur solebat cõmiti. [h] Hodie
verò non nominãtur, sed ex descriptis in matricula hoc
8 officium [i] sortiũtur, qui † apud Romanos Quęstores ær-
rarij populi, & seu Præfecti ædis Saturni, in qua ærariũ
9 vrbis erat, appellabantur. Quibus † absque cõsensu D.
nostri Regis, seu eius procuratoris fiscalis, & cõsilio Cu
riæ D. Iustitiæ Aragonum, vltra certam quantitatem li-
mitatã à Foris, [l] non licet eis, ex pecuniis publicis ex-
pendere. Et circa ea, quæ eorum muneri incumbunt, ita
liberam habent iurisdictionem, vt à nullo superiori
Magistratu impediri, vel eorum quæ ipsi decreuerint
executio, manifestatione, appellatione, vel firma sus-
pendi valeant. [m] Quorum Magistratus annalis est, &
10 illo finito, † administrationis pecuniæ publicæ, Quę-
storibus computorum intra quindecim dies rationem
reddere tenẽtur. [n] Sed in his quę cõsulto Iustitia Ara-
gonum, Dipputati regni expendunt, nulla Quæstori-
bus computorum impugnandi manet facultas. Sed
11 ærariа Regis † duo sunt, [o] sicuti etiam eius duplex
est patrimonium, aliud scilicet Regium, & publi-
cum, quod apud fiscum manet, quod nos in Aragonia
vulgo

E Plutarchus moralium, tom. 1. in q. Rom. 42. pagi. 574. & q. 11. pag. 560. Budęus 1. par. in notis ad pandectas, titu. de officio quæstoris, versic. Erat autem ærarium, pag. 296. Tiraq. de retract conuentionali, § 4. glos. 7. n. 12

F Acto de Corte, que el señor Rey, y la Reyna, y sus hijos paguen derecho de General, fol. 6. colum, 4. Acto, que viniendo el Rey nuestro señor, fol. 80 col. 1. & acto, por que por fueros, fol. 83, colu. 1. & 2.

G Hiero. Zurita lib. 12. annal. Aragonum, cap. 1. fol. 76, col. 1, tom. 3.

H Actus curiæ, El señor Rey, fol. 58. colu. 4. & actus curiæ, La corte è quatro braços, fol. 59.

I Actus curiæ, Poder a quarẽta y ocho personas, fo. 63. col. 1. Zurita to. 5. anna. li. 2. c. 12. f. 74. col. 4.

K l. 2. § deinde cum ærarium populi, ff. de origine iuris actus Curię, del poder y jurisdicion de los Diputados, fol. 72.

L For. anni 1564. tit. de la facultad que tiene los Diputados para gastar, & anni 1585. tit. loque pueden gastar los Diputados, & anni 1592. tit. de la facultad de gastar los Diputados por consulta. Sesse 2. p. deci. 215. & 216

M Moli. verb. Diputati regni si capiant. & additionator Portoles nu. 34 & seq. & actus curiæ. Ité, que en las causas, fol. 60. &, Item estatuimos, titu. que los Diputados en las causas que conocer pueden fol. 75.

N Actus curiæ, Extracion de contadores, folio 75. cum seq.

O l. vnica, ibi, Vtriusque ærarij nostri, C. de quęst. magist. offi. & comit. sacra. largi. l. 2 l. fin. C. de vectiga lib. Renat. Chopi. de domanio Franc. lib. 1. titu. 1. vbi num. 19. exemplificat in Rege Neapolitano ex constitutio. 17. vbi Afflict. facit l. in prouinciis non bene ab Acur. iutellecta. C. de numerar. lib. 12. Matien. in l. 3. titu. 10. lib. 5. Recopilat. glo. 3. Villadi. in prolo. del fuero juzgo. glos. 2. l. 2. num. 48.

vulgo appellamus la Baylia, vbi reponuntur redditus ordinarij D.Regis, necnon extraordinarij, & confiscationes, ac omnia bona, & omnia iura, quæ spectant ad Regem, in quantum Rex, hoc est ad maiestatem, & Coronam Regiam, & non ad personam organicam: *p* quod à Gallis appellatur, domanium regium; quia in eo consideramus dignitatē regiam in abstracto, & ideo est inalienabile: *q* de quo etiam Concilium Toletanum *r* decernit, ad successorem tantummodo regni pertinere, cuius administrator apud nos † vocatur Baiulus generalis, à ferendo, seu portando in ærarium Regis *s* omnia & singula eius iura, thesauros inuentos, condemnationes pœnarum, ei adiudicatarum, ganatum, & quæuis alia bona non habentia dominum, Sarracenos fugitiuos, & hæreditatem extraneorum, absque hærede descedentium Cuius officium, secundum aliquos, correspondet officio Procuratoris Cęsaris; *t* secūdum alios officio Procuratoris fisci, quód is administret pertinentia ad dignitatem regiam; ille verò proprium Regis patrimonium, *u* quæ sępius inter se confunduntur, & vnum pro alio ponitur, & accipitur, *x* licet re vera adsit discrimen inter hęc Principis patrimonia, cum aliud sit publicum, aliud verò priuatum, De hoc intelligitur illud nostri Alciati emblema: *y*

Humani quod splen est corporis in populi re,
Hoc Cæsar fiscum dixerat esse suum.
Splene aucto & reliqui tabescunt corporis artus;
Fisco aucto arguitur ciuica pauperies.

Quia pecunia publica est fidei Principis credita, vt in populi salute consumatur, *a* quod Deus significare voluit, dum inter alias, iusti Regis conditiones adiecit: *b* *Non congregabit argenti, & auri immensa pondera*; nempe vt opes populi foueat magis quàm sui fisci, nec cum priuatis damnis suum ærarium locupletetur.

P Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 3. nume. 3. Esse 1. p. decis. 77. num. 3. & 4.

Q Foro 1. de conseruatio patrimo. Renat. Chopin. de domanio Gallico, lib. 1. titu. 1. nume. 8. pagi 179. Garcia de Hispan. nobilita. glos. 3. §. 1. nume. 19. Restaurus de Imperatore, q. 104. ad fin. DD. in cap. intellecto, de iureiur. Alber. in l. bene à Zenone, num. 2. C. de quadrie. præscript. Lucas de Pena in l. 2. C. de bon. vacantib. lib. 10. & in rubr. C. noua vectigal. Villadiego in prolog. fori juzgo, glos. l. 2. num. 48. & seq. noster Didacus Morlanes in responso pro regno, nu. 542. cum seq. 546. Bud. in anot. in pan. ti. de of. quęsto. fol 298.

R 8. tempore Eugenij. I. habetur 3. volum. Cōcil. pag. 195. & 196.

S Moli. in reporto. verb. Baiulus, versi Et in antiquis scripturis foristarū, vbi allegat Bart. in l. Palatinos, num. 2. C. de collatione fundorum, lib. 11.

T Ioannes Garcia de nobilita, glos. 3. à num. 1. folio 90. Bardaxi in foro vnico, titu. quod de cætero offitium Baiulię generalis, fol, 140. pag. 1. Cancer 2. par. resolutio c. 16. num. 45. Esse decis, 177. p. 2. Belluga in Speculo rubri. 6. num. 11. Antoni. Oliban de iure fisci. c. 14. num. 123. & seq.

V glos. in l. 1. C. de fide instrumentorum, lib. 10. Esse decis. 77. n. 3 & 4

X Ioannes Franciscus de Ponte consil. 49. nume. 80. & 81. & consi. 53. & 54. in princ. l. si procurator Cæsaris, de iure fisci.

Y 146. vbi schol. Claud Minois, pag. 521. & Santij, pag. 422. Ribadeneyra en la institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 12. pag. 354. Petrus Gregor. de Repub. lib. 22 cap. 12 num. 7. Goelthas de felic. repub. fol. 35. versic. Certe quod Traianus, pag. 1.

Z ex Galeno, & Hippoc. tradit Pineda 1. p. de la agricultura christiana, dialogo 9. §. 11. colu. 2.

A Mariana de institut. Princip. lib. 2. c. 8. pag. 190. versic. Oportet.

B Deuteron. cap. 17.

C in pa-

tetur. Ex quo laudatur Honorius à Claudiano, c his verbis:

Nec tua priuatis crescunt ærariа damnis.

Quia, vt dicebat Henricus III. Rex Castellæ, Constantinum imitatus: *Melius est publicas opes â priuatis possideri, quã intra vnum claustrum fisci seruari*; asserens, *ditissimi Regni Regem inopem esse non posse*: cum, vt inquit Cicero; *Singulorum facultates, & copiæ, diuitiæ sunt ciuitatis, abundatq; Imperium eius, cuius subiecti sunt locupletes.*

13 Aliud patrimonium † eius est priuatum, quod ad personam, organicam Regis, & in concreto consideratam pertinet, f cuius est propria substantia: & Ærarium, in quo illa reponitur, a nostros appellatur, la Thesoreria; cuius administrator secũdum aliquos procuratori Cæsaris, & secũdum alios Comiti sacrarum largitionũ equiparatur, g & à nostris Thesaurarius generalis vocatur. Cui muneri † & officio præfectus est D. Ludouicus
14. Hieronymus de Bouadilla & Cabrera Comes de Chinchon, à quo ceteri patrimonij Regij exactores, quæstores, ac susceptores nominantur, & pendent, sed vtriusq; est dominus Rex, non solum dispensator, sed etiam, tanquam rei suę moderator, & arbiter potest libere, & pro libito disponere, quia vt inquit noster I. h C. res fiscales quasi proprię & priuatę Principis sunt; cuius tamẽ dispensationis, & Administrationis rationibus † est præ-
15 positus quidam à Rege, vocatus, Magister Rationalis i, apud quem omnes rationes fiscales exiguntur.

C In panegyr. in 4. consulatu Honor. pag. 172.

D Refert Roderic. Sancius in histor. Hispanica. 3 par. cap. 24. facit l. 14. tit. 5 part. 2. Ribadeneira en la institu. del Princip. Christia. cap. 10. pag. 238 Petrus Gregor. de repub. lib. 22. cap. 12. & 13.

E 3. officio Federic. Scotus ad rub. ff. de noui operi. nuntiatio. num. 185. & 186.

F Cap. si gratiose, de rescrip. Barbos. in l. quia tale, nu. 41, 80. & 81. fl. solut. matri. l. 3. §. 1. de quadrie. prescrip. l. apud Iulianum, alias, idem Iulianus 41, § fin. ff. de leg. 1. Peregr. de iur. fisci. tit. 1. num. 6. & 7. lib. 1. Renat. Chopin. de domanio Fráciæ, lib. 1. tit. 1. in princip. Gail. obseruat. 21. nu. 17. lib. 1. Regnerus Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. n. 28. & seq. Bellug. rub. 28. num. 4. & 6. Afflict. in prę lud. ad constitu. Neapoli. q. 17. nu. 4. & 5. & lib. 1. rub. 83. nu. 2. Aymon. consil. 54. nu. 2. & cons. 263. num. 7. & de antiquitat. tempo. 4. p. §. absolutis, n. 33. Ruin. cons. 108. num. 10. lib. 2. Ferdin. Vasqu. de succesio. creatio. 1. p. lib. 3. §. 26. nu. 84. Imol. cons. 35. num. 23. Alexan. cons. 6. nu. 5. lib. 4. Ripa lib. 1. respons. cap. 1. n. 3. & respon. 80. num. 4. Geminia. cons. 64. num. 3. Costa de succesio. Regni Portugaliæ. cap. 141. Igneus in l. donationes, quas diuus, num. 42. cum seq. C. de donatio. inter. Surd. cons. 47. num. 38 & cons 53. nu. 13. & cons. 127. num. 62. & decis. Mantua. 1. nu. 11. Gregor. Lop. in l. 13. tit. 9. part. 6. glos. de los Reyes, & facit tex. in l. procurator. vbi Cinus & Ias. C. de edendo, l. 2. §. hoc interdictũ, & ibi DD. ff. ne quid in loc. publ. l. bene à Zenone. C. de quadrie. præscrip. l. 3. C. de bon. vacantib. lib. 10 l. 3, de offic. procur. Cæsar. l. 2. C. vbi caus. fiscal. l. 2. C. de aquæductu. l. 2. C. de offic. comit. rerum priuat. l. vlti. C. de agricol. & mancip. domes. lib. 11. l. 2. & toto tit. C. de fund. patrimon. eodem lib. cap. Abbate, §. pro parte, de re iudi.

G Bursatus cons. 325. nu. 25. & 26. Curt. Iunior cons. 19. nu. 8. & 9. Budęus in notis ad l. vnicã, ff. de offi cio quæstoris, l. 1, C. eod. Casaneus in catalog. glor. mundi, 6. par. consideratio. 17. cum 4. seq. Raudens. decis. Pisana 4. nu. 199. Io. Fran. de Ponte, d. cons. 49. nu. 60. l. 1. & ibi glos. C. de canone largitionalium titulorum lib 10. & l. in prouincijs, & ibi glos. fiscalis arcæ, C. de numerarijs, lib. 12. l. vnica, C. de qnæsto, & magist. lib. 12. l nullius. C. de palati. sacra lagitio. vbi Lucas de Pena, Camil. Borrel. ad Bellug rub. 6. verbo Thesaurarius H In l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico. I De his omnibus agit Anto. Oliuan. de iur. fisc. c. 4. á nu. 52. cum seq. Alciat. de magistra. ciuil. vers. hosce procuratores. Camil. in addi. ad Bellug. rub. 6. sub nu. 6. & 8. verb. Thesaurarius. & Magister Rationalis. Guillel. Budęus in notis ad Pãdectas, tit. de offic. quæstor. vers. qui autem Vrbani quæstores, pag. 294.

§. Deci-

§. Decimus sextus.

Venter & inteſtina, brachia, & manus, digiti, crura, ſeu tibię, pedes, oſſa, nerui, ac muſculi, corporis politici quibus officijs in Republica fungantur, & quomodo illis comparentur.

SVMMARIVM.

Carceres ſunt venter, & inteſtina corporis politici, & quare. 1.

Carceres à quo, & in quo Vrbis loco fuerint Romæ ædificati 2.

Carceres ſunt de Regalibus. 3.

Foris Aragonum circa carceres reſtricta poteſtas. 4.

Alcaidi vtriuſque carceris à Rege nominantur. 5.

Ædificatio & reparatio vtriuſque carceris ad quem pertineat. 6.

Cura alendi pauperes carceratos, & eis tribuendi aduocatum, & procuratorem cui incumbat. 7.

Viſitatio vtriuſque carceris per quos fiat. 8.

Carcer non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam inſtitutus, & quid de iure Canonico, & in Aragonia obſeruetur. 9.

Fractores carceris puniuntur, & pro confeſſis habentur. 10.

Commentarienſis etiam de leui culpa tenetur, 11.

Reus carceratus, quando debeat ſub fideiuſſoribus, vel iuratoria cautione relaxari. 12.

Remiſſio carceratorum de vno loco ad alium, quando locum habeat. 13.

Arma & leges ſunt brachia corporis politici, 14.

Scientia legalis, & ars militaris cur Regiæ appellentur. 15.

Cum legibus agi poteſt, armis non eſt vtendum. 16.

Legibus arcetur iniuſtitia domi, & armis vis ab externis, 17.

Milites & Iuriſperiti ſunt manus horum brachiorum, 18.

Iuriſperiti non ſunt poſtponendi militibus. 19.

Aduocatorum ſalaria honoraria appellantur, 20.

Procuratorum, ſeu Cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt, & nobilitati non derogat, 21.

Militum & Iureconſultorum priuilegia, remiſſiue, 23.

Virtus belli, & ſapientia pacis difficile in vna perſona reperitur, & quare. 24.

Don Didacus de Portugal & Pimentel Marchio de Gelues laudatur 25.

Rex Aragonum ad expedienda negotia Regni ſecundum forum tenetur duos milites, & duos Iuriſperitos ſecum ducere. 26.

Manuum digiti ſunt opifices, & artifices in corpore politico neceſſarij. 27.

Artifex non debet alterius officio ſe immiſcere, 28.

Si in aliqua arte peritus in collegio non admitatur, habet recurſum ad ſuperiores, 29.

Præmia virtutum, & pœnæ criminum ſunt crura ſeu tibiæ corporis politici, 30. & 32.

In præmijs & pœnis diſtribuendis iuſtitia eſt ſeruanda, 31.

Nobiles in pœnis pecuniarijs grauius, ſed in corporalibus leuius ſunt puniendi, 33.

Quatuor cauſæ ex quibus nobilium peccata ſunt grauiora. 34.

Nobiles in Aragonia non puniuntur pœnis corporalibus, 35.

Priuilegio nobilitatis an poſſit quis renuntiare, 36.

Nobiles

Nobiles exteri qui non sunt Richi homines in Regno, an gaudeant priuilegio nobilium in Aragonia. 37.
Priuilegium concessum respectu certæ personæ, in pœnis non extenditur ad alias, 38.
Nobiles olim Richi homines solebant appellari, 39.
Iudex ex causa potest legis pœnam minuere, vel augere. 40.
Pedes quibus tam caput, quam membra mouentur sunt legati, 41.
Legationis species quotuplex, 42.
An omnibus legatis concedatur priuilegium reuocandi domum. 43.
Qualitates requisitæ in legatis. 44.
Legatio libera quæ olim diceretur. 45. & 47.
Callistus legationem recusauit. 46.
Ossa corporis politici secundum aliquos arma exercitus, castra munita, sed secundū alios nobiles & magnates Regni 48.
Nerui reipublicæ secundum aliquos sunt leges, 49.
Leges sunt anima corporis politici, 50.
Pecuniæ in ærario publico reconditæ sunt nerui Reipublicæ. 51.
Armonia corporis politici colligatur musculis, hoc est obedientia & iustitia 52.
Delictum est non parere Regis mandato. 53.

§ Decimus sextus.

1 VENTER, & inteſtina huius corporis ſunt † carce-
res, in medio vrbis, vel regionis conſtruendi, *a* vt fe-
2 cit Ancus Martius † Numæ Pompilij nepos ex filia, Ro
manorum Rex, ad terrorem increſcentis audaciæ, pri-
mus omnium eos media vrbe ad forum ædificauit, *b* qui
3 inter † regalia enumerãtur, *c* & lege Regia ſumma in il-
lis eſſet poteſtas Regi noſtro Aragonum, ſi illa foris Re-
4 gni *d* non reperiretur † reſtricta: vt nec ſibi, nec ſuis of-
ficialibus, carcerem manifeſtatorum ingredi, ac in eo
aliquam exercere iuriſdictionem liceat: & ideo in pari-
te communi carceris Regij, fuit feneſtra conſtructa can
cellis munita, per quem poſſent rei manifeſtati interro-
gari. Sed hodie ex conſultatione habita *e* cum Curia D.
Iuſtitiæ Aragonum, permiſſum eſt, quod Regens Can-
cellariam Regiam, ac Aſſeſſor Gubernatoris, poſſint
ingredi prædictum carcerem, ad interrogandum reos,
in aula ſuperiori eiuſdem, etiam cum Conſiliarijs Regiæ
5 Audientiæ commitati. Cuius carceris Alcaydus, † ex
nominatis à Dipputatis Regni, à D. Rege eligitur, & ab
eo ſi deliquerit in officio, inquiri poteſt. Alterius vero
carceris Alcaydus, à Rege nominatur, & ſingulis annis
in poſſe Çalmetinæ ciuitatis Cæſarauguſtę homagium
6 præſtat: & ſicut ad curam Regni, primi carceris † refe-
ctio,

A Vt ex Platone & Tito Liuio tradit Simanc. de Repub. lib. 8. cap. 24. pag. 471.

B Stephanus Vibandus Pighius in annalib. magiſtratuum Pop. Rom. lib. 1 pag. 40. ad med. poſt Liui. lib. 1. Polidor. Virgil. de inuento rerum lib. 2. cap. 3. verſ. carcerem. Fra. Roman. lib. 5. de la republic. Gentil. c. 5.

C Farinacius conſil. 51. num. 2.

D Vt in for. 1. & 3. titulo de cuſtodia reorum, & in foro vnico, tit. de la prohibicion de carceles. Foro razonable coſa es, tit. de officio Iuſtitiæ Aragonum, Foro vnico, tit. de la carcel de los manifeſtados anni 1564.

E * In proceſſu Hieronymi Valentin, ſuper conſulta.

ctio, & reparatio pertinet; ita & istius, ciuitati incumbit, *f* quemadmodum, & ad pauperum carceratorum † alimenta, ac aduocati, & procuratoris honorarium, ac solicitatoris mercedem, in primo carcere, ex publico Regni Ærario; *g* in secundo vero ex cõmuni ciuitatis bursa, pecuniæ expenduntur; & singulis hebdomadibus † vtriusquè carceris fit visitatio, primi à Iustitia Aragonum, vel aliquo Locumtenente, eius delegatione, vt à me fuit facta dum essem in curia: Secundi vero á Præside Regiæ Audientiæ, Regente Cancellariam, seu Assessore, comitantibus *h* nobis Regię Audientiæ crimina lis Consiliarijs, & etiam à Çalmetina cum suo Assessore. Quó stomachus omnia superflua, & improba, squalida, sordida, & immunda corporisq; nutritioni nociua projicit, vt ibi seruentur, & coerceãtur donec publica auctoritate, & iudicum decreto, vel à Prouincijs exilientur, vel, si delictorum grauitas poposcerit, etiam huius vitę ex terminiũ patiantur. Qui carceres, cũ sint † ad custodiam tantum, *i* & non ad pœnam, saltem iure ciuili atento, *k* (licet iure Canonico, in atrocissimis, & grauissimis aliquando pœne loco admittãtur, *l* & in Aragonia, ratione sexus, vel nobilitatis, hanc iuris Canonici sententiam praxi receptam vidimus) Non debẽt esse subterranei, & nimis duri, sed tales, vt & crutiatio desit, & rei in illis sub fida custodia permaneãt; ita vt aut conuictos velox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna non maceret. *m* Sed quam diu carceri mãcipati sunt rei, diligentissime à commentariensi custodiendi sunt, cum si fractores † carceris extiterint, vltra quod illi pro delicto fractionis punientur, de criminibus

7 8 9 10

F Cerdan de Tallada en su visita de carcel, cap. 5. num. 18. & 19. Gutierrez pract. lib. 1. q. 36.

G Cerdan vbi proxime, cap. 6. num. 21. & seq. & c. 7. nu. 23. Boer. decis. 324. & 325.

H For. vnic. tit. vt D. Rex in Audientia die veneris.

I l. aut damnum, §. solent, ff. de pœnis. Menoch. casu 305. l. incredibile, l, seruº C. de pœnis, l 1. C. de custodien. reis. Quintana Dueñas de iurisdict. & imperio. lib. 2. tit. 2 nu. 7. Villadiego in politica c. 5. §. 18. nu. 4. & seq 26. Antonius Zara in anotomia ingeniorum, & scientiar. sect 2 memb. 16 pa. 379. in fin. & 380. in prin. Cyrillus Fulgeonius in summa criminal, rubr. 12. §. 1 & seq.

k Glos. in perpetua in d. §. solent. l. mandatis. ff. de pœnis. & alia iura proxime allegata. Ignæus in l. 1. §. subuenitur. nu. 16. & 21. ff. ad Silanian. Cerdan en la visita de la carcel. c. 3. nu. 8. Simanc. in enchiridio. violatæ religionis, cap. 57. nu. 1. & de catholic. institutio. tit. 16. num. 14. Petr. Greg. in sintagm. 3. p. lib 31. & 33. nu. 24.

L Cap. nouimus. de verb. signifi. cap quamuis. de pęnis in 6. c. antiqua. de hæret. Cerdan, vbi proxime num 9. Petrus Grego. vbi proxime. cap. 32 per tot. Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducẽ & Rempublicam Venetorum, 3. par. num. 219. & 210 & seq Bart. in l. imperium, num. 8. de iurisdictione omn. iudicum. Menoch. de arbitrarijs, q 89. & casu 305. Anton. Gomez variarum resolut. 3. tom. cap. 9. num. 6. Solorzano de crimine parricidij, lib. 1. cap. 23. verl. Iuri autem Canonico. pag. 100. Simancas vbi proxime. tit. 17. Francisc. à Ponte cons. 72. num. 21: Belluga in speculo, rub. 23. §. dicamus, nu. 7. & 8.

M Corneus cons. 325. num. 4 vol. 4. Bosius in praxi crimina tit. de carcere. numer. 3. Forus vnicus, tit. prohibicion de carceles. & foro 1. tit. de custodi reorum, Bardaxi de offic. Guberna. in crimina. quæst. 6. num. 4. pag. 201. & l. 1. & l. 2. ibi custodię squalore, & l. de his C. de custod. reor. Simancas de repub. lib. 8. cap. 24. late Farinacius lib. 1. tit. 4. de carceribus, & carceratis, quæst. 27. cum seq. & post eum Hortensius Cabalcan. in tracta. de brachio Regio. 2. par.

N l. in

nibus de quibus acusabantur habentur *n* pro confessis,
11 & conuictis, etiam Commentariensis † punietur, *o* (& si leuis tantum in eo adsit culpa) & ad damna resarcienda parti condemnabitur. Sed illud oportet animaduertere, quod in causa criminali leui, † equum est reos, vel
12 fideiussoribus, vel sibi ipsis committere sub iuratoria cautione, *p* sed in graui, ex vinculis causam dicere oportet, *q* vel in causa ciuili, vt tedio affecti soluant. *r* Nun-
13 quam tamen † ex carcere, loci habentis iurisdictionem, in Aragonia transmittuntur: nisi ex literis, quas perhorrescentiæ vocamus, D. Rex, vel eius Locumtenens generalis ad se causam, cum reis & prosecutoribus *s* euocet: vel talis sit persona, *t* quæ à solo Præside Regiæ Audientiæ, vel Iustitia Aragonum oporteat iudicari, vel si in territorio vbi captus exiitit non adsit iurisdictio criminalis penes illius territorij dominum, vel si captus aufugerit à carcere illius loci in quo acusabatur, nam in his omnibus casibus, *u* & alijs à foris Regni exceptuatis carcerati in vno loco ad alium transmitti possunt, & debent.

Brachia † huius corporis sunt arma, & leges, quibus
14 caput defenditur, & corpus in pace conseruatur: *x* leges enim armis indigent, & arma legibus moderantur. Quod si Princeps non instituerit Rempublicam optimis legibus, & manu militari Regna, & maiestatem suã custodire non curauerit, verendum est, ne aliquando ei obijci possit, id, quod in priuatis damnis vsu venit, vt iubeatur carere ædibus, quas noluit defendere. *y* Quæ
15 artes † bene imperandi, scilicet legum peritia, & ars militaris, Regiæ appellantur, *z* quia eis Reges, pro bonorum

N l. in eos, l. nudos. vbi glos. puniendi sunt, ff. de custodia reorum, Boerius decis. 215 nu. 5. 9. & seq. Mascard de probatio. cõclus. 266. per tot. Molin. in repor verb. fractor carceris, vbi scholium Port. obseruan. 2. tit. de proditoribus, cui adde Couar. lib. 1. var. c. 2 n. 11. & 12. Pet. Dueñas, reg. 392. & 393.

O For. vnic. tit de custodibus carcer. Farinac. de carcer. q. 31. n. 14. & seq.

P For. à estos dos capitoles, fol. 11 col. 1 tit. declaratio priuil gener. obser. penult. tit. de satisdando, obser. Item de quocumq; tit. de fideiussor for. vnic. tit. de capleutas de personas, anni 1553. Moli. ver accusatus, vbi Portol. nu. 23. & seq. & verb. fideiuss. el 2. Xuarez in tract. de fideiussor. in causa criminali per tot. Marsilis in praxi crim §. attingam, nu. 12 & 18. & §. quoniam n. 51. Molin. verb. capleuta, ver. caplebatoribus, vbi ponit regulam, & sãtias, for. fin. tit. de manifest. personarum el 2. for. vni. tit en que casos el manifestado, for. antepenul. tit. de appellitu. Molin. verb. actor. vers. Reus non est detinendus.

Q l. lege Cornelia. §. præterea, ff. de S. C. Silaniano. Brisonius de formulis lib. 5. vers. causam, p. 527.

R Molin. verbo. captus, verb. capi non possunt. in fin. ibi, & nota etiam, l. 1. C. qui bonis cede. poss.

S Obseruã. 1. tit. de for. compet. obser. Item notandum de priuil. milit. Molin. verb. remissio & verb. per horrescentia, & per nos latius infra dicetur. Brisonius de formulis lib. 5. pag. 529. vers. rei etiam. Sesse decis. 208.

T Prout sunt nobiles. Domini vassallorum, & Infantiones in locis dominorũ habitantes. de quib. infra.

V d. obser. 1. & obser. Item licet de foro, tit. de foro comp. Molin. d. verb. remissio. & foro nouo Tirasonæ 1592. tit. de la remission de los delinquentes, Gama decis. 362.

X l. 1. in prin ibi, summa enim Reipublicæ tuitio de stirpe duarum rerum, oritur. C. de Iustin. cod. confir. mau. l qui restituere, ff. de rei vendicat. Onosan. de re militari. lib. 2. c. 33. fol. 49. Petr. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. nu. 6. Camos in microcos. p. dialog. 10. pag. 135. col. 1. Bobadilla in polit. lib. 1. cap. 10. nu. 1. & lib 4. c. 1. num. 30. & 31. Lipsius lib. 4. ciuil doct. c. 7. Conradus in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 1. glos. armis, Cyrillus Fulgeonius in summa criminali. rub. 1. §. 2. num. 5.

Y In l. hoc amplius, in prin. ff. de dãno infecto. not. per Bald. in l. 4. §. 1. ff. de offi. Proconsul.

Z Pet. Greg. de repub. lib. 10. c. 1. n. 2. & seq.

rum ſuorum conſeruatione, & pacis, & belli tempore vtuntur: cum duo ſint (ſecundum Ciceronem) *a* decer tandi officia, alterum per diſceptationem, quod ad Iuris conſultos pertinet; alterum per vim, quod ad milites ſpectat, confugiendum ad † poſterius, ſi vti non licet ſu 16
ſuperiore; nec enim cū iure, & legibus agi poteſt, armis vti licet. De his duobus ſenſiſſe credo Virgi. *b* illis verbis:

Tu regere Imperio populum Romane memento:
(Hæ tibi erunt artes) paciq; imponere morem:

Quibus, duæ † quaſi peſtes omnis ſocietatis arcentur, 17
in qua, vita hominis naturæ congruens, continetur: ſcili cet iniuſtitia domi, & ab externis vis.

Quorum brachiorum † manus ſunt milites, & Iuris 18
periti; qui (vt inquiūt Imperatores *c* Leo, & Anthemi *d*)
Non minus prouident † humano generi, quam ſi prælijs, atquê 19
vulneribus, patriam parente ſquê ſaluarent: nec minus militare
dicuntur, quam qui gladijs, clypeis & thoracibus nituntur: Et
ideo aduocatorum ſalaria honoraria † appellantur, *d* ac 20
etiam procuratorum noſtri Regni, qui in ſupremis tribu nalibus cauſas agunt, qui aduocati in facto ſunt, & cauſi dici appellantur (quorum officium † honorabile eſt, 21
& nobilitati non derogat) licet enim in alijs Prouincijs, officium procuratoris vile iudicetur, eo, quod iure ciuili attento *f* poſſint fungi etiam infames, tamen ex iuris canonici diſpoſitione, *g* quā nos deficiētibus foris ſequimur, infames ab eo repelluntur, † & in Aragonia ſe- 22
cundum conſuetudinē regionis, & exiſtimationem hominum, *h* hoc cauſidicorum officiū nobile & honorificum reputatur, cum corā Principe, & in Regijs ſupremis tribunalibus cauſas ſuorum clientū agant. Qui largo ſumpto vocabulo ſub nomine aduocatorum comprehenduntur, *i* quos licet vulgus procuratores appellet, cauſidici tamen, ſeu cauſarum patroni in iudicijs frequen-

A Lib. 2. officiorum.
B 6. Æneidos.
C l. aduocati. 14. C. de aduocat. diuerſ. iudicior. l. laudabili. 4. C. de aduoca. diuerſ. iudic. Tiraq. de nobilita. c. 29. per tot. Rolā. conſ. 36. per tot. volu. 3. Burgos de paz in prohe. leg. Taur. nu. 253. & ſeq. Franc. Marcus deciſ. 791. num. 5. p. 1. Bernard. Græueus pract. concluſ. ad Gail. concluſ. 42. & conſi deratione 1. p. 1. Vill adiego in ſua politi. cap. 5. §. 35. & 36. num. 26. & ſeq. Anton. Zara in anatomia ingeniorum, & ſcientiarum. ſectio. 3. memb. 6. in prin. per tot.
D l. 1. § in honorarijs ff. de var. & extraordin. cognit. noſter Regens Monter de ciſ. Aragonum 14. & 36. & Greueus 1. p. concluſ. 44. cum conſideratione 1.
E Tiraquel. de nobilit. c. 30. num. 4. & ſeq. Cauale. deciſ. 41. num. 16. & ſeq. 1. p. & Grębeus cōcl. 43. conſiderat. 2. nu. 3. & conſiderat. 3. nu. 5.
F §. fin. & ibi glo. Faber. Angel. & alij inſt. de exceptio glo. in l. Pedius. 7. & ibi Bart. ff. de recep. arbitr. gloſ. Bart. & alij in l. 1. §. hoc edicto. ff. de poſtulando. Tiraq. d. c. 30. n. 2. l. ſi quis procurationem 34. vbi glo. fin. C. de decurion. lib. 10.
G Cap. infames. 3. q. 7. glo. fin. in c. cum deputati & ibi DD. de iudicijs, gl. in cap. imperatorū, & ibi Abb. de iuram. calumniæ. Prodoſcimus in tract. de differētijs inter ius cano. & ciuile. n 16. & Zenetus in eo. tracta. diff 19. nu. 2. Schraderus tract. feudal. par. 10. ſect. 18. nu. 113. Ioan. Baptiſta Magonius in lucerna morali. tract. de nobili cauſidicorum exercitio. cap. 5. num. 10.
H Ex Bart. in l. 1. nu. 82. C. de dignita. lib. 12. Honded. poſt Ripam conſ. 81 num. 13. Farinac. conſ. 95. nu. 14. in fin. Ianus Langleus Semeſtriū, lib. 7. c. 14. p. 436. Alderan. Maſcar. de ſtatut. interpre. concl. 4. n. 205.
I l. 1. §. aduocatos, ff. variar. & extraordinar. cognitio. Specula in §. nunc de procuratorum. tit. de ſalario Bart. in l. 1. ad fin. C. mandat. Decius in l. inuitus. num. 2. ff. de reg. iur. Ioan. Lorinus in commen. in Acta Apoſtol. cap. 29. verſ. 1. pag. 900. col. 2. verſ. patronorum, vel cauſidicorum.

quenter nuncupari ſolent, cum apud eos vera fororum, & legum praxis exiſtat: Vnde cauſidicorum officium in Aragonia honorificum eſt, multiq; poſſent numerari viri illuſtres, quorum parentes illud officiũ exercuerũt, quod per ſe non eſt vile, ſed per aliud, ſcilicet per cauillationes, & periuria, quibus aliqui vtũtur, vt inquit Bald: k in quibus redditur vile exercitium illius, ex praua natura perſonarum, non verò ratione officij; neque Imperator, l qui procurationis offitium vile eſſe dixit, ad hoc cauſidicorũ munus, ſed vel ad ſolicitatoris, vel procuratoris ad negotia, non ad iudicia cõſtituti referri debet; vel ad eos, qui ſi lucrum ſuadeat foros, & leges ſuis verſutiis ſubuertere procurant, ac calumniantur, vt lites differãt, nõ verò ad iuſtos cauſarũ procuratores, quos omni honore dignos noſtri ſemper iudicarũt: & ideo inquit noſter I.C. * veteranos (qui vulgò à noſtris, equites appellãtur, ſeu milites honorarij inermis militiæ) poſſe fieri procuratores: iſtis manibus prædictæ artes exercentur, & qui eas executioni mandant, & in praxim redigunt: quales eligi debeant, laudans Honorium, docuit Claudianus his verbis: m

Vt fortes in Marte viros, animisq; paratos,
Sic iuſtos in pace legis, longumq; tueris
Electos;

23 Quibus ideo multa ſunt † à iure priuilegia n conceſſa, quia vtũtur illis ad operandũ, tam caput, quàm mẽbra:

Et duo ſunt, quibus extulit ingens
Roma caput, virtus belli, & ſapientia pacis.

Quæ in vna, † eademque perſona difficilimũ eſt reperi
24 ri: cum (vt inquit Saluſtius) o difficilimum ſit, vt quis prælio ſit ſtrenuus, & bonus conſilio; quorum alterũ ex prouidentia timorem, alterum ex audacia temeritatem adferre plerunque ſolet, quod nos non ſemper verum eſſe ſumus experti, cum hoc regnum ſumma cũ felicitate, & pace gubernetur ab Excellentiſsimo D.D. Didaco de Portugal & Pimẽtel, Marchione de Gelbes,
25 † viro clariſsimo, sũma virtute, ac decẽti ſeueritate prędito, qui inter milites, & arma, ſtrenuus eſt Dux, ac in regio Martis Senatu prudẽs Cõſiliarius, & inter paganos iuſtus, & equus Reipublicæ moderator, iuſtitiã cũ moderamine benignitatis & clemẽtię ſubditis miniſtrãs. Ex quo
26 Rex noſter Petrus anno † milleſimo trecẽteſimo quadrageſimo octauo, Cęſarauguſtę forũ p edidit, ac legẽ cõſtituit, quod dominus Rex teneretur duos milites, & duos

k Bald in d.l. ſi quis procurationẽ. n. 1. & Magoni. vbi ſup. c. 4. n. 7.

L in d.l. ſi quis procurationem. iuncta l. vniuerſos, C. de decurion. lib. 10 Mago, vbi ſup. c. 2. n. 1. & c. 4 n. 9.

* in l. filiusfamilias, 8, §. veterani, vbi Bartol. ff. de procurat.

M in panegyr. in 4. conſul. Honorij, p. 172.

N Ale. in l. Cęturio. n. 3. & ſeq. ff. de vulga. Zabare. in Clement. 2. n. 26, de magiſtris. Benedict. in d.c. Raimutius, verb. teſtamentũ, el 1. n. 21. cum ſeq. Georgius Acacius Enenkelius in tract. de priuilegiis militum per duos libros. Iacobus Benius Eugubinus in tracta. de priuilegiis in conſulto, centum priuilegia referens.

O in Iugurth.

P For. vnicus, titu. quod dominus Rex teneatur duos milites, & duos Iuriſperitos ſecum ducere, cũ quibus negotia Aragonũ expediantur.

iurisperitos secum ducere, quorum Consilio negotia Aragonensium expedirentur.

Harum manuum † digiti sunt tot opificia, seu opifices, & tot officia, quæ in singulis prouinciis reperiuntur, quorum alia in arma, & bellum diriguntur; alia verò ad pacem tantum destinantur, alia autem vtrique tempori, & pacis, & belli sunt communia: omnia tamen in hoc corpore politico maxime necessaria, *q* nullus tamen † artifex alieno, sed tantum suo officio vti debet, *r* ne officia turbentur, vt fuit sæpè declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum. * *s* Et idem fuit in Lusitania decisum, *t* & mulctatur qui alterius officio se immiscet, nisi in eo fuerit examinatus, & in collegio illorum artificum admissus. *u* Sed si illi, aliquem, † qualitatibus, & requisitis necessariis ad officium, in eius persona interuenientibus, admittere recusauerint, poterit per administratores ciuitatis, etiã inuitis, & cõtradicentibus collegialibus admitti, vt fuit declaratũ in Curia D. Iustitię Aragonum die 4. Februarij, anni 1587. * *x*

Crura, seu tibiæ, huius corporis † sint prędmia virtutum, & pœnę criminum; quæ, tanquam Deos veneranda dicebat Democritus, cuius ruinam minabatur Antisthenes, si hęc abessent, quasi nulla in re solidiora fundamenta Reipublicæ consistant, quàm in his, *y* cum, vt inquit I.C. *z* *Non solum præmiorum exhortatione boni efficiantur, sed etiam metu pœnarum*, sępè enim metus supplicij retinet, quos virtutis splendor non fręnaret, & qui stultus est in culpa, sapiẽs fit in pœna; *a* & qui suo exemplo ad malos mores alios prouocauit, suo emendationis testimonio ad rectam reuocat vitam. *b* Sæpè præmium propositum excitat animos, ne topore, & desidia marcescant. Inde Theophrastus respondit: *Beneficia, honorem, & pœnam, humanam vitam conseruare, nullamq; domũ, neq; Rempublicam c stare posse, si in ea nec recte factis*

27 28 29 30

Q Petr. Gregor. de Republ. lib. 4. c. 9. Marcus Antonius Camos in microsm. 2. p. dialog. 19. Zamorensis in speculo vitæ humanæ, lib 1. c. 23. cum pluribus seqq. noster Costa en el gouierno del ciudadano, lib. 3. à cap. 1. Goelthasius de felici & infelici Repub. fol. 12. verfic. opifices verò. Casane. in cathalog. p. 11. confide. 1. versic. si vero opifices, & considera. 32.

R l. consulta diualia. C. de testame. l. quicumque, C. de executorib. & actolib. 12. c. singula, 89. dist. l. 3. C. de fabricensib. li. 11

*S In processu maiordomorum Medicorum. Et in processu maiordomorum delos tafetaneros, contra los veleros. Et in processu maiordomorum de los espaderos contra los doradores. & die 24. Maij 1613. in processu maiordomorum caligariorum, contra sartores.

T Geor. de Cabedo 1. p. decis. 158.

V l. in prouinciis, C. de numerar. & actuar. lib 12 facit text. & ibi glos. in l. hac parte, C. de proximis sacror. scrinior. lib. 12. l. fin. C. de assessorib & domestic. l. is quidem, C qui militare possunt. lib. 12.

*X In processu maiordomorum Pharmacopolarum, seu de los Apotheca rios super iurisfirma factorum in fauorem Cosmi Nouella.

Y Angel. Mathea. de via & ratio iur. lib. 1. c. 9. n. 10 & c. 11 n. 28. Simã. lib. 9. de Rep. c. 20. & 22. Gaill, de pace publica, lib. 1. c. 3. n. 7. & 8. Bobadi. in polit. lib. 1 c. 5 n. 8. & lib. 2. c. 2 n. 54. noster Ludo. Martin. in respon. pro regno, n. 203, cũ seq. Tapia de vera hominis nobili. lib. 1. fo. 96 col. 1. in fin. Ayala de iur. belli, lib. 3. c. 20, per tot. Petr. Roizius decis. Lituanica, 3. n. 19. Ioan. Costa en el gouierno del ciudadano, lib. 3. c. 1 Mariana de Rege & Regis institutio. lib. 3. c 4. Z in l. 1. ff. de iust. & iur. A c. qui ea, 38. dist. c. si homo esses, 27. q. 1. glos. pœna docente, in c. 3. de offic. legati.

B Concil. Triden. sess. 24 de reformat. c. 8. C Cice. lib. 5. de natu. Deorum.

D Xeno-

factis, præmia extent vlla, nec supplicia peccatis. In quibus distribuendis,
31 † supremum Reipublicæ caput, vti debet iustitia, quæ appellatur distributiua, vt pro meritis singulorum, honores, & prȩmia conferat, cũ homo tanquam animal generosissimum, non plagis, vt asinus, sed præmiis ad officium inuitetur, quę conferenda sunt *d* non sine delectu, *e* ne magis proijcere, quàm dare videatur: *f* Nam

Egregios inuitant præmia mores,
Hinc prisca redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectaq; musæ
Colla leuãt, opibusq; fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cum cernat vterque;
Quod nec inops iaceat probitas, nec inertia surgat
Diuitiis. *g*

Qui enim (inquit Iuuenalis) *h virtutem amplectetur ipsam, præmia si tollas?* Sicut enim alimento † corpus nu-
32 tritur; ita animus laude, honoribus, & prȩmio sustinetur: & sicut agriculturæ finis, est perceptio frugum; ędium constructio, est habitatio; nauigationis, diuitiæ; & certaminis, corona; ita laborum omnium in Republica à ciuibus susceptorum, aut sucipiendorum finis, est præmium: inde præmium appellatum, *quasi præuium ad laborem*, cum eius spe vnusquisque ad hęroica facinora, quasi stimulo exagitatus impellatur, eoque illectus læto animo laboret. Et pro qualitate criminum, habita ratione sexus, ætatis, & dignitatis *i* delinquentes, legitimis pœnis plectantur, ita vt no-
33 biles pœna pecuniaria grauius puniantur, † sed corporali mitius. *K* Quinimó in Aragonia, licet nobi-
34 lium † peccata sint grauiora. *l* Primò propter repugnantiam actus peccati ad magnitudinem. *m* Secundó, propter ęxemplum, seu scandalum. Tertiò, propter ingratitudinem, cùm maiora à Deo, quem offenderunt, acceperint bona. Quartò, quia, cum excellant cęteros potẽtia, facilius possunt resistere peccato, *n* ta-
35 men de consuetudine regni † non puniũtur pœnis corporalibus, sed tãtum nobiles capiũtur, si deliquerint, & capti detinẽtur ad volũtatẽ, & mercedem domini Re-
36 gis; *o* cui priuilegio † per nobilem renũciari nõ posse à

D Xenoph. lib. de institutio. Principis.
E l. fin. C. de tyronibus, lib. 12. l. 1. §. in honorariis ff. de var. cognit. Petr. de Ribadeneyra en la institución del Principe christiano, lib. 2. c. 5.
F Seneca de benefic. 1. c. 1. pluribus exornat Ioãnes Chokier in thesau. aphorismor. politic. lib. 2. cap. 3. & cap. 17. per tot.
G Claudian. in laude Stiliconis, paneg. 2. pag 239
H Satyra 10. Menoch. cõsil. 228. sub num. 14.
I l. 2. §. fin. ff. de iure fisci, l. 2. ff. de termino moto, l. qui cum vno, §. fin. ff. de re militari.
k glos. communiter recepta in cap. cum quidã, in princip. de iureiuran. Couar. variar. resolut. li. 2 cap. 9. num. 3. & 4. Cuttili de nobilitate, 5. p. n. 1. & seq. 12. vol. tracta. Casane in cathalogo gloriæ mundi, p. 8. consideratione 33. Sesse decisio. 11. par 1.
L Mexia in pargmatica panis, conclus. 6. num. 21. & 22.
M glos. in cap. qui viderit, 32. q. 5. ibi, Vel magis Clericus propter gradũ altiorem.
N ex D Thoma 1. 2. quę stio. 73. Tiraquel. de pœnis tẽper. causa 31. n. 20.
O obseruant. 2 tit. de pace, Bardaxi in Foro fin. titu. de foro compet. & in tract. de offi. Gubernato. quæst. 5. n. 96. & Molinus verb. nobiles, versic. 1. vbi eius additionator Portoles Foro vnico. §. item statuimus, quod si quis miles, titu. de confirmatione pacis.

multis traditum est, p non tamen deest, qui contrarium sentit; q qui si à richis hominibus non descendant, hoc priuilegio † non gaudebunt, quantumuis in sua patria nobiliorum numero sint adscripti; *r quia 37
hoc priuilegium, respectu richorum † hominum regni consuetudine introductum, non debebat ad a- 38
lios extendi, ſ qui ad instar richorum hominum regni, priuilegio Regis non fuerint redacti, hi enim, qui primó richi homines † dicebantur, postea nobiles 39
fuerunt appellati, t ipsi, & eorum posteri, vel qui ad eorum instar per D. Regem fuerint priuilegio creati. Quod si prædictis circumstantiis à iudice prudenter pensatis, eius conditionis sit, vt super crimine dispensare non valeat, nihilominus tamen † poterit, ex cau- 40
sa, legis pœnam vel augere, vel minuere, u quanuis regulariter certa & diffinita à lege esse soleat, & ex iudicis arbitrio non dependens, x de iure namque certo etiam prętextu æquitatis aliquid immutare iudex non potest: sed de iure controuerso interpretatione molliri, & declarare illi est permissum: in quæstionibus verò facti, quæ à substantia probationum dependent, latius est iudicibus & Magistratibus concessum arbitrium. y

Pedes, quibus tam caput, † quàm membra mouētur, 41
sunt Legati sancti; z quos Princeps supręmus, pe-
nes alios Principes, vel Respublicas liberas habet,
pro Regnorum suorum vtilitate: quorum Lega-
tio,

P Otalora de nobilitate 2.p.3.partis.cap.9. nu.8. Burgos de Paz consil 10. num 17. Deñas rgula 190 limitatio. 4. Gregorius Lopez in l.34.tit.34 glos sa 1.parti.7. Gomez de Amescua de potestate in se ipsum, lib.1. cap.15. nume.10. Baeça de inope debitore, cap.16 num.56. Auiles in procem cc. prætorum, num.27. Garcia de nobilitate, glos.6. nu.21. Azebedo in l.4.& 5 tit.2 lib.2. nouæ Recopilatio. num.15. Villar Maldonado in silua responsorum, lib.1.respons.6, num.15. Gutierrez de iuramento confirmator, cap.16. nume.37.& sequen. 46. & num.61. communem dicens.

Q Barbosa in l.alia, §.eleganter.num.17.ff.soluto matrimonio Amescua in priuilegio quod habēt Castellæ infantiones, ne pro debito ciuili possint carcerari ad partes. disputans vbi supra lib. 2. cap.23.per tot.

*R Ita fuit declaratum in regia Audientia die 26. Augusti 1557. in processu procuratoris astricti ciuiratis Cæsaraug. contra D.Ludouicum Pardo nobilem Valentinum. Et 14. Augusti 1615. ex triū Consiliariorum voto in processu D.Ludouici Queralt nobilis Cathalani ex priuilegio in appellatione, super repulsione iuris firmæ. Alij vero duo Consiliarij firmam eius admisserunt pro vt fuit admissa 30.Martij 1615. in Curia D.Iustitiæ Aragonum ex voto quatuor Locumtenentium.

S Bald.in cap.1.§.porro, num.7.tit quæ fuit 1.causa beneff.amittend.in vsib.feudor.Ias.in l.fiu.num.3. ff.de in ius vocando per glos.fi in iudicio, §.item mixta.institu.de actio.

T obseruau. Item de consuetudine, cum quinque sequen.de priuilegio generali. Ioannes Gutierrez practicar.quæstion.lib.3.q.14 num.113.

V Couar.vbi sup.c.9.n.6.& 8.Sixtin,de regalib lib.2.c.8.n.15.Bart.& Bald.& DD.in l.hodie,ff,de pœnis.Tiraq.de pœnis temperan,in prefatio.n.16.Gail de pace publica,li.2.c.9.n.22.Rebuf.in l aliud est fraus,§.inter mulctā,vers.Verūtamen,de verb.signif.facit text.in l.aut facta,ff.de pœnis,l.quid ergo, §. pœna grauior,ff.de his qui notan.infam.l.2.& 3.C.ex quib.caus.infam.irrogetur.Mising.cēt.2.obser.54.

X l.1.§.calūniatorib ff.ad Turpilia.d.§.inter mulctā.& l.si qua pœna.de verbo.signific.

Y l.3.§.3,de probatio. Z l.sanctū,8.ff.de rer.diu s.l.fiu.ff.de legatio. Iacob-Calic.de iur.regalib. priuileg.141.Ayala de iur.belli,lib.1.c.9.à n.5.cum seq.Leli.¿Zechi de Principe,lib.2.c.1.n.9.pag.288 Rebuf.in pragma.sanctione,tom.2.tit.de causis §.item circa,verb.Ambasiatores,fol.39.p.2. Cabedo de cis.116.par.2.Legatus Caroli Paschalij cap.23.cum seq.

A Legatus

tio, *a* siue illa sit ordinaria, † siue extraordinaria, semper magna, seu maxima, ac sæpè illustris appellatur, ad differentiam illius, quæ parua legatio dicitur, qualis est eorum, qui à patria ad summũ Principem missi sunt, *b* quibus omnibus † ius reuocandi domum est concessum: *c* sed ne contemnatur † legatio, seque contemni putet is, ad quem mittitur, ex nobilioribus, & proceribus mittere oportet, *d* qui & nobilitate, & diuitiis cæteris præstent; nam vt diues habet in re quod amittat, ita nobilis in decore, quod inquinet, qui scientia poleant, maxime cognitione iuris, peritia historiarũ, & eloquentia, quibus accedat experiẽtia, quæ est prudentiæ formatrix, necnon etiã venustate corporis, licet sæpè magna ingenia amant latere in corpusculis & excelsi animi eligunt domiciliũ humile, cum vt inquit Eccleſiast. *e* *Breuis in volatilibus est apis, & initium dulçoris habet fructus eius.* Et hoc, vt legati dignitas, & eius à quo mittitur, & eius quoque, ad quem destinatur, dignitati respõdeat, & vt fidelius, ac prudẽtius muneri iuncto satisfaciat; maximè si talis legatus, non tantũ re ferẽdi, sed libera mandata decernendi, & cõstituẽdi rem, & negotiũ, pro quo missus est in mandatis acceperit. Licet ex Cicer. Guilli. Budeus *f* liberã legationem † appellauerit, quæ ornamenti, honoris, commodique proprij causa conceditur, cuius vestigia in legatis natis, à Romana Ecclesia in Proninciis constitutis, manserũt; *g* sed in hac ciuitate, & regno, non solum non reperitur qui legationem recusare desideret, vt Callistus, † cuius memi nit noster I.C. *h* sed imo frequẽter summa opera suffragia ambiũt, vt legati mitantur, & quidem legatione libera, hoc est rerũ priuatarũ causa, legationes obeũt, vt cõtrouersias, eorũq; causas, & lites, & honores, quos ambire procurãt, habeãt, legatorũ personis acceptis cõmẽdabiliores, atq; fauorabiliores, vel gratiã Principũ, ad quẽ mittũtur, aucupẽt, & ad sui animi desideria cõsequẽda, eorũ à quib⁹ mittũtur (nõ suo nomine) sæpè abutũtur: in duob⁹ tamẽ nolũt legationis † liberę cõditionẽ sequi, cùm hi, qui legatione libera fungebãtur, *i* nec publico sumptu alebantur, nec Reipublicæ causa abesse censebantur.

Ossa huius corporis † sunt arma, exercitus, milites, ac duces belli, castra munita, seu fortalitia, *k* (quæ, si ad

43 44 45 46 47 48

A Legatus Caroli Paschalij, c. 64. & 77.

B l. Legatus creatus, 12. ff. de legatio.

C l. 2. §. legatis, l. si quis aliena, 5. in fin. l. si quis in legatione, 8. l. nõ alias, 24. cũ plurib. seq. ff. de iudi cas. de for. competen. Pet. Pec. in trac. de iure sistẽdi, c. 5. n. 9. Bellu. in spec. rub. 21. §. & primo, n. 3 Ludol. Schrade. tract. feudal. p. 10. sect. 1. n. 16. Couar. practic. c. 5. n. 1. & seq.

D l. sciendum, §. ordine, versi. de primatibus iuris ff. de legatio. c. ad Apostolicę, ibi, Magnæ authoritatis viros, de re iudicata in 6. plura suo more cumulans Tiraq. de nobilit. c. 20 n. 43. & seq. & in præfatio. de iure primogenior. n. 123. Legat. Paschal. c. 15. & 16.

E cap. 11.

F in notis ad l. qui liberã legatione, 14. ff. de legatio. pag. 232. Vvalfan Lazius in commen. Reipub. Romã. lib. 2. c. 6. pag. 262. in princi. & versic. Legationes liberæ, pag. 176.

G c. 1. de offi. legati. Gãbar. in tract. de offi. legati à latere, in princ. n. 9.

H in l. filio, 6 ff. de legatio.

I Legatus Caroli Paschal. c. 13. pag. 51. post med.

k Iust. Lipsi. ciuil. doctri. li. 4. c. 7. Lel. Zechi. lib. 2. c. 2. n. 7 pag. 358. & seq. & c. 3. n. 3. pag. 385.

si ad se tutandum ab hostibus necessaria non sint, amouenda monuit Xenophon) / sed, qui illa habuerit sub eius manu, ita illius regionis res habebit subiectas cum personis, vt nec vlla pacta legitima inuitus à subditis cogatur seruare; vt, exempli causa, proponitur apud Ioannem Magnum *m* de illa Margarita, Danorum, & Nouergiorum Regina, quę cùm Albertum Sueuorum Regem superasset, & cępisset anno Domini 1395. certis pactis à Suecis & Gothis in regnum recepta est, ne publica regni officia, siue arces, vel castella, seu munus iudicandi aliis, quàm in regno natis committerentur, & ne vlla insolita tributa, aut onera incolis imponerentur, nisi regni Suetiæ Senatu consentiente; quorum neutrum, sua potentia vtens, seruauit, sed proceribus iusiurandum illi obijcientibus respondit, & interrogauit, haberent nè diplomata conuentionum? illis, apud se habere respondentibus, & quidem probè seruari, tyrannicè respondit, suadeo ego vobis, vt literas datas diligenti custodia obseruetis; nos autem castra, ciuitates, & omnes regnorum nostrorum partes diligentius obseruari curabimus. Alij *n* autem ossa Reipublicæ, nobiles, & magnates regni esse tradunt.

L. Padiæ Cyril. lib 7. num. 21. Lelius Zechius de Principe, lib. 2. cap. 1. nume. 13. pag. 304.

M lib. 21. & Petrus Gregorius de Republ. lib. 7. cap. 19. num. 12.

N Mexia in pragmatica taxæ panis, conclus. 6. nume. 8. fol. 111.

O Leo in nouella constitutione, incipit, Si pecuniarum nerui, est 52. in ordine, titu. vt tam veterum Principum, quam recentiorum numismata. Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 1. Bobadilla in politica, lib. 5. ca. 4. ante num. 1. Cuiac. lib. 6. obseruatio. c. 19. B. Ioannes Coki. in thesau. aphoris. politicor. lib. 2. c. 10. Cicero in oratie. pro Lege Manilia. Quintilia. declamatio. 34. Lelius Zechius de Principe lib. 2. cap. 2. n. 1. l. 1. §. in causa, ff. de quæstio. Antonius Zara in anothomia ingeniorum, & scientiarum, sectione 2. membro 16. pag. 380. & seq.

Nerui sunt leges, † quę vel manu regia, seu Imperiali à Ducibus seruantur in castris, vel pacis tempore à Magistratibus executioni mādantur in vrbibus, cùm vtræq; à cerebro, hoc est, à maiestate supremi Principis originē ducant. Sed alij volunt, leges animam † esse totius corporis politici; quia quemadmodum multa corporis mēbra ab vna anima vniuntur, & omnes causę ab vna prima dependent; sic Respublica, diuersis partibus constans, vniri lege debet, quæ eas simul in earum officio peragendo ritè coniungat, & ob id vt anima in corpore dicitur, quę ei vim tribuit operandi, nempe bona agendi, & contraria vitandi; sic & lex in Republica eam vim, adiecta pœna, & præmio præstat, vt quidam mutus Magistratus, qui nec furore irascitur, nec ambitione ducitur, nec passione mouetur. Vnde dicere possumus, potius neruos istius † corporis esse diuitias, *o* in ærario publico reconditas: vt cumque tamen sit, illud certum est, totius istius corporis politici harmoniam † musculis, hoc est obedientia, & iustitia colligari, ne dissoluatur. Prima est à subditis Regi, eiusque Magistratibus præstanda. Secunda verò ab eis inter subditos, secundùm, iuris, & equitatis rationem distribuen-

49 50 51 52

distribuenda, & ideo si D.Rex, vel qui eius nomine præest in Regno aliquid præceperit, vel ad se, ob seruitium Regis concernentia accedere iusserit, & subditus tale mandatum contempserit, aut alias fuerit inobediens, ad instantiam procuratoris fiscalis acusari, & puniri solet,
35 * p quia delictum † est non parere mandato Regis. q

P * Ita fuit pronunciatũ in curia D. Iustitiæ Aragonum, in processu procuratoris fiscalis, cõtra Hieronymum Ribera, & Martinum Sellan ciues Oscẽses die 9. Ianuarij 1591. & in processu Procuratoris fiscalis, contra Antonium de Aybar Tirasonẽ. die 30. Iulij 1596. & in Regia Audientia, in processu Ioannis Molinos super criminali, die 9. Iulij 1596.

Q Roland.cons.1.nu.41.lib.2 Decia.cons.14.lib.3.Corsetus de potestate Regia, q.89.Bellug.in specul. rub.12.§.quædam.num.45.Gregor.Lopez in l.16.tit.13.part.2.glos.4.& l.33.glos. fin. tit.16.part.1. Auenda.de exequend.mandat.lib.1.cap.2.num.14.Gramat.decis.40.Auiles in cap.1 Prætorum, glos. de los mandamientos, num 3.& 4.Menoch.casu 365.num 14.Couarru in cap.alma mater.§.9.num.3.& 4. de senten.excommun.Bosius in praxi crimina.tit.de Principe, nu.68.

§ Decimus septimus.

Rex Aragonum est caput supremum Regni, nec eius maiestas legum obseruatione minuitur.

SVMMARIVM.

A Ragonensium fides erga suos Reges extollitur à Rege Martino remissiue, 1.

Non est minor potestas, & maiestas Regis Aragonum, quod consensu populi leges ferat, & factas deroget. 2.

Quod consensus populi Aragonensis pro ferendis, & derogandis legibus sit necessarius à lege Regia profluxit. 3.

Regni forma destruitur si ex arbitrio, & non secundum leges gubernetur. 4.

Obseruatio legum non imminuit auctoritatem Principis. 5.

Vbi leges prævalent cessant violentiæ, & tirãnydes. 6.

An fuerit vtile, officium Iustitiæ Aragonum esse perpetuum, ita vt nec per D. Regem auferri posset. 7.

Rex nunquam tollit beneplacitum in officijs semel collatis, nisi ex iusta causa, & ideo perpetua dici possunt. 8.

§. Decimus septimus.

CAPVT supremum huius Regni Aragonum, est Dominus noster Rex: cuius maiestas non minuitur ex eo, quod solus, absquè consensu membrorum huius corporis politici, quod (vt diximus) in quatuor Regni statibus repręsentatur, leges condere non valeat, vel semel latas derogare, sed illis à se, de consensu curiæ, & quatuor eius brachiorum latis, teneatur obedire, cum certa sit Regia maiestas, pro antiqua Aragonensium fide erga suos

Reges,

Reges, inuiolabiliter obseruata, quam maxime † extulit 1
Rex noster Martinus, *a* asserens nihil cum eorum consensu acturum, & ordinaturum, quod ad beatitudinem Regni, & gloriam Regis non redundet. Quemadmodum enim ex multis scintillis lumen vnum accenditur, ita copulatis multorum mentibus, quæ antea diuisæ erant, solidius humanarum rerum administrationibus prospicitur: *b* & ideo semper optimum iudicatũ est consilium, quod plurimorum consensu comprobatur. *c* Nec ex hoc minorem † potestatem in nostro Rege Aragonum admittimus, imó potius optimatum, & populi assensu, plus roboris, ac potentiæ Regibus accedit; & progressus longe sunt feliciores. Est quippe Rex, qui iubet, qui statuit, licet consensu populi, in quatuor stamẽtis repręsentati, & sicut manus in digitos distributio, eius nec robur, nec decus imminuit, *d* sed illius vsũ, ex peditiorem, atquè vtiliorem reddit, cum semper ab eius pendeat imperio, illos huc, vel illuc deflectere: sic Rex noster, auditis sententijs quatuor brachiorum, seu stamentorum Regni, potest eas, tanquam digitos in manu comprimere, aut, si placeat, secundum eas, leges ferre. Qui populi consensus, † pro legibus de nouo ferendis, vel 3
antiquis derogandis, cum proueniat, secundum aliquos, ex lege Regia, quæ Regis principatum stabiliuit; non esset regere populum, nec ordinare Rempublicam, sed destruere Regni formam, † si omnia ex arbitrio licerent, cum 4
licet omnia, potentia si dominetur valeat, tamen tunc regnandi materiam, & subiectum sibi adimit. Quia (vt inquit Sanazarus) *e* *Publica res, & æquum Imperium tunc sibi constet, cum Rex, quod iubet, ipse facit*: Non enim legitime iubet, qui nescit obsequi, nec recte imperat, qui mentis, atquè animi rationi; vnde verum fluxit imperium, non paret, atquè ita suasit Claudianus *f* Honorio, his verbis.

In commune iubes si quid, censesque tenendum,
Primus iussa subi; tunc obseruantior, æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum
Autorem parere sibi.

Inde Imperator *g* dignam esse maiestate regnantis vocem iudicauit; se legibus alligatum, Principem profiteri; cum ex iuris auctoritate eius pendeat auctoritas, & maius imperio sit, legibus subijcere Principatũ, ac tanto magis maiestas fulgeat, quanto, is qui eo cognomine vtitur, sanctior, & iustior est,

A Hiero. Zurita lib. 10. annalium. cap. 65. & Hieron. de Blancas in comment. rerum Aragonensiũ tit. de Comitijs Aragonum. pag. 376. referentes, verba orationis ab eo habitę Cæsarauguſtæ, anno 1398 incipientis hæc est fides vestra.

B Cardinal. Paleotus de consultatio. par. 1. q. 1. versic. qua propter.

C I humanum, C. de legibus. Anton. Sola in prohem cõstitutio. Sabaudię, glos. 2. nu. 40.

D Ioan. Chochier. in thesaur. aphorism. politic. lib. 2. cap. 2. exemplo. 20.

E Lib. 1, epigram. ad Federicum Regem.

F In panegyri. in 4. consul. Honorij, pag. 165.

G In l. digna vox. C. de legibus.

est, cuius dignitas, & † auctoritas non minuitur leges
5 subditis obseruando, imo augetur, & eius status firmior redditur, vt respondit Pithac. Cresso interrogāti, quod maximum putaret imperium? id (inquit ille) in quo le-
6 ges plurimum valent, nam ibi minimum † est tirannydis, & violentiæ, vbi illę multum obtinent maiestatis, atquè roboris, quo argumento vsi fuerunt nostri, vt Regi Alphonso Quinto *h* suaderent confirmationem fori, ęditi *i* à Regina Maria Cæsaraugustæ, super perpetuita-
7 te † officij Iustitiæ Aragonum, quam importunis petentium precibus impetrarunt, & eam *K* ex proprio iuramento vallauit, iam tunc incommoda, & damna, quæ ex tali officij perpetuitate oriri sperarentur, prædicens: & ideo merito tali constitutioni forali fuit, nouo foro Tirasonensi, anno 1592. ædito, derogatum, & officiū Iustitiæ Aragonum ad beneplacitum Regis reductum, *k*
8 sed cum Reges nostri, † pro eorum summa iustitia, nunquam soleant aliquem dignitate semel concessa, nisi ex magna causa, priuare, vel honore elargito destituere, ad huc hoc officium perpetuum dici potest. *l*

H Hieron. Zurita lib. 15. annal. cap. 8.

I Foro, como segun la ment. tit. de offic. Iustitiæ Aragon. for. otro si. Foro. Item por quitar, eodem tit.

K Tit. de offic. Iustit. Aragonum.

L Argumento l. Iurisperitus, in princ. ff. de excusat. tutor. Bart in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori nu. 2. vers. quæro, ff. de oper. noui nuntiationee glos. in Clement. 2. verb, per electioné, de rescript. Padilla, in l. cum quis, nu. 34. C. de iur. & fact. igno. Burgos de Paz cons. 21. num. 4. Guillelm. Benedi. in cap. Rainutius, verb. duas habens filias. nu. 36. Boher decis. 149. nu. 18. Gutier. lib. 3. pract. q. 11. nu. 2. & seq. Caballin. milleloq. 217. num. 3. Petrus Erodius rerum iudicat. li. 2. tit. 9. cap. 28. Bardaxi in foro priuilegium generale Aragonum. nu. 2.

§. Decimus octauus.

Ad Regem Aragonum spectat Curiarum congregatio, & an expediat, quod illa frequens sit.

SVMMARIVM.

INter Romanos erat potestas apud Reges congregandi curiata comitia sicut, & apud nostros. 1.

Rex simul cum Curia quare maiorem auctoritatem habere dicatur, 2.

Curiarum frequens congregatio, quare vtilis, 3.

Rex comparatur medico, & Regnum corpori phisico. 4.

A quibus fuerint motæ seditiones in hoc Regno, & ex quibus causis. 5.

Quæ fuerit intentio seditiosorum in turbando pacem, & publicam quietem, qua Regnum fruebatur. 6.

Rex quid manu militari exercitus intenderit facere. 7.

Rex Philippus Primus Tirasonam ad celebrandas Curias Aragonensibus venit. 8.

Ex longa Regis absentia quæ damna sequantur, 9.

Quo tempore Curiæ deberent à Regibus secundum forum celebrari. 10.

Concil. gẽnlia quo tẽpore deberẽt celebrari. 11.

Conci-

Concilia Prouincialia debent celebrari de triennio in triennium, 12.

Tempus conuocandi curias in meram facultatem Regis, & Concil. generalium Roman. Pont. & Prouincialium Archiepiscoporum est redactum, 13.

Concilium Prouinciale fuit celebratum Cæsaraugustæ, anno 1615. *à Don Petro Manrique*, 14.

Don Ioannes Georgius Fernandez de Heredia Comes Fontium Iberi laudatur. 15.

§. Decimus octauus.

AD Regem, tanquam ad caput supremum, spectabit, membra † hoc est populum, curijs arcessitis congre 1
gare, & in eis præesse *a* quemadmodum apud Germanos ad Imperatorem spectat, *b* & apud Romanos potestatem habendi curiata Comitia habuerunt primum Reges, pœnes quos summa rerum omnium potestas fuit, ista autem forma Reipub. mutata, Regibusquè exactis, ius vocandi populum ad Comitia Curiata in alias personas translatum est, *c* & tunc istud caput supremum, cõ iunctum membris, † non est mirum, quod sit excellen- 2
tius se ipso, à corpore, seiuncto, & separato, cum coniunctim rempub. constituant, & repręsentent. Quo sensu nouissime quidam nostri seculi vir doctissimus, *d* in Aragonia maiorem reipub. quam Regum auctoritatem esse tradidit: nec mirũ, cum etiam Pontificem cum cętu Cardinalium, vel in Concilio legitimo, eius auctoritate congregato, existentem, maiorem se ipso solo, habere auctoritatem, dicant. *e* Quod idem de Episcopo cum Capitulo, *f* qui etiam vnum pariter corpus cõstituunt, *g* & de Imperatore cum Senatu dici poterit. *h* Nequè hæc curiarum † congregatio tardius fieri debet, cum oporteat Principem vultum suum subditis ostendere, 3
i quia frequentibus Comitijs, seu Conuentibus (qui patria

A Belluga in specul. Princip. rub. 1. num. 2. vbi Camillus, verb. Princeps, Anton. Oliuan. de iur. fisci, cap. 4. num. 16, & cap. 6. num. 17 & 18. Georgius Cabedo, 2. par. decis. 3. n. 2. Bardaxi in foro vnico, tit. de generali curia Aragonensibus celebranda, Blancas in commentarijs rerum Aragonensium, p. 371. & seq. de Comitijs Aragonum.

B Prudentius de Sandoual, 2. par. hist. Imp. Caroli V. lib. 26 §. 7. fol. 5. col. 2.

C Ioan. Rosin. antiquita. Roman. lib. 6. cap. 4. & Sigonius de antiquo. iur. ciuium Romanorum lib. 1. c. 17.

D Ioan. Mariana, de Rege & Regis institutione, lib. 1. cap. 8. pag. 88. vers. in ijs gentibus. Michael Martinez à Villar in appẽdice de innata fidelitate Regni Aragonum, §. 9. pag. 252.

E Rodulphus Cupers, in tract. de sacrosan Eccles. vniuersali. in prælud. nu. 25. & 31 cum seq. Ripa in rubr. de constitutio. n 22

F Cap. 1. de excessib. prælat. Barbat. de præstant. Cardinal. q 2. n. 18 Felin. in cap. causam, nu. 3. de iudic. & in c. edoceri. vers. prima declaratio. de rescript. Iaf. in l. placet, C. de sacrosanct. Eccles.

G Ioan. Francis. de Pauinis in tract. de offic. & potestate Capituli sede vacante, prælud 5. nu. 2.

H Bald. in l. cum multa. n. 2. C. de bon. quæ liber. cum multis alijs quæ adducit pro nostro instituto Petrus Luouic. Martinez in respons. pro Regno, nu. 213. & 214.

I l. 1. C. publicę letitię, lib. 12. ibi, si sacros vultus inhiantibus forte populis inferimus. vbi glos. addit quia tenemus publicam Curiam. Paris de Puteo de sindicatu, tit. de excessib. Regum, §. Rex autem, nu. 6. cum seq.

patria lingua curiæ appellantur) *K* vbivis ex ocasione à Rege celebratis, Regia maiestas, eiusquè summa auctoritas mire extollitur, suaquè præsentia lites, odia, dissidiaquè mota, antequam longius serpant, sedabit, compescetquè: cum sedens in solio dissipet *l* omne malum. Principijs namq; obstare, in tempore quę malis occurrere, † non minus quam oculati medici, *prouidi quoq; 4 opus est, atquè munus Regis. Nequè enim ille diligendus est medicus; qui ęgrum ad extrema deducit, vt post medeatur, sed qui ante prouida cautione minitantem morbum necat, iuxta illud Ouidij. *m*

Principijs obsta. Sero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.

4 Sicut enim in corpore phisico, † quotidie agregatur aliquid, quod diligenti indiget curatione, & humores morbosi generantur, qui nisi euacuentur putrescunt, & suffocant alios, & febres procreant: ita quoquè respublica, vel ciuitas glisscentibus vitijs, animiquè otio, & copia, nimiaquè felicitate, sic aliquando corrumpitur, furoresq; ciuiles parit: vt curari debeat remedio interno, hoc est potentia, & prudentia Principis. Cum hæc sit natura multitudinis, quod aut humiliter seruiat, aut superbe dominetur: libertatem quæ media est, nec spernere modice, nec habere sciat. Hoc experti † fuimus annis retro elapsis in nostro Regno, *n* quod dum maxima felicitate frueretur, fòris hostes non habens, sedicioso domi inuenit: falsa quorundam impostorum sugestione, qui cum ipsi foros & libertates Regni prorsus infringerent, vulgo suadebant, à Magistratibus violari: cotibus similes, quæ ferrum acuunt, ipsę autem scindere nequeunt, nihil aliud præterquam verba sedicioſa effundentes, Salios, Martis, 6 Sacerdotes imitantes: qui vt suam † causam facerent cum toto Regno communem cuncta miscere, & priuata vulnera malis Reipublicæ operire decreuerunt. Cum seditiones non ex publicis negotijs excitatę, sed verius ex rebus, & ofensis priuatis ortę fuerint. Non enim semper incendia à sacris & publicis locis exoriuntur, *o* cum plerumq; aliqua neglecta in domo lucerna, aut inflãmatę quilquilię ingentem ediderint ignem, ac publicam perniciem, iuxta illud Claudiani. *p*

Heu quam breuibus pereunt ingentia causis

Et illud Ouidij. *q*

Flumina sæpe vides paruis de fontibus orta;

K Vt inquit Renat. Chopin. de Domanio Gallico, lib. 2. tit. 1. nu. 8. pag. 179.
L Prouer. cap. 20. vers. 8. Bardaxi. in for. vnico. tit, quod Regens offic. Gubernat. sit miles simplex num. 4. pag. 82.
* Isaiæ cap. 3. ibi non sum medicus.
M Lib. 1. de remed. amoris.
N Babia 4. part. histori. pontificalis, in vita Clementis VIII. cap. 13. pagin. 55. cum seq. late, vere, & eleganter.
O Plutarchus tom. 2. moral. in præceptis Gerendæ Reipublicę pag. 580. Martinez del Villar in appendice innatæ fidelitatis, §. 8. pag. 212. & 213.
P In Rufin. lib. 2. pag. 63 & de raptu Proserp. lib. 3 pag. 39.
Q Vbi proxime.

Et

Et quisquè eorum inter se vt alter Ruffinus dicebat. r

Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? præmor hinc odijs, hinc milite cingor.
Heu quid agam? nisi cuncta nouo confundere luctu?
Insontesq; meæ populos miscere ruinæ?
Euerso iuuat orbe mori. Solatia leto
Exitium commune dabit,

Cum leuius communia tangant: sed clipeus † exercitus Regij manu militari, quæ manus fortis & potens 7
Principis appellatur, & iurisdictionis est, ac iustitiæ, quã illi contemnebãt executio, s auxilium tribuens, in illos, eam cum moderamine pietatis, per medios Magistratus, pœnam condignam inflingens, exercuit; & nobis quietem prẹstitit, & cum ad sedandos motus, multum momenti habeat vicinitas Regis: Is in propria persona, eius patris Caroli Quinti Imperatoris, t & Tiberij (sub quo pulcherrimum fuit Romani Imperij culmen) in ciuitatem Tirasonæ, † ad Curias Aragonensibus celebran- 8
das, aduolauit: dicens vt Deus, u cuius imaginem in terris gerebat: *Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint: an non est ita vt sciam.* Cognouit namq; prudentissimus Rex, multa aliqui nostræ felicitatis inuidi, ac libertatũ regni æmuli, aduersus nostros falsò suggessisse; & ideo Iustitiæ restitutionem, in honore & bonis, Magnatibus, & pluribus alijs indemnatis concessit, & per illum, vt inquit Claudianus. x

Priscamq; resumunt
Canicies leges, emendanturq; vetustæ,
Acceduntq; nouæ.

Cum per eum fuerit restituta vis Foris, iudicijs auctoritas; imperium Magistratuum ad pristinum redactum modum; redijt cultus agris, securitas homi nibus, certa cuiq; rerum suarum possessio; leges emendatę vtiliter, latæ salubriter; Principes viri amplissimis honoribus functi. Quod si Rex Austerus, † 9
si seuerus nimis, & ab oculis populi sese abducens, comitia distulerit, idẽ aut sensim despicietur, aut timebitur, magis quam amabitur. y

Ex qua ratione, † primo fuit statutum, vt singulis annis Dominus Rex teneretur Curias Aragonensibus celebrare, z postea vero de biennio in bien 11
nium, a quia in eis (vt dicebat Iacobus II.) ea quæ sunt ad conseruationem

pacis,

R Claudian. vbi proxime, pag 62.
S Cap. Dominus, §. iusta 23. q. 2. l. qui restituere, 68 ff. de rei vendica. Bar. in l. ex hoc iure. num. 3. & Bald. num. 11. de iust. & iure. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 17. num. 29.
T Ex Corn. Tacit. lib. 2. annal. Ioann. Chockier lib. 2. aphorismorum politicorum. cap. 21. exemplo 4. pag 187.
V Genes. c. 18. c. qualiter, & quando de accusationib.
X In panegyr. in 4. consulatu Honor pag. 172.
Y Bernardinus Miedes, Episcopus Albarracinen. de vita & gestis Iacobi, I. pag. 38.
Z §. Item que el señor Rey, in priuileg. generali Aragonum
A Foro vnico tit. de general. Curia Aragonens. celebranda. For. vnic. tit. de temporib. quib. generales Curiæ celebrãdæ sũt in Aragonia, For. volum°, in fin. tit. quod in dubijs non crasis.

pacis, iustitiæ, & statum pacificum regni, & regimen subditorum, & ad tuitionem, & augmentum Reipublicę ordinantur, & disponuntur. Ex
11 qua etiam ratione † in Concilio Constantiensi, *b* & Basiliensi *c* statutum fuit, vt Concilia generalia fierent in Ecclesia Dei de decennio in decennium: quia frequens illa celebratio, agri Dominici præcipua cultura est; vepres, spinas, tribulos hęresium, & errorum, scismata extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, neglectus verò eorum prędicta disseminat. Eademque
12 ratione sæpius fuit statutum, vt Concilia prouincialia, † nunc singulis annis, *d* & nouissimè ex Tridentina Synodo *e* de triennio in triennium celebrarentur. Sed quod à nostris Foris (de quibus supra) dispositum erat, in
13 desuetudinem abiisse constat, in voluntateque, † & arbitrio Regis tempus Curias congregandi, in loco regni, qui illi magis placuerit, cum viderit expedire: sicut etiam conuocatio, & celebratio Concilij generalis in Rom. Pō
2 tif. & ptouincialis in Archiepiscoporum arbitrio positum est. Vnde, nec curiæ Aragonensibus fuerunt celebratę post illas Tirasonenses anni 1592. nec Concilium generale habitum post Tridentinam synodum, nec prouncia-
14 le in Aragonia ab anno 1556. vsque quo Excellentissimus D. D. † Petrus Manrique Archiepiscopus Cęsaraugustanus (cui illud Homeri *f* conueniebat.)

Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis.

Suo eximio ouium salutis zelo, atq; desiderio ductus, illud elapso anno 1614 congregauit, in quo multa ex Episcoporum prouincialium sententia, Abbatum, aliorumque Prælatorum, ac Ecclesiarum eius prouincię procuratorum, multorumque sacræ Theologiæ, & Iuris canonici Doctorum consilio: graui super quolibet dubio disceptatione habita; plura decreta, matura deliberatione in fauorem animarum, & pro moribus corrigendis fuerunt statuta: maximè decreta Concilij Tridentini, vt obseruarentur curauit; quæ cum magna gregis iactura, & vniuersali animarum periculo, in abusum abierunt, & incuria aliquorū negligebantur, ecclesiastica disciplina, tāti Prælati diligentia, labore, & solicitudine restituta. Cui Concilio nomine D. nostri Regis, & vt eius Legatus interfuit D. Ioannes Georgius Fernandez de Heredia, Co
16 mes Fontium Iberi, † vir sanè acutus, & in gerendis negotiis exercitatus, qui cultè & compositè loquitur, reiecto tamē fastu & ineptia forensi, qui promptam, & paratam in rebus obsequium & seruitium Regis concernentibus, voluntatem semper habuit.

B Sessione 19. habetur tom. 4. Conciliorum editorum Lugduni, anno 1585. pag. 383.
C Sessio. 1. habetur vbi proxime, pag. 416.
D Vt in Concilio Lateranensi. sub Innocentio Tertio celebrato. c. 6 pag. 215.
E in decreto de reformatione, sessione 24. capi 2.
F Iliad. 1. 443.

§. Decimus nonus.

Curias congregare quid sit; cur leges nostri regni Fori appellẽtur; & quare eos D. Rex obseruare teneatur.

SVMMARIVM.

Curiæ nomen æquiuocum est, 1.
Quid sit Curias cõgregare in Aragonia, 2
Duplex causa congregationis Curiarum enumeratur, 3.
Romani calatis comitiis leges ferebant, quibus etiam Reges tenebantur, 4. & 5.
Leges regni Aragonum cur Fori appellẽtur, 6
Cõsuetudines nõ sunt in potestate Principis, nec pertinent ad legem regiam, 7.
Iurisdictionum omnium origo à consuetudine emanat, 8.
Lex ex moribus proueniens maioris est authoritatis quàm scripta, & ratio ex Aristo. 9.
Ius maiestatis à consuetudine legẽ accepit, 10
Monarchia Foris gubernata diutius manet, & difficilius conuellitur, 11.
Ius ex cõsuetudine emanãs dicitur naturale, 12
Consuetudo in scriptis redacta, non desinit esse consuetudo, 13.
Mores populi Aragonensis, quis primus in scripturam redegerit, 14. & 15.
Praxis in Aragonia, quare iudicibus & officialibus maxime necessaria, 16.
Merum & mixtum imperium non esse in Aragonia, quid significet, 17. 21. & 24.
Cartæ standum est in Aragonia, 18.
Æquitatis specie non licet à dispositione Forum recedere, nec illos violare, 19.
Constitutio Cathaloniæ prohibens causas ex æquitate decidi intelligitur, 20.
Non habere clamum de manu D. Regis quid significet, 22.
Officium iudicis nobile in quo differat à mercenario, 23.
In Aragonia non succurritur minoribus, & absentibus causa Reipublicæ per restitutionem, sed ipso foro seruantur illæsi, 25.
Actio ab obligatione proueniente ex consensu nascitur, 26.
Accusatio non ex consensu, sed re ipsa ex delicto oritur, 27.
In Aragonia omnia ad instãtiã partis legitimæ cuius principaliter interest, debẽt expediri, 2
Procurator fiscalis in quibus casibus est pars legitima, remissiuè, 29.
Rex in Aragonia vnũ tantũ potest habere procuratorẽ fiscalẽ, & is vbi agere potest, 30
Procurator adstrictus, in quibus casibus sit pars legitima, remissiuè, 31.
Quilibet de populo in quibus casibus sit pars legitima, 32.
Procurator quatuor brachiorum regni, in quibus casibus sit pars legitima, remissiuè, 33.
Curias cõgregãdi, causæ secũda est offerrẽdi grauamina cõtra D. Regẽ, & eius officiales, 34
Iustitia Aragonũ est iudex grauaminum, & illa iudicat cum consilio curiæ exclusis his de quorum interesse agitur, 35.
De regaliis D. Regis non potest in curia grauamen afferri, 36.
Grauamen solum offertur de iniustitia, & abusu potestatis, 37.
Cõtra non habẽtẽ iurisdictionẽ grauamẽ nõ est prosequibile, 38.
Quãta sit in Aragonia curiarũ authoritas, 39.

§. Decimus nonus

QAMVIS Curiæ nomen † æquiuocum sit, a tamen in Aragonia Curia alia vniuersalis, quia qui

† Ioã. Babtis. Afsin. in praxi iudicior. ad interpr. statuti de modo probandi morte, §. 4. & 21. per. tot. Couar. prac. c. 4. n. 10. Cur. Iun. concl. 158. n. 28. Boer. de auctor. magni cõsilij, n. 167. Bardaxi in commẽt. ad for. vnico, tit. quod Rex possit facere in curia statuta, n. 4.

qui illam tenent, iurisdictionem vniuersalem exercent in toto regno, vt est Curia D. nostri Regis, seu eius locumtenentis generalis, primogeniti, [b] & regentis officium gubernationis, [c] necnon Iusticiæ Aragonum. Alia verò est particularis, quia qui illam tenent, iurisdictionem particularem exercent in aliquo territorio, vel certis personis, aut causis, vt est Curia Çalmetinæ ciuitatis Cæsaraugustæ, & aliorum iudicum ordinariorum regni, Alguaziriorum, Iustitię ganateriorum, & Iudicis mercatorum. Sed de his curiis non intendo in præsenti differere, sed de curiis generalibus, quas solus D. Rex potest conuocare, [d] & Aragonensibus celebrare, quarum congregatio nihil aliud est, † quam conuocatio facta per Regem de vniuerso populo, hoc est, non solum de plebeis, quales sunt Syndici, seu Procuratores vniuersitatum, & communitatum, villarum, & villariorum regni, sed etiam de patriciis, & Senatoribus, quales sunt nobiles, milites, & Infantiones, necnon Prælati, & Ecclesiarum, seu Capitulorum procuratores, qui omnes appellatione populi significantur: vt dicebat Iustinianus. [e] Curiarum congregationis causa præcipua, duplex † est. Prima, ferendarum legum, more Athenien sium, quibus (vt ex Demosthene docuit Conanus *f*) lex nulla, nisi de ipsorum consensu, imponi potuit, necnon Romanorum, apud quos, quoties ferēda lex erat, † præsertim de re graui, calatis Comitiis, idest, vocato, congregatoque populo promulgabatur, vt leges populus suffragiis, per curias arcessitus comprobaret: [g] quibus ita latis, etiam Reges tenebantur, [h] ex quo curiatę apud I. C. Pomponium, [i] Suetonium, [K] & Ciceronem [l] appellantur, tanquam de consensu populi, curiatis comitiis habito, latę: [m] quarum primus Romulus fuit autor, conuocato per triginta curias populo, singulisque curijs, in separata septa constitutis, & sententiā rogatis. [n] Ex quibus ius Papirianum compilatum

2 3 4

B §. como segun fuero, titu. declaratio priuilegij generalis, ibi, en la Cort del señor Rey e del Infant.

C Foro 1. titu. de iudiciis, Moli verb. Regens officium gubernatio. versic. Regentis officium gubernationis curia vbi Portoles num. 7. Bardaxi in commenta. ad d. for. 1. nume. 8. cum duob. sequen. ib & in tracta. de officio gubernationis, quæst. 61 per tot. late, & elegater.

D foro vnico, titu. de generali curia Aragonensibus celebranda, vbi Bardaxi, & in tracta. de officio gubernationis, quæstio. 5. num. 53. Moli in verb. Curiæ generales Aragonum, versic. 1 & 2. & verb. Rex. versic. D. Rex bene potest conuocare, fol. 293. Et de reseruatis D. Regi, versic. D. Rex solus, fol. 295.

E §. plebiscitum, Institu. de iur. naturali.

F lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 8. num. 2. pag. 41.

G Ascanius Pedian. in oratione pro C. Cornelio, & Budæus in annotatio. ad l. 2. §. & cum placuisset, ff. de orig. iur. Couarru. practic. quæsti. c. 1. num. 3. Iacob. Calicio in extrauag. curiar. 1. dubio principali. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. capi. 4. & 5. Belluga in speculo rubri. 2. num. 2. Renatus Chopinus in libello de omni. Francica cōsuet. 1 par. q. 1. n. 2. versi. nec ad rem pertinet, pa. 7 Antonius Clarus Siluius in comment. ad leges regias, c. 9. p. 123. & seq.

H Alex. ab Alex. dier. genial. lib. 6. c. 23. in princ. I in l. 2. in prin. ff. de origin. iur. vbi notauit Budæ. pag. 75.

K in August. L in epist. ad Lentul. M Rosin. antiq. Roma. lib. 6. c. 9. p. 250. A. N Rosi. vbi prox. c. 1. 2. & 5. & Sigo. de antiq. iur. ciui. Rom. li. 1. c. 3. Bellu. d. rubr. 2. n. 1. & ibi Camil. verb. Romulus Couar. pract. c. 4. n. 10. Rena. Chop. de morib. Paris. lib. 1. ti. 1. n. 39. p. 41. vers. aud multo aliter.

tum eſt à Sexto Papirio, legesque regiæ (vt tradit Conanus o) quandoque nominatę ſunt, quòd eas Romanorum Reges tulerint, ſicut iliæ, quæ Centuriatæ appellantur, p quod Centuriatis comitiis fuerunt latæ, quas aliqui q tradunt, abſque populi conſilio, ſed tantum conſultoſenatu, ſacratas fuiſſe, quod nó omniũ indiſtinctè ciuium ſuffragia admitterentur, ſed eorum, qui eſſent ex cenſu, & ætate ſelecti. r Vel denique dici poteſt, noſtrarum curiarum † originem manaſſe à cõ- 5
uentibus iuridicis, quorum multa mentio apud antiquos ſ extat. Vnde leges in illis latæ, quia de conſenſu populi feruntur, † Fori à noſtris appellantur, 6
non à Foroneo Rege, vt voluit Iſidorus, quem eleganter increpat Alciatus, t ſed à fando, ſeu ferendo in publico de placito populi, vt Alphonſus Rex Caſtellæ dicebat, u forum debere eſſe, *Paladino, y placero*, hoceſt, ſecundum vſum, & conſuetudinẽ regionis, vbi fertur, moribus populi approbatum; & iudicio receptũ. x Et ideo dicebat Gutierrez, y leges fori non eſſe propriè leges, ſed potius quaſdam ſcriptas conſuetudines. Ex qua ratione inter alias euenit, Regem noſtrum Foris ligari; quia illi ab vſu, & conſenſu, & conſuetudine populi promanauerunt: conſuetudines † autem prius fuerunt in mundo, quàm leges; ideoque in Principis poteſtate non ſunt, vt dicebat Baldus, z nec pertinent ad legem regiam, quia Regali ſceptro, imperioque vetuſtiores exiſtunt. 7

Et ex

O lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 12. num. 1. pagi. 74. Roſin. lib. 8. antiquita. Roman. capit. 5. Alexander ab Alexand. dierum genialium, libro 6. capi. 23. in principio.

P Carolus Sigon. de antiquo iur. ciuil. Roman. lib. 1. cap. 4. & cap. 5. verſic. Cum ſenatuſconſultis.

Q Alexander ab Alexan dierum genial. lib. 6. cap. 23. in princ.

R Feneſtella de magiſtrat. Roman. cap. 7. Gelius noctium Atticar. lib. 15. cap. 27. Nicolaus Grachius de comitiis, lib. 2. cap. 1. Franciſcus Polet. in hiſtoria fori Romani, lib. 3. cap. 14. Couarru. practic. cap. 4. num. 10. Cabedo 2. pardeciſ. 3. num. 1. & Doctores communiter in l. 2. ff. de origine iuris.

S Budæus in annotation ad dictam l. 2. de origi. iur. pag. 254. verſic. Nihilo ſecius.

T lib. 2. diſpunctio. capi. 24. Roſin. antiqui. Roman. lib. 9. cap. 7. pagi. 403.

V in l. 7. titu. 2. parti. 1. ſequitur Alphonſus Montaluus in proœmio fori regij, gloſ. fuero. Villadiego in rubri. del fuerojuzgo, num. 4. Sebaſtianus Couarruuias en ſu teſoro de la lengua Caſtellana, verb. Fuero, fol. 417. Otalora de nobilitate, lib. 2 cap. 4. num. 14.

X l. de quibus, ff. de legibus. Xuarez in proœmio fori, & Baeça de inope debitore, cap. 5. nume. 32. gloſ. 1. in c. fin. de conſuetud. in 6. gloſ. f. angere in fin. in c. 1. de treg. & pace. Purpuratus conſilio 249. nam. 3. & 4. Simon de Prætis conſil. 35. num. 24. Rolandus conſil. 99. num. 9. & ſequen. volum. 2. Alexand conſil. 6. num. 2. lib. 1. Socinus Iuni. conſil. 76. num. 42. Decianus reſponſ. 32. num. 40. & ſequen. volum. 2. & 57. num. 17. volum. 3.

Y in tract. de tutellis, 1 par. cap. 7. num. 24.

Z in §. fin. nume. 2. titu. qui fued. dare poſſunt. & in Authentica, omnes peregrini, nume. 7. C. commu. de ſucceſsion. Afflictis in prælud. ad conſtitutio. Neapolitan. quęſtione 6. nume. 3. Iaſ. conſil. 233. verſic. Quarto facit. ibi, Nam conſuetudo quæ diſponit in Principem, maior eſt ipſo Principe. Iſernia in rubri. de conſuetud. recti feudi, num. 1. & 3. gloſ. Grego. Lopez verb. Guardar debe el Rey, in l. 16. titu. 1. parti. 1. Ioannes Compeg inter conſilia Bruni, nume. 23. & 24. Iacobus de Leonard. conſil. 124. num. 220. Socin. conſil 58. in princip lib. 3. Tiraquellus de vtroque retractu. par. 1. nume. 1. gloſ. 13. num. 39. Ludolphus Schraderus tract. feudal. tom. 1. 2. par. qnæſtione 1. principalis ſectione 1. num. 150.

8 -& ex eis † omnium iurisdictionũ origo *a* emanat: & ideo dixit Aristo. *b* legẽ secundùm mores maioris esse authoritatis, & de rebus maioribus, quàm lex scripta: cum ista, superior sit Princeps, nõ moribus; & dicitur quod sit maioris authoritatis, ex eo quod sit minus mutationi obnoxia, cum naturę ciuiũ
9 sit aptior; & versatur circa res maiores, cum ius † maiestatis, à quo leges pẽdẽt, ab ea legẽ accipiat, quę si ad scripturã redacta reperitur, hoc cõseruãdę
10 memoriæ *c* causa factũ est. Et hinc † est, quod Monarchia foris gubernata (cũ illi vt diximus, leges secundũ mores populi sint) diutius manet, & difficilius cõuellitur, quo altius radices egerit in ciuiũ animis, quod tũc fit, cum leges accõmodantur genuinis populi moribus, non secus ac arbor, quæ, quo profundius in terrã radices suas emisit, eo fortius impetus cœli sustinere potest; atque ita, qui eas trãsgreditur, non solum humanę, sed & diuinæ, & naturalis
11 legis transgressor iudicandus est, *d* cum cõsuetudo † censeatur altera natura *e* & ius ex ea ortũ, quasi naturale, ac proinde immutabile. *f* Ante Iacobũ nã-
12 que Primũ † nõ erãt Fori certo ordine dispositi, sed Aragonẽses moribus regebantur, qui, vt diximus, Fori dicũ tur, quos ille provt ex variis prædecessorũ suorũ scriptis colligere potuit in Curiis celebratis in ciuitate Oscę anno Dñi 1247. recitari in publico auditorio fecit, *g* & vt alter Iustinianus sub cõgruentib⁹ titulis collocauit *h*,
13 nõ quod necessaria † esset scriptura; † quia imó, vt antiqui
14 illi Galli Druides leges suas in scriptis redigi nõ sinebãt, sed moribus regebãtur, *i* quod adeó verũ est, vt authoritas, & potestas cõdendi leges, & statuẽdi in Curijs per D. Regẽ, cum consensu quatuor brachiorũ regni, & obligandi, ac constringendi absentes, vt talia statuta seruẽt à cõsuetudine emanauerit. *k* Et ideo Rex Alphonsus † Pri
15 mus in Curiis celebratis in ciuitate Turolij anno 1428. habita præfatione, quod leges regni nõ solum in libris Fororum aderãt: comisit Martino Didaci de Aux Iustitię Aragonũ, vt cũ sex literatis viris, obseruãtias, & vsus regni, quę in variis libris, variè scriptę reperiebantur in
16 vnũ volumẽ redigeret. Ex quib⁹ cõstat † cauẽdũ esse ab his qui sentiũt non esse cõtra Forũ, nisi sit cõtra ius scriptũ, quod oculis corporeis legi possit: *l* & ideo praxis in Aragonia iudicib⁹, & officialib⁹ est maximè necessaria cum alias ex sola librorum lectionę nunquam bene leges regni intelligantur, imò sæpè soleant conturbari.

A Bald. consi. 443. lib. 3. Cardi. Tusc. conclus. consuetudo 806. n. 16. Aymó consil. 238. num. 7.

B 3 politicor. c. 16.

C l. cõtrahitur. ff. de pig.

D Vinius decis. 290. n 5. decis. 221. Cabalca. decis. 13. n 57. p. 3. Onde. consi. 13. n. 12 lib. 1. Bernard. Græbeus ad Gail, p. 1. cõclus. 33. n. 4. & 5.

E glos. in l. actor, 23. versic. cum per rerum natu. trã C. de probatio. Roch. de Curte in repetitio. c. fin. n. 144. & 147. de cõsuet.

F Bald. consil. 430, col. 4 in fin lib. 3. & consi. 318. lib. 2. Aymon. consil. 238. n. 9. & 10

G in proœ. Fororum.

H l. vnica, § quibus specialiter, C. de nouo codice faciendo.

I Ioannes Igneus in repetitio. l. necessarios, §. nõ alias, 2 p. n. 41. & seq. 46. ff. ad Silanian.

k Foro vnico, titu. quod D. Rex possit facere in Curia statuta.

L obseruantia 1. titu. de priuilegio generali, ibi, Tamen non fuit scriptum in Foris. & in proœm. obseruantiar. l. 1 ff. de his quæ in testam. delentur

Et hoc est vnum ex præcipuis capitibus priuilegij generalis huius regni, † vt in eo non sit, nisi solum, forus, 17
consuetudo, vsus, priuilegia, & cartæ donationum, & permutationum, non tamen merum, vel mixtum imperium, *m* hoc est, liberum, & legibus solutum imperium, *n* seu manus regia, *o* quam etiam in Hispania ante leges latas viguisse constat, quę, forus arbitrij dicebatur, cuius meminit Alphonsus *p* Rex Castellę, & alij, *q* Sed nostri Aragonenses, nec magistratuum, nec plebis arbitrio, sed legibus totius populi iudicio latis, subijciuntur: *r* & ideo, ne aliquod magistratibus arbitrium in leges maneret, nostri maiores tam diligenter obseruarunt, standum esse † cartæ *ſ* in hoc regno, & 18
iudicandum secundum quod in ea scriptum est, si non contineat aliquid impossibile, vel contra ius naturale, ita vt, extantibus foris, nec etiam ęquitatis, † & hone- 19
statis specie, liceat ab eorum dispositione recedere: quia sępè nos fallit honestatis species, *t* sicut & misericordiæ, *u* ac fidei seruandæ vinculum. *x* Et ideo Franciscus Marcus *y* dicebat, quod Deus est orandus, vt nos præseruet ab æquitate Parlamenti, & ab expedienti magni consilij: quia (vt inquit Paulus, *z* de bono, & ęquo loquens) in hoc genere plerumque sub authoritate iuris scientiæ, perniciose erratur. Hoc voluerunt nostri, asserentes *a* nec ex causa licere Foros violare: Hoc etiam senserunt populi illi, quos refert Conanus *b*, legatos ad Principem misisse, & ad illum adeuntes rogasse, vt postulata ipsorum audiret, & referret in Prętorio: cognouit, hoc, illos inter cætera postulare, vt ne iudicibus, & Senatui suo liceret, ex ęquo, & bono iudicare. Mirabatur primo Conanus, videbaturque illi iniquis-

M vt in priuileg. generali, versic. item del mero.

† N Petr. Gregor. in sintagma. iur. vniuer. lib. 47. c. 15 n. 18.

O dict. l. 2. in principio vbi glos. manu. & Oros. nume. 3. ff. de origine iur. Conan. lib. 1. comment. iur. ciuil. cap. 7. n. 3. Bereng. Ferdinand. in l. pacta conuenta, num. 24. & 25. ff. de contrahen. emptio. Gratus consi. 10. nume. 13. & 14. volu. 2. Cordoba de Lara in l. si quis à liberis, num. 53. in princip. ff. de liberis agnosce. Asinius in praxi iudiciorum, de modo procedendi in ciuilibus, c. 2. nu. 6. & 7. Anto. Oliban de iur. fisci, c. 4. num. 1.

P in procem. fori Regij, ibi, Entendiendo que la mayor partida de nuestros reynos no huuieron fuero fasta el nuestro tiépo, y juzgauase por façanias, & por albedrios. vbi glos. Montal. verb. Fazanias.

Q in l. 1. Tauri, vbi Burgos de Paz num. 374. & 376.

R vt de ciuibus Romanis dicebat Sigon. de antiqui. iur. ciui. Roman. li. 1 cap. 6. versic. Tertio huic libertatis genus. & versi. Lepidus quidem, pag. 29.

S obseruant. 2. de equo vulnerato, obseruant. Ité iudex, de fid. instrument. post Bald. consil. 427. nume. 9. lib. 5. Crauet. de antiquita. tempor. par. 1. sectio. quid in libro, nu. 25. Bereta consil. 75. num. 22

Simon de Prætis lib. 1. interpreta. 1. dubitatio. 2. solut. 4. num. 9. tradit noster Ludouic. de Casanate, insignis causarum aduocatus in cons. pro D. Garcia de Funes, & Villalpando super Baronia de Quinto à nume. 572. cum sequen. T l. possessor, ff. de petitio. hæredit. V l. si hominem, 7. ff depositi.

X l 5. §. fin. ff. de captiuis, Et apud sacrā paginā est optimū exēplū Matth. c. 14. & Mar. c. 6. & Iudicū c. 11. in fin. & alia, quæ tradit Forcatu. in l. omnes populi, n. 4. ff. de iust. & iur. Y q. 13. refert Anto. Sola in constitu. Sabaud. 2. p. tit. de modo & forma supplicandi, glos. 2. num. 6.

Z in l si seruum, 91. § sequitur, ff. de verborum obligatio.

A §. item que como fuero. vers. A este capitol, in declarat. priuileg. genera. vbi noster Bardaxi, Molin. in report. verb. Fori Aragonū. Canc. var. resol. 3. p. c. 3. n. 52. & seq. B lib. 1. cōmen. iur. ciui. c. 11. n. 7. p. 69.

C in 4.

quissimum, quod contra æquitatem petebant, post, re intellecta cognouit, hoc eos velle, vt patrijs institutis di stringeretur omnium iudiciorum licentia, ne cuiquam fas esset, æquitatis specie, vim, auctoritatemq; legum constitutarum eludere, cum (vt dicebat Plato,) *c* paratum se interitum illi Reipub. videre, in qua lex non imperaret Principi, & Magistratibus: & ita intelligenda
20 est † constitutio *d* Cathaloniæ prohibens causas ex æqui
21 tate decidi. Ex quibus intelligitur forus nostri Regni, † disponens non esse in Aragonia merum imperium, seu manum Regiam, hoc est, officium iudicis nobile, vn de vulgatum dictum à nostris passim in ore circumfer-
22 tur, Aragonenses non † habere regulariter clamum de manu Regis; *e* quia cum (vt supra diximus) ex consilio Philosophi *f* voluerint, quam pauciss ima in arbitrium iudicum conferre, ideo iurisdictioni quam pauciss ima commisserunt, sed obligationi, quia ex iurisdictione ori tur officiũ iudicis, & ex obligatione nascitur actio, *g* quę loco manus Regiæ fuit introducta. *h* Sed officium iudi-
23 cis † duplex est, mercenarium, quod deseruit actioni, vel accusationi; & nobile, quod per se stat, & nulli seruit, vel famulatur, vt quando Iudex procedit per viam Inquisitionis: *i* nam si verum esset, quod Bartholus, *K* & alij docuerunt, officium, quod deseruit accusationi, esse nobile, etiam daretur in Aragonia officium Iudicis nobile, cum in eo, hoc sensu, sit merum imperium: sed
24 dicimus non esse merum † imperium, quia regulariter *l* non adest iurisdictio, quæ alicui succurrat officio Iudi-
25 cis nobili, *m* vt est restitutio † minorum, vel absentium causa Reipub. quã Prætor læsis solebat impartiri, *n* quibus in Aragonia pingius, & vberius succurritur cum ip so foro seruentur illęsi. *o* Nam si addas cum Bart. vel per

C In 4. de repub. Tiber. Decian. tract. crimina. lib. 2. cap. 30. nu. 7.

D Bald. cons. 9. nu. 3. vol. 1. Hiero. Gabri. cons. 116 n. 44. vol. 1. Fontan. de pactis dota. clauſ. 4. glo. 18. p. 1. num. 119. & 120. fol. 266. col. 4. & p. 2. nu. 88. & 89. fol. 281. col. 1.

E Schol. ad d. § Item de mero. Molin. in reportor. verb. clamum.

F Lib. 1. rethor. cap. 4. refert Casanate vbi sup. nu. 173. & Federicus Scotus lib. 1. respons. 35. num. 13 & in comment. ad l. 1. nu. 30. ff. si cert. petatur.

G Ita Bald. in cap. quia nonnulli. nu. 3. de reseri. vbi allegat Bart. in l. 1. nu. 6 de condict. ex lege.

H Bart. in l. frater à fratre, nu. 12. ff. de condict. indebit. & in l. ex hoc iure, num. 13. vbi Paul nu. 32. & Orosc 68. ff. de iusti. & iur. cum concordãt. per Cordubam de Lara, vbi supra nu. 55.

I § primerament, que Inquisicion, in declaratione priuil generale.

K In l. Imperium, nu. 6 sequitur Salicet. & Alexan. num. 17. ff. de iurisdict. omni iudic. sed à Bart. recedit ibi Ias. nu. 17. vbi optime declarat Calefact n. 101. 197. & 198. & Curt. Iunior, nu. 102. Fontanel. d. clausula 4. glos. 14. nu. 35. & 36. fol 223. col. 4. Fachine. controuers. iuris lib. 9. cap. 95.

L Quia in aliquibus casibus fallit, de quibus per Molin. in report. verb. officium iudicis.

M I placet, ibi ex officio suo, C. de pedan. iudi. iuncta l. 1. in prin. ff. de officio eius, & l. ea quæ, 25. ff. ad municipa.

N Vt in l. 1. & toto titu. de in integr. restitut. & in l. 1. & toto titu. de minoribus. & toto tit. ex quibus caus. maiores, Caldas. Pereyra in comment. ad l. si curatorem habens, verb. implorare, C. de restitutione in integrum.

O Molin. in report. fororum, verb. Absens causa reipublicę, vbi eius Additionator Portol. & verb. Minor, obseru. fin. tit. de priuilegio absentium, obseruan. vnica, tit. de contract. minorum, & in foris eodem tit. & obseruan. vnica, tit de priuileg. minorum.

per accusationem, adhuc dicemus reperiri merum publicam, & mixtum imperium, priuatam vtilitatem respiciens, quia actio † ab obligatione, proueniente ex consensu, procedit, siue ille explicetur verbis, vt instipulatione, siue re ipsa, vt in mutuo; siue facto, vt in tutellis, negotijs gestis, aditione hereditatis, & in omnibus quasi contractibus, aut literis, aut literarum obligatione, at tamen aliquando sine consensu contrahitur obligatio, *p* vt in hærede necessario, lege ipsa, atquè ita accusatio † ab obligatione proueniens, non ex consensu, sed re ipsa, ex delicto oritur, quia delinquens non consentit, vt aliqui voluerunt, *q* in pœnã, sed delinquendo tribuit iustam causam iudici, vt eum suo officio, ab accusatore implorato, puniat, non nobili, sed mercenario, quod tã actioni, quam accusationi deseruit. Quare in Aragonia † omnia, secundum foros, vsus, consuetudines, & priuilegia Regni, ad instantiamq; partis legitimę, cuius principaliter interest, debent expediri: *r* quia in hoc Regno non est in consideratione interesse secundarium, à nostris Doctoribus passim consideratum, illis tantum casibus exceptis, in quibus particularibus fororum dispositionibus est cautum, quod, vltra partem principaliter lęsam, habeat quoquè ius agendi procurator fiscalis † Domini nostri Regis, *s* à quo vnus † tantum constui potest, *t* qui si principaliter, & de per se agere velit non alibi, quam in curia D. Iustitiæ Aragonum agere est permissum, non tamen est ei prohibitum in processu corã quocũque alio iudice Regni á parte legitima cepto se oponere, & interesse suum in eo prosequi, vel Procurator † astrictus, ab vnaquaquè Vniuersitate, seu Barone creatus, *u* vel etiam, in multis, † quilibet de populo, *x* & procu-

26 27 28 29 30 31 32

P l. 1. & 2. l. obligamur, 52. ff. de obligatio. & actio.

Q l ex maleficio. 4. ff. de obligat. & actio. Pinel in authent. nisi tricenale, nu. 32. C. de bon mater.

R Obseruan. sed si domino Regi. 5. tit. de gener. priuil. obseruan. Item in publico. 4. obseruan. Item in criminalibus, 8. tit. de homicid.

S Molin. verb. procurator fiscalis, obseru. 2 & d. obseruan sed si domino Regi, de generalib priuileg. for. 2. tit. de procurat. fisci.

T For. 2. tit. de procurat. fisci, & ibi Bardaxi fol. 217. Molin. d. verb procurator fiscalis, vers procuratores plures, & verbo Rex, ver. D. Rex salua sua clementia, pag. 293. col. 1 & ibi Portol. num. 76. & 77.

V Toro tit. de procurat. astrictis, & tit. en que casos el procurador astricto es obligado a hazer parte, & in foro nouo Tirasone, tit. de la via priuilegiada.

X Vt in for. 3 tit de lenonibus. & in d. obseruant Item in criminibus. for. vnico de veneratione corporis Christi, for. 1. ad fin. de prælatur. for. vnico de subsidijs, for. fi. de officio Dipputatorũ, foro. vnico, quod extraneus á Regno foro vnico, de prohibita largitione pecuniæ, foro. vnico de la prohibicion y saca de mulatos, foro vnico de euitanda moneta Barchinon. for. 1. de valore florenorum. Actus curiæ, que los Diputados no puedan recibir dinero por insacular, for. forma de luicion de censales del General, anni 1564 For. de la prohibicion de las caças. for. fin. de exilio Bohem. foro de la facultad de poder acusar los que injurian a los Lugartenientes, for. vt nullus captus extrahatur à Regno, for de los Bohemianos anni 1564 for 2 de prohibit. vini extranei ad fin. for. 2, de generali. priuileg Regni. foro vltim. de offic. Vicecancel. col. 3 foro vnico. de alienigenis ad officia nos admiten. col. 4 for. vlti. de deposito. col. 4. for vnic. de la prohibicion y vieda de las cofradias, for. vnic. de cursu monetæ, col. 3. for 1. de las treguas, col. 4. for. vnico, tit. forma para examinar los testigos. anni 1564 col. 3. foro vnico, tit. orden de las comissiones eiusdem anni col. 3. foro vnico, forma de examinar, foro vnico de offi io de los escriuanos, obseru. 2. de gener. priui. foro vni. tit. de crimine falsi, & in for. de vsuris for. vnic. ti. veda de arcabuzes, anni 1585. & in for. vnico, ti. de la pena de los sedicioso Tirasó. an. 1592.

33 procurator † quatuor *y* brachiorum Regni, in casibus à foro permissis.

34 Secunda causa præcipua † congregandi curias illa est, vt grauati possint in illis suas querellas, rationesque grauaminum (quę vulgo *Greuges* appellantur) ᴢ proponere, quibus propositis, cognitis, probatis, atq; diligenter discussis, si illa in Regiam personam dirigantur, cognoscit Iustitia Aragonum, † ac super illis, de consilio quatuor brachiorum Regni, ius reddit, & sententiam dicit: Si autem Regis personam non tangant, sed alterius cuiuslibet, & consiliũ à Rege, & quatuor brachijs petet, *a* vel alteri illius causę cognitio delegabitur, quod frequẽtius est. Hæc autẽ grauamina † non possunt offerri, si 36 licite, ac iure sibi permisso, præeminentia regali vtens, aliquam rem Dominus Rex expędierit pro suo arbitrio, quia (vt inquit I.C.) *b* non videtur iniurię faciendæ causa facere, qui iure publico vtitur, cum iuris executio nõ habeat iniuriam. Vnde illud vulgare euenit, quod de regalijs Domini Regis non possit in Curia grauamẽ offerri, *c* si enim quę iure potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent, quanto magis, si à Rege, qui est omnium Magistratuum fons, & origo? *d* solum enim permittitur formari grauamen † de iniustitia, 37 & abusu potestatis, si illa in præiudicium, & iniuriam alicuius abutãtur Dominus Rex, vel eius officiales, hoc est, vtantur illicite erga quos non oportet, & quando non oportet, & eo modo, quo non oportet, vel extra fines à Deo, lege, seu natura præscriptos, aut si Foris, obseruantijs, & libertatibus Regni pugnent, non enim minus abuti valet Princeps potestate Regia (vt inquit Petrus Gregorius) *e* quam possessor gladij, quo potest non solum se ipsum, & alios defendere, & sic illo licite vti; sed etiam abutendo offendere, & necare; vnde grauamina, quæ non sunt illata 38 † à Rege, vel eius officialibus, non sunt prosequibilia in Curia, cum ad illa sit Iustitiæ Aragonum, & quinquè eius Locumtenentium, Senatus constitutus, vt mox dicemus. Et ita grauamen oblatum à Sebastiano de Herbas, contra ciuitatem Cæsaraugustæ, in Curijs Montisoni, anni 1564. fuit pronuntiatum *f* non esse prosequibile, quod tanquam illatum à vigintiuiratu nullam iurisdictionem

Y Relati per Molin. in reportor. verb. Dipputati Regni, & ver. procurator Regni.

Z Belluga in specul. rub. 1. num. 6 & rub 9. nu. 24. & rub. 8. num. 4. & 5. vbi Camill. Borrel verb. ne subditi.

A For. 2. tit. de offic. Iust. Arago. foro, Item que el Iusticia de Aragon, tit. priuilegium generale. §. itẽ quod in omnibus. tit. fori editi apud Exeam, Molin. in reportor. verb. Curiæ generales, vers. in Curijs, fol. 79. col. 1, & verb. grauamen, vers. 1. fol. 165. colu. 2 Belluga in speculo, rub. 1. nu. 6. in fin. & rub. 6. num. 6. vers. ex post ad latus sinistrum. Bardaxi in for. priuilegium generale num 25. fol. 31. & in foro vnico, tit. de generali Curia Aragonens. celebran. fol. 25. col. 3. vers. Circa grauamina, & in d for. 2. fol. 112. col. 4. tit. de offi. Iusti. Aragonum.

B In l. iniuriarum 13. §. is qui, & §. quæ iure, ff de iniurijs.

C Iacob. Calicio in extrauagan. Curia. 7. dubio principali. col. 8. vers. expedita. 6 p. fol. 11. & fol. 22 col. 4.

D Glos. Magistratus. in l. 2. ff. de adoptio. l. fin. C. de legib. Prosper. Carauita super ritib. magnę Curiæ ritu. 19. nu. 5.

E Lib. 9. de repub cap. 2. per totum.

F Portol. ad Molin verb Priuilegium. nu 65.

† Nota ad. p. cultg

de 20. M. obtinuit Ciuitas Neticnem: sed imp nibilem potestatem Vindicandi iniuria Ciuitatis

G In simili Budæus in annotatio. ad l. 2. ff. de orig. iur. pag. 254. vers. nihilominus.

dictionem habente, sed quandam vindicandi iniurias ciuitati illatas, impunibilem potestatem, & de facto, ac ex abrupto procedendi facultatem. Huius capitis, corpori coniuncti tanta est auctoritas, & opinio, quanta Pithagoræ apud Pithagoricos fuit, ita vt satis sit dicere, Curia ipsa ita censuit, cuius auctoritate res iudicatę, præiudicatæ in omne æuum credūtur, g & beneficia Regia, perpetua, & nunquam antiquabilia redduntur, imo eius decreta, ius, & nomen, ab auctore sumunt, & quandoq; fori, quandoq; actus Curiæ appellantur. Nota qd. promiscue Nuncupantur fori, aut actus Curiæ, decreta ipsius curiæ Generalis.

§. Vigesimus.

De origine officij Iustitiæ Aragonum illiusquè iurisdictione, ministerijs, & potestate.

SVMMARIVM.

Recursus datur ad Curiam Iustitiæ Aragonum à quouis Magistratu per viam iurisfirmæ grauaminum factorum. 1.

Regum tempore erat Romæ prouocatio ad Tribunos plebis à quouis Magistratu. 2.

Iustitia Aragonum si vt priuatus delinquat à sola Curia generali punitur, 3.

De capite ciuis Romani sine iussu populi sententiam ferre lege 12. *tabularum prohibitum,* 4.

Iustitia Aragonum & eius Locumtenentes, si in officio deliquerint nouemuirali iudicio per fabas iudicantur. 5.

Leges tabellariæ ad iudicium populi pertinebant. 6.

Tribunorum plebis coerctio pœnes populum fuit. 7.

Quare iste vltimus recursus ad Iustitiam Aragonum dicatur electio iurisfirmæ, & non appellatio. 8.

Non datur recursus à sententia Iustitiæ Aragonum in causa grauaminum factorum, 9.

Interlocutoria assumit naturam causæ principalis, 10.

Interlocutoria in causa criminali est in appellabilis, licet sit præparatoria ad causam appellabilem, & cur remissiue. 11.

Iustitia Aragonum non solum reuocat grauamina illata, sed prouidet ne fiant. 12.

Iustitiæ Aragonum Magistratus quomodo conueniat cum tribunicia potestate, 13. & 18.

Exemplum elegans. Q. Fabij de recursu ad tribunos plebis. 14. & 16.

Dictatoris Romæ quanta esset auctoritas, & potestas. 15.

Quare esset prouerbium Romæ bono Tribuno plebis, improbos Magistratus metui non debere. 17.

Manifestatio personarum quotuplex sit, & quando spiret, & ad Iustitiam Aragonum priuatiue, vel cumulatiue eius prouisio pertineat. 19. & 21.

Clericus exemptus, in tangentibus ad curam animarum, non habetur pro exempto. 20.

Manifestatio introducta ad exemplum edicti de libero homine exhibendo. 22.

Vaßalli seruitutis possunt per manifestationem a Domino vendicari. 23.

Pater

Pater & mater possunt filium manifestare ad eius petendam libertatem, 24.
Subditus potest manifestari ab eo cui aliqua de causa subest, 25.
Lis super exemptione à iurisdictione ordinaria, vel subiectione alicuius, confessoria. & negatoria actione solet expediri. 26.
Iustitia Aragonum est Iudex exemptorum, 27.
Iustitia Aragonum respondet Officiali consultanti super dubijs fororũ, & quare ab eius responso recedere non liceat. 28.
Interpretatio passiua fororum à iure communi, & ratione in foro expressa peti potest. 29.
Interpretatio extensiua, & restrictiua cartæ repugnat, & non admittitur in Regno, 30.
Exemplaria rerum iudicatarum in Regia Audientia, vel Curia Iustitiæ Aragonum ad interpretationem iuris dubij multum prosunt. 31.
Regula quod exemplis non iudicandum quomodo intelligatur, 32. & 34.
Non est multum fidendum in exemplaribus quæ causidici solent adducere, & quare, 33.
Iustitiæ Aragonum auctoritas, in quo, antiquorum Prætorum sit inferior, 35.
Iustitia Aragonum punit rebelles Regi, & resistentes Magistratibus, & officiales delinquentes contra forum. 36.
Coram Iustitia Aragonum debet D. Rex agere, & potest ciuiliter conueniri, 37.
Iustitiæ Aragonum quare Prætori à Nerua adiecto comparetur, 38.
Dictum Trayani, eius Perfecto Prætorio, 39.
D. Rex monetur à Iustitia Aragonum leges iuratas seruare, 40.
Auctoritas Magistratus Iustitiæ Aragonum non imminuit Maiestatem in Rege. 41.
Appellatione interposita ad Regem in sua causa iudicem olim delegabat, & an hodie circa hoc sit à foro aliquid innouatum, 42. & 44.
Doctor Hieronymus Chalez socer auctoris laudatur, 43.
Iurisfirmas grauaminum fiendorum prouidet Iustitia Aragonum, & earum ratio. 45.
Firmare de iure quid sit, 46.
Fideiussor in oblatione firmæ datus quare liberetur lata sententia. 47.
Exceptiones à firmante propositæ impediunt executionem paratam casus manifesti. 48.
Repulsio iurisfirmæ quid sit. 49.
Firma iuris in limine executionis bonorum præsentata facit, quod bona relinquat executor pœnes firmantem sub fideiussoribus, 50.
Repulsio iurisfirmæ non impedit firmantem iudicium ordinarium prosequi. 51.
Exceptiones in iurisfirma propositæ mouent Locumtenentes Iustitiæ Aragonum, vt secundum earum naturam inhibeant, 52.
Exceptiones peremptoriæ quæ sint, & de earum effectu. 53.
Exceptiones dilatoriæ aliquando eundem effectum sortiuntur quam peremptoriæ. 54.
Actio, seu executio, quæ iurisfirma exerceri impeditur, facit, quod firma expediatur in forma priuilegiata, vel cum clausula iustificatiua. 55.
Iustitia Aragonum ex concessione iurisfirmæ euocat ad se causam, 56.
Vltra reuocationem, & declarationem iurisfirmæ agitur etiam de eius repulsione, 57.
Firma iuris non repellitur nisi agens ad eius repulsionem ostendat casum manifestũ. 58.
Firmæ possessoriæ dicuntur resolui in citationem, & quod sit cum alijs discrimen, 59.
Possessio quot modis turbari dicatur remissiue, 60.
Inhibitiones ad tuendã possessionem non solum concedit Iustitia Aragonum, sed etiam Iudices ordinari Regni. 61.
Quare sit necessaria firma in inhibitionibus Iustitiæ Aragonum, & non in concessis à iudicibus ordinarijs, 62.
Non debet quis possessionem suã derelinquere, nec ex reo actoris munus sucipere, 63. & 66.
Possessionem suã etiã manu armata defendere quis potest. 64.
Excessus punitur etiã si aliàs factum esset licitum, & permissum. 65.

Ex admissione ad contra firmandum pende t, an quis fractor sit firmæ possessoriæ.67.

Apprehensionis, seu sequestri ratio traditur. 68.

Iudicium summarium possessorium præparatorium est possessorij ordinarij.69.

Appellitus de Tolifortiam conceditur ei qui in summario possessorio obtinuit, 70.

Quis in hoc summario possessorio obtineat, quod articulus litis pendentiæ appellatur apud nos, & apud alios interim, 71.

Vincens in hoc articulo est reus in plenario possessorio, & victus erit actor, 72.

Negligens propositionem offerre in articulo litis pendentiæ non potest obtinere priuilegia te in possessorio plenario.73.

Sententia lata in articulo litis pendentiæ licet sit interlocutoria, & reuocabilis, tamen definitiua iudicatur quoad illum articulum. 74.

In possessorio & petitorio an coram eodem iudice agi oporteat si collitigantes sint diuersi fori, 75.

Clerici in iudicio apprehensionis coram iudice seculari agere possunt, 76.

Apprehensio quid operetur.77.

In possessorio plenario obtinet qui melius probat se possidere, & in summario qui est in possessione.78

Quibus modis dicitur quis probare melius se possidere.79.

Iustitia Aragonum prouidet firmas contra iudices Ecclesiasticos, vel iuendo Regalia, & iurisdictionem Regiam, vel coercendo violentiam.80.

Ex prouisione harũ firmarum, an excommunicationẽ incurrat Iudex, vel libertatem Ecclesiasticam violet.81.

Satisfit argumento Camilli Borrelli.82.

Firmæ istæ contra Ecclesiasticos prouidentur per viam cuiusdam defensionis extraiudicialis ne status tranquillus Regni turbetur, 83.

Istarum firmarum vsus sub diuersis nominibus apud omnia prope Europæ Regna communis, & vsitatus, defenditur multiplici ratione ab auctore.84.

Obiectioni P. Ioannis Azor doctissimi viri respondetur.85.

Manifestatur quis à posse Ecclesiastici non tãquam iudicis, sed priuati vsurpantis iurisdictionem, vel vim inferentis.86.

Iustitia Aragonum suis firmis non solum tuetur auctoritatem Regiam, sed etiam Romani Pont 87.

Conuincitur Hieron. Zeballos iurisfirmas ne appellatione pendente impugnans.88.

Rationes quibus mouetur Iustitia Aragonum ad has firmas concedendas.89.

Quod priuilegio Rom. Pont. concedi potest, hoc consuetudine immemoriali cum fama priuilegij potest acquiri, 90. & 91.

Scientia in Principe ex quibus præsumatur.92.

Priuilegium præsumitur ex tollerantia Roman. Pont. & vsu istarum firmarum à viris religiosissimis, & permissione Catholicorũ Regum 93.

D. Ioannes Pueyo Iustitia Aragonum rescripsit Clementi Octauo pro defensione firmarum.94.

Firmam in omni casu locum habere quid apud nostros significet.95.

Notarij requisiti etiam D. Regi sub pœna priuationis officij tenentur firmas præsentare. 96.

Timenti grauari, an debeat succurri officio Iudicis antequam inferatur molestia.97.

Ioannes Princeps Aragonum firmauit superiure primogenituræ contra patrem, coram Iustitia Aragonum.98.

Firmans debet venire excipiendo defendens ius iam ortum, & formatum.99.

Firmarum prouisio earumq; declaratio, & reuocatio priuatiue ad Curiam Iustitiæ Aragonum pertinet.100.

A sententia super admissione, vel repulsione iurisfirmæ datur appellatio ad Regiam Audientiam.101.

Iustitia Aragonum habet duos lictores, & cur virgarij Portarij, seu Saiones appellentur.102.

Viatores in quo deferant à lictoribus.103.

§. Vi-

§. Vigesimus.

NE in singulis grauaminibus, quæ vel facta dicuntur, vel fieri timẽtur, expectanda esset Curiarum celebratio, quiddã maximus Magistratus, ad instar tribunitię potestatis, cũ initiis regni originẽ sumsisse fertur, [a] qui Iustitia Aragonũ nũcupatur, & â Rege, 1 cuius nomine pręest, nominatur, & eligitur: ad quẽ † à cuiuslibet alterius magistratus, seu iudicis sententia, vel decreto recurritur, [b] per viã iurisfirmę, grauaminũ facto rũ; quẽadmodum † Romæ (etiã Regum tẽpore) à quo- 2 uis magistratu prouocatio ad tribunos, erat concessa: quos, vt antiqui Romani sacrosanctos censuerunt; ita & nos hunc magistratũ Iustitię Aragonum: quem si vt pri 3 uatus † delinquere cõtigerit, [c] sola curia generalis pu- 4 nit, vt de capite † ciuis Romani iniusu populi cẽturiatis comitiis cõgregati sentẽtiam ferri lege duodecim tabularũ [d] erat prohibitũ. Si verò vt magistratus † nouẽ iurali iudicio per fabas, [e] vt quisq; liberius suã sententiã pro 5 ferre possit iudicatur, sed à fabis abstinendũ cũ Pithagora monemus. [f] Istæ leges apud Romanos tabellariæ di 6 ctæ sunt, quasi de suffragiis † per tabellam ferẽdis latæ, 7 quod iudiciũ populare est exẽplo tribunorum plebis; ‡ † 8 quorũ coercitio penes populũ fuit: [g] quẽ † recursum, ne tãti magistratus authoritate, & magnitudine Iustitia Aragonũ elatus, se similẽ altissimo iudicaret, nõ appellationis nomine (licet idẽ sit effectus) sed alio honestiori, electionis iurisfirmæ titulo, maiores cõtegerũt; ex diuersitate nominis * discrimẽ inter vtrũq; recursum denotãtes, quod primus superioritatẽ respectu iudicis à quo, demõstret; iste verò respectu causę & processus: & hinc est, quod à sententia & decreto Regię audiẽtię nõ recurritur ad curiã D. Iustitię Aragonũ per viã appellationis (sicut potest recurri à sentẽtia ordinariorũ inferiorũ) sed per viã electionis iurisfirmę, quæ nõ grauamẽ actiuè à iudice illatũ, vt appellatio, sed passiuè â parte sustẽtum principaliter, respicit; & ideo ex allegatis, deductis, & probatis denouo, sępé in hoc recursu grauamẽ reparatur, cũ secus sit in recursu appellationis, in quo nihil de nouo in

A Ioan. Baseus in chronica Hispaniæ, cap. 22. nume. 839. tom. 1. scriptorum rerum Hispaniarum, fol. 592. Hieronymus de Blancas in comment. rerum Aragone. titu. de magistratus Iustitiæ Aragonum dignitate, fol. 284. Ioan. Marian. in histor. de rebus Hispaniæ, lib. 8. c. 1 pag. 559. in princip. & de Rege & Regis institutione, lib. 1. cap. 8. pag. 88. Hieron. Zurita lib. 1. annal. c. 5. pag. 9. colu. 4. Bardaxi in rubr. tit. de offic. Iust. Aragon. nu. 1. fo. 97. col. 2. Camil. Borrelus in additi. ad Bellugam. rub. 6 sub num. 6. verb. Iustitia Aragonum. & de Regis catholici præstantia, cap. 46 n. 54. Sesse in suo tract. inhibitio. & magistrat. Iust. Arago. c. 1. § 1. n. 9. & seq.

B for. quotiescũq; for. querẽtes, tit. de firmis iuris. Mol. in repor. verb. firma. vers. firma factorũ. Ferrer in sua metho. iudicia. f. 86 pag. 2. Barda in cõmen. ad rub. tit. de offic. Iust. Arago. fo. 109. col. 2. in princ. & ad for. 17. fol. 121.

C For. 3. tit. de offic. Iustitię Aragonum.

D Azor 1. p. instit. moral. c. 63. pag. 613. D.

E For. las quales, 15. titu. forus inquisitionis, nũcto foro nouo Tirasonę, tit. Forma de la enquesta dela Corte del Iusticia de Aragon; quem potuit videre Herrera, ne falsa referret. pag 124.

F Oña en las postrimerias del hombre, 1. p. c. 1. discurso 4. p. 13.

G Alex. ab Alex. lib. 5. c. 2 Ianus Langle. ocij semestris, lib. 7. c. 5. in princ.

* l. si idẽ, C. de codicillis

Aragonia deduci poteſt. In hoc recurſu electionis iuris firmę, Iuſtitia Aragonum ita eſt iudex peculiaris, priuati uè ad alios, vt ſuper grauaminibus † propoſitis recepta, vel repulſa iurisfirma, nullus ad aliquē aliū magiſtratū, nec etiā ad dominū Regē, detur recurſus. *h* Quod etiā fuit ſępè pronūciatū, procedere in qualibet interlocutoria prædicti proceſus: cum hoc priuilegiū nō ſolum fauore curię D. Iuſtitię Aragonum ſit conceſſum, ſed etiam cauſę, & proceſus, vnde ſequitur interlocutoriam, acceſſoriam † cauſę principali inappellabili; eſſe etiam inappellabilem, & naturam, & qualitatem cauſæ principalis aſſumere, *i* quemadmodum in cauſis criminalibus, † quæ ſua natura inappellabiles ſunt, licet â diffinitiua, condemnatoria mortis, vel mutilationis membri appellari poſſit; tamen ab interlocutoria, quamuis magni præiudicij, ad ſententiam appellabilem præparatoria, appellare non poterit. Et vtroque caſu, ſi aliquis appellauerit, ſolet iudex appellationi non deferre, ſed ea non obſtante tanquam friuola ad vlteriora procedere: non ſolum autem iſte Iuſtitię Aragonum magiſtratus retractat, nulliter, & iniuſte facta, grauaminaque illata † reuocat, *k* ſed ne fiant tuetur ſubditos. Vnde rectè tribunitiæ poteſtati † hanc noſtri magiſtratus comparauimus, cum ius tribunitię poteſtatis, magis ad impediendum eſſet, quàm ad agendum, *l* illaque in auxilij latione, & coercendo per interceſſionem cæteros magiſtratus conſiſteret, cuius interceſſionis vis (quæ nihil aliud eſt quàm oppoſitio) *m* ſumma ſemper in Republica fuit, quàm qui perturbabat, quaſi maieſtatis leſæ reus tenebatur. *n* Sed quia hæc interceſſio ſæpè in pares, vel maiores magiſtratus fiebat, non cogere, vel imperare, ſed intercedere dicebatur; qui enim cogit, & imperat, perſonę obſtat: qui intercedit

9 10 11 12 13

H Bardaxi in comment. ad rubric. de officio Iuſtit. Aragon. fol. 109. colum. 2. in principio. & ad for. 17. eiuſdem titu. Ferrer in Methodo, fol. 121 Seſſe de inhibitio. cap. 3. § 6. num. 4. fol. 218. & deciſ. 77. nume. 32. & ſequen.

I Lancelot. de attentatis, par. 3. cap. 28. nu. 131. ex Clementi. Diſpendioſam, de iudic. Decius in cap. paſtoralis, nu. 4. poſt med. de appellatio. Menochi. de adipiſcend. remedio 4. num. 841. Surdus conſil. 277. á num. 23. Turret. conſil. 2. num. 18. & ſequen. par. 2. Moli. verb. appellatio, fol. 19. colum. 4. in fin. & fol. 20. col. 1. Bardaxi de officio Iuſtitię Aragonum, fol. 109. col. 1. in fin. & colu. 2. in princi. late & eleganter plures ex antiquis foriſtis allegat collega noſter Auguſtin. Morlanes in reſpōſo pro hæredibus D. Martinæ dō Lope à num. 82. cum plurib. ſequentibus. * Et fuit deciſum in menſe Septēbris 1580. in proceſu tutorum Dioniſiæ de Embum, & per me & collegas in proceſu Thomæ Fort.

k Bardaxi de officio Gubernator, quæſtio. 5. nume. 146. & in commentar. ad priuileg. generale Aragon. fol. 38. nume. 37. colum. 4. Ferrer in methodo procedendi. titu. de appellationis proceſu, fol. 86. p. 2 verſic. In Aragonia.

L Plutarchus in vita Catonis Vticenſis tom. 3. pag. 174. Hieronimus Zurita lib. 10. annal. in vita Regis Petri Quarti capi. 37. fol. 386. colum. 3. & 4. Barnabas Briſonius de formulis & ſolemnibus populi Roma. verbis, lib. 2. pag. 302. in fin. verſic. reſtat vt de tribunis. & pag. 303. verſic. auxilium vero tribunorum. & ſequen. Anton. Auguſtin. en ſus medallas, dialog. 4. pag. 152. & ſeq. 156.

M Budæus in prioribus annotatio. in pandectas, pag. 217. verſic. eſt autem interceſsio, Lugduni 1546.

N Petrus Erodius rerum iudicat. lib. 2. tit. 1. cap. 3.

14 cedit rei, *o* de qua re † extat elegans exemplum apud Liuium, *p* cum Q. Fabius Maximus Rutilianus feliciter pugnasset aduersus Sānites, absente L. Papirio dictatore, magnamq;, ac memorabilē victoriā reportasset, preco iussu
15 dictatoris, cui⁹ virgas, † & secures, etiā magistros equitū (qui secūdā post eum potestatē gerebāt) tremere, atq; horrere solitos *q* fuisse legitur: cui & Cōsules regia potestate fulgētes parebāt, & reliqui magistratus subijciebātur, & obe diebāt pręter tribunos plebis, nō quia maiores essent tribuni, potestate: sed quia ad tēperandā eorū potestatem,
16 & acerbitatē imperij, oppositi. Is Q. Fabium, † magistrū equitū citauit; is ad tribunal accessit, ibiq; à dictatore, post solēnes interrogationes, & responsiones quod cōtra imperiū dictatoris, ipso incōsulto, manus cum hoste conseruisset, morte dānauit: *r* orta pene in exercitu seditione, qui Q. Fabio fauebat, cum quo ipsi victoriam reportauerāt se interposuit, vt L. Papirius dictator à sententia discederet, sic etiā interceſſerunt legati, apud eum existentes, qui aliud obtinere nequiuerunt, nisi vt in sequentem diem executio differretur, iussusque magister equitum, vt postero die adesset, timens autem dictatoris iram exarsuram magis, clam è castris se subducens, Romam profugit, quem prosequutus dictator, & ibidē illum morte damnatum conclamauit, & prehendi iussit, pro dictatoris imperio conseruando (cuius in Vrbe Romana summum ius, ac plane regia potestas, sine prouocatione fuit) Senatus illum rogauit, vt pœnam oblteraret. Populus itidem, ob præclarū victoriæ facinus ac etiam, ob merita Fabij patris, qui ter Cōsul, & iterum dictator fuerat, nec ab opinione sua discedere voluit. Fabius pater vidēs, quod nec authoritas Senatus, nec preces populi apud ipsum valerēt, tribunos plebis, vt intercessionē interponerent, appellauit, qua cōcessa dictator dixit, nō noxę eximitur Q. Fabius, qui cōtra dictū Imperatoris pugnauit, sed noxæ dānatus ab eo, à quo prouocatio nō est, tribunicię potestati, precariū nō iustū auxi-
17 liū ferēti donatur. Vndē prouerbiū Romæ † passim dicebatur, bono tribuno plebis improbos magistrat⁹ metui nō debere: cū ab eo omnis vis & iniuria arceretur, cū ad ei⁹ authoritatē pertineret, ſ potētię magistratū resistere,

O ex Tacito, lib. 13. annal. Petrus Erodius vbi supra lib. 2. titu. 9. cap. 13. pag. 81. ad medium,

P lib. 8. Plinius Cæcilius de viris illustribus, capi. 31. & 32. Eutropius rerum Roman. lib. 2. cap. 2. Valer. Maximus lib. 2. c. 2. Iulius Frontin. stratagemat. lib. 4. cap. 1. Borrell. de Regis catholici præstantia, cap. 39. num. 33. & 34. Ianus Langleus semestrium, lib. 11. c 2. pa, 686. pluribus exornans. & Anton. Augustin. vbi supra.

Q Ianus Langle. semestr. lib. 7. cap. 5. pag. 339. C. Vvelfangus Lazius in cōment. Reipub. Rom. lib. 2 cap. 10. in princip. p. 204. Petr. Gregor. syntagmat. iuris, lib. 6. cap. 8. & lib. 19 cap. 18 & lib. 47. cap. 18. in princip.

R l. desertorem, §. in bello, ff. de re militari. Molinoster verb. Capitaneus. versic. Capitaneus qui in in bello non seruauit mādatum. Cremensis singula. 151, Tiraquel. de pœnis tempe. in præfatio. n. 37: & causa 52. Pinellus in rubri. de bonis matern. 2. p num. 35. Menchaca conttouers. illustr. cap. 5. n. 8: Cagnolus in l. 2. nu 103. de origine iuris.

S Stephanus Vinādus Pighius in annalibus magistratuum populi Romani; lib. 2. de tribunicia potestate, pag. 91. & 92. Petrus Erodius lib. 2. tit. 13. ff. de officio Tribuni plebis, capi. 1: Cicero in oratione pro Cluentio.

nimiamque eorum licentiam coercere, supplicem à iudicio liberare, vel à Prætore damnatum defendere, à vinculis, implorati, appellatique poterant, ac non solum priuatum, sed Consulem in rostra vocari iusserunt. Hinc præsides, custodesque libertatis, se iactare consueuerunt, eorumque domos interdiu, noctuque patere omnibus, tanquam Aræ semper accessibiles, afflicto rumque portus, vel asyla, v[illegible] præsidium periclitantium. In quibus omnibus † recte iste noster Iustitiæ Aragonum magistratus, tribunoplebis correspon- 18
det, cum si res sit dubia huius magistratus intercessione modesta, potiusquàm seditione turbida componenda sit: nam si in persona timeat aliquis esse grauandum, † tuetur eum manifestatione, t si à posse iudicis priuatiué ad alios, 19
quæ vel simpliciter concedi solet, & hæc, lata forali sententia ipso iure spirat. u Si verò fundata in aliqua qualitate, vt putà nullitatis processus, vel sententię, exemptionis, nobilitatis, clericatus, dominij vassallorum, vel simili non spirat ipso iure, sed cum summaria causę cognitione, sententia locumtenentis tollitur. x Quod etiam procedit quando contra simpliciter manifestatum est lata sententia in vim statutorum; quia manifestatio irę & præcipitationi opponitur, ne sine culpę cognitione, & ex abrupto procedatur. Sed si à posse priuatarum personarum quis manifestari se petat ad finem disceptandi, cuius sit iurisdictio in persona manifestata; ad solam curiam Iustitię Aragonum spectat, neque ab eius sententia de restituenda, vel non restituenda persona manifestata iudici ecclesiastico, appellari potest: vt fuit sæpè decissum in curia D. Iustitiæ Aragonum, præcipue anno 1582. cum Ioannes Martin, Clericus ordinis sancti Ioannis Hyerosolymitani, in loco de Samper de Calanda, Curam animarũ gereret, isque ob aliquas culpas, circa administrationem curę, à D. Andræa Santos, meritissimo Archiepiscopo Cæsaraugustano fuisset carceri mãcipatus, & die 1. Martij fuit manifestatus; & tãdem nõ obstãte exceptione allegata, fuit mandatũ restitui dicto Archiepiscopo: quia quãuis aliàs esset exẽptus, † tamen ex 20
dispositione Conc. Tridentini, y in ijs, quæ ad Curã animarũ pertinẽt, non habetur pro exẽpto: & constito de qualitate, circumferente iurisdictionẽ iudicis ecclesiastici, mãdatur ei restitui, nec admittetur ad ~ * appellãdũ:

quando

T Bardaxi de offic. Gubernato. in criminali, c. 16 num. 7. & 8. & in comment. ad rubr. de manifestatio. personarum, n. 1. & seq. p. 383. Hiero. de Blãc. de magistratu Iustit. Aragon, potestate, fol. 350. Portoles in schol. ad Molin. verb. manifestatio, nume. 98. Ludouic. Martinez in respons. pro regno 1. p. nu. 154. Sesse de inhibitione, c. 1. §. 2. n. 2. cum seq.

V Sesse post Bardaxi de inhibitio. c. 1. §. 2. n. 74.

X Sesse vbi proxime nume. 67.

Y Sessio. 25. de reformatio. c. 11.

Z * Ita pronunciatum in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu D. Annæ Cabrero die 17. Mãij 1571 & die 15. Decẽbris 1580. in processu Dominici Beliostas necnon Ioãnis Fernãdez. & die 5. Iulij 1566 in processu Michaelis Sacristan & Francisci Farlã. & die 26. Aprilis 1577. in processu Michaelis Nauarro & Ioannis dela Nauassa sup. manifestatione, & per Ioannem Ximenez de Aragues 2. April. 1542 & die 24. Aprilis 1582. in processu Magni magistri, necnõ Ioannis Martin super manifestatione.

quando vero † non intuitu iurisdictionis, cumulatiuè cum cæteris omnibus
21 magistratibus, & iudicibus ordinariis regni, Iustitia Aragonũ manifestationes prouidet; & tunc si persona manifestata, vel sexu sit fragilis, vel ętate imbecillis, iudex manifestans debet paternũ officiũ exercere, & personę manifestatę vtilia cõsulere, nõ cõstringẽdo, sed suauiter monẽdo, hocq; faciẽs iudex libertati manifestationis cõsulẽs suo muneri satisfeciſſe iudicarẽ: quod manifestationis iudicium, cum actio ad exhibendũ sit, appellatione nõ suspenditur, *a* cum fuerit inductũ hoc remedium, † ad similitudinem edicti Prætoris, de libero ho-
22 mine exhibẽdo, quod noster I. C. Vlpianus *b* recẽsuit, tuendę libertatis causa fuisse propositũ, ne liberi homines à quoquã retineãtur, aut nimis seuerè, & pręcipitanter, vel clam, & occultè quid ad versus eos violẽter exequatur, aut fiat: cum pœna dilata exigi possit, exacta nõ possit reuocari. Et ideo Imperator statuit, *c* sentẽtię criminalis executionẽ per triginta dies suspendi, post quos pręsumitur iram cessare, *d* quod iam antea Romę obseruabatur, vt suplicij dãnatorũ executio, in tricessimũ diẽ differretur. * *e* Ex quibus infertur, quod cum vassalli †
23 seruitutis, Baronũ nostri regni, nõ sint plene liberi, respectu suorũ dominorũ, ab eorum manu, & potestate manifestari nequeãt, quod si de facto manifestati fuerint, post quàm constiterit eos vassallos seruitutis esse, instãte domino, adeum remissio, *f* (quę alias fieri nõ deberet) *g* erit faciẽda; quinimò hac qualitate adiecta, poterũt vassalli seruitutis, si à quoquam detineãtur, manifestari: nõ solũ si detineãtur violenter, sed etiã si volẽter, quia licèt illi, qui plene liberi sunt, nõ possint, si apud aliquẽ volẽtes manserint, inuiti manifestari, *h* tamẽ isti, qui nõ sunt plene liberi, & quib⁹ nõ est libera recedẽdi facultas, *i* possunt à dominis eorũ, ratione potestatis dominicę, pro iure seruitutis, quod in eis habẽt, à posse cuiuscũq; tertij, eos detinẽtis, causa adiecta, & cognita, quia suus vassallus seruitutis est, vendicãdo manifestari. *k* Quod idẽ admittitur † in patre respectu filij, ratione patrię potestatis *l*,
24 quã, licèt mater nõ habeat, tamen & illa quoq; ratione pietatis, & fauore libertatis admittetur, non ad vẽdicandum filium (vt falsó Accursius noster est hallucinatus)

A Maranta in speculo, 6. p. de appellatio. n. 320.
B l. 1 ff. de libero homine exhibendo.
C l. si vẽdicari, C de pœnis, c cum apud Thessalonicam, 11 q. 3. Orozco de Couar. lib. 2. emblem. 32. Afsini. in praxi iudicior. de senten. executio §. 31. c. 2 limita. 11. Petr. Erod. rerum iudicatarum lib. 1. tit. 5. de Episcopali Audiẽtia, c 18.
D Lucas de Pena in l. omnes omnino, colu. 1. in fin. C. de decurio. Deci. in l. quicquid calore, n. 9. ff. de reg iur. Farin. q. 91. nume. 37.
* ex Quintil. Ianus Langleus semestriũ. lib. 11. c. 2 pag. 680.
E Seneca 2. de ira, c. 23. Aymon. cosil 2. in fin.
F Moli. in repor. verb. manifestatio, versic. manifestatus per curiã Iustitiæ Aragonũ. Vt fuit practicatũ perme, & collegas in processu Annæ del Pex super manifestatione.
G ex ratione Camil Borrel. ad Bellu. rubr. 11. §. x quo prędiximus. verb. Remissiones. vers. nono limita. H l. 3 §. si quis volẽtẽ, ff de libero homine exhibẽdo.
I l 2. ff. eodẽ.
k l. 1 § per hãc, vbi glo. vẽdicare posse, & ibi Bart. n. 1. & Alberi. n. 4. & seq. & in rubr. n. 6. & 7. ff. de rei vẽdi. Cabe. decis. 196. n. 21. p. Brison. de formul. li. 5 p. 487. vers. erar & in vsu quotidiano.
L l. si filius famil. cum sequen. ff. de furtis.

tus m) sed ad eius petēdā libertatē: n & idē dicendū est in cæteris omnibus, † quib⁹ in aliquos aliquod ius seruitutis, 25
potestatis, subiectionis, vel obediētiæ cōpetit, vt in Abbate erga monachū: in Episcopo erga Clericū: in marito erga vxorē: in domino erga colonum, censitum, vel adscriptitiū: in Barone erga vassallum: & in Ciuitate erga
ciuem. Quod si qualitates prædictæ, † ex quibus subesse cōstat, ab illis negentur, aget aduersus illos dominus, 26
seu Baro, pater, Abbas, maritus, Episcopus, & ciuitas actione præiudiciali vtili in rem, vt declaretur eius vassallus, filius, vxor, monachus, clericus, ciuis, & ipsi tribuetur vtilis cōtraria: licèt multi his casibus cōfessoriā, & negatoriā dari exist imēt, non solum prædictis personis, sed etiā iudici aduersus eum, quem subditū prætēdit; & subdito, qui exemptū ab alicuius iurisdictione, & potestate se iactat. Sed coram Iustitia Aragonum, hæc causa tractanda erit, qui iudex peculiaris † exemptorum o est, & 27
non habentium in regno superiorem.

Huius magistratus authoritas nō solum ad prędicta se extendit, sed etiā dubiis super Foris regni emergētibus, 28
† à Rege, vel eius officialibus cōsultus, respōdit, p vt olim I. Consulti, qui authoritatem q respōdendi receperunt ab habente supremā potestatem, à cuius responsis recedere non licet: nō quod eius curia suprema sit, (vt noster Portoles annuit r) sed quia vice supremę curiæ in his cōsulit, vt de Senatu dicebat Iustinianus, s vel verius dici potest esse Prætorē, qui authoritatem habet adiuuandi, & interpretandi ius commune Aragonum, interpretatione declaratoria ad dubium, quod ex verbis fororum ambiguis resultet: quæ passiuè † à iure communi peti solet, t quod intellige, si ius commune 29
non

M glos. in l. penulti. verbo, In rem matri, ff. de fideicommi. libertat.
N d. l. 3. versic. Pietas, ff. de liber. homin. exhiben. Pinel. 2. par. rubr. num. 6. & 7. C. de bon. mater.
O Moli. verb. Iustitia Aragonum. versic. Item, iustitia Aragonum est iudex in causis exemptorum, folio 202. colu. 3. & versic. Die 1. Decembris, fo. 204 colum. 2. vbi Portol. nume. 16. Sesse de inhibitio. ca. 8. § 2. num. 17. pa. § 70. quibus adde B. Græueum in additio. ad Gatl. concluſ. 30. Hieronym. Zeuallos in speculo opinion. commun tom 4. quæst. 1. aliàs 897. num. 616. pagi 136. colu. 2. Belluga in speculo, rubri. 11 §. videdum. vbi Camillus Borrellus verb. Exempti. & verbo, Probemus & de Reg. catholic. præstan. cap. 71. num. 6. Petr. Cenedo 1. p. collecta. 37. n. 3. & in quæstionib. practic. q. 45. n. 10
P For. 1. & 2. tit. quod in dubiis non crassis, obserua. fin. tit. quod assignatio. obseruant. 3. tit. de priuileg. generali. Moli. in repert. verb. Consultatio. vers. 1. & verb Fori Aragonum. verfic. Fororū dubia. & verb Iustitia Aragonum versic. Iustitia Aragonū tenetur. Bardaxi in rubr. de offic. Iustitiæ Aragonū. fo. 99 col. 3. versic. in eo vero.
Q § responsa prudentū, Institu. de iur. natural. l. 2 §. post hunc, & § primus diuus, ff. de orig. iur. Alex. ab Alexan. dier. genial. lib. 6. c. 23. vers. Respōsa denique. pag. 907. Conan. lib. 1 cōmen. c. 11. Duarē. lib. 2 disputatio. c. 38.
R in verb. Iustitia Aragonū, n. 10. in verb. Fori Aragonū, n. 7.
S in § Senatusconsultū. Institu. de iur. naturali.
T l. 1. § lex Falcidia, ff. ad l. Falcid. Barr. in l. omnes populi, n. 65. in versic. vltimo & Crotus n. 294. ff. de iusti. & iur. & ibi cōmuniter DD. & in l. si serui vestri, C. de noxal. & in l. si vero, §. de viro, ff. solu. matri. Mascar. de generali statu interpretatione, cōclu. 1. n. 1. & seq. 77. 236. 249. & 250. Paris. consi. 16. n. 51. lib. 3 Cepha. consi. 533. n. 33. lib. 4. Ruin. cōsi. 15. num. 1. li. 2. Alexan. consi. 50 n. 12. & cōsi. 80. n. 5. versi. Et ita declaratur, lib. 11. Rolā. cōsi. 34 n. 46. lib. 4. Curt. Iun. cōsi. 7. n. 8. Menoch. cōsil. 5. n. 23. li. 1. Osas. decis. 21. n. 15. Brun. ad statutū fœmina. excluſ 5. art. princi. q. 29. n. 21. & 22. Deci. in c. trāslato, n. 40. de cōstitut. & Feli. in proœ. decretal. num. 22. Hortēs. Cabalca. de brachio regio. par. 4. á num. 380. cum seq.

non sit irregulare ex aliqua speciali, seu particulari causa inductum, „ vel verbis, aut rationi alicuius fori aperte pugnaret, x à qua etiam fori interpretantur, siue illa sit expressa in foro, siue vnica tantum assignari possit. y Quia tunc casus ille, super quo est dubium, potest sub foro esse comprehensum declarari: cum interpretatio extensiua, † vel restrictiua, quæ cartæ, & foro repugnet, 30 in Regno non admittatur; z nam hæc soli Domino Regi cum Curia concessa est, quibus leges condendi est potestas. a Et hoc sensu procedit, quod vulgo dicitur, quod eius est interpretari, cuius est condere, b quæ interpretatio à Curia Iustitiæ Aragonum facta, tanquam forus, sequenda est in decisionibus causarum, & non solent esse tales declarationes minoris auctoritatis, quam ipsi fori: c Imo talis interpretatio necessaria dicitur, quę ex iurisdictione, & prœeminentia dicti Iustitiæ Aragonum profluit, & sententiæ huius † supremi tribunalis, 31 sicut & Regiæ Audientiæ solent, pro exemplis, ad decisionem aliarum causarum passim à causidicis adduci, & negari nequit, quin maxima sit rei, ita pluries apud suprema tribunalia iudicatæ, auctoritas, pro interpretatione iuris dubij: d quod licet (vt inquit I. C. Paulus) e semper certum sit, tamen ex nostra ignorantia quid iudicandum sit dubitatur: cum aut super eo casu, de quo contendimus, iure nihil statutum reperiatur, aut, si statutū est, dubia sit illius interpretatio, ad supremorum tribunalium decisiones recurrimus, f & cessat regula, 32 quod † exemplis iudicandum non sit, g quando pluries in supremis tribunalibus, ita iudicatum reperitur, non translaticiè, vt inquit noster I. C. h sed re per dies maturata, cum librorum reuolutione, & matura consideratione, ac studio. Sed quia, † parua facti mutatione, 33 totum ius mutatur, ita vt vix reperiatur vnus casus, qui per omnia alteri adęquetur, & exemplare, quod non claudicet, non est multum, nisi omnibus circunstantijs animad-

V Iasso. in d. l omnes populi, num. 53. & Sanct. Seuerin. in eius repetitione n. 203. Cephal. cons. 536. n. 9. lib. 4. Socin. cons. 89. nu. 18. lib. 4. Ruin. consil. 37. nu. 13. & cons. 94. nu. 5. lib. 3.

X Decian. resp. 32. nu. 9. lib. 2. Roland. à Valle consil. 55. nu. 6. lib. 1. Cephal. cons. 561. nu. 8 lib. 4. Decius cons. 5. nu. 2. Calcan. cons. 11. num. 33. Ruin. cō sil. 32. nu. 12. lib. 3.

Y Molin. verb. fori Aragonum extenduntur. fol. 156. col. 1. vbi Portol. Riminal cons. 4. nu. 7. & seq. vol. 1. Socin. Iun. cons. 1. nu. 9. 12. & 53. p. 1. Paris. de resignatione lib. 5. q. 4. num. 10. Fernandus Rebellus de obligat. iustitiæ 1 p. lib. 1. q. 6. sect. 4. pag. 47. nu. 19. & seq.

Z Obseruan. 1. de equo vulnerato Molin. in verb. extensio, & verb. fori Aragonum non recipiunt, & latius infra dicemus

A l. nam vt ait, ff. de legi. l. 1. C. eodē, Cancer. vari. resolutio 3. par. cap. 3. numer. 61. & seq.

B l. si. C. de legib. l. in ambiguis, ff. de regul. iur.

C Molin. in d. verb. fororum dubia.

D l. filius in princ. ibi sic inueni Senatum censuisse ff. de falsis. Afflict. decis. 45. num. 4 & 96. nu. 11. & 383. num. 8. Mer. och. cons. 400. nu. 65. Peregr. cons. 91. nu. 29. Cabedo, 1. p. decis. 212. nu. 7. Gama decis. 33. nu. 2. ad fin. & decis. 174. num. 10. & 228. per tot. Vincentius de Franchis decis. 81. nu. 2. p. 1.

E l. sed & si restituatur. §. fin. ff. de iudic.

F Cap. in causis. vers. cum

in similibus, de re iudic. l. nam Imperator, ff. de legib.

G l. nemo. 13. C. de sentent. & interlocutio. omni. iudic. cui adde Gramat. decis. 228. Ianus Langleus semestrium, lib. 7. cap. 3. pag. 310. l. sed licet, ff. de officio præsid. & quæ tradit Cicero. philip. 9.

H l. 1. ff. de iure patronatus.

animaduersis,& consideratis,in exemplaribus fidendũ: vt faciunt aliqui causidici (quos S.Cyprianus *i* callidos argumentatores,& iurisperitos fallaces appellat) qui si viderint,contra aliquod eorum exemplar, forsam tali negotio inconuenies,& non omnino adęquatum sententiam ferri,aduersus Iudices excandescunt, suosquè clientes suadent,& stimulantur,vt iudices denuntiationibus,seu acusationibus persequantur,suam(si verum fateri volumus)causã,quia quod superest radere cupiunt, non suorum clientum agentes. Quia licet † exempla 34
rerum aliquoties ita iudicatarum nos aliquantulũ moueant, *k* non tamen ita illis alligari debẽt iudices,quod non præualeant apud eos fori, leges & ęquitas scripta, vel in capitibus prudentum traditione maiorum reposita,& inconcussa praxi Regni obseruata. At tamen † nõ 35
est illi facultas Regni ius(sicut antiquis Prætorib⁹ Romanis)corrigendi,& emẽdandi,& ideo,quod ipse consultus respondit,nec nouum ius inducit,nec antiquũ mutat, sed declarat. *l* Competit etiam † eidem peculiariter iurisdictio in resistentes,& rebelles mandatis Regis; 36
eumquè offendentes, iniuriamuè aliquam irrogantes, etiam in personam suorũ officialiũ, ad instantiã procur. fiscalis punit: *m* quod si officiales Regij cõtra forũ deliquerint, vel contra ius, & iustitiam subditos grauauerint,poterunt etiam coram eodem, ad instantiam partis lęsæ,vel procuratoris quatuor brachiorum Regni,in eodem Iustitiæ Aragonum tribunali accusari, & criminaliter puniri: & in † eodem tribunali tantum est permis- 37
sum,quod Dominus Rex possit,in persona procuratoris fiscalis,& agere,& ciuiliter conueniri: *o* qua ratione † Prætori à Nerua adiecto,vt inter fiscum, & priuatos 38
iudicaret, merito potest iste Magistratus comparari *p*: quasi ei dixerit † Dominus Rex, quod Trayanus *q* eius 39
Præfecto Prętorio dicere solebat, *Accipe hunc ensem,& siquidem recte,atque ê Republica imperauero pro me: sin secus contra me vtere:* Non quod subditis facultas eum accusandi

I In lib. de singularitate Clericorum.
k l cum de in rem verso, ff. de usuris,l.nonnunquã, ff ad Trebellia. l.1.§ hoc autem,ff. ad Silanian. l.1. §.si coheredis, ff. ad leg. falcid.
L Glos.in c.fin. verb.respondemus, de verb. sign. & in cap.consuluit.de tẽpor.ordina.Crotus in l.si is qui pro emptore,n.186 ff.de vsucap.
M Obseruant.sed si Dño Regi.6.tit.de genera.priuileg.
N For.1.de accusatio.cõtra official.for.querientes de offic.Cancellari.
O For.vnic. tit. de in ius vocando.obseruan. Item de omnibus,de priuil.milit.fol.26.obseruan. Item in Aragonia,tit.interpretatio,qualit.& in quibus, fol 30.for.licet, titul. de procurat fisci.Molin.ver. Iustitia Aragonum,est Iudex competens, fol.202. col.1.& verb.Rex Aragonum, vers. Dominus Rex si litigat,fol.294 vbi Portol. Bardaxi in comment. ad priuil. generale Aragonum,nu.37. fol.38.col.4. quibus adde Bald. in l.2. num.8 C de sentent. quæ sine certa quantitate, & Paul.in l.si constante.§ finum fin.ff.solut.matrim.
P l.2.ff.de orig.iur.
Q Ex Plin.Iunio.in panegyrico tradit Rosinus antiquit.Roman.lib.7. cap. 33.in fin.Petr. Gregor.in sintagma iur. lib.47. cap. 18.num.3.Alexan.ab Alexan.dierum genial.lib 4. cap.23 Ludou. Martinez in responso pro Regno, nu.179.Conradus in templo iudic.lib.1.c.1. §.4. vers. dignitatum gradus, n.4.Matheac.in sua apologia & Petr. Ribadeneyra, en la institucion del Principe Christiano,lib.2.cap.5 pag.297,Ioan.Chokier,in thesaur. aphorism. lib.2.cap.2. exemplo 9. pag.71.& d.lib.2.cap.1.exemplo 9.pag.68.

ſandi concedatur,ſed tantum forma humiliter, ac reuerenter renittendi ſit tributa, nam licet Rex moleſtus nõ ſit, miſerrimum tamen dicebant maiores noſtri, poſſe,
40 ſi vellet:[r] ideoquè hunc Magiſtratum † creauerunt,qui illum ad leges ſeruandas moneret, iudicantes quod, ſicut beatiſſimum eſt in principatu à nemine cogi,ita miſerrimum à nullo ſuaderi,& Rex noſter,Theopompum imitatus, cuius ſupra meminimus, libentiſſime humili ſuæ creaturæ ſe ſubmittit,[ſ] vt quaſi quibuſdam fidei, & iuramẽti aculeis,ad leges ſeruandas cõſtringatur, quod à maieſtate † illius alienum fuiſſe,non eſt quod quiſquã
41 exiſtimet, nam cui (vt inquit Plinius) [t] nihil ad augendum faſtigium,ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ, & tunc (vt inquit Baldus [u] de Imperatore loquens) potius iudicio diuino,quam humano ſe ſubmittit,ſed ne leges;proprij commodi intuitu, aliquando illum tranſgreſſurum
42 aliquis putaret,ſtatuit, † quod ſi aliqua cauſa,in qua ipſe eſſet actor, vel reus, ad eum, tanquam ad ſupremum Principem,interpoſita appellatione deuolueretur, licet coram eo,vbi poteſtas non eſſet lege reſtricta, agi poſſet;[x] tamen noluit per ſe ipſum de illa cognoſcere, ſed per iudicem,quem ad eam delegabat: [y] non quod credam ex hoc, illa lege, impoſitam fuiſſe Regi neceſſitatẽ delegandi, ſed tantum eius poteſtatem demonſtraſſe, qua vſus Philippus Rex,ac Dominus noſter nominauit in commiſſarium, in cauſa domus de Antença, dominum meum,&vxoris meæ patrem D.Hieronymũ Cha-
43 lez,[z] † qui quã plurimis annis eiuſdem Iuſtitiæ Aragonum Locumtenens, ac Conſiliarius in Regia Audientia criminali exiſtens,adeò ſe ęquum in iure redendo præbuit,vt ſumma gratia,maximiſquè beneficijs,tam à Philippo patre,quam filio fuerit affectus,& ornatus,qui migrauit ad cœlum,die 30. Martij anni 1605.cuius locum ego nunc indignus occupo. Quod fieri poſſe etiam ho-
44 die,† exiſtente diſpoſitione forali Caroli Quinti, [a] Reſponde-

R Hieron. de Blancas in comment.rerum Aragon. tit. de Magiſtratus Iuſtitiæ Arago. dignitate,pag. 286.in fin. Zurita tom. 1. annal.lib. 2.c.64. fol. 103 col. 1. verſ. Y ſe fue cada dia.

S l.eſt receptum,vbi Doctores, ff.de iuriſdictione omn.iudic.

T In panegyri. ad Traiã. Ianus Langleus lib. 7. ſemeſtri.c. 17.pag 463.

V In c.paſtoralis,§ quia vero,nu. 3. de officio delegati.

X l.proxime,ff de his quę in teſta.delentur.l.& hoc Tiberius,ff.de hæredibus, inſtitu. Dec.Iaſ. & alij in l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſdict.omn.iud Alexã. in l.eſt receptum, ff. eod. tit.Dec. Abb.& alij, in c. cum veniſſent, & in cap. nouit.de iudic. Bald. in l. exemplo.ad fin.C.de prouatio.Conradus in templ. omn.iudic.lib.1. cap.1.§. 4.verſ.10.

Y Obſeruan.Item in Aragonia, tit. interpretationes qualiter, & in quibus obſeru. Item de omnibus cauſis,tit. de priuil. milit. for.vnic tit actus Curiæ, ſuper redditibus regalib. ad fin. facit for. licet, de procurat. fiſci. Corſetus de poteſt.Regia.4.p.q.44 nu.7.poſt Bald. in d.l. eſt receptum,nu.2.& Paul.in d.l.proxime,nu.4 Conradus vbi ſup.num. 2. gloſ. actor. in c.ſi quis contra. vbi Abb & Aretin.nu.17 de for.comp.gloſ. & Ab. in d.cap.cum veniſſent,n. 6.facit.l.prætor.17.ff. de iuriſdict.omn.iudic.

* Z Et Regens Marzilla in cauſa Baroniæ de Ayerue,& Bartholomeus Diez in cauſa Caſtellaniæ de Ampoſta,qui ſuę virtutis, & eruditionis hęredes,& ſucceſſores reliquit Bartholomeum & Petrum ex fratre nepotes acutiſsimos noſtri Regni Iurecõſultos.

A Sub tit.que las cauſas de appellacion no puedan ſer cometidas a juez delegado,vbi Bardaxi. pagina 226.& 427.

ponderunt omnes Consiliarij Regiæ Audientiæ, die 19 Maij anni 1574. Ex eo quod, † licet rubrica sit adeo ge 45
neralis, tamen nigrum se restringit ad appellationes, in causis priuatorum, non vero Regis, vel eius fisci, in quibus specialis lex stabat: *b* & quoties lex noua generalis est, & correctoria, distinguēda est per legem antiquam. *c* Sed à sententia collegarum recessit Seruetus de Aniñon, asserens rubricam generalem, quæ dispositiue loquitur & orationem perfectam continet facere legem generalem, *d* cuius sententiam secuti fuerunt Locumtenentes Iustitiæ Aragonum in prouisione cuiusdam iurisfirmæ. *e*

Vltimo iste summus Iustitię Aragonum Magistratus, † si subditi ab aliquo iudice Ecclesiastico, vel seculari, 46
vel á qualibet alia priuata persona, contra foros, & iusti tiam, non solum si in persona, sed etiam si in honore, vel rebus, siue iuribus grauari timeant, nomine Regiæ maiestatis quasdam inhibitiones concedit, quas nostri iurisfirmas, grauaminū fiendorū, appellāt, quia qui eas obtinet, firmat de iure coram Iustitia Aragonum, hoc est, vt ita dicam, fideiussoribus præstitis assecurat iudicium, qui in Regnis Castellæ appellātur fideiussores de la haz, *f* cum nihil aliud sit † firmare de iure, quam assecurare iudicium. *g* Et licet multiplex sit cautio, *h* & videatur, † quod non solum assecurat, de iudicio sisti, sed de iudi 47
cato soluendo; *i* tamen praxi receptum est, fideiussorem, in firma oblatum, solum esse fideiussorem, iudicio sisti, propter suspicionem fugæ, vt reus securum faciat iudicium, ne eius fuga elusorium reddatur. *K* Vnde lata sententia, siue illa sit condemnatoria, siue absolutoria, talē fideiussorem liberari, receptū est, *l* quamuis multi, talem

B Late Hiero. Gabr. consil. 12. num. 4. & seq. vol. 1 Bursat. cons. 76. n. 31. vol. 1. Medicis in tract. de legib. p. 2. q. 10. pag. 147. Gerard. de Petra sancta. singulari. 7. pag. 548. Horat. Carpanus in lucubratio. ad statuta Mediolani, 2. par. cap. 173. num. 13. & 16.

C Tex. iuncta glos. in authen. offeratur, C. de litis contestatio. Ioan. de amicis cons. 11. nu. 20. Imol. in l. si vero. §. de viro, ff. solut matrim.

D Alexan. cons. 109. n. 4. vol. 5. & cons. 6. num. 3. vol. 7. Burs. cons. 12. nu. 16. & cons. 212. num. 9. in 2. Iaf. in rub. de actio. num. 17. Medic. vbi supra num. 4. & seq. Alderanus Mascard. de generali statutorum interpretatio, cō clus. 2. nu. 197. & seq. Crabeta cons. 61. nu. 1. Decius cons. 527. num 11. Beroi. cons. 51. nu. 2. vol 2. Bertazol. cons criminal. 35. num. 1. lib. 1. Natta cons. 282. nu. 10. vol. 2.

E* D. Hugonis de Vrries die 9. Iunij 1574. & omnes concordes, die 6. Martij 1576. in processu D. Annæ de Veyntemilla.

F Roder. Suarez ad l. 2. tit. de los emplazamientos, vers. vlterius nota. n. 18. ibi allegans in termino legitimas exceptiones Gutierrez practica lib. 1. q. 132 nn. 3. & 4.

G §. sin autem, ibi solemni stipulatione firmare in stitu. de satisdatio. Noster Molin. verb. firma, vers. firma iuris vnde habuit originem. fol. 154. col. 4. Sesse de inhibitio. cap. 2. §. 5. nu. 12. Fontanella de pact. dotalibus. claus. 4. glos. 15. num. 129. 132. & 133. fol. 24.

H Lælius Zanchus de priuil. Eccles. pag. 114. á num. 16. cum seq.

I Moscatellus in pract. fideiussor. par. 1. modo. 13.

K Maranta in speculo p. 6. tit. de satisdatione num. 2. DD. communiter in l. sciendum, ff. qui satisdare cogan. l. si prætor. 75. de iudic. l. vltim. ff. ne quid in loco publi.

L Anto. Heringius in tract. de fideiussorib. c. 20. §. 19. nu. 9. per tex. in l. Græcę. §. & post litem, ff. de fideiussor. alijs relatis Menoch. cons. 212. num. 20. vol. 3. facit tex. iuncta glos. in §. sancimus. in authen. de exhibendis reis, ibi sola personali fideiussione. & ibi Accurs. vers. cautione iuditio sisti.

talem fideiussorem iudicio sisti, magis principalem, quã fideiussorem dici debere, asserant. *m* Vnde, hac cautione assecurato iudicio, firmans obtinet inhibitionem à Curia D. Iustitiæ Aragonum, ne contra forum grauetur, quæ in Castella vocatur à pragmaticis, *Carta de amparo.** Sed † quia eodem foro *n* cauetur vt firma nõ impediat executionẽ casus manifesti qualis est omnis obligatio instrumẽtalis, ideo proponũtur exceptiones, *o* quę impediant executionem paratam, quam habebat illud debitum manifestum, donec firma fuerit repulsa, quod nihil † aliud est, quam declarare fore procedendum ad vlteriora in executione, non obstantibus exceptionibus allegatis per reum in iurisfirma, quas amplius opponere non possit; & hoc est, quod nostri Foristę asserunt *p*, repulsa vna firma cęteras omnes repulsas censeri. Sed aduertendum est, † quod hodie *q* indistincte præsentatione iurisfirmæ facta, siue ab eo contra quem decreta est executio, siue à tertio, bona inuentariantur, & sub idoneis fideiussoribus firmanti conceduntur, quibus nõ oblatis pœnes curiam remanent: Quod si fuerit admissa, † non ex hoc impedietur, *r* is contra quem fuit firma concessa, agere in iudicio ordinario auduersus fimã tem: sed si vellit † firmans in casu particulari decretum inhibitionis obtinere, in Curia D. Iustitiæ Aragonũ opponit, & probat exceptiones, excluſiuas intẽtioniseorũ, à quibus grauari timet, quas iustas iudicãs Iustitia Arago. seu eius Locũtenẽs, suã interponit auctoritatẽ & officiũ impartitur, *s* inhibendo, ne firmantẽ contra ius, & foros Regni grauent, quasi declarans, talem exceptionem

48

49

50

51

52

M Luc. de Pena in l. quis decurio. nu. 15. C. de decurio. lib. 10. probat Alexan. in l. 2. §. si quis. n. 5. ff. qui satisdare cogan. Heringius vbi sup. c. 16. num. 23. & seq.

* Montalu. in l. 5. tit. 18 lib. 3. fori legum, Didacus Perez lib. 3. ordinat. l. 1. pag. 589. vers. hinc deducitur.

N §. Item demandan asi en criminal. tit. priulegiũ generale, obseru. Item si quis, tit. interpretationes qualiter, & in quibus, fol. 23. obseru. de foro. fol. 13 tit. de fideiussoribus, obseruan. Item in debito de rerum testatione, fol. 3. for. de volũtad de la cort ibi, à demostrar de caso manifiesto, tit. de firmis iuris. Esse de inhibitio. c. 2. § 3. nu. 25. & seq.

O Molin. in reportor. forum, verb. Manifestum, colu. 1. fol. 221. vbi eius additionator Portol. nu. 1 cum trib. seq. & verb. emparamentum, vers. die 4. Augusti. fol. 115. & verbo firma iuris, vers. quidam vocatus talis de torgon. fol. 145. & verbo liquidatio, col. 1. fol. 110.

P Molin. verb. firma, vers. firma vna repulsa. Esse d. §. 3. nu. 37. & seq.

Q For. vnico, tit. que los officiales y executores no obstantes las firmas, &c. anni 1564. for. vnic. tit. de la firma de tercero; anni 1592.

R D. Esse in suo tract. de inhibitio. cap. 2. §. 3. num. 7. & seq. 17. cum seq.

S Anto. Oliban. de iur. fisci. cap. 4. num. 10. l. si contendat. vbi Paul. post Bart. ff. de fideiussor. iuncta l diffamari. C. de ingenuis manumiss. sed quæ inter hæc duo iura sit differentia, Couar. variar. lib. 1. cap. 18. à num. 3. quibus addendi Anto. Gom. in l. 40. Taur. num. 79. Ioseph. Ludouic. decis. Lucens. 32. nu. 1. & seq. Gabriel lib. 2. comun. conclus. tit. de actio. conclus. 6. Sarmient. selectar. lib. 1. c. 2. & lib. 7. c. 6. Salcedo in additio. ad pract. Bernar. Diez cap. 6. verb. statuere terminum F. Andreas Gail. lib. 1. obsernat. 9. cum quatuor seq. Molin. de Hispan. primog. lib. 3. c. 14. nu. 22. & seq licet isti in casu actionis intentatæ agant, nos vero quando per viam exceptionis officium iudicis imploratur. l. Aurelius. §. centum, vbi Bart. ff. de liberat. legat. l. si res obligata. ff. de lega. 1. l. si pater, C. qui bonis cede. possunt. Idem Bart. in l. si societatem, §. arbitrorum, num. 18. ff. pro socio. Bald. in l. 3. nu. 3. C. qui bon. cedere possunt. Socin. cons. 94. num. 4. & 6. cum seq. vol. 3. Ronchegalius Gioldus in repet. rub. de duobus reis, nu. 33. late & eleganter Didacus Perez lib. 3. ordina. tit. 8. l. 1. glos. defensiones perjudicales per tot. sed præsertim á vers. ad quartum dubium, pag. 588. cum seq. Esse decis. 115. per totum. par. 2.

nem, in iurisfirma propositam, firmanti competere, ad actionem, quam iam actor in iudicio deduxerat, vel deducendam timet, extinguendam, & perimendam, vel saltim elidendam, secundum propositę exceptionis naturam: " Nam quædam sunt † exceptiones impedientes litis ingressum, & vocantur litis finitę, & actionē perimunt, vt sunt illę quatuor ab obseruantia nostri Regni enumeratę videlicet rei iudicatę transactionis diffinimenti, & pacti de non petendo, ex quibus, & alijs similibus vt puta solutionis instrumento probatæ, vel alterius scripturæ habentis vim instrumenti, compensationis debiti liquidi, remissionis delicti à parte factę, vel eius legitimę, & foralis præscriptionis non solum impedientur processus ordinarij, sed etiam priuilegiati quales sunt apprehensionis, & manifestationis ac inuentarij, necnon etiam processus criminales. Alię vero sunt exceptiones † dilatoriæ, vel per modum dilatorię propositę, quæ licet impediant executionem rigidam, non tamen impedient litis ingressum, nec iudiciū ordinariū, nisi propositæ sint contra aliquē in vim perēptoriæ, vt est exceptio partis non legitimæ, adimplemēti non sequti, & similiū quę nō omnino perimūt, sed illius aduersus quē fuerunt propositę actionem elidūt. Quibus propositis exceprionibus, & à parte corā Locūten. Iustitię Arago. probatis, obtinet inhibitionē ab eo, modò in forma † priuilegiata; si quē inhibere intendit, priuilegiatam habeat executionem, vt sunt censualia, sententia arbitralis laudata, condēnatio voluntaria, comandę, albarana mercatorū, vel iura regalia, processus criminales certi, vel cum clausula iustificatiua, si tales actus sint, qui non priuilegiatā, sed tantum paratā habeant executionem, vt instrumentū locationis, obligatio instrumentalis, vel ad impediendum iudicium, ratione in competentię iurisdictionis fuerit obtenta, & tunc inhibitus illa clausula vocatur, & excitatur, quod agat ad illius reuocationē, vel declarationē ex deductis in eadem firma, & hoc corā Iustitia Aragonū, qui hunc † habet modum ad se euocandi causas, vel ad eius † repulsionem; agens, *Iudicium purum postulans*, vt inquit Cicero, [x] ostendens se habere contra exceptiones à firmāte propositas casum † manifestū, ex instrumēto liquido, & cōfessione partis resultātē, quē vt inquiūt foristę sola vna scintilla turbat, & offuscat: [y] ita vt eo casu firma nō repellatur, imo in dubio propter eius priuilegiū sit recipiēda. [z] Nō tamē desinet esse cas⁹ manifest⁹ etiā si instrumēto sit testibus corroboratum. [a] Quod si firma sit possessoria † agere pote-

53 54 55 56 57 58 59

T Iacobus Cancer, vari. resolut 3.par.cap.1.n.54 & seq.l.1. §. sunt qui putent, ibi, vt prætor ex causa estimet an hanc actionem dare debeat, ff. ne quid in flumine publi.l.1 §.labeo, ff.de flumi. l.si vnus, §.pactus, ff.de pact.l. si inter, §.1. ff.de pigno.l. si is cui commodata, ff.de furtis.l.vlt.ff.ex quib.cau. maiores.

V Obseruan.vsus Regni, tit.de pignorib. explicat eleganter D. Sesse in d. suo tract. de inhibitio. c. 2.§.4.à n.23.37.43.&44

X Lib. 2. de inuentione Brisonius de formulis li.5 pag.449.vers. nunc ad exceptiones.

Y Molin.in d.verb. Manifestū.Port. &alij sup.rela.

Z Obseruan.penult.titu. de pignoribus, obser. Ité fiEpiscopus de foro com.

A Ex traditis á Bart. & alijs in l.certi condictio. §.quoniam, ff.si cert.pet. Hipolit.in rub. de proba. nu.43.Aluar. Velascus de iur.emphi.q.7.n.34.*fuit decisum in curia D. Iust. Arag.die 28. Iulij 1576. in procel. Francisci Castelblāc super iurisfirma.

rit quis ad contrafirmandum in qua, talis clauſula in citationem reſoluitur *b* hoc ſenſu, quod aliæ omnino obtemperandæ ſunt, iſtis autem, contrafirma oblata, poterit contrafirmans ſuo periculo contrauenire, & ſuã poſſeſſionem rerum, & iurium deductorum defendere, ne in ea turbetur; quod viginti & duobus † modis contin
60 gere poſſe, tradit Sebaſtianus de Medicis, *c* & hanc poſ
61 ſeſsionis turbationem, † non ſolum defendit Iuſtitia Aragonum aduerſus priuatos, nitentes ſua poſſeſsione priuare firmantem, ſed cumulatiuè cum eo, quilibet alius regni iudex competens, ad quem, is quj turbari timet, recurrere deſtinauerit, inhibitionem cõcedit, ne ſua poſ
62 ſeſsione quis turbetur; attamen firma † non eſt neceſſaria, Iuſtitia veró Aragonũ nõ aliter inhibet quàm firmãdo corã eo quia per firmam ad ſe euocat iuriſdictionem in cauſis ſingulariũ regni, quam aliàs nõ habet, *d* cum
63 magna iniuria inferatur † ei, qui in ſua poſſeſsione turbatur, & pati non debet quis, commodo poſſeſsionis, & rei fauore priuari, *e* cum maximum ſit. Qua de cauſa, ſæpè partes cõtendentes ſuper hoc, ad arma veniebant, & vnusquiſq; eorum enſem, quo ſuã poſſeſsionem, & priuilegium rei, paratus erat defendere, loco libelli offerebat; *f* & ideo æquum fuit, ne hæc fierent, ad iudicem recurrere, coram quo de iure ſuo firmãs ſuper poſſeſsione inhibitionem obtinet, *g* ne quis eum in ſua poſſeſsione turbet, aut moleſtet, cum ipſe iam firmauerit, paratũ eſſe iuri ſtare, cautionemq; de iudicio ſiſti obtulerit. Quod ſi vterq; ſe poſsidere, & rei fauore frui debere cõtẽdat, & ſuper hoc cõtrariã iurisfirmã obtulerit, pote
64 rit ſuã poſſeſsionẽ, † etiã manu armata, & amicis accerſitis tueri, *h* quãdo enim alicui permittitur, aliquid impunè facere, intelligitur permiſſum illud facere, cõuocatis amicis

B obſeruant. 1. tit. de citatio. obſeruant. item nota, quod vbi vnus. titu. de fideiuſ. Plotus de in lit iuran. §. 3. num 33. & ſeq. Queo. Rebuf. in conſtitut. Galli. tom. 3. pag. 255. nume. 41. & ſeq. Moli. verb. firma, verſic. firma ſuper poſſeſsione, ſi eſt oblata, fol. 147. Ferrer in metho do rub. de firmis poſſeſſoriis, fol. 32. Seſſe de inhibitio. c. 2. §. 2. num. 9. pagi. 134. Moli. in repor. fororum, verb. firma iuris in dubio, fol. 143. colu. 4. in princ. vbi Portoles à nume. 4. cum 7. ſeq. ex regul. non poteſt dolo carere, vbi Deci, & cagnol. ff. de reg. iur. Aymon conſi. 193 nume. 2. Plotus vbi ſupra, numero 49. folio 29. Menochi. de arbitrariis, caſu 338. n. 15.

C ad l. fin. ff. de legibus, tracta. de acquirend. domin. verb. aut in conſeruando, gloſ. 2. par. 2. nume. 77. Seſſe deciſio. 220 2. p.

D Seſſe de inhibitio. in anacephaleoſi, num. 130. & 131. & cap. 2. §. 4. n. 34. pag. 190. Enric. à Roſental. tom. 2 controuerſ. feudal. cap. 10. concluſ. 41. nume. 139. & 142. pagi. 197.

E l. fauorabiliores, ff. de regul. iur. §. commodum, Inſtitu. de interdict. Ripa in cap. ſæpe, num. 2. de reſtitutione, Cotta in memorabilib. verb. poſſeſsionis commoda, Contardus in l. vnica, 1. ratio decidendi, num. 32. remiſsiue, C. ſi de momentanea, Barbac. conſi. 23. n. 22. lib. 1.

F Bald. in l. quiſquis. n. 3. C. quorum appellatio. non recipiantur. Ruin. conſi. 28. n. 4 li. 4. eleganter & late totam hanc materiam differens D. Seſſe de inhibit. o. c. 6. §. 1. pag. 511. & ſeq.

G for. vnico, titu. de firmis iur. ſuper poſſeſsione, obſeruant. Item nota, cum duabus ſequentibus, titu. de fideiuſſor. Moli, verb. Firma, verſic. Iurisfirmarum iudicium poſſeſſorium, fol. 154. col. 3.

H Aymon conſi 4. n. 7. Bertrand. conſi. 200. n. 11. lib. 3. Caſaneo in cõſuetu. Burgun. rubr. 13. n. 5. Viuius deciſ. 226. n. 10. Portol. in §. ganatum, n. 20. Cancer variar. reſolutio. lib. 2. cap. 20. & lib. 3. cap. 4. num 79. Henricus à Roſent. tom. 2. controuer. feudal. cap. 10. concluſ. 41. num. 137. & 149. pag. 197. & 198. & facit text. in l. cum fundum, ff. de vi, & vi armata.

amicis, & familiaribus. *i* Ex quo non delinquet, nec aduersus eum criminaliter agi poterit: *K* quia vt inquit Bald. *l* iudex & lex armat eum, vt possit possessionē suā etiā vi cum moderamine tueri, atq; defendere, si nō seditiosè hoc faciat, cōcitando gentē, currēdo turbulēter per ciuitatē, acclamādo: *Arma, arma*; vel similia: tūc enim, non quòd suā possessionē, & firmā defendat, sed de excessu, † tanquā seditiosus punietur: *m* & ita credo quod fuisset declarata firma Iuratorū Mōtissoni per me, & collegas prouisa, si fuisset petitū, quemadmodū in casib⁹ in quib⁹ appellatio remouetur, cōceditur ratione *n* excessus: aliàs vero nemo tenetur † ius suū indiscussū relinquere, *o* ante iudicialem declarationē, quæ receptione, vel repulsione firmæ fit: quia licèt prohibeatur quis de nouo possessionem adquirere, non tamen debet impediri, illam iam adquisitam continuare: *p* illud verò in tribunali Iustitiæ Aragonū speciale est, vt, ante iuris firmę receptionem, vel repulsionē, disceptetur quæstio, an ille qui cōtra firmando se etiam possessorem, & reum contendit, admitti debeat ad contra firmandum; à cuius declarationis † euētu pendet decisio illius dubij, si cōtra rios actus faciēs inhibitioni, sit tanquam eius fractor puniendus, vel nō? *q* Si enim admittatur, impunè fecit: si verò nō admittatur, tanquā fractor inhibitionis punietur: & ideo solet cōtra firmans supersedere, & nihil cōtra inhibitionem ante prædictam declarationem, attentare. Sed quia suo periculo possūt, ratione vitandi † scā dali, & ne partes veniant ad arma, *r* solet iuxta forum manus regia imponi, vel apprehendendo rem, super cuius possessione controuertitur, ſ ad manus Curiæ, vel nominando comissarium, qui rem nomine Curiæ cum obligatione reddendi rationem teneat

65 66 67 68

I Ial. in l. 1, § fi. n. 5. ff. de oper. noui. nuncia. Paul. de Cal. in l. refectionis. n. 4 ff. commu. prædi. Paris. consil. 154 vol. 4. Soci. Iun. cōsil. 34. n. 12. volu. 1. Ponte consi. 98. n. 31. & 32. Prosper Farinac. consi. 2 n. 17 & ibi additio. E. Schrade. tract. feud. 2. p. 9. p. principal. sectio. 9. nume. 20. & 21.

K vt fuit declaratū per me & collegas in curia D. Iustitiæ Aragonū in processu iuratorum Montisoni anno 1609, ex dicto Moli. in verb. Firma, versic. per M. de la Raga, fo. 150. colu. 3. in fin. Aymon consilio 18. nu. 10. Bart. in l. si quis in seruitute, in fin. ff. de furt. l. deuotum, vbi Lucas de Pen. C. de metatariis, lib. 12. l. 3. §. cum igitur, & ibi Bart. & DD. ff. de vi & vi armata, & alij plures relati per Rosenthal. tom. 1. c. 8 conclus. 20. littera. T. p. 557.

L in disputatio. accusatus de vi turbatiua, colum. 11. ad med.

M Boherius in tracta. de seditiosis, & Doctores in l. 1. C. eoder. Capicius de cisio. 130. Decian in praxi, lib. 7. cap. 7. num. 16. & 17. Hortensius Cabalcanus de brachio regio, 2. par. nu. 72.

N Doctores in l. ab executore. C, quorum appellatio, Zeball. 4. tom. quæstio. 1. aliás 897. nu. 929. & sequen. pag. 169.

O l. illud, ff. de petitione hæreditaris, Sesse vbi supra num. 65.

P glos. in cap. non solum, de appellation. in 6.

Capicius decisio 72. Paris. consil. 41. num. 38, lib. 1. Menoch. de recuperand. remed. 17. num. 49. Berous consil. 87. num. 5. lib. 1. Lancelotus de attentatis, cap. 4. limitatione 1. num. 2. & sequen. & declaratione 4. & limitatione 26 per totam, Mastrilis decis. 52. Sese vbi supra num. 62. pag. 522.

Q obseruant. de consuetudine, & obseruant. item nota, titu. de fideiussoribus. Sesse vbi supra nume. 66. 85. 90. & sequen. R l. æquissimum, ff. de vsufruct. Menoch. in prælu. de recu. n. 26. & reme. 1. n. 320 & 323. Hojeda de incōpatib. c. 23. nu. 67. & seq.

S Moli. in report. verb. apprehensio. vbi Portol. late & eleganter Bardaxi per plures quæstiones & illius tituli foros interpretans à fol. 476. cum seq.

neat: *t* quãdo enim timetur ſcandalum ſuboriri, licita eſt
69 ſequeſtratio, quod ſummarium iudicium, fit† gratia litis ordinãdæ, *x* ad effectũ, vt cognoſcatur, quis debeat eſſe actor, vel reus, in ordinario poſſeſſorio, vel petitorio, & quis interim debeat in poſſeſſione manuteneri, & defẽdi, & cui eſſet faciẽdum præceptũ, † de nõ moleſtando par
70 tẽ aduerſam, quod in iure interdictũ eſt, ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionẽ miſſus eſt, & à noſtris vocatur, appellitus de tolli forciam, eſtque hoc remedium retinendi, ſiue conſeruandi, ſtatum illum poſſidendi, in quo quis repe
71 ritur; & competit etiam nudo detentori, in eoque is † obtinere debet, qui etiam iniuſtè poſſidet, tempore moti iudicij; & ſufficit conſtare quiſnam ſit in poſſeſsione,
72 etiam aſinina, iniuſta, & violenta, vt reus † conſtituatur, & in ea officio iudicis tueatur, *y* litependente, in qua poſtea agitur ordinariè, & interim aduerſans qui vel propoſitionem non obtulit, vel cuius propoſitio repulſa fuit, actor cõſtituitur in proſecutione plenarij poſſeſſorij, quod in articulo iurisfirmarum diſcutitur, di-
73 uerſo tamen modo; quia ſi is obtineat, qui in articulo † litispendentię propoſitionem, vel cedulam reſeruæ obtulit, talis ſententia tanquam in proceſu ciſterno aprehenſionis lata, priuilegiata erit, tam quoad executionẽ, quã quoad reſtitutionẽ fructuũ litependente, perceptorum, tamen ſi vocatus per proclama, *z* ſi ſua putauerit intereſſe comparere neglexerit, licet ſuper poſſeſsione in plenario iudicio agere poſsit, nõ tamen priuilegiatè obtinebit in pœnã ſuę cõtumaciæ aduerſus eum, qui
74 litepẽdẽte ſententiã obtinuit, quę licet pro mera † & pura interlocutoria habeatur, & ideo ſolũ reuocabilis ſit, *a* cum iudiciũ illud ſit pręparatoriũ iudicij poſſeſſorij principalis, & plenarii: tamen, quia ſentẽtia in eo lata interim, ſeu litependẽte deffinit, quis ex litigantibus rem detinere debeat, diffinitiua *b* reſpectu illius articuli, recte

T for. ad noſtrum, 7. ajuſtando, 29. vbi noſter Bardaxi tit. de apprehenſio.
X for. item por dar forma, 23. titu. de apprehenſio. cum ſeq. Portoles ad Moli. verb. apprehenſio, §. 2. n. 36. noſter Caſanate conſi. 40. n. 28. Cagnol. in l. 2. ſub nu. 281. C. de pactis inter emptorem, Capici. deciſ. 96. n. 10. Natã conſil. 171. Roland. conſil. 8. per tot. vol. 4. Ceph. conſi. 19. nu. 5. Paſet. conſil. 142. Gail practi. obſeruat. lib. 1. obſeruat. 5. cum duab. ſequentib.
Y Couarru. practica. quæſtio. cap. 17. num. 5. verſi. ſane, Neuizan. conſil. 80. n. 3. Silnan. conſi. 27. n. 2. & ſeq Curti. ſeni. conſi. 60 per tot. Plot. de in litem jurando, § 3. nu. 28. & 35 Beroius conſil. 72. num. 6. volum. 3. & alij ſupra relati. Mazol. conſil. 101. Franciſcus Milanenſis deciſ. 1 num. 98. & 99. & deciſ. 3 num. 178. cum ſeq. lib. 1. Menochi. de retinend. remed. fin. Vergil. de Bocca de manutentione cap. 21. Verallus deciſi. 200. Cancer dicto cap. 14. num. 4. Plotus de in litem jurando, l. ſi quando, circa princip. nume. 107. cum ſeq.
Z Afflictis deciſio. 24. nume. 7. Grammatic. deciſio. 78. num. 1. Maranta de ordine iudiciorum. 4. p. diſtinctio. 7. ad finem, Couarru. practica. cap. 35. Velaſcus conſultatione 937 Marcus Antonius Peregrin. deciſio. 145. num. 16 Surdus deciſio. 26. n. 2.
A Auguſt. Beroi. cõſi. 11. n. 1. li. 1. Neuiz. cõſi. 81. n. 7. Alciat. reſp. 386. n. 1. Couar. d. c. 17. Gail obſer. 7. n. 6. lib. 1. Sixtinus de rega

lib. lib. 1. DD. per tex. ibi in l. 1. C. ſi de moméra. c. fin. §. de poſſeſsio. 2. q. 6. Zuchar. in l. fin. n. 133. verſ. nam hoc dico, C. de edict. D. Adr. Feli. in rub. de tregua & pace, n. 12. verſ. & ſuper hoc poteſt fieri præceptũ. Aymo. conſi. 141. n. 5. Albar. Valaſ. conſul. 79. ſub n. 18. Cabalcan deciſ. 23. ex ordine 69. nu. 41. & 106. p. 2. Menoch. de retin. rem. vlt. n. 46. & 47.
B Menchaca controuerſ. illuſt. c. 35. Surd cõſ. 288. ſub n. 22. ad fin. Græbeus ad Gail. practicar. concluſ. 7 conſideratio. 1. num. 1. cũduobus ſequentib.

recte appellari poterit, cum tamen per eam, causa non omnino & finaliter sit decisa, † quoad possessionem, vel proprietatem, quasi per cõtinuationem quamdam iudicij cępti erit in possessorio, & petitorio coram eodem iudice procedendum, ne continentia causę diuidatur *c*, etiam si personæ collitigantes diuersi fori sint, *d* cum voluntarij rei extiterint comparendo, *e* & suas propositiones offerendo, in illo iudicio reali, in quo actio in rem scripta fuit coram iudice seculari, proposita; & ideo non mirum † quód & Clerici *f* eius iurisdictionem in eo declinare non valeant, maximè stante consuetudine, & praxi regni; *g* quę manus regiæ † impositio (vt inquit Rebuffus *) non aufert possessionẽ ab eo, qui eam habet, sed ad ius vnicuique cõseruandũ est introducta, & tũc ex contẽdentibus † super possessione, ille cõmissarius curię à iudice, litependẽte nominabitur, qui melius probauerit se esse in possessione naturali, seu detẽtatione rei, *h* (etiã si aduersarius ciuiliter se possidere cõtendat, & probet) donec firma super possessione fuerit recepta, eius, qui nó solum esse in possessione, sed possidere, melius probauerit. *i* Dicetur autem melius probasse pluribus modis. † Primó, si per plures, & meliores testes, vel per eos, qui pręsumuntur melius scire veritatem; vt sunt vicini, quibus maximè in probãda possessione creditur, *K* & tunc non dicetur vterq; probare, sed ille solus, qui melius probat; cum fortior probatio, minus fortẽ eneruet. *l* Ex qua ratione dicebat Bal. *m* iudiciũ esse simile duello. Secũdo potest vnus melius probare, quia probat de antiquiori possessione, quę pręualet, *n* cũ noua possessio præsumatur inuasio. Tertio si inpari tes-

75 76 77 78 79

C l. nulli, C. de iudi. c. 1. de causa possessio. & proprietat. vbi glos. & Doctores communiter, c. 1. §. sed iudex, de sequestr. posse. & fruct, Gail obser. 32 num. 11. lib. 1. Rebuf de causa benefic. possesso. art. 8 glos. 2. num, 3. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 8. n. 24. & seq. Viuius decis. 136. num. 1. Aymon consi. 818 per tot. Menoch. de arbitrar. casu 371. l. ordinarij, 13. C. de reivẽdicatione, l. 1. & 2, ff. de quibus rebus ad eund. iudi. eatur, l. omnes, 5. C. arbitriũ tutelæ, l. si pariter, 9. de liberali causa, l. si quis ex argentariis, 6. §. 1. ff. de edẽdo, glos. 2. & ibi Abb. & alij in c fin. de iudi. Affli. decis. 354. Guid. Pap. sing. 671. Soci. consi. 120. n. 9. vol. 1. Oldr. consi. 17. n. 11 Marta de iurisdic. 4. p. casu 142. nu. 4. & 13. & casu 189. Schra. p. 9. c. 9. n. 156. & p. 10, sect. 4. n 67. D glos. in d. l. 1. Bal. in Authẽ. hoc ita, n. 3. vers. sed pone statuto, C. de duob. reis, Assini. in praxi, §. 27. ca. 1. n. 3. & 4 E Afflict. & alij vbi supra Mexia in pragmatica taxæ panis, concl. 5. nu. 34. vers. cæterum, Rolan. cõsil. 29. n. 2. & seq. vol. 2. Mastri. 1. p. decis. 79. F Bardelon. consi. 1. n. 7. cũ seq. vol. 1. Marãt. in spec. dist. 11 n. 36. Marta de iurisdicti. 4. p. casu 37. n. 4. & alij relati per Rosenth. tract. feud. c. 12. concl. 1. n. 12. G Couar. pract. quęst. c. 31 n. 15. vers. secũdo ex præmissa, Menoch. de retinend. reme. 3. c. 353. Grabæ, ad Gail. cõcl. 37. cõside. 5. n. 3. Farina. in praxi. tit. de inquisitione, q. 8. n. 21. Franc. Marc. decis. 250. & 1056, p. 1. & 362. p. 2. Bald. in Authen. sed & periculũ. n. 3. C. sine consensu, vel reliquis. * ad ll. Gallicas, tom. 3 trac. de materiis possessoriis, art. 1. glos. 1. n. 23 p. 251. Barda. de apprehensio. q. 5. n. 1. p. 479. Menoch. de retinen. reme. 3. n. 88. Alex. Raud. resp. 24 n. 1. & resp, 27. n. 35, vol. 1 Bernar. Græb conclus. practic. concl. 5. considera. 1. p. 1. ad Gail. H Paul. de Cast. in l. Aquilius, in fin. ff. de donatio. Cagno. in l. uaturaliter, §. nihil cõmune, n. 441. ff. de acqui. poss. Cęsa. Barci. decis. Bononiẽsi, 47. n. 1. cũ seq. Cãcer varia. 3. p. c. 14 I Sesse vbi sup. n. 95. p 571. Barda. in cõmen. ad tit. de manifestatio. bonorũ, for. 6, n. 15. fo. 410. Bart. in l. si duo, n. 4. ff. vti possidetis, Sebast. Medi. in trac. de acquir. domi. ad l. fin. de legib. verb. aut in conseruãdo, glo. 2. p. 2. n. 84. K l. 1. §. 1. ff. de flumin. l. dñs horreorũ, ff. locati. L l. ob carmẽ, § si testes, ff. de testib. l. fi. § 1 C. de edict. diu. Adri. Menoc. de arbit. cent. 6. casu 526. per tot. M l. fi. C. cõminat. epist. N c. licet causã, vbi Deci. Bero. & alij. de probat. Cepo de seruit. iustic. tit. de aquæ ductu, n. 53.

O Re

ri teſtiũ, & temporis probatione, alter probet titulũ, alter verò non; quia tunc probans titulum, tanquam iuſtior poſſeſſor, prævalet, o cum titulus iuſtificet poſſeſſionem: & ideo articuli de titulo in materia poſſeſſoria, nõ ſunt impertinentes, p ſed valde patrocinantur; quod intellige, quando talis titulus non eſſet quæſitus poſt poſſeſſionem aduerſarij, q cum aliàs de facili quis ſupponeret quemdam, à quo emeret, & fingeret ſe titulo poſsidere, quo caſu talis titulus non ſolum non prodeſſet, ſed potius noceret, cum ex eo poſſeſſionis cauſam mutet. r Quod ſi vterque de poſſeſſione & titulo probet ex titulo antiquiori, poſſeſsio quoq; præſumetur antiquior. ſ Quarto poteſt vnus melius probare quàm alius, ſi probet ſe poſsidere bona fide, aduerſarium verò mala; quia vim intulit alteri, licet non ſibi: quamuis enim, etiam ex poſſeſsione violenter occupata, ſi nõ adeſſet cõtradictor, eius firma eſſet recipienda, tamẽ vtroq; poſſidente, ille, qui iuſtius poſſidet, obtinere debet: quia par poſſeſſio in facto, ſed magis iuſtificata in iure prævalet. Quinto & vltimo, melius probat is, cui ius commune non reſiſtit, quàm is, cuius poſſeſſio eſt ſine titulo contra ius, contradictio enim iuris excludit, tam petitorium, quàm poſſeſſorium; t vltra ſupradictas firmas, & inhibitiones, quas ſupradictus Iuſtitiæ Aragonum magiſtratus concedit, tam aduerſus iudices, quàm aduerſus priuatos, u ad medendum, ne
80 grauamina fiant, ſolet etiam † contra iudices eccleſiaſticos firmas prouidere, x vel tuendo regalja, & iuriſdictionem regiam, cum quiſque poſsit iuriſdictionem ſuam, etiam pœnali iudicio tueri, y ac non ſolum ſubditos, ſed etiam non ſubditos à tali violentia coerce-
81 re, z abſque eo, quod ex hoc dicatur † in excommunicationem

O Rebuf. in repetitio. l. naturaliter, §. nihil commune, verſic. Vigeſimatertia reſolutio, ff. de acquiren. poſſeſſ.

P Iacobus Butricarius in l. incerti, C. de interdict.

Q argumen. l. ſi fundum, ff. de fundo dotali.

R l. quædam mulier, ff. de rei vendicatio.

S Iacobus de Aretin. in l. quoties C. de rei vendicatio. Menoch. de retinẽ. remed. 3. num. 736. Pariſius conſil. 64. nume. 12. in 1.

T c. ad decimas, de reſtitut. ſpoliator. in 6. & notat Innocentius in cap. ſi conſtitutis, de filiis præſbiteror.

V § item demandan, ibi, E contra oficiales, & contra todo hombre, titu. priuileg. generale, vt in cauſibus fori, titu. de prelaturis, & tituli, vt adminiſtratores Aragonum. & in for. fin. tit. de prohibita inquiſitio. & obſeruãtia. 2. titu. quod cuiuſque vniuerſitat. Et plures fuerunt prouiſſæ firmæ contra priuatos, & indies prouidentur.

X Bald. & alij in l. conſulta diualia, C. de teſtament. Benedictus in dicto cap. Raynutius, verbo, Si abſque liberis, de fideicommiſſar. ſubſtitutio. 2. p. num. 49. Seſſe de inhibitio. cap. 8. §. 4. n. 39 pag. 624.

Y l vnica in princip. vbi Bartol. nume. 8. ff. ſi quis ius dicenti, Aufrerius de poteſtate ſeculari in Eccleſiaſticas perſonas, fallent. 14. n. 22. & 23. Guiliel, Benedi. in d. c. Rainutius. verb. & vxorem, deciſ. 2. n. 129. verſ. & etiã prohibere, & n 141. Caſſane. in conſuetud. Burgund. rubr. 1, §. 5. verb. ſin la grace, num. 87. Borrellus de Regis catho. præſtan. cap, 71. nume. 53. cum ſeq. Bernar. Laurent. in tract. continente caſus, in quibus iudex ſecularis poteſt manus in perſonas clericorum ſine metu excommunicationis imponere, num. 13 habetur tom 11. tracta, 1. p. folio 329. facit text. in cap. nouit. & ibi Decius 2. notab. de iudic. Villadiego in ſua polititica, c. 5. § 20. n. 65. & 77. Auiles in c. 3. prętor. verb. Vſurpan, n. 9. & verb. Iuriſdictio, n. 3. Gregor. Lopez in l. 57. gloſſa 2, tit. 6. parti. 1. l. ad dictos. C. de Epiſc. audient. Surd. conſi. 360. n. 7. & ſeq. 27. Cene. in quęſt. pract q. 45 n. 21.

Z c. Romana, de pœnis, in 6. c. dilecto, de ſent. excommu. in 6. Innoc. in c. 1. de offic. delega.

cationem incidere, & liberratem ecclesiasticam violare: quæ licét fouenda sit, non tamen adeò, vt regiæ potestati, & iurisdictioni suum ius auferatur, sed foueri debet (vt de causa pupilli dicebat I.C.) [a] si iusta sit, cùm iudex ap ponens manum in iurisdictione alterius habeatur pro priuato, & ei iure resisti possit; [b] nec † refragatur argumentũ illud Camilli Borrel. [c] quod non videatur posse iudicem secularem inhibere ecclesiastico, cùm sit eo inferior & inhibitio semper debeat fieri ab habente superiorem potestatem, cùm, vt sæpè diximus, in his, quæ mere ad secularem & politicam iurisdictionem pertinent, non sit magistratus regius inferior iudice ecclesiastico; & ideo, si non paret eius inhibitioni, decernit monitorium cum assignatione termini ad parendum & docendum de paritione. [d] 82

Secundo tuetur cum his firmis subditos, per modũ cuiusdam defensionis † extraiudicialis, [e] contra iudicem ecclesiasticum, ex abrrupto, & notorie nulliter procedentem; cùm nulla maior iniustitia possit considerari, quàm nullitas. [f] Et hoc, ne in regno scandala, & rixæ oriantur, & regni status trãquillus perturbetur. [g] Ex qua ratione hoc idem † & in Castella, & in Cathalonia, & in Nauarra, & in Lusitania, & in Burdegalensi, & Pedemontano, & Delphinali, Neapolitano, & Mediolanẽsi Senatu seruari, Doctores nostri tradiderunt. [h] Et hoc ea ratione, quia Rex in suo regno, est quasi quiddam suorum vassallorum conseruator, [i] vt nemini eorum iniuria, & violentia fiat, & ne ab eis alteri cuiquam iniuria. 83 84

A l.quoties §.sicut, ff.de administratio.tutor.

B Oldrald.consi.89.n.3. colum.2.Angel.in l. quoniam,la 2.in fin.C.de appellatio. Pacianus consil.164.num.45.& 46.

C deRegis catholici præstantia,cap.71.num 288. Mandosius de inhibitio. q.1.in fin.

D Græueus ad Gail. cõclus.15.Beroius consi 117 num.6.volu.3.Socin.consil.237.vol.2.

E Oliba de iure fisci,capi.11.nu.36.& 53.& c.13 n.38.& seq.

F Bellamera decis. 343. num.2.Aymon consi.140 n.2.& 3.&consil.124.nume. 4.

G cap.Regum, cap.Principes, c. administratores, c.Maximianus,23. quæs.5 cap.christianis, cap. petimus,11.quæst 1. c.quidã Monachi, c.probinũ,16. q.1.c.non licuit,disti.17. c.boni principis, 96. distin.Simancas de catholicis institutio.c.45. nu.35 Villalobos commun.opinion.verb.Clericus,n.80 Couarru.practic. cap.35. num.3.Nauar.in cap.cum contingat, remedio 1. de rescript.Carol.de Grasal. lib.2.regal.Frãcię,iure,7 Osascus decisio.30.Auendaño de exequend. mandat.lib.1.cap.1.nnm.5. Afflictis decisio.29. num.9. Menochius de retinend. remed.3.à num.356.Segura in directorio iudic.2.p.c.13.n.51.Scapus de iure non scripto, li.1.c.16.n.1 Guid.Papa decisio.562.num.2.& 3.Marcus decis.2.num 5.volum.1.Açebedo lib.1. Recopilation.tit.6. l.2.Gregor.Lopez in l.13.tit.13.parti.2.glos.Ni fuerça, Vivaldus in candelabro Ecclesiæ in explicatione Bullæ cœnæ,casu 14.ex n.102.& casu 16.n.115.Portoles in schol.is ad Moli.§.firma,n.101. Salcedo ad pract Berna.Diez,c.102.lit.A.Borrel.de Reg.catho.præstan.c.71.n.58.Petr.Cenedo 1.p.colect 5.nume3.Roderic.de annuis reddit.lib.1.q.17.à n.66.Fontanella de pactis dotalib.clausu.4.glos.13.p.3.nume.8.vbi n.20.videtur sentire contra Zanallos tom.4.q.1.n.143. Codex Fabrianus,lib.7.tit.28. de appellatio.tanquam ab abusu per tot.Mainar.decis.decis.Tolosana,2.n.3.lib.1.

H Guid.Papa q.1.n.71.& 85.Francis.Marc.q.190.& 512.Boer.decis.69.n.23.Afflict.decis.2.n.10.& 11 & decis.24.num.9.Grammat.decis.78,Rebuff.in leg.Gallic.tom.3.ritu.de caus.benefic.poss.in paincipio num.8.Guiliel.Benedict.in d.c.Rainutius,verb.& vxorem,num.39.decis.2.num.53.126.& 170. Osasc. d.decis.30 &Nauar.d.remed.1.n.9.& in manual.c.27.num.70.Auendaño d.c.1.n.32.Aluarus Valasc. cõsulta.99.num.3.& 5.Oliban de iure fisci,c.11.n.36.& 54.Cancer variar.resolutio. 3.p.c.5.n.119. cum aliis relatis ab Azor.institu.mora.tom.1.lib.5.c.12 vers.quæri solet.col.409 Zeual.li 4.q.1.n.277.p.88.

I Fuscus in tracta.de visitatione,c.32.n.5.Zeball.en su discurso ad D.Regem,n.31.& 32.p.8.

ria inferatur, cum proprium sit Regum officium, à manu calumniãtium liberare vi oppressos, k & sua regali potestate defendere non solum suam iurisdictionem, & regalia (vt supra diximus) sed etiã subditos, aduersus vim iudicum Ecclesiasticorũ, & hoc non per viam iurisdictionis, sed in vim cuiusdam œconomicę potestatis, naturali ratione fundatę, quod cuiquè liceat, vim vi repellere l, & se defendere, cum moderamine inculpatæ tutellę, nõ excedendo reuerentiam, Ecclesiasticis Prælatis debitã, nequè negando aliquo pacto auctoritatẽ Romani Pontificis, sed adeum supplicatione interposita, (ne interim, dum supplicationem prosequitur, de facto injuria afficiatur, & vis inferatur), Vrbanius aget adeundo Magistratum Iustitiæ Aragonum, qui ad tollendas violentias peculiariter est constitutus, vt eum tueatur, m cum experientia, rerum magistra, per multa secula docuerit, nullam aliam viam, tutiorem defendendi innocentem in Regno adesse. n Si enim cuiquè propria auctoritate se ipsum tueri, & de facto contra turbantem, & violentiam inferentem, siue illa sit ablatiua, siue expulsiua, siue turbatiua, aut compulsiua, o resistere est concessum, cur nõ hoc adeundo Iustitiam Aragonum erit permissum: cum & immemoriali consuetudine sit receptus iste modus petendi ab eius tribunali auxilium, ne Ecclesiastici de facto grauent, & hoc per viam extraiudicialis defensionis. Quod adeo verum est, vt si Pontifex p manifestam violentiam, & iniustam vim inferat: ei resisti possit, per modum defensionis, intra terminos inculpatæ tutellę, quia vim vi repellere naturale remedium est, & nemini denegatum, & non requirit potestatem superiorem, & iurisdictionem in eo, qui se defendit, sed solum ius, & vires ad se tuendum. Nam si in alterum, malum inferat, non illum punit; sed illo medio, proprium malum iuste cuitat: ad puniendum namquè superior auctoritas, & publica potestas requiritur; secus ad se defendendum, & resistendum turbanti rempublicam, & iniuriam per vim inferenti, ab eo, cui cura Reipublicę, lege Regia, commissa fuit, quatenus Reipublicę expediat, & populorum saluti, ac opressorum leuamini. Nequè prædictis obstat, † quod dicebat Ioannes q Azor pater Societatis Iesu, ac omni scientiarum genere pollens, quod aduersus eum, qui auctoritate publica, & Iudicis officio fungens procedit, non vim repel-

85

lere

k d.cap. Regum officium Zeballos tom. 4. concluſ. 897. à num. 102. & con. cluſ. 899. num. 141.

L l. 1. §. vim vi, ff. de vi & vi armata. l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. Aquil. l. ſed & partus. §. 1. ff. quod metus cauſa.

M Fuluius Pacianus conſil. 164. ſeu fin. numer. 23. Alexan. conſ. 130. nu. 3. & conſ. 131. n. 3. vol. 4. Achil. deciſ. 36. de appellatio. Pariſ. conſ. fin. lib. 4. Blanchetus in ſua deciſ. Canonicatus Salamantini, die 14. Maij 1595. refert Farinacius d. conſ. 68. nu. 13 & 14.

N Gregor. Sayrus de cẽſuris lib. 2. c. 18. nu. 6. pagin. 246. cum ſeq.

O Boſius in praxi, tit. de pluribus violentijs, & Iodocus in praxi. à cap. 97 vſque ad cap. 100. Cantera in ſuis quæſtio. crimin. cap. 8, nu. 22. Zeballos tomo 4. q. 1. nu. 378.

P Pater Suarez in defenſione fidei, lib. 4. cap. 6. n. 17. pag. 404.

Q 1. tom. inſtitutio. moral. lib. 5. cap. 14. pagin. 424. B.

lere á priuato liceat, sed illatam ab eo, cuius imperio sub iecti sumus, aliter repellere non valemus, nisi adeundo superiorem; r qui secundum iura Canonica, non potest esse magistratus Regius, quia respondeo, quod Iudex Ecclesiasticus nulliter procedens, vimquè inferens, non iurisdictione vtitur, nec vt Iudex procedit, sed vt priuatus, & ideo ei resisti potest. s Si ergo propria auctoritate cuiquè se ipsum tueri, & defendere concessum est, & auxilium penitus priuatorum adhibere, t cur non, & Iudicis etiam in competentis implorare poterit? u qui hoc casu probationibus coram eo factis suum animum instruit, x vt veritate facti perpensa intelligat, quid in ea re agendum sit: Et hinc est, quod quando aliquis † cap 86
tus est à Iudice Ecclesiastico, & sub ratione violentiæ, ab eius posse manifestatur, non prouidetur manifestatio tanquam à posse Iudicis, sed tanquam à posse priuatæ personæ: quasi talis manifestatus eius subditus non sit, vel ex aliqua causa, vel priuilegio ab eius iurisdictione exemptus: tuetur namquè iste † magistratus, non solum 87
auctoritatem Regiam, sed etiam Romani Pontificis, & superiorum, illis firmis, quæ prouidentur exemptis, & conseruatoribus, vel aliàs ex Romanorum Pontificum priuilegijs, y &quãdo appellatio interposita talis naturę est, vt non solũ deuoluat, sed etiã suspendat, concedi solent firmæ illæ, quibus Iudex inferior Ecclesiasticus inhibetur, ne pendente appellatione suam sententiã exequatur, vel aliquid nouare attentet: z nec placet ratio illius † Aduocati Toletani, a alioquin doctissimi, dum 88
decisionem Rotæ, in causa Pauli Lezano, b approbat, iustamquè asserit, ex eo, quod ante grauamen illatum, Paulus Lezano remedio prę seruatiuo ne inferretur, hoc est firma, ne pẽdẽte appellatione, se tuitus est, quasi necessarium esset, vt actualis vis inferatur, antequam se defendere quis iuste c possit, cum à futuro grauamine regulariter prohibita sit appellatio d tamen,

Pulcrius est sano prohibere à corpore morbum
Aegrotum medica quam recreare manu.

Et pru-

R Glos. in d.l. vt vim. l. in iuriarum, ff. de iniurijs.
S l prohibitũ, & ibi Bar. C. de iur. fisci. lib. 10. & in l. deuotum, C. de metata. lib. 12. Abb. cons. 3. Robert. Maranta in speculo, disputa. 1. nu. 33. in fin. & 38. Rosental. controuer. feudal. tom. 2. cap. 10. concluſ. 41. nu. 77. & seq. pagina 193.
T Bald. in cap. fin. col. 2. de iura calumniæ, & in l. 1. §. fin. num. 5. ff. de noui oper. nunciatio. Paul. & alij in l. refectionis per tex. ibi nu. 4. ff. communia prædiorũ, Cępola de seruitu. Vrbano. cap. 23. & cons. crimi. 4. & 74. Ruin. cons. 1. nu. 1. lib. 1. & facit tex. in l. si stipulatus fuero per te, 111. ff. de verbor. obliga.
V Iasso. in l. 2. n. 15. ff. de iurisdict. omn. iudi. glo in §. seruu. verb aditu inst. de libertin. Alderan. Mascar. de statutorum interpret. conclus. 1. nu. 210. & seq. cap. si vero, el 1. & cap. per pendimus de sentent. excommunicatio.
X Archidiacon in c. frequens. nu. 2. dist. 54.
Y Esse in Anacephaleosi. nu. 24. pag. 7.
Z Esse de inhibitio. c. 8. §. 1. nu. 1. & seq. pag 548. & 549. & § 2. per totum pag. 567. Pacianus d. con. 164. nu. 38. nouissime Cenedo in quęst. pract. q. 45. seu fin. per tot.
A Zeballos tom 4. commun. enel discurso al Rey, num. 95. pag. 25.
B Quem refert Farinacius cons. 68 n. 15. & seq. Esse de inhibi. c. 8. §. 3. n. 109. p. 599 Sed pote st dici quod ex relatione Belameræ tra tit Socin. in cap. 1. nu. 88. vers. vegesimo octauo quęro de litis contestatione, Cenedo d. q. 45. num. 50. & seq.
C Suarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 34. num. 33. D Aymon cons. 21. num. 12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudalis, p. 10. sectione 10. num. 137. & 241.

Et prudentius est in tempore occurrere, quam post vulneratam causam remedium quærere. *e* Cum ergo appellatio suspendat sententiam, *f* & eximat appellantem à iurisdictione Iudicis à quo, *g* & nulla maior nullitas cõsiderari possit, quam illa quæ ex defectu iurisdictionis prouenit *h* merito Iudex secularis, *i* potest sua inhibitione appellantem excipientem, & auctoritatem superioris tueri: cum inferior attentans aliquid contra appellationem ius, iudicem superiorem, & partem offendat. *K* 89 Et si hoc casu verum est, quod procedit † Iustitia Aragonum, non vt Iudex, sed vt purus auxiliator iurisdictionis Ecclesiasticæ, ad remouenda scandala: cuius causa multa sunt à iure permissa, quæ alias prohiberentur: *l* & ad conseruandum statum tranquillum *K* eipub. *m* tuendo subditos à violentijs, quas sibi inferri timent, melius erit eos, ante illatum vulnus, tueri, & nondum facta violentia resistere, hocquè magis Reipub. expediet, & populorum saluti, ac oppressorum leuamini. Nec enim alicui mirum videri debet, quod brachium hoc sinistrum, iurisdictionis secularis, adiuuet dexterum, iurisdictionis Ecclesiasticæ, vt suas operationes exerceat, absq; 90 alicuius iniuria, & violentia. *n* Et quemadmodum † hoc per priuilegiũ à Rom. Pont. concedi posse, & Azor, & alij, *o* nemine dempto, fatentur, nõ est cur negemus hoc idem ex præscriptione, & consuetudine immemoriali, cum fama priuilegij statui potuisse. Nequè hoc casu adest incapacitas in præscribente, vt Azor *p* existimauit (si suam sententiam, non, vt aliqui voluerunt, præcipienti obtemperans imperatus scripsit) nec talis consuetudo à iure improbata fuit, cum defensio subditorum, vt mox diximus, proprium sit Regum officium; atquè ita in hunc finem tendens consuetudo, improbari non debet.

E l. 1. C. quando liceat sine iudice se vindicare, Zeballos tom. 4. conclus. 1. seu 897. num. 464. p. 119.

F Cap. veniens de iure iuran l. fin. C. sententiam rescindi non posse, Ber. Diez reg. 37. vbi Salcedo, Cota in memorabilib. verb. appellatione.

G Lancelot. de attentat. 2. par. cap. 12. in præfatio. num. 11.

H Vancius in tractat. de nullitat. rub. 9. de nullitate ex defectu iurisdictio.

I Philip. Francus in c. dilecto. nu. 73. de appellat.

K Notant omnes in cap. cordi. de appellatio. in 6. Lancelotus vbi proxime, 1. p. in præfat. nu. 105.

L Iasso. in l. 1. num. 57. C. de summa Trinitate, Neuizan. inter cons. Bruni. consil. 12. nu. 74. & 186. Aymon. cons. 264. num. 7. & cons. 294. num. 8. & 319. col. 4. vers. sed respondeo l. qui cędem 16. ff. ad leg. Cornel. de sicarijs, l. siquis filio exheredato. 6. §. quid tamen, ff. de iniusto rupto, Alderan. Mascard. de genera. statuto. interpret. cõclus. 5. nu. 70. & trib. seq. latissime Felin. in cap. 2. de præscriptio. 33. specialia ratione vitandi scandali ponens.

M Felin. in cap. si vero, el 1. num 4 vers. quærit hic, col. 2. de sententia excommunicatio. Ancharr. in clement. 1. in prin. de officio ordina. Iul. Clarus in praxi crimina. q. 28. n. 6. vers. si vero loquimur, Abb. in cap. cum non ab homine, nu. 12. vers. quoad primũ de iudicijs. Farinac. in praxi crimina. quæst. 8. num. 122. vers. quartus casus est. Pacian. d. cons. 164. num. 83.

N Morla in emporio iuris, tit. 2. de iurisdictione, q. 14. num. 8. Zeballos tom. 4. q. 1. alias 897. nu. 126. & 131. & seq. pag. 71. & 72.

O Peregrin. cons. 74. nu. 11. Roderic. in tract. de annuis redditibus, lib. 1 q. 17. num 62. & seq quibus adde quæ tradit Salcedo in practic. crimin. canonica, Ber. Diez cap. 102. Felin in c. 2. nu. 3. de maiorita. & obedien. Guillelm. in d. cap. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 2. nu. 136. Pacian. d. cons. 164. num. 115. & seq. Matta de iurisdict. 4. par. centu. 1. casu 65. num. 18. Gratus cons. 61. nu. 12 & 13. vol. 1. Chaqueranus decis. 30. num. 15. in fin. Anton. Thesaur. decis. 131. num. 12.

P Tom. 1. institutio. moral. lib. 5. cap. 12. vers. sed dubitari posset. pag. 407. & cap. 14. per tot. pag. 419. & seq. & 2. p. lib. 10. c. 7. vers. secundo quæritur, pag. 1077.

bet. Et si aliquo modo, non incapax, sed incompetens ad prædicta iudicetur, ex priuilegio Romani Pontificis præsumpto, q vel ex consuetudine prescripta cum fama priuilegij, competens efficitur, r nec necessarium existimo, vt voluit Franciscus Suarez, s quod actu sit priuilegium, certaquè eius notitia, vt tuti in conscientia possint Iudices laici, more maiorum immemoriali, procedere; cum ad paria procedant † immemorialis prescriptio, & priuilegium, t & quicquid priuilegio acquisibile est, consuetudine, seu prescriptione immemoriali acquiri potest. u Sciente illo qui priuilegium concedere posset, x quæ scientia † satis ex diuturnitate temporis præsumitur, y & ex scientia officialium, z quæ licet secundum aliquos non sufficiat, a tamen verius est sufficere ad inducendam præsumptionem scientię in Rom. Pontifice. Imo talis prescriptio, vim priuilegij, ex certa scientia concessi, habere dicitur, b & illa ex tanti temporis lapsu, præsumitur ex concessione Romanorũ † Pontificum processisse, c quos aliàs non est credendũ permissuros, nisi scirent Reges ad hoc priuilegium legitimum habere, contra quam præsumptionem (cum iuris, & de iure sit) non admittetur probatio in contrarium, quin talis consuetudo rationabilis, d & ex priuilegio orta

91

92

93

Q Dominicus Bañes 22. q 67. art. 1. dubit. 2. concluſ. 6.

R Puteus deciſ. 365. li. 1. Pacian. d. conſ. 164. n. 120 & ſeq. Gabriel. commun. concluſ. lib. 5. tit. de præſcriptio. concluſ. 1. nu. 18. verſ. 1. ſublimita

S In defenſione fidei cõtra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 34. nu. 17. & 43 in fin.

T l. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quotidia, & æſtiua, l. 1 §. fin. ff. de aqua pluuia arcenda, cap. ſuper quibuſdam, §. præterea, ff. de verbo. ſignifi. Molin. de Hiſpan. primogen. lib. 2. c. 2. à num. 19. & cap. 6. à nu. 12. Decius conſ. 85. col. 1. Probus in addit. ad Monachum. in c. fin. de tempor. ordinatio. in 6. Hipolit. ſing. 80. Iaſ. in l. quominus, nu. 96. ff. de flumin. & in l. de quibus, num. 43. ff de legib. Couarr. in cap. cum in officijs nu. 9. de teſtam. Menoch. de arbitra. caſu 43. num. 3. Decius in cap. nouit. num. 12. de iudic. Roland. conſ. 66. num. 4. & 40. lib. 2. Bello. conſ. 1. num. 6. & conſ. 46. Iſern. in §. prætera, vbi Bald. tit. quæ ſint Regalia.

V Decius conſ. 589. num. 2. & conſ. 649. Marta de iuriſdict. 1. par. cap. 12. num. 3.

X Innocent. in cap. nouit de iudic & in cap. cum contingat, de foro compet. vbi Felin. num. 4. Roch. de Curt. in repet. cap. fin. nu. 143. de conſuet. Nata conſ. 154. num. 6.

Y Anto. Gabriel com. opin. tit. de prescriptio. concluſ. 1. nu. 62. Aimon de antiquit. 4. p. §. abſolutis, n. 13. & in §. materia. nu. 62. & ſeq. Alex. conſ. 6. nu. 4. lib. 1. Curtius Iunior conſ. 158. nu. 12. Iaſſ. in d. l. imperium, nu. 21. Lancel. Gallia. conſ. 63. nu. 50. cum concor. per Henricum à Roſental. tract. feudal. tom. 1. c. 5. concluſ. 16 lit. F.

Z Tibe Decian. reſp. 124. nu. 16. & 20. vol. 3. Aymon d. §. abſolutis, nu. 32. Alex. d. conſ. 24. nu. 16. Villalobos commu. opinio. verbo preſcribi. nu. 222. Balbus de preſcriptio. 2. p. 5. p. principalis, q. 3. nu. 8. verſ. ſed dubitatur. Tiraquel. de nobilita. cap. 14. nu. 3. Gallia. conſ. 63. nu. 8.

A Hector Felici. p. 2. allegatio. 109. nu. 11. Berdelonius conſ. 94. num. 20.

B Roſental. vbi ſupra cap. 5. concluſ. 16, num. 7. & alij ſup. relati.

C Argumen. l. cum in plures, § locator, ff. locati, l. 1. §. magiſtrum, ff de exercito. actione, Cin. in l. 1. nu. 7. C. de emancipatio. libeorum, Rebuffus in repet. rub. de reſcript. num. 6. verſ. intellige, gloſ. & Doctores in cap. ſi aliquando, de ſenten. excom. cap. ſuper eo de cognatione ſpirituali. Clement. ſi ſummus, de ſenten. excom. Guillel. Benedict. in d. cap. Rainutius. verbo, & vxorem, nu. 238.

D Crauet. conſ. 21. num. 12. & 21. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p. 10. ſect. 10. n. 137. & 241. Nata conſ. 456. num. 14. Roland. conſ. 59. num. 23. & ſeq. lib. 4. Maſcard. de probatio. concluſ. 1214. num. 42. & 46. Chaqueran. conſ. 34. num. 42.

orta iudicetur, & vt inquit idem Suarez, *e* ex consuetudine immemoriali priuilegium præcessisse probatur, etiam si alias de eo non constet. Quod satis ex possessione immemoriali remanet probatum, cum illa, omnia ad sui iustificationem necessaria, licet difficilima, præsupponat, *f* & ex tam longa Rom. Pontificum pacientia, & dissimulatione maneāt probata. *g* Vnde non est cur impediantur D. Rex, & eius Magistratus eam continuare, *h* quicquid aliqui, *i* propter decreta Concilij Tridentini, *k* & censuras Bullę in Cœna Domini, dubitauerint solam consuetudinem, quantumuis immemorialem sufficere. Quod verum existimo si non ad esset fama priuilegij, de quo saltim præsuppositiue constat cum alias ex longiore abusu delictum fieret grauius, *l* & in prohibitis magis dissimulare qui tacet, *m* quam consentire videtur: tamen non est credendum per tot secula Reges Catholicos, adeo sedi Apostolicę, eiusquè auctoritati affectos, & tot viros doctos, & Christianos, qui in tribunalibus Regijs ius reddiderunt, *n* cum animæ periculo prædicta practicasse: quos certum est, si propriæ conscientię dictamine ad id faciendum non ducerentur, & si Reges iussissent, facere renuissent, volentes magis obedire Domino spiritus, quam Domino corporis: *o* Nec viros religiosos, auctoritatis Apostolicæ accerrimos defensores, eo remedio aduersus Prælatos Ecclesiasticos, vim inferentes vsuros fuisse; prout vsi fuerunt *p* primi illi Societatis Iesu fundatores, aduersus D. Ioannem Siliceum Archiepiscopum Toletanum, anno 1551. Et quotidie in Aragonia Clerici tuentur his firmis, ne appellatione pendente aliquid innouare, vel attentare Iudices Ecclesiastici præsumant, quod auctoritatem Rom. Pontificis, & superiorum non deprimit, sed illam adiuuat, atquè fouet, vt D. Ioannes Pueyo meritissimus † Iustitia Aragonū rescripsit Clementi

94

E Lib. 1. de diuino cultu cap. 27. nu. 3. alijs relatis, Alderan. Mascar. de statutorum interpret. conclus. 1. num. 232.

F Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 6. n. 74. Fontanella de pactis dotalib. clausula 4. glos. 17. num. 43. & 44. Anto. Oliba. in vsatico alium nāq; cap. 13. nu. 8. & 59. Amadeus à Ponte in tit. quis sit iudex in causa feudi post quæstio. Laudemiales nu. 46. Alex. cons. 24. nu. 15. & seq. vol. 5. Lancelo. Gallia. cons. 63. nu. 6.

G Belluga in specul. rub. 11. §. videndum, nu. 15. Salon de pace cons. 50. n. 5. Molin. de primog. lib. 2. cap. 6. nu. 74. Oliba. in vsatico alium namq; Barda. in for. 1. tit. de la competencia de jurisdictiones, à n. 8. cum seq. Sesse de iuhibitio. d. cap. 8. §. 3. nu. 45. & 46. Bergasius in tract. de iregularitate, 6. p. tit. de decimis, nu. 3. & 4. Bargas de Episc. iurisdi. confirmat. 12. Probus in trac. de regalijs, cap. 17. nu. 2. Valanzuela in defensione monit. aduersus Ducem, & Remp. Veneto. 3. p. n. 202 vers. & vltra quod Reges Catholici Aragoniæ, pag. 109.

H Decian. resp. 82. nu. 10 vol. 2.

I Ioan. Azor institutio. moral. tom. 1. lib 5. c. 12. vers. sed dubitari posset, col. 407. Fontanella vbi sup. Pacianus de probat. cap. 29. num. 86. & c. 30. post Præpositum in cap. imperium, col. fin. dist. 10.

K Sess. 22 de reform. c. 11 & sess. 7. de reform. c. 14. & sess. 25. cap. 30. ibi nefas autem sit, Zeballos tom. 4. en el discurso al Rey nuestro señor, n. 94. p. 25. & concl. 1. n. 125. & 133.

L Cap. fin. de consuetud Grafis in decis. casuum conscien. lib. 1. c. 14. M l. qui vas, §. vetare, ff. de furtis, Raudensis in decis. 35. nu. 265. N Couar. in pract. c. 35. nu. 3. vers. quinto, Calderin. de vsuris, cons. 11 in fin. Nauar. in cap. cum contingat, remed. 1. contra censuras de rescrip. & in manual, cap. 17. num. 283. vers. pro affirmatiua. O Cap. si dominus, 11. q. 3. P Petr. de Ribaden. in vita B. Ignat. de Loayola, sermone vulgari scripta. lib. 4. c. 4. pag. 273.

Justitia Aragonum Ioannes Pueyo Vel Iust. Rio

P. Clem. 8.

firmaru recurso pendente appelle

menti Octauo, & quando leges seculares continent fauorem, & priuilegium Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, quales sunt fori nostri Regni, quibus istę firmę nituntur, validæ sunt, & obseruandę: q Licet aliquando iste recursus ad Iudicem secularem, fuerit per Rotam r improbatus: tamen improbari non deberet, cum ille non detur ad impediendum vsum iurisdictionis Ecclesiasticę, sed contra abusum, s aliàs autem non se intromittit Iustitia Aragonum. Et ideo die 20. Augusti 1575. fuit denegata firma Canonicis Ecclesię Barbastrensis, *in qua prætendebant debere Episcopum inhiberi, ne contra eorum quemlibet procederet Episcopus, non seruata forma sacri Concilij Tridentini, t & 26. Ianuarij 1578. fuit reuocata firma semel prouisa, *ex eo, quod ab executione literarum Apostolicarum appellatio facta non suspendat eam. u Cum enim † omnes 95
Iudices Regni teneantur per directum iudicare, hoc est secundum ius, & iustitiam, & leges patrias: x Hinc euenit, quod nostri Foristæ passim per manus tradunt, in omnibus casibus firmam iuris locum habere, y quibusdam singulariter exceptis, z in quibus à foris Regni exceptiones aliquas proponere est prohibitū nihilominus tamen admittentur illę, de quibus supra egimus a, quibus probatis solent firmæ casuales concedi, quo remedio, ad impedienda grauamina futura, aliquando contra ipsosmet Reges, salua fidelitate, nostri fuerunt vsi: quorum summa Maiestas non ex hoc stomachatur, imo eorum tanta est benignitas, † vt cum, ob eius 96
metum reuerentialem, non inuenirentur Notarij, qui eisdem tales firmas prę sentarent, à Martino Primo Rege nostro, anno 1398. Lex profluxit, b imponens necessitatem Notarijs requisitis prę sentandi tales iurisfirmas, tam Domino Regi, quam eius primogenito, vel alijs quibusuis, sub pœna priuationis, officij Notariæ, ipso facto, quod nunquam amplius recuperare, vel habere possint. Quia æquissimum † maioribus nostris visum est, vt quoties quis timet grauari, Iudicis officio sibi

Q Abb. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu. 10. vbi Felin. nu. 4. & Decius 24. de constitut. Surdus cons. 2. nu. 15, lib. 1. Bobadilla in polit. lib. 2. cap. 18. n. 21. Vasquius de succes. creat. §. 22. limit. 17. num. 59. in fin. Anastas. Germo. de immunitate sacrorum, lib. 2. cap. 15. num. 4. Afflictis in tract. de iure Prothomiseos, col. 2. nu. 8. Cota in memorabilib. ver. Clerici ligantur, col. 2. Gramatic. cons. 1. post decisiones, num. 33.

*In proces. Decani & Canonicorum Barbast.

* In proces Martini Ynes super iurisfirma.

R Plures decisiones Rotæ adducens Farinac. consil. 68.

S Rebuffus in consti. Gallię, tom. 3. tit. de appellat. tanquam ab abusu.

T In cap. 6. decreto de reformat. sess 25.

V Cap. nouit. & ibi Abb. de appellatio. cap. irrefragabili, vbi Doctores de offic. ordina. l. ab executore, ff. de appellatio.

X Oliba. de iur. fisci, c. 3. num. 25. & 26.

Y Molin. verb. firma iuris fol. 43 & §. Item demandan, tit. de priuilegio generali.

Z Molin. d. verb. firma, vers. firma iuris non impedit. & seq.

A Cravet. cons. 127. n. 14 & cons. 248. col. penult. vers. non obstat, Corneus cons. 245. colum. 2. lib. 4. Menoch. cons. 55. num. 3. in 1. Roman. consil. 244. num. 5. vbi Mandosius in addit. lit. E. Castrensis in l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. empti. Alderan. Mascard. de statuto. interpret. conclus. 2. nu. 56.

B For. vnicus, & ibi Bardaxi de inhibitio. D. Regi præsentandis.

sibi succurratur, c antequam sibi inferatur molestia, quidquid multj d contrarium astruxerint; quos inter se ita libet concordari, vt primi loquantur, quando excipiendo ius suum, iam ortum, & subsistens
98 quis fouet, & adiuuat, pro vt fecit † Ioannes primogenitus Regis Petri, qui aduersus patrem firmauit super iure primogenituræ: e Ex quo enim primogenitus erat, habebat ius ad gubernationem regni; & multa alia illi, f tanquam primogenito competebant, in quibus ne à patre grauaretur, coram Iustitia Aragonum firmauit de iure. Attamen secundi, qui negant officium iudicis impartiri debere, intelligendi sunt, casu quo ipsi loquuntur, scilicet quando agendo, vel excipiendo super iure nondum formato, & orto, vult sibi quis officio iudicis in futu-
99 rum prouidere, † vt putâ, si quis petat se declarari successorem in maioratu, quo casu veram eorum sententiam existimo; neque enim hoc pertinet ad nostras iuris firmas; ad quarum remedium nunquam agendo, sed semper excipiendo, recurritur: cum, vt supra diximus, ius tribunitiæ potestatis, magis esset ad impediendum, quàm ad agendum; neque etiam excipiendo, nisi excipienti competat ius iam ortum, & formatum, aliàs enim tractus futuri temporis non pertinet ad iudicem: cum (vt inquit Baldus g) non possit esse ius prius in exercitio, quàm sit in rerum natura.

100 Harum firmarũ † grauaminũ fiendorum prouisio, siue illa sit in forma priuilegiata, siue cum clausula iustificatiua, earumque declaratio, & reuocatio, priuatiuè. ad

C l. si duo patroni, iuncta gloss. alteri, ff. de iureiurand. Bald. & omnes in l. si super, C. de transaction. Bartol. in l. si finita, §. eleganter, numero 3. & Alexand. 22. & 25. Imola 59. ff. de damno infecto. Felinus in rubrica, de tregua, & pace, nume. 12. & in cap. si autem, num. 5. vbi Deci. nume. 9. & Barbati. num. 27. de rescript. Bartol. in l. 3. §. nunc. de effectu, ff. de libera. legat. Rebuff. de liter. obligat. articul. 1. glossa 9. num. 55. tom. 1. Couarru. lib. 1. resolut. capi. 18. num. 3. & 7. Molina de primogen. lib. 3. cap. 14. num. 23. Gomez in l. 40. Tauri, nume. 79. Gregorius Lopez in l. 1. titu. 2. partita 3. Otalora de nobilita. 2. par. 3. part. cap. 6. num. 6. Xuarez allegatione 4. Velazquez de Auendañ. ad leg. 40. Tauri, glossa 1. nume. 35. Mieres de maiorat. 2. par. in initio, nume. 69. Simancas de primogen. lib. 1. cap. 28. Martilis singular. 280. Petra de fideicommiss. quæstione 10. à nume. 9. vsque ad 28. Bald. per illum textum in l. si pater, C. qui bonis cedere possunt. Romanus consilio 244. in principio, Ruinus consil. 89. num. 17. volum. 4. Plotus de in litem iuran. §. 3. nume. 33. & 37. Bardaxi in rubr. de officio Iustitiæ Aragon. nume. 5. fol. 99. Moli. in reportor. verb. Firma. versic. fin. Sesse de inhibitio. cap. 2. §. 5. pag. 198 & sequen.

D Antonius Gomez, & Ludouicus Molina vbi supra, Pinel. in l. 1. 3. par. num. 78. C. de bonis matern. alios referens Sarmiento sellectar. lib. 7. cap. 6.

E Zurita 2 par. annal. lib. 10. cap. 37. Cerdan in epistola quæ post foros reperitur. Bardaxi de offic. Gubernat. quæstio. 5. num. 8. Blancas in comment. pag. 199. & 483. Iacobus Morlanes in procem. respons. pro regno, num. 1.

F for. vnico, titu. quod primogenitus, Bardaxi vbi proxime, quæstio. 2. nume. 2. & 3. & quæstione 4. num. 4. Guilielmus in dicto cap. Raynutius, verb. in eodem testamento, el 1. num. 165. Oliba. de iure fisci, cap. 4. nnm. 28.

G in disputatio. accusatus, de vi turbatiua, l. 1. §. 1. ff. de vsuris.

uê, ad curiam domini Iustitiæ Aragonum *h* pertinet, quæ hodie, de consilio prouideri, declarari, ac reuocari debent 1* per locumtenentes D. Iustitiæ Aragonum, in quorum persona iurisdictio reperitur radicata, & ab anno 1528. 2* Senatus quoque locumtenentium constitutus, 3* qui si officium Iustitię Aragonum vacet, Regētes iustitiatum nuncupantur, & iustitiatus emolumenta capere solent: sed tamen ab admissione, † & repulsione earum, quod judicium ordinarium est, ad regiam Audientiam datur per appellationem recursus *i*. Istarum firmarū vsus frequens est in regno, & maxima veneratione fuere, quas si quis tollere tentauerit, nō quidem sero comperiet experimento manifestissimo, quantum calamitatis Reipublicę inuexerit. *K* 101

Iste summus Iustitiæ Aragonum magistratus habet duos † Lictores; qui vulgo (*Vergueros ordinarios*) appellantur, *l* qui sunt priuilegiati, & exempti, & portant fasces ante eum, quorum munus est (vt antiquorum lictorum) *m* submouere, animaduertere, & præire; ideo Virgarij appellati, non solum quod fascibus virgas alligatas, sed quod aliam distinctam liberam omni fasce virgam altera manu gestarent: vel ad submouendū, vel ad ianuam tangendam, ex quo etiam Portarij dicuntur, qui omnes ad magistratuum iussa exequenda pręsto sunt, & *Saiones* Gothice appellantur *n*. Et ex hoc constat, hunc magistratum non solum prehendēdi, sed in ius vocandi habere authoritatem; quibus enim authoritas in ius vocandi non est, & exercitium gladij, non † habent, non lictoribus, sed viatoribus vtūtur. Vnde Iurati, siue Consules ciuitatis Cæsarauguste, & Dipputati regni non habēt Lictores, sed Viatores, qui vulgò (*Andadores*) appellantur: & Çalmetina, penes quem est iurisdictio ordinaria istius ciuitatis, habet duos Lictores. 102 103

H Bardaxi de officio Iustitiæ Aragon. quæstio. 5. versic. Item prouisiones, fol. 101. colum. 2. in fin. for. de voluntad de la Cort, 17. vbi Bardaxi folio 121 colum. 3. eodem titulo. for. Querientes socorrer, 14. titu. de firmis iur.

1 * for. vnico Tirasonæ 1592. titu. de las firmas, que se han de proueer.

2 * for. 2. titu. Reparo del Consejo del Iusticia de Aragon.

2 * in quo hodie adsunt eruditissimi D. Francisc. à Mirauete. D. Augustinus à Mendoça. D. Gaspar Castellot. D Balthasar Amador. & D. Ioannes Franciscus Salazar.

I Bardaxi vbi proxime, Esse de inhibitio. cap. 19 pag. 726.

K Couarru. practic c. 35. num. 3. versic. Quinto Iustitia. Esse vbi proxime, cap. 8. §. 3. nume. 5. pagi. 567.

L Bardaxi titu. de officio Iustitiæ Aragon. quæstione 5. versic. Creat Virgarios, fol. 100. colum. 2. dicto for. 3. titu. de officio Iustitiæ Aragon.

M Iustus Lipsius electorum lib. 1. cap. 23. pagina 426. Ioannes Lorinus in commentar. in Acta Apostolorum, cap. 16. versic. 35. Lictores, pag. 699. colum. 2. & 700. Brisonius de Formulis, lib. 2. pag. 301. versic. Operepretium. & lib. 8. p. 824. vesic. Cæterum Lictores.

N obseruant. de consuetudine Regni, in fin. ibi, Custodietur per Saiones, titu. de his qui ad Ecclesias confugiunt. D. Garcia de Loaysa in notis ad nonum Concilium Toletanum, pag. 470. versiculo, Saionum.

§. Vige-

§. Vigesimus primus.

A populo in Regem, quæ fuerint lege regia trãslata; & quod Rex Aragonum supremus Monarcha sit, neminem in superiorem recognoscens, nulliq; Principum supremorum postponendus.

SVMMARIVM.

Lege regia potestas necessaria ad constituendum vnum Principem supremum secundum naturã Principatus trãslata fuit, 1

Merum imperium, quo sensu sit in Aragonia, 2

An minuat aliquid maiestatis Regis Aragonum, quod leges ferat cum consensu quatuor brachiorum. 3.

Leges debent ferri secũdum consuetudinem regionis, & moribus vtentium approbari, 4.

Augustinus Morlanes collega autoris laudatur, 5.

Declatur I. C. dum dicit, leges consensu populi recipi debere, 6.

Verba nostri fragmẽnti interpretãtur ex Duareno, 7.

Sẽtẽtia Guiliel. Bened. seruatur in Aragonia, 8

Leges in Aragonia à solo Rege feruntur, sed à populo in quatuor regni stamentis representato expresse recipi debent, 9.

Fori regni à Rege & subditis obseruandi, 10.

Constitutio Episcopi cum Capitulo ligat successorem, 11.

Rex pro regimine politico cuiusque vniuersitatis per suum Commissarium tribuit leges particulares, 12.

An possit D. Rex disposita in Foris regni adiuuare suo edicto, vel banno, 13.

D. Rex an possit in Aragonia aliquid prohibere banno, vel edicto, 14. & 16.

D. Gaston de Moncada Marchio Aytonæ laudatur, 15.

Ciuitates, & vniuersitates regni possunt statuere pro earum bono regimine, ita vt etiã Infantiones, & aliàs exempti comprehendantur, 17.

Causa ob quam fuit denuntiatus Hieronymus Chalez, & à Rege ad officium restitutus, 18.

Maioria Regis Aragonum non est alicui alteri Principi postponenda, nec Imperatori subjicitur, 19.

Multi Principes Imperatori non subsunt nõ solum de facto, sed nec etiam de iure, 20.

Cauendum à Carolo de Grasalis, 21.

Aragonia est citerioris Hispaniæ pars, 22.

Cæsaraugustæ fuit conuentus iuridicus tempore Romanorum, & Colonia immunis populi Romani, 23.

Hispania citerior à Romanis in tres prouincias distributa, 24.

Reges Aragonum an aliquando fuerint feudatarij Regis Castellæ; & quomodo in hoc possint contrariæ sententiæ concordari, 25.

Leges nullæ admittuntur in Aragonia præter Foros regni, 26.

Foris deficiẽtibus, ad naturalem sensum est recurrendum, 27.

Quid sit æquitas, & in quo diferat à consuetudine, 28.

In Aragonia æquior opinio sequenda, licet alia sit magis communis, 29.

In Aragonia æquitas iuris canonici præfertur rigori iuris ciuilis, 30.

Iudices ecclesiastici deficiente dispositione iuris canonici, potius ad Foros regni, quam ad ius commune Romanorum recurrere debent, 31.

Priuilegium l. bene à Zenone, C. de quadrie. præscript. non habet locum in Aragonia, 32.

§. Vigesimus primus.

QVamuis lege regia populus Principi, & in Principem omne † suum imperium, & potestatem contulerit, tamen hoc intelligendum est secundùm naturam principatus, quæ ad meram ciuium, non autem ipsius Principis vtilitatem respicit: ita vt pro subditorum vtilitate, omnis potestas à populo translata intelligatur, quæ necessaria fuerit ad constituendum vnum summum Principem; & supremum caput politicum in Republica; [a] quo sensu † in Aragonia adest merum imperium, hoc est supremum, & maius, ac in suo esse perfectum, [b] ita vt in Rege nostro reperiantur omnia ea, quæ cuique Monarchæ iure Principatus competunt. Sed audio aduersus hanc doctrinam statim opponi, cõtradicere Monarchiæ solum Principem leges nõ ferre, ac legibus latis (sicut Lacędemoniorũ Reges) ligari. Sed Respondeo, non esse cur ex hoc † minorem maiestatem, potestatemvè in nostris Regibus Aragonum admittamus, quam in cæteris totius orbis, quibus ius plenum condendi leges tributum est, ita vt quod illis placuerit, legis habet vigorem: cum hoc intelligi † debeat cũ Isidoro, [c] si tale placitum, inter alia, secundum naturam, patriæque consuetudinem emanauerit, loco, tẽporique conueniat, & pro communi ciuium vtilitate, sit conscriptum; ita vt talem legem seruare, potius quam nõ seruare, vtilius, & salutarius omnibus videatur, quod D. Augustinus [d] significans dixit, firmari leges, cum moribus vtentium approbantur. Non enim voluntas Principis, & quod eidem placuerit simpliciter est lex [e]; sed si placuerit, vt bono viro, atque eius voluntas regulata sit ratione, consuetudinique patrię conueniat, ac legi regię [f] non contradicat; nam vt inquit Aluarez Guerrero, [g] posse Episcopos Roman. Pontifici reuerenter contradicere, dicendo: Sancte Pater, lex ista à te lata non conuenit consuetudini regionis nostræ: quod & nos dicere possemus Regibus nostris, si vellẽt leges generales in regno ferre, nisi in curiis, eius mandato

1

2

3

4

A Ferdinandus Vasquius controuers. illustr. lib. 1. c. 43. n. 1. & 2. Petr. Greg. de Repub. li. 10. c. 7. n. 17.

B Fabius Optinellus ex Cicero. in repetitio. l. imperium, num. 246. ff. de iurisdicti. omni. iudic.

C c. erit autem lex, 4. distinct. exornat relati á Spino in specu. testam. 1. par. glos. rubr. n. 33. Rebuf. in præc. ll. Gallica. tom. 1. à n. 16. cum seq. D. Tho. 2. 2 q. 90. cum sequé. Marta de iurisdict. 1. p. c. 38. n. 23. & seq. Leli. Zechi. de Principe. li. 2. c. 1. n. 9. vers. Bonis præterea. p. 292. & 295.

D in c. in istis, §. leges, 4. distin. l. de quibus, ibi, Nã cum ipsæ leges nulla ex alia causa nos teneãt quã quod iudicio populi receptæ sint, ff. de legib. Benedict. in cap. Raynutius, verb. Et vxoré. n. 231. Couartu. lib. 2. variarũ, c. 16. n. 6. versic. Quinto. Domin. Soto de iust. & iure, lib. 1. q. 1. art. 4. Cæpol. cõsil. crimin. 13. per tot.

E Mẽtal. in for. regio, li. 3 tit. 6. delas herécias, l. fin. glos. fin. fol. 149. col. 1. versic. Ad tertiũ. Isern. in tit. Capitan. qui curiã vendidit, nu. 29. Rebuf. in concorda. in rub. de regia facult. glos. quod Principi, pag. 806. & seq.

F cuius quinq; capita, seu fragmẽta referũtur à Hierony. de Blãcas in cõmentar. rerũ Arago. tit. de antiquo iure, p. 25. & 26 Zurita li. 1. histo. c. 5. Beute. 2. p. histo. c. 6. & Garibay li. 21 c. fin. Ambros. Moral. li. 13 ca. 2. Princeps D. Carolus in histo. Nauarrę, lib. 1. capi. 11. Didac. Morlanes in resp. pro regno, n. 237. & 303. & Ludoui. Martinez n. 74.

G in specu. iur. c. 13. n. 2.

mandato congregatis, ac de cõsensu maioris partis quatuor brachiorũ regni, ibi existẽtium, & totum populum Aragonensem representantium: aliter enim latæ leges non conuenient consuetudini regionis nostrę, in qua hoc consuetudine receptum est, & lege regia stabilitum, vt de antiquis Cãtabris refert Gutierrez, *h* & de Gothorum Regibus Villadiego: *i* inde legem dixit I. C. *K esse commune præceptum, virorum prudentum consultum, sponsionemq; cõmunem Reipublicæ*; atque ita apud omnes ferè gentes seruari, ex multorum autorum authoritate, tradit Augustinus Morlanes *l* collega noster (qui tam eruditione, † quàm prudentia patrem imitatur), vt consensu populi leges
5 debeant recipi, † & moribus firmari: quod est intelligendũ cum Salòne de pa
6 ce; *m* nõ quod in potestate populi, leges ab habẽre suprema potestatẽ cõditas recipere, vel reijcere positũ sit, sed quod si non recipiantur, cõtrario vsu credantur abrogatæ, ita intelligens, cõtra Guilielmũ Benedictum, *n* dictum nostri I. C. *o* asserentis, nulla alia causa subditos leges tenere, & obligare, quàm quod iudicio populi receptæ sint, tacito scilicet, & post leges latas: vbi enim
7 populus lege regia, † non solum ei, hoc est Principi, in prouinciales, sed & in eum, hoc est in ipsummet populũ, transferentem (vt interpretatur Duarenus) omnẽ potestatẽ transtulerit, non est dubium, quod etiã inuitus cogetur legi parere. Attamen in nostro regno, † sententia Guilielmi Benedicti, asserẽtis
8 ad cõficiẽdas leges, populi cõsensum esse necessariũ, & eas nequaquã astringere, donec à populo ipso recipiantur, vera erit. Recipiuntur autẽ, quãdo à Rege de cõsensu curię feruntur, & tunc talis cõsensus approbãs leges, nõ est tacitus, nec post leges latas, prout in cęteris prouinciis, sed expressus, & dum leges ferũtur. Quare ex prędictis manet respõsum obiectioni propositæ, quæ procedit, si leges ferũtur simul à Rege & populo, attamen
9 nostræ leges à solo Rege, † tanquam Monarcha, & supremo Reipublicę capite ferũtur, licét à populo expresse recipiantur, ac suffragiis cuiusque brachij, ibi existentis, firmentur. Est quippe Rex, qui iubet, qui statuit, licet vt plus roboris accedat, progressusque sint longè feliciores, consensus populi, in quatuor stamentis repręsentati, accedit: hinc est, vt semper in foris dicatur, *Rex statuit*, † *& ordinat*; vt intelligamus, eum solum leges ferre: & additur, *de consilio, voluntate, & assensu curiæ, & quatuor brachiorum in ea existentium*: vt intelligamus, populi consensu expresso, eas ma-

H practic. quæst. 17. nume. 212.
I in exordio del fuero juzgo, num. 19.
K in l 1 ff. de legib.
L in respons. pro villa de Castellon de Monegros, num. 219. cum seq. Petrus Gregorius de Repub. lib. 24. cap. 4. & 5. per tot.
M in proœm. leg. Tauri, num. 299. cum seq.
N in dicto cap. Raynutius, verb. Et vxorem, nume. 231.
O in dicta l. de quibus, post Nauarr. Ferdinand. Rebellus de obligatio. Iustitiæ, 1 par. lib. 1. de præludiis Iust. quæstione 5. mero 7. pag. 40. Couarru. lib. 2. variarum. capit. 16. num. 6. versi. Quinto. Gutierrez de iuramento confirmato. 1. par. capi. 38. num. 9. & seq.

+ Sed de Consensu Curiæ

nere ratas, & firmas; atque ideo, cum taliter leges sint late, & cõmuni Reipublicę, scilicet capitis, & membrorũ, sponsione, firmatæ, non est mirum, † quod ab vtrisque 10
inuiolabiliter, tanquam contractus à regno cum dignitate regia celebratus, debeant obseruari. *p* Ex qua ratione fuit in curia Romana decisum, *q* Episcopum ligari † cõstitutione facta per prędecessorẽ cum Capitulo. 11
Quod vero aliàs Reges nostri per epistolam, seu edicto præceperint, leges priuatæ sunt cẽsendæ, quales sunt illę † quæ singulis populis, pro eorũ politica administratio 12
ne, tãquam supremũ caput politicum, tribuitur, quę vulgò Ordinationes regiæ, alicuius ciuitatis, cõmunitatis, vel villę appellãtur, quia ad optimũ, & politicũ illorum populorũ regimen ordinãtur; quas cõdendi facultatẽ, quia nõ est de jis, quę ad primũ gradum meri imperij pertinent, vt est leges cõdere generales, solet Rex delegare. Potest namq; D. Rex tãquam supremũ Reipublicæ politicũ caput, & populorũ, & subditorũ rector, in auxiliũ † fororum edicta proponere, & bãna promulga 13
re, *r* vt putà, super armorũ prohibitione, † quod fuit de 14
cisum in curia D. Iustitiæ Aragonũ, anno 1578. in processu Sebastiani Moles super criminali, cõtra Alguacirium Cãpi, per dominũ meum Hieronymũ Chalez, & duos collegas; qui, licét fuerint denũciati ob defensionẽ istius regalię, tamen absoluti fuerũt die 17. Iulij 1579. & fuerũt plura exẽplaria adducta per aduocatũ fiscalẽ, in quibus cõstabat nõ solum dominũ Regem, & eius Locũtenentem generalẽ prohibuisse armorũ portationẽ; * sed etiã suo casu regentem officiũ generalis gubernationis: qua etiã ratione, Excellẽtissimus D. Gastõ de Mõcada, Marchio Aytonæ, vt Locũtenens generalis suæ maiestatis in hoc Aragonũ regno bãno * prohibuit anno 1612. cursum monetæ diminutæ: in quo, † sicut in omnibus 15
aliis in suo triẽnio gestis, vtilitatẽ publicã cũ seruitio D. Regis ita prudẽter cõiũxit, & sapiẽter se gessit, vt omniũ voto maioribus magistratibus, & honoribus, dignus censeretur: & alias etiam † prohibitiones facere posse 16
foris nõ repugnat, ſ cum & ciuitatibus, † & vniuersita 17
tibus

P text. & ibi omnes in cap. quoniam Abbas, de offic. dele g. Peralta in l. 3 §. qui fideicommissar. nume. 13 & sequen. ff. de hę redib. instituendis. Cancer 3. p. variar. c. 1. n. 147 Q. Paulus Æmil. 1. par. de cis. 220.

R glos. tolli, in Clementi. ne Romani, de electio. Rolandus consil. 3. nu. 18. & per totum volu. 2. Aymon consil. 14. num. 2. & per Iacobum Cancer variarum, 3. p. cap. 3. n. 57.

* in villa Montisoni Imparator Carolus Quintus anno 1528. & eius filius Philippus anno 1552. D. Petrus Martinez de Luna Comes de Morata Locũtenens generalis D. Regis Cęsarauguſtæ anno 1548. & anno 1550. & D. Ioannes de Gurrea Regens officium gubernatio. anno 1556. cũ consilio Consiliariorum regiæ Audientię. & anno 1541 D. Franciscus de Gurrea de consilio sui Assessoris Petri de Almenara in ciuitate Tirasonæ, & in villa de Sos eodem anno, & in villa de Almudebar anno 1538. & in loco de Atteca 1543 quæ & multa alia reperies in processu Sebastiani Moles super denunciatione D. Hieronymi Chalez, & in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu procuratoris fiscalis contra D. Ioannem de Alagon & Lupum de Francia super criminali.

* for. vnic. tit. de cudicio y fabricacio de moneda. for. vnic. titu. de cursu monetæ.

S obseruant. item quod ibi dicitur de coto, titu. interpretatio. qualiter & in quibus. obseruant. item de los cotos, titu. de priuileg generali. Moli. verbo, Rex, verſic. Si dominus Rex. fol. 295.

tibus, seu Collegijs, sit foris Regni concessum, [t] inter suos, pro optimo, & politico regimine, statuta condere: non solum ciuilia, sed etiam criminalia, [u] quia cum causæ criminales, in Regno non respiciant ius fiscale, sed eius cuius principaliter interest, [x] non constituitur differentia inter causas ciuiles, & criminales, dum modo nihil in præiudicium iurisdictionis superioris Domini statuatur: *[y] Et ideo ad tollēdū recursum appellationis, solent confirmari à Rege, [z] vel ab eo qui eius nomine præest in Regia Audientia. Sed est discrimen, quod statuta criminalia, milites & infantiones non comprehendent, nisi concilia vniuersitatis condentis talia statuta essent mixta, ita vt ex diuersis ordinibus sub diuerso capite constitutis, vna conflaretur vniuersitas, & vnum constitueretur concilium. Statuta vero ciuilia, si ad alicuius æmulationem non tendant, [a] sed solum ad gubernationem, & rerum comertia pertineant, etiam nobiles, & infantiones (aliàs priuilegiatos, & exemptos) comprehendent, saltim quoad mulctam sexaginta solidorum:* vt fuit sæpe declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum. [b] Et quia contra statuta, & ordinationes ciuitatis Cæsaraugustæ, politicam ipsius administrationem
18 respicientes, petierat quidam † Infantio Regni, iurisfirmam sibi prouideri à Domino meo Hieronymo Chalez, renuit illam prouidere, quia non procedebat de foro; & hac de causa fuit denuntiatus, & priuatus, die 10. Iulij 1591. sed constito maiestati Regis nostri Philippi Primi, de violen tia, qua à iudicantibus prædicta sententia lata fuit, mandauit illum restitui ad officium Locum tenentis Iustitiæ Aragonum, & veniens ad prædictam ciuitatem exercuit officium, vt antea, à die 6. Aprilis 1592. & die 17. eiusdem mensis & anni fuit per Dominum Ioannem Gazo, Locumten. Iustitiæ Aragonum prouisa firma, ne in exercitio prędicti officij, turbaretur, & quod ei pro tēpore absentiæ solueretur integre salarium, prout fuit solutum cum effectu. Ex quibus omnibus

T For. Item de los cotos de las ciudades, tit. priuileg. generale Aragonum, obseruan. 2. tit. de moderatione rerum venal. obseruan. quod statuta, tit. actus Curiarum, for. fin. vers. Empero por las sobredichas cosas, titul. de prohibita Inquisitio. fol. 178. col. 4. in fin. Molin. in verb. petitio criminalis debet offerri, fol. 254. col. 1. ad fin. vbi Portol. n. 45, DD. in l omnes populi, ff. de iust. & iur. Burgos de Paz in l. 1. Taur. n. 342 350. & seq. Hipolit. de Marsil. de Bannitis, verb. ciuitate, num. 63. & seq. Cancer 3. p. variar. c. 13. num. 347. & seq.

V Forus vnicus, titu. del quitamiento perpetuo de la hermandad, for. de poco tiempo aca de prohibita Inquisitio. obseruan. si aliquis commisserit de homic.

X Obseruan. Item de publico, obseru. Item in criminalibus de homicic.

Y* Fuit decisum in Curia D. Iust. Arag. anno 1590. in processu Magni Magistri, contra Iuratos villæ de Caspe super criminali ex traditis Iaf. in l. omnes populi nu. 26. & seq. & 2. lectu. nu. 7. Auendan. de exequend. cap. 19 nu 4. & cap. 12. num. 3 lib. 1. Diez reg 555 & 556. P. Greg. de appellatio. lib. 5. c. 3. Farinac. cō sil. 101. c. 1. n. 95 & seq. Oliua de actio. par. 1. lib. 3. §. in bonæ, numer. 10 Cancer c. 18. nu. 144 lib. 3.

Z Sesse 1. p. decis. 93. nu. 4. & 44.

A Molin. in repert. verbo statutum, vers. quidam fuerunt accusati. l. si priuatus ff. qui & à quibus, l. toties ff. de policitatio. l. ambitiosa, ff. de decretis ab or

di. facien. B* In processu Petri Epila, & Hieronymi Laram, die 14 Decembris 1553. super iurisfirma & in processu Martini de Bernabe, super iurisfirma, die 10. Aprilis 1587. Sesse decis. 8. nu. 19. & seq. & per me, & collegas in processu Ioannis Munieſſa.

nibus constat, maioriam, supremamquè potestatem, Regum Aragonum † non esse postponendam, cæterorum orbis Principum, potestati, quòd legum septis sit circũ scripta, imo decet tantã maiestatem (licet pro eius summa potentia legibus solutus videatur) legibus viuere, à maioribus eius, de consensu, & voluntate, ac in commu nem totius Regni vtilitatem latis, propriaquè, in adeptione Regiæ dignitatis, sponsione, & iuramento confirmatis: Atquè ita Rex noster Aragonum non tenetur, Romanis Cęsarum fascibus, nec cuiusquã alterius Principis, suas submittere, nequè parere: *c* quia ita supremus est in suo Regno, sicut Imperator in Imperio, & Rex Hispaniæ, † in cæteris prouincijs eiusdẽ, *d* & alij Principes; *e* qui Imperatori non subsunt, & hoc non solũ de facto, sed nec etiam de iure *f* (quidquid dixerint Bartolus, *g* & alij vltramontani) quia non Imperatorum ope, sed proprijs viribus, maiorumq; virtute hoc Regnũ ab hostium faucibus fuit ereptum. *h* Quare cauendum † est à Carolo de Grassalis, *i* qui prædicta expresse negat, & nostrum Regem Aragonum Imperatori subesse falso affirmat, ita, vt Doctores in eius confirmationem adducti, contra ipsum expresse loquantur, & ipsemet admittit Regem Hispanię, superiorem non recognoscere, quod ad Reges Castellæ tantum refert, *K* ignorãs † Regnum nostrum, Citerioris Hispaniæ partem esse, *l* quia citra Iberum

19 20 21 22

C Alexan. cons. 25. nu 6. vol. 1. Geminia. in c. grandi. nu. 10. de suplen. negligen. Prælator. Iaso. in l. Gallus, §. & quid si tantum, n. 92. ff. de liber. & posth. & in l. ex hoc iure, nu. 25 & Fulgos. nu. 5. ff. de iust. & iur. Bellamera cons. 42 nu. 9 Roman. cons. 298. n. 1. Afflict. in constit. Sicilię in prælud. q. 2. nu. 1. Bellu ga in specul. Princip. rub. 6. nu. 3. vbi Borrel. verb. Imperatorem non recog noscit, & rub. 12. §. quædam. nu. 70. Renatus Cho pin de Domanio Franciæ lib. 2. tit. 1. nu. 13. ad med. pag 183. Guerrero vbi supra c. 55. nu. 12. & cap. 63. num. 1. Purpurat. in l. 1. nu. 294. ff. de offic. eius. Burgos de Paz in prohe. ll. Taur. nu. 33. Corset. de potest. Regia. 5. p. q. 101. num. 66. Regnerus Sixtinus de Regalib. lib. 2. c. 7. nu. 54. & 90. Camil. Borrel. de Regis Cathol. præstantia, cap. 46. nu. 57. & cap. 47. nu. 2 Molin. in repor. verb. Rex Aragonum, vers. Rex Aragonum non recognoscit, vbi Portol. num. 53.

D Glos. in cap. Adrianus 63. dist. Conrra. in temp. Iudic. lib 1. cap. 2. de Rege, §. 3. de magnit. Reg. num. 14. & seq. Parlad. rerum quotid. c. 3. nu. 7. Garcia de nobilit. glos. 3. §. 2. nu. 15. Auil. in cap. Prætor. in prohem. glos. 1. nu. 13. Auend. in c. 1. prætor. nu. 7. Couar. in regul peccatum, 2. p. §. 9. nu. 9. Nauar. in c. nouit. 3. notab. corrol. 65. nu. 167. de iudic. Bouad. in politic. lib. 3. c. 2. n. 4. E. Borrel. ad Bellug. rub. 6. lit. C. Medicis de legib. & statut. 1. p. q. 19. nu. 6. Gallinac. de verb. sign. lib. 10. cap. 35. à nu. 12. Azor instit. moral. par. 2. lib. 11. c. 5. vers. Regem Hispaniæ, pag. 1223. Portol. vbi proxime, nu. 54.

E Paul. in l. cum multa, C. de bonis quæ liber. & Alexan. in l. Centurio. nu. 36. ff. de vulgar. Afflict. in prælud. const. Neapol. q. 2. nu. 3. Anto. Gabr. commu. conclus. tit. de donationib. conclus. 1. num. 22. Casane. in prohem. consuetud. Burgun. ver. duc.

F Nicolaus Festasius de æstimo & collect. 4. p. c. 7. nu. 40. & seq. Bellug. rub. 14. §. veniamus, nu. 6.

G In l. hostes, nu. 7. ff. de captiu. Bald. in princ. nu. 1. de pace iuramento firman. in vsibus feudo. cum alijs per Borrel. in additio. ad Bellug. d. §. veniamus. num. 6. vers. & dicebat Bart. Conrad. in temp. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. de Imperatore, §. 1. sect. orbem, num. 8. cum duob. seq. Petra de potesta. Principis, cap. 3. q. 4. num. 15. 31. & 46.

H Glos. penult. in d. cap. Adrianus Gallinius vbi supra, & Marta de iurisdict. 1. p. c. 21. nu. 13.

I Lib. 1. regal. Franciæ, iure 1. pag 8. & iure 6. pag. 91.

K Vt etiam Rodericus Sancius, 1. p. histor. Hispanicæ. cap. 17.

L Baeça de inope debitore, cap. 16. nu. 112. Casaneus in catalog. glor. mundi, p. 12. considerat. 17. vers. Plinius vero diuidit, & consideratio. 21. vers. Tertia ratio.

Iberum, ac inter iuridicos Hiſpanię Conuentus, quos
23 hodie *Chancillerias* appellamus, † Saldubenſem connumerat Sigonius: [m] qui Cæſarauguſtanus dicitur, [n] quod ab Auguſto fuerit inſtitutus. Nam quæ monumenta Auguſtus reliquit, ea non Iuli, ſed Auguſti nomine ſignauit, vt in Hiſpania foro Auguſtanam ciuitatem, eamquè Coloniam immunem Pop. Rom. in Hiſpania Tarraconenſi extitiſſe traditur. [o] Adrianuſquè Imperator totam Hiſpaniam in ſex Prouincias diſtribuit, [p] ſed Citeriorem
24 † antea Romani in tres Prouincias diuiſerunt [q]; quas credo eſſe illas, quæ ſub Aragonum Corona comprehenduntur, ſcilicet, Aragoniam, Cathaloniam, & Valentiam.

Secundo cauendum exiſtimo à quorundam, noſtræ
25 ætatis, virorum † ſententia, [r] aſſerentium, noſtros Reges Aragonum Regibus Caſtellæ ſubfuiſſe, eorumquè beneficiarios, & feudatarios fuiſſe; cum (vt diximus) Reges Aragonum neminem in temporalibus ſuperiorem recognoſcant, niſi ſolum Deum; cuius gratia paſſim ſe Reges Aragonum eſſe profitentur: ſed poſſet eorum ſententia ſuſtineri, [s] reſpectu quorundam locorum, quę ex Regno Nauarræ Reges Aragonum occupata tenebant, vel ratione pacti, quod inter ſe inierant Reges Caſtellæ, & Aragonum ſuper locis, quæ, vtriuſquè viribus coadunatis, à Sarracenis erant per Regem Aragonum recuperanda. Ex quibus euenit, in noſtro Regno
26 † nullas leges admittendas eſſe, pręter foros, ſi tanquā rei leſę maieſtatis nolumus puniri. Quod ſenſiſſe credo Doctores, [t] aſſerentes capite puniri allegantes leges Imperatorum in Hiſpania: ſicut apud Suetios [u] capitale
27 erat Romanas citare leges: ſed foris † deficientibus, ad naturalem æquitatem recurrendum ſtatuit Iacobus

M De antiquo iure prouinciar. cap. 5. lib. 1. & de antiquo iure Italiæ, lib. 2. cap. 15. in fin.

N Plinius ſecund. in hiſtor. mundi, lib. 3. cap. 3. Raphael Volaterranus in Geographia, lib. 2. col. 16 ad med.

O Plinius vbi ſup. Onuphrius Pauinus in Imperio Romano, pag. 215.

P Ioan. Marian. de rebus Hiſpanię lib. 4. cap. 5. pag. 147. in fin. Philip. Bergomenſ. in ſupplemento chronicarum lib. 2. anno mundi 3109. verb. Hiſpaniarum Regnum.

Q Apianus Alexandrinus de bellis Hiſpanienſ. pag. 448. verſ. Alia vero oppida.

R Mariana de rebus Hiſpaniæ lib. 11. cap. 14. pagin. 532. poſt med. Lopez Madera de las excelencias de Epaña. cap. 11. pagina 76. colu. 1. in principio. Didac. Perez de Meſſa. delas grãdezas de Eſpaña lib. 2. c. 159. in fin.

S Zurita lib. 2. annal. cap. 1. fol. 59. col. 3. & cap. 10. fol. 65. col. 2. & lib. 1. cap. 23. fol. 26. colu. 3. in fin. pueſta que ſegun en antiguas memorias, Martinez del Villar, in appendice de innata Regni Aragonum fidelitate, §. 9. pag. 244. verſ. ac licet.

T Oldrad. conſ. 69. num. 9. Benedict. in cap. Raynutius. verb. ſi abſque liberis el 2. de pupillari, numer. 45. ad med. Coſta in l. cum tale. §. ſi arbitratu. limit. fin. num. 36. Rebuffus in l. vnica, notab. 11. num. 14. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. Afflict. in prælud. ad conſtitut. Neapolitan. quęſt. 20. num. 5. Palac. Rubeos in rub. de donat. inter. in introductione num. 19. Burgos de paz in l. 1. Taur. num. 513. gloſ. in l. 6. tit. 4. part. 3. Auendaño in cap. prætorum. 16. numer. 9. & 10. lib. 1. Quintana Dueñas de iuriſdictione, & imperio, lib. 2. titulo 2. numer. 6.

V Renat. Chopinus de commu. Gallic. conſuetud. par. 2. quæſt. 4. pag. 50. verſ. parimodo.

bus x Rex noster, quę, vt inquit Philosophus, nihil aliud est, † quam ius, quod lex scripta prætermisit, & licet videatur, quod idē sit consuetudo, tamen differunt, y quia consuetudo est ius constitutum, & receptum: at vero æquitas ius natum, & naturale: est enim rectitudo iudicij naturalem sequens rationem. Ita vt in Regno nostro habeat maxime † locum symbolum Pythagoræ asserentis, *Staterem ne transilias*, hoc est, vt interpretatur Laertius, ab æquitate ne discedas: z quod est intelligendum de æquitate informata à iure, a alias enim pernicio se quis erraret, si æquitatem capitis sequeretur. b Vera enim æquitas in fragmentis I. C. & Imperatorum responsis reperitur, & ideo solemus illa in sui ratione allegare, quia eorum iusta ratio, & æquitas imperat, non Imperium; c & Princeps, quantumcunquè supremus, vt dicebat Bal. d Æquitate constringitur, & remedia in æquitate fundata tollere non valet. Vnde in Aragonia, ex duabus opinionibus, illa quę æquitate corroboratur iudicando, & consulendo sequenda erit, etiam si cō traria sit communis: e quare cum maior æquitas sit illa, quę in iure † Canonico reperitur scripta, potius ad illam per iudices seculares, quam ad rigorem iuris ciuilis erit, deficientibus foris, recurrendum: f sicut è contrario, in defectum iuris Canonici, † potius ad foros, tanquam leges generales istius Prouincię, à supremo Principe latas, quam ad ius ciuile Romanorum, g per iudices Ecclesiasticos erit recurrendum. Ex qua ratione † infertur, cessare in Aragonia illud priuilegium, quod iure ciuili competit h ijs, quibus à Principe aliquid alienum venditum, seu donatum est; cum illud iure Canonico non habeat locum. 28 29 30 31 32

X In prohem. for. in fin. l. cum ratio, ff. de bon. dānato. l. 3. § si liberi, ff. de conditio. cau. data. glos. in cap. consuetudo, verb. ratione, 1. dist. glos. in cap. ex eo. verb. rationis, de elect. cum alijs per Caballin. in milleloq. 48. Gome. in l. 1. Taur. nu. 9. vbi Burg. de Paz, num. 450. Bellug. in specul. rub. 11. §. his igitur, nu. 1. & 2. & Borrel. rubr. 14. §. veniamus, n. 6. verb. vt legibus Imperij non subiciantur. Morlanes in respons. pro Regno, 1. par. nu. 88. 89. & 323. & 333. & ibidem Ludouic. Martinez n. 236

Y Cuiac. lib. 2. de feudis, tit. 1. fol. 504. A.

Z Conan. lib. 1. commentar. iur. cap. 11.

A §. oportet, in authent. de iudicibus, Abb. in c. ex parte, 3. notab. de offi. delegati.

B Ias. & alij in l. placuit, C. de iudic. Bart. in l. vbicumq; ff. de itinere actuq; priuato, glos. Abb. & Butrius in cap. fin. de transact. Belluga in specnlo, rub. 11. §. compendiose, num. 5. vers. Scias tamen, & Caballin. mileloq. 165.

C Isern. in prohem. feudor. num. 26. 27. & 37. Rebuf. in repet. l. vnic. no tab. 11. nu. 14. C. de senten. quæ pro eo quod interest. Burg. de Paz in d. l. 1. Taur. nu. 543.

D In l. digna vox. C. de legib. Purpurat. in l. si & me: & Titium. nu. 10. ff. si cert. petatur.

E Vt in l. 2. §. Item varus, & §. quamquam, ff. de aqua pluuia arcenda, l. si tibi, ff. si cert. petat. l. placuit. C. de iudic. l. cum res, C. si alien. res pignor. Prosper. Carauita, ritu 208. Paris. cons. 32. nu. 4. vol. 2. & cons. 3 num. 7. vol. 1. Camil. ad Bellug. rub. 11. §. compendiose, verb. æquitatem, in fin. Purpurat. in l. admonendi, num. 55. ff. de iur. iuran. Cephal. cons. 93 nu. 6. Folleri. in praxi censuali. verb. iuris moderando rigorem, num. 10. & seq. intellige, vt per Tiraquel. de retract. consangui. §. 35. glos. 1. nu. 30. & 31. Anto. Corracius de commun. Doctor. opinio. lib. 2. tit. 9. nu. 100. cum. seq.

F Medicis in suis opuscul. opuscul. 1. nu 12. Gozand. cons. 62. nu. 13. Marsil. singul. 463 nu. 1. Bellug. in d. §. his igitur, num. 3. licet contra teneat Paz in d. l. 1. Taur. à nu. 592.

G Not. in c. 1. de noui operis nuncia. c. si in adiutorij. 10. dist. c. sumopere, 11. q. 3. Decius in c. Ecclesia S. Mar. n. 104. vers. 3. conclu. Couar. pract. quæst. c. 8. n. 5. Montal. in l. 4. glo. acuerde en vno, tit. 5. li. 1. fori, Cisué in l. 70. Tau. vbi G6. n. 7. Diez in pra. cri. c. 136. Vasq. de suc. crea. §. 10. n. 648. Góz. var. q. c. 30. n. 76

H l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscrip. Aflict. in prælud. ad constitu. Neapol. q. 14. num. 2. & 3.

§. Vige-

§. Vigesimus secundus.

Lex Regia quo tempore, & à quibus apud Romanos lata, & quæ sit potestas Principum.

SVMMARIVM.

Potestatis quæstio in qualibet dispositione primum locum obtinet. 1.
Quæ sint necessaria ad perfectionem cuiuslibet actus. 2.
Lex Regia cuius meminit noster I. C. quando lata, & à quo rogata fuerit. 3.
Quid alij senserint fuisse legem Regiam, qua Principibus Regna delata, & summa potestas concessa fuere. 4.
Si adsit voluntas in Principe secundum aliquos nunquam deficit potestas. 5.
Potestatis defectus est maximus, & reddit actum nullum. 6.
Exceptio nullitatis ex defectu potestatis opponi potest licet aliæ exceptiones excludantur. 7.
Quando dictio negatiua præponitur verbo, potest omnem potestatem, tam iuris, quam facti aufert. 8.
Deus omnipotens cur sic appelletur. 9.
Verba à Rege nostro Philippo dum moreretur prolata. 10.
Augustus Christo nato prohibuit se vocari Dominum. 11.
Cum dicitur Regem non posse, intelligimus ad ius Principatus, & legem Regiam illud nõ pertinere, nec sub potestate legitima contineri. 12.
Voluntatis & potestatis quæstio eadem pene est in Principe supremo, & iusto. 13.

Frustra legis auxilium

§ Vigesimus secundus.

IN qualibet disputatione † primum locum debet obtinere potestatis [a] quæstio, nam licet, pro actus perfectione, † & voluntas quoquè, & legitimus modus, aptitudo materiæ, applicatio recte facta, & scientia facientis sint necessaria, [b] tamen omnium primum, ac præcipuum requisitum est, quod agens possit. [c] Et ideo noster I.C. ante omnia diffiniuit, omnem potestatem à populo in Principem translatam, lege Regia, vel (vt Alciatus [d] vult) lege Rhenia, † cuius legis nomen, nec ab Antonio Augustino, [e] nec ab alijs reperio notatum, sed solum

A l. si quæramus, ff. de testamen. cum concord. per Anto. Gom. in l. 3. Taur. num. 1.
B Alexan. Raudens. de analog lib. 1. cap. 34. nu. 31. 33. & 36.
C Cap. cum super, vbi Deci. nu. 3. de offic. delegat. l. multũ interest, C. si quis alteri, vel sibi, & vtrobique, glo. & DD. Chacheran. cons. 49. nu 6. Purpurat. in l. 1. num. 468. ff. de offic eius, Socin. Iuni, consil. 72. vol. 1. Anto. de Petra de potesta. Princip. in

præfatione, à num. 1. cum seq. D In l. bona ciuitatis, ff. de verb. signi. Corras. in rub. ff. de offic. Consul. & in l. 1. ff. de offic. Perfect. Prætor.
E De legibus, & Rosinus lib. 8. cap. 22. l. 1. ff. ad Turpilian. l. quæsitum, ff. de testibus.

solum Rhenia, de calumniatoribus, & Memia, de reo euocando, quocumquè tamen nomine vocetur, eius rogationem quidam Hortensio, *f* alij Horatio tribuunt. Non enim est illa, quæ ab Hetruscis in Tarquinium Priscum, certis conditionibus adiectis, fuit transacta: sed illa, quæ † Augusti tempore lata fuit, 4 postquam lepidum dignitate triumuiratus spoliauit, & Antonium vicit, quo tempore solus Imperatorio honore, percepta tribunitia dignitate, iure proconsulari, Pontificatu maximo, patris patriæ nomine, meruit Imperium. In cæteros vero Reges, vt inquit Alphonsus Rex *g* Castellæ, concessione gentium, talis potestas translata fuit, vt significauit Ioannes de Terra Rubea, *h* existimans Regnum Franciæ, non lege Salica, sed ex sola vi consuetudinis, solis masculis deferri: quasi nulla alia in Regnorum erectione, & delatione extiterit lex Regia, cuius auctoritate in Principem summa rerum potestas translata fuerit, sed quod omnis eius potestas à consuetudine reguletur. Sed aliqui, dum Principum † voluntatem captare sibi credunt, eis, & in eos plenissimam à po- 5 pulo in subditos, & eorum bona, potestatem translatam fuisse asserunt: ita vt si eorum adsit voluntas, quæ omnes actus humanos format, & distinguit *i*, nunquam, secundum eos, deficiat potestas; cuius defectus † prima, atquè præcipua omnium, causa nul- 6 litatis est, ita vt nostri Doctores dixerint, k posse opponi † exceptionem nullitatis, ex tali defectu resultantem, quamuis cęterę omnes exceptiones, & nul- 7 litates sint à lege reiectę: quia nec talis actus nomen habuit, si in agente deficiat potestas, vt V. G. si sententia fuerit lata, vel statutum conditum à non habente iurisdictionem; *l* vel si instrumentum fuerit rogatum á non tabellione; *m* vel in loco, vbi quoad certa instrumenta, non habeatur pro tabellione; vel si eius auctoritas intra fines alicuius loci reperiatur limitata, vel restricta: vel etiam si obligatio facta fuerit

F Petr. Gregor. in sintag. p. 3. lib. 47. cap. 20. num. 9 Bouadil. in sua politica, lib. 2. cap. 16. nu. 3. ad fin. Decian. tract. crimi. lib. 2. c. 25. nu. 1. tom. 1.

G In l. 1. tit. 1. part. 2.

H In tract. 1. contra rebeles. art. 1. concluſ. 8. & Zampinus de succesione prærogatiuæ primi Principis Franciæ, pag. 27.

I l. non omnis, ff. si cert. petat. l. 3. ff. de reb. dubijs, l. 2. ff. de iudic. l. verum. 2. l. qui iniurię, ff. de furtis.

K Glos. in l. 2. §. 1. ff. qui satisdare cogant, Deci. cō sil. 38. num. 7. & 275. col. 3. vers. Sed prædictis minime obstant ibus, Vantius de nullita. tit. de nullita. ex defectu inhabilit. à num. 1. cum seq.

L Facit tex. in l. 1. §. fin. ff. ad Tertulia. & in l. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quisquè iur. & in l. 2. in fi. ff. de pœnis, glos. fin. in Clement. vnic. de sequestra. posses. & fruct. Bald. in l. generaliter, C. de Epis cop. & Cleric. Marsil. singul. 10. Deci. consil. 8. Ant. Gabriel. commun. conclu. lib. 6. tit. de statutis, concluſ. 3. Menoch. cons. 2. n. 151. & 152. volum. 1. Caualcan. 1. par. decis. 5. de iudic. num. 29. & seq. Dueñas regul. 379. & B. Diaz 251. Vantius vbi supra de nullit. ex defectu iurisdict. à numer. 1. cum seq. Ancharran. consil. 12. num. 1.

M Obseruant. 27. Item que los escriuanos. titul. de priuil. general. Xuarez in l. post rem iudicatam, in sectione, sed pro euidentia, num. 36.

rit â minore *n* viginti annorũ, etiam iurata, ſine legalibus tamẽ ſolẽnitatibus, ac ſine interuẽtu perſonarũ illarum, quarũ authoritas & cõſenſus poterat, ſecundũ foros no
8 ſtri regni, tali obligationi robur tribuere. Lex † namq; dicẽdo, quod nõ poſſit ferri ſententia, vel ſtatutũ fieri, niſi ab habẽte iuriſdictionẽ, quod nõ poſſit agere, vel accuſare, niſi is cuius principaliter intereſt, quod tabellio nõ poſſit cõficere inſtrumẽta in tali loco, vel niſi in tali loco quod minor viginti annorũ nõ poſſit obligari, niſi talib⁹ requiſitis interueniẽtibus aufert ab eis omnẽ poteſtatẽ, o tam de iure, quàm de facto, ita vt nec in Eccleſia tales actus, facti cõtra legis diſpoſitionẽ, ſint validi: *p* imò prę dictis caſib⁹ nec ſententia nec ſtatutũ, nec inſtrumẽtũ, nec obligatio, nec actio, vel accuſatio, ex deffectu poteſtatis erũt dicẽda. Sed tamẽ quia in Principe ſupremo aliqui nõ admittũt vllũ poteſtatis deffectũ, cõtendentes tatã eſſe cuiuſuis ſupremi principis poteſtatẽ, vt ei nihil reſiſte re ualeat, *q* ſed omnia annihilare poſſit, adęquareq; quadrata rotũdis, atq; ita de eius poteſtate diſputare, ad inſtar ſacrilegij cum Impp. *r* redigũt, exiſtimãtes ſe illi face re parẽ, ac tentare ſimilẽ eſſe altiſſimo, qui de illa diſputat: quod verũ iudico, ſi ad potentiã eorũ verba referantur, aliàs nãq; nõ ſumus redarguẽdi de poteſtate Principis nõnunquã diſputãtes, *ſ* ſolus enim Deus omnipotẽs
9 eſt, † ideo ſecundũ aliquos, Deus appellatus, *t* quaſi nihil ei, quod poteſtatis ſit, deſit: & ideo ſola eius volũtate beneplaciti, in cœlo, & in terra cũcta gerũtur, *u* cũ in eo
10 nũquã deficiat poteſtas, vt ſapiẽter moriẽs † agnouit Rex noſter Philippus, qui fertur illa verba protuliſſe: *Tu ſolus dominus, tu ſolus altiſſimus*: quib⁹ prolatis ad Deũ cõuolaſſe piè credẽdũ eſt, cũ illis verbis voluerit oſtẽdere verã ſupremã poteſtatẽ, pẽneſeũ eſſe, quia abſolutè eſt Rex, *x* & nõ veretur

N for. vni. tit. vt minor 25 annor. nequeat facere. & foro vni. anni 1568. tit. q̃ los menores de 20. años cui adde for. vni. ti. de las obligaciones de menores anni 1585. Cãce. var. 2. p. c. 1. Fœnũ. de mométo tẽ por. c. 30. á n. 3, Gabr. cõſ. 1 n. 7. & conſ. 2. n. 2. & 4 h. 1 Rolan. conſ. 15. n. 3. & cõſil. 33. vol. 1. Caſane. in cõ ſuet. Burg. rub. 3. §. 2. n. 17 Grat. cõſi. 46. & 47. vol. 1 Pariſ. cõſ. 100. vol. 1. Cepha. cõſ. 207. n. 10. 21. & 40. & per tot. vol. 2. Burſ. cõſ. 82. Menoc. de arbi. caſu 171. Bellu. in ſpe c. rub: 12. § quædã. n. 9. verſ. quid dicendũſi, & ſeq. 15. in fin: & 23. cũ ſeq.

O glo. celeb. in c. 1. de regu. iur. in 6. Gracian. regu. 484. Tiraq. poſt ll. cõnub. glo. 2. Mago. deciſ. 36. nu. 8. & 9. cũ ſeq. Fortu. Garcia in l. Gallus, in prin. nume. 35. cũ ſeq. ff. de libe. & poſth. Baeça denõ melior. c. 2. n. 79. & 80 Caballin. milleloq. 351. Berdello. cõ ſil. 61, n. 30. in .

P l. ſi quis hoc genus, C. de Epiſ & Cler. Cagn. in l. ſi librarius. n. 67. cũ duob. ſeqq. ff. de regul. iur.

Q Bal. in prooe. decretal. n. 4. & in l. cũ antiquiorib⁹ n. 11. C. de iur. delibe. Iaſ. cõſ. 233. n. 2. verſ. circa ſe cũdã dubitationẽ, vol. 2. & inter cõſ. feuda. Bruni, cõſ. 8. n. 8. 12. & ſeq. Nicol. Feſtaſ. de collect. 4. p. c. 6. n. 2. & ſeq.

R l. 2, C. de crimine ſacri leg. § cõmittũt, aliàs incipit, qui autẽ, 17. q. 4. multi relati á noſtro Petr. Cene in collect iur. canon. 1. p:

collect. 24. n. 18. Petra de poteſt. Princ. c. 1. n. 6. l. ſacrilegij inſtar, C. de diuerſ. reſcrip. S Petr. de poteſt. Princ. c. 1. c. ſunt quidã, 25. q 1. c. literas, de reſcrip. ſpol. c. ex publico, de cõuerſ. cõiugat. glo. abdicatio proprietatis, in . cũ ad monaſterij, de ſtatu monach. & glo. generali iure, in l. fin. C. ſi cõtra ius, Ioã Iacob. de Leonard. inter conſ. feuda. Bruni cõſ. 114. n. 155. & 156. Caſtr. lib. 2. controuer. iur. c. 28. & lib. 3. c. 7. Fachine. controuerſ. li. 8. c. 63. D. Ferdinan. de Mendo. de pactis, lib. 1. c. 5. á princ. q. 1. & n. 9. Thom. Cerdã en ſu verdadero gouierno, c. 15. T Roſin. lib. 2. antiq. Roma. c. 1. in princ. V Cardin. Belarmin. tom. 3. controuer. 3. 3. cõtrou. genera. lib. 1. c. 7. in explicatio. orationis Dominicæ ſuper illis verbis, Fiat voluntas tua, p. 1010. Tapia de vera hominis nobili. lib. 1. p. 99. col. 2. in princ. Paleot. de conſultatio. 2. p. q. 1 verſ. quod etiã, D. Auguſt. in enchir. c. 95. X iuxta illud Sapien. c. 6. à Dño imperiũ à ſupremo poteſtas eſt data. Abulenſ. ſuper Matth. tom. 6. fo. 170 col. 3. B. C.

veretur magnitudinem, cuiusquam: *Qui baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.* y Cum omnes orbis Principes sint Reges cum additione: quia (vt inquit Salomon z.) *Excelso excelsior est alius, qui in vestimento eius descriptum habet, a Rex Regum, & dominus dominantium.* Ideoque fertur, b Octauianũ † Augustũ vetuisse Christo nato, ne deinceps dñs vocaretur, cum Iride inclusũ Sybilla Tiburtina ei ostẽdisset Christũ cũ sanctissima eius genitrice, eo loco, quo Frãciscanorũ ędes cõstructę sunt quæ, Sãcta Maria de Ara cœli, vulgó nũcupantur. Artam ẽ in Prĩcipib⁹ seculi, aliqua facere nõ posse nostri tradũt, solũ ex hoc † significãtes, illa ad ius principatus, & legẽ regiã non pertinere, semper tamẽ addẽtes, salua sua clemẽtia, vt intelligãt subditi illa regũ clemẽtia, sub potestate legitima nõ cõtineri, taquã cõtra foros regni; aut bonos mores ciuiles, quos violare nõ posse dicim⁹, quia noluit posse, sed legib⁹ volũtariè se ab initio adstrinxit, ad quæ ex natura principatus absoluti, nõ erat adstrictus; c atque ita cum leges velle seruare, pro eo, iuris, & de iure adsit præsũptio, contra quã aliqua probatio nõ admittitur; hęc nõ tam ad quęstionẽ potestatis, † quã volũtatis redigũtur; d circa quã nemini dubiũ est licere disputare, cum regẽ nihil vnquã iniustũ velle credẽdũ sit, imó præsumatur, actus suos regulare, tam à iustitia fori, quã poli: vnde illud nõ posse Principẽ dicere possemus, quod nõ credimus velle tãquã iniustũ, & legibus repugnans. 11 12 13

Y Iob 12.
Z Eccles. c. 5.
A Apoca. c. 19.
B Tertul. in apolog. c. 34. Valenç. in defensio. motitor. aduersus Ducem & Repub. Venetor. 4. p. n. 151. Polido Virg. de inuẽtor. rer. lib. 4. c. 1. vers. Itẽ Orosius. C. glos. in d. l. dig. nauox. vbi not. Pau. in fin. C. de legib. Bald. in l. 4. ff. ad l. Falcid. Roland. de lucro dotis, quæst. 84. in fin. Surd. decis. 13. num. 4. D l. ex facto, ff. de vulgar.

§. Vigesimus tertius.

Potestatis plenitudo in Principe, quæ absoluta appellatur, quid sit, & singulę diffinitionis partes explicãtur, & an, & quãdo eam exercere Principẽ oporteat, & quæ Vrbes regię appellentur.

SVMMARIVM.

Potestas duplex est in Principe ordinaria, & absoluta. 1.
Aliqui negãt in Principe absolutã potestatem & vnã tantũ potestatẽ habere asserũt. 2.
Quæ sit absoluta potestas in Principem à populo lege regia translata, 3.
Brachium, seu manus regia idem est quod absoluta potestas. 4.
Diffinitur absoluta potestas ex Baldo. 5.
Plenitudo verbum quid importet. 6.
Princeps non legibus, sed legum solemnibus solutus est, 7.
Multa sunt singulariter in Principe contra leges recepta, non vi Principatus, sed priuilegio lege regia concesso; 8.
Antonius Augustinus specialem legem latam de soluto legibus tradit, 9.
Intellectus ad l. Princeps, ff. de legibus, traditur, 10.
Intellectus ad l. si Augustæ, & l. quod Principi, ff. de legat. 2. referuntur, 11.
Qui Principem simpliciter legibus solutum tradunt eum tyrannię nota infamant, 12.
Quibus legibus Imperatores non fuisse solutos, constat, 13.

popu-

An sicut populus suis legibus ante legem regiam latam tenebatur idem in Principe dicendũ sit, 14.
An sit plena potestas Principis, qui legibus adstringitur, 15.
Plena potestas dicitur quia perfecta, & ex omni parte absoluta, 16.
Potestatis verbum est æquiuocum, 17.
Plenitudo potestatis nõ extẽditur ad iniusta, 18
Conditio turpis impossibilis appellatur, 19.
Deus quãuis omnipotẽs non potest peccare, 20
Quod in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appellamus, 21.
Adulatores quid sub nomine plenæ & absolutæ potestatis intelligant. Et multa aduersus adulatores, 22.
Arbitrij verbum æquiuocum esse, & in regulatum & liberum diuiditur, 23,
Merum arbitrium quid sit, multis exemplis demonstratur, 24.
Merum imperium non esse in Aragonia, quid significet, 25.
Merum arbitrium in dispositione rerum suarũ consistit, 26.
Princeps non habet merum arbitrium in leges, quas ipse solus neq; condit, neque derogat, 27
Prodigis de iure datur curator, sed non in Aragonia, 28. & 30.
Princeps sine causa infringens ius, peccat, 31.
Causæ expressio an sit necessaria & quando præsumatur in Principe, & iusta, 32.
Sola volũtas principis an sit iusta causa inspectantibus ad eum iure principatus, 33,
Difficilius vni iuri quam alteri derogatur, 34.
Ius maiestatis an sit iusta causa rescribendi cõtra leges, & in præiudicium tertij, 35.
Necessitas, & æquitas aliquando permittit, vt in aliquo casu, omisso iure ordinario, manu regia, & imperio vtamur, 36. 37. & 36
Manus regia est iudicibus, in aliquibus prouinciis concessa. 38.
Leges inuiolabiliter obseruandas esse, 40.
Princeps an præsumatur circumuentus, si contra leges rescripserit, & an tale rescriptum sit exequendum, 41.
In Aragonia an sint exequenda rescripta contra foros etiam ex secunda iussione, 42.
Scandalum publicum oritur & status publicus turbatur in Argonia ex fractione fororũ, 43
Iustitia est finis principatus, & administratio nis politicæ, 44.
D. Rex, & omnes eius magistratus in Aragonia iurant obseruare Foros, & libertates regni, 45.
Reges Ægyptiorũ iudices adiurabãt ne quid iniustè, etiã si Rex imperaret, iudicarẽt, 46
Verba Iustiniani elegãtissima referũtur, 47.
Promissio obseruandi leges facta à prædecessore, obligat successorem & quare, 48.
Princeps vi directiua non coerciua tenetur ad legum obseruationem, 49.
Verbum ius, & verbũ publicũ analoga sũt, 50
In iure priuato par est conditio principis cum subditis, 51.
Ius publicũ, est ius populi, qui suã maiestatẽ & imperiũ lege regia in principẽ trãstulit, 52
Lex regia quare ita appellata, 53.
Ciuitates aliquæ quare regiæ appellẽtur, 54.
Cæsaraugusta à quo denominata, & aucta, & de aliquibus eius laudibus. 55. & 59.
Ciues honorati Cæsaraugustæ, sicut & Romani in quinque classes sunt distributi. 56.
Cæsaraugusta quare dicatur Vrbs regia. 57.
Vnde originem sumpsit Reges nostros, Sacræ Maiestatis titulo condecorari. 58.
Quæ iuris publici sunt post legẽ regiam nõ ad populum, sed ad Regem spectant. 60.
Filijfamilias in his quæ iuris publici erant pro patribus familias habebantur. 61.
Ius publicum priuatorum pactis tolli non possẽ de quo intelligatur. 62.
Forma condendi testamẽta in quibus fuerit in Aragonia immutata. 63.
Ius acrescẽdi, & nõ decrescẽdi in Aragonia cessat. 64.
In Aragonia neque ex hæreditate, legitima, neque ex fideicommissis, Trebellianica, neq; ex legatis, Falcidia deducitur, 65.
Hæreditas in Aragonia quare nõ possit esse dãnosa, 66.
Ius publicũ dicitur secũdo modo, quod in constitutionibus Principũ consistebat. 67.
Ius publicum sumitur etiam pro potestate publica, & imperio magistratuum. 68.

5. Vigesimus tertius.

NOstri Doctores in Principe duplicem considerant †potestatẽ: aliam ordinariã, secũdùm quã inquiũt, 1
Principem esse sub lege, *a* quantũ ad obseruantiam, licèt non quantum ad vinculum. Aliam verò absolutã *b*: secundum quam tradunt, non esse sub lege, nec quo ad obseruantiã, nec quoad vinculũ. Alij verò *c* his tertiã addunt, ex qua de facto procedit, nõ habens in seculo, cui ratione reddat, qualis est potestas Baronũ nostri regni, respectu vassallorũ seruitutis, de quibus infra latius agemus. Sed in Principe supremo *d* multi ex nostris † hanc absolutã potestatẽ adesse negãt, asserentes talẽ, absolutæ potestatis, nomẽ ab ore I.C. ablegandũ fore; ex eo, quia quod in vim talis potestatis fit, magis ad vim, & terrorẽ imperij pertinet, quod inter bellicos stre pitus â Ducibus exercetur in castris, quam ad iustã optimi Principis potestatẽ, *e* magisq; Turcarũ Imperatori cõuenire tradũt, quàm christiano Principi, in quẽ à populo, lege regia, potestas collata est, cui vnicã tantũ tribuũt potestatẽ, *f* semper equè dignã, firmã, & efficacẽ: ad expediendũ ea omnia, quę sibi iure principatus licẽt atq; ita, distinctionẽ cõmunẽ ordinarię, & absolutę potestatis, nõ solum admittere renuũt, sed expresse reiciunt. Nos tamẽ iusta ratione † fateri cogimur, *g* in Principe supremo, vltra ordinariã, dari plenã, & absolutã potestatem, nõ eam, quam Doctores nostri plenã peccãdi potestatẽ appellant, quæ nõ potestas, sed dissoluta tẽpestas erat appellãda, quam nec apud populũ vnquã fuisse, nec ab eo lege regia in Principẽ translatã, Alciatus, *h* & alij affirmant, quod ius summum, licet noster I.C. *i* ad Sabi- 2 3

A Petra de potesta. Principis, cap. 1. nume. 7, & 8. & cap. 2. post Angel. in l. Princeps, ff. de legib. Decian. consil. 41. nume. 18. volum. 2. Rolandus consil. 100. num. 60. volum. 4. Thesaur. decis. 91. Rodulphus de suprema Princip. potestate, cap 1. nume. 3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centuria 1. quæst. 17. nume. 14.

B Petra vbi proxime, c. 3 q. 3. n. 62.

C Petra dicto cap. 3. q. 2 per tot. & dict. quæst. 5. num. 62. Montaluus in foro regio, lib. 3. tit. 6. delas herencias, l. fin. glos. fin. fol. 145. col. 1. glos. 2. ver sic. Alius modus.

D Couarru. lib. 3. varia. cap. 6 nu. 8. Sarmiento se lectar, lib. 1. cap. 8. nu. 20. Ferdinan Mendoça disputatio. iur. ciuil. lib. 1. ca. 5. q. 2. num. 35. Fortun. Garcia in repetitione l. Gallus. §. & quid si tantum, nume. 290. versic. Ego vero, & n. 301. & 311. Alciat. in l. censere, 111, de verborũ signific. Pinel. plures referens 1. p. rub. C. de rescin. vendi. c. 3 n. 24. & 25. Carol. Tapia in rub. de cõstitutio. c. 1. n. 77. & 78. Spino in specu. testam. 1, par. glos. rub. n. 25. Rolan. Cabagnolus obseruatio, & declaratio, ad antiqua decreta Montis ferrati ad decret. 20. §. 1. q. 10. n. 6. Angel. Matheac. de via & ratione iur. lib. 1. c. 34. n. 28. Alcia. consi. 201. n 14. Ferdinã. Vasq. controu. illust. lib. 1. c. 26. n. 2. & 18. Parlado, lib. 2. rer. quotid. 1. p. c. fin. §. 7. n. 10. Camil. Gallin. de verb. sign. li. 10. c. 33 n. 44. 45. Ias. in l. Barbarius n. 35. ff. de offic. prætor. Morla in emporio iur. p. 1. titu. de legib. n. 7. Iacob. Cancer variar. resolut. 3. p. c. 3. n. 114. Cabedo 1. p decis. 12. n. 9.

E Soto de iust & iur. lib. 4 q. 4. art. 1. col. 4. Fari. consi. 4. n. 10. 11. 21. & seq. F Ferdin. Vasqui. contro. illust. lib. 1. c. 5. n. 15. Riminal. iuni. consi. 45. n. 54. G Matien. lib. 5. recollectio. tit. 10. l. 3. glos. 12. n. 1 & 3. Lopez Madera delas excelencias de España, c. 1. Ioan. Orosc. in repetitio. l. Princeps, n. 23. ff. de legibus, Vasqui. vbi sup. c. 26. n. 11. & 18. Thesaur. decis. 91. n. 1. & 2. Petra de potesta. Princip. c. 1. n. 8 & 9. Peregrin. consil. 4. n. 14. lib. 1. Bernard. Græueus ad Gail. lib. 2 conclusio. 56. consideratio. 3 n. 3. & seq.

H in d. consi. 201. n. 14. & consi. 208. ad fin. versic. non obstat secundum. Bald. consil. 311. ad fin. 1. p. Curti. iun. in consi. 170. n. 29. Petra de potest. Princ. c. 24 n. 20. 34. & 35. & cap. 3. 2. q. princip. num. 10.

I l. 3 in fi. ff. de offi. præto.

Sabinũ ſcripſerit, multo magis in Imperatore obſeruãdũ, quàm in populo; tamẽ hoc intelligi debet, ideſt multo facilius, propter naturalẽ inter plures diſentiẽdi frequentiã. Eadem enim erat antea maieſtas, & poteſtas in populo, k quæ poſtea in Imperatore lege regia lata: vnde, quemadmodũ populus ſua lege tenebatur, ita & Imperator, in quo ideo dicimus dari abſolutã poteſtatem, quia illa à nulla alia poteſtate regulariter, regitur & pendet, nec ei, qui eam habet, aliquid quod poteſtatis legitimæ nomine cõtineatur, deficit, ſed omni ex parte, ita ſit perfecta & plena, vt merito cum Cicerone abſoluta valeat appellari: ſicut & Grãmatici ablatiuũ caſum: quãdo à nullo regitur, nec pendet, abſolutũ appellãt: quo ſenſu de genere bonorũ eſt abſoluta poteſtas. l Hæc à
4 noſtris appellatur m brachiũ, † ſeu manus regia, quæ iuſtum quidẽ imperiũ eſt. ſed ex arbitrio regũ pẽdens, nõ adſtrictũ legibus, neq; ordini, formulis vè iudiciorum, quę nõ minus iuſtitia, quàm poteſtate deffiniẽda eſt, ſed ſimplicitate quadã, ac celeritate in exequẽdo calliditatẽ fori nõ exercẽs, atq; definitur, † vt ſit arbitriũ ſupremũ,
5 nõ recognoſcẽtis iudicẽ ſuperiorẽ, nullo iure certo, forma, tẽpore, aut ordine reſtrictũ, ſed liberũ prorſus, cũcta reges, naturalis rationis dictamine, de fortunis, & vita hominis ſtatuẽs. Sed breuius àBaldo, n quod ſit plenitudo poteſtatis, ſeu arbitrij, nulli neceſſitati ſubiecta, nullisq; iuris publici regulis limitata. Habet primò diffinitio, quod ſit pleditudo, † quia qui iſtã pleniſſimã iuriſdic-
6 tionẽ habet, maiore nulla poteſtate impeditur, o cũ maius omnib⁹ habeat imperiũ, & omniũ magiſtratuũ partes, qui quoquo modo ius dicũt, ad ipſum pertinent: ex
7 qua idẽ I.C. p principẽ legibus † ſolutum tradit, nõ ſimpliciter, vt aliqui voluerũt, ſed tantum legũ ſolẽnibus q:
8 ex quo euenit, † vt poſſit donare Auguſtę cõſtante matrimonio,

k l.2.in fin.C.de adopti
L Probus in cap.1. nu.1 ne ſede vacante, in 6 Socin.conſil.266.n.51. volu.2.
M gloſ.& omnes in l.2. ff.de origin.iur. Cabalca. de brachio regio 1.p.c.7. N in l.2.nu.40. aliàs 45. C.de ſeruitut.& aqua Rodulph.de ſuprema Princip.poteſtate, cap.1. n. 3. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, queſt.17.num.15. Rolandus conſil.61.num.32.volu.3. Abb.in cap. Ad hæc, num.7.de reſcriptis. Decius in cap.quæ in Eccleſiarum, num.24.aliàs 98. de conſtitutio. Palacios Rubios in l.12. Tauri, nume.5. Peregrin. in tracta. de iure fiſci, lib.1. titu.3. num 63.& de fideiõmiſſ. tit.51.num 122. Curti.ſenior conſil.48. nume.56. Rojas in epitome ſucceſſio.cap.23 num.75. Velaz quez de Auenda. in l.40. Tauri, gloſ.11.nu 26. Capicius deciſ.166.num.11. Conradus in templo omni.iud.lib.1.c2.1.§.1.gloſ. purpureo palio, num.5. in fin. Perra de poteſta. Principis, cap.3. quæſt.1 nu.2. & quęſtio.2.ante num.1. Marta de iuriſdictio. 4.p. centuria 2. caſu 195 n.34 Thom. Sanchez de matrimonio, li.2.diſputa.15.n.3
O l.ſi in aliquam, §.fin.ff. de offic.proconſul. Marta de iuriſd.p1.c.3.n.5.
P in l.princeps.ff.de legibus, Matheac. de via, & ratio iur.li.1.c.34.n.2. Marcus Mãtua dialog.10 lib.1. Curti.ſeni.conſi.65. n.9.& Curt.iun. conſil.1. n.19.& conſi 174.n.8. Rolandus conſil.100.num.6.volum.4. Medicis de legib.4.par. quęſt.3. per tot. Decianus tracta. criminal. tom.2. lib.2.cap.30.num.5.8.& 10. Duaren.in comment.titu.de legib.cap.5. Conan.in comment. iur. ciuil.lib.1.cap.16.num.2.pag.100.C.& num.10.pag.107.B. Ioannes Chokier in theſauro ap(oriſmorum politicorum, lib.2.cap.2.pag.69.
Q l.ex imperfecto, l.omnium.C.de teſtam.l.fin.C.de legib.c.in cauſis, vbi late Felin. de re iudic.l.Æmilius Largianus, vbi notat Bald.ff.de minor..c.adpetitionẽ, vbi Annania.de accuſatio. Vaſqui.cõtro.illuſtri. lib.1.cap.1.num.12.& cap.2.num.1.& cap.26.nu.19.& de ſucceſsio.progreſ.in prẽfatione, num.182.

trimonio, necnon filio, in eius potestate cõstituto, r nec non spurio, f eiusque matri; & quod eius donatio non egeat insinuatione, t nec eius sententia iuris ordine u, nec solemnium defectus eius actus vitiet, x sed multa in eius persona singulariter sint recepta, quę priuatis nõ licent. Hocque non competit illi vi principatus, quo nõ violator, sed legum custos cõstitutus est (cum Principis nomen, iuris sit, non iniurię) sed priuilegio singulari, lege regia, concesso; y quo, sicut illi soli leges condere fuit tributum, ita & illi soli eas abrogare sit permissum; quo sensu solutus legibus dicitur, z vel † quia (vt Antonius Augustinus a vult) in hoc specialis lex emanauerit, quod postea omnibus, iure imperij, fuit permissum, etiam si nominatim non tribueretur; sed non indoctè illud I. C. nostri fragmentum, b † quo Principem solutum tradit, ad eas tantum leges refferemus, quas ibi Vlpianus interpretabatur, scilicet Papiam de caducis, augẽdi ęrarij causa, maximé bellis exhausti, latam; & Iuliam caducariam, seu Iuliam de maritandis ordinibus, contra cœlibes, promulgatam: c qua, forma connubiorum, & ius liberorum continebatur, d quod etiam lege Papia Popea fuerat constitutum: licet multis aliis de causis lex Papia lata fuerit, vt propter decimas, quæ ideo Papia decimaria fuit appellata, & illa quæ nulli, nisi ciui Romano, magistratum cõcedere permisit; e quia postquam in vnum Principem, lege regia, summum imperium translatum fuit, ita solutus fuit, vt quasi crimine sacrilegij notaretur, qui de hac Principis potestate disputaret; f hoc est, an dignus sit magistratu, quem Princeps elegerit? vel ciuitate, quem ad eam admisse-

9 10

R l. donationes quas diuus & ibi Doctores, C. de donatio. inter virum l. cum multa, C. de bonis quæ liber. secundum Xuar. in q. maioratus, num. 18. & sequen. Moli. de Hispanor. primogeni. lib. 1. cap. 19. num. 24. Loazes in respõso pro oppido de Mula, dubita. 1. fũd. 1. pro Marchione, num. 20. & 21. Petra de potest. Princip. cap. 3. quæst. 3. num. 65. & cap. 4 in princip. num. 9. speciali 6. & num. 12. specia. 9. Græueus ad Gail. lib. 2. cõclus. 38. n. 25.

S Menochi. consil. 421. num. 18. & sequen. & 478 num. 10. Surd. decis. 249. n. 11.

T Authentica, item á priuatis, C. de donatio. Rodericus Suarez disputatio. 9. de maioratu, nu. 27. Petra de potestate Principis, ca. 4. in princ. num. 15. special. 11. Riminald. in §. 1. num. 447. & sequen. Instit. de donatio.

V Afflict. in prælud. constitu. Siciliæ, quæst. 9. nume. 9. Bellug. in specul. rubri. 11. §. restat, num 4. vbi Camillus verb. iuris ordinem, versic. Fallit in Principe.

X Vasquius de succesi. creatione, lib. 3 § 26. à nume. 1 cum sequen. & de succes. resolutio. lib 1. §. 3 nume 10. & 11. Oldrald. de donatione facta à Rege Aragonum loquens cõsilio 231. Borrell. in additio. ad Bellug. rubr. 47. versic. Imperialis donatio.

Y vt inquit Marius Salom. in dicta l. Princeps. Z Guilielm. Barclaius de regno & regali potestate, lib. 3. cap. 15. pag. 199. versic. Vlpianus ergo.

A de legibus & Senatusconsultis, titu. de lege Cornelia, de soluto legibus, Conanus dicto cap. 16, num. 2. pag. 100. C.

B Cuiaci. lib. 15. obseruat cap. 30. & in paratitla ad titulum. C. de caduc. tollend. pag. 132. Rosinus antiquit. Roman. lib. 8. cap. 16. per tot. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 9.

C l. 2. C. de infirmand. pœnis Cęlibatus cap. quædam leges, 2. distinct.

D Marcus Vertranus in tracta. de iure liberorum, cap. 22. habetur tom. 8. tract. 2. par. fol. 11. Dion. Cassius lib. 56. Asinius in praxi iudiciorum, ad statutum de modo probandi mortem, §. 1. cap. 82. nu. 2. & 3. Conan lib. 8. commentar. cap. 1. num. 5. & sequen. pag. 855. &. sequen.

F Carol. Sigon. de antiquit. iur. ciui. Roman. lib. 1. cap. 18. F l. 2. C. de crimine sacrileg.

G Rosin.

admisserit? Quidquid lex Papia de peregrinis statueret, vel Iulia de Ciuitate, *g* quibus nullus alius, præter Principem, imo nec Augusta erat soluta, vt constat ex fragmento Iunij Mauritiani *h* lib. 2. ad easdem leges, vbi postquam Caius *i* in fragmento pręcedenti dixerat: *Non esse in causa caduci relictum Principi, etiam si ante diē legati cedentem decesserit*, inquit Mauritianus, *Quod si Augustæ legetur, illaque ante diem legati cedentē deceßerit, deficere legatum, & esse in causa caduci*, Quia Augusta illis legibus soluta nō erat, nisi, vt inquit noster Vlpianus *K* I.C. *Princeps eidem sua priuilegia communicauerit*: Quem credo verum, & genuinum illarum legum intellectum, omissa communi distinctione, an legetur sub nomine proprio, vel sub nomine dignitatis: ad quod solent illa iura pas-
12 sim allegari. Quod si aliqui adhuc † contendant, Principem non his tantum, non solemnibus tantum, sed omnibus legibus simpliciter solutum, isti (vt inquit Ossorius) *l* tyranniæ nota Principem reuerenter infamant, cum, & si lex Imperij solemnibus iuris Imperatorem
13 soluerit, *m* tamen aliquibus legibus † constat non fuisse solutum, vt falcidia, *n* Glicia, Voconia, *o* atquè ita veniam legis Voconiæ à Senatu Augustum petisse, apud
14 Dionem constat, quinimo sicut populus ipse † suis legibus tenebatur, ita & Princeps, cui, & in quem populus, lege Regia, omne suum Imperium contulerat: nec mirum, cum, vt inquiunt Imperatores; *p* *De auctoritate iuris eius pendeat auctoritas*, Quod legibus debeat viuere, easquè seruare Princeps, qui maiestate Imperij attenta, illis solutus videtur. Quod & magnus ille Rex Artaxerxes, *q* Principibus, & Ducibus, qui eius Imperio subiecti erant, rescribens, in hæc verba significauit: *Cum plurimis gentibus* (inquit) *imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugaßem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia, & lenitate gubernare subiectos, vt absque vllo terrore, vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur*: Sed dicet aliquis, *r* non esse pe-
15 nes Principem † plenam potestatem, si illa vinculis esset circunscripta, legumquè compedibus astringeretur, & contineretur. Respondeo tamen,
16 quod licet † plenum *s* multis modis dicatur, plenam vero potestatem dici (vt supra tradidi) quia perfecta, atquè ita ex omni parte absoluta, vt nulla sit maior

G Rosin. d. lib. 8. cap. 2. pag. 361. E. & 362. E.
H In l. si Augustæ, ff. de legat. 2.
I In l. quod Principi. eodem tit.
K In d l. Princeps.
L Lib. 5. de Regis institutione, fol. 159. Mariana de Rege, & Regis institutione, lib. 1. cap. 9. pag. 104 vers. Sed ita tamen.
M l. apud eum, §. Imperator, ff. de manumissio. & ibi glos. fin.
N l. 4. C. ad l. Falcid.
O l. Papinianus, §. si Imperator, ff. de inofficio. testam. obseruat Cuiacius, lib. 14. cap. 14.
P d. l. digna vox, C. de legib. l. ex imperfecto, ff. de legat. 3. l. ex imperfecto. C. de testamen & institut. quib. mod. testam. infirment, in fin.
Q Esther cap. 13.
R Ex traditis à Bart. in l. inter bonorum, ff. de administ. tutor. & in l. creditor, §. Lucius, ff mandat. & not. in l. 1. ad fin. ff. de offic. procurat. Cæsar. facit, l. fideicōmissa, 11. §. si sic. vers. quamquam. ff. de leg. 3. iuncta l. 1. ff de testam. milit. & in cap. fin. vbi Anton. de Butrio. de dilatio.
S Rebuf. in concordat. in forma mandati Apostolici, pagin. 653. glos. plenam.

maior in Repub. licet enim nunquam plenum dicatur, *t* cui aliquid deficit, ideo tamen verbo (*Plenitudo*) fuit adiectum verbum, *Poteſtatis*, quod licet æquiuocum † ſit, 17
& varie capiatur, *u* tamen nunquam comprehendit iniquum, *x* ſed ſemper à claue diſcretionis aperitur, vel clauditur, quia in re iniuſta, † non plenitudo poteſtatis 18
(quæ Imperium in Principe dicitur) *y* ſed tempeſtatis debebat appellari. *z* Vnde illud vulgo traditur, nos id tantum poſſe, quod de iure poſſumus, quia iniuſte poſſe, non eſt poſſe: & ideo conditio turpis † à noſtris impoſſibilis reputatur, facilequè, eam adijciens, de 19
mens præſumitur. *a* Principes ergo, quantumuis ſupremi, ægre ferre non debent, ſi aliquatenus eorum poteſtas, rationis, & honeſtatis regulis ſit reſtricta, cum (vt inquit Seneca) *b* ſi volunt omnia ſibi ſubijcere, ſubijciãt ſe rationi, à qua diſcent, quomodo ſe, & ſubditos regere oporteat, prout monuit Claudianus *c* Honorio, his verbis.

Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit
Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti.

Cum enim non maiorem, imo nec parem, Deo (à quo Principatum habent, & omnis poteſtas emanat) *d* appetere

T I plenum, in prin. ff. de vſu, & habitatio. c. ſi omnia, 1. q. 1. Decian. conſ. 36. nu. 3. vol. 2. Corne. cõſil. 329. nu. 2. vol. 1. Felin. in cap. conqueſtus de for. compet. Petra de poteſt. Princip. cap. 3. q. 1. nu. 3. Bald. conſ. 293. nu. 3. in 4 Iaſ. in l. naturaliter, §. nihil commune, col. fin. ff. de acquir. poſſeſ. & in l. ſi ita ſtipulatus, §. Titius, col. 2. de verborũ, Decius conſ. 43. Menochius de recuperan. in præludijs nu. 15 & conſ. 21. nu. 5. & 26. in 1. Riminal. conſ. 59. nu. 3. vol. 1. Tiraquel. de retrac. conſanguinit. gloſ. 1. §. 4. nu. 16. & de retract. conuentio. §. 2. glo. 1. nu. 40. in fin. Sarmiento de redditibus, 3. p. c. 2. nu. 7. Fabius Optinellus in repet. l. Imperium nu. 228. ff. de iuriſdict omn. iud. gloſ & Bal. in l. Iulianus in fin. ff. de rei vendicat. & in l. fœminæ, §. illud, C. de ſecundis nupt. & glo. in l. 1. in prin. verb. conſtat, ff. de orig. iuris, & in Clementina 1. vbi Cardin. nu. 2. de re iudica. facit cap. bene quidem, 96. diſt.

V l. poteſtatis, vbi Alciat. Rebuf. & Cagnol. ff de verb. ſign. Archidiac. in cap. magnum, 11. q. 1. Corne. conſ. 243. nu. 8. vol. 3. & Feli. in rub. de offic. iudic. delegat. Alex poſt Paul. in l. eum qui, ff. de iuriſdict. omn. iudic. l. 1. § in poteſtate, de exercit. act. & in l. 1. §. poteſtas, de peculio, & vtrobique Bart. & alij.

X Gloſ. abſolui. in cap. quanto de iureiuran. gloſ. adimplere in c. non eſt de voto, cap. manet, 24. q. 3. Decian. conſ. 8. nu. 94. vol. 1. Montaluus ſuper foro Regio, lib. 3. tit. de las herencias, l. fin. gloſ. fin. Foller. in praxi cenſual. verb. & ſubmiſſionis cuicumq; foro. nu. 17. Riminal. conſ. 13. nu. 74. & ſeq.

Y l. 1. ff de offic. Perfecti Prætor, & facit noſtri Iuriſconſulti fragmentum, ibi (lege Regia quæ de Imperio) & obſeruat Purpurat. in l. Imperium, nu. 211. ff. de iuriſdict omn. iudic.

Z Aymon. conſ. 241. num. 20 & in tract. de antiquit temp. §. non omitto, nu. 4. fol. 13. Hipol. Rimin. conſil. 45. a nu 49. cum ſeq. Vaſqui. controuer. Illuſtri. lib. 1. c. 5. nu. 17. Camil. Gallinius lib. 10. de verb. ſign. c. 33. nu. 45. cum ſeq. Peregrin. de iur. fiſci, lib. 1. tit. 3. nu. 65. in fin. Ant. de Sola in conſtitu. Sabaudiæ, 2. p. tit. de interinatione, gloſ. 1. nu. 7. & 8. Bart. Socin. conſ. 164. num. 17. vol. 2. & conſ. 120. nu. 14. vol. 3. Enricus à Roſental. controuerſ. feudal. tom. 1. cap. 7. concluſ. 19. nu. 30. f. f. pag. 317. col. 1 Ponte conſ. 4. nu. 22. Socin. Iun. conſ. 75. col. 2. lib. 2.

A l. filius qui in poteſtate 15. l. quidam in ſuo. 27. ff. de conditio. inſtitut. Bald. conſ. 326. n. 2. in fin. & ſeq. p. 1. & in l. eam quam, nu. 33. C. de fideicom. Capic. deciſ. 166. nu. 12. Tapia in dialogo. de triplici bono. lib. 2. pag. 164. col. 2. pluribus exornat Petra de poteſta. Princip. c. 3 q 3. nu. 9. & ſeq. gloſ. in l. ſi cum dies 26. §. compromiſſo, ff. de arbitr. facit tex. in l. vulgo, ff. de ſtatu homin. Raudenſ. de analog. cap. 34. nu. 39. & ſeq.

B Epiſt. 37. C In panegyr. in 4 conſult. Honorij, pag. 164.

D Sapien. cap. 6. ibi à Domino Imperium à ſupremo poteſtas eſt data. Diuus Pau. ad Rom. cap. 3.

E Cap.

20 tere liceat, quem, aperto † ore fatemur nihil iniuſtum facere poſſe; quia peccare poſſe, non eſt aliquid poſſe, ſed deficere poſſe, e at tamen in Deo, tanquam in ſummo bono, non poteſt dari defectus: ſergo poteſtas, quę à Deo emanat, non poteſt eſſe ad malũ. Quod ſi ad malum vertatur, non dicemus eam, poteſtatis plenitudinẽ,
21 ſed tempeſtatis, & tyrannidis potentiam; cum id, † quod in priuato vim dicimus, in Principe tyrannidem appellemus. Inde noſtri tradiderunt, Imperatorem non poſſe delinquere, quia, vt inquit I. C. *g Ex principali maieſtate calumniæ facultatem capi, non oportet; imo in maxima fortuna minima debet eſſe licentia.* *h* Ex quibus intelligetis, à quam
22 notis principijs deuiauerint adulatores, † qui tempeſtatem, & tyrannidem, ſub nomine plenæ, & abſolutę poteſtatis, vt ſe in gratiã Regũ inſinuent, comprẽhendi tradiderunt, eam miris laudibus extollentes, atq; magna cũ impudentia ſuadẽtes, & contẽdentes Principẽ omnino legibus ſolutũ, eiq; omnia eſſe honeſta, & iuſta: illius meretricis, Antonij Caracalle nouercę exẽplo, quæ Imperatori priuigno ſuo dicere ſolebat, *Si libet, licet.* Quod & Perſici Iuriſconſulti Regibus ſuis ſuadebant, *i* tanquam legibus patrijs cautũ eſſet, exiſtimantes imminui Principis maieſtatẽ, ſi nõ omnia ex arbitrio licerent; nec Regiũ eſſe, legibus habere voluntatẽ alligatã, ita vt nõ poſſint facere omnia, quæ vellent. *Sed hæc* (vt dicebat Antigonus) *k Barbarorum Regibus ſuaderi poterant, nobis enim* (inquit) *ea dumtaxat honeſta ſunt, quæ honeſta; & ea iuſta, quæ iuſta:* Et nihil magis Regiũ eſt, quã vinculis arcere libidinem, & ſemper, non quod ipſe vellit, ſed quid lex, & Religio cogat, cogitare; & nihil tã propriũ eſt Imperij, quã legibus viuere. Imo (vt inquiunt Imperatores, Theodoſius, & Valentinianus) *l Maius imperio eſt, ſubmittere legibus Principatum*: Vt enim felicitatis eſſe videtur, poſſe quantũ vellis, ſic magnitudinis eſt, velle quãtum potes: miſerrimumq; eſt velle facere, quod non licet: ſed multo miſerius, poſſe facere, quod ita vellis, nullis legibus actrictus; ſine quibus nec vlla Reſpub. ſalua eſſe poteſt, nec Regnum ſtabile, vbi, pro lege, ſola volũtas Principis ſeruatur. Quare cauendum maxime eſt ab his adulatoribus, *m* patrię, & virtutis inimicis,

E Cap. principium, § charitas, de pœnit. diſt. 2. Riminal. conſ. 13. nu. 76. Vaſ qui. controu. Illuſtr. lib. 1. c. 27. n. 1. Lelius Zanc. de duello lib. 1. c. 39.

F Belarmin. de controu. Chriſtia. religio. tom. 3. li. 2. cap. 18. pag. 153. ad fin: & pag. 155. in prin.

G l. penul. ff. de hæred. inſtitu.

H Plura per Iuſtum Lipſium, lib. 2. politic. c. 10. & Oſorium, lib. 5. de Regis inſtitutio. & Simancas de repub. lib. 4. c. 15.

I Briſon. de Regio Perſarum Principa. lib. 1. pag: 30. in prin.

k Oroſcius in d. l. Princeps, n. 26. Vaſqu. vbi ſup. Tapia de vera hominis nobilit. lib. 2. p. 216. col. 1 verſ. præclare igitur.

L In l. digna vox, C. de legib.

M Petr. Gregor. de Republi. lib. 8. c. 17. Bouadil. in politi. lib. 2. c. 8. nu. 27. & lib. 3. c. 9. n. 13. 24. & ſeq: Siman. de repub. lib. 4. c. 15. Benedic. in c. Rainuti verb. condidit, el 1. n. 49. & 50 Marian. de Rege, & Regis inſtitut. lib. 2. c. 11. Ribaden. en ſu inſtitucio del Principe Chriſtia. li. 2 cap. 29. & 30 & plura per Plutarch. in lib. de amici & adulatoris diſcrimine, Paulus Minerua in ſchol. ad Nilũ, præcept. 16. Cermenatus in rapſodia. c. 23 Ioan. Chokier aphoriſm. politi. lib. 4. c. 3 l. 5. tit. 13 part. 2 in fin. Maſcard. de probat. concluſ. 56. Zeballos in ſpecul. 4. tom. concluſ. 3. alias 899. a n. 198 & ſeq. pag. 233. & 234.

micis, quibus nulla pestis seuior, nulla bellua truculentior, nullum immanius monstrum fingi potest: qui veritatis lumen extinguere, atquè opprimere, cęcitatemq; inducere conantur.

Et mutat faciem, variosq; sumit colores, n
Præter rubrum, & candidum;
Et solum mores imitatur Principis atros,
Albi, & pudici nescius.

Quia (vt inquit Bernardus) *o* dum plenitudinem potestatis extollunt, iustitiæ plenitudinem deprimunt, & talia Principibus consulentes, eosq; blandis, mollibus, & fucatis verbis decipiētes, quia proptius Placentiam semper ambulāt, quam circa Veronā, vt inquit Rebuffus *p*, possidebit infernus, psallunt namq; Principibus placebo, sed nunquam peruenient, in regionē viuorum; quia cupiditate, & humanarum rerum affectu excecati, libere iactant, Principum voluntatem legem esse; atq; ita fumo gratiæ principalis confidentes, non solum humanitatis iura violare nō verentur, sed (vt dicebat magnus ille Rex Assuerus) *q* Dei quoquè, cuncta cernentis, arbitrantur se posse fugere sententiam: & in tantum vesanię prorumpunt, vt eos, qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, vt omnium laude digni sint, mendaciorum funiculis conentur subuertere: dum aures Principum simplices, & ex sua natura alios çstimantes, callida fraude decipiunt. Qui fumo puniendi erant, quia fumum vendunt, vt fuit factum ab illo magno Imperatore, Alexandro Seuero. *r* Isti enim, qui talia Principibus consulunt, quorum magniloquentia sufflati, vera credunt ea omnia esse, quæ de se ipsis audiunt prædicari, Principatusq; maximum pignus putant, si quidquid alijs non licet, solis licet; eos in latebris irridēt, atquè in necessitatibus, & periculis constitutos deserunt; quia sunt sicut pediculi, qui corpora exanimata deserunt, vt pote defecto sanguine, quo alebantur: & sicut Delphini, qui, quousquè vnda subest, comitantur nantes. Tempestate superueniente recedunt, & sępe videntes, non idem auctoritatis habere indissuadendo, quam in suadendo habuerūt, in maximos animi merores incidunt: adeo vt quandoq, de salute quoquè sua desperare contingat, vt euenit Lutetiæ *s* cuidam, qui Regi suasit vt rusticis, annonam

N Alciatus emblem. 53. vbi schol. Claudij Minois pag. 258.

O Lib. de consideratione ad Eugenium, Gambarus de potestate legati. li. 10. num. 161.

P Regula 16. de non tollendo iure quæsito, glo. 6 num. 35. pag. 268. Borrel. de Regis Catholici præstantia, cap. 62. num. 120. Rojas in epitome successio. cap. 23. num. 116.

Q Esther cap. 16.

R Petr. Erodius rerum iudicat. lib. 6. tit. 8. c. 32. Ioan. Chokier in thesau. aphorism. politic. lib. 2. c. 8. exemplo 22. pag. 109. Orozco Couar. lib. 2. emblem. 19. & Petrus Crinitus de honesta disciplina lib. 18. cap. 11. Ælius Lamprid. in vita Alex. Seueri, pag. 362 & 363. Bonadi. in polit. lib. 3. c. 9. nu. 24. pag. 566. B. Redin. de materia, Princip. verb. paucis familiarem, nu. 31. fol. 121. Menoch. de arbitra. casu 344. à num. 4. Mariana de rebus Hispanię lib. 4. c. 8. pag. 153. ad med. Duaren. disputatio. aniuersar. li. 1. cap. 25. per tot. & in commentarijs ad lib. 4 C. tit. 3. de suffragio, 2 par. pag. 1199.

S Ioan. Chokier in thesaur. aphorism. politi. lib. 4. cap. 3. exemplo 9. pag. 286.

nonam

nonam in Ciuitatem asportantibus, certum tributum imponeret, qui moriens testamento cauit, vt incloaca, in qua totius fori frumentarij sordes confluunt, sepeliretur: vt de se ipso consultę adulationis pœnas sumeret. Vel saltim irridentur eos, quos eorum prauis consilijs, & assentationibus vident in necessitate constitutos, vt euenit [t] Regi Petro Castellæ, qui verbis iniurioſis à quodã eius familiari, & sua facta laudante lacessitus, & iuste eũ à fratre occissum irrisorie proferente, mortis doloribus pressus, sapienter, & vere locutus: respondit, se iuste mori, quia iniuste eum viuere passus fuerit, ac in eo vitium adulationis honorauerit. Mallint ergo Principes sapiẽter corripi, quam stultorum adulatione decipi: [u] *Cum meliora sint vulnera diligentis, [x] quam fraudulenta oscula blandientis*: quia Dominus interrogabit opera eorum, [y] & cogitationes scrutabitur, & si non recte iudicant, & custodiunt legem iustitiæ, iudicium durissimum subibunt, & tormenta potenter parientur: quia sicut in throno hominum, primi constituti sunt, sic & in pœnis, si iustitiam non fecerint, primatum sunt habituri: & illud in eos exclamare licet cum Virgilio. *

Si genus hominum, & mortalia temnitis arma
At sperate Deos, memores fandi atq; nefandi.

Quas vt euitare, & saluti animarum suarum prospicere valeant, nõnunquam ad instar ęgrotorum, ab illis sumenda sunt amara salubria, & vitanda pernitiosa dulcedo, atquè ita amplecti veritatem, cuius radices licet sint amaræ, fructus tamen suauissimi sunt. Nequè enim alterius rei inopia, laborant magna fastigia, nec aliquid omnia possidentibus deest, nisi qui verum dicat: [z] sed vt inquit D. Augustinus, [a] vterquè reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

Secundo sequitur in diffinitione (*& arbitrij*) cuius verbi, alijs significationibus omissis, [b] ad nostrum Institutum solummodo in duas species diuidemus; [c] scilicet, in regulatum lege, iure, ęquitate, & ratione scripta: quod ad potestatem ordinariam pertinet, & in liberum, & solutum, quod nullo sit coactum Imperio, ac in mera alicuius voluntate positum, & qui illud habet, possit impune iniquum ęquo prędferre, [e] & solemnitatibus iuris sit solutus: quod ad absolutam potestatem spectat, & plenum arbitrium voluntatis.

T Roderic. Sancius histor. Hispaniæ, 3. p. in eius vita, cap. 15. & seq.
V Eccleſiast. cap. 7.
X Prouer. 27.
Y Sapient. cap. 6. Cermenatus in rapsodia, c. 40. Anton. Augustin. in epitom. iur. Pontif. veter. lib. 10. tit. 2. cap 4. pag. 597. & c. 13. pag. 599.
Z Ex Seneca Lipsius in notis ad 3. lib. politic. pagin. 44. verb. libertatem.
A Cap. quisquis 11. quæstio. 3.
B Menoch. de arbitrar. q. 1. Simon Schardus in lexicon iuris, verb. arbitrium
C Menoch vbi proxime, q. 6. glos. in l. fideicommissa, §. quamquam, verb. arbitrium ff. de leg. 3.
D Iaſ. in l. si quis maior, nu. 16. & Bertazolus 325. C. de transactio. Hortensius Cabalcan. de brachio Regio, 1. p. nu. 17.
E l. cum quidã, la. 2. ff. de leg. 1. glo. arbitrium, in d. §. quamquam, l. 1. de milita testam. Cabalcan. vbi proxime, 3. p. num. 241. & seq.
* 1 Æneid.

tis. Vel ſecundum aliquos, † merum appellatur, *f* hoc eſt purum, non commixtum legum actionibus, vel accuſationibus, nec iuris ſolemnibus, aut pœnis, prout merum vinum dicitur, ſine aqua, mera ſpes, ſine re, mera ratio, abſquè æquitatis interpretatione: *g* merum ius gentium, abſquè præceptis ciuilibus, aut prætorijs: *h* mera pœna, ſine rei perſequtione: *i* merum aurum, quod argento nõ eſt admixtum: k mera actio in rem, merum factum, quod datione non eſt admixtum: *l* merum poſſeſſorium, *m* quod cauſam proprietatis non habet admixtã, mera conditio, *n* mera facultas: (licet hoc verbum aliquibus comentitium videatur, tamen magiſtrale eſt, & à noſtris Doctoribus *o* vſitatum,) merum officium prætoris, *p* quo ſenſu per forum noſtri Regni reperitur, diſpoſitum, *q* merum † Imperium fuiſſe in Aragonia incognitum, prout purum, & legibus ſolutum eſt, nulli iuriſdictioni coniunctum, ſolum ad exequtionem, non vero ad cauſæ cognitionem pertinens, *r* quod (vt ſupradiximus) manus Regia appellatur, & abſolutum, ac merum arbitrium. Quod cum † in rerum ſuarum diſpoſitione, *ſ* non autem in alienarum diſpenſatione conſiſtat, inde fit, quod Princeps ſupremus, iuris † à ſe ſolo conditi, tanquam rei proprię, ita plenus moderator, & arbiter exiſtat, vt nemo dicere ei valeat, cur ita facis? *t* quia cum totius iuris prima cauſa ſit, non eſt dare aliã cauſam primæ cauſæ, nec ſibi talem legem dicere poteſt, à qua nũquã diſcedere liceat: *u* at vero ſi legis, & iuris conſtituti alia ſit prima cauſa, vt in noſtro Regno, vbi non Domi-

24 25 26 27

F Petr. Greg. in ſintagm. iur. lib. 47. cap. 15. nu. 18. Cuiacius in comment. ad titu. de verb. obligat. l. 43 pag. 343. & obſeruat. lib. 2 cap. 2 Claudian. cantiũcula in tract. de officio. iudicis, lib. 2. cap. 7. de mero & mixto imperio, n. 5. Corraſ. Miſcelan. l. lib. 3. cap. 17. nu. 4. Parlador. rerum quotidianarum, lib. 2 c. 1. nu. 4. Fontanella de pactis dotalibus, clauſ. 4. gl. 14. nu. 42. & 43. fo. 224.

G l. ſi mandauero, ff. mandati.

H l. bona fides, ff. depoſiti.

I l. 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemper.

K l. Pomponius, ff. de rei vendicat. Quintana Dueñas, de iuriſdictio. lib. 1. tit. 8. cap. 8.

L l. qui res, §. mihi Romę ff. de ſolu. Tib. Decian. tract. crimin. tom. 1. lib. 4. c. 2. nu. 4. Calefactus in d. l. imperium, nu. 100.

M l. naturaliter, §. nihil cõmune, ff. de acquir. poſ. Põte conſ. 93. nu. 16. & 17.

N l. cum ſeruus, verſ. Sed nos, ff. de condit. & demo.

O Aymon de antiquitẽpor. 4. p. §. circa præmiſſa. Menoc. de arbit. lib. 2. centu. 1. caſ. 44. Decian. conſ. 108. à n. 21. cum ſeq. vol. 3. Anto. Gab. comm. concluſ. tit. de præſcriptio. cõcluſ. 10. Corraſ. Miſcelan. lib. 6. cap. 21. Couar. var. reſolu. lib. 1. cap. 9. nu. 2. Fontanella vbi ſup. clauſ. Barones, 4. glo. 17. à num. 11. cũ ſeq. fol. 248. col. 4.

P §. prætoriæ, inſt. de diuiſio ſtipulatio. vbi gloſ. Vaconius à vacuna declaratio iuris, lib. 6. declar. 78. n. 7

Q §. Item del mero, ſub. tit. priuil. gener. Arag. Seſſe deciſ. 74. nu. 44. & ſeq. facit l. 2. tit. 25. part. 4.

R l. ſi quis forte, ff. de pœnis. l. cum reis, l. ſi operis, l. pœnam. C. eod. tit. l. acta, §. de amplianda, ff. de re. iudic. Marta de iuriſdict. 1. p. c 36. nu 21.

S l. in re mandata. C. mandati. l. creditor, §. Lucius, ff. eod. l. impuberi. de adminiſt. tutor. l. ex facto poſt principium, ff. de vulgar. l. in fraudem, ff. de milit. teſtam. & facit l. cum quidam, ff. de leg. 3. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. de petitio. hæred.

T Bald. in prælud. feudorum, nu. 34. & in prohem. C. ſub num. 8. Igneus in l. donationes quas parentes. ſub nu. 14. C. de donat. inter virum, Iaſ. inter conſ. feudalia, Bruni conſ. 8. à num. 8. cum ſeq. Petra de poteſtate Princip. cap. 3. q. 2. nu. 2.

V For. vnic. de ſecund. confirmatione monetæ, l. ſi quis in principio teſtamenti, ff. de leg. 3. Bart. in l. Lutius, la 2. ff. de fideicommiſ. libert. Bald. in l. digna vox, num. 2. C. de legib. Roman. conſ. 444. num. 10. Rolan. de lucro dotis, q. 84. Menoch. conſ. 250. num. 22.

X l. ni-

dominus Rex solus est prima Fororum causa, sed cum populi consensu, in quatuor regni brachiis, repræsentati, ipsa lex voluntati Principis quantumuis supremi, resistere valebit: cum enim ius à se solo non fuerit ortum, neque sola eius voluntate deficiet. x Sed quãtumuis libera potestas, absolutumque arbitrium, & ipriuatis de rebus suis, & Principi de iure, à se solo condito, disponendi pro libito sit concessum: adhuc tamen nec prjuatis in rebus suis tam libera facultas mansit, vt liceat eis abuti, quia interest Reipublicæ, ne quis
28 re sua male vtatur, y & ideo si abutantur † tanquam prodigis bonorum suorum administratione interdicta, curator à Prętore tribueretur. z Ex qua ratione in-
29 quiunt Doctores, a quod cum Baro † male, ac cum sęuitia tractãs vassallos, dicatur potestate abuti, debeant vassalli ab ea eximi, & illi administratione talis dominicæ potestatis, qua abutũtur, à superiore priuari: b cum anticuitus, ex prædicta causa patronus clienti fraudẽ faciẽs, lege duodecim tabularum, c sacer, & ignominiosus erat, hoc est execrandus, ac detestandus, ita vt sacris interesse eidẽ interdiceretur; d licèt alij inde sacros dici voluerunt; quia quos velint impuné occidi, eorũ corpora cuipiã Deo, maximè ex inferis, non ex superis deuouere solerẽt: quo sensu intelligitur lex Romuli, e de proditoribus, qua sanxit, cõuictum eius criminis licere cuiuis, vt diti sacrum interficere. In nostro tamen regno † ita
30 plenũ, & absolutum cuiuis rei suæ dominiũ conceditur, vt quãuis nimis sit flagitiosum sinere rem familiarẽ delabi, tamen posset quis, etiam abutendo, illam perdere: cum nec prodigis tribuatur curator, f sed solummodo furiosis, & dementibus; ita vt re sua abutens, nõ magistratus authoritate, nec Prætoris imperio, sed sola paupertate comprimatur: Quæ ratio, extenditur etiam ad Barones, in suos vassallos seruitutis sæuientes, & potestate dominica abutentes, vt quo ad illos, & illorum bona, nec dominus Rex vllo modo, nec alter quisquam Magistratus se valeant intromittere.

X l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur.

Y §. in potestate, Instit. de his qui sunt sui, Alberic. in dict. l. in re mandata, num. 1. & Castren. 2.

Z l. is cui bonis, vbi Doctores, ff. de verb. obliga. l. 1. de curat. furios. Spino de testam. glos. 10. n. 48. late pluribus relatis Horatius Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, 1. p. de interdictione administrationis bonorum, cap. 424. cum tribus sequenrib.

A Iaſ. in prælud. feudor. nume. 69. Grammatic. decis. 104. nu. 13. & 14. Gail lib. 1. obseruat. 17. num. 4 & 5. Bæça de inope debitore, c. 15. num. 25. & sequen.

B Iacob. Cancer variar. resolutio. p. 2. cap. 2. nume. 166. & seq. Rolandus consil. 18. volum. 3. Guid. Pap. decis. 62. Celsus Hugo consil. 60. nume. 49. in fin. Peguera decis. crimina. 36. Gallinius de verb. signif. lib. 10. cap. 15. n. 28

C Ioan. Rosin. antiq. Roman. lib. 1. cap. 16. Tiraq. post Alicarnaseum, & Plutarchum in adnotat. ad Alex. ab Alexan. lib. 5. c. 10. verb. Nam dicentem. pagi. 895

D Bude. in anotatio. ad l. 2. ff. de pœn. p. 113. Gail. de pace publica, lib. 2. c. 1. n. 10. & lib. 1. c. 2. n. 21. Cęli. Rodigi. lectio. antiqua. lib. 7. c. 11. Corras. in l. tãtum, §. sacræ res, n. 3. & 4. ff. de rerum diuis. Gouarr. in c. alma mater, 1 p. c. 8. n. 6. Azeuedo lib. 8. nouæ recopil. tit. 19. l. 1. n. 41.

E D. August. lib. 7. de ciuit. Dei. c. 23. prope med. vbi anotat. Ludoui. Vibes & Rosinus vbi proxime c. 15.

F obseruant. item de cõsuetudine, titu. de tutoribus.

Nec etiam Principi, quantumuis † supremo, concessum est, passim, sed raro, g & cum causa, tam libera, & absoluta iuris infringendi potestate vti: cum illa ad ea quæ sunt ex bono, & æquo, restringi soleat, h aliàs namque peccat, i & impossibile dicitur, K quod cum peccato fieri potest, maxime in Principe, in quo omne iniustum, & inhonestum impossibile reputatur. Quo sensu debet intelligi illud quod authoritate l. C. à nostris per manus traditur, scilicet impossibile reputari id; quod à sola Principis voluntate pendet, hoc est, iniquum esse, si talis voluntas non esset iuri, & rationi cõformis: cum ea quæ iuri repugnant, non soleant ab optimo, & iusto Principe impetrari, & concedi, nisi ex magna causa: cuius expressio † non est necessaria, cum nostri velint eam semper in Principe præsumi, l etsi exprimatur, quod sit vera & iusta, duobus tantum casibus exceptis. Primus, m si contra fidem debitam, veniat ad violandam legem contractus, etiam cum subdito initi, vel aliam quamlibet proprio iuramento, vel iure naturali firmatam. Secundus, n si ex tali concessione ius tertij infringeretur. His namque casibus, de quibus infra latius agemus, nec causa, nec si expressa sit, idonea, ac sufficiẽs præsumitur. Quod enim † dicitur, o solam voluntatem Principis iustam causam esse, intelligendum est circa 31 32 33

G D.Tho.1.2.q.97.art.1 vbi Barthol.de Medina, & alij Theolog Moli.de Hisp an primog.lib.2.c.7.nume.31.& duob.seqq.Couar.pract.quæst.c.31.n.4. ad med. Iaſ.inter consil. feudal.Bruni cons 8.n.50 & ibidem Ioan.de Neuiz. conſ.12.à n.140. cum seq. Cabedo decis.78.nu.2.& decis.79.n.2.& 4.p.2. & alii relati á Mauro Burgio de modo procedendi ex abrupto, cẽtu.1.q.17.n.21

H §.in bonæ fidei, ibi, Libera potestas, Instit.de actio.vbi not.omnes, Surd. consi.313.n.95.

I Petr.de Aragon in 2.2. q.60.in explicatio. art.5. col.8.B. Capic.decis.166 n.14.Afflict.super 3. feudor.tit de Capitan.qui curi.vendidit,§.similiter,nume.14.Abb.& Deci. in c. quæ in Eccleſiarũ, Couar. in epito.4 li.decreta.2.p. c.6.§.9.n.19.& in c.alma mater,p.1.c.1.n.4.& practic.cap.31.n.4.pag.226. colu.1 ad med. Grammatico 15.& 35. Matiençe lib.5. titu.10.l.6,glos.1. n.14.Hojeda de incompatibil.benef.2 p.c.12.n.39 & seq. Fortuni.Garcia in d.l.Gallus,§.&quid si tãtum, n.295.Ioseph.Gõçalez variar.quæst c.41.n.11.Alcia.consi.201.n.11.Petra de potest.Princ.c.2 n.6.& seq.Sayr.in claui regia lib.3.c.9.n.12.Aldera.Masca.de statuto.interpretatio.conclu 5.n.181.& seq.

K glos.in c.faciat,22. q.2.&in d.l.si cum dies,§.compromisso,ff.de arbitr.vbi glo.in ver.nõ honestũ,c.cõtingit,eod.ti.c.indecorum,de ætate,&qualit.c denique,ad fin.4.distin.l.vulgo,ff.de statu hominũ,Alex.Raude.de analog.c.34 n.39.& seq.l ex facto,ff.de vulgar.

L Paris.cons.1.n.63.vol.1.Alex.cons.155.n.14.vol.6.& consi.94.n8.vol.1.Iaſ.in l.fin.n.5.ff.de flumi.Menoc.cons.100.n.16.&17.& de recup.rem.8.n.59.&præsũ.10 à n.1.cum seq.li.2.Ioan.Gracia,regu.379.per tot.Aymõ cons.135.n.42 Burſa.cons.54.n.19.Vasqui.cõcron.illust,c.25.n.17 Castald.de Imperatore,q.110.casu 298. Surd,cons.210.n.34.&35.Nicola Festas de collect.4.p.c.6.n 19.Camil.in addit.ad Bellu.rub.5.verb.pro Principe,Conra.in templ.omn.iud li.1.c.1 §.4.vers.Vigesimoquarto.per tot.Græue.ad Gail.cõcl.58.conside.1 Fachi.lib.8.cõtro.c.65. versi.sexta quæstio.

M Abb in c.quæ in Ecclesiarum, nu.14,Felin.62.& Deci.27. de constitu. notant omnes in c.1.de probatio.Bald.consi.326.Rex Romanorum,num.10.in fin.lib.1.Aymon consi.241. & Neuizanus inter consi.feuda.Bruni,consi.12.num.90.& 145.

N Anchar.consi.398.n.4.in fin.Paul.in l hæredes palam,§.si quid,n.4.ff.de testam.Capic.d.decis.166.nume.8.& 9 Alexan cons.94.n.6.volu.1.Deci,cons.114.n.3.cons.220.n.2.357.n.6.576.n.16.& 689.n.10. 11.& 16.Conrad.in templo omni.iudic.li.1.c.1 §.3.versi.Nono Imperator.

O glos.fi.in l.relegati,ff.de pœnis,glos.à Romano Pontifice,in c.si gratiose.de rescript.in 6.glos.ex quavis causa,in c.si eo tempore,de electio.in 6.glos.à quocunque,in c.constitutus,de religiosis domib. Alex.consi.155.n.13.& 14.volu.6.Iaſ.in l.fin.n.6.ff.de flumin.Velazq.de Auenda.in l.40.Tau.glos.11.nume.24.Pinel.in 1.p.tit C.de rescind.c.2.n.12.Hojeda de benef.incompatib.2.p.c.12.n.38.

est circa ea, quæ iure principatus ei competunt; in quibus, absque fidei, & iu
ris naturalis violatione, atq; Reipublicæ, vel priuati lesione dispẽsandi pro li
bito, nõ iniuria, sed iure, liberrima mansit potestas, *p* quam plenitudinẽ pote
statis, vel absolutam potestatem esse fateor: quæ enim iniuria fiunt, nõ potes-
34 tatis sunt, sed tempestatis (vt supra diximus) nec etiã † tam facile (etsi liceat)
vni iuri, quam alteri derõgari debet, v.g. Rom. Pont. licet Concilij constitu-
tionem tollere possit, *q* non tamen per solam clausulam, non obstãtibus, cẽ
sebitur velle eidem derogare, sed eius requiritur expres sa mẽtio, *r* quasi firmior sit, quod plurimorũ sit iudicio
35 sancita. Neq; sufficiẽs, † & legitima causa est ad rescribẽ dũ in præiudicium tertij, & cõtra ius constitutũ, & leges sancitas, sola ratio maiestatis imperij, & dominationis, quę vulgo à politicis, *razon de estado*, appellatur, quæ si es set illa, quam Machiabellus (vir impius) docuit, merito à Sixto Quinto, Romano prẽsule appellabatur, *razon del diablo*, cùm, contempta religione, atq; ęquitate, & iu stitia neglecta, aliquid expedire velle Principem non sit credendum, cum enim christiani Principis iustitia sit, neminem iniuste per potentiã opprimere, *s* nec more Titiani, & Proculi procedere, qui (vt inquit Cornelius Tacitus *t*) vbi consiliis vincebãtur, ad ius Imperij trãsi bant, ac etiam impij Neronis, *u* qui nõ crimine, nec ac cusatore existente, quia speciẽ iudicij induere nõ pote rat, ad vim dominationis cõuertebatur; sed exẽplo opti mi Principis Tyberij Augusti, *x* qui cum in causa Caij Sillani diuersę in Senatu sentẽtię proferrẽtur, & Corne lius Dolabela ad violatum Augusti numẽ, & spręta Ty berij maiestatẽ recurrendũ statuisset, vt sic eius causa nõ legib⁹, sed secũdũ imperij maiestatẽ, dominationisq; ratio nẽ iudicaretur, Senatui, in hæc verba respõdit: *Ne verte rent sapienter reperta, & semper placita: satis enim onerum princi pibus, satis etiã potẽtiæ, minuiq; iura* dicebat, *quoties gliscat potes tas, nec vtendũ imperio, vbi legibus agi possit: y* ad quarũ viola tionẽ tyrãni Principes, vt nomẽ rationis status a bomnib⁹ male acceptũ, honestiori vocabulo tegãt, rationẽ boni re giminis appellẽt, ne Machiabelli dãnati hominis impiæ doctrinæ, hac in re annuere videãtur, qui in priuatã sui Principis vtilitatẽ nõ in bonũ publicũ omnẽ suã status

P Ferdinand. Vasqui. cõ trouers. illustr. lib. 1. c. 16. n. 19. & 31.

Q glos. concil. in fin. in c. vbi periculũ, de elect. in 6 Abb. in c. significasti, nu. 3 de elect. Feli. in c. 1. n. 23 de const. Iacoba. in trac. de concilio lib. 5. art. 15. Conar. vbi sup. n. 6. Cõra in templo omn. iudicum, lib. 2. c. 1 §. 4. vers. Nono. n. 6. & 7.

R Deci. in c. prudentiã, n. 10 & 18. de offic. deleg. Anãra Germo. de immun. sacro. lib. 3. c. 11. n. 52. 55. & seq. Alex. consi. 122. n. 9 lib. 4. Cabal. decis. 29. n. 16 & alij relati à P. Cenedo in collectan. 2. p. collect. 123. ad c. nonnulli, de rescrip. n. 3. licet ipse contra rium teneat.

S Anto. Augustin. in epito. iur. Pontif. veter. lib. 10. ti tu. 2. c. 13. p. 559. Bobadi. in polit. lib. 2. c. 2. n. 82. & c. 10. nu. 17. Gundisalu. de Valcarcel. in discursu pro D. Petro Ponce de Leon, super Comitatu de Baylé art. 2. & 3.

T lib. 18. histor. in paruis pag. 609. & in editione Antuerpię 1589. lib. 2. hi stor. pag. 219.

V idem Cornel. lib. 15: annal. in paruis, pag. 153. in editione Antuerpiæ, pa gi. 175.

X idem Cornel. lib. 3. an nal. in paruis, fol. 180. & 181. & in editio. Antuerp. p. 60. in fin. & 61.

Y Anto. Brancalas. in me dulla politicor. lib. 5. de iustit. §. 7. n. 6. p. 17.

rationē confert, sed interdum † non modo necessitas, sed 36
etiā æquitas postulat, vt magis manu, & imperio vtamur,
quā iure ordinario: & vt si aliquod atrox, & enorme factū
eueniat, quod legibus vindicari nequeat, sine maiore tur
ba, & scandalo: cur non (vt inquit Lipsius a) eos, qui re-
gnum, & pacem publicam turbant, tollere clam fas e-
rit? & inter magna exempla referre? quæ (vt inquit Ta-
citus) semper habent aliquid ex iniquo, dum aduersus
singulos vtilitate publica, non in vim iurisdictionis, sed
virtute politicæ, & economicæ potestatis rependitur b:
cum propter † imminēs periculum, possit (vt inquit Ias 37
son c) à regulis iuris etiam prohibitiui recedi, & per
viam facti resisti, & malo imminenti obuiari, si mora in-
terpellandi, & adeundi iudicem est allatura periculum
in Republica: quia * *Suprema pericula semper dant veniā
culpæ*. Et hæc est illa suprema potestas, non limitata à
iuris tramitibus, sed ab obseruatione solemnitatum con
cernentium ordinatoria iudicij soluta, qua, olim cun-
cta à populo, manu regia, gubernabantur, in Reges,
tanquam supremos Reipublicę magistratus, translata d.
Et tunc Reges hac manu regia vti consueuerant, e
qua etiam vti in regnis † Castellæ maiores iudices & in 38
pluribus aliis locis obseruari, maxime in regno Neapoli
tano ex præeminentia magnæ Curiæ (quā aliqui vsurpa
tionem regiā appellant) nostri DD. asserunt. f Sed ne-
que hoc casu dicetur contra legem fieri, cum † à regu
lis iuris communis, & ordinariis, ex causa recedi pos- 39
se, g eodem iure permitatur: maximè his tempori-
bus, in quibus, à tempore quo leges conditæ fue-
runt, adeó malitia hominum creuit, & aucta est, vt ad
summum peruenisse videatur, alias semper leges ve-
nerandę sunt, & inuiolabiliter † obseruandę, ne in-
iuriam facere videatur legibus, qui se meliorem il- 40
lis videri vult. h Quæ vt autorem suum habent Prin-
cipem

Z l. 3. l. qui restituere, ff. de reivendicat. l. is cui, §. missus, ff. vt in possess. legato. Baldus in l. obseruare. §. proficisc. iff. de offic. proconsul.

A liq. 4. politic. c. 14 pagi. 167.

B Bardexi in titu. de la competencia, for. 1. nume. 8. pag. 1. fol. 311. & in for. vnico, titu. de his, qui ad Eccles. confugiunt, num. 20. fol. 6. pagi. 2. Belluga in specul. rubri. 26. ver. Iesu Christi, pagi. 142. n. 18.

C in l. de pupillo, §. si quis riuos. ff. de noui operis nunciatio. Ancharran. consil. 277. num. 10. Curti. sen. consil. 20. per tot. Alderan. Mascard. de interpretatio. statutorum, conclusio. 1. nu. 212. & sequen.

* Claudian. in eutrop. lib. 2. pag. 117.

D Farinac. in pract. quæstio. 21. num. 133. & 136. & quæst. 118. num. 1. & sequen. & quæst. 39. nu. 15. & sequen. & consil. 16. nume. 18. & consil. 73. nume. 8. & consil 103. nume 4. Menoch. de arbitr. lib. 1 quæst. 77. Carabita ritu 259. num. 10. Natta consil. 585. num. 11. Tuschus conclus 890. nu. 5. litera. S. Bursat. consi. 129 num. 41. Borrellus de cō promis. §. 7. glos. 3. num. 5 Chartar. decis. 39. num. 18 & Hortens. Cabalcan. de brachio regio, 1. p. n. 38. & num. 179. Maurus Burgius de modo proceden. ex abrupto, centur. 1. q. 1. n. 3. & q. 3. n. 10. & q. 19. n. 38. & seq.

E Marant. de ordine iudic. p. 3. n. 14. & 15.

F Auenda. c. 16. prætor. num. 9. lib. 2. Azeuedo lib. 4. nouæ recollect. titu. 10. l. 3. num. 16. Farinac. d. quæst. 39. nu. 30. & seq. Carol. Tapia lib. 2. iur. regni. cap. 272. num. 4. fol. 269. Grammat. consil. 64. Mastrillis 2. p. decis. 191. num. 8. & 9 Roland consil. 12. n. 46. vol. 3. Afflict. decis. 391. Vincent. de Franch. decis. 143.

G DD in l. 1 ff. de regul. iur. glos. in c. non debet, de consang. & affinitat. Hortens. Cabalcan. vbi supra, 3. num. 276.

H Rolan. d. consil. 12. num. 79. volum. 3.

cipem loquentem, ita & Princeps habet leges mutas, sui, & publicæ libertatis conseruatrices: quod recte sensit Carondas Tyriorum Rex, & Seleucus Locrensium Princeps, i quorum alter, quia contra legis prohibitionem armatus in concionem ingressus fuit, proprio ferro occubuit: alter verò, quod eius filius adulterium cõmisisset, vnum sibi, alterum filio oculum effodi iussit, vt ita lex duorum oculorum amissionis pœnam imponens adulteris, seruaretur. Tanta fuit apud antiquos legum seruandarum affectio, tantaq; earumdem authoritas, vt nec se, nec filios voluerint Principes ab earum imperio eximi, quod posset pluribus aliis exẽplis K (vltra prædicta) confirmari. Nec mirum cum, si à ciuitate leges recedant, statim subsequatur rerum omnium confusio, iudiciorum vincula reuelluntur, vitæ communis ratio tollatur, nihil cuiquam certum esse valeat, quid suum, aut quid alienum sit, sed vbique fient furta, latrocinia, cædes, adulteria: potentiores, & corporis viribus excellentiores crudeliter, & superbe dominabuntur, imbecilliores, & tenuiores miserabiliter, & impie deprimentur, omnis denique vita priuata legibus, belluino potius, ac ferino, quàm humano more degetur: quo circa, non sine summa ratione inquit Aristoteles, l *In legibus salutem ciuitatis esse constitutam*. Et Cicero m: *Mentem, & animum, & consilium, & sententiam ciuitatis in illis positam esse ostendit, ac vt corpora nostra sine mente, sic ciuitatem sine legibus suis partibus vti non posse. Quarum ministri Magistratus, quarum interpretes, ac executores iudices, quarum denique idcirco omnes serui sumus, vt liberi esse possimus.* Cum sine his, humanæ societatis conseruatricibus, virtutum indagatricibus; ac vitiorum expultricibus, nihil in hac vita securum, nihil quietum, nihil tranquillum esse possit. Inde fit, quod si contra eas † aliquid à Principe supremo emanauerit præceptum, mandatum vè ille dederit, præsumatur potius circumuentus, quàm quod contra iustitiam, & leges voluerit rescribere: n cum suæ dignitatis eminentia omnem fraudis suspicionem remoueat, ac talis pro Principe adsit præsumptio iuris, & deiu-

41

I Petrus Herodius rerũ iudicat. lib. 3. tit. 1. cap. 3 Borrellus in additio. ad Bellug. rubr. 11. §. post quam, verb. Se prius. Paleot. de consultatio. p. 1. quæstio. 6. verfic. Si videmus. Rebuf. in proœm. concordat. in principio par. 1. Mariana de Rege & reg. institutione, lib. 1. cap. 9. pag. 102. & 103. Ioan. à Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 2. cap. 2. exemplo 11. & 12. pag. 71.

K adductis á Bobadilla in politica, lib. 1. c. 15 num. 55. & lib. 2. c. 2. nume. 72. & sequen. Ioannes à Chokier vbi supra.

L 1. Rethor.

M in oratione pro Auio Cluentio.

N Casaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. p. consideratio. 24. num. 107. Deci. consi. 588. nume. 19. Roland. consil. 2 à nu. 151 cum sequen. volum. 1. Gratus consil. 26. nu. 18. lib. 2 & consil. 103. nume. 15. lib. 1. Grammat. consil. ciuili 100. num. 97. Gepha. consil. 58. num. 87. Curti. iuni. consil. 170. nume. 40. Deci. in l. nemo potest, 75 num. 4. ff. de reg. iur. Gaballin. in milleloq. 756.

O cap. nisi essent, vbi Doctores, de prębend. c. finẽ litibus, post principiũ, de dolo & contuma.

de iure, vt non admittat probationem in contrarium. p Vnde is, cui tale rescriptum dirigitur, non debet nimis properare illud adimplere, ac ei obedire, sed supersedere tenetur q in eius executione, interponendo supplicationem ad Principem, causas, & motiua supersedendi referens, ac circa veritatem facti illum instruens, cum plerumque inuerecunda petentium inhiatione, importunitate, blanditiis, & adulationibus, necnon cauillationibus, & siniſtra partium informatione moueatur, inducatur, imò quod admodo constringatur, r non concedenda tribuere, nec interim, donec secunda superuenerit iussio, sui Principis mandatum dicetur contempsisse, s cui si statim non obtemperauerit, causa fuit, quia iusté credidit à Principe inuito tale præceptum emanasse: cum persuasio dolosa grauior sit, quauis violentia, t magisque tunc valeat dici; Principem pati, quam agere: vnde, si non expectata secunda iussione exequi tale præceptum properauerit, maximè in atrocioribus, non excusabitur iudex, saltim à pœna extraordinaria, cum non sit inobediens, qui mandato superioris ex causa rationabili non paret; u quod si plenè instructus secundam emisserit iussionem, quę habet vim clausulę, motus proprij, non obstante lege, & ex certa scientia, x humiliter ei obediendũ erit, y nec amplius inquirenda ratio ita constituendi, quę in mente Principis certa est, licet à magistratu, cui rescriptum dirigitur, ignoretur: quod procedit, & debet † intelligi 42 in pro-

P l. antiquæ, C. ad Velleian. l. fin. C. ad Macedon. l. fin. C. de arbitris, l. à diuo Pio, ff. de re iudic. Medic. de legib. 4. p. q. 26. nume. 3. versic. præsumptio iuris, & de iure. & de diffinitionib. 2. p. diffiniti. 7. n. 2.

Q c. si quando, vbi DD. de rescript l. 1. C. de petitio. bonor. sublata, lib. 10 Gail. lib. 1. obseruatio. 14 nu. 7. c. non semper, 11. q. 3. Auiles in c. prætorũ, verb. Mandamientos, n. 14 & 17. Grego. Lopez verbo. Assi como, in l. 16, titu. 13. parti. 2. & in l. 29. & 30. tit. 18. parti. 3. Nauar. in manuali c. 25. n. 9. Marsi. in praxi, §. oportet. n. 21, Rebuf ad ll. Galliæ, 2. tom. tit. de rescriptis, in præfatio. n. 70. & artic. 1. glos. 5. & 6. Villadiego in polit. c. 5. §. 1. à n. 89. cum seq. Martinez del Villar in appendice de innata fidelitate Aragonũ §. 3. p. 143 facit l. si vindicari, C. de pœnis, & c. apud Thessalonicam. 1. q. 3. Esse decis. 221 per tot. vol. 2. vbi in fine inquit, non semel practicatũ.

R glos. fin. in l. quoniam la 2. C. de appellatio,

S Auenda. de exequend. mand. c. 2. n. 14. ad fin. versic. non enim. Azebedo in l. 14. n. 47. tit. 3 lib. 1. Recopil. late Flamin. Charta. de executione sentent. Capto Bannito c. fin. à n. 317. vsque ad 329.

T l. 1. § persuadere. ff. de seru. corrup. iuncta l. si superstites, C. de dolo, l. 4. §. si quis volentem, ff. de liber. homi. exhiben. l. 1. C. de fundis limitrophis. lib. 11. l. eum qui, C. de appellat. d. 1. C. de raptu virginum, Lucas de Pena in d. l. 1. C. de petitio. boue, sublata, lib. 10. super glos. sperare, Cephal. consil. 207. n. 71. Sola in constitutio. Sabaud. tom. 1 tio, de accusatio. decreto. nullum. glos. vna, n. 10. & seq.

V glos. 1. in l. 2. C. de sepulchro violato, Farinaci. aliis relatis de indiciis, & tortura, q. 37. n. 78.

X Cinus in l. rescripta, & Baldus in l. nec damnosa, num. 2. vbi Ias. num. 6. C. de precibus Imper. offerend, Felin. in dicto cap. quę in Ecclesiarum, num. 32. & in cap. si quando, num. 14. de rescrip. Cagnol. in l. velle non creditur, num. 15. in fin. de regu. iur. Iulius Clar. lib. 5. receptar. sententiar. §. fin. quæst. 60. versic. Solet dubitari, in fin. Flamin. Chartar. de executic. sentent. Capto Bannito cap. fin. num. 327. & sequen. Gail lib. 1. obseruatio 35. num. 6. & 7.

Y glos. & DD. in d. c. si quãdo. c. cũ teneamur. de pręben. Authentico, de manda. Princ. §. inde cõpetés. versic. quis autem. & Authentico, vt nulli iudic. §. & hæc vero iubemus, collat. 9. l. etsi non cognitio. & glo. in l. puniri, C. si contra ius, Peteus de Sindicat. verb. Officiales, num. 6. fol. mihi 186. Auiles in c. 1. prætor. glos. mandamientos, 10. n. 23. Xuarez allegatio. 12. versic. primo non potest negari, Segura in director. indic. 2. p. c. 5. Zauallos in specu. commun. opinion. 4. p. q. 906. seu fin. n. 163. & seq.

Z obser

in prouincia, in qua Rex ſolus condit leges, atquè derogat, iuriſquè diſpẽſator plenus, & abſolutus eſt. Et ideo in Aragonia hæc theorica ad praxim reduci nequit, z propter ſcandalum publicum, a quod † ex executione
43 talis mandati, contra foros facta, poſſet oriri, cum ex læſione fororum, facile ſtatus publicus, & vniuerſalis Regni turbetur, cum Aragonenſium animi, nulla de cauſa magis moueantur, & concitentur, quam fractione ſuorum fororum, & ideo conſilium illius magni Comitis Stabuli b Caſtellæ hoc caſu ſequendum erit, & quod lex Caſtellæ c diſponit: nec ex hac cauſa, quod in executione talis reſcripti ſuperſederint, timeant magiſtrat' officia eis auferenda fore, imo, apud ipſos Principes, poſtmodũ maximi habẽdos exiſtimo, cũ illi cultores, & auctores ſint iuſtitiæ, quæ ſola virtus eſt adminiſtrationis
44 † politicę, & Principatus prȩcipuus finis, illumquè conſeruat, d iuxta illud. e

Hoc vno Reges olim ſunt ſine creati,
Dicere ius populis, iniuſtaque tollere facta.

Ex qua ratione iuſtitiam veteres *Virtutem Regiam* nuncupauerunt, quod maxime procedit vbi omnes Magiſtratus, in principio ſuorum officiorum, & ſummus omnium Rex in adeptione Regiæ Coronę, † iureiurando
45 Deo aſtricte ſeruare leges promittunt, & pollicentur: f cui quantum obedire oporteat, quànti iurisiurandi religio ſit habenda, magis omnibus notũ eſt, quam à me dici valeat, atquè ita conſultius erit omnibus Magiſtratibus munere deſtitui, quam reſcriptum contra foros exequi, cum Deo, in initio ſuorum officiorum expreſſe iureiurando promiſſerint, g non procedere, nec ſuper ſedere, ratione mandatorum D. Regis, in aliquo facto, vel negocio, in quo procedere, vel ſuperſedere debe-

z Obſeruan. 3. tit. de priuileg. general. Molin. ver. libertates Regni, verſ. cõtra libertates Regni, fol. 208. col. 4. & verb. ſiteræ Domini Regis, verſ. 2. & 3. fol 212. col. 1. & vtrobiq; eius additio. Portol. A Innocent. in cap. inquiſitionis, de ſenten. excom. Abb. in cap. vniuerſitatis, nu. 3. eo. tit. & in c. propoſuit, col. 4. de conceſ. præben. Roman. ſingulari. 419 Guillem. Benedict. in cap. Raimutius, verb. & vxorẽ, deciſ. 2. nu. 137. Marta de iuriſdict. 1. par. cap. 52. n. 16. & 17.

B In oratione habita ad Magnates in curijs Toleti, anni 1538. relata per Prudentium de Sandoual dignisimum Epiſcopum Pompilonenſem, 2. p. hiſt. Caroli Quinti, lib. 24. §. 8 fol. 189. col. 2. in fin. ibi, que ſe ſuplique a ſu Mageſtad mil vezes, ſi tantas lo mandare.

C l. 24. tit. 15, lib 2. ordinat. eſt l. 10. tit. 9. lib. 3. recopila. & l. 4. tit. 9. lib. 1. ibi, que ſean obedecidas y no cumplidas.

D Botero lib. 1. de la razon de eſtado, cap. de la juſticia, fol. 15. Bellug. in ſpecul. rubr. 11. per tot. Contad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. verſ. Sexto Imperator. Ioan. à Chokier, lib. 2. aphoriſm. politic. cap. 1. 2. & 4. per tot & facit 3. reg 10. ibi: Conſtituit te Deus Regẽ vt faceres iudicium, & iuſticiam, P. Ioannes Azor 2. par. inſtit. moral. lib. 11. cap. 5. verſ. quanta virtus, pag. 1234. Anto. Auguſt.

in epitom. iur. Pontifi. veter. par. 3. lib. 29. tit. 1. per tot.

E Heſior. 2. offic. F In for. vnic. tit. quod Dominus Rex, & for. vnic. coram quib. Dominus Rex. fol. 14. *Quod iuramentum non poſſe præſtari per Procuratorem conſulti reſponderunt, die 11. menſis Nouembris anni 1558. Regij conſiliari cum aduocato fiſcali, & duobus aduocatis Regijs. Oſaſcus deciſione 113. num. 5.

G Et for. 1. de iuramen. præſtan. per officiales, fol. 38. Molin. in report. verb. iuramentum, verſ. de iuramẽto D Regis, & ſuorum officialium, ſed Locumtenentes Iuſtitiæ Aragonum ſingulis menſibus iuramentũ repetunt in poſſe Dipputatorum Regni, for. 1. tit. reparo del Conſejo del Iuſticia de Aragon, Nata conſil. 57. num. 6.

H In

debebunt iuſte, & ſecundum forum, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines Regni. Inde Rex Petrus Secundus *h* apud nos ſtatuit, pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum: *Quod ſi per ipſum, vel ſucceſſores ſuos, vel aliũ pro eis, vel eorum alterum, vel per Iudices, ac officiales ſuos, contra foros, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines Regni, vel aliquem pro eis, in toto, vel in parte factum fuerit, vel mandatum fieri, quod in continenti, cum eiſdem oſtenſum, vel ſuplicatum fuerit, & reuocabunt, & facient reuocari, & mandabunt, & dabunt operam cum effectu, quod fori, priuilegia, libertates, vſus, & conſuetudines Regni, abſque violatione aliqua obſeruentur.* Sicut de Regibus Ægyptiorum † tradit Plutarchus, *i* quod ex ſua ipſorum lege iudices adiurabant, nequid iniuſte, etiam ſi Rex imperaret, iudicarẽt. Quod & Iuſtinianus † Imperator, *k* in hæc verba, ſtatuit: *Omnis autem Iudex, cingulum habens, ſiue aliter iudicans, cuſtodiat leges, & ſecundum eas proferat ſententias, & vel ſi contingat iuſſionem noſtram in medium, vel ſi ſacram formam, vel ſi pragmaticam procedere ſanctionem, dicentem aliter agi, ſequatur legem: nos enim volumus obtinere, quod noſtræ volunt leges.* Quæ promiſſio quoſcumq; † obligat ſucceſſores, *l* quia non priuato, ſed publico nomine facta eſt, & ideo ei, per clauſulam, non obſtãtibus, minime derogatur. *m* 46 47 48

Ad Clarius autem oſtendendam poteſtatis, & arbitrij plenitudinem, qua Principes fruuntur, additum fuit in diffinitione (*Nulli neceſsitati ſubiecta*) ex eo, quia coerceri, † & cogi non poteſt is, qui ſupremam poteſtatem habet in Repub. etiam ſi aliqua contra ius, pro libito voluntatis, diſpoſuerit. Subditos namq; ad legum obſeruationem cogunt Magiſtratus, illos vero Princeps, Principem autem nemo, niſi ſolus Deus, in cuius manu eius cor *n* exiſtit. Si ergo ex cauſa, iuſteque faciat, non habet hoc vt Princeps, ſed communi omnium hominum iure, cum nullus homo iuſtus lege coerciua teneatur, *o* ſolum enim poſt peccatum, poteſtas Eccleſiaſtica, & ſecularis vim coerciuam habere cęperũt, *p* cum initio mundi nulla fuerit iuriſdictio, ſed poſtea, cum concupiſcentia emanauerit, & ortũ habuerit: vt ſicut iuſti, ſolo virtutis amore, peccata, & vitia odio proſequuntur, ita improbi, formidine pœnæ, peccare arcerentur, vitiaq; hominũ, & fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, 49

H In d. for. vnic. de his quæ Dominus Rex.

I In apotegma. Caſane. in catalog. glor. mundi. 7. par. conſidera. 24. ad fin. Ioan. Botero lib. 1. de la razon de eſtado, fol. 16. in fin. Tiraquel. in tracta. de præſcriptio. §. 1. gloſ. 8. Bouadil. lib. 2. cap. 2. num. 40. ad fin. verſ. Alexandro Magno. Antonius Zara in anatomia ingeniorum, ſectione 2. membro 16. pag. 376.

K §. omnis in authent. de iudicib. collatione 6. & in authent. hodie. C. de iudic.

L Doctores in cap. 1. de probatio. cap. quia iuxta, 16. quæſt. 1. Ayala de iur. belli, & diſciplina milit. lib. 1. cap. 7. nu. 10.

M Gloſ. effectus, in cap. cum non deceat, de elect. in 6. Gutierrez lib. 3. q. 17. nu. 220. Villar Maldonado in ſilua reſponſorũ lib. 1. reſponſ. 8. num. 26. & ſeq.

N Prouerb. 21. Ita explicans Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 9.

O Bañes de legib. lib. 1. quæſt. 6. art. 7. par. 2. cap. duæ ſunt, 16. quæſt. 2. D. Paul. ad Timoth. 1. cap. 1. & ad Corinth. 2. cap. 3. & ad Galat. cap. 5.

P P. Molin. de iuſt. & iur. tom. 1. tract. 2. diſputa. 21. fol. 161. A. Ferdinan. Vaſqui. controuerſ. Illuſtri. lib. 1. cap. 41. n. 40.

ribus,

ribus exilijs, ac morte (si opus fuerit) mulctarẽtur. Quod si Princeps, sine causa, contra leges disponat, non tenetur: quia Princeps supremus est, q & tanquam Rex, plenitudinem habens potestatis, omnes regere, & à nemine regi oportet, r nisi sola ratione cuius vi (quam directiuam appellant Theologi) ac lege honestatis, & naturalis iustitiæ maxime coercetur, comprimitur, & constringitur, leges semel datas populo non violare, tollere, infringere, seu mutare, nisi ex magna causa: cum in eo sit inconstantia valde vituperabilis, in quo, tanquam super cardine, est totius Reipub. machina constituta: atquè ita debet esse immobilis, sicut cœli cardo, & polus, s vnamquè habere linguam, & vnum calamum, ac tanquam iustitiæ culmen, constantem, & perpetuam voluntatem, obseruandi inuiolabiliter quod promisit, & secundum leges latas, ius suum cuiquè tribuendi, ad quarum obseruationem non desunt inter nostros, t qui affirment, etiam vi coactiua Principem ita teneri, vt contraueniens obligetur ad pœnam, lege statutã, dum modo nec corporalis sit, nec fisco aplicanda.

Vltima verba diffinitionis habent, *Nullisque iuris publici regulis limitata*: & quia verbum *Ius*, analogum † est,
50 x multiplicem habens significationem, ideo fuit additum verbum, *publici*, quod licet etiam sit analogum, y tamen positum est ad differentiam iuris priuati, ad
51 significandum, in ijs, quæ ad priuatum † ius pertinent, parem esse Principis cum subditis conditionem. Quo sensu Imperatores, Theodosius, & Valentinianus dicebant, *Salua Maiestatis reuerentia, non dedignari sibi cum priuatis*

Q l. princeps, ff. de legib. quam ita declarat D. Tho. 1, 2. q. 96. art. 5. & ibi Medina, conclu. 2. Ferdinan. Mendoça disputat. iur. ciuil. lib. 1. cap. 5. q. 2, a nu. 28. Purpurat. in l. imperium, á nu. 96. & seq. ff. de iurisdict. Felin. & Deci. in cap. 1. num. 24. de constitutio. Gomes in regul. de infirmand. resignatio, q. 1 foro, como cerca la punicion, de homicid. Bardaxi in foro 1. num. 5. & 6. de immunitate Eccles. Gregorius Lopez in glo. 1. l. 16. tit. 1. part. 1. Fachineus controuer. iuris li. 1. cap 2.

R Anton. August. in epitom. iur. pontif. veter. lib. 10. tit. 2. cap. 13. pag. 599 Tapia de vera nobilitate, lib. 2. pag. 193. col. 1. ver fic. ac iam primum, Paris de Puteo de sindica. titu. de excessibus reg. §. Rex autem, num. 16. & 17.

S D. Thom. 1. 2. q. 97. art. 1. & ibidem Medina, & alij, cap. iustum est, 9. disti. Couar. in cap. alma mater, 1. par. §. 1. num. 4. Marius Salamo. in dict. l. Princeps num. 1. & 3. Gregor. Lopez in l. 1. part. 7. tit. 32. verbo, el Rey, & in l. 16. tit. 1. part. 1. glos. 1. Soto de iust. & iur. lib. 1. quæst. 6. art. 7. Mexia in pragmatic. panis, quæst. 5. nu. 52. Surdus de aliment. tit. 1. quæst. 1. nu. 13. & tit. 2. q. 15. nu. 59. & 60. & decis. 13. num. 17. Cabedo 1. p. decis. 12. num. 17. & seq. & 2. par. decis. 78. num. 1. Fortun. Garcia, in §. & quid si tantum, num. 295. & 308 Purpurat. in d. l. imperium, num. 96. Nauar. in rubr. de iudici. nu 100. & in d. cap. si quando. 7. exceptio. Beci. cons. 45. num. 26. Ioseph. Gonçalez, variar. quæst. cap. 41. num. 11. & 12. Medicis in cap. erit autem lex, n. 34. dist. 4. Nicolaus Serarius tom. 2. opusculorum Theologicorũ, disputatione de legibus, art 52. p. 40. Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 4. num. 5. 10. & seq. Schrader. tracta. feudal. tom. 1. 2. p. 9. quęst. principa. sectio. 3 nu. 149. vers. quarto.

T Roland. cons. 13. num. 57. & 58. vol. 3. Brunus inter cons. feudal. cons. 117. n. 92. & seq. Deci. cons. 689 num. 19. Cephal. cons. 58. nu. 88. Aymon. cons. 338. nu. 22.

V Mendoça vbi proxime num. 30. & Fortun. Garcia, in l. 1. nu. 26. de pact.

X Luc. de Pena, in rub. de iure fisci, lib. 10. C.

Y l. inter publica. de verb. sign. Forcatal. in l. 1. §. huius studij, num. 2. ff. de iust. & iur. Medic. ad l. fin. ff. de legib. verb. aut in conseruando, glos. 2. p. 3. num. 133.

uatis ius eſſe commune: Et Anthemius Cęſar dicere ſolebat: *Nihil amplius licere Principibus, niſi quod liceat priuatis, ac plus apud eos valere iuſtitiam in ijs, quam principalem licentiam.* Poſſunt prædicta verba primo intelligi de iure publico, proprie ſumpto, quod, vt inquit noſter I. C. z *Ad ſtatum rei Romanæ* † *ſpectat*, vbi alij legendum putant, *a Reip. Rom.* quod nihil aliud eſt, quam ius populi, qui Principi, & in Principem, lege Regia, omne ſuum Imperium, & poteſtatem contulit. Quid enim aliud eſt Reſpublica, quam res populi bene, & iuſte gubernata? ſiue ab vno Principe, ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab vniuerſo populo: *b* vnde illa ſuprema poteſtas, quæ circa ius publicum populo competebat, & maieſtas, quæ in illo erat, *c* in Principem lege Regia, fuit tranſlata, *d* & ideo adiecit I. C. *Imperium*, *& poteſtatem*, vt non ſolum iuriſdictionem, verbo Imperij, ſed etiam dominium rei publicæ, & adminiſtrationem, verbo, poteſtatis, tranſlatam oſtenderet: licet alij aliter prædicta verba interpretentur: *e* & ideo, cum hodie Reſpub. in Regem translata ſit, de Repub. ad Regem valebit argumentum. *f* Lex Regia ideo † appellata fuit, quia de conferendo à populo, in vnam ſingularem perſonam, Regiam poteſtatem, lata fuerit. Quemadmodum ciuitates, † in quibus frequenter Reges habitare ſolebant, *R*egiæ appellabãtur, *g* vt Toletum, *h* quæ vrbs Regia, poſt aduentum Gothorum in Hiſpaniam, fuit appellata, quia ibi domicilium, ſedeſque perpetua Regum eſſet, ibiquè Reges eligerentur, non in Vrbe Romana, vt aliqui ſunt arbitrati, *i* antequam per ſucceſſionem in primogenitum, iure ſanguinis, Regnum deferretur, vt hodie: vbi Vuamba 32. Gothorum Rex, anno 776. ex aratro ad ſceptrum (quemadmodum Cincinatus ad Dictaturam) *k* ad vrbem Toleti perductus, ibiq; tempore Leonis IIII. Rom.

52

53

54

Z In d.l.1.§. huius ſtudij, ff. de iuſt. & iur.

A Rebardus de ambiguitatibus iuris, lib.5.c.12.

B D. Auguſtin. de ciuita. Dei, lib.2.cap.21.

C Guillel. Budæus in annotatio. pandectar. ad l. Iul. Maieſta pag.44.& 45 verb. maieſtas.

D Petrus Gregor. lib.3. de repub. cap 4. num.6.& ſintagm. iur. 3.p. lib.47.c. 20.nu.6. Andr Gail. de pace publica, lib.1.cap.4.n. 9. Ayala de iur. belli, & diſciplina milita. cap.7.n. 5.& cap.6.nu 10. & cap. 2.nu.20.& 26. Alciat. in libello de Magiſtra. ciuil. lib. verſ. ſcribunt Iurecõſulti, Medicis, in tract. de legib & ſtatut.1.par.q.6. num.16.& q.17.nu.8. Cõrad. in tempi. omn. iudic. lib.1.cap.1.§.4.verſ. ſecũdo itaq; nu. 3. Quintana Dueñas de iuriſdic. lib.2. tit.1,nu.15 & 16.

E Fabius Optinellus in repet. l. imperium, nu. 224. ff. de iuriſdict. om. iudic.

F Bald. in l.3. C. ad Trebel. Garcia de Hiſpan. nobilit. gloſ.3.§.1.num.15.& 16. cum ſeq.

G Petr. Gregor. de repu. lib.2.c.1.num.10. l. fin. in prin. ibi, vrbe Regia, C. de his qui ad Eccleſia. cõfugi. Alexan. ab Alexand. dier. genial. lib.3.c.6.

H Garcia de Loaiſa in collectio Concil Hiſpan. Concil. Toleta. 8. in not. ad cap.10. pag 475. & facit Concil. Tolet. 12. in princip. Zurita in indice, lib.1 pag 48. verſ. Regina ibi, vrbe Regia triumphali pompa excipitur, Madera de las excellen. de Eſpaña, cap.12.pag.79.col.2 Molin. de Hiſpan primog. in annota. ad cap.2.nu.11.lib.1.Bouadil. in politic. lib.2.c.18 nu.224. Mariana de reb. Hiſpan. lib.5.c.11.pag.221. Gutier. pract. quæſt. lib.3.q.13.n.51. Alpho. á Villadiego, in prolog. del fuero luzgo, l.2.glo.2.nu.19. Gomez à Meſcua de poteſt. in ſe ipſum, lib.2.c. 23. in fin. & 24. Borrellus de Reg. Cathol. præſtan. cap.46. num.61. Ambroſ. de Moral. lib.12. chron. gener. Hiſpan. cap 3 verſ en eſte Concilio, fol.98.

I Spino in ſpecul. teſtam. gloſ.18.nu.73. Garcia de expenſis, cap.16.nu.17.

K Liu. deca.1.lib.3. Valer. Max. lib.4. Feſtas de æſtimo & collect.4.p.c.3.nu.11. Benedic. in c. Rainutius, verb. condidit. el 1. num. 38.

L Ro-

Rom. Pontif. & Constantini Imperatoris, per Quiritiũ Archiepiscopum vnctus, & coronatus traditur: *l* quam uis impugnet Ambrosius de Morales *m* agricolam fuisse, ex eo, quod nobilis esset, &, vt talis, Cõcilijs assisteret; tamẽ nunquã, * vt sup. diximus, & maxime eo tẽpore, agricultura cũ nobilitate pugnauit. Quãdo nãquè à Vandalis, & Selingis, qui vna in Hispaniam comigrarunt, existebat occupata, Hispalis, *n* Vrbs Regia, & vocata, & habita fuit: eademquè ratione Roma, Vrbs Regia, dicitur; necnon Constantinopolis, quia hæc Græcorum, illa Romanorum Imperatorum sedes fuit: *o* & apud Francos Lutetia, Parisiorum vrbs: *p* & apud Arabes in Hispania, nunc Hispalis, postea Corduba, vltimoquè Granata, Vrbs Regia fuit: *q* & apud Ægyptios primum Thebas, postea Menphis, quæ hodie Alcayrum dicitur: *r* & apud nos Cæsaraugusta, *s* quæ olim † Saldùba dicta, *t* ab Au
55 gusto Cæsare adaucta, & quasi reędificata, nomen assumpsit, & conseruat, vt constat ex literis cuiusdã antiquę monetę, C, C, A, hoc est, Colonia Cæsarea Augusta, *u* quæ propagatione ciuium, lingua, moribus, legibus, institutis, sacrorumquè cerimonijs, quædam parua Roma videtur: pulcherrimęquè matris pulchra filia, nomen nouũ pro veteri, à nomine potẽtissimi Monarchæ
56 adepta est, & eius ciues Patritij † in quinq; sunt ordines, seu bursas distributi, sicut & ciues Romæ in quinquè classes erant descripti. *x* Ex quibus, singulis annis in vespera Conceptionis B. Mariæ, cuius & ciuitas, & totum Regnum maxime deuotum existit, *y* quinquè Consules sortiuntur (qui Iurati appellantur) sed olim *z* duodecim numero existebant, quorum vnusquisquè ex sua Parrochia eligebatur, quam optima ratione vrbem Re
57 giam † dicemus, cum in ea Reges Aragonum coronam, & sceptrum Regale accipiant, *a* alijsquè regalibus insignijs

L Roder. Sancius in hist. Hispan. 2. p. cap. 32. Renat. Chopin. de priuil. rustico. 1. p. cap. 11. num. 4. pag. 23, & de Demanio Franc. lib. 3. tit. 8. num. 3. vers. Hispani. pag. 433. Villadiego in choron. Gothor. Reg. pag 40. Borrel. de Reg. Catholici præst. cap. 49. num. 73. & 74.

M Lib. 12, histor. gener. c. 41. pag. 163. in prin.

* §. 14. num. 1. A.

N Palaci. Rubios de iusta retentio. Regni Nauarræ. 6. par. §. 4

O l. sed & reprobari, §. fin. ff. de excusatio. tuto. Oroscius in proem. pandectar, num. 45. & 161. Anto. Vaca. in §. hęc autẽ.

P Guillel. Benedict. vbi supra, verb. & vxorem. de cis. 5. nu. 324.

Q Roder. Sancius in histor. Hispan. 1. par. c. 15.

R Francis. Goelthasius de felici & infelici repub. fol. 1. vers. fertur itidem, Diodor. Sicul. lib. 2.

S Blancas in comment. rerum Aragonens. de Rege Aphons. 1. pag. 114. Ioan. Botero, de la magnificencia de las ciudades, lib. 2. cap. de la residencia del Principe, vers. en España. Garcia Loaisa in colectione conciliorum Hispaniæ in notis ad concil. Cæsaraugusta. p. 35. in princip. & ad concil. apud Iucum de prouincia Tarraconensi, pag 159. vers. Cæsaraugusta post Ptolomeũ, lib. 2. c. 6. Geograph. Melam, lib. 2. cap. 6. Plinium lib. 3 cap. 3. Strabonem lib. 3. Antonini itinerarium, Aurelium Prudentium, & alios Ioan. Lorinus in cõmentar. in Acta Apostol. cap. 25. vers. 21. pag. 925. col. 1. ibi, ex nomine Augusti.

T Andręas Poça in libello de las antiguas poblaciones de España, vers. Salduba, fol. 30. pag. 1.

V Ambros. de Morales, lib. 8. Choron. general Hispaniæ, c. 54. vers. Tambien se edifico, fol. 199.

X Polidorus Virgil. de inuentoribus rerum, lib. 2, c. 3. vers. censum primus.

Y Vt in foro vnico, tit. forus Conceptionis B. Mariæ.

Z Hiero. Zurita tom. 1. annal. lib 5. c. 6. fol. 355. col. 1.

A Molin. in reportor. fororum, verb Rex. vers. 1. & in prohem. foror. Regis Petri, & Martini, & in for. vnic. tit. de iure coronationis, cui adde Capic. decis. 1. nu. 11. Zurita lib. 1. annal. cap. 44. fol. 41. & seq.

gnis decorentur, & sępe manu Archiepiscopi Cæsaraug ustani, maximo Regio apparatu, & pompa celebri vncti fuerint, vt de Alphonso IIII. Rege Aragonum, sicut de alio Alphõso VII. Castellę, à Didaco Remirez, Com postellano Antistite vnctũ fuisse, historiographi vtriusq; prouinciæ tradunt, *b* Hinc merito Reges nostri, sacræ † maiestatis, titulo condecorantur, iuxta illud Ouidij.*c* 58

Hinc sacra maiestas, quæ mundum temperat omnem.

Estque hæc nostra ciuitas † caput principale totius cel 59
situdinis Regum Aragonum, ac non solum Metropolis, & procerum creatrix purpureorum, sed Metropolis martyrum à Cardinali Baronio *d* appellata: cuius laudes, quia longo indigerent sermone, consulto omitto referre.*e* Vnde cum nostra *f* Ciuitas sit Aragonũ Vrbs Regia, merito in eius publico Gymnasio leges interpretantur. Redeuntes ergo ad nostrum institutum, à quo paulo recessimus, ex prædictis dicendum † est, quod cũ 60
potestas creandorum magistratuum, *g* tuendarumq; rerum sacrarum cura, & sacerdotum defensio, *h* ex nostro I.C. *i* Iuris publici sint, iam hodie post legem Regiam, non ad populum, sed ad Regem supremum spectabunt, in quibus (vt inquit Aulus Gelius) parentum † pote- 61
testas conquiescebat, filijquè familias, pro patribus familias ita habebantur, vt magistratum gerere possent, etiam in sacris paternis cõstituti; k & ideo licet indecẽs esset, vt pater esset Iudex pedaneus filij sui, ideſt, ad pedes

B Beuter lib. 2. c. 20. Zurita lib. 2. annal. cap. 50. & lib. 7. c. 1. & c. 28. & 29 & lib. 10. cap. 68. Illescas in histor. Pontific. lib. 5. cap. fin. Valdes de dignitate Reg. Hispan. cap. 14. n. 9. 11. & 17. Borrellus de Reg. Cathol. præstan. cap. 49 num. 25. & cap. 60. n. 1, & 2. Morales lib. 3. c. 2. pag. 2.

C In lib. fastorum.

D Tom. 2. annal. ann. 303 fol. 735. Botero in relatione vniuersali. lib. 9 chroni. cap. 33. Garibay. lib. 3. cap. 4. Anastas. Germo. de sacro immunit. lib. 2. cap. 5. à num. 2. Petr. Cenedo in allegatione contra Cathedrales, fol. 6. col. 1. & Augustinus Morlanes in alijs allegatio. etiã contra Cathedrales pro Ecclesia B. Mariæ del Pilar.

E Sed refert Marineus Siculus lib. 3. de la Prouincia que se dize Tarraconense, fol. 17. Didac. Morlan. in respon. pro Regno. 1. par. nu. 9. & eius filius Augustinus Morlanes, in responso pro villa de Castellon de Monnegros, n. 78 & eius nepos ex sorore Gaspar Ortigas, in patrocinio pro Gymnasio Cæsarauguſt. 2 par. nu. 122. & sequ. Doctor Iacobus Prades in histo. de la adoracion y vso de las santas imagines, lib. 2. c. 5. §. 1. & lib. 3. c. 9. §. 1. Martin Garcia in sermone 102. Blanc. in comment. rerum Arago. tit. de Cæsarauguſt. vrbis opressione, pag. 2. & seq. D. Hieronymus de Vrrea in dialogo de la verdadera honra militar, 3 par. in princ. Zurita lib. 1. annal. c. 44. fol 41. & seq. Aurelius Prudentius in peristephanon, hymno 4. de decẽ & octo martyribus Cæsarauguſtanis. Omnia late & eleganter nouissime sermone vulgari prosequitur religione & eruditione insignis Frater Didacus Murillo in libro quem nunc typis mandat. de las excelencias de Zaragoça, y fundacion de la Iglesia de nuestra Señora del Pilar.

F Glos. in modicis, in cap. Episcopi, 80. distinct. §. hæc autem tria, ibi, tam in Regijs vrbibus, in prohem. digestor. l. vnic. C de studi. libera. vrbis Romæ, lib. 11. l. 1. C. de professor. qui in vrbe Constantinopo. & not. in authent. habita, C. ne filius pro patre, & in cap. 2. de priuileg. in 6.

G l. 1. ff. ad l. Iul. de ambitu. §. 1. tit. quę sint regalia, in vsibus feudor.

H c. Principes, 23. q. 5. Guerrero vbi supra, cap. 5. nu. 5. Belarmin. in controuers. Christia. fidei, tom. 1. 5. controuers genera lib. 3. c. 18. pag. 1347. Ioann. Lupus de iusta retentio. Regni Nauarræ, 4. p. §. 2. & 3. & 5. p. §. 1. Lipsius politicor. lib. 4. c. 2. in princ. & in notis ad illud.

I In d. l. 1. §. huius studij.

K l filius familias, 9 ff. de his qui sunt sui, l. nam quod, 14. ff ad Trebel. l. amissione, §. fin. cum l. seq. ff. de capit. minutis, glos. filius familias, in prin. inst. qui testamen. tutores dari possint.

des suos, sedens tamẽ filius prętor, non repręsentat persõã priuatã & inferiorẽ filij, sed publicã, & superiorẽ magistrat⁹: *l* proquo facit illud *m* Quinti Fabij maximi, qui cum Cõsul esset, iussit patrẽ equo descẽdere. Hoc ius publicũ, propriè sumptũ, quod & authoritate, & vtilitate publicũ est, & in Prin
62 cipẽ,, lege regia trãslatum, priuatorũ pactis mutari, † nõ posse, tradit I.C. Papinianus, *n* quod noster Vlpianus *o* ius Reipub. appellat, quasi sinonyma sint, ius publicũ, & ius Reipub. vnde cum forma faciẽdi testamenta iuris publici sit, priuatorũ pactis, non lędi, inquit I.C. *p* sed eius authoritate mutari potest in quem ius publicum, lege regia, translatum fuit, vt in
63 Aragonia â D. Rege, † cum consensu Curię: multa singulariter fuerunt, in condendis testamentis statuta, quæ à iuris cõmunis regulis deuiãt, vtputà, quod sufficiãt duo testes in testamẽtis, *q* siue illa sint nuncupatiua, quæ in Aragonia, *aperta*, appellãtur, quia palã testator corã notario rogato, & testib⁹, vel, si notarij copia nõ sit, corã spõdalariis, & testibus suã explicauerit volũtatẽ, siue in scriptis, quæ *clausa* dicũtur: sed ita plena, & libera cuiq; de re
64 b⁹ suis disponẽdi facultas in † Aragonia cõpetit, vt pro vt quisq; testatus fuerit, ita planè obseruanda sit, quasi in hoc regno illa duodecim tabularũ lex 1 * obseruetur, quę habebat *Vti quisque legaßet rei suæ, ita ius esto*, adeò, vt si de parte tantum bonorũ disposuerit in cęteris intestatus decedat cessante regula *r* iuris communis in hoc regno, & non solum iure accrescẽdi, sed etiã iure nõ decrescẽdi: vt fuit decisum in curia Iustitiæ Aragonum; 2* quia cùm in Aragonia stemus cartæ, tam in cõtractibus, quàm in testamẽtis facit partẽ, qui non admittitur ad partem, *s* non ex eo quod iure militari testemur, vt voluit noster Molinus, *t* cum in testamento militum, si non expresse in eo prohibitum reperiatur ius accrescendi, & non decrescendi locum habeat, sed quod integre, & ad literam voluntas testatoris seruanda sit, in tantum, vt nec ex hęreditate, † legitima,
65 nec ex legatis, Falcidia, nec ex fideicommissis, Trebellianica, deducatur, *u* sed vnusquisque ea portione sit contentus, quæ secundum voluntatem in testamento expressam ei obtigerit, si enim lucrosam
66 hęreditatem † non habet, damnosam tamen propter

S benefi-

L l in priuatis, 77. iuncta l. seq. ff. de iudic.

M Valer. Max. de institutio antiq. Casaneo in chathalog. glor. mund. 7 par. post princi. Gama decis. 1 n. 6. Ioann. Azor institu. moral. p. 2. libr. 2. cap. 21. in princ. col. 190.

N in l. ius publicum. 39. ff. de pact.

O in l. 2 §. ius Reipublicæ. ff. de administrat. rer. ad ciuita. pertinen.

P in l. 3. ff. de testam.

Q Moli. verb. testamentũ, vers. in testamentis, de foro, obserua. Item de foro in testamẽto, tit. de testa. 1 * l. verbis legis, 120. de verbor. signific.

2 * in processu Emerentianę Pelegrin super iurisfirma factorum, die 33 Aprilis 1615.

R Ius nostrum, 7. ff. de regul. iur. obserua. item de regni, 5. tit. de testam.

S l si mihi & Titio, vbi Bart & DD. ff. de verborũ obligatio. Guiliel. Bened. in cap. Raynutius, verb. Et vxorem nomine Adelasiam, in princip. à nu. 94. cũ plurib. seqq. de testam.

T Moli. in repor. fororũ, verb. Testamentum, versi. Testatus pro parte.

V Moli. in reporto. verb. Testamentum. in scholiis ad forũ 1, de testamentis nobilium, & de testam ciuium in tex. ibi, quantum voluerit, & verb. Hæres. versi. Hæres in Aragonia.

beneficiũ inuentarij ipso foro cõcessum habere nõ po test, nec vltra vires hęreditarias teneri: atq; ita in nulla alia prouincia respõsum I.C. *y* verius erit quàm in Ara gonia, quod hæreditas sine vllo corpore iuris intellectũ habet, cum honoris causa ☞ omnib⁹ bonis in vita donatis, *a* vel hęreditate, legatis, seu fideicõmissis exhausta, pos sit hæredẽ habere, qui eius personã representet, ac integré, & plenè testatoris voluntatẽ adimpleat, cuius aditio nõ est necessaria (pro vt de iure) ad confirmationẽ eo rum, quæ à testatore dispositа sunt, ac in testamẽto scrip ta reperiuntur.

Secundo possunt intelligi † verba de iure publico, 67
quod in cõstitutionibus, cæterisq; eorundẽ principũ pla citis cõsistit, quibus tãquam regulis, iuris, à se cõditi, nõ est mirum quod nõ sit astrictus; cum, vt Rex noster Pe trus 2. dicebat, *b* nulli liceat sibi legẽ imponere, à qua recedere nequeat, si vrgens immineat necessitas.

Tertió potest sumi ius publicũ, pro † potestate publi- 68
ca, seu imperio magistratuũ, *c* vt sit sensus, nõ esse vllam potestatẽ, seu imperiũ ad cogendum principẽ: ad obser uationẽ iuris, à se cõditi, nisi volũtariè, alicuius inferioris potestati, iurisdictionẽ ei tribuẽs, se submisserit: *d* quia tũc eius tenebitur sentẽtiæ stare: sicut enim in principa tu (vt supra diximus) beatissimum est à nemine cogi, ita miserrimum à nullo suaderi.

X obserua. item de foro hæres. tit. de testa. Molina verb. hęres, vers. primo.
Y in l. hæreditas, § 2. ff. de petitio. hæred. l. pecuniæ, § hæreditas, ff. de verb. sign.
Z l. Iulianus, ff. si quis omissa causa testamenti.
A obserua. penul. titu. de donatio. Moli. verb. donatio, vers. donationẽ generalẽ, Salicet. in l. fin. nu. 6. in fin. & n. 7. C. de pactis, Ange. in l. stipulatio hoc modo. n. 4. de verb. oblig. Guid. Pap. singulari 344. Vasqui. cõtrouers. vsu frequentium, c. 62. n. 2. Corras. miscelan. lib. 6. c. 17. quorum sententia in regno recepta est.
B in for. vni. in princ. tit. de augmẽ. & cudi. monetæ
C l. potestatis 215. & ibi Alciat. & Rebuf. de verb. sign l. 3. l. eũ qui, 13. ff. de iurisd. om. iud. l. 3. ff. ne vis fiat ei, l. 1. ff. ad l. Iul. maiestatis. l. 1. ff. quod quisq; iur.
D l. est receptum, & ibi DD. ff. de iurisd. om. iudi. Ioann. Igne. in l. donationes quas parentes. n. 5. C. de donatio. inter vir. & vxor. Moli. in repor. ver. Rex, vers. Dominus Rex si litigat, fol. 294. colu. 4. & ibi Portoles num. 274.

§. Vigesimus quartus.

Ius regium an sit separabile à regia corona; & consideratur respectu dominij, & iurisdictionis.

SVMMARIVM.

Maioria in Principe consideratur respectu iurisdictionis supremæ, & vniuersalis dominij, 1.
Dominium quot modis sumatur, 2. & 15.
Territoriũ quot modis sumatur, & vnde dicatur, 3. & 15.
Iurisdictio passiue adhæret territorio, 4.
Iurisdictio vniuersalis non potest esse sine territorio sed bene in certas personas, 5.
Territoriũ vnde dicatur, & an idẽ sit regio, 6
Roma in quatuordecim regiones distributa, 7.
Capitũ insidiæ, seu vulgò, Cap de guaytas, & Supraiunctariorũ munus, à Romanis ortũ, 8
Çalmetina, & alij officiales regij, baculũ cur in signũ iurisdictionis, more Romanorũ ferãt, 9.
Aragonia, Castella, Nauarra, Cathalonia, Valentia, Lusitania, sunt magnæ regiones, sub maxima comprehensæ, 10.

Ciuita-

Ciuitates, & oppida quot sũt in Aragonia, ibi.
Archiepiscopi Cæsaraugustanus, Tarraconensis, & Valentinus laudantur, ibidem.
Regio maxima, & regiones maiores, quæ dicantur, 11.
Regiones magnæ semper ab vno capite supremo debent gubernari, non idem in maximis & maioribus, 12.
Regiones aliquæ magnæ perpetuo, & inseparabiliter sunt vnitæ sub vna regia Corona, 13
Iurisdictio nihil cõmune habet cũ dominio, 16.
Maioria & suprema potestas quoad ecclesiastica & spiritualia non est separabilis à Romano Pontifice, 17.
Maioria, & regalia maiora, seu iura maiestatis à Principibus secularibus in singulis magnis regionibus separari nequeũt, 18.
Iurisdictio suprema, & altũ dominiũ nõ potest præscribi à priuato respectu vn iuersi; & quid respectu certæ rei, personæ, vel actus. 19. & 22.
Ciuitates existentes, vel Principes habẽtes territoriũ intra alterius Principis magnam regionem, an habere possint iura maiestatis, 20.
Iurisdictionũ omniũ fons, est cõsuetudo, 21.
Principes aliqui iurisdictionẽ, & potestatẽ supremã habẽt, vel quia vicarij perpetui Cæsaris aut Papæ, aut quia hoc cõsuetudine immemoriali acquisierũt, 23.
Rex Aragonũ habet fundatã intentionẽ quoad iurisdictionem in toto regno, 24.
In locis Baronum resistit Forus quoad exercitiũ iurisdictionis D. Regi, 25.
Barones in regno Aragonũ in suis locis cũ sola possessione obtinebũt in iudicio possessorio, quoad iurisdictionẽ, & dominiũ etiam nõ docto de titulo, 26.
Barones sunt allodiales domini suorũ locorũ simpliciter, sed respectu iurisdictionis secundum quid, 27.
Iurisdictio quanto tempore præscribatur, & quomodo, 28.
Scientia Principis, an sit necessaria in immemoriali præscriptione; & an præsumatur ex scientia officialium, 29.
Aragonẽses in præscriptione nõ curauerũt de bona, vel mala fide præscribẽtis, sed de sola negligẽtia eius cõtra quẽ præscribitur, 30.
Ex titulo exhibito præsumitur quis possidere, 31

§. Vigesimus quartus.

NVNC post explicatas absolutæ potestatis diffinitionis partes, venit successiuè disputandum, an talis absoluta, & suprema potestas, iusque regiũ, quod nostri Maioriam vocãt, sit separabilis à Regia corona? Ita vt possit esse aliquod castrum, vel homines intra regni territorium, & fines, qui regi non subsint, nec eum in superiorem recognoscant? Pro cuius difficultatis resolutione, duo sunt præmitẽda. Primò, quod hęc suprema potestas potest cõsiderari dupliciter; vno modo respectu iurisdictionis suprẽmę, ex qua, & ad quã omnes alię regni iurisdictiones affluũt, & refluũt, [a] sicut radij solis à sole, & aqua à mari: quo respectu plures parit effectꝰ, de quibus

I

A Bald. in cap. 1. quis dicatur Dux, & in cap. 1. de allodiis, Vancius de nullita. ex defectu iurisdict. num. 10. Couarru. practi. cap. 1. num. 2. & 9. Petra de fideicommiss. quæst. 13 à nu. 555. Menochi. lib. 1 præsumptio. 14. Teninus cautela 129. num. 18. Valasc. de iur. emphiteo. quæstio. 8. n. 21. & 29. Garcia de expens. c. 12. nu. 56. & seq. Pegue. q. crimina. 36. à n. 1. Celsus Hugo consil. 60. n. 8. Dida. Petez in l. 4. tit. 1, glo. 1. lib. 2. Ordinam. Azeue. nouæ Recopil. lib. 4. tit. 1. l. 1. n. 7. & 8 Iaso. in §. item Seruiana, nume. 112. Institu. de actio. Auil. in c. 1. prætor. glos. 1. Auen. n. 2. Bobadilla lib. 2. c. 16. n. 75. ad fin. B. Burgos de Paz in proœm. ll Tauri, n. 294. & seq. & Ludou. Martinez in responso pro regno, à num. 224. Molina in reporto. verb. Perhorrescentia, versi. Perhorrescentia an possit prouideri.

quib⁹ infra agemus. Alio modo cõsiderari valet, respectu alti, supremi, & vniuersalis dominij: quo etiã modo cõsiderata aliquos producit effectus, de quibus infra. Nam verbum, Dominium, † est analogum, cõprehendit nãq; 2
sub se dominiũ directum, & vtile: *b* Rursus, dominiũ directum, aliud est vniuersitatis, quod dupliciter considerari valet, *c* vel respectu vniuersitatis maioris, vt putà regni; vel respectu vniuersitatis minoris, & inferioris, vt putà castri, vel oppidi: Aliud deniq; ue est dominiũ particulare singularum rerum.

His positis, secundó præmittendum est, † quod territorium dupliciter sumitur, primó impropriè, pro iure terrendi, & iurisdictione, *d* quo sensu districtus, & territoriũ pro eodem accipiũtur, & nomina sinonyma sunt, distinctamq; habent rationẽ à causa dominij; *e* quo respectu regio parua, cuiuslibet ciuitatis appellatur territoriũ, seu districtus, cui passiué † adhæret iurisdictio *f*, 4
estq; ius in personis residens tanquam in subiecto animato, respectu territorij, quoad exercitiũ in eo, tãquam in subiecto inanimato, sicut seruitus est in fundo seruiente, vel dominante, *g* ita vt ab eo diuelli non possit. Ita iurisdictio † vniuersalis sine territorio esse nõ potest *h*, 5
certarum verò personarum, *i* benè potest esse sine territorio, quod ita appellatur, † quia intra eius fines, magistratibus ius dicendi, coercendiq; potestas, est tributa: 6
vt regio Cęsaraugustana, vel Oscensis, quę in singulas parrochias, vicos, municipia, & colonias subdiuiditur, vt I. C. *K* dicebat, vrbem Romanam † in quatuordecim regiones fuisse distinctam, singulisq; bi- 7
nis vnam cohortem, cui tribunus præerat, & omnibus Præfectus vigil. Cuius exemplo, in nostra Cęsaraugusta na ciuitate † tribuni quidam plebeij fuerunt instituti, quos vulgus *Cap de guaytas* appellat; Latini autem, Capita insidię, dixere: quia his, qui per singulas nostrę ciuitatis regiones, seu parrochias excubias faciendo, & vrbem pererrãdo, latronibus, cęterisq; improbis, & facinorosis hominibus, noctu insidiabantur præerãt: quibus omnib⁹ præfectus vigil: qui, materna lingua ab Ara-

B obseruan. ité nobiliũ, 3 ibi, Tã directorũ, quã vtiliũ. tit. de for. competé.
C Covar. reg. peccatũ, 2. p. §. 9. n. 8. Leonar. Lesius de iust. & iur. lib. 2. c. 3. dubita. 1.
D c. 2. in fin. de cõstitu. in 6. Clemẽ. ne Romani 1. §. fane, & ibi glo. & Cardi. q. 4 de electio. l. fin. ff. de iurisdic. om. iudi. Ioann. Andr. in c. cũ cõtingat, de for. cõpe. Caballi. millelo. 507.
E l. pupillus, §. territoriũ ff. de verb. sign. Mago. decis. 36. n. 28. Bern. Diaz regu. 50. Caualli. millelo. 42 n. 1. & 2. Caue. decis. 10. n. 1 Feli. in c. Rodulphus de rescrip. & Bart. in l. 1 infin ff. de iurisd. Paul. cõs. 56. li. 2 Baptista Aymo. in tract. de Allubion. lib. 2. ca. 6. n. 10.
F l. more, & Bart. in l. 2. nume. 15. & 16. ff. de iurisdi. om. iud. Petra de potesta. Princ. c. 18. speeiali 394 n. 13. & 14. p. 242. d. §. territorium, Alex. Raudẽ. decis. Pisana 44. n. 5.
G Boer. decis. 227. n. 5. 7 & 9. Hieroni. de Mõte de finibus, c. 11. n. 18. & 19. & c. 77. nu. 1. Bald. in c. 1. col. 2. de allodiis, & in l. 1 § in initio. per text ibi, iũcta l, fin. ff. de offic. præfecti vrbis, Lodolph. Schrade. trac. feudal. tom. 2, p. 10 sectio. 3. num. 172. & seq.
H Alex. cons. 35. n. 2. & 3 & 19. vol 4. l. fin. C. vbi & apud quem In integ. resti.
I glo. in Authẽtica, habita, C. ne filius pro patre, vbi Doctores.
k l. 3. ff. de offic. Præfect. vigil. Ioann. Rosini. de antiquit. Rom. lib. 1. cap. 12. Guidus Pancirolus in vtraq; notitia, li. 1. cap. 27. fol. 19. colum. 1. & lib. 2. c. 6. fol. 120. colu. 2. Petrus Gregorius sintagma. iur. lib. 47. cap. 35. Polidorus Ripa de noctur. tempo. cap. 47. & 48.

ab Arabibus, qui hanc ciuitatem diu vſurpatã tenuerũt, Çabalmetina l vo-
9 catus, quem noſtri Çalmetinã † appellãt. Hi verò qui per regiones regni diſtributi huic muneri incumbunt, Supraiunctarij, appellantur, m & D. Regi, ac Iuſtitię Aragonum ſubſunt: qui omnes pro inſigniis ſuorum officiorum, virgam, ſeu baculum, qui ſignũ iuriſdictionis eſt, Romanorum more ferunt. n Eſt prętea magna regio, plurium ciuitatum, municipiorũ, & cõmunitatũ, quæ ſub vno Pręſide gubernatur, eiſdemque legibus regitur, vt Aragonia, in qua vltra tres plurium
10 † oppidorũ, ſeu vicorum, qui vulgò *Aldeas* appellãtur, cõmunitates, & plurimas Villas regias, Eccleſiæ, Ordinum, & religionum ſunt decem ciuitates, 1 * & plura alia oppida, quæ aſcendunt ad numerum 1432. * 2 & plures Magnates, 3 * ac Illuſtriſſimi Barones regni, ac cum ſex ſuffraganeis 4 * Epiſcopis; vnus Archiepiſcopus Cęſarauguſtanus, qui eſt hodie electus D. Petrvs Gonçalez de Mendoça, cuius aduẽtus ab omnibus maximo cum deſiderio expectatur, cùm in eo notę ſint animi virtutes, ingenij acumen, vitæ ſanctitas, & ſanguinis nobilitas. Etenim, vt inquit Claudianus: *

Quod ſi nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in ſemina cauſæ,
Quis venerabilior ſanguis? quæ maior origo?

Caſtella, quæ nouã, & veterẽ comprehendit; ſub noua intelligas etiã prouinciã Bęthicã, quæ â Vãdalis, *Andalucia*, appellatur; & ſub veteri, regnũ Legionis, & Galletię, in qua ſũt quinq; Archiepiſcopi, ſcilicet Toletanus, qui vltra Hiſpaniarũ primatũ, habet ſub ſe ſex Epiſcopos ſuffraganeos; Cõpoſtellanus quatuordecim; Hiſpalẽſis tres Burgenſis duos, ſcilicet Calagurritanũ, & Pãpilonẽſem, qui â noſtri Archiepiſcopi Cæſarauguſtani ſuperioritate, Sedis Apoſtolicæ authoritate, noſtris tẽporibus fuerũt ſeparati, & ſub Archiepiſcopo Burgenſi cõſtituti; ac deniq; Granatẽſis, qui duos habet ſub ſe Epiſcopos ſuffraganeos. Vltra quæ in temporalibus habet plurimos Magnates, Duces, Marchiones, & Comites. Nauarra, quæ habet Epiſcopũ Pãpilonẽſem, & duos Marchiones & duos Comites. Cathalonia cũ ſeptẽ ſuffraganeis Epiſ

L Hiero. de Blancas in cõment. rerũ Aragonẽſ. ſub tit. de Mauris Cęſarag. pulſis, p. 131. in princip.

M Zurita lib. 4. annal. capi. 108. & tom. 4. lib. 20. c. 72. p. 351. colu. 4. in fin. verſ. eſtaua deſde los tié-

N Bobadi. in ſua politi. lib. 3, c. 2. n. 11. & ſeq. & ibi gloſ. B. Fontã. de pact. dotalib. clauſu. 4 glo. 10. p. 2. nu. 95. & 96. p. 170. Auẽd. de exequen. mand. 2. p. c. 21. per tot. Leli. Zechi de Principe, lib. 1. c. 2 n. 12. verſ. Baculus, p. 26.

1 * Cæſaraguſta caput principale celſitudinis Regũ Aragonũ, Oſca, Iacca, Tiraſona, Bilbilis, ſeu Calatayud, Sancta Maria de Albarracin, Turoliũ, Daroca, Burgia, & Balbaſtro. (it nunc nouit. Ai 2.

2 * Vidi in regiſtris curiarum anni 1495. tẽpore Regis Ferdinandi Secundi.

3 * Dux de Ixar, à quo nomen familiæ. Comes de Luna, loco Comitatus Ribacurtię Regij feudi, quod pacto ad regiam coronã fuit deuolutũ, Aragon. Comes de Aranda, Vrrea. Comes Riclæ, Cobos, Comes Moratæ, Lunæ. Comes de Saſtago, Alagon. Comes Fõtanus, Heredia, Comes de Placencia, Lanuça, Comes de Belchite, Ixar. Marchio de Calanda, Alagon. Marchio de Ariza Palafox.

4 * Oſcẽſis, cuius ſedes vacat obitu D. Berẽgarij de Bardaxi. Tiraſonẽſis D. Martinus Terrer. Balbaſtrẽſis D Ioãnes Moriz de Salazar. Turolẽſis D. Thomas Cortes Albarracinẽſis D. Matthæus Durã. Iaccẽſis electus D. Philippus de Guima ã.

* in laudẽ Serenæ, p. 274

copis, vnũ habens Archiepiſcopũ Tarraconenſem, o D. Ioãnem de Mõcada ex clariſſima familia ortũ, & cãdore animi, ac ſcientia ornatũ, qui (vt inquit Garſias Loiſa Archiepiſcopus Toletanus p de primatu olim cum Toletano contendit: vnum Ducem, duos Marchiones, & vltra ſex Comites. Valentia cum quatuor ſuffraganeis Epiſcopis vnum habens Archiepiſcopum, D. Iſidorum de Aliaga, ſanctitate, virtuteque maxima ornatum, ac in ſacræ ſcientiæ doctrina peritiſſimum, noſtræ patriæ Cæſarauguſtanæ, à qua eſt oriundus, maximũ honoris, & gloriæ (quod talem filiũ habuerit) incremẽtum tribuẽtem: duos Duces, ſex Marchiones, & vltra alios ſex Comites. Luſitania habens tres Archiepiſcopos, Vlyſiponenſem, Eborenſem, & Bracharenſem, cum aliquibus ſuffraganeis: tres Duces, & aliquos Marchiones, & Comites. Maxima autem regio † plures, ac diuerſas, magnas regiones comprehendit intra 11
ſuos fines, & territoriũ, vt Hiſpania, intra quam ſunt magnæ regiones, ſupra numeratæ, q quæ Pyrineis montibus circumſcribitur, ac Herculeis columnis (vltra quas noſtri Reges ſuum extenderũt imperiũ,) limitatur, ac ſub vno catholico, ac domino noſtro Rege Philippo gubernatur, & regitur: quę tamen, ſub maioribus regionibus comprehenduntur, vt ſunt Europa, Aſia, vel Africa. Ex quibus omnibus, licet parua, & magna regio † ſemper ab vno capite regãtur, 12
indeque propriè regiones appellatæ, tamen maximę, & maiores non ſemper, nec neceſſario, ſed ex accidẽti, vni capiti ſubſunt, ac in vnum Regem peruenerũt, licet aliquæ ipſarum, † ita perpetuo ſint vnitę, r vt nulla ratione, 13
ab vna corona, & capite ſupremo ſegregari, & ſeparari, ac diuidi valeant: vt Cathalonia, & Valentia, necnõ Sicilia, Inſulę Baleares, ac regnum Sardiniæ, à regia Aragonum corona. Nauarra, & Granata à regno Caſtellæ: necnon Caſtella à regno Legionis.

Secundo ſumitur territorium, † pro vniuerſitate a- 14
grorum, intra fines alicuius regionis cõſtitutorũ. ſ Ideo territorium appellatum, t quod ab eis territos hoſtes fugaſſent, hi, qui patrio ſolo relicto, vel vi, vel ſponte noua ſedes quęrerẽt: & hoc fundis ſtatuitur, fundique regionibus diuiduntur: quo ſenſu, territorium cauſam dominij reſpicit, quod aliud † appellatur " altum, a- 15
liud baſum: rurſus aliud iuriſdictionis, aliud rerum pertinentium ad communitatem iure vniuerſitatis, & aliud particulare ſingulorũ: & hinc eſt, x quod duo poſſunt habere

O Fontanella de pactis dotalibus, clauſu. 4. gloſſa 11. n. 16.

P in collect. Conciliorũ Hiſpaniæ ad concilium apud Lucum habitum. pagi. 158. in fin. Zurita lib. 1. annal c. 28.

Q Garſias Loaiſa late & eleganter referens in notis ad prædictum concilium apud Lucum, Padilla in hiſtoria eccleſiaſtica Hiſpanię, 1. p. centu. 4. capi. 46. quinque ſedes Metropolitanas antiquas, & earum ſufraganeos refert.

R Marta de iuriſdict. 1. p. c. 26. n. 26.

S l. 3. C. commun. diuidun.

T Baptiſta Aymo. de Allubion. lib. 1. cap. 17. nume. 9.

V Sayrus in claui regia lib. 9. c. 2. n. 7. & 8.

X Bart. in l. 1. §. per hãc, ff. de reiuendicatio & facit rex. in l. 3. eod. titu. & in l. 1. vbi gloſ. ff. de bonorum ppſſeſsio.

habere dominium directum alter in vniuerſo, alter in ſingularibus locis, nec inconuenit, quod Dominus Rex habeat altum, & ſupremum dominium totius Regni, reſpectu vniuerſitatis maioris, & magnæ regionis, y (& hoc dicitur dominium maius,) & quod Barones, reſpectu ſuorum caſtrorum, ſint quoquè domini allodiales, liberi, & abſoluti, cum reſpectu vniuerſitatis agrorum, intra fines alicuius magnæ regionis conſtitutorum, qui ſingulis hominibus, illic inhabitantibus, ſunt diſtributi, poſſit dominium penes priuatum, vno ex duobus modis exiſtere, aut iure feudi, & tunc dominium directum vniuerſi eſt penes Regem infeudantem, z & dominium vtile maius penes Baronem, cui tale caſtrum eſt datum in feudum, ſingulorum vero agrorum dominium directum, penes vniuſcuiuſquè eorum legitimos poſſeſſores, abſq; eo quod in ſingulis rebus alium dominum, vtilē, vel directum agnoſcant. Atquè ita intelligendi ſunt noſtri Doctores, dicentes, quod feuda, in Regno Apuliæ exiſtentia, ſint de directo dominio Regis, licet ipſa maior vniuerſitas, ideſt, totum Regnum ſit feudale Eccleſiæ: Vnde ſi Barones acceperunt caſtra à Rege iure allodij, tunc, licet ſub eius ſuprema iuriſdictione, & Maieſtate Regia ſint, tamen illorum dominiū directum maius, reſpectu vniuerſitatis, habebūt Barones qui illa poſſident:

16 cum longe diuerſum † ſit, habere dominium terrarum, & habere earum iuriſdictionem, quia dominium nihil commune habet cum iuriſdictione, a licet Couarruuias b dominium iuriſdictionis appellet, quod diuerſum eſt ab eius exercitio: c quo caſu eius vaſſalli, in tali caſtro habitantes, habebunt dominium vtile, reſpectu vniuerſi, ſed directum minus, ſingulorum agrorum, qui ab eis poſſidentur, niſi tales agros acceperint à Baronibus in emphiteuſim, aut cenſum; quo caſu tantum dominium vtile illorū habebunt.

His præmiſſis dicendum eſt, quod ſi primo modo ſumatur maioria, † ac

17 ſuprema poteſtas, ſiue loquamur in ſupremo Principe Eccleſiaſtico, cuius territorium, quo ad Eccleſiaſtica, & ſpiritualia, ad totum terrarum orbem extenditur, quia eſt Vicarius Dei in terris, & ideo, ſicut Dei poteſtatem nemo poteſt effugere, ita nec eius Vicarij, nec vlla præſcriptio, vel remiſſio operari poterit, vt quis, quoad Eccleſiaſtica, & ſpiritualia, in finem ſupernatura-

Y Alexand. conſ. 1. num. 40. vol. 5. Surd. deciſ. 288 nu. 3. & 4.

Z Bald. in l. 1. nu. 3. C. vn de legitim. & Surd. vbi proxime, num. 19. 20. & 22. Caldas Pereyra, de renouatio. emphiteo. quęſt. 13. num. 30. Guido, deciſ. 551. glo. & Bart. in prohem. digeſtor. Alexan. cõſil. 76. num. 7. vol. 2. Roland. conſ. 88. num. 7. volu. 1. Nata conſ. 636. nu 42. & 640. num. 7. Aymo. conſ. 896. num. 13. Surd. d. deciſ. 288. num. 19. & ſeq.

A Oldrad. conſ. 176. Bal. in l. à procuratore, C. mãdat. & in rubr. de rerum diuiſ. col. 3. verſ. ſed non ne albeus, & conſil. 138. & 293. & 322. volu. 4. Deci. conſ. 483. num. 9. Burgos de Paz in prohe. ll. Taur. numer. 59. facit tex. in §. Item ſi quis, vbi not. Bald. col. fi. tit. quib. mod. feud. amitta.

B In d. reg. peccatum, 2. p. §. 9. nu 8.

C Abb. Felin. Dec. & alij in cap. prudentiæ, de offi. delega.

naturalem Rom. Pontifici non subsit; *d* quinimo nec ip semet Roman. Pontifex ius hoc superioritatis sibi vlla ratione tollere valet. *e* In supremis Principibus secularibus, † quorum territorium, Regnorum suorum finibus continetur, quoad temporalia idem dicendum est, vt ab eis suprema potestas, & maioria (quæ forma substantialis, & essentialis est maiestatis Regiæ) separari nequeat, *f* imo sit impossibile, aliquem esse in Regno, & de Regno, exceptum, vel exemptum ab hac potestate, quia lex Regia contradicit, *g* & ipsa natura docuit, *h* in qualibet bene instituta Repub. vnum tantum debere esse caput, quod membra sequantur, & cui obediant. Hinc fit, quod cum hoc ius Regium sit inabdicabile à Rege, licet ipse concesserit alicui castrum, sub quacumquè latissima forma, etiam si asserat, in eum transferre omnem suam potestatem, iurisdictionem, & Regalia, & merum, & mixtum imperium, & quodcumquè aliud ius, quod ipse in tali castro habet, vel habere potest, adhuc non censebitur concessisse, (etiam si talem concessionem iuramento confirmasset) *i* hoc ius Regium supremum, quod, vt dixi, à Regia Corona est inse-

18

para-

D Cap. cũ non liceat, vbi Abb. Felin. & alij, de præscriptio. Aimon. de antiq. §. materia, nu. 76. pa. 213. Vasqui. controuer. Illustr. cap. 82. num. 7 in fine, noster Audræas Aniñon de vnitate ouilis, & pastoris, cap. 12. nu. 30. Peregrin. de priuileg. fisci, lib. 1. tit. de his qui iura fiscalia habent, nu. 32. & 59. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 1. § 1. vers. palium, nu. 9. Bellug. in specul. rub. 22. §. & quia, nu. 25. 29. 55. & 61.

E Felin. in cap. nouit. nu. 8. de iudic. Rebuf. cons. 8. pag 17. vers. alias sequeretur.

F Bart. in l. hostes, ff. de captiu. Angel in l. 2. C. commun. de vsucapio. Aymon. vbi supra, num. 72. pag. 212. Mencha. vbi supra num. 7. & lib. 1. cap 2 num. 14. Purpurat. in l. 1. nu 40. ff. de offic. eius, & in l. imperium. num. 297. ff. de iurisdict. omn. iudic. Balbus in tract. de præscrip. 2 par. 5. p. princip. q. 2. Iacobus Cancer. varia. resol. 2. par. cap. 2. á num. 109. cum seq. Couarru. in reg. possessor. 2. p § 2. nu. 8. Beci cons. 15. Afflict. in constitu. Nepolit. in prælud. quæst. 24. num 9 & lib. 1. rub. 47. num. 19. & 22. Bellug. in specul. rub. 1. nu. 9. vbi eius additio. verb. Imperium à se abdicare, & rub. 23. §. dicamus, in princip. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1 § 4. vers. primo itaque, num. 9. & 10. Pirrhus in consuetu. Aurelien. de præscrip. cap. 4. Auenda. cap. 5. Prætor. num. 2. Auiles in cap. 1. Prætor. glos. 1. num. 3. Didac. Perez in l. 5. tit. 4 lib. 1. ordina. colu. 186. Villalobos in suis antinom. lit. P. num. 298. Gregor. Lopez glos. le embargassen, in l. 22. tit. 13. partit. 2. Azebed. in l. 5. tit. 1. lib 4. recopil. Bouadil in sua polit. lib. 2. cap. 16. num. 20. 87. & 218. iunctis allegatis per eum in schol. E. F. G. Beroi. cons. 74. num. 16. vol. 2. Natta cons. 614. num. 12. Surdus cons. 210. num. 55. Cabedo decis. 11. num. 1. & 2. & facit d. l. 9. tit. 13. part. 2. & in argumentum cap. dudum, de præbend. in 6. & cap. veniens. de iureiuran. Marta de iurisdict. 1. par. cap. 20. num. 20.

G Abb in cap. cum non liceat, num. 2. & 13. de prescrip. Roman. cons. 371. num 6. Alexand. in l. more, num. 13. de acquir hæred. Deci. cons. 207. num. 9 Socin. de commun. cons. 275. num 5. in 2. Purpura. in d. l. Imperium num. 169. glos. & DD. in cap. cum inter. de consuetud. Azebedo in 4. tit. 15. l. 1. nu 3. Alexand. in l. filio quem pater, num. 7. de liber & posthu. Iass. in prælud. feudor. num 77. Menoch. de arbitra. centu 6. casu 559 num 7. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 145. Valançuela in defensio. monit. aduersus Ducem & Senatum Venetor. 6. par. nu. 55. pag. 358. Zeballos commu. opinionum, q. 46. num. 6. Surdus cons. 210 nu. 55.

H Cap in apibus, 7. quæst. 1.

I Borrel. in additio ad Beilug. rub. 9. §. 1. B. verb. alienationis, cap. intellecto, & ibi DD. communiter, de iureiuran. Bart. in l. 1. §. plane, num. 5 ff. quod vi aut clam. Felin. in cap. 1. num. 5 de probatio. Cacheran. decis. 139. num. 7. Capic. decis 121. num. 1. Roland. cons. 1. num. 109. & cons. 42. num. 44. vol. 2. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 5. vbi á num. 81. vsque ad num. 120. quindecim regulæ limitaciones adducit, Cancer. variar. resolut. 3. par. cap. 1. num. 152.

parabile, k & à Rege vllo modo alienari nequit, quia lex à principio reſiſtit tali contractui, circa tranſlatio-nem Maioriæ, & ideo etiam iuramentũ adiectum *l* præſumitur per fallacias extortum; nequè etiam regalia illa maiora, in ſignum ſupremę poteſtatis, eidem compe-tentia, quæ lege Regia, in Regni erectione ad ſe, & ma iores ſuos fuerunt tranſlata, quæ, iura maieſtatis pro-pria, nuncupantur: ex eo quod in eis potiſſimum ſupre-ma poteſtas, & dignitas Principis relucet, perſonęquè Principis, eiuſquè oſſibus adhęrent, & tanquam per-ſonaliſſima, eius coronæ ſunt annexa; *m* de quibus po-teſt dici, quod Papinianus, *n* aliud agens, dicebat, me-rum Imperium, quod lege, (intelligo Regia, per Antho-nomaſiam) datur, non poſſe tranſire, quia reſeruata in ſignum ſupremæ poteſtatis non tranſeunt niſi dicatur, *o* & addit, ſed Paulus notat Imperium, quod iuriſdictio ni cohęret tranſire, hoc eſt, quæ iure Magiſtratus com-petunt, etiam ſi meri Imperij ſint, alteri mandari poſ-ſunt, quoad exercitium, cum in iuriſdictione nō ſolum inſit notio, *p* hoc eſt, cauſæ cognitio, ſed etiam Impe-rium, hoc eſt, iuris executio, per ſe, vel per alios, eius nomine facienda: quæ licet Magiſtratus, qui legibus ſubſunt, alteri mandare nequeant, lege prohibente, *q* ta men Princeps, legibus ſolutus, illa alteri mandare po-teſt, *r* nihil de ſua maieſtate diminuendo, à ſe abdican-do, & in alium quemquam transferendo: ſed ſemper, quan-

K Facit l. legatus, ff. de of fic. Præfidis. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re militari, lib. 12. & in l. in ſacris, col. 3. C. de proxim. ſacro. ſcrin. Oſaſ. deciſ. 101. num. 12. Affli-ctis in tit. quæ ſint regal. num. 68. Anto. Sola in cō ſtitu. Sabaud. tom. 1. tit de indulgentijs decreto in-dulgentiam, glo. vna. n. 8. Conrad. in templ. omn. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. verſ. ſecundo, num. 6. ibi. Item ea poteſtas, Iacob. in ſua inueſtitura, ver. de caſtro, nu. 6. Laudens. de Princi-pe, nu. ſeu quæſt. 115. vol. 12. tract. Socin. Iun. conſ. 98. num. 31. vol. 3. Boſius de regalib. num. 25. Natta conſ. 487. nu. 31. Roland. conſ. 1. nu. 144. & conſ. 2. num. 95. vol. 2. & conſ. 4. num. 46. volu 3. Riminal. conſ. 601. num. 92. & 93. Alberic. in l. fin. num. 7. 11. & 12. C. de iuriſdict. om. iudic. Surdus conſ. 47. n. 38. & conſ. 152. num. 36. & conſ. 210. nu. 23. 51. & 55. & conſ. 275. num. 5. & ſeq. & conſ. 311. num. 49. Natta conſ. 179. num. 10. Couar. in pract. q. 4. nu. 1. & 3. Bald. conſ. 333. nu. 2. in 1. & in authenti. quas actiones, num. 14. verſ. ex his apparet, C. de ſacro. ſanct. Eccle. Ayala de iur. & diſciplin. milita. lib. 1. cap. 6. num. 9. & 10. Sanſeuerin. in d. l. Imperium, num. 34. & 35. Farinac. conſ. 3. num. 6. Iaſ. conſ. 123. in fin. volum. 1. Petr. Gregor. in tract. de appellatio. lib. 4. cap. 3. num. 8. Rebuf. de appellatio. art. 1. gloſ. 1. nu. 9. & ſeq. Balbus de præſcrip. 2 par. 5. par. principa. q. 2. num. 2. Maurus Burgius de modo proceden. ex ab rupto. caſ. 69. nu. 3. Sixtinus in tract. de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 3. & ſeq. & num. 75. & 81. Cabedo de-ciſ. 38. num. 2. & ſeq. & deciſ. 40. per tot. & deciſ. 41. num. 5. p. 2. Valaſcus de iur. emphiteo. q. 8. num. 32. & q. 9. Late Seraphinus de priuilegijs iuramenti priuile g. 75. num. 45. Peregrin. de iure fiſci, lib. 1. tit. 3. num. 74. Roſental. de feudis, cap. 5 concluſ. 10. & cap. 9. conclu. 48. num 11. Bardellonus conſ. 51. num. 7. Ioan. Franciſ. à Ponte conſ. 1. nu. 18. P. Molina de iuriſdictione, tract. 5. diſp. 6. nu. 5

L Burſatus conſ. 82. nnm. 18. Carolus Bardelonus conſ. 15. nu. 22. & ſeq. 28. vol. 1.

M Zeballos, commun. opin. q. 46, num. 7. Paris de Puteo de ſindicatu. tit. de exceſsib. Baron cap. 1. nu. 12. & 13. Regner. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 2. & c. 5. nu. 81. & 84. Menoch. conſ. 604. nu. 15. Bellug. in ſpe-cul. rub. 9. nu. 31. Enricus Roſental. tom. 1. de controuer. feudalib. cap. 5. conclu. 2. & ſeq. concluſ. 13. nu. 10. & concluſ. 14. nu. 3. cum ſeq. Gutier. lib. 7. pract. quæſt. q. 5. nu. 14. cum ſeq.

N l. 1. §. qui mandatam, ff. de offic. eius.

O Roland. conſ. 75. nu. 2. vol. 3. Siluan. conſ. 45. nu. 46. Gra-mat. conſ. 6. nu. 9. Ruin. conſ. 104 nu. 13. vol. 3. Franchis deciſ. 275. num. 5. & 8. & alij relati á Mauro Bur gio. de modo proceden. ex abrupto, q. 53. n. 4.

P l. 5. ff. de ſent. & de re iud. l. notioné. 99. ff. de verb. ſig.

Q l. ſolent, ff. de offic. Proconſul. l. nemo poteſt gladij, ff. de reg. iur.

R Bart. in l. 1. n. 9. Iaſ. 62. Deci, 83 Curt. Iun. 73. Rimin. Iun. 612. ff. de offi. eius. Ioſeph. Gonza. var. quæſt. c. 19. n. 2. cum duobus ſeq. Albeti. in d. l. fin. num. 11. C. de iuriſdict.

quantumcumquè alteri mandet iurisdictionem, reseruando penes se iurisdictionem illam supremam, de qua dicebat Bald. ſ quod non est in marsupio Principis, nec potest habere vrbem venalem, & sibi parem in Regno creare, t atquè ita, respectu vniuersi, † suprema iurisdictio, & obedientia à priuato præscribi nequeunt, etiam præscriptione immemoriali, u (licet non desint contrarium sentientes, x) quia nec capax est, vt hæc ab eo possideri valeant, & si aliquis illa possideret semper diceretur esse in mala fide, quia lex resistit, & quando ius resistit potest semper allegari mala fides aduersus tempus vt cumquè longissimum. y Imo cum Regnum sit indiuisibile, z nec priuilegio, nec pacto, ab ipsomet Principe supremo cum subdito inito, poterunt hæc transferri, priuatiue ad Principem, in derogationem suæ superioritatis, & auctoritatis Monarchicę pręiudiciũ: licet iurisdictionem inferiorem, non sit inconueniens, aliquando priuatiue ita transferri, vt ad eum amplius per appellationem, vel recursum non refluat, a tamen ea, quæ ad decorem dignitatis Regiæ sunt necessaria, vt suprema iurisdictio, & obedientia, priuatiue, transferri nequeunt. 19

S In cap. intellecto. nu. 2. de iureiurand. & in l. 1. n. 6. de offic. præfec. vrbi, & in l. 1. nu. 22. C. de seruitu. & aqua, & cons. 326. in 1. Afflict. in cap. 1. §. si quis feudum, num. 16. tit. quib. mod. feud. amittat. Natta cons. 402. nu. 20. & cons. 636. n. 51. 52. 167. 169. & seq. & cons. 640. num. 43. Auiles in cap. 1. Prætor. glos. 1. nu. 3. Bellug. in specul. rub. 1. nu. 9. & ibi Camillus verb. Imperium & rub. 23. §. dicamus, nu. 1. & vers. sed pone, nu. 12. Xuarez allegat. 9. num. 7. Angel. in l. prohibere, §. sed si permisserit, nu. 2. ff. quod vi aut clam. Albaro tus in tit. de pace iuram. firman. §. ad hæc, num. 2. Peregrin. de iur. fisc. lib. 1 tit. 3. habentes iura fisci, an possint, nu. 71. Loazes in respon. pro oppido de Mula. in 1. fundamen. pro parte dicti oppidi, nu. 5. fol. 18. & in responsio. ad illud, pag. 236.

T Beroi. cons. 74. nu. 16. vol. 2 & alij relati à Marta de iurisdict. 4. par. casu 196. num. 4. Rolan. cons. 1. num. 144. volu. 2. & cons. 4, num. 46. volum. 3.

V Cap. cum inter. vbi glos. fin. de consuetu. Azebed. in 4. tit. 15. l. 1. num. 3. DD. communiter in d. l. Imperium, vbi Purpurat. num. 168, & 297. cum seq. & in l. 1. num. 40. ff. de offic. eius, Bouadil. in sua politica, lib. 2. cap. 10. num. 44. & cap. 16. num. 218. Gouar. in reg. possessor. 2. par. §. 3. nu. 2. Deci. consil. 307. nu. 9 Bald. in prohem. feud. num. 32, Casaneus in catalog. glor. mun. 5. par. considerat. 24. casu 166. Aymon. de antiquita. 4. p. sectione materia. num. 72. & seq. Mencha. controuer. illustr. lib. 1. cap. 2. num. 14. Quintana Dueñas de iurisdict & Imperio, lib. 2. tit. 2. num. 20. & seq Lesius de iusti. & iur. lib. 2. cap. 6. dubitatione 12. pag. 66. Enric. Rosenthal. tom. 1. controuer. feudal. cap. 5. conclus. 16. num. 1. & ibi allegati per eum, lit. A.

X Allegati per Rosenthal. vbi proxime. pag. 124. num. 2. lit. B. & lit. C. pag. 125. elegans cons. Baldi 439. per tot. vol. 3.

Y Surd. cons. 115. num. 21. & sequen. & cons. 276. num. 18. & seq.

Z Bald. in l. hoc amplius, C. de fideiussor. Menoch. cons. 304. num. 10, Beroi. cons. 74. num. 22. & seq. in 1, Rebuf. cons. 146. vers. Primo quidem, Fabius Ana. allegatio. 130. nu. 22. & seq. Burgius de modo procedé ex abrupto, quæst. 55. num. 2. & seq. Beroi. quæst. 60. num. 8. Surd. cons. 267. num. 7 & seq. Alexand. Raudens. respon. 1. num. 263. & 435. Afflict. decis. 122. num. 3. Camerarius lib. 2. decis. 54. num. 8. Natta cons. 487. num. 24. & 30. Bald. in l. 1. §. initio, num 9. ff. de offic. perfec. vrbi. Alexand. in l. filio quem pater, nu. 15. ff. de liber. & posthu. Ias. in prælud. feud. num. 77. & in l. Imperium, num. 20. & ibi Longobal. nu. 256, ff. de iurisdict. omn. iud.

A Gutierrez lib. 3. pract. q. 25. num. 10 & 11. Ruinus cons. 7. nu. 6. vol. 4. Menoch. de arbitrar. lib. 1. q. 40. num. 7. Ias. cons. 161. in princ. vol. 2.

queunt. *b* Quod si de facto, priuilegio, vel pacto fuerunt translata, poterit illud pactum, seu priuilegium Princeps pro libito reuocare, imo rescindere debebit, *c* quia cum Regnum sit quodam corpus sphęricum, vt significat Corona, & per consequens omnium perfectissimum, deforme redderetur, si ab eo quælibet pars, etiam minima, auferretur, quæ ad decorem dignitatis Regiæ esset necessaria, & esset (vt inquit Baldus) *d* homicida suæ dignitatis talia concedens. Et ita fuit reuelatũ Beatæ Brigitę, *e* non licere Regi in præiuditium successoris, Regnum diuidere, nec eius partem notabilem ita alienare, vt successor illam reuocare non possit.

Respectu certę rei, personæ, vel actus, poterunt aliqua Principi reseruata, in signum vniuersalis, & supremæ iurisdictionis, vel ab eo concedi, vel ab inferioribus tempore immemoriali præscribi: *f* excepta tamen semper superioritate, & obedientia, quę (vt diximus) sua natura inpręscriptibiles sunt; itaquè, eo casu non supremam potestatem, & iurisdictionem ex concessione, vel præscriptione adquiret, sed tantum facultatem, ad actus expediendos, & habendos effectus ex tali potestate resultantes, ab eam radicitus habente communicatã, quasi prima eorum causa penes Principem supremum potentius resideat, ac remaneat, ex eaquè, non priuatiuè, sed cumulatiuè, in dubio ad inferiores, in suis locis, seu castris, tanquam ad causas secundas, potestas talia efficiendi emanauerit: *g* vel supremi Principis concessione,

B Thom. Gramat. vot. 28 Natta consil. 185. & 614. num. 12. & 17. & 636. n. 169. cum duob. seq. Gail. de pace publica, lib. 1. c. 2. à num. 18. Afflict. in prę lud. ad constitu. Neapol. quæst. 24. nu. 9. Rolan. d. consil. 1. nu. 168. & 169. volu. 2. Ioan. Igneus in l. donationes quas Diuus, sub nu. 30. & 34. C. de donatio. inter. Oldrad. consil. 232. Alexan. consil. 24. nu. 22. vol 5. Paul. consil. 70. nu. 7. vol. 1. Bouadil. plures referens in sua polit. lib. 2. cap. 16. nu. 218. lit. F. G. Bosius in praxi, tit. de crimine lesæ maiest. n. 99 vers. contra &, num. 100. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 26. part. 2. glos. non lo podrian fazer, & in d. l. 22 tit. 13. glos. o le embargassen, part. 2. Innocen. in cap. olim causam, nu. 8. de restit. spoliat. Bald. in l. 2. num. 76. circa fin. C. de seruitu. & aqua. Beroi. consil. 74. num. 16. volu. 2. Luys Valle de la Cerda en sus discursos en materia de estado, fol. 33. & 34. Leazes pro oppido de Mula, dubita. 1. fundamen. 1. pro Marchione, nu. 17 p. 80. Mising. cent. 5. obseru. 8. C Rubeus Alex. consil. 50 nu. 6 & 7. Bursat. consil. 131 nu. 91 & Surd. consil. 210. nu. 62. & alij sup. relati.

D In c. licet causam, nu. 7 de probatio. Lucas de Pena in l. contra publicam, col. 2. vers. sed pone Rex. C. de re militari, lib. 12. & in l. quicumque, C. de omni agro deserto.

E Lib. 4. suarum reuelationum, cap. 1. pag. 205.

F Cap. 1, ibi, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur, tit. quæ sint regalia, Bellug. in spec. rub. 22. §. & quia, nu. 40. & 41. Franch. decis. 125. Cancer. variar. resol. lib. 2. cap. 2. nu. 115. Cabedo decis. 19. nu. 3. p. 2 Peregrin. de iur. fisci, tit. de his qui iura fiscalia habent, nu. 100. Caballin. milleloq. 42 nu. 12. & 13. Anto. Oliban. de iur. fisci, c. 6. nu 14. Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. c. 1 §. 4. vers. 1. num. 9. & 10. Guid. Papa, q. 548. Cacheran. consil. 34. nu. 46. Beroi. consil. 136. nu. 9. & seq. vol. 3. Bosius in praxi, tit. de regalijs, nu. 21. Restaur. Castaldus. de Imperatore, q. 54. & Corset. de potesta. Regia, q. 101. Port. Imol. consil. 87. num. 6. & & seq. Iaf. consil. 10. in fin. vol. 3. Aymon. consil. 135. nu. 3. Natta consil. 179. num. 24 Farinac. consil. 3. nu. 7.

G Surd. consil. 1. num 74. lib. 1. Anto. Scapus de iur. non scripto lib. 2. cap. 1. Sigismund. Scacia de iudici. c. 66. num. 5, Bald. in l. qui se patris, num. 13 C. vnde liberi, & consil. 326. Rex Romanorum, in fin. lib. 1. Cabedo decis. 13. per tot. 2. par. Signorol. consil. 108. num. 13. Alciat. consil. 103. nu. 6. 9 & 10. vol. 5. Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 53. & seq. cum alijs relatis per Maurum Burgium de modo procedendi ex abrupto, q. 55. nu. 5. & q. 56. num. 3. & 4. & q 72. per tot. & Enrric. Rosenthal. controuer. feudal. tom. 1. cap. 5. conclu. 5. num. 1. A. pag 115. & conclus. 15. num. 1. A. pag. 124. & conclus. 18. num. 2. & ibi allegati. B. pag. 126.

H Bart.

ne, & priuilegio, & vsuali consuetudine, spatio tanti tẽporis, cuius initij memoria non extet, in contrarium præscripta; sed aliqui, † nec non aliquæ ciuitates, territorium liberum, ab omni recognitione superioritatis, & obedientiæ, vsurparunt, & conseruant,[h] ac tanquam Vicarij perpetui Imperij, vel alterius Principis supremi (intra quorum magnam regionem, tale eorum territorium, ac parua regio constituta, ac sita est) regalia iura exercent. Non quod ex hoc supremam potestatem acquisierint, quam Principes magnę regionis domini, vt supra dictum est à se abdicare non potuerunt, & licet quoad suos subditos illam habere videantur,[i] tamẽ cum illam vniuersalem ex qua maiestas oritur non habeant, nõ Maiestatis, sed Excellentię, vel Dominationis titulo decorantur, vel etiam Altitudinis, hi qui Maiestati proximi sunt, habent tamen supremę potestatis effectus expediendi facultatem. k Nec mirum, cum fons † originarius omnium iurisdictionum sit consuetudo, easquè posse tribuere, notissimum sit. l Et hoc non solum procedit, quoad iurisdictionem ordinariam, sed etiam

20

21

H Bart. in l. 2. num. 2. de iur. fisci, & in l. hostes, in fin. ff. de captiu. Abb. in c. super quibusdam, nu. 2. de verb. signi. Bald. cons. 201 in fin. vol. 2. & cons. 267. nu. 8. & 9. volu. 1. Bursat. cons. 160. num 61. & cons. 127. num. 25. Balbus de præscrip. 2. p. 3. p princip. q. 6. num. 13. Alex cons. 4. num. 9. vol. 1. Aymon, consil. 135. nu. 2. & 3. Deci. cõsil. 85. nu. 2. Curr. Iun. consil. 158. num. 11. Roland. cons. 89. num. 10. & cons. 91. num. 3. & 4. vol. 2. & cons. 29. nu. 20. vol. 1. Anton. Scapus de iur. nõ scripto, lib. 2. cap. 1. n. 7. Gail. lib. 2. pract. obserua. 31. n. 4. & obser. 57. num. 7. Aymon de antiq. p. 4. vers. materia, nu. 22. Decian. resp. 18. nu. 123. vol. 1. & resp. 41. nu. 103. vol. 2. & resp. 40. nu. 58. vol. 4. Capicius decis. 129. num. 2. Cardin. Tuscus conclu. 550. num. 11. & conclus. 671. nu. 3. lit. P. & conclu. 40. n. 27. lit. T. Gabriel. de prescrip. conclus. 1. nu. 25. Menoc. cons. 962. num. 27. Costa de facti scientia, & ignoran. inspectione 72. num. 11. Monald. cons. 117. nu, 18. vol. 1. Mascard. de probatio. conclus. 424. num. 40. Peregrin. de iur. fisci, lib. 1. tit. de his qui iur. fiscal. habent, nu. 64. lib. 1. & lib. 6. tit. de præscriptio. fisca. num. 14. & seq. Carauita ritu Neapolit. 259. num. 10 cum alijs relatis à Marta de iurisdict. 1. p. c. 35. num. 8. & 9. Hortens. Cabalcan de brachio Regio, p. 1. n. 41. Petra de potesta. Princip. cap. 3 q. 4. per tot. & cap. 6. nu. 75. & seq. Mauro Burgi. de modo proceden. ex abrupto. q. 69. nu 6. & à Sixtino de regalib. lib. 1. cap. 4. nu. 73. & seq. & cap. 5. num. 121. & á Rosenthal. controu. feudal. tom. 1. cap. 5. conclus. 13. num. 3. & 8. lit. B. & C. pag. 122. & 123.

I Ias. cons. 235. num 1. lib. 2. & cons. 100. num. 2. lib. 4. & cons. 70. col. 4. lib. 3 Roland. cons. 26. & cons. 29. nu. 24. & 30. & cons. 86. num. 13. lib. 1. & cons. 4. nu. 42. lib. 3. & cons. 1. nu. 49. & de lucro dotis, q. 3. nu. 8. Bald. in l. more, ff. de iurisdict. om. iud. & in l. recepticia, 2. C. de constituta pecunia, & in l. exemplo 7 C. de probatio. & cons. 188. nu. 6. 2. p. & cons. 234. p. 3. Paul. de Castro cons. 34. lib. 2. Alexan. cons. 2. num. 9. vol. 1. & cons. 1. nu. 29. in 5. & cons 12. num. 9. in 7. Barbat. cons. 34. nu. 62. lib. 2. Cuman. cons. 158 & 172. Socin. cons. 3. & 66. lib. 3. Curt. Iun. cons. 1. num. 29. & cons. 61. num. 9. & cons. 100 nu. 2. Albert. Brunus cons. 3. num. 7. & cons. 19. num. 4. & cons. 45. num. 18. & 19. Decius in cap. pastoralis in princip. nu. 2. de appellatio. & cons. 191. Calcan. cons. 2. 7. & 26. Ruin. cons. 200. nu. 2. lib. 3. & cons. 130. num. 2. lib. 5. Socin Iunior cons. 4. num. 18. & cons. 17. num. 10. & cons. 60 num. 7. & cons. 76. nu. 11 & 14. & cõsil. 92. num. 2. & 7. lib. 4. & cons. 73. num. 4. lib. 1. & cons. 33. nu. 9 & cons. 76. nu. 1. & cons. 93. num. 3 & cons. 98. nu. 1. & 136. nu. 1. lib. 3. Bertrand. cons. 360. nu. 4. lib. 1. & 156. lib. 3. Neuizan. cons. 26. nu. 1. Aymon, cons. 135. vol. 2. Curtius Senior consil. 73. nu. 28. Natta cons. 487. nu. 9. Roman. cons. 59. n. 7. et ibi additio. Mandos. Cacheran. consi. 155. nu. 1. Bursat. consi. 4. nu. 20. lib 1. Riminal. cons. 25. nu. 49. et consil. 57. nu. 17. et cons. 68. nu. 18. et 221. n. 2. cum seq. Ascan. Clemens in tract. de patria potest. efectu, 2. n. 41. Casane. in catalog. 5. p. considera. 56. Paul. de Orian in repet. l. 1. nu. 6. ff. de officio eius.

K l. 2. innota glos. C. de offic. eius, qui vicem alterius. Peregr. vbi sup. tit. 8. de præscrip. fiscal. lib. num. 10. post Bald. in authen quas actiones, num. 14. C. de sacrosanct. Eccles.

L Decian in tract. crimin. lib. 4. cap. 27. num. 6. Aymon. cons. 238. num. 7. Paris. cons. 25. num. 56. vol. 1. Surd. cons. 465. num. 4. Bald. cons. 439. num vol. 3.

etiam quoad imperiosã, altam, & bassã, *m* quæ iurisdictionẽ brachij regij importat, *n* quia habet vim priuilegij, cõcessi à supremo Principe, & cũ eo per omnia adęquatur. Si verò secũdo modo sumatur † territoriũ, supremaq; potestas, bene potest inferiori subdito, priuatoq; competere, intra fines alicuius castri, vel loci, quæ sub Principis supremi magna regione sint cõprehensa; & hoc respectu aliquorũ effectuũ, ex ea resultãtiũ, dũmodo eius supremã iurisdictionẽ agnoscant: nam quãuis Baroniæ sint quędã prouinciolæ, *o* habeantq; sua regimina, & iurisdictionẽ per se, cum tamen eam nõ iure proprio, sed vsurpatam, seu præscriptã habuerint; maioriã, & supremi capitis potestatẽ, quam præscribere nõ potuerũt, tam respectu supremę iurisdictionis, quàm supremi dominij agnoscere tenẽtur, aliàs essent acephali, licet talis eorũ pręscriptione vsurpata potestas, plures maiorię effect' producat, quorũ pręscriptio, vel à Principe supremo facta cõcessio, ita tãquam odiosa, erit restringẽda, vt solũ id cẽseatur pręscriptũ, quod possessum, & solũ id cõcessum, quod priuilegio expressum fuerit: nec ex pręscriptione, seu cõcessione specierũ, seu effectuũ, sumi potest validũ argumentũ, ad pręscriptionẽ, seu cõcessionẽ generis & causę, *p* vtpute, si aliquis ius legitimãdi, aut creãdi notarios pręscripserit, cũ creatio notariorũ sit de regalibus, *q* (provt prę scripserũt *r* Barones, & aliquæ vniuersitates *s* in regno Aragonũ ius creãdi notarios ad cõficiẽdũ instrumẽta intra suũ territoriũ): tamẽ, nõ exhoc, ad cæterorũ iuriũ regaliũ pręscriptionẽ inferretur, quo sensu aliqui viri doctissimi nostros Barones appellarũt regulos, quẽadmodum Cæsar, qui nobiles Gallorũ, quod in vassallos habebãt vitæ, necisq; potestatẽ, eodẽ nomine cõdecorauit, ac in tãtum hoc aliquibus, adulandi gratia, fuit suassum, vt audierint, sibi licere, intra suum minimum territorium, ea omnia, quæ Regi, intra maximum, ratione supremæ potestatis licent. Quod, quam falsum sit, nemo est qui non videat, cum iura, quæ in Rege regalia sunt, si ad priuatum perueniant, iam non possint regalia appellari, aliàs esset maximè monstruosum, in eodem corpore plura capita, atque intra vnam magnam regionem plures supremos Prin-

22

M Cephal. consi 39. numc. 12. Monald. consi. 112 nume. 20. & sequen. volu. 2.

N Cabalca. de brachio regio, par. 1. num. 132. Burgius de modo procedendi ex abrupto, q. 69. n. 10 & 11.

O l. si eadem, ff. de offic. Assessor. glo. ideſt in l. fin. C. de præscrip. long. temp. Bald. consi. 183. in princ. volum. 2. Bellug in specul. rubr. 23. sed pone nume 16.

P Boer. decis. 10. num. 12 & 13. Bellug. in specul. rubr. 23. §. dicamus, num. 6. versic. vnum tamen scias. Regnerus Sixtinus, de regalib. lib. 1. cap. 5. nu 171 & seq & alij allegati à Rosentha. controuers. feuda. com. 1. cap 5. conci. 18 nume. 1. littera. A. pag. 126.

Q Innocent. Imola, & alij in capit. cum P. tabellio, de fide instrumen. Aymon consil. 338. nu 2. Sixtin. de regalib lib. 2. capi. 15. n. 11. & seq. Camill. Borrel. de Regis catholici prestantia, c. 30 nu. 3. & seq. Alex. consi. 95. n. 4. volu. 1. obseruan. nota quod tres, tit. de for. comp. Moli. verb. Notarius, vers. Notariorum creatio.

R for. a la creacion, titu. de tabellion.

S for. item los escriuanos, titu. priuilegium generale. obseruant. item quod dicitur ibi de scriptoribus, titu. interpre. qualiter, & in quibus.

cipes reperiri: quod enim † Castrensis, t & alij Doctores tradunt, de Principe inferiore, habente supremam potestatem, & iura imperij, ad magnos Duces, Marchiones, & Comites, qui Principes appellantur 23
" superiorem, de iure, vel de facto non recognoscentes, aut ad alios, qui etsi recognoscant Pontificem, aut Cæsarem, eorum tamen Vicarij perpetui sunt, referri debet: x quia licet eorum paruum sit territorium, tamen in eo non recognoscunt aliquem, in superiorem, ratione iurisdictionis & dominij, nec enim est vis facienda in nomine, an appellentur, Duces, Marchiones, Comites, seu Barones, sed in qualitate regiminis, ac magnitudine potestatis: potiusq; considerandi sunt, realitate inspecta, quam nudis rerum vocabulis. y Nec contradicit, quod supremam potestatem quis habeat in aliquo territorio, licet, ratione feudi franci, alteri fidelitatem spõdeat, in signumque illius aliquid annuatim prestet, vt exemplificat Socinus Iunior z in Rege nostro, quem refert singulis annis, pro inuestitura Regni Neapolitani, vnam equinam albam Romano Pontifici tribuere: idemque procedit in quibuscumque alijs, perpetuo inuestitis de aliquo castro, vel oppido, ab Imperatore, vel Papa, seu alio supremo Principe. a Nec enim deterioris debēt esse conditionis, quod, ratione inuestituræ, Cæsarem, vel Papam superiorem recognoscant, quam essent, si de facto à recognictione se subtraxerint. Vnde in his omnibus verificari poterit decisio

T consi.34.col.fin.vol.2. Corne.consi.200.n.3.vo. lu 1.Aymon d.cons.135. à n.2.et per tot.Socin.iu ni.consi.76.& 98.nume.1 & 107.nume.7.10.& 20. & 126.volu.3.Anton.Scapus de iure non scripto, lib.2. cap.1.& 2. noster Martinus Monter [doctissimus supremi Aragonum Consilij olim Regens de cis.8.num.21.& 22. Bald, consi.267.num.9.volu.1 Raudens.de analogis,capi.28.num.5.& seq.Peregrin.de iure fisci,lib.1.titu.de his qui iura fiscalia habent,num.79.Horatius Carpanus in prefatione ad statuta Mediolani, á numero 5. cum sequen.

V cap.1.de prohibit.feu. alienat.per Federic.ibi, à Principibus Italicis, Sixtinus de regalib.lib.1. c.4. n.24.

X Bald.dicto consi.268. num.4.vers.secundo præmitto,& num.9.lib.1.& cõsil.457.n.5.& consil.359. lib.3.Aymon d.consi.135 n.4. Purpurat.in d.l.imperium,à num.48.Auen.de exequen.mandat.c.5.n.5 & c.9.n.1 & c.12.n.24.in princ.Azebed.lib.4.nouæ Recopilat.tit 25.in princ.5.Nata consi.661.& Osasc.decis.101.num.3.noster Didacus Morlanes in respons.pro regno,1 par, num.1500.& 1501.Bosius in titu.de aquis & fluminib.num.14.Belluga in specul.rubr.§.& quia quotidiana,num.54. Aymon Parmensis de allubionibus,cap.15.num.12.1.Ruinus consil.39.num.17.volum.1.Cæpola de seruitut.rusticor.cap.31.num.4.Casaneo in catalo.glor.mun.par.5.consideratio.24.num.164.Abb.in cap.cum te,nume.19.& 20.de re iudic.Fulvius Pacianus de probatio.lib.2.c.18.nume.21.& 22.cum aliis relatis per Sixtinum de regalibus,lib.1.cap.4.n.87.& c.5.n.122.& Schraderum tractat.feudalis,p.10.sectio.1.num.33 pag.21.

Y Bald.consil.228.sub nume.6.lib.1.& consil.291.lib.2.Tiraquel.de retractu lignag.§.32.glos.1. nume.35.Rosenhta.controuers.feuda.tom.1.c.5.concl.13.

Z in dicto consilio 126.nume.39.volum.Freccia lib.1.de subfeudis,titu.de antiquo statu regni, nume.58.fol.69.

A Carpanus in præfatione ad statuta Mediolan.numero 10.Curtius iunior consilio 61.numero 9. Socinus Iun.consilio 76.num.1.& 2. volumine 3.Suarez in suis communibus, verbo, Duces, Rolandus consilio 76.nume.1.& consilio 91.numé.17. volumine 2. Alciatus consilio 201. nume.22. Anton.de Sola in prooem.constitu.Sabaud.glos.3.nume.13.& 14.Purpuratus in l.1.sub nume.238.versicu. Tertio fallit.ff.de offic.eius.

cisio Baldi *b* asserentis valere eorum testamentũ, cõditum omissis solẽnitatibus iuris; quod tamen nõ procedet in ijs dominis, qui, etsi habeãt in aliquo castro merũ, & mixtum imperiũ, & omnimodam iurisdictionẽ, si tamen adhuc aliquẽ in superiorem recognoscant, testari, omissis solẽnitatibus iuris, non valebũt. *c* Quod maximè notandũ est, pro Baronibus nostri regni, in quo solus
24 D. Rex † est, (qui aliquem in tẽporalibus in superiorem non recognoscit) fundatã habet intentionem circa iurisdictionẽ *d* vniuersalẽ, nõ solum respectu dominii ipsius iurisdictionis, verumetiam respectu possessionis; in his namq; quæ sibi vt Regi competunt nunquam ligat sine possessione: quod intelligendum est, de iurisdictione suprema, & alto dominio, respectu vniuersi, in toto regno: nam respectu exercitij iurisdictionis in ciuitatib', villis, & locis regalibus: *e* aliquando vidimus, 1 * in iudicio possessorio inferiori, qui priuilegio regio nitebãtur, occubuisse: licèt postea in articulo proprietatis obtinuerint, quia vniendi, diuidendi, ac dismembrãndi iurisdictiones, facultatẽ in locis regalibus, non est dubium ad D. Regem pertinere, qua vsus Philippus Rex noster 2 * diuisit iurisdictionem oppidi de Castejon de Monegros, à iurisdictione villę de Sariñena, in qua antea exercebatur; & iurisdictionem loci de Cariñena, à iurisdictione ciuitatis Darocæ; & iurisdictionem Alcorisę, & aliorum vicorum, à iurisdictione villæ de Alcañiz; neque vniuersitates, in quibus antea iurisdictio exerceri consueuerat, grauari, ex hoc iudicatum fuit, cùm penes illas non esset iurisdictio actiue, cum non ad illas, sed ad Dominum Regem creatio officialium eam exercentium expectaret, sed tantum passiue, quæ non læditur, nec violatur ex tali diuisione, cum

B in l. sancimus, in princ n. 5 vers. recordor, C. de donatio. sequitur Corne. cons. 200. col. 2. li. 1. Boer. decis. 228. nu. 7. Bened. in c. Rainutius, verb. testamentum, el 1. num. 20. Paz in l. 3. Tauri, 1. p. concl. 4. n. 718 & seq.

C Burgos de Paz vbi proxime, n. 722. & Soci. iuni. consi. 138. n. 4. & 5. p. 1.

D Couar. pract. quæst. c. 1 n. 9 & c. 17 n. 6. vers. primo, & lib. 1. var. c. 16. n. 10 & seq. Roland. cõs. 89. nume. 24. cum seq. vol. 2. Peregr. de fideicom. art. 52. n. 41. & de iur-fisci, tit. 8. de præscript. n. 24. Cancer var. resol. lib. 1. c. 11. n. 34 & lib. 2. c. 2, n. 306. & 307 & lib. 3. c. 14. n. 42. & 43. allegans nostrum Portol. in schol. ad Moli. in § possessio, n. 27. Moli. verb. iurisdictio, vers. 1. Azebedo in 4. tit. 1. l. 1. nu. 15. & 16

E Gutierez lib. 3. practi. q. 19. nu. 17.

1 * in curia D. Iustitiæ Aragonum in processu Iuratorum de Sariñena, super aprehensione 14. Aprilis 1589. in articulo litispendentiæ contra Castellon de Monegros.

2 * in processu Iuratorum de Sariñena in articulo proprietatis die 23. Octobris 1593. et in regia Audientia in processu procuratoris fiscalis, et Iuratorum de Alcorisa super appellatione die 8. Octobris 1605. cuius sententiæ motiua referuntur à D. Ludouico Casanate post consi. 44. in quo, et consil præced. late, elegãter, et erudite suo more

prosequitur, et post eum D. Sesse decis. 187. in 2. Vrsilis ad Afflict. decis. 254. nume. 2. Gutier. de iuramento confirm. p. 1. c. 58. n. 5. Thesaur. decis. 142. Couar. in pract. cap. 1. num. fin vers. primum etenim. et cap. 37. num. 7. vers. secundo maior, Iacobus Cancer varia. 3. par. cap. 3. à num. 395. vsque ad nume. 426. et cap 9. à num. 28. cum seq. facit l. 1. C. de metropoli, Beryto lib. 11. l. si eadem, ff. de offic. Assessor. §. illud autem, in Authent. §. iudices sine quoquo suffrag. cap. sicut vnire, de excessu Prælato. glos. et Doctores in cap. i. ne sede vacante. Francus, et alij in cap. cum Episcopus, de offic. ordinar. in 6. Xuarez allegat. 7. Alber. Brunus consi. 120. 139. et 142. volu. 2. Cabalca. decis. 4. n. 7. et seq. p. 2. Vicent. de Franchis decis. 22. n. 1. p. 1. Patian. de probatio. lib. 1. c. 22. Fabius de Ana. consi. 59. n. 44.

1 * l. hacte-

cum inter ſuos ſingulares ius, vt antea per officiales red datur, ſolumque D. noſter Rex, (vt optimus paterfamilias, ſolet facilioris culturę cauſa, fundū diuidere, 1 *) has diuiſsiones exercitij iuriſdictionis cōcedit pro bono iuſtitię, vt facilius miniſtretur: reſeruata cōmunione, reſpectu proprietatis, ita vt paſcua, termini, & montes communes maneant: dubium verſatur in locis, quæ †ſua nō 25
ſunt, cum in illis nulla pro D. Rege adſit pręſumptio, quoad exercitium iuriſdictionis, imò forus reſiſtit, *f* & dominis locorum *g* videtur aſſiſtere: & ideo, † ſi in 26
quaſi poſſeſsione iuriſdictionis ſint, etiam non docto de titulo, in poſſeſſorio inferiori obtinebunt: *h* & illis etiā prędicta ratio videtur conuenire, nihilominus tamē in locis Eccleſię & religionis prętendit D. Rex nō poſſe fieri diſmēbrationes circa exercitiū iuriſdictionis, ſine eius expreſſo conſenſu; quia vt dicebat Baies *i* * ſunt quaſi vſufructuarij, quibus nec in melius * mutare formam rei ſine voluntate domini proprietarij, eſt permiſſum; quod nō procedit in dominis ſecularibus, cum pro eis, in ſuis locis adſit fori præſumptio reſpectu dominij, *l* quod ſint domini allodiales, liberi, & abſoluti; ſaluo honore, & maieſtate domini Regis, cui, reſpectu magnæ regionis, ſub qua, talia caſtra, & loca ſunt conſtituta, ſubſunt, reſpectu vero iuriſdictionis, nō ſimpliciter, †ſed ſecundū quid iuriſdictionis dominiū, plenū, & ab- 27
ſolutum habeant; ex quo in illis domino Regi aliqua iuriſdictionalia ſunt reſeruata, vt cōcedere reſcripta perhorreſcentię: *m* etſi negligens dominus ſit (vt dicebat noſter Molina *n*) in exercendo iuriſdictionem, poterit D. Rex ratione ſuæ ſupremę & habitualis iuriſdictionis eam reaſſumere, & ad actum reducens ſuam

1 * l. Gaius, 88. §. 1. ff. de lega. 2. Rolan. conſ. 80. nume. 32. vol. 1. ex qua ratione fuit per me prouiſa firma in proceſſu magni magiſtri Iuratorum de Santo Ied, ſed poſtea D. Archiepiſcopus fecit diuiſsionē loci de Andorra cum facultate & voluntate expreſſa D. Regis.

F vt in priuileg. generali Aragonū. §. item del mero, verſ. E queel ſeñor Rey Mol. in d. verb. iuriſdictio verſ. prædicta procedunt in locis regalibus, fo. 198 col. 2. & verb. firma, de firmātibus contra iura regalia. ver. die 15 meſ. Nouē. fo. 154. col. 1. & verb. domini locorum. verſ. Dominus loci ponamus ibi, Et quod dñs Rex habet fundatā intentionē ſuā, f. 107 col 3. Portol. in ſcholiis ad Moli. verb. Rex, n. 60. & multis ſeqq.

G obſeruan. item notandum, tit. de priuileg. militū, & facit tex. in c. cū perſonę, de priuile. in 6. c. 1. de pręſcrip. in 6. c. ad decimas de reſti. ſpoliat.

H Couar. vbi ſup. Capic. deciſ. 96. & 180. Innocē. in c. cum veniſſent, de reſtitu. in integr. Abb. in c. fin. vt lite pend. Paul. cōſ. 3 lib. 2. Cepha. cōſ. 19. Natta conſ. 121. Rolan. conſi. 8. n. 27. cum ſeq. lib. 4. Neuizan. conſi. 80. & 81. Bota conſ. 76. n. 5. & 27.

I * in obſeruan. item in Aragonia, tit. de Sarracenis p. 222. col. 2. verſ. ſed prædicta. Bobadi in poli. li. 2. c. 16. n. 205. Auend. lib. 1. c. 4 n. 7. & lib. 1. c. 1. n. 22 Maſcard. de probatio. cōcl. 496. n. 13. & fuit deciſum á curia D. Iuſtiriæ Aragonum in proceſu Iuratorū Iuſtiriæ loci de Laſdruñan ſuper iurisfirma.

K * l. hactenus, 8. in fin. iūcta l. ſeq. l. vſufructuarius, 51 l. vſufructuarius, 68. ff. de vſufru. iuncta l. fin. ff. de vſu & habitatione, & vtrobiq; gol. & cōmun. DD. ex qua ratione fuit reuocata per tres locumtenētes firma per me prouiſſa hominibus de Sārolea in proceſu Magni Magiſtri, quia nō interuenerat authoritas D. Regis, & eius expreſſa volūtās.

O quāta ingeniorum varietas, & rerum diſcolor vſus.

L Cabe. deciſ. 10. n. 8. p. 1

M Porto. ad Mol. verb. perhorreſcētia, n. 9. & duob. ſeqq & verb. euocatio, n. 53. & duob. ſeqq.

N in repe. foror. verb. iuriſdictio, verſi. fin fo. 200. col. 2. & verb. perhorreſcētia, verſ. perhorreſcētia, an poſsit prouideri, fo. 251. & verb. cōſuetudo, verſ. 1 fo. 73. Grāma. voto 28. Bald. conſ. 439. vol. 3. Cāc. 3. p. vari. c. 13. n. 157. Barda. in priui. gene. n. 33. fo. 37. col. 3. Seſſe deci. 174. p. 2. Geor. Cab. deci. 85. n. 3. p. 2.

O I. cogi

ſuam generalem iuriſdictionem exercere, domino prius ter requiſito, licet enim regulariter o quis non cogatur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis: hoc eſt intelligendũ reſpectu dominij, quod in qualibet re poſſeſſa præſumi tur allodiale, liberum, abſolutum, & â nemine pendẽs: cuius reſpectu, ratione protectionis vniuerſalis, tenetur quis præſtare fidelitatem, & obedientiam capiti ſupremo; tamen reſpectu iuriſdictionis poteſt quilibet cogi oſtendere titulum, p quo illam exercet, cùm ſolus dominus Rex, quoad eam habeat fundatam intentionẽ, cæteri verò, quatenus eius ſunt participes, & ab eius ſuprema iuriſdictione pendent; vt dicebat Baldus q Principẽ, in legitimando ſpurios, & inceſtuoſos, plenitudinẽ ſuæ poteſtatis communicare ſuis Palatinis. Sed loco tituli,
28 poterunt noſtri dicere, iuriſdictionẽ † fuiſſe ab eis præſcriptam, ſi aduerſus priuatum, ſpatio triginta annorum, in præiudicium tamen Principis, quia ius reſiſtit, ſpatio quadraginta annorum, cum titulo, vel temporis r immemorialis, ſine titulo: ſ quia tale tempus loco tituli ha-
29 betur, t dummodó in præſcriptione, ſcientia, † & patiẽtia Principis, vel eius, qui in prouincia ſuo nomine præeſt, concurrat, u quæ ſatis adeſſe cenſetur, quando quid fit publice videntibus, & patiẽtibus officialibus Principis, x licet in immemoriali præſcriptione, ex commu-

O l. cogi, de petit. hæreditat. cũ cõcord. per Camil. Borrel. in addit. ad Bellug. rub. 14. verſ. reſtat. nu. 20. verſ. l. cogi. Rebuf. tom. 3. ad l. Galli, trac. de matern. poſſeſſ. art. 1. gloſ. 1. nu. 21 p. 251. Boſi de Princip. nume. 257. Afflic. in §. illud, n. 34. vbi Bald. Albarot. & alij tit. de prohibit. feud. alienat. per Federi. Surd. conſ. 151. n. 62. & 63. Iaſ. in l. 2. n. 176. in fin. q. 15. C. de iur. emphy. Pala. Rubios in c. perueſtras, verſ. ſed eſt pulcrha dubitatio n. 45. Afflic. deciſ. 285. nume. 86. & ſeq. Rolan. cõſ. 89. num. 21. & 22. volu. 2 Boer. deciſ. 281. n. 5. cũ ſequẽ.

P Padilla in l. altius, n. 4. in fin. 6. & 7. C. de ſeruit. & aqua, Auil. in c. 1. præto. n. 18. Pereg. de fideicõmiſ. art. 52. n. 139. Palac. Rubi. vbi proxime, n. 45. & 47. p. 257. Grego. Lopez glo. Otorgadas, in l. 9. titu. 4. parti. 5. Boer. deciſ. 8. Vaz de emphiteo q. 8. n. 21. Menoch. caſu 554. Græue. ad obſeruat. Gail. lib. 2. concluſ. 69. conſi. vnica. Rolã. cõſ. 89. n. 23. & ſeq. vol. 2. Bobadi. in ſua politi. lib. 2 c. 16. n. 92. Cabedo deciſio. 15. nu. 2. & ſeq. 1. p.

Q in l. eam quam. n. 29. & 30. C. de fideicom. & in l. cum filius, n. 2. ff. de teſtam. milit. Peregri. de fideicõ. art. 23. n. 47. & de iure fiſci, lib. 1 tit. 3. habentes iura fiſci, n. 72. Albert. Brun. conſi. 47 à n. 2. cum ſeq. Narta conſi. 636. nu. 39. cum ſeq. Surd. d. conſi. 210. nu. 23.

R Couar. in regu. poſſeſſor. 2. p. §. 2. n. 8. verſ. Tertia ſpecies, Gutier. practic. lib. 1. queſt. 84. cum duabus ſequentib. Cancer lib. 2. var. c. 2. n. 105. & ſeq. Bart. in l. 1. § denique, num. 7. ff. de aqua plub. arcend. & in l. cum de in rem verſo, num. 7. & 8. ff. de vſur. Bald. in l. fin. num. 3. C. ſi de ſtatu defunct. & facit tex. iu c. 1 de præſcrip. in 6.

S Bald. in c. ſi diligenti, n. 9 de præſcripr. Couar. in reg. poſſeſſor, 2. p. §. 3. n. 3. & §. 5. n. 2. verſ. 5. cõcluſi. Pariſ. conſ. 13 n. 15. volu. 4. & conſ. 101. n. 86. vol. 1. Alexa. conſ. 16. n. 15. volu. 5. Tiraq. de nobilita. c. 14. n. 4. Grego. Lopez gloſ. Otorgaſſe, in l. 3, tit. 19. parti. 3. Quintana Dueñas de iuriſdictio. & imperio, libro. 2 titu. 1. n. 40.

T c. ſuper quibuſdam, § præterea, de verbor. ſignific. obſeruan. item nullus, 4. titu. de præſcrip. Molina in reportor. verb. Firma, de firmantibus contra iura regalia, vbi Portoles num. 129. & 130. Antonius Gabr. commun. opinion. titu. de præſcrip. concluſ. 1. Balbus 2. p. 3. partis princip. q. 6. n. 10. Aymon conſil. 349. n. 9. et conſ. 814. n. 5. Gail obſeruatio 31. n. 4. lib. 2. Borrel. in additio. ad Bellug, rubr. 9. verb. conſuetudo tanti temporis, Sixtin. de regalib. lib. 1 c. 5. n. 136. et ſeq.

V Aymon de antiq. 4. p. § abſolutis, n. 16. cũ multis ſeq. et conſ. 54. n. 8. Anto. Sola in cõſti. Sabau. tom. 1. tit. de inſign. et armis, decreto, arma, glo. 2 n. 2. Bald. conſ. 370. lib. 3. Alex. conſ. 6. n. 4. lib. 1. Beci. cõſ. 15. n. 7. cum duob. ſeqq. Gutier. lib. 1 pract. q. 85. per tot. et facit l. fin. vbi Bar. Alber. et alij ff. de ſeruitu. et in l. 2. C. eodẽ, Menoch. caſu 161. n. 4. Areti. in l. more, nu. 4. ff. de acquir. hæredit. cum aliis ſupra relatis, et per Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 5. n. 148.

X Decian. reſp. 124. n. 16. et 20. volum. 3.

communiori Doctorum y sententia, illa non sit necessaria, cum satis ex tanti temporis efluxu præsumatur, sed neque in quadragenaria titulum requiri videtur in nostro regno, vbi adeò odio habiti sunt negligentes, † vt in præscriptionibus non curauerint nostri legislatores de bona, vel mala fide, sed solum de possessione, cum legitimi temporis cursu; vel quia illam omisserunt, tanquam quid substantiale præscriptionis, vel aduertentes esse medium inter bonam, & malam fidem: atque ita, licet bonam fidem non esse ad præscriptionem necessariam, per manus nostrorũ practicorum sit traditum: tamen non est credendum cum mala fide, & sic cum peccato, in regno tam fideli præscriptionem admitti. Quare, cùm nostri Doctores z titulum in præscriptione requirant, non ad finem agnoscendi, probandique iuris, & initij, eius qui præscribit, sed tantùm ad finem inducendæ bonæ fidei, quę, vt diximus, cùm in regno non sit in consideratione ad præscribendum, neque titulus videtur quod sit necessarius. Si verò † de eo constet, & si sit viciosus ex eo præsumetur possidere alio non docto. a 30 31

y Gabr. vbi supra tit. de præscrip. concl. 1. n. 62. & Aymon vbi sup. n. 13. & seq. Alex. cons. 6. n. 4. li. 1 Curt. iuni. consil. 58. nume. 12. Ias. in d. l. imperiũ, n. 21. & alij relati per Rosanthal. tom. 1. c. 5. conclusio. 16. litera. F. pag. 125.

z glos. Felin. & alij in capi. fi diligenti, de præscrip. Bald. in l. si quis diuturno, n. 4. C. si seruitu. vẽdicet. Balbus de præscrip. 2. par. 4. partis principalis, q. 2. n. 7.

a l. quædam mulier, ff. de reivendicat. Caputaq. decis. 139. n. 1. 2. p. Bursa. cõs. 219. n. 9. Surd. cõs. 151 n. 2. 56. & seq. & cons. 168 n. 4. 33. & cons. 221. n. 46 & 54. Decia. cõs. 50. n. 29

§. Vigesimus quintus.

De effectibus supremæ potestatis, respectu iurisdictionis, & qui sint legibus, & foris Aragonum limitati.

SVMMARIVM.

Effectus supremæ iurisdictionis iura regalia appellantur, & quæ sint illa, remissiuè, 1.

Ratio ob quam aliqua regalia in Aragonia non producat maioria Regis Aragonum, 2.

Legis cõdendæ potestas est primus effectus maiestatis, 3.

Verba legis regiæ Aragonum referuntur; & quòd modus ferendi leges in Aragonia ex lege regia promanauerit, 4. & 6.

Augustus legum authoritatem Senatus potestati permisit, 5.

Maiestas fuit apud populum, & authoritas penes Senatum, popularia lege regia in Regem translata, senatoria, apud Curiam generalem regni manserunt, 7.

Quare in mandatis & rescriptis Regum Aragonum semper subintelligatur conditio, si Foris regni non contradicant, 8.

Reges Aragonum possunt quicquid lex non prohibet, Magistratus verò quicquid lex iubet, 9.

Quamuis veniã ætatis concedere effectus sit supremæ potestatis, tamẽ vbi à Foro certa ætas requiritur Reges Aragonum veniam non concedunt, 10.

Ad officia obtinenda in regia Audientia, & Curia

Curia D. Iustitiæ Aragonum ætas & praxis requiritur, 11.
Legitimandi potestas licet sit effectus maioriæ, quare legitimatio à Rege facta in Aragonia non sortiatur vllum effectum, 12.
Spurius an naturalis quis præsumatur, remissiue, 13.
Solemnibus iudiciorum esse solutum ad supremam potestatem pertinet, 14.
In crimine lesæ maiestatis, quare in Aragonia non sit necesse seruare solemnia iudiciorum, sed Regem habere manus solutas, 15.
Ratio quare Rex Aragonum in suos officiales possit procedere non seruatis fororum solemnitatibus, 16.
Rex Aragonum, nec causam appellationis cõmittere, nec rem iudicatam rescindere potest, licet hæc aliàs ad maioriam Regum pertineant, 17.
In Aragonia non cogitur quis regulariter nisi coram suo iudice ordinario, & locali agere, vel conueniri, 18.
Euocandi ad se causas facultas est effectus maioriæ, sed in Aragonia foris reperitur restricta, 19.
Euocatio quid sit, & quot sint eius species in Aragonia, & an omnes odiosæ. 20.
Delegatus Regis si procedat in causa sibi commissa, & pars non opposuerit exceptionem, sententia valebit, 21.
Sententia lata extra fines Regni non valet, 22.
Liberatio per viam priuilegiatam quid sit in Aragonia, & de eius ratione, & quod hodie sit per forum nouum restricta, 23.
Appellitus in Aragonia quid sit. 24.
Ius conferendi dignitatem, seu aliquod officium vel beneficium annexam nobilitatem, seu dignitatem habens ad Principẽ supremum expectat, 25.
Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, licet hodie dominio alicuius territorij conueniãt, olim tamen officia existebant, vel aulica, & palatina, vel militaria, 26.
Excellẽtissimus Dux Lermæ, & Illustrissimus Marchio Camarasæ laudantur.
Marchionis nomen vnde originem sumpserit 27.
Auctoritas creandorum Magistratuum ad Regem pertinet, 28.
Magistratus inferiores à Principe solum habent exercitium iurisdictionis, durãte Principis beneplacito, 29.
Indignos Magistratu indicare non licet, quos Rex elegerit nisi deficiant in eis qualitates forales, & quæ sint illæ, 30. & 32.
Prælati exercent iurisdictionem ciuilem in propria persona in suis locis tanquam domini. 31.
Rex Aragonum, an possit vendere officia in Regno. 33.
Potestas gladij quæ meri imperij est, quid sit, & in quibus restricta reperiatur in Aragonia. 34. & 39.
Potestas gladij, quomodo exerceatur in Aragonia. 35. & 37.
Antonius de Herrera redarguitur. 36.
Inquisitio in Aragonia regulariter prohibita, & in quibus casibus permissa. 38.
In Aragonia non possunt torqueri rei, nec pœnam galearum alijs, quam latronibus imponi, nec confiscationis bonorum, quæ nec statuto possunt induci. 40.
In quibus non est restricta foris potestas Regis Aragonum: parem cum quolibet alio Monarcha habet. 41.
Rex Aragonum nunquam transgreditur foros regni. 42.
A sententia Regis Aragonum non appellatur. 43.
Causæ criminales in Aragonia à quibus decidantur: & quo casu. & ad quem detur recursus. 44.
Rex Aragonum, & eius Locumtenens generalis possunt abolere crimina, & eorum pœnas remittere: & quomodo. 45.
Remissio in Aragonia: an concedatur in præiudicium partis offensæ. 46.
Regens officium generalis gubernationis: quomodo per indirectum concedat remissiones 47.
Indulgentiæ & remissiones criminum non sunt facile à Principibus, sine causa concedendæ

dæ, & multo minus vendendæ. 48.
Quæ sint causæ tribuendi veniam delinquentibus. 49.
Merum imperium quatenus ad executionem gladij pertinet cognitum est in Aragonia, & ad Regem spectat. 50.
Fori si aliquis homo. 4. tit. de homicid. verba expenduntur. 51.
Gladium euaginatum quod portatur ante personam Regis Aragonũ, quid significet. 52.
Nobiles & vniuersitates regni, solum coram Domino Rege, & Iustitia Aragonum possunt conuenirí, & an possint huic priuilegio renuntiare. 53.
Infantiones in locis Baronum habitantes in causis criminalibus, non possunt nisi in Regia Audientia, vel Curia Domini Iustitiæ Aragonum accusari. 54.

§. Vigesimus quintus.

CVM maioria, & suprema potestas Principum respiciat (vt supradiximus) supremam iurisdictionem, & altum, vniuersale, ac supremum dominium, vtroquè respectu varios producit effectus, qui à nostris regalia † appellantur: vt sunt, iura competentia ei, qui superiorem non recognoscit, vel cui concessione, aut præscriptione, consuetudineuè quęsita sunt, ad salutem, & decus Reipub. tuendum, *a* à nostris Doctoribus *b* cumulatos. Quos omnes recensere superuacaneum duxi; eos tamẽ recitare decreui, quos maioria Regum Aragonum, non absolute, & simpliciter, sed aliquos eorum, simul cum curia; alioquè, certis conditionibus, & modis, à foris nostri Regni præscriptis, producit, † & parit: ea solum ratione, quia sua ineffabili benignitate, ac proprio iuramẽto, legibus Regni, earumque vinculis manet astrictus. Vnde cum ortui, & productioni talium effectuum, leges patrię (quę approbatione, & consensu populi ferun tur) resistant, vel certum modum eorum productioni constituant, absq; eiusdem populi consensu, sola voluntate Principis, non poterit dessolui, quod illis cautum fuerit; cum nihil tam naturale sit, quam vnumquodque dissolui eodem iure, quo colligatum est. *c*

1

2

Primus omnium † maioriæ effectus, est leges condendi

3

A Regner Sixtinus de regalib. lib. 1. cap. 1. num. 14. & seq.

B Petra in tract. de Princip. potesta. á cap. 4. cum seq. 21. vbi 413. regalia iura refert, & in tit. quæ sint regalia, in vsib. feudo. vbi Afflict. enumerat. 126 glos. in c. ad translationẽ, de offic. de leg. Restaur. Castaldus de Imperat. q. 110. trecentos & triginta effectus supremę potestatis referens, Cataneus in catalog. glor. mun. 5. p. consider. 24. Velasc. de iure emphiteo. q. 8. nu. 32. Conrad. in templ. om. iud. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. secũdo. Vbi refert 89. iura regalia, Paramo de origine officij Sanctæ Inquisitio. lib. 3. de sum. Pontif. potest. q. 1. à nu. 37. Peregr. de iur. fisci, lib. 1. tit. 1. per tot, Bosius in praxi crimi. tit. de Principe, Cabedo decis. 42. num. 3. & seq. & decis. 66. p. 2. Ioan. Azor, institu. moral. 2 par. lib. 10 c. 8. pag. 1082. & 1083. Bald. in l. rescripta. C. de præcib. Imper. offeren. & in l. 1. C. de iur. aureorum annullorum, DD. communiter, in d. l. Imperium. Besluga in speculo, rub. 23. §. dicamus, á nu. 1. Iacob. de Calicio de iurib. regal. & Ioan. Ferraldus de priuileg. Regum Franciæ, & Regner. Sixtinus vbi supra, & facit l. 2. tit. 1. part. 2. Noster Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. à nu. 11. cum seq. Molin. in repor. fororum, verbo Rex, & ibi Portoles.

C l. nihil tam naturale, ff. de regul. iur. eleganter in proposito Arnoldus in tract. de priuileg. statutor. lib. 2. tit. 9. num. 1. & seq.

dendi facultas. Quæ licet Regibus noſtris competat, ex antiquiſſima illa Suprarbij lege, quæ in Regni primordijs, de electione Regis lata, lex Regia merito poteſt appellari: qua in eum ſolũ talis poteſtas à populo, in principio dignitatis adeptæ, videtur tranſlata, † illis verbis: 4 *d In pace, & iuſtitia Regnum regito, nobiſquè foros meliores irrogato.* Tamen conſuetudo immemorialis, vſuſquè ſubſequutus, inuiolabiliter obſeruatus, oſtẽdit, alio eiuſdem legis capite, fuiſſe cautum, & præſcriptum certum modum, eas ferendi, cum populi expreſſo conſenſu: vt de 5 Auguſto † dicebatur nõ leges, ſed legum auctoritatem 6 Senatus poteſtati permiſiſſe. *e* Quod & Iacobus † anno 1301. ſignificauit: *f* Quam conſuetudinem, tam longo tempore, totq; moribus confirmatam, difficilimum eſſet deſtruere, *g* imo impoſſibile, cum à lege Regia originem duxiſſe credamus, & ideo in noſtris foris dicitur, Rex ſtatuit; ad ſignificandum ipſum ſolum leges ferre, ſed additur, cum conſenſu, & voluntate Curiæ, vt ſignificetur, tales foros populi expreſſo conſenſu fuiſſe receptos, & approbatos. Quemadmodũ enim Maieſtas po- 7 puli † apud Romanos dicebatur, & auctoritas Senatus *h* populus ſciſcere ſolebat, & iubere, Senatus cenſere, & auctor eſſe: ita poſtea in noſtro Regno, illa popularia ad Regem, lege Regia, delata ſunt: hæc ſenatoria ad Curiã tranſlata eſſe creduntur. Vna hæc eſt curia, quæ capite & membris conſtat, corpuſquè perfectum Reipub. conſtituit, a qua ſibi ius dici, Principes noſtri ciuili animo ferunt, quam auctorem fieri ſacrandis, promulgandiſq; ſuis ſanctionibus, & placitis volunt; ac cuius cenſuræ conſtitutiones ſuas, ac decreta ſubmittunt: ac cuius conſenſu leges ſuas æternitati conſecrari volunt: quas ſic ab illis latas, à populoq; receptas, nunquam intendunt lędere, † nec fidem ſuper eis iuramento confirmatã in ali- 8 quo violare. Imo quod illis, Regię dignitatis ratione, plene, libereq; pro arbitrio diſponere competeret, & ſpectaret, foralibus tamen diſpoſitionibus cõtradicentibus, quibus, tanquam vinculis, ſe alligatos fore Reges profitentur, ſe non poſſe facere, quod foris repugnet, libenti animo, palamquè proferunt: cum tanquam patres legum, & iuris, religioſiſſimi Principes, *i* quidquid de foro fieri nequit, impoſſibile reputent, ex quo, ſi aliquando Dñs Rex

D Zurita lib. 1. annal. c. 5 & Hieron. de Blancas in commenta. Aragonen. rerum, de antiquitate iuris Suprarbij, pag. 25. Ludou. Martinez in reſponſ. pro Regno. nu. 73.

E Sueton. in Auguſto. & in Tiberio. Vopiſcus in Probo. l. humanum, 8. C. de legib. Theſaur. in præfatio. deciſ. num. 31. in fine.

F For. vnic. ſub tit. quod D. Rex, vbi Bardaxi folio 22. & 23. & in priuileg. general. Aragon. num. 22. Molin. in repor. fororum. verb. Curia generalis.

G Bald. conſil. 370. volum. 3.

H Guillelm. Budæus in annotatio ad l. 2. ff. de origin. iur. pag. 253. & 254. in editio. Lugdun. 1546. Eguinar. Baro, in commẽtar. ad l. 1. ff. de conſtitutio. Principũ, in princ. & Cicero. pro Rabirio, ibi, Imperium in Magiſtratibus, authoritatem in Senatu poteſtatem in plebe. Maieſtatem in populo, Ianus Langleus ſemeſtrium lib. 7. cap. 12. pag. 416.

I §. dubitatum, in authentico, de nuptijs, collat. 4. l. vnum ex familia, §. fin. vbi gloſ. ff. de leg. 2.

Rex,tanquam ſupremus Monarcha,alicui Regni Magiſtratui dixerit,facias ſic, k ſubintelligitur, (& ſi non exprimat)tacita conditio,dummodo foris Regni non repugnet: quia Reges † poſſunt, quidquid lex non prohibet, l inferiores vero magiſtratus, quidquid lex iubet, & ſi aliqui m ex noſtris contrarium fuerint hallucinati ex doctrina Baldi, n quod caſus omiſſus habeatur pro prohibito.

Secundus effectus maioriæ eſt, veniam † ætatis concedere, o quæ in illis caſibus, quibus à foro certa ætas requiritur à Rege † Aragonum impetrari non ſolet p: Veluti ad officia † obtinenda,Perſarum exemplo, apud quos ad iudicandum,vſu tantum rerum ſpectati, deſtinantur; exiſtimantes nihil in Republica perniciosius induci poſſe, quam ſi Magiſtratus,rerum imperitis mandentur, & his qui ex alio ſapere coguntur: ſed diu diſcere oportet,quę mox præcipere debeãt, nihilq; diſcendum habeant, tempore docendi. Sed ſunt multi, qui volunt eſſe prius magiſtri,quam diſcipuli,prius Imperatores, quam milites: & in ſupremos Magiſtratus quotidie irrumpunt,verius quam inducuntur: In quos & illud retorquere licebit,quod in Marium,Sillã dixiſſe fertur,debuiſſe prius eos remum tractare,quam gubernaculum,quod & Auguſtus conſiderans moriens præcepit; ne cui reſpublica committeretur, qui vſu,& rerum gerendarum peritia præditus non eſſet, ſicut & noſtris foris q cautum eſt, ne quis ad munus iudicandi accedere valeat,quin prius per ſex annos, eorum praxim apud Regni tribunalia exercuerit. Sicut antiquitus honores petituri curiæ foribus adſiſtebant, conſilij publici ſpectatores, antequam conſortes eſſent. Aliter properantibus illud Euripidis carmen iure optimo obijci poterit.

Tu nimium properas,& adhuc tua meſsis in herba eſt,
Et ſæpe nimia vbertas meſsem corrumpere ſolet.

Qui enim ſic repente prouehuntur,ſubito lapſi ſunt. Re qui-

K Bald. in c. vnico. ſi de inueſtitu. inter Dom. & vaſſal.lis oriatur,ſub n 11 & in l. 1. C. quomod. & quand. iud. ſub num. 24. Innocen.in cap.ſignificantibus,de offic.de leg.Fel. in cap.quæ inEcclefiarum num. 32. de conſtitutio. Nat.conſ. 625. Affict in c.vnic.§ inueſtitura,n. 11 de noua forma fidelita.Socin.Iun.conſ. 92.lib. 2.

L Bardaxi de offi. Gubernа.q.2.nu.6 & q.3. nu.2. verſ. Præterea ex quo.Molina de Medrano in reſponſ.pro D. Rege, ſuper facultate creandi Locumten. extraneum á Regno, 2.p.num.37. & Licentiatus Valencia.in eod.reſp. art.1. eleganter expédens verba poſita in declarat. priuilegij generalis, vbi Rex reſpondit: eſſo no lo dize el priuilegio.

M Ludouic. Martinez in reſp. pro Regno, à num. 229.cum ſeq.

N Conſ. 340. num.4. in fin.vol 3.

O Relati à Bouadi.in ſua polit.lib.2.cap.16.nu.95. & 172.E. Cabedo deciſ. 72.nu.4.p.2.l.1. & 2. C. de his qui veniam ætatis.

P For.Por quanto.tit.forus inquiſitio.for.1.tit.reparo del Conſejo del Iuſticia de Aragon,for.2.& for.por la impericia,titu. de tabellionibus & in foro nouo Tiraſonæ,1592, tit. de creacion de notarios,for.vnic tit.de la platica que han de tener el Vicecanceller,y otros oficiales,anni 1564.& for. vnic.tit que los menores de 20.años no puedã ſer inſaculados enlos oficios del Reyno, eiuſdem anni.

Q Foro 2. del reparo de la Audiencia, tit. del lugar donde ſe huuiere de tener el Conſejo,& foro 1.anni 1564.tit.orden de nueuo conſejo para votar.

R For.

quiritur etiam certa ætas ad se obligandum, [r] in quo idem dicendum est.

Tertius effectus maioriæ, qui ex suprema potestate in leges pendet, [12] ſ est legitimatio † spuriorum, seu naturalium, vt habiles fiant ad successionem legitimam ab intestato, cuius sunt incapaces; & ex testamento, cuius etiam incapaces sunt spurij, non tamẽ filij naturales: qui nostris non fuerunt adeo odiosi, vt à successione, ex parentum voluntate proueniente, arcerentur. [t] Quod si de facto horum aliquis à Rege, sine curia, rescriptum legitimationis impetrauerit, nec quo ad prædicta, nec quoad alios actus, legitimis tantum permissos, effectum aliquem talis legitimatio sortietur, cum, vt supra diximus, solus Rex Aragonum, sine quatuor Brachiorum Regni consensu, neque derogare pro parte, neque in totum abrogare, neque relaxare leges, earum rigorem remitrendo, & mitigando valeat. [u] Cum & priuilegia adhibito ordinum Imperij consilio per Imperatorem concessa sint irreuocabilia. [x] Si autem dubiũ emergat, † an aliquis sit spurius, vel naturalis secundum aliquos [y] potius præsumetur spurius, sed alij [z] potius eum naturalem esse pręsumunt.

Quartus maioriæ effectus est, non † teneri Principẽ [13] certum ordinem in iudicijs seruare; at tamen cum in causis, & litibus certus sit, à nostris foris, modus præfinitus, non debet illum Dominus Rex peruertere, ac iudiciorum solemnitates tollere, vno tantum crimine, † lesæ maiestatis, excepto: in quo, propter immanitatẽ delicti, libera manſit eidem facultas procedendi pro arbitrio, & libito voluntatis, hoc est sine obseruatione solemnitatum, concernentium ordinatoria iudicij. [a] Quasi in Aragonia illud, M. Portij Catonis, contra Cęsarem, dictum locum habeat, cum enim coniurationis Cathilinariæ participem esse Lentulus accusaretur, & Cæsar in caput ciuis Romani, iniussu populi animaduerti, lege Portia, & Grachi dixisset; [b] Respondit Cato, leges quæ de

R For. vnic. tit. vt minor. 20. annor. nequeat facere albaranum, &c. & for. vni. tit. que los menores de 20. años no puedan hazer contractos algunos, anni 1564. & for. vnic. tit. de las obligaciones de menores de 20. años, anni 1585.

S Petr. Gregor. de repub. lib. 9. cap. 1. num. 43. post Abb. & alios in cap. per venerabilem qui filij sint legit. Anto. Gomez in l. 10 Taur. num. 64. Conrad. in templ. om. iud. lib. 1. c. 1. §. 4. verb. legitimos. Renatus Chopinus de Dbmanio Franciæ, lib. 1. tit. 11. nu. 12. Petr. Grego. in sintagma. iuris vniuersi, lib. 6 c. 7. nu. 33. in fin. p. 1. decis. Rorę. 133 nu. 21. lib. 1 in nouissimis. Surdus cons. 210. nu 42. vol. 2. Borrellus de Regis Catholici præstan. cap. 35. num. 8. & seq. Georgius Cabedo de cis. 69. per tot. p. 2.

T For. vnic. tit. de natis ex damnat coitu, & ibi Vitalis, cui adde Couar. de sponsa. 2 p c. 8. §. 4. & 5. per tot. Sixtinus de regalibus, cap. 11. nu. 15, 19. & seq.

V Azor 1. par. institutio. moral. lib. 1. c. 15 pag. 410. & seq.

X Castaldus in tracta. de Imperatore, q. 114. nu. 3. Sixtinus de regalibus, lib 1. cap. 6. num. 10.

Y Aciat. de præsumptio. reg. 2. c. 5. nu. 4. Natta cons. 421. n 8. & seq, Menoc. cons 421. num. 21. & seq. Zuchar. consil 10. num. 3. Honded. consil. 68. nu. 6. & seq. Bertazol. cons. ciuili, 92. num. 9. Surdus consil 177 num 41. Bardellonus cons. 83. num. 57. & seq. Peregri. de fideicom. art. 22. nu. 90.

Z Ex magis communi Iacob. Berreta cons. 117.

A For. vnicus in fin. tit. dela via priuilegiada, anni 1592 Sesse decis. 77 nu. 13. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 1. q. 5. vbi 130. casus, in quibus ex abrupto proceditur refert.

B Et l. 12. tabula. Cicero. lib. 3. de legib. & in orat. pro Sextio. Ioan. Azor, 1. p. institutio moral. c. 63. pag. 613. D.

de ciuium Romanorum iure, ac suplicio rogatæ sunt, nunquam ad eos, qui à Repub. defeciſſent pertinuiſſe. In eo enim delicto, propter eius atrocitatem, iudicantem, liberum, exolutumquè legum vinculis esse oportet, c cum in summis periculis, iuris ordine, atquè accusationum formulis non vtamur, & extremis morbis, extrema remedia sint adhibenda, non pœnę festinatione, sed præueniendi periculi causa: d ex qua ratione restitit Scipio Nasica, e Mutio Scebolæ Consuli Romano, volenti contra Tiberium Grachum Rempublicam facto repentino turbare præsumentem, ordine iuris procedere; dicens. *Quoniam Consul dum iuris ordinem sequitur, id agit vt cum omnibus legibus Romanum Imperium corruat.* Cum seueritas in atrocioribus habeatur pro clementia & rigor pro equitate. Ex qua ratione seditiosos, iure occidi indemnatos licebat. f Sicut & contra † suos officiales, de quibus inquit nostra obseruantia, g quod Aragonenses non curauerunt de illis, sed Domino Regi dimisserunt, in curia puniendos, pro suo libito voluntatis: quia maiestatem contemnit, qui auctoritate Magistratus, & simulata integritate, alicui iniuriam facit: Et sicut Romani in ciues, Principatum, in quo legibus agi oportet, exercebant, & in Prouinciales dominatum, qui lege non adstringitur: ita Reges Aragonum, in omnes suos priuatos subditos Principatum, in officiales vero dominatum exercuere. His tamen exceptis, nequè rem † iudicatam, 17 absquè eo quod ad eum per appellationem fuerit causa deuoluta, rescindere debet, nec causam, appellatione remota, committere licet: quamuis isti quoquè effectus sint maioriæ, & supremæ potestatis. h Quinimo nec simpliciter, nisi in certis casibus, solet causas committere, & delegare, cum regulariter vnusquisque coram suo † iudice ordinario, & locali debeat respondere, 18 i nec ab eius iurisdictione, tanquam ordinaria, & à lege procedente, eximi quis valet. Licet enim † auo- 19 candi ad se omnes causas, tam cęptas, quam incipiendas, facultas primordialiter Regi cõpeteret, ratione maiorię,

16

C Petr. Ero dius rerum iudicat. lib. 7. tit. 3. cap. 5. & tit. 9. cap. 2. & 7. Noster Iosephus Sesse decis. Aragon. par. 1. decis. 77. num. 13.

D l. si quis filio exhæredato, 6. §. quid tamen, ff. de iniusto rupto.

E Valer. Maxim. lib. 3. cap. de fortitudine, Alderan. Mascard. de statuto. interpretatio. conclus. 1. numer. 214. Benedictus in cap. Rainutius, verbo & vxorem, decis. 5. numer. 471.

F P. Erodius rerum iudicatarum, lib. 8. tit. 4. cap. 41.

G 1. tit. de generalib. priuileg. totius Regni.

H Bald. in l. 1. in fin. C. de sentent. passis. Tapia in rub. de constitu. Princip. num. 66. Amatis decis. 8. nùm. 8. Zeballos tom. 4. commun. quæst. fin. nume. 373. Viuius decis. 69. nu. 1. Petra de potestate Princip. cap. 4. num. 2. 3. & 11. speciali 2. 3. & 8 l. 1. §. fi. ff. qui & a quib. appell. non liceat, cap. pastoralis, de re iudic. Lancelot. de attentat. 2. par. cap. 12. limit. 3. num. 16. Lofredus consil. 20, numer. 11.

I Obseruant. 4. titul. de appellatio. & for. 3. de foro competen. §. Item como, in declaratione priuileg. general. cum concordant, per Molin. verb. actor. verfic. reus quilibet, & verb. iudex ordinarius, vers. 3. Bardaxi in comment. tit. priuilegium general. Aragonens. numer. 15. & 16. fol. 29.

ioriæ; tamen talis poteſtas aliquibus modis, & caſibus ſuit à foro regni reſtricta, K ad cauſas, in quibus per partem, cum iuramento aduerantur ſuſpiciones iudicis, & loci, ſine quibus, etſi cauſę ſint pupillorum, ſeu miſerabilium perſonarum euocari non poterunr, l quãuis de iure, m tales perſonę ſui iudicis ordinarij tribunali omiſſo, poſſint Senatum Principis ſupremi adire. Et tunc quando euocantur cauſæ ad Regem, tanquam ad ordinarium ordinariorum, is in locum primi iudicis ſuccedit, cum euocatio nihil aliud ſit, † quàm cauſæ, quę pendebat, aut incipi debebat coram inferiori ad ſuperiorem citrà appellationem translatio. 1* Cuius varię ſpecies apud noſtros practicos, ſed omnes odioſę, & reſtringendæ, nec paſsim, ſed rarò, & cum cauſa, 2* vtputà ſuſpicionis territorij, vel iudicis concedendæ: cum earum medio cauſę extrahantnr à iudicibus ordinariis, eorumque iuriſdictio diminuatur, quæ ſemper à Foris noſtri regni adiuuata reperitur. Sed ſi, de facto, aliqua † cauſa criminalis, ſeu ciuilis fuerit per Regem delegata, & conuentus coram delegato nõ excipiat, ſententia lata valebit, cum primordialiter facultas omnes cauſas delegandi, maioriæ Regis ſit cohærens: multotiesque accidit, vt ille, qui nihil opponit cõtra actum, qui exceptione poterat elidi, ſibi præiudicet; cũ non ipſo iure, ſed ope exceptionis illi ſubueniatur: n quod idem dici poſſet † deſententia, ab eo extra fines regni lata, c ũ iure regni o ſit ſtatutũ, vt omnes cauſę intra illi' fines inchoari, & finiri debeãt. Ex

20 21 22

k in Authentico, de quæſtore, §. ſuper hoc, l. 2. C. vt litependente. cap. ad noſtram, vbi Abb. & omnes de appellatio. Paulus in Authentica, qua in prouincia, C. vbi, de crimin. agi oporteat, & in l. iudicium, num. 4. ff. de iudic. Rebuffus in tracta. de euocatio. quæſt. 5. nume. 4. & ſequen. Caſaneo in cathalogo gloriæ mundi, 5. par. conſideratio. 24. verſic. Quia. Boheri. in tracta. de ordine graduũ, 2. par. num. 57. & ſequen. Couarru. cap. 9. practi. nume. 3. Belluga in ſpecu. rubr. 23. §. ſed pone, num. 5. in fin. 8. & 9. Bobadilla in politi. lib. 2. cap. 16. nume. 100. A. Iacobus Calicio in Margarita curiarum, dubitatio. 8. verſiculo 64. cum 5. ſequen. cap. licet ex ſuſcepto, vbi gloſ. vacante, Abb. & gloſ. diſtulerit, in cap. ex tranſmiſſa, de foro competen. Ripa in cap. cum M. Ferrarienſis, num. 196. de conſtitutio. Antonius Oliba de iure fiſci cap. 3. nu. 35 & ſequen. Caballinus miſceloq. 731. cum tribus ſequentibus. §. item que como ſegun fuero, cum §. ſequen. in declaratione priuileg. general. fol. 9. obſeruant. quo ad D. Regem titu. actus curiarum, Molina in verb. Euocatio. & verb. perhorreſcentia. Molina de Medrano in reſponſ. pro D. Rege, 2. parte, numero 142. & 143.

L obſeruan. quod ex cauſa, titu. actus curiarum.

M l. vnica, C. quando Imperator inter pupillos & viduas, Rolandus conſil. 76. nume. 37. & ſequen volum. 1. Gregorius Lopez in l. 5. titu. 3. gloſ. r. parti. 3. & gloſ. 4. in l. 41. titu. 18. parti. 3. gloſ. orbitates, in l. fin. C. ad leg. Flab. de plagiar. Couarru. practica. quæſtion. cap. 6. & 7. per tot. & Theſaur. deciſ. Pedemontana 177. Iacob. Cancer lib. 2. variar. c. 2. à n. 3. cum ſeq.

1* Couarru. vbi ſupra Cancer 3. par. variar. cap. 10. num. 8.

2* ex late traditis á Iano Langleo ſemeſtrium, lib. 7. cap. 17 per tot. pag. 461.

N Portoles in ſchol ad Molinum, verb. Rex, num. 85. & ſequen. ex Menochio & aliis centum & ſeptem caſus cumulans, in quibus non oppoſita exceptione actus manent validi ipſo iure, ſex in eiuſdem rei declarationem concluſiones proponens.

O For. item que uingun iudgue. tit. priuileg. genera. Aragonum. * Et fuit deciſum in curia D. Iuſtitiæ Aragonum iu menſe Augnſti anno 1586. in proceſu Iuratorũ Cæſarouguſt, & in proceſu Bartholomæi Beltran ſuper iurisfirma contra ciuitatem Oſcæ in cauſa Vniuerſitatis.

Ex qua ratione, obseruandi solemnitates forales in procedendo fuit † inducta à foro in fauorem eorum, qui contra forum capti sunt, vel in carcere detinentur liberatio per viam priuilegiatam; p quæ ideo priuilegiata appellatur, quia liberatus per illam, nulla ratione ex causis præcedentibus, intra vigintiquatuor horarum spatium iterum capi potest: quæ hodie Foro nouo Tirasonæ, edito anno 1592. in atrocioribus ad vnum tantum casum uon offerendi petitionem intra sex dies fuit restricta. q Nostri namque Aragonenses noluerunt, quemquam indemnatum, r hoc est sine ordine iudiciali, s & causæ cognitione, ac à iudice competenti in carcerem detrudi, flagellari, exiliari, vel occidi. Satius enim cum nostro I. C. t iudicarunt maiores nostri, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare, quod enim in Aragonia prouisionem appellitus † dicimus; in Castella, mandatum iudicis de capiendo, appellatur, sine quo, vel fragante maleficio, nec in Castella aliquem capere est Alguazellis permissum. u In hoc solum adest differentia, quòd ibi mandatum ex officio, ac sine causę cognitione solet concedi: in Aragonia verò, non nisi ad instantiam partis legitimę, & vno teste de visu, vel duobus, saltem de fama publica comissi delicti, debeat x mandatum iustificari, antequam decernatur: quod si prædictis non iustificetur, & mandatum de capiendo parte legitima instante decernatur simpliciter, firma iuris, quę vulgò *Volandera* appellatur impediet captionis executionem. 23 24

Quintus effectus ex maioria proueniēs, & ex suprema iurisdictione profluens, est ius conferendi dignitatem, y seu † aliquod officiū, vel beneficiū, quod habeat nobilitatē, seu dignitatē annexā, putà Ducatū, Marchionatū, seu Comitatū, z quæ † licet hodie, territorio, cui ille 25 26

P For. fin. de litib abreuian. for. cosa es, de manifestation. person. foro, E porque, de procurat. astrict. Portoles ad Molinam, verb. Captus, vbi plenum tractat. fecit 1. par. pag. 312. cum sequen. Sesse decis. 99. nu. 7 & seq.

Q titu. de la via priuilegiada.

R Cicero in oratione 38. in l. Pisonem, ibi, Contra leges indemnati ciuis, pag. mihi 182. Et ita intelligetis Act. Apostolor. cap. 16. versiculo 37. ibi. Paulus autem dixit eis. Cæsos nos publice indemnatos, homines Romanos misserunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt? non ita, sed veniant; & ipsi nos dejiciant. & cap. 22. versiculo 25. Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare, & vtrobique Ioannes Lorinus in commentar.

S foro vnico, titu. de proditoribus, ibi. Fiant tamen iudicialiter omnia supradicta. foro vnico, titu. de exiliis. Antonius Oliba de iure fisci, cap. 3. n. 47.

T in l. absentem, ff. de pœnis, Zurita tom. 4. annal. lib. 20. cap. 72. p. 352. col. 1.

V l. 18. lib. 2. Ordinatio. titu. 13. & ibi Didacus Perez, glos. Merinos, & titu. 14 l. 1 & ibi glos. Fazië do delicto.

X Foro, E por dar, titu. de manifestatio. personarum, Moli. verb. Appellitus criminalis, & verbo, Captus, versic. Capi nullus criminosus. & versi. seq. for. quandocumque, for. el señor Rey, titu. de appellitu. Bardaxi de officio Gubernatoris in criminalibus, c. 4. n. 20. & per tot.

Y Cabe. decis. 73. n. 1. & seq. vol. 2. l. si constat, de appellatio. c. 2. de electio. Bart. in l. 1. n. 87. C. de dignitatibus, lib. 12.

Z Sola in decretis Sabaudiæ, verb. Dux. glo. 2 n. 3 & 4. l. honor, ff. de munerib. & honor. c. 1. tit. quis dicatur Dux Bart. in d. l. 1. n. 97. Borrel. de Reg cathol. præst. c. 29. Fabi. de Ana consi. 44. n. 15. & 66. n. 8. Seraphi. decis. 133. n. 2. volu. 1.

ille, qui tali titulo decoratur, tanquam dominus præest, adscribantur: tamen olim, sui origine, officia erant, quæ, vel in aula Principis, vel in administratione prouinciæ exercebant, illi, quorum consiliis, & ope, Imperatores, Reges, & supremi Principes, in bello, & pace vtebantur: vt enim Ducis in bello, sic Comitis in pace, ciuiliq́ue administratione potissimum elucebat munus. Tamen, quia non omnes Comites, eodem munere fungebantur, ideo solebat adjici nota, quæ quid eius muneri incumberet, ostenderet, atque eius ministerium demonstraret. Comes ęrarij, appellatur thesauris Regis Præpositus, *a* sicut qui Regis patrimonium, possessiones, mensamq́ue procurabat, Comes patrimonij, solebat nuncupari. *b* Comes notariorum, qui apud nos *Prothonotarius* dicitur, summusq́ue Regis Aragonũ Secretarius est. *c* Comes spathariorũ, hoc est, custodum corporis Regij Præfectus, *d* qui apud nos vocatur, *Capitan de la guarda*, qui est hodie D. Frãciscus Michael de los Cobos Marchio Camarasę, Aragonensis, qui falsa delatorũ testimonia, pacientia, veritate, propria, & maiorum innata fidelitate vicit, ac superauit. Comes cubiculi, hoc est, Prępositus eorum, qui cubiculi regij curam gerunt, *e* vulgó *de la Camara, o llaue dorada.* Comes stabuli, qui equorum Principis curam gerebat, *f* qualis apud nos est, *el Caballeriço mayor*; quæ dignitas maximo olim in pretio fuit, & hodie insignis dignitas est, eaq́ue fruitur Excellentissimus Don Franciscus de Rojas & Sandoual, Dux Lermæ, cuius consilia maxima sunt adiumẽto Imperio Hispanico, vt regna eidem subiecta, pace, & felicitate fruantur; tantæ namque Monarchiæ fastigio, tantus erat dandus adiutor, qui ex ingenuis virtutibus, & animi dotibus, quibus sẽper eluxit, à iuuenili ętate fortunæ, in quã alebatur, capax ab omnibus iudicabatur; & postea omnes agnouerunt eius incrementa, non fortunæ adscribenda, sed propriæ eius animi virtuti, multo maiora debita, vt rerũ gestarũ magnitudo testatur, ex quibus eum gloria, vbique quasi vmbra comitata est. Comes sacrarũ largitionũ, *g* cuius officiũ præcipuũ erat vt Princeps per eum suã liberalitatẽ, & magnificentiã exerceret, cui potest cõparari, *el Limosnero mayor.* Comes priuatarũ, cui cõueniet officiũ, *de guarda ropa, o joyero mayor.* Comes exercitus, seu rei militaris, qui † si ad custodiẽdos regni limites mitte-
27 retur, Marchio, Germanorũ lingua, quę Gothicæ multũ est vicina, dicebatur, emanat etiã ex maioria & suprema

A l. 1. & l. fin. C. de suscepto. lib. 10. de quo supra §. 15. n. 14.

B in titu C. de officio Comitis sacri patrimonij, in constitutione Græca.

C C. de officio Primicerij, de quo supra, §. 10. num. 8.

D Guilielmus Benedictus in cap. Raimutius, verb. Duas habens filias, nume 53. & sequent. de testam.

E l. 3. ex toto titu. C. de pręposit. sacri cubiculi, lib. 12. l. in lege Censoria, 203 in fin. ff. de verbor. signif.

F l. vnica, ibi, Comites sacri stabuli, C. de Comitibus & tribunis scholarum, lib. 12. Zurita tom. 2. annal. lib. 7. cap. 12. colum. 3.

G Garsias de Loaysa in notis ad Concilium octauum Toletanum, pag. 460 & duobus sequentib.

iurisdictione, & authoritas † creãdorũ magistratuũ, *h* siue illi sint, qui iurisdictionem exerceant, siue solum administrationem politicam, *i* quales sunt officiales, & ministri vniuersitatum. Qua ratione D. Rex nominat Commissarios ad faciendas imbursationes, dempto in hac vrbe Regia, vbi ex singulari priuilegio solet ipsemet D. Rex, ad supplicationem ciuitatis facere in propria persona, & illi Ordinationes, pro bono ciuitatis regimine, concedere. Vnde, si lex regni non repugnaret, posset Dominus Rex quoscumque, & qualescumque magistratus creare, & promouere, pro libito; quia ab eo pendent, sicut rami ab arbore, radij à sole, riuuli à fonte; est namque dominus iurisdictionum, omneque ius, dominium, & possessio iurisdictionum penes eum residet; *K* Magistratus verò † solum habent illius administrationem, & exercitium; & ideo non possunt interdicto, vti possidetis, quoad officia iuuari, nisi essent hereditaria, ad successoresque eorum iure patrimoniali transirent; tunc namque pro fundis, & prædiis haberentur. Hinc primó infertur, quod reductio officij Iustitiæ Aragonum, ad beneplacitum Regis, *l* nihil aliud fuit, quam eum in suum ius antiquum, lege regia competens, restituere, ac quasi in pristinum statum reponere. Secundò infertur, quód vt restringeretur † ista libera Regis facultas, necessarium fuit, qualitates necessarias promouendorum ad officia exprimere, vt putà, quod sint naturales, *m* & quod sint seculares,

28 29 30

H c.1.tit.quæsint regalia, l.1.§ cũ vrbẽ.ff.d offi.præfecti vrbis.l.1.C.de metro pol.Berito lib.10.l.quidã consulebant,§ 8.in fin.iũcta glos.ff.de re iudi. l.1. ff.ad l.Iul. de ambitu. vbi Bald.& in c.1. § iudices, de pace iuramen. firman. glos.in c.2, ne prælati vices suas, Auenda.de exequen.mãd. c.1. in princi. & c.4.num.6 Petrus Gregor.de republ.lib.9.c.1. num.33.Bobadilla in polit.lib.1 cap.2. num.14.& seq.Ioan.Azor 2.p morali.lib.11.cap.4. vers.portas creandorum.p.1217. Quintana Dueñas de iurisdict.& imper.lib.1.titu.1. num.9.Borrell. de Regis cathol.præstan.cap.21.nume.14.& seq.per tot. Cabedo decis.33.nu.1. p. 2. Marta de iurisdict. 1.par. c.42.Nata consi 636.n.8 Maranta in Specu.4.distinum.3. Capic. decis.130. num.26.Bardaxi in comment.tit.de offic. Iusti.Arago.pag.97. colum.4.in princ.& omnes qui scripserũt super facultate creãdi Locumtenentem generalem extraneum, Molina de Medrano pro D.Rege 1.p.n.9& seq Barbosa ibidem conclu.1. Martinez pro regno, nu 224.&225 Menoch.consi.302.n.29. Cagno.in l.2.n.102.& 103 ff.de origine iuris. Sixtinus de regalibus, lib.2.c.15.per tot.

I Guido Papa decis.106. Azebedo ad curiam Pisanam, lib 2. c.4.n.14.fol 40.& cap.18.num.34.fol.73.Portoles in scholiis ad Moli.vers.Rex, num.46.& seq. Cabedo decis.60.n.7.p.2.

K Bald.in c.1.de allodijs, & in c.1.quis dicatur Dux, & in c.cum vicessimũ, vers.quæro quæ ætas, de offic. deleg.& in l.2.col.1.vers.aduerte quia nunquã inuenies, C.de sentẽn.& interlo.om.iud. Aym.consi.338.in prin. Auend.de exequẽ.c.1.n.6.& seq.Couar.in prac.c.1.n.2.& 9.& c.4.Menoc.lib.1.præsump.14.& cõs.2 n.7.Vanci.de nulli.ex deffect.iurisd.n.10.Petra de fideicom.q.13.à n.555. Valas.de iur.emphy. q.8.n.21 & 29.Lauren.Teni.caute.129.n.18.Cabe.decis.9.n.1. & 8.& deci.43.p.2.Garcia de expẽs.c.12.n.56.& seq. Pegue.decis.crim.36.n.6.Cels.Hugo cõs.60.n.8.Dida.Perez in l.4.tit.1.glo 1.lib.2.Ordina.Bosi.in praxi tit.de Principe, n.233.Azeb.in 4.Recop.tit.1.l.10.Alci.lib.2.parado xo.c.6.

L for.nouo Tirasonæ anno 1592 tit.de offi.Iust.Aragon.

M vt in for.titu.de alienigenis ad offi.non admittend.cui adde Ioann. Chokier in thesauro aphorismorum politicorum lib.1.cap.6. & notauit optime Bardaxi de offi.gubernato. quæstione 1. numero 3. pag.4.versi.Vnde posset inferri, for.2.de officio Cancellarij foro vnico, titu. quod extraneus à regno non possit habere officium in regno. & for.vni.titu.vt iudices Aragonum iudicent. Misinge. singular.obseruatio.centu.4.obseruat.30.

res, & non clerici, *n* quod & iure, & prope omnium prouinciarum vsu receptum est; *o* licet Prælati domi-
31 ni † locorum possint iurisdictionem ciuilem in propria persona exercere, *p* cum eam non exerceant tan-
32 quam officiales, sed tanquam domini, aliasque † qualitates, nobilitatis, *q* absentię D. Regis, *r* praxis, ętatis, & gradus, *s* & nisi forali dispositione hoc esset cautum, instar sacrilegij haberetur *t* indignos magistratu, & incapaces ad officia iudicare eos, quos Princeps e-
33 legerit. Tertiò infertur, quod cum † nec iure naturali, vel diuino, officiorum secularium venditio sit prohibita, *u* posse Regem Aragonum officia vendere, si hoc non fuisset foro regni *x* prohibitum; quæ prohibitio & Romanorum, Gallorum, aliarumque prouinciarum legibus confirmatur, *y* & optima ratione fulcitur, quod qui emit, necessarium est vt vendat, *z* nec sine rubore puniri potest. is qui quod emit, vendit.

Sextus effectus supremę potestatis, iurisdictionisque
34 est, potestas † gladij, ad animaduertendum in facinorosos, quæ à nostris merum imperium appellatur, ac penès Pricipem supręmum residet, cum animaduertere, executionem respiciat; *a* & ideo erectio furcarum, vbi executio fieri solet, meri imperij signum est *b*, & per eas possessio conseruatur, etsi per mille annos aliquis in eis non fuerit suspensus. Sed verius est solum effectum esse meri imperij, exemplique causa à

N for. vni. tit. quod official. executo. & ministri iurisdict. regię sint seculares & nō clerici, vbi Bardaxi concord. l. 17. li. 1. ordinat. tit. 3. vbi Dida Perez glo. si resumiere corona & glo. no pueda tener. & lib. 2. titu. 15. l. 23. Moli. in report. foro. verb. Clericus, vers. Clericus de foro, vbi Porto. n. 2. idem Barda. in for. 1. tit. dela inquisiciō cōtra el Vicecāceller, pract. crimin. canonica. B. Diez c. 61. n. 2. vbi an possit esse de cōsilio Regis, ex Abba. in c. non est, n. 4. de voto cū plurib. concord. per Salçedo in addi. ad dec. 61. verb. Cōsiliarij Principis. O c. 2. c. ne Sacerdotibus ne cler. vel monachi, Rebuf. in const. Gallię, tom. 1 tit. vt laici, &c. n. 3. Bened. in c. Raiutius, verb. & vxorē, dec. 2 n. 477. Couar. in iu pract. q 33. n 5. Mastri. decis. 159. n. 18. p. 2. Bortel. de Regis catholici præstantia, c. 73. n. 3. & 4.

P obseruan quod Prælati tir. actus curiarū, & obseruā in causis, tit. de for. cōpet.

Q for. vni. tit. quod regēs officium guberna. sit miles simplex.

R for. vnic. titu. quod D. Rex non possit facere Locum tenentē ipsius in Aragonia nisi certis casibus.

S for. vni. tit. de la platica que han de tener el Vicecanceller, y otros oficiales, & for. vni. tit. Que el Vicecanceller, y otros oficiales ayā de ser graduados. for. 1. tit. Reparo del Cōsejo del Iusticia de Aragō, ib., De edad de treynta años.

T l. 2. C. de crimine sacrilegij.

V Guili. Benedic. in c. Raiutius, verb. Duas habens filias, n. 32. de testam. Soto de iust. & iur. lib. 3. q. 6. art. 4. col. 3. Tellus Fernan. in l. 26. Tau. n. 10. Mencha, contron. illustr. c. 42. n. 9. ad fin.

X for. vnic. tit. de prohibita lagitio. pecuniæ, vbi Barda. Moli. in repor. verb. pecunia vers. 1. & verb. pretium. vers. 2. & verb. firma, vers. die 10. Decębris, & verb. iuramentū, de iuramen. D. Regis, & suorum officialiū, vers. & circa istud iuramentū, & verb. officialis. vers. officiales exercentes, & vtro biq; Porsoles in scholiis.

Y l. 1. ff. ad l. Iuliam, de ambitu, l. vni. C. de pistoribus, lib. 11. l. vnica, C. de officio præfecti Senatus, lib. 12. Soci. cons. 146. n. 2. lib. 1. Rebuf. tom. 2. ad leges Gallicas. tit. de mercato. minut. venden. arti. 1. glo. 5. ad fin. Marcus decis. 149. n. 5. Bald. in l. Barbarius. ff. de officio præto. Nauar. in manua. c. 25. n. 7. Gabe. decis. 24. n. 4. p. 2. Auend. resp. 9. n. 2. Afflict. in constitutio. Siciliæ, rub. 93. n. 6. Rebuf. in l. vai. glo. 1. n. 133. C. de sententiis quæ pro eo quod interest, Brancala sen sus predicamentos de Corte. c. 10. n. 28. p. 140.

Z Ioan. Choki. in thesau. aphoris. polit. lib. 5. c. 4. for. vni. tit. de iustitia reddēda, & nō vēdēda for. vni. tit. de prohibitis aueriis. & for. vni. tit. de pœna corrūpentis iudices. Cyril. in summa crimi. rub. 1. §. 1. n. 5.

A l. aut dānū. §. 1. ff. de pœnis, l. nō dubito, in fin. vers. nō fiūt, ff. de captiuis, l. respiciēdum. §. fin. ff. de pœn. l. si quid erit. ff. de offic. procon. Marta. de iurisdi. 1 p. c. 36 n. 18. & seq

B Alcia. lib. 9 parerg. c. 24. Couar. li. 4. var. c. 5. in fin. Græu. ad Gai. lib. 2. concl. 60. consid. 2. n. 7.

sa â I. C. c propositum; ideoque banna, & proclamata, quæ in illius executione in nostro regno fiunt, ad maiestatem regiam, apud quam talis potestas gladij residet, referuntur; quæ tamen aliquatenus legibus regni limitata, coarctata, & modificata reperitur, vt putà, quod non fiat, † nisi præcedēte processu, & sententia forali, quę 35
publice, & in loco publico, & cum sole exequatur, d & quod non officio nobili, sed mercenario, ideſt, ad instā tiam partis legitimæ, tali vtatur potestate, e & accusationi deseruiat: & ita Antonius † de Herrera, qui in om 36
nibus delictis facultatem iudicibus procedendi ex offi cio foris Tirasonę concessam retulit, â veritate prorsus deuians, legem illam, quæ historico dicta est, f ne quid falsi dicere audeat fuit impudenter transgressus, cum non solum id, g sed & multa alia innatæ fidelitatis Aragonum ignarus falsa audacter ad dominum, ac Regē nostrum Philippum rescripserit, qui non tam dedit operam h veras, certasque res scribere, quàm nihil omnino præterire, quod vel à quibusuis habuerit, vel ipse somniauerit; quia in Aragonia non habemus interesse † secundarium, sed omnia ad instantiam eius, cuius principaliter interest, geri debent, cum, obseruantia no- 37
stri regni, omnia publica delicta, ad instar priuatorum sint redacta: i ita vt nec fiscus ad accusandum admittatur, K cum non sit priuilegiatus ad agendum, sed iure priuati vti debeat; l nec quilibet de populo, nisi casibus supra relatis, m in quibus extraneus à regno non admittetur ad accusandū, n & vno agente statim actio criminalis cōsumitur, o nisi primus cū parte collusserit, vel ob partis cęsionē fuerit reus absolutus, p sed regulari ter

C in l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iudic.

D For. querientes, tit. de offic. Cancellarij.

E obseruan. item per foros. titu. de genera. priuileg. totius regni, for. vnico, titu. de postulan. Moli. in reportor. verb. clamum, in princip. Ias. in d. l. imperium. n. 17.

F Polidor. Virgil. de inuentorib. rerū, lib. 1. c. 13. in fin. ex Ciceronе lib. de oratore.

G in relatione rerum Aragonensium ad Philippū Tertiū, 1. p. pa. 21. ibi, Mouiendose competencia. & pag. 25. ibi, Y que el mejor y mas verdadero remedio. pag. 50. ibi, por q̄ industriosamente. & 2. p. pag. 57. ibi, Arraygada la mala, pag. 59. ibi Yno disminuyendo la confiança delos Aragoneses. pag. 71. ibi, Por la sospecha de todos. pag. 77. ibi, Sino con palabras. pag. 89. ibi, desfogando. pag. 107. ibi, Por no ver de sus ojos. p. 119 ibi, Y que los juezes. pagi. 130. ibi. Se ordeno, & ibi, El Visorey, y Regentes. pag. 138. ibi, Ypor quitar ocasiones. Quæ omnia tanquā falsa expungenda & abolenda, ac igne expurganda essent.

H Cano de locis Theolog. lib. 11. c. 6.

I obseruant. item in publico crimine, 4. & obseruan. item in criminibus, 8 tit. de homicid. Sesse decis. 99. num. 16. & duobus seqq. 1. p.

k obseruant. sed si D. Regi, tit. de general priuileg. totius regni, Moli. in d. verb. clamum, verb. Fiscus, & in verb Procurator fiscalis. vbi Port.

L Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, q. 19. à n. 9. cū seq. late & ibi per eum allegati, l. extat, l placuit, ff. de iure fisci, Cæsar Contard. in l. vnica, q. 21. ad verb. fiscus, n ume. 5. C. si de momentanea. Gail lib. 1. obseruatio. 90. n. 2. glo. in l. 1. C. de petitio. hæredit. Montal. de reprobatio. sententiæ Pilati, artic. 3. n. 16. l. fin. C de fiscalibus vsuris, Farinac. in quæst. criminal. 18. n. 14. & seq.

M d. obseruan item in criminibus, obseruan. 2. tit. de general. priuile. totius regni, for. 3. tit. de lenonibus, & in for. vnic. titu. de la facultad de acusar a los que injuriaren a los Lugartenientes, & in for. nouissimo Tirasonę, tit. de los que injurian a los oficiales Reales. & alij supra relati §. 19. n. 50.

N Burgius vbi proxime, q. 18. n. 27. O ex glos. in l. 3. ff. de popula. actio.

P Farinac. in praxi crimin. q. 4. n. 13. & 37. & Burgius vbi proxime num. 35. & 36. & q. 20. num. 43.

Q vt in

38 ter in hoc Regno omnis inquisitio est † prohibita, q̃ præ
ter quam in causis finium regundorum, caloniæ homi-
cidij, & infançonię, vel contra officiales Regios, vel re-
dituum regalium administratores, si nomine Regio, fis-
co rationem reddituri administrent: si enim locationis,
atquè ita temporariæ emptionis titulo pro se ipsis admi
nistrent, inquiri non poterunt, quamuis forsan si dolose
se gesserint circa res sedentes à D. Rege conductas, via
ordinaria ciuili, aut criminali à fisco, vel ab eo cuius in-
tererit conueniri poterunt, vt fuit decissum in Curia D.
Iustitiæ Aragonum. * Sed si in Inquisitionis iudicium
consenserint, & contra iudicem inquirentem exceptio
nem generalis priuilegij non opposuerint, eius iurisdi-
ctionem declinantes, nec iudicium dicetur nullum, &
sententia in eo lata valebit, vt fuit declaratum in Curia
D. Iustitię Aragonum. * Licet aliqui sint officiales, con-
tra quos, vel ex priuilegio non potest fieri inquisitio,
vel certus est iam, inquirendi modus à lege prescriptus,
multaquè alia, † tam in procedendo in causis crimina-
39 libus, quam in imponendis pœnis, & earum executio-
ne, sunt singulariter foris, ac legibus nostri Regni pro-
uisa, in quibus maioria, & suprema Regis Aragonum
potestas videtur restricta: vt sunt illa duo singularia Re-
gni priuilegia; alterum, modum procedendi respiciens,
ne scilicet sit tormentum † alterum vero, pœnam, ne
40 sit bonorum confiscatio, nisi in crimine lesę maiestatis humanæ, seu diuinæ,
nec triremium, seu galearum possit imponi alijs quam latronibus: quæ sunt
ex illis quatuor Regni priuilegijs foro Tirasonæ, anni 1592. reseruatis, super
quibus nihil disponi, vel nouari potest, nisi omnium existentium in curia ne-
mine discrepante adhibito consensu, vt supra diximus. Vnde nec statuto in-
duci poterit, præterquã in casibus à foro permissis, in quibus vt fuit per me,
& collegas declaratum in curia D. Iustitię Aragonum, * nullatenus impedie
tur executio: nec Clerici torqueri poterunt, ab Ecclesiastico Iudice, quia,
cum hoc priuilegium territorio concessum sit, etiam Clericos compre-
hendet, r & ideo fuit denegata firma, D. Thomæ de Borja Archiepisco-
po Cæsaraugustano viro nobilissimo, & mihi multum benefico: nec
etiam exteri, & alienigenæ vt falso asseruit Anthonius de Herre-
ra,

Q Vt in priuileg. gener. §. Item que inquisicion, & toto tit. de prohibi inquisi. Bardaxi in commen. ad priuil. gener à num. 6. cum seq. obserua. 1. tit de generali b. priuil. obseruã. si aliquis commisit, tit. de homicidio, obseru. fin. tit. finium regundo. & foro 1 tit. de testibus.

* In processu Menauti de Morlanes super iurisfirma, & in proces. procu. fiscalis, & Ioannis Tristan de Ostabat super crimin. contra eundem Morlanes.

* In proces. Hieronymi Palomares, & Petri Gaian super iurisfirma, 1615. obseruan. si aliquis, tit de homicidio.

* In processu Francisci Hernandez super iurisfirma, die 31. Ianuarij 1612 Sesse de inhibitio. cap. 1. §. 2. num. 68. pag. 52. in fi. vbi tradit quædam exemplaria à nobis in sua originali matrice vissa, quæ nostram sententiam & decretum coadiubant.

R Roman. cons. 180. numer. 2. Felin. in cap. Eccle sia. Sanctæ Mariæ, nu. 76. de constitu. Olarad. consil. 32.

ra, * nisi in casu falsæ monetę in hominibus vilis conditionis, sed nec hi in capite alieno* torqueri poterunt. In cęteris vero † omnibus, quæ legibus à se latis, & à po- 41
pulo receptis, eius potestas non reperitur limitata, tam lata, & ampla Regi nostro mansit facultas, & potestas in eum lege Regia translata: sicut in quemlibet alterum supremũ Principẽ, & Monarcham: quod si aliquis audacter contrariũ astruxerit eum, vt Antistium Labeonem insanire dicemus: * Solum enim cõtra leges † nunquã 42
intẽdit aliquid facere, nec plenitudine potestatis vtitur. Et hæc est ratio dicti vulgaris, nostrorũ Foristarũ, quod D. Rex in Aragonia litigat vt priuatus, quia, vt de Imperatore dicitur, quando nõ vtitur plenitudine potestatis absolutę, non est vlla differẽtia inter eum, & alium dñm, iurisdictionem in loco habentem. Inde primo infertur, in Rege nostro cessare doctrinam Cini, ſ & aliorum asserentium, posse Principẽ, iuxta propriã, & particularẽ scientiã sentẽtiã ferre, licet in iudicio cõtrariũ sit probatũ. Secundo infertur, quod à sententia nostri Regis non appellatur, † non tanquam Pręfecti Prætorio, vt dixit 43
Bardaxi, t (cui æquiparatur primogenitus, Regni Gubernator) sed tamquã supremi Monarchę, licet per viã grauaminum, cõtra forum factorum, ad Curiã Iustitiæ Aragonum habeatur recursus, u ad instar supplicationis inductus, quæ, vt inquit Vitalis, antiquitus locũ habebat, antequã lege Regni fuisset sublata, exceptis causis criminalibus, in quibus nõ potest † haberi recursus ad Curiã 44
Iust. Arago. nisi respectu nullitatis, & ritus y, Sed de cõsilio Regiorũ cõsiliariorũ aulę criminalis * sententia lata exequtioni, absq; vllo recursu mandatur, nisi esset mortis, aut mutilationis membri, in quibus fit reuisio per cõsiliarios aulę ciuilis, * si damnatus intra tempus legitimũ appellet. Tertio infertur, ex eadem ratione Regem nostrum indulgere † crimina, remissionesq; pœnarum delinquentibus concedere, z quatenus tales pœnę respi- 45

ciunt

* In relatione ad Philippum, ibi, y que los estrangeros. pag. 122.
* In proces. Pauli Espital super manifesta. an. 1609.
* Ant. August. Archiepis. Tarracon. nostræ patriæ decus, dialog. 4. de sus medallas, pag. 156.
S In l. 1. C. vt quæ desunt aduocat Alber. in l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præsid. Couarr. lib 1. var. c. 1. nu. 7. in fin. vers. Princeps tamen. Cabed decis. 74. num. 8. p. 2.
T De offic. Guberna. q. 5 nu. 5. vers. proprius accedendo in fin. pag. 56. & n. 7. pag. 58. post Corsetum de potesta. Regia. 4. p. q. 44. num. 10. Bart. in l. omnes populi, n. 8. ff. de iust. & iur. & in l. 1. ff quod quisq. iur. Iass. in l. 1. n. 8. ff. de offic. eius.
V Obseruan. quod filius legitimus, & obseru. seq. tit. actus Curiarũ. Mieres in constitutio. Cathalon. Petri 3. 1. p. collation 6. de offi. Gubernat. fol. 167 & 2 p. colla. 6. c. 36. fo. 52
X For. querientes. 1. & 2 tit. de firmis iuris.
Y Sesse de inhibitio. cap. 1. §. 2. nu. 20, & seq.
* Doctissimi D. Augustin. Morlanes, D. Ioannes Porter, D. Hieronymus Marta D. Balthasar Nauarro de Arroyta, & ego eorũ minimus.
* Sapientissimi D. Iosephus Sesse Regens Cancellariam. D. Dominicus à Vẽgochea, D Augustinus Pilares D. Ioannes Canales. D. Frãciscus de Pueyo
Z l. relegati. in fin. l. moris. §. sed enim. l. diuus, la 2. l. ad bestias, §. exprouincia. ff. de pœnis. l. 1. §. fin. ff. de quæstio. Molin. in reporto. verb. Rex, vers. Domino Regi tantũ cõpetit remittere, & ibi Portol. nu. 290. & seq. Casane. in catalog glor, mund. 5. p. cõsidera. 24. vers. 54. Anto Gom. tom. 3. variar. c. 8. n. 4. & in l. 40. Taur. nu. 10. vers. octauo. Menoch. de arbitr. casu, 326. vers. cum solus Princeps. Cephal. cons. 304. nu. 103. lib. 3. Decia. cons. 18. n. 120. lib. 1. & cõs. 96. n. 1. lib. 3. Franc. Marcus decis. 68. n. 6. p. 1. cũ concordã. per Farina. tom. 1. tit. de carceribus, q. 29. nu. 80

+ Nota q. solum in sententia mortis, aut mutilat. membri dat. appellatio.

ciunt vtilitatem publicam, *a* non vero solet tales remissiones concedere in præiudicium † partis offensę, *b* nisi de absoluta potestate, ex aliqua magna causa publicæ vtilitatis: *c* sed verius est si interesse partis solum sit vindictæ, non pecuniarium illud remittere non ad absolutam, sed ad ordinariam Principis supremi potestatem iure Principatus, ex lege Regia proueniente, & orto pertinere, atque ita Regi Argonum competet, nisi quatenus talis potestas aliquibus casibus à foris *d* Regni reperitur restricta, in quibus guidatica, & remissiones à D. Rege concessę non valebunt, nec in præiudicium partis lesæ obtinenti proderunt, quinimo, & si in casu permiso fuerint concessę tenebitur obtinēs parti accusanti expensas in prosequtione causæ factas soluere, *e* quod intelligi non potest de guidatico *f* particulari, quod & ab inferioribus Magistratibus, testibus in causa criminali producendis solet concedi. Sed de consuetudine, & stilo Regiæ Audientiæ guidatica generalia ad tempus, & remissiones perpetuæ non dantur, nec admittuntur in quibuscumquè criminibus, nisi pace habita, & parte concordata, & ea satisfacta. Hoc nec præsidibus iure communi tribuebatur, nec in Aragonia alteri, quam Domino Regi, vel eius Locumtenenti generali, qua ratione, nec Regens officium † generalis Gubernationis, etiam dum in Regia Audientia præsidet, facultatem remitten-

46

47

nu. 80. Bouadil. in politi. lib. 2. c. 16. nu. 99. & 122. lit. F. Auenda. in c. 7. prætor, nu. 7. in fin. Anto. Sola in consti. Sabaudiæ, tit. de indulgent. decreto. indulgentiam. glos. vnic. à n. 5. cum seq. Marta de iurisd. 1. p. c. 44. Cabedo 1. p. decis. 45. Eleganter noster Regens Sesse in tract. de inhibitio. c. 1 §. 5. per tot. A l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil.

B l. 2. C. de præcib. Imp. offerend. Salicet. in l. si pro iure, ff. de condic. furtiua. Ruin. cons. 60. vol. 5. Bal. in l. 2. n. 3. C. de in ius vocand. Maranta de ordin. iudic. 6. p. vers. Inquisitio. num. 56. Grāmat. cons. 34. in prin. & voto 35. nu. 9. Paul. Chirl. de relaxatione carceris. tit. de compositione, q. 2. n. 4. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 38 nu. 13. & 14. Bursat. cons. 54. nu. 18. in 1. Plot. cons. 78. Couar. lib 1. var. c. 20. nu. 8. Osasc. decis. 134. n. 11. Sola tom. 1. tit de indulgent. decret. Abit fus. glos. 2. nu. 12. & 13. Conrad. in templ. om. iud. lib. 1 c. 1. §. 4. vers. decimoseptimo, nu. 4. & 5. Azebedo in 8. tit. 25. l. 1. num. 63. & seq. Luc. de Pena. in l. 1. q. 5. C. de desertor. Isern in

tit. quæ sint regal vers. & bona committentium, nu. 73. & Afflict. eod. tit. § pœnarum, nu. 32. & in consti. Regni, malier. quæ dotarium, num. 25. notab. 10. Abb. cons. 6. nu. 2. vol. 2. & Felin. in cap. 1. num. 4. vers. 2. declara. de probatio. Casane. in consuet. Burgund. tit. des Iustices, §. 5. num. 163. & cons. 27. Molin. in reportor. verb. Rex, vers. D. Regi tantum competit remittere, & ibi Portol nu. 290. & seq. Sesse vbi proxime nu. 82. cum plurib. seq. & decis. 178. per tot. 2. p. Molin. verb. exilium, vers. fin.

C Gramat. cons. 34. Carauita. ritu. 273. nu. 2 & Sola in d. decreto. ne malitia. glo 1. 2. p. nu. 7. & 8. Greg. Lopez. glo. el Rey. l. 1. tit. 32. par. 7. Ruin. cons. 60. vol. 5. Paris. cons. 1. vol. 4. Borrel. de Reg. Cathol. præst. d. cap. 38. nu. 15 & seq.

D Foro. como cerca la punicion, 1. & 2. tit. de homicidio, foro como de pocos dias aca, tit. de crimine falsi, for. fin. de consultatio. & in for. 1. & 2. tit. de iuramen. præstan. per officiales, foro de poco tiépo, tit. de prohibita inquisitione, for. vnic. tit. de processu contra fractores inhibitionū Iustitiæ Arag. ibi. segund que por fuero contra los officiales.* Et ita fuit decisum in curia D. Iustitiæ Aragon in proces. fragantiæ Hieronymi de Luna, super criminali, die 19. Decemb. 1562. non prodesse relaxationem delicti eidem factam per D. nostrum Regem, quia ex notabili contraforo, & resistentia facti Francisco Lunel Locumtenenti Iustitię Aragonum, fuerat per curiam condemnatus dictus Luna, qui erat Zalmetina Cæsaraugustæ ad priuationem omnium officiorum ciuitatis, & Regni, & exilium decem annorum, cum comminatione perpetui, & abcisionis manus minus vtilis.

E Foro vnico, tit. de remisionibus guidaticis.

F Greueus ad Gail, concluſ. 52. num. 16. & 17. corolario ad illam concluſ.

G Sesse

mittendi, & indulgendi crimina habet, licet ex causa, habita deliberatione cum eius Assessore,* & Consiliariis Regiæ Audientiæ criminalis, & Aduocato fiscali,* soleat Procuratori Astricto, qui in atrocioribus accusator publicus est, præcipere, vt ab accusatione desistat, g vel in ea instantiam non faciat; quod, in effectu, indulgere, & remittere est, per indirectum. Non tamen facile † debent crimina indulgere, & pœnas remittere, quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi, h nec vllam reus (inquit Beatus Isidorus) i pertimescit culpam, quam redimere numis posse existimat; crescit enim hoc modo multitudo peccantium, & facile itur ad culpas, vbi est venalis ignoscentium gratia. Vt enim, inquit Seneca, k non oportet habere promiscuam, ac vulgarem clementiam, nec abscissam; cum tam crudelitas sit, omnibus ignoscere, quam nulli: sed modum im remittendo crimina teneant, quia (vt inquit Psalmista *) Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore, in quem locum cum interorandum B. Ludouicus, Rex Galliæ incidisset, gratiam, & remissionem cædis à se factam illico reuocasse, traditur; vt sic posset dicere cum Propheta, l *Misericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine.* Nam dum facinorosi non puniuntur, ne dum publica turbatur lætitia, sed etiam ira Dei in nos prouocatur, m atquè ita, multo minus, pœnas delictorum vendere debet, cum non deliquerit bursa, sed persona, n & ideo in Aragonia compositio pecuniaria in criminibus prohibita fuit: o quia si pœnæ venduntur, omnia mala in Repub. nascuntur, & illud cum Prudentio p dicere possumus. 48

Pudor per aurum soluitur,
Violatur auro integritas,
Pax occidit, fides perit,
Leges & ipsæ intercidunt.

Vnde sine causa non sunt crimina (maxime atrocia, & grauia) remittenda, cum non sit misericordia, quæ in miseriam conuerti potest, nec inannis species clementię vincere debet salutarem seueritatem, cum causa vero † vt propter pacem, vel propter lętitiam victorię partę, Natiui- 49

tatis

*Peritiss. D. Marti. Godino
* Doctiss. D. Franciscus Santacruz de Morales.
G Esse vbi proxime, á num. 122. cum. seq.
H Cap. est iniusta, ad fin. 23. quæst. 4. Cerdan Talla da en el verdadero gouierno, cap. 5. Anto. Sola in constitu. Sabaudiæ, 1. par. tit de accusatio. decreto ne malitia. glos. 2. 2. partis, num. 2.
I In c. pauper. 11. q. 3.
k Lib. 1. de clementia. capit. 2.
L Psalm. 110.
M Baiardus ad Clarum, quæst. 64. num. 118. Gramat. decis. 36. numer. 1. Cartar. de executio. senten. Capto bannito. cap. fin. num 411. Cabalcan. de brachio Regio, 1. par. num. 127. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centu. 1. quæst. 10. numer. 3.
* Psalm. 105.
N §. oportet, in authentico. de mandat. Princip. collat. 3. Carauita ritu. 272. num. 6. Cyrillus Fulgonius in summa crimina li, rub. 1. §. 3.
O Foro vnico, tit. de prohibitis auerijs, foro 1. vers. E que por ocasion, tit. de Procurator. Astrictis. foro, como de pocos dias aca, colu. penultima, ibi, no pueda seyer ni sea admesso a alguna composicion, o pena pecuniaria, ni la condenacion personal pueda seyer conuertida, o comutada en pena pecuniaria, tit. de crimine falsi, Moli. in reportor. verbo compositio, vers. 1.
P In perystephanon hymno. 2. de Beato Lauren.

tatis filij, primi, Regis ingressus, nuptiarum, vel pacis cũ alio supremo Principe habitæ, & fœderis initi, aut tempore Paschali, æquum est, quod D. Rex veniam delictorum, & remissionem criminum tribuat, q maxime, si illa atrocia non sint, & iam, diuturnitate temporis elapsi, à memoria hominum quasi abolita sint. Ex eodem principio prouenit, quod restitutio famæ, & honoris ad Regem spectet. r

Quarto ex eodem fonte promanat, vt ad eum solum spectet sententias criminales exequi, & commutare; relegatosquè in Insulas ad alias transferre; ac condemnatis ad carcerem locum carceris assignare. ſEt hoc sen-
50 su, † quatenus merum imperium à I.C. t appellatur potestas gladij, ad animaduertendum in facinorosos homines, & ad executionem refertur, non est incognitum in
51 Aragonia: imo hac ratione intelligitur forus † disponens. u quod Iustitiæ, & extemæ corporum, & membrorum specialiter sunt, & spectant ad D. Regem, & ad suos baiulos. Et hoc significat gladium illud euaginatum, † ac nudum, & eleuatum, quod vidimus ante D. nostrum Regem anno 1599. in eius felici, & solemni ingressu in hac ciuitate Cæsarauguſtæ, portasse D. Gabrielem de Alagon Comitem de Sastago, tanquam Camarlengum Regis Aragonum, quod etiam Ianuæ ducitur ante Ducem, & in ciuitatibus, Lucę ante Confalonerium, & Mantuæ ante Capitaneum Iustitię: Sed alij eius supremę iurisdictionis, & potestatis argumentum esse tradunt, x & ideo ante Ducem Venetorum non portari nudum, sed vagina tectum, ad significandũ non esse sui arbitrij penitus totam Rempub. sed subsequentis Senatorij ordinis summam esse potestatem, quod etiam Consulum Romanorum præligati fasces prænotabant.

Quinto ex eadem suprema iurisdictione prouenit, vt ille solus, in duobus eius supremis tribunalibus, Regiæ Audientię, & curiæ Iustitię Aragonum, sit Iudex com-
52 petens, † in causis Vniuersitatum, & nobiliũ, y & Dominorum vassallorum, seu alicuius castri, z quod intellige si ha-

Q d.l.abolitio. 8. cum l. seq. ff. ad Turpil. l. nemo deinceps. C. de Episcop. audien. l. ob diem. l. paschæ. l. paschalis, l. religio. in C. Theodos. de indulgent. crim. Bortel. vbi supra, d. cap. 38. num. 69. 71 & 75. Luc. de Pen. in l. contra publicam, C. de re milita. lib. 12. Rolan. con sil. 4. nu. 58. vol. 3. Marc. decis. 409. vol. 1. Boer. de cis. 217. num. 21. Sesse d. §. 5. nu. 15.

R Afflict. in tit. quæ sint regalia in princ. nume 4t Castro in l. licitatio. ff. de publica. & vectiga. Cephal. consil. 58. num. 67. vol. 1.

S l. 1. §. 1 & §. fin. in fin. ff. de quæstio. l. relegati in fin. ff. de pœnis, Cancer variarum resolut. 2. par. cap. 2. num. 141. Afflictis tit quæ sint regalia, § pœnarum, num. 30. Carabita. ritu 272. nu. 11.

T l. Imperium, ff. de iurisdict. omn. iudi.

V Forus si aliquis homo. 4. tit. de homicidio, foro vnico, tit. de iurisdiction. obseru. Item notandum, de priuileg. militum. Dida. Perezz lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1. glos. alos que appellaren, in fin.

X Ianus Langleus lib. 13. semestrium cap. 1. p. 733. D. & seq. lib. 11. cap. 2. pa. 688. B.

Y Obseruan. Item nobilis, obser. Item nobilium, & obseruan. in causis, tit. de foro comper. Bardaxi de offic. Gubernato. q. 5. num. 93. & seq. 100.

Z Obseruan. Item si agatur. la 2. tit. de foro compet. obseruan. Sciendum de salua infan. facien. Molin. in verb. Domini locorum, vers. 1. & seq. vbi Portol. num. 1.

† Nota Camarlengo significatum.

si habeant vassallos, seu castra in Regno nihil enim interest, quod habeant extra Regnum. Idem in non habentibus Aragonum Nobilitatem, sed alterius Prouinciæ: dicendum esse crederem, cum possit quis esse nobilis in sua patria, & non in Aragonia [a] cum nobilitas Aragonum in multis, cum nobilitate aliarum Prouinciarum non conueniat, & faciat ordinem, seu stamentum distinctum ab ordine, & stamento infantionum, & militum, quorum nobilitas prope in toto orbe est communis, & nota: at tamen ista Aragonum nobilitas in multis est annomala, & quod dicit noster Molinus, [b] mortem D. Ioannis de Fuxo fuisse habitam pro notoria non est mirum, quia licet origine esset Francigena, tamen erat nobilis, & Richus homo in Regno, ac dominus villæ de Maella, & multæ illustrissimę domus, & familiæ aliarum Prouinciarum, á Magnatibus nostri Regni originem ducunt, quas inter nobiles Regni referre non dubitarem: Hoc est vnum ex singularibus, ac pręcipuis priuilegijs, quibus fruuntur nobiles, & vniuersitates Regni, cui (nec etiam volentes) renuntiare possunt, & alterius inferioris Iudicis iurisdictioni se submittere: A quo si fragante maleficio capiantur, ad prędicta suprema tribunalia debent secundum forum remitti. [c] Quod etiam procedit in causis † criminalibus 54
Infantionum, in locis Baronum inhabitantium: quia vbicumquè morentur, & sint populati, semper Regis sunt illi; & qui priuilegio infantionum fruuntur, licet alias non essent infantiones sanguinis, & generis. Vnde si caperetur criminaliter infantio in locis Dominorum ab illorum officialibus, & vltra debitum detineretur, ibiquè petitio criminalis etiam intra tempus fori offerretur, & ab infantione admitteretur, liberandus demum veniret per viam priuilegiatam, ac si nulla petitio oblata fuisset, vt fuit decisum in Curia D. Iustitię Aragonum. * Cætera omnia, quæ à suprema iurisdictione oriuntur, experiri poterunt per D. Regem Aragonum, si eorum ortui, & productioni leges Regni non resistant.

A Bart. in l. 1. numer. 62. 63. & 83. C. de dignitat. lib. 12. Bald. consil. 387. col. 1. lib. 1. Baeça de inope debitore, cap. 16. num. 108. Gutierrez pract. lib. 3. q. 14. nu. 85.

B Verbo mors. vers. mors D. Regis.

C Foro quandocumquè, vers. adicimus de appellitu, Portoles in Scholijs ad Molin. verb. captus in tra ctatu de via priuilegiata, §. 5. num. 25. & facit tex. in l. Diui, § fin. ff. de pœnis cum concord. per Iasso. in l. 1. num. 14. de officio Assessor, Molin. verbo emparamentum, vers. 2. & verbo, Nobilis, vers. Nobiles non possunt, & verbo Domini vassallorum, & verbo Iudex ordinarius, vers. à Iudice suo ordinario.

* In processu Procuratoris Astricti Villæ Montisoni, contra Georgium de Sin, super criminali, die 12. Februarij, anno 1615. ex traditis à Portoles, tracta. de liberat. per viã priuilegiat. quæst. 5. & 6.

(?2)

§. Vi-

§. Vigesimus sextus.

De effectibus ex supremo dominio resultantibus, & quis sit illorum vsus, & secundum leges regni restrictio.

SVMMARIVM.

IVs imponendi gabellas, vectigalia seu tributa ad maiorem, & supremam potestatẽ pertinet. 1. & 5.

Gabellæ indictæ à Principe supremo quomodo differant à collectis vniuersitatis inter vicinos; & an teneantur Clerici contribuere. 2.

Tributum capitis, & vectigal quid sint, & an Clerici & Infantiones illa soluere teneantur. 3.

In vectigalium & tributorum solutione, & exemptione, consuetudo semper attendenda est, 4.

Regum Aragonum potestas in imponendis, vel exigendis tributis, vectigalibus, & sisis, an foris Regni, restricta sit. 6.

Immunitas à quibus concedi possit. 7.

Vassalli domini Regis an teneãtur eius familiares hospitare. 8.

Exempti tenentur onus hospitij subire soluta mercede. 9.

Ius confiscandi legibus regni in Aragonia limitatum reperitur. 10.

Montes publici in dominium Regis fuerunt lege regia translati. 11.

Montes fuerunt concessi vniuersitatibus à Rege in dotem. 12.

Quare dos data à Regibus vniuersitatibus, dicatur dos profectitia. 13.

Vniuersitate destructa ad quem pertineant mõtes ipsius Vniuersitatis. 14.

An resoluantur censualia, et debita vniuersitatis illa destructa. 15. 20. 22.

Vniuersitas quot modis contingat destrui, ac dirui. 16. 19. 21. 23.

Vniuersitas quando dicatur delinquere, & quãdo singulares ipsius. 17.

Vniuersitate destructa, si reficiatur, vel de nouo ædificetur, an in omnibus & per omnia actiue & passiue succedat in locũ primæ. 18. 20. et 24.

Defesias an possit constituere dominus Rex in præiudicium iuris pascendi competentis à foro, vel ex pacto. 25.

Pœna à foro statuta an possit augeri per dominum Regem in constitutione defesiæ. 26.

Dominus Rex an possit prohibere extrahi à Regno triticum, oleum, & alia, & pœnam imponere. 27.

Montes omnes regni exceptis defesiis priuilegiatis sunt indefensi ciuibus ciuitatis Cæsaraugustæ ex priuilegio Regis Alfonsi 28.

Salinæ ad quem pertineant in regno, et quid de vniuersitatibus, quibus ex priuilegio, vel præscriptione immemoriali, libertas vtẽdi sale quo velint concessa est. 29.

Mineria, seu metallorum fodinæ an pertineant ad dominum Regem, ratione alti et supremi dominij. 30.

Viæ publicæ hodie regales appellãtur, tribus cõ currẽtibꝰ, & in quo differãt à vicis, et plateis vrbanis, et ad quẽ earũ cura pertineat. 31.

Pedagia soluũtur in Aragonia D. Regi, necnõ etiãaliquibꝰ Baronibꝰ pro securitate viarũ. 32

Ius pontagij, passagij, aut barcagij ad quẽ spectet. 33.

D. Rex concedit immunitatẽ soluendi pedagia etiam in territorio Baronum. 34.

Flumina publica spectant ad D. Regem. 35.

In flumine publico considerantur tria, proprietas, iurisdictio, et vsus; duo prima regalia sunt. 36.

Molendinũ et põs an possint fabricari sine licẽtia Principis in flumine publico, et albeus mutari, et ripa muniri. 37.

Rex solus est iudex aquarum currentium, et illas diuidere potest. 38.

Ferdinandus Catholicus Rex noſter quomodo diuiſerit aquam profluentem ex flumine Orba & fonte de Muel, 39.

Confraternitas mercatorum curare tenetur, quod flumē ſit nauigabile, & ex priuilegio Regis collectam à nauigantibus exigit, 40.

Flumina priuata ad dominum fundi, in quo oriuntur pertinent, 41.

Cudendi monetam facultas priuatiue pertinet ad Regem; & priuatus abſque authoritate Principis ſupremi cudens, quomodo puniatur, 42. & 50.

Moneta mutari non debet à Principe ſine conſenſu populi, vt in Aragonia moneta Iaccē ſis. 43.

In Aragonia inualidi ſunt contractus, niſi celebrentur cum moneta Iaccenſi; nec notarij ſine pœna poſſunt inſtrumenta contractuum cum alia moneta conficere, 44.

Morabetinum, ſeu monetaticum qua ratione ſoluatur in Aragonia; & quid in locis Baronum, & Eccleſiæ, 45.

Moneta quare ſic appelletur, 46.

Tria ſubſtantialia, vt moneta ſit proba, 47.

Imaginis Philippi in moneta impreſſæ, meminit noſter Vlpianus, 48.

Philippus dicebatur primus Imperator chriſtianus, 49.

Bona vacantia ad Regem ratione ſupremi dominij expectant; & quibus modis poſsint dici vacantia, 51.

Hæreditas quæ auferturtanquam ab indigno, & caduca, vel in cauſa caduci, quæ dicerentur, & ad quem pertineat, 52.

Bona amiſſa, vel ex naufragio in mari à nauigantibus emiſſa. cuius ſint, 53.

Theſaurus repertus ad quem ſpectet tam de iure, quàm in Aragonia, 54.

Terræ incultæ, & quæ pro derelicto ſunt habitæ, ad quem pertineant, 55.

Naues, planſtra, & animalia ſubditorum pro vſu Reipublicæ inuitis dominis capi poſſunt, 56.

Angaria & perangaria dicuntur Zofras in Aragonia, & qui ſint ab illis immunes, 57. & 60.

L. 1. & 2. C. de curſ. public. lib. 12. declarantur, 58.

Veredarij officium, quod vulgò Correo mayor dicitur, ad dominum Regem ſpectat prouidere, 59.

Nundinas concedere, effectus maioriæ eſt & de earum priuilegijs, & immunitate, 61.

Debitor non gaudet immunitate nundinarum, ſi illi renuntiauerit, vel apud nundinas contraxerit; & quid pro repræſalijs. 62.

Princeps ſupremus concedit dilationem debitori, quam in Aragonia elongamentum appellamus, 63.

Bellum mouendi authoritas, creandi Duces, ac faciendi treguam, ſeu pacem, ac impediendi ne ſubditi ædificent, vel reficiant caſtra, fortia, poteſtas ad Regem ſpectat, 64.

Fœdus inire cum infidelibus, an liceat, 65.

Academias literarias erigere ad Regem ſpectat, & Cæſarauguſtana, Oſcenſis, Salamantina, Complutenſis, ac Valentina et Illerdenſis in Hiſpania celeberrimæ, & de illarum origine, & antiquitate. 66.

Rex Aragonum an poſsit petere rationem diſtributionis ſuorum patrimonialium reddituum ab vniueſitatibus regni, 67.

Menſuræ, & pondera à quibus ſignanda. 68.

Saluos conductus, ſecuritates, & ſaluasguardias concedere, ad maioriam ſpectat, & quæ ſit inter illa diſcrimen, remiſſiue. 69.

Milites armatæ, et togatæ militiæ creare, deponere, vel exauthorare ad quem pertineat. 70.

§. Vige-

§. Vigesimus sextus.

EX suprema potestate, respectu dominij, plures etiam oriuntur effectus; quorum aliqui sublati, aliqui verò nostris legibus limitati, & restricti fue-
1 re: vt ius † imponendi publicas functiones, vectigalia, & indicendi collectas; *a* non intelligendo de illis,
2 † quæ non iure superioritatis, sed priuata auchoritate, & communi decreto, ab aliqua communitate, vel vicinia. ob necessitatem communem illorum, qui collectantur (quæ vulgò *compartimientos* appellantur) *b* & solent imponi, vel ob causam alicuius publicæ vtilitatis, vel necessitatis, politiam, & ornatum ciuitatis cõcernentem, in quibus etiã Clerici, & Infantiones tenẽtur cõtribuere (etiã si tali vtilitati se velle renũtiare proclament, *c*); quia cum vtilitas, in his, ad eos tanquam ad ciues extendatur, non sunt exempti, sed communi cæterorum ciuiũ iure vti debent, & vniuersitatis statutum eis præiudicat, *d* cum sint & ipsi (vt supra diximus), & pars, & membra vniuersitatis, licet sint membra priuilegiata. Sed

A l. omnium, l quidquid, C. de vectigal. l. vectigalia, vbi Salicet. num. 2. l. nõ solent, l. fin. C. nou. vectigal. instit. non poss. l. 1. C. de fund. limitroph. l. si quisquam, de diuers. & tempor. præscript. l. 1. §. familiæ, 7. l. locatio, §. fin. l. quãtæ, §. fin. ff. de publican. & vectigal. l. inter publica, §. fin. ff. de verbor. signifi. c. super quibusdam, § 1. vbi Canonist. eod. titu. Conrad. in temp. omni, iudic. cap. 1 §. quarto, verfi. Vndecimo Guid. decis. 498. n 2. Per. Gregorius de Repub. li. 9 cap. 1. uume. 30. Alciatus consil. 174. num. 8. Socin. Iuni. consil. 98. num. 15. & per tot. volum. 3. Bobadilla in sua politica lib 5. cap. 5. num. 1. B. & numero 13. D. Belluga in speculo Princip. rub. 11. §. post quã n. 6. vbi eius additionator Borrellus verb. imponens collectas. & rubri. 46 i §. donum. vbi etiã Camil. verb. Tributũ. & de Reg. cath præst. c. 11. n. 34. & 35. & seqq c 20. per tot.

Petra de potesta. Princip c. 4. in princip. num. 30. specia. 23. Marta de iurisdicti. 1. par. cap. 45. Cauedo 2. par. decisio. 49. Regnerus. Sixtinus in tracta. de regal. lib. 2. cap 6. nu. 14. & seqq per tot Ioannes Azor instit. moral. 2. par. lib. 11. cap. 4. versic. vectigalia, & versi. Et angariarum, pag. 1226. & sequentibus. Bossius in prax. titu. qui vectigal. imponer. poss. num. 4. Renat. Chopin. de domanio Franciæ, lib. 1. titu. 1. nume. 6. & titu. 10. nume. 2. Bertachinus da gabell. par. 1. num. 2. Purpuratus consil. 493. nume. 4. Corsetus de potestat. Reg. par. 4. quæstione 48. Ripp. respons. 181. n. 1. Natta cons. 661. n. 1.

B l. omnes, 2. C. de operib. public. Accursius in Authentic. quibus modis naturales efficiantur sui, §, si quis igitur, verb. persoluat. Bartol. Bald. & Angel. in l. 4 §. actor, ff. de re iudica. cum concordant. per Nicola. Festass. in tracta. de æstim. & collect. 2. par. cap. 1. num. 8. & cap. 4 á num. 45. Albertus Brunus consil. 29. num. 9. & 10. lib. 1. Lassarte de gabell. cap. 68. num. 80. Azeuedo in l. 25. tit. 6. lib. 3. nouæ Recopilationis. Auendan. de exequend. 2. par. cap. 14. num. 5. Auiles in cap. Prætor. gloss. Muestren. Mexia in pragmati. taxę panis, conclusio. 5. num. 46. & 64. Villadiego in sua instit. politic. cap. 5. §. 34. Borrell. de Regis catholici prętant. cap 20. num. 18. & sequentibus. argumento legis 1. §. quod si nemo, vbi Bartol. num. 2 & 3. ff. quod cuiusque vniuersitatis. Antonius Thesaurus decis. 257. Iacobus Cancer 3. par. variar. resolut. c. 3. num. 130. & seqq. & c. 13. n. 103. 108. & seqq. & c. 17. n. 208. Flor. Diez de Mena variar. quæst. lib. 2. q. 21. n. 43. Guid Pap. q. 87. n. 9. & 631. n. 21. & seqq. Ioseph Ludou. decisio. Perusi. 43. p. 1. Nicol. Lose. de iur. vniuersi. p. 3. c. 5. Henri. à Rosent. controu. feud. tom. 1. c. 5. concl. 75. pag. 155. vbi plures allegat, & facit obseru. nostri regni finali tit. interpretat. qualiter, & in quibus.

C Peguer. decis. 56. n. 13. & per tot. p. 1. Zuall. commu. opin. q. 3. aliàs 899. n. 159. & 165. cũ seqq. p. 226 & 227. & q. 906. aliás fin. n. 73. & seqq. p. 348. & n. 331. p. 371. & n. 335. & seqq. Azor 1. p instit. moral. li. 5. c. 13. versi. Octauo quæritur, p. 416. & 2. p. lib 10. ca. 7. versi. Nono quæritur, p. 1079. Bardaxi super priuile. gener. Arago. post n. 31. & tit. de Prælat. religios. nu. 9.

D l. quod maior, ff. ad municip. l. aliud §. refertur. ff. de regu. iur. Iaf. cõs. 71. lib. 3. Franci. Marc. decis. 489. n. 4. li. 1. Surd. cõs. 65. n. 3. Vince. de Franch. decis. 2. n. 1. 24. & 25. li. 1. & latius decis. 197. n. 9. & 15. Luc. de Pena in l. 2. C. de nauibus nó excus. li. 11. Rolan. cõs. 3. n 22. li. 2. Bertaz. cõs. crimi. 87. n. 7. li. 1. Abb. cõs. 6. Mastri. decis. 49. 1. p. late & elegãter noster Sesse 1. p. decis. 8. n. 36. Gutier. practi. li. 1. q. 3. & 4. Camil. Borre. de Reg. catho. præstã. c. 63. n. 48. & seq.

Sed de illis loquor, quæ publica. & ſuprema authoritate inducuntur, *e* & â ſubditis Principi ſupremo ſoluuntur, poſtquam in eum lege regia iura Reipublicę fuerunt translata; *f* vel ratione capitis, † vt eſt in Aragonia tributum illud, quod appellatur *el marauedi*, quod in Caſtella *moneda forera* dicitur, & illud quod â noſtris appellatur, *capitatio*, *g* à quo capitis tributo Clerici omnino ſunt exempti, & liberi; *h* vel ratione agrorum, ſeu ſoli poſſeſſi; à quo Clericos non eſſe exemptos, aliqui tradunt, *i* maximè ſi iam tale onus rebus eſſet infixũ, *K* an tequam in poſſe Clericorum, peruenirẽt: à quorũ ſententia multi iuris canonici authoritate recedunt, & in his oneribus, quæ non pacto, ſed lege generali rebus imponuntur, ex mutatione domini priuilegiati, exemptionem locum habere cõtendunt: vel ratione mercium, ſeu rerũ inuectarũ, quod propriè *vectigal* dicitur, *l* quia à vehẽdo, eius vocabuli ethimologia deriuatur; vnde iura generalitatũ, quæ in noſtro regno ab omnib' indiſtincte ſoluuntur, *vectigal* appellabũtur, quamuis ad ęrariũ populi Aragonenſis pertineãt: & carneragium, quod â tranſeuntibus cum ganatis in aliquibus locis regni ſolet exigi, *m* eſt illud Armandiæ regale, quod aliqui interpretantur, vectigal, ex armentis animalium pendendum, licet alij ad vectigal ex licentia fabricandi arma referant, cum armentaria publica, ideſt locus, in quo arma, ſeu tormenta bellica, galę, ſeu naues fabricantur, & conſeruantur, qui *Arçana*, ſeu *Taraçana* vocatur, *n* Principi ſuperiori, tanquam regalia competere aſſerant, quemadmodum & per portum, & ripaticam, *o* inter regalia enumerata, communiter

E de quibus late Enriq. a Roſenthal. tom. 1. controuerſ. feudal. cap. 5. à cõcluſ. 33. vſque ad 47.

F Vvelefangus Lacius in commentar. Reipublicæ Romanæ, lib. 2. cap. 13. per tot. à pag. 229. 233. & ſequen.

G Iunica, C. de capit. ciuib. exim. lib. 11. l. ſacroſancta, 8. C. de ſacroſanct. Eccleſ. l. fin. §. qui annonâ ibi, Exactores pecuniæ pro capitibus, ff. de munerib. & honor. Gregor. Acacius de priuileg. veterano, priuileg. 1. n. 10.

H c. non minus, de immunita. Eccleſi. cap. quamquam, de cenſib. in 6. l. placet, vbi gloſ. C. de ſacroſ. Eccleſ. Bobadilla in politi. lib. 2. cap. 18. num. 252. & ſequentibus, Victoria relect. 1. de poteſta. eccleſiaſt. ſectio. 7. in fin. pluribus comprobat Ioannes Baptiſta Balençuela in de feuſione monitorij aduerſus Ducem & Senatum Venetorum, 4. par. à num. 26 cum ſequentibus 144. Gutierrez practica. lib. 7 quęſtio. 92. per tot. late P. Soarez in defenſione fidei aduerſus errores Anglicanos, lib. 4. c. 22.

I Gail obſeruat. 52, vbi Græue. nume. 3. Berthazolus de clauſ. inſtru. clauſu. 21. gloſſ. 10. num. 1. Petra de poteſtate Principis cap. 5. per tot. Tiberi. Decia. reſponſ. 14. volumi. 1. Burſatus conſil. 186 Aymon conſil. 872. Surd. conſi. 449. nume. 51 & 52

Ægid. Thom. de ſelect. ſectio. 2. & 3. Enriq. a Roſenthal. in controuerſ. feudal. cap. 5. concluſ. 81. ſub nume. 2. litera, C Codex Fabria. titu. de Epiſcop. & cleric. diffinito. vltima. Didacus Perez lib. 1. Ordinatio. titu. 3. l. 1. gloſ. Los Sacerdotes, vbi plura priuilegia Clericorum refert.

K Abbas in cap. de terris, num. 3. de decim. Turrecrema. in ſumm. de eccleſ. lib. 1. cap. 92. verſi. Ad ſeptimum. Balençuela in defenſione monitorij dicta 4. par. num. 147. late nouiſsime Ceuall. tom. 4. communi. dicta quæſt. 899. & quæſt. 906. num. 74. & ſequentib. Georgi. Cabe. deciſ. 64. par. 2. Ioannes Gutierrez lib. 7. practic. quæſt. 92. num. 7. & 61. & ſeq. & lib. 1. q. 3. n. 15.

I. Roſenthal. vbi ſupra concluſ. 33. num. 4. & concluſio. ſequen.

M in Foro, Ne caneragium, folio 107. Roſenthal. vbi ſupra, tomi. cap. 5. concluſione 19. p. 126.

N Camillus Borrel. de Regis catholi. pręſtantia, cap. 6. num. 15. & ſequen.

O Roſentahal. concluſ. 31. & 32. pag. 131. & 132.

niter Doctores interpretantur, intelligi vectigal, quod per transitum in portu, seu ripa; vel pro ijs, quæ in portum, seu ripam trahuntur, soluitur: vel ratione contractus celebrati; quæ omnia vectigalium appellatione cõ
4 prehenduntur. In quorum exactione, † & solutione semper consuetudo est attendenda, *p* nec eximendi aliqui (quantumuis priuilegiati), quos soluere consueuisse constet. Et ita intelligenda sunt verba beati Pauli *q* asserentis: *Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Cum impossibile sit sine his Rempublicam conseruari; cum quies gentium sine armis, nec arma sine stipendiis, nec stipendia sine vectigalibus, & tributis; *r* quod ius, † licet aliqui voluerint esse effectum supremæ iurisdictionis, *s* tamen verius existimo in signum supremi, & alti dominij competere. *t* In quo etiam amplissima Regi nostro Aragonum competeret potestas, tanquam supremo regni Monarchę, & domino, si non foris, & legibus regni
6 † reperiretur limitata: *u* hocque est vnum ex quatuor regni potissimis priuilegiis reseruatis, super quibus aliquid disponi, vel nouari nequit, nisi assentientibus omnibus in curia assistentibus, nemine discrepante. *x* Iure *y* etiã noua vectigalia institui, vel vetera augeri, nisi ob publicã vtilitatem, vel maximã, & vrgentẽ necessitatẽ erat prohibitũ, à quibus si † ad erariũ Regis pertineãt
7 ab eo; ꝛ quod si ad erariũ populi, à curia, *a* illã represen tãte immunitas cõcedi potest, sicut ab vniuersitate *b* ex causa

P Petra de potestate Princip. cap. 4 pag. 1. num. fin. Bursat. d. consi. 186. nu. 21 Peregr. consi. 102 num. 11. volum 1. Bertazol, cons. 27 num. 10. Surdus cons. 289 num. 13. Græue. post Gail. dicta concluſ. 52. num. 17 & 18. & considera. 1. Thesau. decis. 149. num 4. Monaldus consi. 11. volum. 1. Autho. Scapus de iur. non scrip. lib. 2. c. 32 n. 10.

Q ad Roman. c. 13. & Petri 1. cap. 2. quibus adde Molin. 3. tom. de iusti. & iure, eracta. 2. disput. 661. num. 3. & disputa. 674. nume. 3. Bobadilla in politi. lib. 5. c. 5. num. 4. Petrus Gregor. sintag. iur. li. 3. c. 5 num. 1. & 6 Roderic. Zamorens. in specu. vitę huma. lib. 1. c. 1.

R ex Tacito prosequitur Ioan. Choki. lib 2. aphorism politi. c. 10.

S Nicola. Festas. de ęstim. & collect. 2 p. c. 2. n. 2. & seqq. Alex. consi. 68. n 13 & seqq lib. 2. & consil. 52. n. 4. & seqq. lib. 5. Schrad. de feudis, par. 10. sect. 5. n. 176. p. 179.

T post Bart. Bald. Angel. & Salicet. in l. competit, C. de præscrip. 30. vel 40 annorũ. Caualhnus mille loq. 171. n. 4.

V §. item peajes nueuos, titu. priuileg. genera. vbi Bardaxi nume. 23, & 26. & in declaratione priui-

legij, §. item que no sean dados, for. 3. titu. de conser. patrimo. Molina verb Libertates, versic. Libertatis etiam sunt, fol. 209. & verb. Rex, versic. Et dominus Rex sine expresso consensu. Quibus adde ellegãter Marquez en el Gouernador christiano, cap. 16. pag. 8. col. 2. in fin. & p. 88.

X For. nou. Tirasonæ anno 1592. tit. que en Cortes la mayor parte de cada braço haga braço, for. 2.

Y l. 1. C. noua vectigalia institui non posse, l. fin. C. de vectigal. Doctores in c. innouamus de censibus. Roland. consi. 91. num. 22. & 26. volum. 2. cum concordan. per Sixtinum de regalibus, libro 2. cap. 6. nume. 43. & sequen.

Z l. sunt munera, ff de vacatio. mune. l. 1. C. de his, qui à Principe vacat. & toto tit. C. d e immunita. nemi. conceden. Bart. in l. 2. num. 1. ff. de iure immunita. Lucas de Pena in l. contra publicam, versic. 13. & 14. C. de re milita. lib. 12. Cephal. consil. 58. lib. 1. Surd. consi. 278 num. 7. lib. 2. Paris. consi. 69. in princip. vol. 1. Carol. Tapia in rubr. de constitutio. Princip. c. 4. n. 30. Bellu. in specu. rub. 46. in princip. n. 7; vbi Camillus Borrel. verb. vacuatis, & de Reg. cathol prestan. c. 33. per tot. Ioseph. Ludoui. decis. Perusina 3. nn. 4.

A actus Curiæ anni 1519. sub titu. que viniendo el Rey nuestro señor. fol. 80. & acto disponiente, que personas han de pagar, fol. 83.

B l. vacuatis, C. de decurion. lib. 10. Mastril. decis. 156. n. 18. Guid. Pap. decis. 376. & 377. Boheri. decisio. 377. Cancer 3. p. c. 13. n. 85. & seqq.

causa à compartimentis per eam inter vicinos distributis.

Secundo, cum illi cui competit ius imponendi colectam, competat etiam ius hospitij: c hinc est, quod † cõ 8
pellantur subditi, & vassalli hospitare familiares & domesticos domini Regis, in suis domibus, quod in Aragonia, d soluta mercede, seu pretio fieri debet, & solent Iurati illius ciuitatis, vel villæ, ad quam Rex est vẽturus, concomitare mensores, qui *Aposentadores* domini Regis vulgó vocantur, & apponere signum hospitij in ianuis cuiusque domus: quod si aliquis deleuerit, vt falsarius tenetur: * & licet multę iurisfirmę obtentę reperiantur à Curia domini Iustitię Aragonum, quibus inhibetur ne quis Infantio, vel miles inuitus cogi possit ad hospitandum; tamen hoc est intelligendum gratis, quia soluta mercede, tãquam † munus patrimoniale, etiam exempti tenebuntur subire. e 9

Tertió, ex eodem supremo dominio competũt Regi confiscationes, ac ius confiscandi: f legibus nostri regni † limitatũ reperitur, g ac quasi per totum mundum (excepto casu criminis lesę maiestatis diuinę, & humanæ) hodie abolitum esse, tradunt nostri Doctores h. Multoquè magis hoc ius restrictum reperitur, quando iure bona auferebantur ab aliquo tanquam indigno, & fisco defferebantur; in Aragonia verò non fisco, sed 10

C Bald. in l. obseruare, ff. de offic. Præsid. Aymon consi. 308. n. 2.

D For. vt familiares. & domestici, Moli. verb. Libertates regni, folio 210. & verb. Rex, versic. de reseruatis domino Regi, folio 296. Rolandus a Valle consil. 66. volum. 1. Aciatus consil. 174. Gregorius Lopez in l. 6. titulo 25. parti. 4. verb. Debenlos seruir, olum. penult. Burgos de Paz consil. 3. num. 97. Bobadilla. in politica lib. 2. cap. 16 num. 116. Michael Ferrer 3. par. obseruantia regij Senat. Cathalon. cap. 380 Cancer variar. lib. 3. cap. 5 num. 160. & sequentibus. Portol. in scholiis ad Molinam, verb. Rex, à numero 307. cum pluribus sequentib.

* Qua ratione fuit accusatus ad instantiam procuratoris fiscalis, anno 1579. quidam famulus Stephani Claramunt militis sancti Ioannis Hyero solimitani, qui licet fuerit absolutus die 17. Martij 1579. hoc ex eo fuit, quod mandato sui domini abrasserat non in contemptum, sed iusta credulitate ductus quod eius dominus haberet firmã ne inuitus cogeretur hospitare.

E l. ei qui originé, § eos. & §. nũmis, ff. de munerib. & honor. & ibi glos. l. rescripto, §. fin. & l. fin. §. ab huiusmodi, eod. titu. Natta consi. 158. n. 7. & 8. Rolandus dicto consilio 66. num. 3. l. nemini C. de sacro. Eccles. l. 3. C. de muner. patrimonia. lib. 10. l. vni. C. nemin. ab emp. specie eod. lib. l. vnic. C. de immunit. nemi. conced. Alberic. in rub. de muner. & honor. n. 17. & 23.

F cap. vrgentis, vbi Abb. de hæretic. cap. cum secundum, vbi Monach. eod. titu. in 6. quem textum repe. tij anno 1587. Cæsaraugustæ in oppositione cathedræ, Authentica, bona damnatorum, in fin. C. de bonis proscriptorum. Petrus Gregorius de republ. lib. 9. cap. 1. num. 32. Aymon consil. 128. Rolandus consil. 8. num. 14. & 15. volum. 3. Iulius Clar. §. hæresis, num. 12. Belluga in speculo rub. 11. §. visso. num. 24. vbi Camil. verb. ad Principem, latissime Henric. a Rosental. controuer. feuda. tom. 1. cap. 5. concl. 60. nume. 3. & ibi addit. litera. B. pag. 145. cum 9. concl. seq, vsque ad pag. 150. Sesse decis. 77.

G §. item como segnu fuero de Aragon no aya lugar confiscacion titu. declarat. priuileg. general. Molina in report. verb. confiscar. vbi Port. n. 1.

H Albericus de Rossate 3 par. statut quæst. 18. num. 13. Cagnolus in l. ea sola, num. 6. ff. de regul. iur. Iaf. consil. 46. num. 1. volum. 3, Clar. quæst. 78. in princip. Decian. consil. 56. num. 64. lib. 2. Decius consil. 257. num. 6. & consil. 442. num. 6. Cepola inter consil. criminal. diuers. 17. num. 35. Sextinus de regal. lib. 2. c. 12 num. 93. Boherius decis. 264. num. 15. Borrellus de Reg. catholi. præstant. cap. 17. num. 24. cum duobus sequentibus. Atque ita cessat dispositio Authenticæ, bona damnatorum, C. de bonis præscriptorum, Benedictus in cap. Rainutius, verb. Et vxorem, decis. 5. num. 274. & sequen. Diaz regu. 54. & 165. Thesaurus decis. 198.

sed successoribus ab intestato, vel substitutis defferri sen
serunt Domini de Regio consilio.*

11 Quarto ex eadem ratione ad eius dominium pertinent montes publici; † qui postquam, Regia lege, populus in eum supremam potestatem dominij, sicut, & iurisdictionis transtulit, Regij cęperunt appellari, qui sæpe, Regum beneficio, & liberalitate alicui ciuitati, vel communitati fuerunt concessi, dotando eas terminorum

12 † assignatione, i sicut decet patrem dotem, & alimenta filijs tribuere. k Vt sunt illi, qui à nostra Cæsaraugustana ciuitate hodie possidẽtur, ex donatione Raymũdi, Comitis Barchinonæ, Petronillęq; Regis Ramiri filię, mariti, anno M.C.XXXVII. quæ ab Alphonso, eorum filio, fuit confirmata. Si ergo montes, pascua, & flumina ad dominium oppidorum, & vniuersitatum, ex dotatione Regia, tanquam patrum Reipub. competũt,

13 tanquam dos † profectitia extimari debent, ita, vt quęmadmodum dos profectitia, mortua filia, ad patrem regreditur, in eiusquè personam consolidatur, l sicut & id, quod habebat filius ex castrensi peculio, in patrem, mortuo filio ab intestato, consolidabatur, m Ita destructa vniuersitate, & diruto oppido, resoluto Concilio,

14 & quasi deffuncta villa, vel ciuitate ad D. Regem reuertetur, in locis regalibus Regni, & in alijs, ad eorum dominum temporalem. Sed dubium est, an talis consolidatio, facta ex destructione vniuersitatis, fiat libera † ab

15 oneribus censualium, & debitorum, quæ talis vniuersitas contraxerat? Et videtur respondendum, prima facie, quod sic: quia licet vniuersitas esset domina montium, pascuorum, & fluminum, n tamen eius dominium erat resolubile ad vitam dictæ vniuersitatis, ita vt ea destructa, & extincta deuolueretur ad primum dominum, à quo illa accepit o absquè onere debitorum, & censua-

* Die 31. Aprilis 1583. in proces. euocationis per horrescentiæ Ioannis de Vrries, super apprehens. vbi cum Martinus de la Raga instituisset hæredes Ioannem de Vrries, & Annam de Fuentes, & cedulam, seu epistolam dedisset notario, in qua rogabat hæredes, vt bona restituerent Ioanni dela Raga filio eius spurio prætẽdebant hæredes ab intestato propter tacitam prę stitam fidem auocare ad se bona dicto filio spurio restituta qui si probassent obtinuissent, vtiq; vt domini in suis motiuis senserunt, Borrellus dic. c. 15 nu. 57. & seq. l in fraudẽ, 10. & l. seq cum vulgat. ff de his quib. vt indignis I Xuarez allegat. 7. n. 12. Noster Sesse decis. 74. nu. 12. & seq. p. 1. Auend. de exequen. c. 4 nu. 4. Menoc. de arbitr. cas. 245. in fin. K l. qui liberos, ff. de rit. nuptia. cap. cum haberet, de eo qui dux. in matrimoniũ. l. dos a patre, vbi Doctor. C. solut matrim. Ioseph. Ludouic. decis. Perusina, 21, num. 55. & seq.

l dict. l. dos à patre, vbi Doctores, l. pater filiæ. ff. de euiction. l. dotem dedit, ff. de collat. bonor. l. si ab hostibus, ff. solut. matrim. l. si filius familias, in id, ff. ad Macedon. Ant. Guiber. in tract. de dot. c. 6. nu. 3. & 7. Bart. in l. post dotem, ff. solut. matr. Abb. in cap. fin. de donat. inter vir. Corne. cons. 66. volu. 4.

M l. 2. ff. de castrens. pecul. l. tam ex contractibus 57. ff. de iudic. vbi Doct. iuncta l. 2. C. de bon. quæ lib.

N l. donationes, §. species, ff. de donat. Molin. de primog. Hisp. cap. 19. col. 4. Cremen. singu. 34. Hipol. 414. Palacios Rubios in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 7. Peralt. in l. Lucius. §. Titia. nu. 9. ff. de legat. 2.

O Gregor. Lopez in l. 26. tit. 31. glos. 4. parti. 3. Mieres de maiora. 4. p. q. 20. num. 17. & seq. fol. 463. Mexia super l Toleri, 2. fundamento, 9. p. num. 49. fol. 87. Auenda. cap. 4. prætor. vers. fallit tamen, colu. 4. & cap. 12 num 19. & 20. vers. & sicut, & num. 24. vers. & præmaxime, Bouadilla in politi. lib. 2. cap. 16. numer. 54.

censualium, cum resoluto iure debitoris resoluatur ius creditoris, & resoluto iure vsuarij, vel vsufructuarij, resoluantur obligationes, ab eis factę: p quemadmodum videmus, quod licet successor maioratus sit dominus, q tamen obligationes ab eo factæ, eius vita finita resoluuntur: r nec nouum est, vt dicatur res alicuius, etiam illa, in qua tantum habet vsum, vel vsumfructū, vel aliud ius, ſimo sępe dominium pro præeminentia accipitur. t Breuiter igitur, & qua potero claritate, resecatis super fluis, mei instituti finē prosequens, in hac latissima materia resolutiue distinguendum est. Quod aut oppidum destruitur, & vniuersitas perijt † ob delictum ab vniuer 16
sitate commissum, puta si Rectorum mandato, pulsato tintinnabulo. habita deliberatione in concilio, loco solito celebrato, & leuato vexillo ad crimen rebellionis processerit; u nam si turmatim homines vniuersitatis illud commisserint, † non dicetur vniuersitatē deliquisse, 17
sed homines particulares illius vniuersitatis, vt singulos, nō vt vniuersos, deliquisse dicētur, x nisi delictū esset successiuum, vel nomine vniuersitatis factum, ab ea illud ratificatum sit: cum ratificatio etiam in delictis, mandato equiparetur: y eo namq; casu solet oppidum destrui, & aratro subijci, z ac sale aspergi; vt hoc signo signifi-

P l. vectigal. ff. de pignō. l. si ex duobus, §. Marcel. ff. de in diem adiect. l. is cui via in fin. ff quemad. seruit. amitt. §. quid ergo de inuestit. de re alien. facta. c. 1. § præterea, de cap. Conrrad. in vsib. feud. cū concor. per Guid. q. 575. Q l. non ideo minus. ff. de rei vindic. l. generaliter. § si sub conditione, ff qui & á quib. Anton. Gom. in l. 40. Taur. nu. 76. Pinel. in l. 1. 2. p. num. 5. C. de bon. mater. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. c. 19.

R Tex & ibi DD. in c. 1. de solut. & c. quod quibusdam de fideiuss. cap ex præsentium, de pignor. c. 1. §. si vassallus, vt hic finitur lex, deinde constitut. Regni incipi. Anto. Gom. vbi supra, nu. 72. & Molin. de Hispa. primog lib. 1. cap. 10. & cap. 20. & Pinel in d. l. 1. 3. p. nu. 70.

S l. talem, §. fin ff. de hæredi. instit. cum cōcord. per Tiraquel. in l. si vnquam, verb. donationes, nu. 323 C. de reuocand. donat. Deci. in c. cum venerabilis, nu. 5. de exceptio. Corne. cons. 313. nu. 15. vol. 4.

T l. pronunciatio, §. familiæ, ff. de verbo. signif. l. cum exhibuissent, ff. de public. Corne cons. 257. num 8. in 1.

V Bart. in l. aut facta, §. fin. nu. 9. ff. de pen. Boher. in tract. de sedit. q. fin. Oldra. cons. 315. num. 3. Corne. cons. 224. volu. 4. Curt. Iun. cons. 174. nu. 33. Rolan. cons. 66. nu. 5. vol. 2. Mascar. de probat. conclu. 1413. n. 8. Afflict. decis. 376. Cacheran decis. Pedamon. 138. Ias. cons. 139. volu. 4. Menoch. de arbitr. centu. 6. cas. 598. cum alijs pluribus relatis à Enrric. Rossenthal. contr. feud. tom. 2. c. 10. concl. 4. nu. 5. addit G. Glos. superiori enim casu, in l. semper, §. si in sepulcro, ff. quod vi aut clam, Doctor. in l si familia. ff. de iurisd. om. iud.

X Dict. § in sepulcro, vbi Bart. & Angel. Paul in l. si quis id quod. n. 14. de iurisd. omn. iud. glos. in l. sicut, vbi Paul. ff. quod cuiuscumq. vniuers glos Bart & alij in l. aliud, §. refertur, ff de reg. iur. Nicol. Loseus de iur. vniuers p. 4. nu. 14. & seq.

Y l. 1. §. sed etsi, ff. quod vi aut clam, c. 1. de homici. in 6. glos. in cap. ratihabitionem de reg. iur. in 6. Anchar. cons. 58. & cons. 156. Ias. cons. 130. vol. 4. Aretin. cons. 161. Menoch. cas. 345. Cacheran decis. 79. & 83. Mart. de iurisd. 2. p. c. 44. num. 8. & seq. Enrric. à Rossent. d. c. 10. concluf. 4. num. 10 & 11. & concluf. 29. nu. 24. vide Plot. de in lit. iur. num. 832. pag. 405. & Francis. de Aretin. cons. 163. num. 18. Quæ notanda ad obseruantiā de consuetudine, de for. compet. & ad obserua. fin. de iniur. & quæ tradit Molin. verb. accusari non possunt, vbi Portol. num. 218. Bardaxi de offic. Gu. 9. nu. 99. & seq. * Et ita fuit declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum, die 29. Aprilis 1608. in processu Iuratorum de Brea super iurisfirma.

Z l. si vsufructus, & ibi glos. verb. Cartago: ff. quib. mod. vsusfr. amit. l. aut facta, §. fin. vbi Bart. nu. 9. ff. de pen. l. metum, §. animaduertendum, vers. collegium, vbi Angel. num. 4. ff. quod met. cau. Baeza de inop. debit. cap. 13. nu. 6. Abb. in cap. dilectus, el 2. de simoni. pluribus relatis Menoch. d. cas. 598. nu. 25. Petr. Fab. lib. 1. semestri. cap. 8. Petr. Erod. re iudic. lib. 7. tit. 9. c. 3. Stephanus Gracian disceptatio forensium, tom. 2. cap. 217. num. 28. & cap. 396. Bald. cons. 322. in primis considerandum est. lib. 4. & in l. ciuitates, §. in decurionibus, nu. 3. ff. quod cuiusq. vniuersitatis.

A Bar.

significetur, absq; vlla reędificationis
18 spe, fuisse dirutum: & hoc casu ita mortua vniuersitas † iudicatur, & in substantia extincta, vt cum non possit, ni si miraculose, resuscitari, etiam si in eodem loco noua ciuitas, vel oppidum ex permissu Principis ædificetur, non recuperet bona, quæ vniuersias destructa habebat, nec in locum illius, actiue, & passiue, subrogetur. a

19 Secundo destruitur vniuersias, † & perit, non ob delictum, sed ex alia causa, sine spe restaurationis, non destructo oppido, vel ędificijs hominum illius vniuersita-
21 tis dirutis, & tunc illi singulares † non tenebuntur executiue ad debita, & censualia formata per vniuersitatem mortuam, nisi quatenus à prædecessoribus, illam vniuersitatem constituentibus, bona constiterit possidere. b

22 Tertio, potest Concilium, † & Vniuersitas destrui, absquè spe restaurationis, si oppidum, non ob delictum, sed fluminum inundatione, aliaue maiori naturæ vi, & fortunæ casu perierit, & homines, ibi habitantes, sparsim in alia loca transmigrauerint, deserentes primum locum, quem reędificare non intendunt, sed pro derelicto habere. Et hoc casu, bona vniuersitatis † destructæ
23 pertinent ad dominum talis loci, absquè eo quod teneatur ad debita Concilij, vel Vniuersitatis destructę. c

Quarto, potest destrui † vniuersitas, non dirutis ędi-
244 ficijs, nec solo ęquatis, sed expulsis habitatoribus, talem vniuersitatem constituentibus, cum spe restaurationis, & subrogationis aliorū, qui in eisdē oppidis inhabitēt, & domos expulsorum occupent; & tunc non dicitur destructa vniuersitas, quoad substantiam, sed quoad qualitatem; cum non vt pereat illud factum sit, sed vt ab alijs idem corpus ciuile, quod vniuersitatē dicimus, constituatur, atquè representetur: & tunc ista subroga-

A Bart. in l. in singulos num. 1. de annu. legat. l. pater, §. Tusculanus, ff. delegat. 1. l. cognitionum, §. consumitur de var. & extraordin. cognitio. Afflic. decis. 282. num. 13. & in cap. 1. §. fin. num. 12. & sequent. 18. de capitul. Conrad. & ibi Isern. num. 23. Bald. cons. 367. num. 6. volu. 3. & cons. 321. & 322 volu. 4. Bellon. cons. 1. nu. 8. Gail obseruatio 61. nu. 1. lib. 2. & de pace publi. cap. 9. num. 30. lib. 2. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 45. & seq. vsque ad 54. Et noster eruditissimus Aduocatus Ludouic. de Casanate cō sil. 26. nu. 24. glos. in cap. hoc diximus, 16. quæst. 7. glos. in cap. statutum, verbo collegium, de electio. in 6. & facit not. per Doctor. in l. cum proponebatur, ff. de iudic. Enric. à Rossenth. plures referens, controuer. feudal. tom. 2 cap. 10. conclus. 4. in fin. p. 14. & ibi additione P.

B *Vt fuit decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum, die 11. Septembris, 1586. in proces. Ioan. de Agreda super iurisfirma factorum, & nouissime in processu procuratoris generalis Communitatis Calataiubij, Bart. in l. si conuenerit, §. si nuda, de pigno. actione, Angel. cons. 247. Curtius Senior cons. 56. Rebuffus de nominatio. quæst. 6. nu 5. & 11. Rom. cons. 275. num. 6.

C *Vt fuit decisum in faborem Castellani Empostæ in partita de Cosita, ex traditis à Gregor. Lopez, glos. 4. l. 26. titu. 31. parti. 3. Auenda. de exequendis, lib. 1. cap. 4. per

rot. maxime num. 4. & 5. Alexan. cons. 43. lib. 1. Curt. Senior cons. 26. lib. 2. Cardinalis Tuscus in concluſ. practicis, conclusione destructio & demolitio rei 228. & conclusione vniuersitas qualiter desinat esse, 275. & conclus. collegio dissoluto, & extincto. 457.

D Mo-

ta † in locum primę, non dicetur noua vniuersitas, *d* sed actiue, & passiue in locum primæ successisse, atquè ita omnia priuilegia, lucra, & honores, nec non onera, & debita primæ, in secundam fuerunt transfussa, quemadmodum quando Ecclesia transfertur in alium commodiorem locum, *e* vel vnum officium loco alterius subrogatur. 24

Ex prædictis infertur, quod licet plura oppida nostri Regni fuerint, per expulsionem factam nouiter conuersorum, anno 1610. omnino habitatoribus destituta, eorumquè concilia soluta, & vniuersitates extinctæ, tamen cum prædicta non † fuerint facta, sine spe restaurationis, in substantia non fuit extinctio, sed in qualitate. Voluit enim Dominus noster Rex Catholicus extinguere illam malam qualitatem infidelitatis, inhabitantium, & incolentium talia oppida; & loco illorum sufficere, seu subrogare habitatores melioris qualitatis; vnde idem locus, idem concilium, eadem vniuersitas, licet diuersæ qualitatis hominibus, scilicet Christianis veteribus, composita manet, atquè ita vt vniuersitatis deficientis honores, commoda, lucra, & priuilegia in nouis hominibus compositam, transmissa fuisse dubium esse non potest, ita etiam onera, ac debita conciliaria, illorum, in quorum locum fuerunt subrogati, debere subire certum est. +

Ex quo supremo, alto, & vniuersali † dominio, priuatiue ei, eadem ratione competit facultas constituendi boalare, seu defessiam, *f* qualem habet Cæsarauguſta in omnibus suis montibus ex ratione prædicta. Hoc intellige de defessia magna, quæ etiam in præiudicium vicinorum, quibus à foro competit beneficium pascendi in terminis conuicinis, de sole ad solem, quæ à nostris *Alera foralis* vocatur, constitui potest: sed si non ex dispositione fori, sed ex dispositione hominis, (vt puta pactis, vel conuentionibus, inter eos initis) tale ius pascendi competat, non poterit tali iuri per constructionem defesię præiudicari. * 25

Sed maius dubium est, an in tali † constructione defesę 26

D Molin. in repor. verb. censualia, vers. in censuali, fol. 63. & verbo vniuersitas alicuius loci si est obligata, fol. 339. colu. 4. Paul. de Castro in l. quod in rerum, 24. §. si nauem. num. 1. ff de lega. 1. Ripa in l. quominus, num. 103. cum sequen. ff. de fluminibus, Cepola cautela 235. Noster Casanate dict. cons. 26. num. 40. Cancer variarum, 3. par. cap. 13. nu. 50. Azor 2. par. institutio. moral. lib. 9 cap. 5 vers. Decimo tertio quæritur, col. 1014. Vrsinis in aditio ad decis. Afflictis 392 num. 8. Decianus respons. 43. num. 17. & sequen. vol. 3. Borrellus consil. 70. num. 30. & remissiue de Reg. Catholi. præstan. cap. 37. nu. 17. Anto. Gabriel. commun. opinion lib 5 tit. de reg. iur. conclus. 2. num. 27 & omnes in l. proponebatur, ff. de iudi.

E Barbosa in l. diuortio, §. quod in anno, num. 17. ff. soluto matrimon. Ieorgius Cabedo 2. par. decis. 22.

F Couarr. practic. quæst. cap. 37. num. 2. & lib. 1. variar. resolutio. cap. 17. Auenda. de exequen. mandat. lib. 1. cap. 12. num. 30 Bellug. in specul. Princip. rubr. 23. §. dicemus, in princip. Noster Molin. in reportorio verb. bohalare, & verb. ganatum, vbi eius additionator Portol. nu. 52 Bardaxi de offic. Gubernat. 5. num. 43. & in comment. foror. 2. tit. de pascuis, num. 4. Bajes in obseru. 1. de pascuis.

* Fuit ita declaratum in Curia D. Iustitiæ Aragonum die 5. Aprilis 1593. in processu Iuratorum de Burgia.

feſſæ poſſit D. Rex augere pœnam? Et ſi quidem certa eſſet pœna à foro ſtatuta, per Dominum Regem (ſalua ſua clementia) augeri non poſſet, at tamen certa pœna pro paſcẽdo in partita, per Dominum Regem defenſa, in foris non reperitur, illi enim fori, g qui paſcentibus in vetato certam pœnam imponunt, nõ de vetato per priuilegium D. Regis poſſunt intelligi, cum illud, nec tempori, nec conſtitutioni vicinorum ſubijciatur; ſed de illo vetato, ſeu boalari paruo, quod vniuerſitates, ex eiuſdem fori diſpoſitione, abſquè Regis licentia conſtruere poſſunt; vel de vetatis hæreditatum priuatorum; non enim conceſſum eſt, vt cum tali pœna poſſint depaſcere, ſed generaliter prohibitum, vt depaſcere non poſſint. Pœna vero contrauenientis, vel fori diſpoſitione, ſuo caſu, vel D. Regis arbitrio conſtitui poteſt, & temperari pro libito, qui, lege Regia, montium certam partem defendere potuit, ne paſcatur niſi à vicinis talis ciuitatis, vel loci, quæ facultas, ſeu regalia Domino Regi iure competens, in Regno, per eius obſeruantiam, excitata videtur, & ideo principaliter pœnas non decernit, ſed iure regali defeſſias concedit, & in conſequentiam pœnas indicit, pro validitate prȩcepti, ex ſe validi, h quę ad mulctam parui momenti, ſcilicet trium librarum Iaccen. ſolet extendi. i Et ſecundum hanc ſententiam plures reperiuntur firmę, per Curiam D. Iuſtitiæ Aragonum prouiſſæ. * Quia licet Dominus Rex in Aragonia (ſalua ſua clementia) non poſſit pœnas augere, quando iam illę à foro conſtitutę ſunt, & certæ: at tamẽ mulcta, cum ab homine imponatur, nec certa ſit, augeri, & minui poterit, attentis circunſtantijs, maxime non excedendo mulctam parui momẽti, k quæ licet hodie pœna pecuniaria ſit, tamen antiquitus pecore conſtabat; vnde efluxit conſuetudo pignorandi oues. l Quemadmodum quia foro conceſſum eſt D. Regi, quod poſſit banno prohibere, ne extrahatur † á Regno triticum, oleum, vel alia, m cum de pœna lex non meminerit,
27 arbitrio Regis (ne prohibitio eluſſoria ſit) committitur: & contrauenientes, non ſolum amiſſione rerum, & vehiculi plectuntur, ſed etiam ad inſtantiam procuratoris fiſcalis, tanquam contemnentes mandata Regia, ſolent in Curia D. Iu-

G Foro. quicumq; tit. de leg. Aquil. late & eleganter noſter Ioſeph. Seſſe. 1. par. deciſ. 74. & 75. per tot.

H Ex Alberi. in l. fin. C. de mod. mulct. Riminal. conſil. 337. num. 21.

I Ex Alexand. in l. 1. C. ſi quis ius dicen. non obtẽper. Decian. reſpon. 12. nu. fin. in fin. vol. 3.

* Anno 1459. Iuratorum de Malanquilla, die primo Octobris 1593. & 16. Iunij 1595. Iuratorum de Ateca, & 28. Nouembris 1595. Iuratorum de Argen.

K Camil. Borrel. de Reg. Cathol. præſtan. cap. 13. per tot. decem inter pœnam, & mulctam conſtituens differentias.

L Ex Marc. Varro. lib. 2. de re ruſti. cap. 1. Briſo. lib. 1. ſelect. antiqui. cap. 3 Cuiaci. lib. 11. obſeru. c. 9.

M Obſeruan. Item de los cotos, tit. de priuileg. general. obſerua. Item quod ibi dicitur, tit. interpreta. quali. & in quib. *Et ideo hoc anno 1616. fuit reſponſum per D. conſiliarios Regiæ criminalis Audientiæ poſſe accuſari extrahentes ab hoc Regno in Galliam ſulphurẽ puluerem ad inſtantiam procuratoris fiſcalis, & grauiter puniri ſicut extrahẽtes equos, & arma contra prohibitionem factã banno á D. Rege, & occupata in locis Baronum, ad D. Regem pertinere. Foro Tirat. an. 1592. tit. de la via priuilegiada, §. los q̃ paſſaren cauallos.

D.Iustitiæ Aragonum accusari.Ex qua ratione † proue
nit, potuisse Regem Alphonsum n concedere priuile- 27
gium ciuitati Cæsaraugustæ, vt suorum ciuium greges
per totum Regnũ,in montib° publicis,depascere valeãt,
& quod ab eorũ pastura sint indeffensi, nisi postea ali-
qua eorum pars priuilegio, alicui vniuersitati concesso,
defensa reperiatur.

Quinto,ad Regem pertinent salinæ, † quæ in locis 28
publicis sunt,& ex aquis salsis, quę in locis publicis flu
unt,conficiuntur:o quas locare solet,earumq; conducto
res,qui publicani vocantur, illud priuilegium habent,
ut illi soli,in territorio assignato,salem vendere possint,
p & qui absquè eorum licentia, salem vendunt, in gra-
ues mulctas, foro Regni statutas, incidunt; & licet de
iure nulli alteri competat ius vendendi certo pretio sal,
nisi soli Principi supremo,cum salinæ, tanquam ius po-
puli,fuerint in eum,lege Regia translatæ: tamen quan-
do in fundis priuatorum existunt, videntur esse illius,
cuius est prędium, & in Aragonia ad hoc ius fuerunt
habentes salinas, per priuilegium generale Regni,à Re-
ge Petro restituti,in quibus omnibus optima est inter-
pres consuetudo,diu obseruata, quæ, quid à principio
in Principem lege Regia fuerit translatum, declarat: at-
què ita si vniuersitas, vel priuati, alio sale vti, per tem-
pus immemoriale,solitos fuisse ostẽderint, in ea posses-
sione tuendi sunt;& plures firmę,à multis vniuersitati-
bus Regni, in forma priuilegiata fuerunt obtentę.

Sexto, ex eadem † ratione dominij supremi perti- 29
nent ad Regem(in quem lege Regia omnia publica fue-
runt translata) mineria, seu metallorum fodinæ, q ex
quarum venis deducitur electrum, æs,stannum, plum-
bum,

N Molin. verb. priuilegium,& verb.ganatũ, Bardaxi for,1.de pascuis,pagin.335.col.2.
O l.inter publica.17.§.1.vbi Alciat.nu.9.& Breche.35 ff.de verb. signif. cap. super quibusdam, §. præterea, ibi salinarum, vbi Hosti.& Abb.num.8. de verb.sign.l.forma,§.salinæ,ff.de censib. l.magis puto,§.sed etsi salinas, ff. de administr.tutor.cap.1. verb. salinarum, tit. quæ sint regal.vbi Afflict.n.2. & decis.321.nu.4. Greg. Lop in l.11.tit.28. glos. de las salinas,parti.3.Xuarez allegat.17.n.11.Glos. causis in authen. de sanctiss.Episcop.§.1.collat.9, Mied.in tract.de sale, lib. 1. pag. 73. Cuiaci. lib.3. obseruatio.cap.31. Sixti. in tract.de regal. cap.19. lib.2.per tot Barbos.in l. diuortio,§.si vir,a nu.27. vers. iuxta hæc congruenter,Azor 3.par.instit. moral.lib.11.cap 4. p.1217. Camil.Borrel. de Reg.Cathol.præstan.c.25.num.7. & seq.per tot.
P l.1.in prin. ff. quod cuiusque vniuersi.l.liber homo,59.§.1. ff. de hæred. instit.l. sed & ij in princ. ff.de public. Beroi. cons. 51.num.26.lib.2.Barbos. vbi sup.nu.28.foro. Item que todos,in priuil.general.Arago. vbi Bardaxi n. 29.& in eius declarat. foro.Item que puedan,&in for.5.tit.de immunit. milit.
Q l.3.§.fin.ff.de iur. fisc. d.l.sed & ij.ff.de publica. d.l.1.quod cuiusq.vniuersi.cap.1.secundum cõmunem,verb.argentariæ,vbi Afflict.num.11.tit.quæ sunt regal.l.cuncti,l.quosdam, vbi Doct.communiter,C.de metal.lib.11.Rebuf.in d.l.inter publica, §. fin.de verb.signif. Cepol.de seruit.rustic.cap.22.nu 4.Peregri.de iur.fisci.lib.4.tit.2.nu.13.Molin.de iust.& iur. 1.p. disput.54.Rebuf. tom.2.ad leg.Gallic.tit.vt beneficia ante vacationem,art.1.glos.fin.post medi.pag. 346. Barbosa in d.l. diuortio,§.si vir,numer.17.& 18.Renat.Chopin.de iurisdict. Adegaben. lib.1. tit.5.cap.61. pag. 420. Sixtin.de regal lib.2.cap.16.per tot.Borrel.de reg.Cathol.præstan.cap.28.nu.3.15.& seq.Caued.4.par. decis.55.Lesi.de iust.& iur.lib.2.cap.5.dubita.12.pag.50.& Reuell.de obliga.iustit.lib.1.1.p.q.15. sect. 2.num.5.& 6.pag.84.

bũm, argentum, aurum, ferrum, arumen, vel quodlibet aliud metallum † cuius etiam conditionis sunt lapides pretiosi, gemmæ, & marmora, si in fundo publico reperiantur: quod si in fundo priuati inueniantur, cum fructus sint terræ, r ad dominum fundi pertinerent, solumque certa pars Regi, in signum supremi dominij, solet concedi. ſ Sed in Aragonia omnes huiusmodi fodinas esse supremi dominij, & ad Regem pertinere accepi, ac ei soli ius est concedendi facultatem priuatis, vt possint inquirere venas metallorum, etiam in fundis alienis, licet in hoc multi t inter auri, & argenti fodinas, & alias distinguendum existiment, in quibus omnibus maxime consuetudo illius prouinciæ, vbi talia mineria fuerint inuenta, seruari debet.

Septimó, ex eadem ratione † ad eum pertinent viæ publicæ, quæ basylicæ appellantur (quasi regales), u si tria concurrunt: nimirum quod per eas publice eatur, quod solum sit publicum, & quod nos ducant in aliquam ciuitatem, villam, vel colloniam; quę enim vtilitate priuata, iure seruitutis sunt impositæ, vel ex collatione vicinorum factæ, non publicę, & regię, quę & prętorię, & consulares, ac militares appellantur, sed priuatę, ac vicinales dicuntur: & ideo, qui alium inuadit in via publica, soluit fisco regio x pro calonia mille solidos, & hac ratione concedit dominus Rex cõmissiones ad eas reparandas, y quæ reparatio priuilegiatê exequitur, sed viæ, & platę intra vrbem existentes, non sunt de regaliis domini Regis z, cum earum cura ad Magistratum ciuitatũ pertineat, sicut & viarum publicarum ad Regem, pro quarum † securitate, vt viatores, ac mercatores ab incursu latronum liberi, secure valeant merces pro Reipublicę necessitate transportare, & adducere, pedagia soluun-

R d.l. douortio, §. si vir, vbi Barbosa num. 18. & 21 & l. si fundus, ff. soluto matrimon. l. 3. §. fin. iuncta l. sequen. ff. de reb. eor. l. dotis, l. si ex lapidissimis, ff. de iur. dot. l. item, §. & si lapidicinas, l. æquissimum 17. §. proinde, ff. de vsufruct. l. venditor, §. si constat. ff. commun. prædio. Gregorius Lopez in l. 5. glos. fin. titu. 15. parti. 2. Pelaez de maiora. 1. par. quæstio. 10. num. 35. Ruinus consil. 90. nume. 14. lib. 1. Socinus iunior consil. 10. n. 4. lib. 3.

S Petrus Gregorius sintag. lib. 3. cap. 17. nume. 4. Antonius Gomez in l. 45. Tauri, num. 51. Garcia de expens. cap. 22. nume. 47. Aymon consil. 209. nu. 2. l. 5. titu. 16. parti. 2. & clarius in l. 2. & 4. titu. 13. libro 6. Ordinamen. Barbosa, Sixtinus, Afflict. & alij vbi supra.

T Lucas de Pena in dicta l. cuncti, num. 3. Paulus consil. 23. n. 2. lib. 2.

V Petrus Gregorius de Republ. lib. 9. cap. 10. nume. 21. l. 2 §. viam publicã ff. ne quid in loco publico, Franciscus Beci. consil. 15. num. 2. & sequentibus, Surdus decis. 42. n. 51. Sixtinus de regal. lib. 2. cap. 2. per tot. Ioann. Azor 2. par. instit. moral. lib. 11. cap. 4. versic. Viæ publicę, pag. 1216. Borrel. de Reg. cathol. præstant. cap. 7. per tot & num. 16. cum aliis allegatis per Henric. à Rosenta. contro. feud. tom. 1. cap. 5. concl. 20. pag. 126. Ripa in l. quo minus, nume. 92. ff. de fluminib. Bertazol. consil. 470. num. 3.

Caualcan. decis. 3. 66. Cancer lib. 2. resolut. c. 2. de iurisdict. num. 92. & lib. 3. cap. 5. num. 21. & sequen.

X obserua. penul. tit. de leg. Aquil. fol. 14. Moli. verb. Via, versic. per viam, seu stratam publicam.

Y For. vnic. titu. de commissar. itiner. for. por quanto, titu. de commissar. molin. verb. Via, versic. fin. Rebuf. de senten. prouisio. artic. 3. gloss. 7. Cancer variar. 3. par. cap. 4. num. 272. & sequentibus. Costa de portio. data, quæst. 15. Viuius decis. 488. nu. 14.

Z l. 2. §. hoc interdictum, ff. nunquid in loc. public. Beci. dicto consil. 15. num. 5. & 21. Cancer variar. resolut. 2. p. cap. 2. num. 90. cum duobus sequentibus.

soluuntur; a & quia etiam pons † appellatione viæ cõ- 33
tinetur, ius pontagij, passagij, aut barcagij ad Princi-
pem supremum expectabat, b nisi ex priuilegio, vel
aliàs propter sumptus, factos ab vniuersitate in con-
struendo, vel conseruando pontem, vel varcam, ali-
quid à transeuntibus soleat exigi: cùm, si itinera tuta
non sint, tollantur omnes actiones, tum priuatæ, tum
publicę, nulla negotiatio, nulla peregrinatio, nullaque
legatio sit, & Principem ex tuta via, proba moneta, &
obseruatione fidei alicui datę, cognosci, dicebat quidã
philosophus. Quæ iura nõ solum Regi, sed & aliquib⁹ do
minis priuatis, intra sui territorij limites, sicut alij supre-
mi dominij effectus competunt, ex prescriptione imme
moriali, vel Regis priuilegio quæsita, non tamen ex
hoc † censetur ablata domino Regi facultas conce- 34
dendi priuilegia exemptionum, non solum à suis pe-
dagiis, sed ab istis, quæ per dominos locorum exi-
guntur, c quia hoc ei competit ratione vniuersalis do-
minij, & suę superioritatis, quæ semper reseruata cen-
setur.

Octauó, ad Regem spectant flumina publica, † siue 35
illa nauigabilia sint, siue ex illis alia nauigabilia nãt,
siue non, dummodó sint perennia; d quæ licet, secun-
dum aliquos, postquam in territorium alicuius priua-
ti domini ingrediuntur, sint illius, cuius est territo-
rium: e tamen verius est, f non aliter ad dominos pri-
uatos, seu Barones pertinere, nisi ex concessione Regis,
prescriptione, vel consuetudine ea habere constet, vt
in dominis nostri regni. Et fuit pronũciatũ *in Curia Iust.*
Arag. in processu don Michaelis de Gurrea super aprehẽsione;
nam inferri non potest de dominio territorij, per quod
flumina publica fluunt, ad dominium ipsorum flumi-
num, quod supremi Principis est. In quibus tria † con 36
siderantur, g proprietas, iurisdictio, & vsus: duo pri-
ma regalia sunt, tertium verò cõmune, & publicum ma
net; & ideo ad construendũ † molendinum, vel pon- 37
tem in flumine publico, Regis licentia necessaria est h,
& etiam ad albeum naturalem, & antiquum mutan-
dum

A Bal. consi. 243 p. 5. Græ ue. ad Gail. lib. 2. concl. 64 n. 8.
B Bal. in l. fin. ff. de seruit. rustic. Borrel. de Reg. catholi. prẽstan. c. 11. n. 43. & 49. & seqq. 65. Abb. consil. 6. volu. 1. Cancer varia. 3. p. c. 3. n. 120.
C Xuarez allegatio. 7. nume. 9. Alexan. Rauden. decis. Pisana 18. ad fin.
D Petr. Grege. de Republi. lib. 9. c. 1. n. 27. Ias. in in l. quo minus. n. 12. ff. de flumin. Aym. consi. 204. in princip. Boher. consil. 24. num. 13. Vini. decis. 344. Surd. consil. 321. num. 34 Ioann. Azor institu. moral. lib. 11. cap. 4. versi. Flumina nauigabilia, Borrel. de Reg. catholi. prẽstant. cap. 8. num. 9. Alex. consil. 194. volu. 2. & 203. volum. 6. Roland. consi. 97. n. 1. vol. 3.
E Bal. in l. si plures, n. 13. versic. Sed hæc ratio, C. de condit. insert. Imol. in l. fluminum, nume. 3. ff. de damn. infect. Ias. in l. quo minus, num. 39. de flumin. Alexan. dicto consil. 194. num. 8. lib. 2. Signorol. de Homode. consil. 7. num. 1. & 2. Lucas de Pena in l. vsum aquę, C. de aquę ductu Lanai. consil. 39. nu. 2. & 5.
F Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. c. 3. n. 31. plures referens.
G Stephan. Forcatul. dialog. 14. n. 5. Sixtin. de rega. lib. 2. c. 3. n. 34. cũ seqq. Francisc. Marc. decis. 426. n. 11. p. 1. & 314. nn. 4. p. 2. Socin. consi. 28. n. 10. lib. 4 Bornin. Caualcan. decis. 5. per tot. p. 5. & decis. 22. & 23. p. 2.
H l. fin. C. de aquæ ductu, lib. 10. Anton. Gomez in l. 46. Taur. n. 10. & seq. Cancer. 3. p. variar. cap. 13. nume. 123. Bellug. in specul. rubr. 28. num. 8. cum sequentibus.

Clerici contra Regem, vel rem publicam machinantes, an vt proditores, & læsæ maiestatis rei puniantur. 11.
Clerici iurisdictionem Regiam, & pacem publicam turbantes ac D. Regi debitum honorem non seruantes, an, & in quo plecti coerctione æconomica possint. 12.
Cessante contumatia restituuntur bona occupata Clericis, solutis expensis, & expulsionis à Regno sententia resoluitur. 13.
Clerici si maiori pœna digni sint, ad suos iudices Ecclesiasticos puniendi, remittũtur. 14.
Princeps secularis potest excipere coram Rom. Pont. contra Prælatum electum, ne confirmetur, quod est illi suspectus. 15.
Beneficia Ecclesiastica non possunt in Aragonia extraneis à Regno conferri. 16.
Episcopi & Abbates in Aragonia ad præsentationem Regis instituuntur, & idem in tota Hispania. 17.
Ius patronatus laicale maxime Principum nõ debet derogari. 18.
Prælati Aragonum an homagia præstent, & homagiorum solemnitas quid significet. 19.
Vassalli Baronum si D. Regem, vel eorum Dominum offenderint, quomodo puniantur. 20
An mediati, vel immediati domini præcepto sit potius obediendum. 21.
Clerici & Infantiones in locis Baronum habitantes ad quæ teneantur. 22.
Hidalgos, seu fidalgos, & fijos de algo verbi etimologia, & à quibus sint exempti. 23. & 26.
Ias latij minoris fuit prærogatiuæ quam ius vrbis. 24.
Infantiones qui sint, & quare sic appellati, et curolim scutiferi. 25.
Hidalgos de vengar quinientos sueldos qui fuerint in quod expenditur forus Aragonum, & lex 12. tabularum. 27.

§. Vigesimus septimus.

CVM Rex Aragonum habeat supremam potestatem, ac vniuersale dominiũ, & iurisdictionem in toto Regno, euenit, vt si aliquis Regius officialis, pro aliqua † executione facienda, in aliquẽ locũ dñorum accesserit, eiq; fiat resistentia, ita vt impediatur executio, in tali loco pẽdones, seu vexilla Regia, [a] ministerio eius sũmi magistratus, Iustitiæ Aragonum apponuntur; quibus, non solũ iurisdictionẽ vsurpatã ad se auocat, nomineq. eius, per cõmissariũ à Iusti. Arag. creatũ exercetur, sed & supremi dñij iura detinet, nõ tanquã occupãs, sed tanquã suã maiorĩã, circa supremã iurisdictionẽ, & altũ dñium defendens, [b] quia ei infertur iniuria, resistẽdo suis officialibus; cum in quolibet eorũ, persona Regis repręsentetur, sicut persona dñi in seruo: [c] Et si cuilibet magistratui permissum est, suã iurisdictionẽ tueri, [d] quanto à fortiori DñoRegi ad quẽ (vt inquit Seneca [e]) potestas omniũ pertinet, omniaq. possidet imperio, licet proprietas ad singulos, & singuli dominio possideant, & hinc dicebat, omnia esse in imperio Cęsaris, & in patrimonio propria.

1

A For. verum, tit. de consultat. Molin. in reporto. verb. resistentia, vbi eius additionator, Portol. à n. 1.49. & seq. Guid. Pap d. decis. 551, num. 3. & 4. ibi vexillum apponi, armis suis depictum, in signum maioris dominij, & superioritatis.

B Ias. in l. 2. n. 103. v. Vos autem, C. de iur. emphite. Bart. in l. 2. §. fin. ff. de iniur. Rebuf. in l. quod iussit, 1. not. num 59. de re iudic. Guid. Pap. decis. 557.

C l. si Pamphilo, ff. de optio. legat.

D l. 1. §. 1. vbi glos. ff. quod quisq; iur. Nat. cons. 580. in princ. Bolsi. de crimin. les. maiesta. nu. 104. Surd. consil. 151. nu. 49.

E Lib. 7. cap. 4. & 5. de benefic. & Cuiacius lib. 15. obseruatio. cap. 30. in fin. Ayala de iur. belli, & disciplina militari, lib. 1. c. 7. num. 9.

Ex qua ratione moti fuere illi I.C. quorum consilio (vt tradit noster Hieronymus Çurita *f*) pēdones fuerūt appositi, in locis de Alfajarin, Letux, Nuez, Villafranca, de Offera, Azuer, & Cabañas, anno Domini 1381. Ex eo quod D. Ludouicus Cornel, illorum locorum dominus renuerit Regijs mandatis obedire; quod si quis talia Regis † vexilla aliquomodo violare tentauerit, crimine 2
lesæ Maiestatis tenebitur. *g* Ex quo forsam euenit, quod foro Regni decissum est, vt fractor apprehensionis possit criminaliter accusari, *h* & capite puniri, propter violata signa Regia, quæ in executione eius apponuntur. Et licet antiqui aliqui intellexerint, necessarium esse, † ad 3
appositionem pendonum, probare resistentiam *i* per instrumentum: tamen hodie in Curia D. Iustitiæ Aragonum, me ibi existente, declaratum fuit, *k* sufficere, si de tali resistentia constet per testes.

Cuius supremi, & vniuersalis dominij ratione, se mũdi dominum iactat Imperator, *l* & alibi omnia Principis esse refert, *m* non respectu priuati dominij, quod vni cuiq; in rebus suis competit, sed ratione supremę potestatis, quæ in iurisdictione, & protectione consistit. Ex qua † maioria (quã vt supra diximus, Rex à se abdicare 4
non potest) auocat ad se causas à locis dominorũ, *n* qua si eas ad suam primã causam reducendo, vbi potentius residet iurisdictio. Licet enim Barones, & domini locorum iurisdictionē pręscripserint, ius tamen Regium supremũ, cuius sunt incapaces, pręscribere non poterunt. Vnde licet anno 1576. per tres Locumtenentes Iustitię Aragonum contra prædicta fuerit prouisa firma D. Ioãni Frances de Ariño, ne causæ etiam ratione perhorrescentiæ, ab ordinarijs suorũ locorum, in quibus ipse habebat iurisdictionem extraherentur, tamen Ludouicus la Caualleria, & dñs meus Hieronymus Chalez contrarium senserunt, quorũ sententia plurimorũ I.C. subscriptione fuit cõprobata, multisq; exemplis confirmata, * & hodie temerariũ esset, de hac euocãdi potestate à locis dominorũ dubitare; cũ omnes habitantes † intra Regnũ, mediati, vel immediati, Dñi Regis vassalli sint: sed quidã simplices, *o* ratione ꝓtectionis, & iurisdictionis, nulla astricti 5
seruitute

F Lib. 10. annal. Reg. Petri IIII. anno 1381. c. 29. pag. 376. col. 4. eodem anno, forus ex quorundam, tit. desupraiuncta. ab eod. Rege Petro Quarto, æditus Caruit. in titibus magnæ curię ritu 220. n. 21. post Isern. in constit. clementiæ.

G Argum. l. qui statuas, ff. ad l. Iuli. maiesta. & quæ tradit Casane. in cathalo. 1. p. conside. 38. concl. 18.

H Foro ordenamos, tit. de apprehensio.

I Molin. d. verb. resistencia, fol. 286. vers. die 22. Iulij, & fol. 288. col. 4. iũcto d. for. verum ibi manifeste, & obser. Irem in debito de rerum testatio. & obseruan. de foro fideiussores cum ijs quæ tradit Bart. in l. 1. n. 5. ff. de nou. oper. nuntia. Paris. consil. 270. nu. 8. volu. 4. Aymo. cons. 289. num. 3.

K* In proces. procur fiscalis super appositione pendonum villæ de Illueca, die 4. August. 1607.

L In l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodi. de iact.

M In l. bene à Zenone, C. de quadrien. prescrip.

N Molin. in repor. verb. perhorrescentia an possit prouideri, & Portol. in eius schol. verb. euocatio. Bellug. in specul. rub. 23. §. sed pone, a nu. 5. cũ pluribus seq. fol. 129.

* In processu D. Vgonis de Vrries super iurisfirma factorum, anno 1584.

O Bardaxi de offic. Gubernat. q. 5. nu. 33. post Vitalem. Baxes, & Molin. ab eo relatos, licet aliter distinguat Regens Monter decis. 8. nu. 17.

seruitute, sed tantum subiecti ratione fidelitatis, & protectionis: vt sunt Clerici, in sortē dñi vocati, nec nō iurisdictionis, vt nobiles, milites, & infantiones, qui, vt inquit Cuiacius, [p] plerūq; moribus nostris nihil debēt, prēter manus porrectionem, & de osculationē, quæ sunt hominij symbola, & vocantur lingua materna, *Homenages de manos y de boca*, à quorum præstatione brachij Ecclesiastici procuratores vulgo *Dipputati* excusantur, [q] sed quā tumuis priuilegiati, vt nihil dare teneantur pro aliqua villania, [r] tamen Regi, eorū in politicis capiti supremo, fidelitatem, reuerentiā, & obedientiā, exhibere tenētur.

Alij vero sunt vassalli qualificati, quia conditione seruitutis ligati, quibusdam oneribus, cēteriſq; tributis, & peitis sunt obnoxij: qui demptis his oneribus realibus, & personalibus, ad quæ tenentur, plena in cēteris omnibus, & integra libertate fruuntur: possuntq; quocumq; voluerint, etiam extra dominationem Dñi Regis, se, & sua transferre. Sed quia signum subiectionis, & seruitutis præseferunt, & in signum supremi dominij tributa capitis soluere tenentur, personasquè suas, quasi conditionatas, & oneribus obnoxias, quod ad modo habent ad obsequia, & seruitia præstanda: Inde quandoq; homines Regis, aliquando *vaßalli de signo seruitio*, aliquādo vero homines *conditionis*, nuncupantur. Nec etiam ex eo, quod in eorum bonis D. Rex habeat ius collectę, seu tributi, dicuntur eorū bona, non esse † allodialia, & Burgē
6 satica, cum ratione protectionis, in signum supremæ potestatis, tā iurisdictionis, quam dñij, etiam vassalli simplices ad illorū prēstationē tenerentur, nisi singulari priuilegio, quasi iure Italico gaudentes, exempti reperirētur, cum omnes sint mēbra istius corporis Reipub. ad eiusq; capitis obedientiā, & fidelitatē teneātur, nō solū qui sub eius iurisdict. contentiosa sunt, † sed etiā qui subiectione
7 œconomica subsunt Regi, vt sunt Clerici, qui etiā ad huius corporis politici, & ciuilis defēsionē arma sumere, & si necessitas exposcerit, officio, & munere ducū fungi deberēt, auxiliūq; & consilium prębere, ſ
8 quia sūt Regnicolę, pars populi, † & Reip. veniūtq; appellat. districtualiū, & ciuiū in ordine ad bonū publicū totiº cōmunitatis; ſlicet sint ciues priuilegiati,

P De feudis, li. 1. in prin. tom. 4. pag. 464. F.
Q For. Item ordenamos, 14. tit. for. Inquisitionis.
R Obseruan. 1º tit. de priuilegijs militum.
S Aluar. Velasc. tom. 1. cōsulta. 100. Francis. Molin. de brachio seculari Ecclesiæ præstando, cap. 4. n. 8. & seq. allegans glosam in c. tributum, 23. q. 8. Bouadilla plures referēs in politic. lib. 2. c. 18. n. 61. 62. & 308. Gregor. Lopez in l. 4. tit. 15. parti. 4. Glosa magna ad fin. glos. oratio nibus, in c. reprehensibile 23. q. 8. Conrra. in templ. omn. iudi. lib. 1. cap. 2. §. 3 num. 9. Oliuan. de iur. fisc. cap. 10. nu 5. & seq. Glos. 1. in cap. si Episcopus, 18. distin. glos. in cap. pastoralis, §. cum autem à Rege, de offic. delegat. Ceball. tom. 4 commun. in discursu ad Dominum nostrum Regem, numer. 22. vers. y desta sugecion, pag. 5. cap. final. §. 1. & ibi omnes de offic. delegat. in 6.

T Felin. in c. Rodulphus, num 17. de rescript. & in cap. Ecclesia num. 69. de constit. & not. Abb. in c. 1 de vit. & honest. Cleric. Deci. in cap. 1. num. 10. de Præben. Anchar. in cap. dilecti de for. compet. Ceball. in specul. communi. tom. 4 conclus. 899. num. 140. & 142. Surd. decis. 129. num. 13. & 14. Alex. cons. 41. num. 4. vol. 7. Cæsanc. in consuetud. Burg. rub. 13. §. 9. num. 2. Martà de iurisdict. 4. part. centū. 1. casu 82. nu. 4. & sequentibus.

& exempti, qui personaliter distiringi nequeunt per Iudices, & Magistratus seculares, à quorum † iurisdictione Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus, sunt exẽpti, ex communi Canonistarum sententia, u quia Theologorum x communis est iure humano eorum exemptionem inductam: tamen (vt inquiunt Dominicus Soto, y & alii) per suos superiores † cogendi sunt, ad obseruationem legum ciuilium, quę ad Reipub. pacem, vtilitatẽ, & tranquilitatem sunt conditæ, quæ libertatẽ Ecclesiasticam non ledãt, z hoc est, contra priuilegia vniuersalis Ecclesiæ, vel specialiter Clericis cõcessa nõ tendãt, in his enim nullatenus statutis laicorũ a ligari possunt, sed tantum his, quæ in materia communi omnibus ciuibus, disponunt ad publicam vtilitatem, generaliterq; loquun- 9 10

V Concil. Triden. sess. 25 de reformatio. cap. 20. Valançuela in defẽsione monitorij aduersus Ducem, & Senat. Reipub. Venet. 4. par. per tot. latissime Hieron. Gigas de crimin. les. maiesta. q. 68. rub quis de crimi. les. maiest. cognosc. poss. nu 15. Zauarel. in cap. perpendimus, de sent. excommuni. Sesse in tract. de inhibitio. c. 8. §. 3. nu. 117. Innocen. & alij in cap. 2. de maiorita. & obedien. Aufrer. in tract. de potesta. secular. super Ecclesiast. person. in introductione, nu. 7. Selua de benefici. 4. p. q 8. nu. 17. vers. Item nõ obstat, Gramat. voto 33. nu. 6. & seq. & nu 16. Alban. de potestate Papæ, 2. p. num. 129. Iacobaci. de Concilijs, li. 7. art. 5. nu. 203. Roland. à Valle cons. 4. num. 30. lib. 1. Couar. in practi. cap. 31 num. 1. Eugen. cons. 26. nu. 23. lib. 1. Marc. decis. 515. num. 1. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 6. & Deci. num. 5. de constit. Ludouic. Gomeci. in cap. 1. num. 67. de constit. in 6. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 20 & 46. & Nauar. in cap. nouit, de iudic. not. 3. num. 52. & sequen. Gutierrez in l. nemo potest, num. 107 de legat. 1. Mencha. de succesio. creatio. §. 22. num. 58. Castill. in l. 66. Taur. verb. desarraygar, Azeuedo in l. 6. tit. 2. lib. 1. nou. recopil. Garcia de nobilita. glos. 9. nu. 2. Bernard. Laurent. in suo tracta. de casibus, in quibus Iudex secularis, &c. num. 5. Iul. Clar. §. fin. q. 36. latissime, & nouissime plures referens Pater Xuarez in defensione fidei, contra errores Anglicanos, lib. 4. cap. 8. num. 9. & sequen. & c. 9. & 10. Cenedo Colectan. 37. Petr. Binsfeldius de iniurijs & damno dato, ca. 7. q. 12. conclu. 7. cum duab. seq. p. 381. Bereta. cons. 2. nu. 34. Bouadil. in polit. lib. 2. c. 18. nu. 17. A

X Relati à Xuarez d. cap. 8. num. 1. & 2.

Y In 4. distin. 25. q. 2. art. 2. conclus. 4. & de iustitia & iur. lib. 1. q. 6. art. 2. post princip. vers. cæterum, & Salon. eod. tracta, quæst. 66. art. 7. Xuarez de legib lib. 3. cap. 34. & in defensione contra error. Anglican. lib. 4. cap. 16. num. 13. Nicola. Serari. 2. tom. opuscul. Theologicor. disputat. de legib. art. 53. pag. 41. Menoch. cons. 878. num. 9. & 10. & cons 800. num. 21. & cons. 1000. num 27. Cacheran. decis. 181. Auenda. de exequen. lib. 1. cap. 13. num. 7. & 2. p. cap. 14. num. 19. Hieron. Gabriel cons. 37. num. 5. lib. 2. & facit l. 54. tit. 6. part. 1. Decia. tracta. crimin. lib. 2. c. 35. Caualcan. decis. 9. num. 79 & seq. p. 2. & decis. 18. nu. 48. & sequent. p. 3. Azpilique. Nauar. consil. 44. tit. de senten. excommu. lib. 5. & 3. de constit. lib. 1. & in manuali cap. 23. num. 88. Cost. de quot. & rat. q. 103. á num. 11. Alderan Mascard. latissime de gener. statut. interpretat. conclus. 1. Zeuall. commun. opinio. q. 142 & 433. & tom. 4. in discursu ad Dominum Regem num. 22. & quæst. 899. num. 140. & 142. pag. 222. Farina. in praxi crimin. tit. de Inquisitione, quæst. 8. nu. 30. Vincen. de Franch. decis. 9. nu 5. Marc. decis. 456. num. 9. 1. p Surd. consil. 1. num. 7. vol. 3. Cancer 3. p. variar. cap. 11. num. 191. Maranta in specul. dispu. 8. nu. 17. & seq. 23.

Z Abb. consil. 83. lib. 1. Decius in l. priuilegia, num. 1. & in authen. cassa & irrita, num. 18. C. de sacrosanct. Eccles. Iulius Clarus recep. lib. 5. §. fin. quæst. 77. num. 28. & alij relati à Valançuela in defensione monit. 2. p. num. 36. Xuarez in defensione fidei contra errores Anglicanos late disputans. lib. 4. c. 33. & 34.

A Surdus consil. 2. num. 14. consil. 301. num. 12. Hondede. consil. 20. num. 6. volu. 2. Bursat. cons. 93. nu. 7. Ioannes Baptista Valançuela in defensione monitorij, aduersus Ducem & Senatum Reipub. Venetorum, 1. par. num. 11. & seq. Alexand. consil. 210. vol. 2. Surdus de alimentis, tit. 2. quæst. 15. num. 61. Albertus Brunus in tract. de statutis, art. 6. num. 32. Ioannes Baptista Bobius in tracta. de statutaria vrbis præscriptio. glos. 19. num 205. Cornel. Benincass. tract. de paupertate, quæst. 8. special 4. numer. 49. Lapus allegat. 92. num. 7. & allegat. 101. num. 27. Maranta disputa. 8. num. 8. Riminaldus in l. qui se patris, num. 447. C. vnde liberi facit text. & ibi DD. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. Lancelotus Gallia. cons. 59. n. 85. Bardaxi in comment. ad for. 1. tit. de la competencia de jurisdictiones, nu. 3. & seq.

loquuntur, *b* quibus non vt Clerici, ſed vt ciues grauari intelliguntur: quo caſu, libertatem eccleſiaſticam non infringunt; & ideo illis manent obligati, quia aliàs non recte dicerentur membra illius communitatis, à cuius capite in nihilo obligari poſſunt. Vnde ſi ratio ſtatuti laicalis concernat ſolemnitatem contractus, teſtamenti, executionis faciendę, cum certa qualitate, vel alium finem rationabilem, ligantur Clerici, & Eccleſia ex illo, licet incidenter aliquale eorum prę-iudicium reſultet. *c*

11 Deinde, ſi Clerici aliquid † contra Regem, vel Rem dublicam fuerint machinati, tanquam proditores puniuntur, *d* licet multi negent *e* ab eis crimen leſæ maieſtatis commiti poſſe, exiſtimantes neceſſarium eſſe, vt rei talis criminis fiant, quod ſint ſubditi, ratione iuriſdictionis, cum verius ſit, ſufficere quod ſint ſubditi, ratione originis, ſeu habitationis, tanquam capiti po-

12 litico, ita vt ſi domino Regi, & ſuis Magiſtratibus, † honorem debitum non ſeruauerint, eius iuriſdictionem, ſeu pacem publicam turbando, poſſint ab eo coerctione œconomica plecti, vel coerceri bona eorum temporalia

B poſt Ioannem de Platea, & alios tradit Redin. de maieſtate Princip. verſic. Non armis ſolum decoratam. p. 2. nume. 164. cum pluribus ſequentibus. Bardellonus conſ. 32 num. 15. & conſi. 46. n. 89 & ſeq. 97. & conſilio 58 n. 47. & ſeq. Pari. conſil. 11 num. 13. lib. 2. Xuarez in l. poſt rem iudicatam, ampliatio. 9. de re iudica. Franch. deciſio. 9. Beroi in cap. 1. num. 225. de cõſtit. Grat. conſil. 162. volu. 2. Couarr. in regu. poſſeſſor, p. 2. §. 4. nu. 8. de regu. iur. Auil. in capit. prætor cap. 17. num. 22. Viſilis in additio. ad Afflictũ deciſ. 310. Molin in emporio iuris, p. 1 tit. 9. de cõtrahenda emptio. quæſt. 10 per tot. Vulpeli in tracta. de libert. eccleſiaſti. p. 2. nume. 17. & 21. vbi late Menoch. dict. conſil. 800. per tot. & conſi. 1000. Viuius deciſ. 28. Cachera. de ciſ. 68. Alexand. Rauden. reſponſ. 24. num. 111. & ſequentib. volum. 2. Zuall. tom. 4. quæſt. 899. nu. 146 & ſequentibus, pag. 223.

Peregrinus conſi. 91. nume. 9. & ſequentibus. volum. 1. Loſeus de iur. vniuerſit. cap. 15. Petrus Gregorius de Republ. lib. 3. cap. 7. Bernard. Græue. ad Gail. lib. 2. concl. 32. num. 3. cum tribus ſequentibus conſiderationibus. Moli. de iuſt. & iur. tracta. 2. diſputatio. 31. verſic. Sexta. Salçedo in additionib. ad practic. Beruard. Diaz, cap. 55. verſ. Sed vt libere. Mexia in pragmatica taxæ panis, concluſ. 5. num. 35. & ſequen. Alderan. Maſcard. de ſtatutorum interpretati. concluſione 1. numero 240. & ſequen. & concluſione 6. numero 123. & 186.

C Decius poſt Abb. & alios in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, num. 255. verſic. Secundus caſus, Nata conſil. 280. num. 4. Mandellus conſil 8. num. 8. Surdus conſil. 2 num. 41. & ſequen. Zanchus de priuileg. Eccleſ. c. 111. n. 15. in fin. & ibi Bardelon. conſi. 7. n. 20. & 21.

D Matthæus de Afflictis in conſtitutiones Neapolitanas, lib. 1. rubrica 43. á numero 3. cum ſequenti, Benedictus in cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, deciſione 2. numero 157. & 162. Barbat. conſilio 70. libro 4. Antonius Scapus de iure non ſcripto, lib. 1. cap. 6. in fine. Oldraldus conſilio 43. numero. 16. Camillus Borrellus de Regis catholici præſtantia, cap. 64. num. 99. & 100. & cap. 71. num. 8 cum ſequen. plures relati per Proſperum Farinacium titu. de inquiſitio. quæſtio. 80. n. 30.

E Cabedo 2. par. deciſione 83. Iulius Clarus in praxi criminal. §. leſæ maieſtatis, numero 6. & §. finali, quæſtione 36. numero 27. Rolandus conſilio 4. numero 1, volumine 1. & conſilio 1. numero 26. volumine 3. Farinacius quæſtion. criminal. titulo de indiciis, & tortura, quæſtione 51. numero 79. & 80. & conſilio 16. numero 24. Marta de iuriſdictione, 4. parte, centuria 2. caſu 133. numero 4. & 5. Sixtinus de regalibus, lib. 2. cap. 20. numero 29. Decianus praxis criminal lib. 7. cap. 8. num. 5. Gail de pace publica. lib. 2. cap. 13. num. 19. per textum in Clementina, paſtoralis, iuncta gloſſa, verb. non ſubfuit, de re iudicata.

ralia occupando, *f* & à regno cum honore expellendo, *g* donec resipuerint, & mandatis regijs obtemperauerint. Et fuit per me practicatum in Curia domini Iustitiæ Aragonum, * quidquid de tali praxi dubitet noster Iosephus Sesse. *h* Nam olim in primitiua Ecclesia Apostoli Episcopis præcipiebant, vt Regem timerent tanquam electum à domino, & eius magistratus in honore haberent, vt ministros Dei. *i* Et beatus Augustinus *K* reprehendit Episcopos dicentes, quid mihi & Regi, cum Apostolus voluerit eum reuereri, honorare, & ei seruire: & licét multi ex nostris Doctoribus negent prædictam occupationem temporalitatum extendi posse ad bona mobilia Clericorum, & ad fructus, qui ex redditibus beneficiorum ab eis percipiuntur, cùm illa bona personis Clericorum adhæreant. *l* Tamen ex praxi regni indistinctè occupantur: personæ verò ideo expelluntur donec paruerint tantum; quia † cessante contumacia, cessat sententia, & 13
pœna propter eam lata, & omnes eius effectus *m* resoluũtur; quod si maiori pœna † afficiendi videantur, per 14
papam,

F Couarr. practica. quæstion. cap. 35. num. 3. versic. Aduersus vero Clericos, Benedictus in c. Raynutius, verb. Et vxorem, decis. 2. n. 140. Carolus de Graf. li. 2. rega. Frãc. iure 7 colu. penult. Bellug. in specul. rubr. 28. §. denuo, n. 6. Alphonsus Aluarez in specul. Roman. Pontif. Imperat. & Regum, c. 36. Bobadilla in politi. li. 1. c. 16 num. 90. & c. 19. nu. 31. & seqq. & lib. 2. cap. 18. nume. 139. Grego. Lopez in l. 13. tit. 13. glos. 4. parti. 2 Auẽd. deexequé. mãd. 2. p. c. 6. n. 12. & noster Barda. ad for. vni. tit. quod Prælati iu causa criminali, n. 4. & Portol. ad Molin. verb. Appellitus manifestationis, à n. 4. cũ seq. Salçe. in additi. ad pract. Bern. Diaz c. 102. vers. quçauté, p. 309 Cãcer variar. 3. p. c. 10. nume. 45. & seqq. & n. 56. & seqq. vbi loquitur de contentione formãda cũ collectore Camerç apostolicæ, Cenedo in collectan. 1. p. c. 37. n. 15. Aufrer. de potest. secula. super ecclesiast. perso. reg. 1. fallé. 14. & 15. n. 22. & seqq. Casan. in cõsue. Burg. rub. 1. § 5. glos sa, si el agraje, n. 85. & seqq. Ioan. Igne. in repeti. leg. necessarios, § non alias, n. 611. ff. ad Silanian. Bernard. Laurent. in tract. in quib. casib. iudex secular. &c. n. 14. Menoch. de retinẽd. remed. 3. n. 354. & 356. Nauar. in c. cum cõtingat, in 1. impresione, fol. 152. Et ideo inquit Marta, eum locũ inuenire non potuisse, cõtrariũ defendẽs in suo lib. de iurisdictione, cẽtu. 2. casu 101. n. 4. & seqq. vbi n. 12. satis imprudenter & audacter inquit. tenẽtes supra relatã opinionem reddere se suspectos, quod non sint de corpore Ecclesiæ.

G Paul. in l. quicumque, C. de Epis. & Cler. & in l. addictos supplicio, n. 6. C. de Episc. audiẽt. Benedi. in d. c. Rainũt. verb. Et vxorẽ. decis. 2. n. 155. ad fin. & n. 161. cum seqq. Casane. in catha. glo. mũd. 5. p. cõsid. 24 cas. 138. fol. mihi 117. Auend. de exeque. mãd. 2. p. c. 6. n. 12. vers. Decimus casus, Auil. in c. 3. prætor. glos. iurisdicio. n. 3. & c. 20. verb. vsurpã, Couar. vbi sup. Iul. Clar. in praxi, §. fin. q. 36. n. 24. Segura in director. iudic. 2. p. c. 13. n. 53. Salçe. ad practi. Bernar. Diaz in c. 102. A. Humada in schol. ad Grego. Lopez in l. 65. tit. 5. parti. 1. glo. 8. n. 7. Mexia in pragmatica panis, cõclu. 5. n. 37. & alij quos refert doctissimus & religiosissimus Canonicus Petrus Cenedo in collecta. 1, p. c. 37. n. 9 & collecta. 51. n. 3. & post eum Bobadil. d. lib. 2. c. 18. n. 62. A. Zauallos in specul. tom. 4. in discursu ad dominũ Regẽ, n. 46. ibi. Hasta echarlos de sus reynos, p. 10. & q. 899. n. 173. p. 229. argu. dictæ l. quicumque, & cap. si duobus, §. denique, ibi. Quia tribunal, de appellat. Rodriguez de annu. reddit. q. 17. n. 67. Enriquez in 2. p. summę, lib. 14. de irregulari. c. 12. n. 6. Pegue. in praxi, c. 24. & Cancer 3. p. variar. c. 10. n. 49. & 50. Aldera. Mascard. de gener. statuto. interpretatio. conclus. 1. n. 214. vers. Bene verum est, l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. nouæ Recopil. est l. 1. & 2. tit. 7. lib. 1. Ordinam. vbi Didacus Perez.

* in processu Doctoris Francisci Mirauete super monitorio anno 1611.

H de inhibitio. c. 8 § 3. n. 104. Fontanella de pactis dotalibus, glos. 1. clausula 4. glo. 13. p. 3. n. 10. ad med. fol. 210. I Clemens Romanus cõstitutio Apostolicarũ, lib. 7. c. 17. k in Ioannẽ, c. 1, tract. 6 Borrel. de Reg. catho. præstan. c. 54. n. 13. & seq. L glo. fin. in c. fin. de vita & honestate Clericorum, c. Ecclesiarũ seruos. 12. q. 2. c. similiter 16. q. 1. l. si captiuus, §. si expulsus, ff. de captiuis. M l. 1. §. si frater ff. de collarione bonorũ, c. ex literis, & ibi Deci. de cõstitutio. Bart. & Bald. in l. 1. §. fin. de requir. reis, Bal. in l. 1. de postulãdo, ad med. Tiraq. in tract. cessante causa, 1. p. n. 59. & facit obser. fin. tit. de fatisdando.

Papam, si is Episcopus, *n* aut exemptus sit, vel si inferioris ordinis, per Diœcesanum, aut alium iudicem ecclesiasticum competentem, acrius in foro contentioso punientur. *o* Inde etiam fit, quod si Prælatus electus † 16 suspectus esset principi seculari de proditione terræ, seu consiliorum suorum, *p* poterit Princeps secularis coram Romano Pontifice excipere contra talem Prælatum, ne eius electio confirmetur: quæ theorica in Aragonia non est practicabilis, vbi beneficia ecclesiastica † 17 non possunt exteris concedi, *q* sed tantum regnicolis, D. Regis fidelibus; nec in Episcopis, & Abbatibus, * cum illi † tam in Aragonia, quàm in tota His- 18 pania, ad præsentationem Regis instituantur, *r* quod ius † patronatus Regum obseruari in Concilio Tridentino *s* Patres mandarunt: licet nec inferiorum laicorum iu- 19 ripatronatus debeat derogari. *t* Et praxis regni sit, † quod antequam possessionem capiant, & executoralia à Regia Audientia accipiant, rationeque bonorum temporalium, locorum, & iurisdictionis temporalis in eis exercendę, iuramentum fidelitatis, quod impropriè homagium appellatur, præstant; *u* dum enim colligantur

N Conc. Triden. de reformat. sess. 13. c. 8. & sess. 24. c. 5. & sess. 25. c. 22.

O Ioan. de Terrarub. cõtra rebelles, tract. 3. art. 5. per decẽ & octo concluſ. Afflict. in constit. Neapol. li. 1 rub. 43. á n. 3. cũ seqq. Benedict. vbi supr. n. 157. & 162. Barbac. consil. 70. volum. 4. & plures relati per Farinac. in praxi crimin. titu. de inquisit. q. 80 n. 30. Borrell. de Reg. catho. præstan. c. 64. n. 99. & 100. & c. 71. n. 8. cum pluribus seqq. late referens, in quibus magistratus regij cognoscunt de Clericis, & eorum causis.

P Innocen. in c. super his in med. magnę glossæ, de accusa. Afflict. in prælu. ad constit. Neapolit. q. 18. nume 8. Calicius vbi supra, priuil. 175. Guerrero in specul. iur c. 25. nu. 11. Xuarez allegatio. 8. n. 14. Palacios Rubi. in præfatio. ad tit. de donat. inter virum, n. 29. glos. pragmat. sanctio. titu. de elect. verbo, Pontifex, Selua de beneficio, q. 23. fo. 15. Corsetus de potest. Reg. 2. p. q. 11. n. 12. ad fin. & n. 13. Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. vers. Secundo iuxta præmissa, n. 4. Igne. vbi supra n. 325. Marta de iurisdict. 2. p. c. 40. n. 26. & 27. & c. 34. n. 34. licet ipse suo more iura potestatis secularis adiubantes reprobet.

Q vt in for. 1. & 2. tit. de prælatur. Camil. Borre. de præstan. Reg. cath. c. 51. n. 1. & seqq. Moli. in repor. foro. verb. Alienigena, Benedict. in d. c. Rainutius. verb. Et vxoré. decis. 5. n. 483. Couar. in d. c. 35. n. 5. vers. Secundo notãdũ, Nauar. de restit. p. 1. li. 2. c. 2. n. 168. Rena. Chopi. de domanio Frãciæ, lib. 1. tit. 12 sub n. 10. Zanall. 4. tom. q. 897. n. 429. & seqq. p. 114. & 115. Oliba de iur. fisc. c. 12. n. 12. & seqq. & c. 13. n. 51. & seqq.

* sub regu. S. Agust, Abbas montis Aragonũ D. Martinus Carrillo; sub regu. S. Benedicti. Abbas S. Ioãnis dela Peña D. Ioãnes Martinez Briz; S. Victoriani D. Petrus Paulaça; B. Mariæ dela O. D. Gaspar Colomer. Sub regu. B. Bernardi B. Mariç de Rueda D. Ioannes Huarte Episcop. Vticensis. B. Mariç de Betuela sedes vacat expectãtes gratiã sanctissimi PP. pro reformatione prædictę Cisterciensis ordinis in hac Aragonũ corona, ac cõstitutione proninciæ, pro vt est in regno Castellæ; Deus dirigat, & adiuuet catholici Regis piã mentẽ, vt felicẽ exitũ, & finem sanctissimum, quẽ aggressus fuit assequatur, & perficiat.

R Bobadi. in sua polit. li. 2. c. 18. n. 222. & 223. Couar. in reg. possessor, 2. p. §. 10. n. 6. Palac. Rub. in præfa. ad rub. de donat. inter vir. n. 24. Conra. in templ. omn. iud. lib. 2. c. 1. §. 4. vers. 4. n. 9. & lib. 1. c. 2. §. 3. n. 10. Gutier. practic. quæst. lib. 3. q. 13. n. 72. vers. Cum autem ipsi Reges Gothi. Perez in l. 3 tit. 3. lib. 1. Ordina. col. 121. Ferdinan. Vasq. controuer. illust. lib. 1. c. 22. n. 15. Marta de iurisdict. 2. p. c. 40. n. 13. & seqq. non enumerans Valentinum, & Burgensem in tract. nominat. n. 9. &, 10. q. 35. Zanall. d. 4. tom. q. 1. aliàs 897. nume. 307. pag. 95. & n. 379. p. 109. Selua de beneficio lib. 2. q. 23. colu. 8. Ioan. Ferrald. de priuil. regni Frãciæ iure 9. Corset. de potesta. regia, q. 11. & q. 55. in fin. Francis. Marc. decis. 456. sub n. 31. volu. 1. Cobba. in c. quanuis, 2. p. §. 10. sub n. 5. de pact. in 6. Benedict. vbi supra n. 70. cum seqq. Borell. de Reg. catholici præstan. c. 50. n. 42. & seqq. per tot. & n. 39. Anastas. Germon. de sacror. immunitatib. lib. 3. c. 12. n. 40.

S sess. 25. de refor. c. 9. T glos. & DD. in c. cum dilectus, de iur. patro. Borrel. de Reg. catho. præstã. c. 52. Rolan. consi. 46. n. 7. vol. 1. Didac. Perez. li. 1. Ordina. tit. 6. l. 2. glo. costumbre antigua, col. 4. vers. Dubitatur tamẽ. V Guil. Benedi. in c. Raimutius, verb. Et vxorem. decis. 1. num. 22. & 23.

tur digiti iurantis à digitis Regis, vel Magistratus, qui eius nomine iuramentum recipit intelligitur illum fidei, & obedientię Regis colligasse: x dexteram namque dexteræ coniungere, fidei, & amicitiæ symbolum apud antiquos fuit, y iuxta illud Virgilij: z

Ipse pater dexteram Anchises haud multa moratus
Dat iuueni: atque animum præsenti pignore firmat.

Et alibi: a

Nec te noster amor, nec te data dextera quondam.

Et Alciatus: b

Fœderis hæc species, id habet concordiæ signum,
Vt quos iungit amor, iungat & ipsa manus.

Et Statius: c

Iam pariter coëunt animorum in pignora dextræ.

Ex qua ratione prouenit, vt â sentẽtia ab eis lata ratione temporalis iurisdictionis non ad Archiepiscopum, vel Romanum Pontificem, sed ad D. Regem illius iurisdictionis supremum dominum appelletur. d

Secundó, ex prædictis infertur, quod † licet vassalli dominorum, tam temporalium, quàm ecclesiasticorum non sint vassalli Regis immediatè, e ex vulgari regula f, quòd vassallus vassalli mei non est meus vassallus: intelligendum est hoc simpliciter, tamen secundum quid, ratione vniuersalis iurisdictionis, & maiorię, g vassalli Regis sunt mediati, eiusque subditi, & tanquam membra, & pars regni, fidelitatem, obedientiam, & reuerentiam ei exhibere tenentur, qualecumque dominis suis homagium præstiterint, & sub quibuscumque verbis, & forma latissima iuramentũ fecerint, semper fidelitas supremi capitis politici, eiusque maiestatis reuerentia censentur exceptę, contra quam si quid moliantur, crimen lesæ maiestatis commitent, legeque Iulia puniẽtur, h non solum amissione bonorum, sed & vitæ, honoris, famæ, atque

20

X Iacob. Calic. in Margarita curiarum, dub. 8. versi. 175. Borrel. de Reg. cathol. prestantia, cap. 64. nume. 1. & 4. cum seq. Arnulphus Ruzeus de iure regalium priuileg. 11. nume. 14. & priuileg. 37. nume. 1. & priuileg. 43. n. 14 Anton. Oliba de iur. fisci, cap. 7. num. 52. & c. 10. á num. 1. cum seqq.

Y l. 1. ff de censibus. glo. Bar. Paul. Ias. & alij in l. 1. ff. de pactis, Ianus Langle. semserium, lib. 3. cap. 5. pag. 168.

Z 3. Æneid.

A 4. Æne.

B Emble. 39

C 1. Thebaid.

D Benedictus vbi supra decis. 2. n. 24. & 25. Couar. pract. c. 4. n. 2. Rose. q. feud. to. 2. c. 12. cõcl. 20. n. 5

E Surd. cons. 210. nu. 53. & 275. num. 10. Aymon cons. 492. & Ias. cõs. 233 col. 8. verfic. Decimo tertio, vol. 2.

F glo. fin. in c. legitur. 81. dist. Alber. Bru. cõs. 32. n. 2 Oldr. cõs. 234. Marin. Frecia lib. 1. de subfeud. sect. fuit dubitatum, n. 5. & 24. fol. 17. & 19. glos. in l. de accessionibus, vbi Bar. de diuers. & tẽpor. præscrip. & l. Modestinus de vctb. signif. Bal. in l. 1. n. 4. C. cõmun. de legat. Ias. inter cõs. feuda. Bruni, cõs. 8. n. 54 cum seqq. Menoc. de recuper. reme. 10. n. 73. Gail de Arrest. c. 7. n. 20. & 21. Ossasc. Chache. cõs. 64. n. 52 Fari. de oppos. cõtra test. q. 55. n. 31.

G Surd. d. cõs. 275. n. 10.

H Peregr. de iur. fisc. li. 5. tit. 1. n. 171. vers. Sed horũ, Gigas de crimine lesæ maiesta titu. de pœn. comit. crim. les. maiest. q. 25. Fachin. varia. controu. lib. 9. c. 35. Anton. Fab. lib. 7. coniect. c. 20. Gail de pac. publ. lib. 2. c. 19. n. 13. & lib. 2. c. 3. n. 15. verfic. Imo multi Sixtin. de regal. lib. 2. c. 20. n. 39. & 43. l. quisquis. in princ. C. ad leg. Iul maiesta. §. publicam autem. Instit. de publi. iudi. c. cum secundum leges, in princ. de hęretic. in 6. c. felicis, ibi. Sicut reus, &c. de pœn. in 6. l. eorum, & ibi Bar. ff. de pœn. Casane. in cathal. glo. mund. pri. cõsiderat. 42. Gail de pac. publ. lib. 2. cap. 13 n. 26. Lauden. de crim. lesæ maiest. q. 41. & Gig. ibidem. q. 23. n. 1. & 2. & Bos. eod. tit. num. 118. Curtius iunior consil. 137. num. 14. l. 1. versic. Hodie autem, ff. de cadauer. punit.

I Paul,

atque memoriæ damnatione, deletione insignium, & nominum delinquentis, amissione omnium priuilegiorum, & carentia sepulturæ, ac desolatione, seu deuastatione domus. Si verò aduersus dominos suos rebelles extiterint, non lesę maiestatis rei erunt, cum illud crimen solum committatur, quando Princeps supremus, eiusvè maiestas lędatur, vel alterius persona, eius odio offenditur, *i* sed tanquam rebelles, & infideles dominis suis, pœnas â Foris nostris statutas, luent. *K* Sed vtrisquc † contraria iubentibus, potius obediendum
21 est Regi, *l* quàm eorum dominis immediatis, quidquid Corsetus dixerit. *m* Clerici autem in locis dominorum † habitantes, licet à parentibus seruituti ob-
22 noxiis, geniti, ac procreati fuerint, vassalli seruitutis dici non possunt, licet quoad patrimonialia, si eorum bona ante ordinum susceptionem alicui oneri fuissent subiecta, illud, & Clerici facti subire tenebuntur: *n* nō solum autem Clerici, sed & laici Infantiones, & nobiles, à potestate Baronum, licet in eorum locis habitent, erunt exẽpti: quia vbicumque morentur, & sint populati, semper sunt domini Regis, *o* & in tribus tantum tenentur præstare homagium domino loci, in quo habitant, videlicet in defendendo castrum, & locum domini, & eius personam, & suorum familiarium; & de non faciẽdo seditionem in hominibus loci, & de exeũdo ad sonum campanę cum aliis hominibns infra terminos loci: præter quæ omnino liberi sunt, inde forsam

I Paulus in l. quicumque C. de Episco. & Cleric. & in l. adictos suplitio, nume. 6, C. de Episc. audi. Benedict. in c. Rainutius, verbo, Et vxorem, decis. 2. nume. 155. adfin. & n. 161. & seqq. de testa. Cala. in cathal. glor mun. 5. p. conside. 24. casu 138. fol. 117. Auenda. de exequen. mád. 2. p. cap 6. num. 12. versic. decimus casus, Auil. in c. 2 prætor. glos. jurisdiccion, num. 3. Cobba. in practic. cap. 35. num. 3. versic. Aduersus, Iulius Clar. in praxi, §. fin. quæstio. 36. nume. 24. Segu. in direct. iudic. 2. p. cap. 13. n. 53. Salçedo ad practic. Bernardi Diaz in c. 102. A. Humada in schol. ad Grego. Lopez in l. 65. tit. 5. parti. 1. glos. 8. n. 7. Mexia in prag ma. taxæ panis, conclus. 5 num. 37. cum aliis relatis per Peti. Cene. collect. 37 num. 9. & colle. 51. nu. 3. p. 1. & post eum Bobadil. in politi lib. 2. cap. 18. numo. 62. A. d. l. quisquis, Iulius Clar. de morte Andreæ Iserniæ loquens in §. lesæ maiestatis, n. 5. afflict. in 1. p. constit. regni, rubr. 29. n. 6. & in c. vni. verb. Bona cõmittentium crimen lesę maiestatis, n. 12. tit. quæ sint regalia.

k titu. de pœnis vassallorum rebellium.

L Specul. lib. 4. rubri. de feud. § quoniam super ho

magiis, num. 29. & duobus sequentibus, Nata consi. 487. num. 17. Iacobaci. in sua inuestitu. verb. Et promisserunt, num. 12. Roland. consil. 1. num. 79. volu. 2. Surd. consil. 210. num. 53. Conrad. in temp. omn. iudic. lib. 1. cap. 2. § 3. num. 9. Bobadilla d. c. 26. n. 151.

M de potestate regia, 5. par. q. 88. num 46. quem sequitur Brun. consil. 31. num. 4.

N Bald. in l. placet, num. 11. C. de sacrosanct. Eccles. glos. & Alexand. in l. incola, ff. ad municipal. Bartol. in l. ratio, §. fin. de muner. & honor. & in l. fin. C. de exaction. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de mulctis, Mandelus Albensis consilio 8. numero 2. Surdus decisione 20. numero 4 & sequenti 10. Gutierrez canonicarum quæstionum, cap. 34. numero 11. & 12. & practicar. libro 3. quæstione 27. numero 7. & 8. Couarru. libro 1. variarum, cap. 4. nume. 3. versiculo, Non tamen. Nicolaus Fæstasius de æstimo. & collectis, 4. parte, cap. 2. à numero 1. cum sequen. 15. Ferdinandus Vasquius de succesion. creation. lib. 1. §. 10. numero 659. & libro 3. §. 22. limitatione 17. numero 43. Marta de iurisdictione, 2. parte, cap. 6. numero 25. & 4. parte, centuria 1. casu 11. numero 25. & casu 49. numero 5.

O Molina in reportorio Fororum, verb. Infantiones habitantes in locis dominorum, folio 75. colum. 1. & per plures §§.

P facit

sam *Idalgos* appellati, p quasi † quod iure Italico gaudentes, à tributis, & oneribus sint exempti, licet ius latij † multo minoris prerogatiuę fuerit, quàm ius vrbis. q Ex cuius verbi ethimologia, Marta r conatur deducere, Hispanię Reges aliquando Imperio Romano subfuisse, quod obseruantia perpetua linguę maternæ, ex his quę ex Latino sermone vsurpat, commutata litera, t, mutetur in, d, vt Senatus, armatus, legatus: & litera, c, in, g, vt ficus, Canonicus, Clericus; vnde Italicus, quasi *Idalgus*, vulgari & corrupto sermone dicatur: quod argumentum satis debile est, cum imò sæpé Gothi in multis Romanorum Imperium æmularentur, eorumque Reges Flauij titulo vterentur, s qui Romanorum Imperatorum erat. Sed in Aragonia peculiari, & materna lingua Infantiones † appellantur, t ex eo, quod sicut antiquitus apud nos omnes filij Regum Infantes appellantur, ita & richorum hominum Infantiones; sicut apud Romanos posteritas patrum per genituram propagata, Patritij appellãtur: u quod nomen postea ad omnes descẽdentes de genere militari per lineã paternam, siue is legitimus, siue illegitimus sit, x obseruantia nostri regni fuit extensum. Quinimò, vt inquit Gutierrez, y posse tentari dici Infantiones quasi capita pręcipua militarium copiarum; vnde in Hispania conseruatur militiæ genus (quod vulgò *Infanteria* dicimus) honorificentius cæteris esse, licet equestris ordinis Duces, sicut apud Romanos, ex ijs, qui Centuriis, vel Decuriis celerum pręerant, honorificẽtiores iudicẽtur. z Ex qua armata militia, ista palatina, & aulica originem duxit; & de istis potest intelligi quod dixit Otalora, a prius extitisse Infantiones, quàm milites; quia milites creantur, Infantiones verò nascuntur, qui & scutiferi olim appellabantur, vel quod scutum richorum hominum ferrent, vel quod sub eorum vexillo, scuto, & protectione militarent: qui aliquando pro rebus bene gestis ad militiæ dignitatem efferebantur. Sed alij Fidalgos, † â fidelitate deduxernnt, quia eam prę cæteris omnibus seruare tenentur, quasi fidalguia, guia de fidelidad dicatur.

23 24 25 26

P facit l. in Lysitania, ff. de censibus, Couar. lib. 4. variar. resolut. c. 1. n. 11. Otalo. lib. 2. de nobil. c. 3. n. 5. Greg. Lop. in l. 2. titu. 21. parti. 2. Sarmien. select. libro 1. c. fin. Gutier. pract. quæst. lib. 3. q. 13. per tot. Villadiego in prolo. fori juzgo, glos. legis 8, n. 18 Balthas. Gomez a Mescua de potest. in se ipsum. li. 2 c. 23. n. 23. & seqq. Didac. Perez l. 4. Ordinam. l. 2 tit. 2. glos. fijosdalgo, Nuñez de Auenda. in suo dictionario post consil. versic. Sunt alij milites quos fidalgos appellamus, folio 176. vbi enumerat priuilegia eorum.

Q Vvelfang. Laci. lib. 12. coment. reipubli. Roman. c. 1. p. 888.

R de iurisdict. 1. p. c. 26. n. 73. & 74.

S Amescua vbi proxime versi. ista ratio, Baldes de dignit. Regum Hispaniæ c. 18. n. 34. Moral. lib. 12. histor. c. 3. ad fin.

T Hieron. Zurita tom. 1. annal. lib. 2. c. 64. fol. 102. col. 4. versi. Conseruasse, Guardiola in suo tracta. de la nobleça de España, c. 28 Gutier. lib. 3 practic. q. 17. n. 242. in fin. & 245 post S. Thom lib. 3. de regim. Princ. c. fin. Gregor. Lopez in l. fin. glos. Infançones, tit. 1. parti. 2. noster Sesse decis. 1. n. 39. Georg. Caue. decis. 107. per tot. Gama decisio. 322. in fin. Frat. Prudentius de Sandoual in Choroni. Regis Alphonsi Imperatoris Hispaniæ, c. 51. G.

V l. fin § fin. ff. de Senatoribus.

X Obseruan. 1. tit. de condit. Infantionat.

Y dict. q. 17. n. 246.

Z Onufrius Panuinius in ciuitate Romana, pag. 10.

A in tract. de nobil. 2. p. c. 3. n. 3.

catur. b Alij verò *Hijos de algo*, quasi filij Gothorum dici contendunt, & nituntur probare. Quorum licèt multæ sint species, alij enim dicuntur, *Infantiones de solar conocido*, à terra, seu loco, quod eius progenitores masculi possederũt, quod ideo Baronia fuit nũcupata, c quod à solis masculis possideretur, siue esset locus populatus cum subditis, siue solum castrum. Alij verò *de carta*. d Alij verò *de Vengar* † *quinientos sueldos*, e hoc est, de vendicandis quingentis solidis, ex eo, quod qui illis iniuriam aliquam inferebat, quingentorum solidorum pœna mulctabatur, eisdem applicanda; quia quingenti solidi Iaccenses, vigintiquinque libras argenteas constituunt, & lex 12. tabularum habebat, f *Si iniuriam alteri faxit* XXV. *æris pœnæ sunto*. Cuius rei vestigium extat in Foro g nostri regni, dum inquit: *Quod si quis in habenis militis manus iniecerit violentas, soluat de calonia quingentos solidos*. Neque obstat, quòd in militibus loquatur, cùm illi, vt supra diximus, Infantionum sint origo, & omnes soli Regi subiecti, dominorumque respectu, quodadmodo forenses, licet in fauorabilibus ciues reputentur, h tamen non concurrunt cum cæteris vassallis seruitutis in peitis † & aliis oneribus, cum, vt inquit obseruantia i nostri regni, nihil magis proprium sit Infantionibus Aragonum, quam recipere, & non dare pro aliqua villania, hoc est pro seruitute; secus verò si gratiosam liberalitatẽ exercẽtes donauerint, hoc enim ingenuitati nihil detrahit, * qui antiquitus extra vrbes in suis castris habitare solebant: K quod vtinam hodie Barones nostri regni obseruarent, vt feliciores, atque ditiores domus suas filiis relinquerent, quod & lege Lycurgi, inter Lacedemonios obseruatum fuit, ne eorum assidua communio contemptum pareret, & in nobilibus Galliæ l hodie seruari traditur.

27

28

B Baeça de inope debitore, cap. 16. numero 44. & sequentibus, Gutierrez vbi supra n. 19. 29. & sequentibus.

C Sanctus Thom. lib. 3. de regim. Princip. cap. fin. Lucas de Pena in l. mulieres, verfic. 4. ex comitatu, C. de dignita. l. b, 12 Auendaño de exequend. mandat. 2. par. cap. 14. nume. 31. Casaneus conf. 64 num 14. Guid. Papa quæstio. 386. Garcia de nobilirate, § 1. gloss. 18. nume. 27. & sequen. Frat. Ioannes Benitus Guardiola in tracta. de la nobleça de España, cap. 30. Sesse decisio. 1. num. 48. volum. 1.

D obseruant. nota etiam titu interpretationes qualiter, & in quibus, Bardaxi de officio gubernatorts, quæstio. 5. num. 34. & sequen. Sesse dicta decisione 1. nume. 12. & sequen.

E Plaça de delictis. c. 2. nume. 10. Couarru. de vet. collatione numisma, cap. 6. num. 7. Gomez a Mescua dicto lib. 2. ca 23. in fin. Schraderus tracta. feudal par. 9. cap. 4. nume. 29. Salazar de vsu, & consuetudine, cap. 1. numero 104. Villadiego in prologo for. juzgo. Guardiola de la nobleça de España, c. 31.

F Azor 1. par. institu. moral. lib. 6. cap. 63. pagi. 622. C.

G in titu. de iniur. foro 1.

H cap. ex parte, de foro competen. l. penultima, C. de incolis, lib 10. Carabita super titibus magnæ Curiæ, titu. 301. nume. 16. & sequen.

I obseruant. 1 titu. de priuileg. milit.

* Molina verb. Infantiones. verfic. Infantiones habitantes in ciuitate Cæsaraugustæ.

k Tit. Libi. Decada 1. lib. 7. cap. 18.

L Ioannes Botero lib. 2. de la magnifi. de las ciudades, capit. de la residencia de la nobleça.

§. Vigesimus octauus.

Quibus verbis colligatur Principem voluisse vti plenitudine potestatis, & illam in alium transferre, & de clausulis earumque effectu.

SVMMARIVM.

VErba ad quid fuerint inuenta. 1.

Liberum arbitrium seu plenitudinem potestatis ex quibus verbis translatam inferamus. 2.

Verba in Aragonia secundum propriam significationem intelligenda. 3.

Arbitrorum potestas in Aragonia latissima, & reductio ad abitrium boni viri non habet locum in Aragonia. 4.

Libere procedendi facultas à Principe iudici concessa quid importet. 5.

Clausula, de plenitudine potestatis, primum locum obtinet, & ostendit secundum illam voluisse Principem procedere si deliberate & consulto rescripserit, & de eius effectu. 6. 12. 13.

Clausulæ, motuproprio, & ex certa scientia, an tollant vitium obreptionis, & subreptionis; & aliquid circa ea quæ sunt facti operentur. 7.

Clausularum adiectio quid operetur in rescriptis Principum. 8.

Conditio. si preces veritate nitantur tam in rescriptis, quàm in contractibus inesse censetur. 9.

Clausula, non obstantibus quibuscumque, &c. an operetur in præiudicium tertij. 10.

Princeps an potius præsumatur circumuentus, quàm quod voluerit tertio præiudicium inferre, & contra ius rescribere; & quando tertij præiudicium versari dicatur. 11. & 15.

Supersedere potest quis in executione rescripti, donec Princeps melius fuerit informatus. 14.

An sine clausulis, si actus non valeat, de potestate ordinaria, præsumatur, Principem illam expedire voluisse de plenitudine potestatis. 16.

Si in eadem persona concurrat iurisdictio ordinaria, & delegata, ex qua earum præsumatur procedere. 17.

§. Vigesimus octauus.

CVM verba ad hoc fuerint inuenta, † vt sint nostri cordis nuntia, & earum, quæ in animo sunt passionum notæ; a ita vt nec credatur asserenti, contrarium sensisse eius, quod verbis protulit; ideo, videndum est, quibus verbis vtantur Principes, ad significandū † plenitudinem potestatis in alios velle transferre, & quæ sint illa, quibus significatur, eos secundum 1 2

a l. Labeo, in fine, ff. de supellectil. legat. Decius in l. semper in stipulationibus, nume. 4. de regul. iur. Craueta consil 20. nume. 2. & 290. in fine, Menochius de arbitrar. quæstione 7. numero 75. Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuilegio. 1. nume. 56. Tiraquellus in l. si vnquam, verb. Libertis, num. 17.

cundum plenitudinem potestatis in aliquo actu velle procedere. Circa primum dicendum est, multa verba à nostris *b* proponi, quibus id significari potest, vt putà, si dixerit: *Quod procedas alte, & baße; vel facias secundum cor tuum, secundum sensum tuum, secundum tuum appetitum, aut secundum carnem tuam, vel pro libito voluntatis.* Vel dixerit: *Ea facere possis, quæ nos facere possemus, vel procedas de facto, hoc est manu regia, nulla solemnitate, aut lege seruata, vel pro tua mera, & libera voluntate, & absoluto arbitrio.* Quibus verbis adeó liberum, & absolutum arbitrium translatum censetur, vt nec iure, nec æquitate, nec ratione sit regulatum, sed in mera eius, cui concessum est, voluntate resideat, *c* vt, in rei proprię dispensatione, dicebat Iustinianus, *d* quemlibet esse moderatorem, & arbitrum. Idemque dicendum esset, si non dixisset, pro libito voluntatis, sed pro tua voluntate, quia adhuc de libero arbitrio, non de regulato esset intelligendum, cum hæc sit huius nominis, *voluntas* propria natura. 3 Ex quo fit, vt cum in Aragonia verba † secundum propriam significationem accipiantur, si partes transegerint, & ad voluntatē alicuius stare compromiserint, latissima dicatur † concessa potestas arbitro ad 4 disponendum de rebus, super quibus fuit compromissum, ita vt ipsi liceat, sibi eas adiudicare: quod non solum in vim pacti, vt aliqui voluerunt, valebit, sed etiam in vim laudi, postquam â partibus, vel procuratoribus in compromisso constitutis, talis sententia fuerit laudata; à qua (quantumuis sit iniusta, & irrationabilis) reductionem ad arbitrium boni viri non admittere, communis nostri regni praxis obseruat: & hoc iure statui posse nostri tradiderunt, *e* quamuis aliàs regulariter in compromissis, pro arbitrio regulato

B Menochius de arbitrar. lib. 1. quæstione 7. à num 41. cum sequentibus Ortensi. Caualcanus de brachio regio, 1. par. nume. 131. cum pluribus sequentibus, Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, centur. 1. quæstio. 6. Bart. in l. creditor, §. Lutius, ff. mandat. Afflictis decisione 305. nume. 4 Rippa in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 181. de adquirend. possessio, Bart. in Extrauaganti, ad reprimendum, verbo, Videbitur, nume. 12. & consi. 82 Alexand. consilio 199. in fin. lib. 6 Ruinus cons. 13. nume. 6. lib. 2. & facit l. ictus fustium, de ijs, qui notant. infam. l. verum, §. ex facto, ff. de minoribus, Anibal Troyius super ritibus magnæ Curiæ, ritu 288. n. 4. C l. cum quidam, de legat. 2. l. fideicomissaria libertas, ff. de fideicomiss. liberta. Bart. in l. alio, nume. 9. ff. de aliment. cibar. legat. & repetitione leg. penultimæ, num 50. C. de sacrosanct. Eccles. Felinus in cap. 1, num. 51. de constit. vbi Andr. ab Exea nume. 396. Socin. in l. vtrũs §. cum quidam, nume. 11. ff. de rebus dub. Ias. in l. si sic legatum, num 34. & 35 de legat. 1. Menoch. de ar arbitrar. lib. 1. dicta quæstio. 7. num. 32. Natta consil. 530. nu. 8. Vbertus Zucard. cons. 66. nume. 39. & 40. Bartholomæus Socin. consilio 120. num. 7. volum. 2. Afflict. decis. 371 num. 8. Paris. de Puteo de sindicatu. tit. de arbitrar. n. 10. in fin & Orianus in tract. de arbitr. in princi. n. 26. Deci. in l. in actionibus, n. 11. ff. de in litem iurãdo, & in l. captatorias, n. 6. & 7. C. de testaméto milit. & cons. 355. n. 4. Ruin. cons. 27. n. 5. & cons. 219. n. 3. lib. 1. Paris. cõs. 26. n. 27. lib. 4. & cõs. 111. n. 13. li. 1. & cons. 71. n. n. 26. lib. 3.

D in l. in re mandata, C. mandati.

E Ias. in l. 1. n. 6. ff. de legib. Socinus seni. consil. 63. n. 6. volum. 4. Cæsar Barcius decis. Bononien. 86. nu. 9 vers. Etenim ex statutis.

gulato deberet intelligi *f* tamen si per viam facti in extraiudicialibus, libere procedendi † facultas alicui concederetur, legis, & iuris dispositioni non subesset, *g* sed voluntatem, omni iuris necessitate spoliatam, importaret: *h* secus verò, si prædicta verba ad iudicem, & magistratum, cuius peculiare est iura seruare, & secundum leges sententiam proferre, referantur, magis eius excitare iurisdictionem videntur; *i* vel ex causa, vt putà propter enormitatem, notorietatem, seu frequentiam delictorum, secundum subiectam materiam, liberam potestatem, & absolutum arbitrium in procedendo tribuere: quod si verba dubia sint, in ea significatione erunt accipienda, qua arbitrium regulatum, & potestatem ordinariam demonstrent, *k* si actus, qui secundum eam exerceri debet, possit secundum eam sustineri; cum indubio potius quis præsumatur elegisse viam iuris communis, quàm priuilegij, & magis iure ordinario, quàm extraordinario velle procedere, cum iura extraordinaria *l* non sint in consideratione, quoties actus iure ordinario sustineri valet. Si verò non posset secundum potestatem ordinariam expediri, eo casu, censebitur à Principe, vel lege, quoad illum effectum, translata plena, & extraordinaria potestas. 5

Circa secundũ verba, quibus Principes vtũtur ad significãdũ se velle plena, & absoluta potastate in aliquo vti, sunt clausulæ in eorũ rescriptis, & mãdatis adiectæ, inter quas primũ locũ obtinet † clausula, de plenitudine potestatis 6

F l. penultima, ff. de arbitr. l. 3. C. de dot. promiss. Baldus in cap. quinta vallis, de iureiuran. Decius in cap. 1. 1. lectura, num. 2. versi. Secundo in quæstione, de constitut.

G Decius in l. in personam, §. generaliter, nume. 2. de regul. iur. Marsilius in praxi, §. constante, nume. 24. & sequen. Gozadinus consilio 47. num. 9. Curtius senior consilio 48. colum. 1. Calcane. consilio 3. num. 8, Menochius consilio 10. num. 10. & de arbitra. libro 1. quæstione 7. nume. 35. & quæstio. 8. nume. 34.

H Georgius Nata in Clementina, sepe, §. non sic, colum. 10. de verborum significatione, Ruinus cõsilio 100. nume. 4. lib 1. & 121. num. 2. & 133. & 138 num. 2. lib. 2.

I Ias. in l. ius ciuile, nume. 2. & sequentibus, de iustitia & iure, Decius in cap. causamque, num. 1. de testibus. post Hostiensem, & Inmolam in cap. significauerunt, eodem titu. Felinus, & alij in cap. in corrigendis, de offic. ordinar. Paleotus de consultat. par. 1. quæstione 3. artic. 2. versic. Verum, in fin.

K l. quamquam. l. in testamento, C. de testamento milit. l. miles, C. eod.

l. fero, §. medico, de annu. lega. il. quidam consulebant, cum ibi notatis per Bartolum, de re iudicata, Innocentius in cap. innotuit, in fine, de electio. Ioannes Andræas in cap. dudum, de decim. Bald. in l. bonorum, C. qui admitt. & in rubr. C. de pœn. iudic. qui male iudican. num. 2. Alexand. cons. 60. num. 20. volum. 2. & consil. 58. num. 12. lib. 3. Philippus Deci. in cap. si quando, numero 21. & sequentibus, de rescript. Lancelot. Deci in l. si mihi, §. in legatis, de legat. 3. Casaneus in consuetud. Burgund. rubri 20. cum concordant. bus per Ias. in dicta l. quamquam, & per Hippolitum de Marsil. singular. 84. & in l. de vnoquoque, num. 24. de re iudic. Menoch. dicta quæst. 7. num. 15. & 18. Ruin. in l. Gallus, §. si eius. num 60. ff. de liber. & posthum. & in l. stipulationum quædam. num. 12 ff. de verborum obligatio. Augustinus Beroius in c. qui res, n. 29. de reb. Eccles. non alienan.

L l. 4. §. 1. de fideicommiss. libertа. cum concordant. per Tiraquellum de retract. §. 32. num. 58. Ias. in l. si causa, nume. 7. C. de transactio. Deci. in cap. at si Clerici. §. de adulteriis, num. 8. & in cap. Clerici, num. 4. prope fin. de iudic. Couarru. lib. 1. variar. cap. 3. colum 5. Peralta in l. si Titio, delegat. 2. & in l. si quis, num. 23. delegat. 3. Rippa in l. 1. num. 134. de vulgar. Menoch. de præsumption. tom. 2. lib. 4 præsumpti. 4. num 8. & 9. cum sequentibus per tot.

ſtatis, quæ omnes alias ita ſuperat,[m] vt dixerit Pariſius [n], eam nō tolli â regula inualidāte clauſulas, motuproprio, & ex certa ſcientia, quia enixe oſtendit, illam apponentem voluiſſe ſecundum eam procedere; atque ita omnes iuris deffectus ſupplet, vt nihil opponi poſſit, [o] quod annullet reſcriptum: & ea ſolus Princeps ſupremus, vti poteſt, qui legibus ſuperior ſit, [p] cum per illam ſignificet, non velle legibus ſubeſſe illud, ſuper quod reſcribitur, tamen ſuper facto nihil ſupplebit, etiam ad-
7 iuncta clauſula, † ex certa ſcientia, [q] ſi aliàs conſtet, reſcriptum eſſe ſubreptitiū, vel obreptitium, licet multi [r] ex clauſula, ex certa ſcientia; & ex clauſula, motuproprio, vitium ſubreptionis, & obreptionis ceſſare aſſerant: cum per primam inducatur præſumptio, Principem circa negotium, ſuper quo reſcribit, bene inſtructum eſſe, per ſecundam verò (quæ primæ nimis affinis, & proxima eſt) [s] ex mente, & voluntate Principis proceſiſſe, neque fuiſſe tale reſcriptum per importunitatem obtētum, ſed claudere os omnibus, vt de obreptione, ſubreptione, & deffectu intentionis opponere poſſint, cum enixius voluntatē Principis demonſtrent, & maximā firmitatē, & robur reſcriptis tribuant: tamen verius exiſtimo, adiectionem harum
8 clauſularum, † licet maiorem ſignificationem voluntatis inducant, aliosque effectus circa ſolemnia pariant,

M Pariſ. conſi. 5. num. 138. volum. 4. & conſil. 1. n. 68 volum. 2. Curtius ſenior conſil. 66. num. 14. Socin. iuni. conſi. 69 nu. 64. in 1 Feſtaſius de collect. 4. p. cap. 6. num. 40. Quintilia. Mandoſ. in regula Cancellarię 17. de non tollendo q. 8. n. 6 & 7.

N dicto conſilio 5, unme. 94.

O Bald. in prooem. decretal. colum. 4 & in prælud. feudorum, colum. 9. verſic. Sed pauca. Decius conſil. 191. num. 3. & conſil. 198. colum. 1. & conſilio 373. num. 8. & 653. nume. 23. Rolandus conſi. 1. num. 68. & conſil. 7. nume. 102. volum. 3. Cravetta conſil. 182. Cephal. cōſil. 28. ad fin. & Riminal. conſilio 79. nume. 9, volum. 1.

P Ruinus conſil. 23, nume. 13. lib. 2. Socinus iuni. conſ. 69. colum. penulti. lib. 1. Felin. in cap. cum non liceat, nu. 10. de præſcript. Anaſtaſ. Germoni. de indult. §. nos itaque, num. 22. & facit l. forma, C. de offic. præfect. præto. Alexan. in l. 2. §. is proquo num. 7. ff. quod quiſque iur. Rimualdi conſil. 13. num. 69. & 70. Grammat. conſil. 100. nu. 23. Cephal. conſilio 617. num. 31. lib. 5. Rebuf. in praxi de non tollend. iur. quæſit. gloſ. 6. n. 15.

Q Salicet. in l. ſi quando, C. de inofficioſ. teſtamen. Paulus in l. teſtamentum, C. de teſta. & Bald. in c. ſtuduiſti, de offic. delegat. Iaſ. id l. cauſas, C. de tranſactio.

R Pariſ. conſil. 3, num. 70. & 71. & conſil. 5. num. 120. & conſil 141. num. 2. volu. 4. Albertus Brunus conſil. 5. num. 6. Anton. Gabr. commun. concluſ. lib. 6. titu. de clauſulis, concluſ. 1. num. 25. & coueluſio. 2. nume. 1. Guid. Pap. conſilio 83. num. 10. in fin. & conſil. 178. num. 6. & conſil. 205. nume. 21. Crotus conſilio 143. num. 27. & conſ. 220. num. 27. Corneus conſ. 313. num. 10. volum. 4. Regnerius Sixtinus de regalibus lib. 1. cap. 5. num. 41. & ſequen. gloſ. in cap. 2. de filiis preſbiter. cap. ſi motuproprio, de præben. in 6 Clementina, ſi Romanus Pontifex, eodem titu. gloſ. in cap. 1. de conſtitutio in 6. Silua conſilio 50. numero 13. & 18. Rebuffus in conſtituti. Gallic. titu. de reſcrip. numero 113. Caſador. de penſion. deciſ. 3. num. 4. & de reſeruationib. deciſ 5. num. 1. Deci. conſ. 341. & 655. Grammatic. deciſ. 66. nume. 41. 42. Aymon conſ. 296. colum. 6. Nata conſ. 636. numero 159. Rolandus conſi. 1. num. 66. in 3. gloſ. verbo. Elegerint. in cap. ad hæc, de reſcript. vbi Abb. num 7. & Deci. num. 5. Curti. ſenior conſ 65. num. 10. Boſius in praxi de Principe, num. 195. Staphile. de vi & poteſtat. clauſul. fol. 84. Conradus in templo omni. iud. lib. 1. cap. 1. §. 4. num. 30. cum ſequentibus. Brunus conſ. 1. num. 76. & 77. & Iaſ. inter eiuſdem cōſilia, conſ. 8. n. 59 & 60.

S gloſ. in c. ſtatutū, §. 1. verb. Literarū, in fin. de reſcrip. in 6, Alex. ad leg. 3. in princip. ff. quod quiſque iur. Aymon conſ. 717. n. 21. lib. 4. Velazq. de Auenda in l. 40. Tauri, gloſ. 11. num. 28. cap. ſi motuproprio, vbi Doctores de præbendis in 6. & in cap. ad aures, de reſcriptis.

riant, t & circa ea, quæ sunt iuris, cum illa in scrinio pectoris sui censeatur princeps habere; non tamen supplebunt deffectum intentionis super facto, nec circa ea, quæ sunt facti, aliquid operabuntur, u vt putà circa consuetudines, vel ius priuatum tertij, quod eo sensu accipiendum est, vt si Principi non fuerit narratum factum, ex quo ipse intelligat tertio præiudicium inferri, nihil operabuntur clausulæ ad iustificandum rescriptum, x quia licet illę magis terreant, & impellant eos, ad quos diriguntur rescripta, ad illorum executionem, non tamen iustificant, quod de se iniquum est, nec iustam Principis potestatem augent. Imò si super principali fuit Princeps deceptus, ita pariter præsumitur deceptus super clausulis accessoriis, y quæ non supplent erroneam, & falsam informationem, maxime, si verosimiliter Princeps bene informatus non concessisset, vt putà quia opressum fuerit, quod res, super qua rescriptum impetratur, erat litigiosa, z vel beneficium à Romano Pontifice impetratum, erat iurispatronatus laicorum, cui ex prędictis clausulis non solet derogari, a imó & vbi expressè est facta derogatio, supplicatione ad sanctissimum, solet executio suspendi. Si verò tales clausulæ fuerint adiectæ, iam tota facti veritate explicitè enarrata, vel super facto proprio Principis rescri-

T c. si motuproprio, vbi Ioannes Andræas, & alij de præbend. in 6. Rebuf. tus consil. 34. pag. 59. colum. 1. versic. item in hoc mandato. Curtius senior consil. 66. colum. 6. versic. Confirmatur, Parisius consil. 3. nume. 57. in 4. Doctores in cap. ad aures, de rescript. vbi Ripa num. 34. Felin. 6. cum sequentib. & Decius 15. Corneus consil. 315. colum. 4. lib. 4. Socinus iun. consil. 94. num. 20. lib. 2. Gomez in regul. de iure quęsito non tollędo, quæstio. 13. adfin. Rebu. tom. 2 in constitutio. Gallic. tit. de rescript. in princip. num. 113. Staphil. de liter. grat. & iustit. titu. de via & effectu clausularú, fol. 83. not. Alexan. consi 215. nume. 1. & 2. volum. 7. Xuar. allegatio. 12. nu. 25. 40. & sequentibus. Roman. consil. 327. num. 10 cum sequentib. Felin. in d. c. ad aures, & in cap si quando de rescript & in cap. causam quę, el 2. de testibus, & in cap. cum inter, de exceptio. Aymon consi. 717 fere per totum, volum. 4. Couar. in cap. alma mater, § 7. num. 2. de sentent. excomunication. in 6. Staphile. vbi sup. Rebuf. super concordat titu. forma mandati apostolici, verb. Motuproprio, vsque ad nume. 47. Anastas. Germon. in tract. de nidult. § nos itaque, Antonius Gabr. commun. conclusion. lib. 6. titu. de clausul. conclus. 2. Conrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. § 4 versi. Tertio, num. 37. Quintilia. Mandos. in regula Cancellariæ 16. de concurrentibus super eodem beneficio, q. 4. n. 3. & per totum, cum aliis sex quæstionibus sequentibus.

V Deci. consi. 341. n. 5. & alij supra relati.

X l. prædia. ibi. Vel exoratus, aut sponte donauerit C. de locat. prædiorum ciuil. lib. 11. Decius consilio 286. num. 4. & 7. Alexand. consil 122. num. 26. volum. 4. Romanus consilio 298. nume. 3. Pinellus, C. de rescinden. vendit. 1. par. rubricæ, cap. 2. num. 20. per text. in cap. cum ad monasterium, in fin. ibi. Vt nec Summus Pontifex licentiam indulgere possit, de stat. monach. eleganter explicans Couar. in cap. 2. ad fin. de test. Conradus in templo omnium iudicum, libro 1. cap. 1. § 4. versic. Tertio, num. 38. cum duobus sequentibus.

Y argum. text. in l. doli, § diuersum, ff. de nouat. Paris. consil. 4. num. 33. volum. 2.

Z Felinus in cap. ex parte, el 1. de rescript. Ruinus consil. 109. num. 15. volum. 4. Anastasius Germon. de indult. § sed ex certa scientia, num. 19. Bald. Paul & Alexand. in l. siquis in iudicio, ff. si quis cautio. Iaf. in l. si quis in quemquam, eodem titu. Felinus, & Doctores in cap. causamque, el 2 de testibus, Brunus consilio 21. numero. 12. Innocentius. & Abb. 3. notabi. in cap fin. vt litependen. Gomez in cap. 1. numero 195. & 199. de constit. in 6. Rebuffus in 3. par. signaturæ, in clausula quatenus litigiosum, pagina 261.

A idem Rebuf. vbi proxime, versic. Necnon iurepatronatus, num. 9. pag. 166 & num. 34. & 59. Couar. practic. cap. 36. num. 3.

reſcribentis, b vel alieno, coram ſe geſto; cum ceſſet præſumptio malę informationis, & defectus intentionis, ceſſabit omnino vitium obreptionis, vel ſubreptionis, quod alias ab eo, cuius ius lęditur, c ſemper opponi po
9 terit etiam prædictis clauſulis adiectis, cum † conditio illa, ſi preces veritate nitantur, d quæ in principali conceſſione ſemper ſubintelligitur, etiam clauſulis acceſſorijs ineſſe cenſeatur, (quod etiam ad contractus extendi poteſt, e quando narrata cauſam finalem reſpiciunt, licet alias non ſubintelligeretur) quia licet Princeps ge
10 neraliter dixerit, † non obſtantibus quibuſcumq;, non tamen creditur voluiſſe in præiuditium tertij reſcribere; imo tale præiuditium † exceptum cenſetur, ac po-
11 tius creditur Princeps circumuentus, & reſcriptum de falſitate ſuſpectum, quam quod per illud voluerit tertio præiuditium inferre, etiam ſi plenitudine poteſtatis vti voluiſſe conſtet, ex clauſulis in dicto reſcripto adiectis, quæ à noſtris Doctoribus multipliciter declarantur. Primo conſtituentes differentiam inter magnum, & paruum tertij prędiuditium, quam merito improbant Pine-

B Pariſ. conſ. 5. num. 123 & ſequen. vol. 4. ex traditis in Clement. 1. de probat. Maſcard concluſ. 1339 Menoch. conſ. 2. num. 29. vol. 1. Socin. conſil. 266. num. 27. & 55. volum. 1. Pariſ. conſil. 15. num. 60. lib. 2. Curci. ſenior conſ. 49. num. 77. Angel. de Peruſ. conſ. 368. num. 2. Corne. conſil. 212. numer. 34. lib. 1. Iacobus de Leonardis inter conſilia feudal. Bruni. conſil. 114. a num. 172. cum ſequen. Folleri. in praxi cenſuali, verb. nõ viciatas, a num. 47. & ſeq. & num. 53. & ſequ. Proſper Farinac. de oppoſit. contra teſtes, q 63. num. 98. & ſeq. Miſinger. centur. 5. obſeruat. 34.

C Andre. Gail practicar. obſeruationum, lib. 1. obſeruatione 14. & lib. 2. obſeruat. 58. num. 3. & ſequentibus, Socin. Iunior conſ. 77. num. 15. volu. 1. Roland. conſ. 7. nu. 107. vol. 3. Rimin. al. conſil. 79. num. 34. & 35. & conſil. 5 num. 228, Socin conſ. 15. num. 4. volu. 3. Oldrad. conſ. 237. num. 7. & Xuarez allegat. 9. verſ. primo quia vbicumquè, Decius conſil. 689.

D c 2. cap. ſuper literis, vbi Doctor. communiter de reſcrip. Bart. conſil. 90. nu. 8. Decius conſ. 198. nu. 6. & conſ. 350. col. penult. verſ. illud videtur procedere, Calcane. conſ. 17. Cacheran. deciſ. 179. num. 26. Ripp. reſponſ. 18. num. 6. cum ſeq. lib. 3. facit tex. in l. fin. C. de diuerſ. reſcrip. gloſ. principalis in cap. ſi ſuper gratia de offic. delegati in 6.

E Alexand. conſ. 30. num. 10. vol. 5. Lapp. & Gemini. in cap. quamuis per tex. ibi niſi hoc expreſſe dixerimus, & in c. ſi propter tua debita de reſcript. in 6. Gloſ. in l. ſi ex falſis, verſ. præcipimus, C. de tranſactio; vbi Bald. Paul. & Iaſſ. num. 7. Bal. in l. 1. oppoſit. 1. C. de manumiſ. vindict. Decius in cap. 2. num. 5. & Felin. 11. cum. ſeq. de reſcrip Gomez in regula de iure quæſito non tollendo, q. 1. & Rebuff. in praxi, tit. de non tollendo ius quæſitum, gloſ. 6. per tot. Sebaſtian. Medicis in tract. de adquir. dominio ad legem finalem; ff. de legib. verb. aut in conſeruando, gloſ. 2. p. 3. num. 20. & duobus ſequen. Alexand. conſil. 26. lib. 2. & conſ. 35. lib. 4. Decius conſil. 11. & conſil. 33. 64. & 98. Ferdin. Loazes in 5. fundamento pro parte oppidi de Mula, poſt num. 38. Burſat. conſil. 32. num. 51. & 52. in 1. Socin. conſ 87. num. 13. vol. 3. Decius conſil. 191. num. 5. & 341. num. 10. & conſ. 15. num. 5. Pariſ. conſ. 1. num. 87. vol. 1. Cancer 3. par. variar. c. 3. num. 29. & ſequent. 110. & ſequent. Boſsius de Principe, numer. 21. Brunus conſil. feudalia 16. numer. 4. & ſequentibus, & conſil. 2. numer. 1. Neuizan. conſ. feuda. 12. numer. 30. Buinol. a Sole in quæſtio. legalibus. quæſt. 29. per tot. Proſper. Carauit. in ritibus magnæ curiæ, ritu 311. num. 11. facit tex. in l. 2. §. ſi quis à Principe, & §. merito, ff. nequid in loco publico, cap. ſuper eo, vbi communiter Doctor. de offic. delegat. l. cum auus, C. de emancipat Iaſſ. poſt gloſ. & Doctor. in l. fin. num. 2. & 3. C. ſi contr. ius, vel vtilit. publi. Bart. in l. 2. C. de fund. patrimo. lib. 10. Abb. Felin. & Doctor. in cap. cum olim de re iudic. Bald. conſil. 279. lib. 3. Curci. Iun. conſil. 143. Bornin. Canalca. 1. p deciſ. 41. num. 53. cum ſequentibus, Iacob. Berreta conſil. 14. num. 4. & ſeq. Surdus conſ. 203. num. 30. Rippa in cap. 2. num. 32. de reſcriptis, Camillus Borrellus ad Bellugam, rub. 9. verbo alterius, iniuria, verſ. & tali ca, & verſ. per equipolentiam. Nicolaus Feſtaſius de collectis, 4. part. cap. 6. a num. 36.

Pinelus, & alij, quia ex modicitate non ceſſat iniuſtitia, quod intelligendum eſt, ſiue tale præiuditium verſetur circa ius quæſitum in re, ſiue circa ius quæſitum in ſpe certa, ſeu ad rem, vt puta, ſi quis tanquam proximior agnatus, vigore fideicommiſſi, ſeu maioratus, vel, vt noſtri Aragonenſes vocant, *Vinculi*, ex teſtamento, vel cõ tractu excluſis fœminis, reperiatur vocatus, non poterit iſtius ſpem Princeps ſuo reſcripto fallere, habilitando fœminas ad ſucceſſionem talium bonorum; quamuis multi inter hæc etiam diſtinguant, *h* & aſſerant poſſe Principem de plenitudine poteſtatis, et ã ſine partis citatione, auferre ius quæſitum in ſpe, licet non negent in hoc animæ concedentis, & vtentis ad hoc tali poteſtate præiuditium fieri, & eius periculum adeſſe, quod ſi adeſt merito poteſtas negatur ex ſupradictis.

Secundo declara, vt licet prędicta clauſula,† de plenitudine poteſtatis, habeat vim derogatoriæ, tamen ſi lex, quam per eam derogare intendit, *i* habeat etiam expreſſam clauſulam derogatoriam, vel iuramento, *k* (quod vim clauſulæ derogatoriæ habet) ſit confirmata, per eam non derogabitur, etiam ſi adiectę ſint clauſulæ, non obſtantibus, & ſupplentes, quę regulariter ad iuris diſpoſitionem tollendam ſunt aptę. 12

Tertio, quando ex reſcripto, in quo talis adeſt clauſula, reſultat iniquitas, ſi per eam illud ſuſtineatur, *l* non aliquid operabitur, cum eo caſu potius eſſet plenitudo tempeſtatis, quam poteſtatis.

Quarto, ab aliquibus prædicta clauſula reſtringitur, vt tunc demum operetur, quando Princeps cum cauſæ cogni-

F In 1. par. rub. C de reſcinden. vendi. cap. 2. num. 24. l. & in maioribus, C. de appellat. Brunol. à Sole q. 19. nu. 14. & 15. Gallin. de verbor. ſignifi. lib. 10. cap. 25. a num. 6. cum ſequen.

G Bal. in prælud. feudor. colu. 13. verſ. Item dicit, Deci. conſ. 273. col. penultima, & conſ. 66. col. fina. conſil. 544 col. fin. & conſil. 689. col. 2. Corne. conſil. 9. num. 42. vol. 2. Ruin. Ruin. conſil. 71. num. 37. vol. 3. Gratus conſil. 158. num. 30. volu. 2 Riminal. conſ. 79. num. 37. & 3 . & conſ. 5 nu. 232 & 233 & conſ. 46. num. 46. Gregor. Lopez in l. 3. tit. 13. q. 28 parti. 6. Surd. conſil. 203. numre. 20. Brunol. à Sole d. q. 19. num. 26. Sarmiẽto in l Gallus, & quid ſi tantum, num. 74. vbi Fortun Garcia, num. 256. Molin. de Hiſpa. primog. lib. 1. cap. 8. num. 31. & lib. 3. cap. 3. num. 14. & 20. & & lib. 2. c. 7. num. 22.

H Rebuff. tom. 3. conſtit. Gallicar. tit. de citationibus in præfatione nu. 39. pag. 52. Cauallinus mille loq. 837. Franciſ. Becius conſ. 56. nu 36. 40. & 41. & 58. Ruin. conſil. 191. num. 12 lib. 1. & conſ. 48 num. 13. & conſ. 160. n. 8. lib. 4. & conſil. 21. num. 8. conſil. 163. num. 22. volu. 5. Gozadin. conſil. 9. numer. 49, verſ. Tertia concluſio, & conſil. 85. num. 15. Pariſ. conſil. 1. nu. 64. & 138. volum. 2. Socin Iunior conſil. 76. nu. 129. lib. 1. & Beroius conſil. 140. nu. 28. & 29. vol. 3. & plures alij relati á Roſſenthal. contro. feudal. tom. 1. c. 7. conclu. 19. nu. 21. & 22. lit. X. Y. pag. 316. & lit. EE. ad legem 2 in fin, de natal. reſtituendis, Molin. de Hiſpa. primog. lib. 1. c. 8. nu. 28. & 29. & lib. 2. d. c. 7. n. 23. & 24. Doctor. communiter in d. §. & quid ſi tantum, gloſ. fin. in l. ſed cum ab hærede, 12. ff. ad Trebellian. gloſ. in commodo, in l. ſeruitutes 14. §. publico, ff. de ſeruitut.

I Riminal. d. conſil. 79. num. 39.

K Gloſ. in cap. cum non deceat de electione in 6. Gloſ. in Clement. dudum, verſ. pacta de ſepultur. Abb. Felin. & Decius in cap. Conſtitutus de reſcrip. Alexan. conſ. 27. & 125. lib. 1. & conſ. 195. & 205. lib. 3. & conſ. 243. vol. 5. Nata conſ. 320. & conſ. 368. Paul. conſ. 206. & 284. lib. 1.

L Riminal. dict. conſil. 5. num. 229. & conſil. 13. num. 77.

cognitione, m & parte citata procedit, quod præciſſe
13 præſumetur ſi prędicte clauſulę fuerit † adiectũ, n quod deliberatè, & conſultò talia reſcribit; quamuis enim clauſulæ non ſint ſimpliciter neceſſarię, vt intelligamus Principem de poteſtatis plenitudine voluiſſe procedere, tamen ex illarum adiectione facilius conſtabit, o quia licet Princeps omnia iura in ſcrinio pectoris p cenſeatur
14 habere, tamen † propter multitudinem reſcriptorum, quę ab eo indies impetrantur, præſumitur contra ius reſcribens, potius circumuentus, & deceptus, quam quod ius voluerit violare, & legibus derogare. Vnde
15 is, † cui tale reſcriptum dirigitur, poteſt executionem eius ſuſpendere, donec melius Princeps ſuper facto informatus fuerit: q datur enim recurſus à prȩcepto Principis male informati, r ad eundem melius informandũ. Si tamen ſuper facto plene informatus, & de tertij prę-
16 iuditio † certus reſcripſerit, ſ vbi ſolus leges condit, & ſolus derogat, ſolaquè eius voluntate ius ſubſiſtit, & infirmatur, licet clauſulæ non fuerint adiectæ, cum ſciat actum illum de poteſtate ordinaria expediri non poſſe, ne actus reddatur eluſorius, de plenitudine poteſtatis, t (licet hoc non exprimat) & ex mera gratia, & priuilegio

M Molin. de Hiſpan. primog. d. c. 3. nu. 12. lib. 3 & d. c. 7. lib. 2. num. 25. Riminal. d. conſil. 5. nu. 227. & 231. & conſ. 46. nu. 120. Socin. conſil. 164. poſt numer. 7. lib. 2. Decius conſ. 410. num. 21. & 544. col. penul. Alciat. conſil. 166. poſt numer. 15. Roland. conſ. 2. nu. 164. lib. 1. Celſus conſil. 73. num. 51. & conſ. 88. num. 31.

N l. Ariſto in prin. de iure deliber. cap. illa præpoſitorum, & cap. ſequenti, 11. q. 3. Rolan. conſ. 1. nu. 59. lib. 3. & Siluan. cõſil. 50. nu. 27. Gramat. conſil. Ciuili 100. num. 48. & facit tex. in l. aut in prin. ff. quod vi aut clam.

O l nec damnoſa, l. reſcripta, de diuerſ. reſcript. l. fin. vbi Paul. Salicet. Iaſ. & omnes, C. ſi cõtra ius, Felin. in cap. nonnulli, num. 9. de reſcript.

P Cap. 1. de Conſtitut. in 6. l. omnium, C. de teſtam.

Q Cap. ſi quando de reſcript. cap. cum teneamur de præben. Gloſ. notabilis, in §. deinde, verſ. nuntians in autheo. de mandat. Princip l. reſcripta, l. quoties, C. de precib. imperat. offerend. Becci. conſil. 3. num. 81. & 82.

R Rebuff. in l. quod iuſsit, 2. notab. num. 53. de re iudic. Anton. Gabriel commun. concluſ. lib. 2. tit. de appellat. concluſ. 1. num. 6.

S Felin. in cap. cum inter, col. 3. de exceptio. Alexand. in l. quanquam, C. de teſtam. milit. Iaſſ. in l. 3. num. 4. ff. quod quiſque iur. gloſ. in Clement. & ſi principalis, de reſcript. Bald. in l. eos, C. de appellat. Alexand. conſ. 59. nu. 8. lib. 1. Surd. deciſ. 2. num 19. & 20.

T Decius conſil. 11. num. 20. conſ. 77. num. 3. & in cap. quoniam, Abbas colu. 6. de officio delegat. & in l. more, col. 4. ff. de iuriſdictione, &c. & in l. Ciuitas, num. 6 ff. ſi cert. petat. Banci de nullit. at. tit. de nullitat. ex defectu iuriſdiction. ordin. num. 172. Molin. de Hiſpan. primog. lib. 2. cap. 7. num. 69. Menoch. de præſumptio. tom. 2. lib 6. præſumptione 4. num. 4 Riminal. conſil. 113. num. 14. & 15. vol. 2. & conſil. 655. numer. 21. vol 3. Vaſquius controuerſ. Illuſtri. lib. 1. cap. 26. num. 9. Fabius Optinellus in repet. legis Imperium, num. 255. ff. de iuriſdictione, &c. Brunorus à Sole quæſt. 19. num. 37. & 38. Hippolit. ſingulari 84. Paul. de Caſtro in l. ex imperfecto, in fine, C. de teſtament. & conſil. 414. num. 5. 1. par. Aymon conſil. 75 num. 3. Camill. Gallin. de verborum ſignificatione, lib. 5. cap. 18. numer. 569. iuncto cap. 19. numer. 185. Conrrad. in templ. omni. iudic. lib. 1. cap. 1. §. Tertio, verſi. ſeptimo dicitur, num. 2. Roman. ſingular. 15. Abbas in cap. cum ex officij, num. 32. vbi Felin. num. 19. & ſequentibus, de præſcript. & facit tex. in l. 3. de teſtam. milit. & in l. 1. §. offillius, cum l. ſequenti, ff. ne quis eum, &c. Grebeus ad Gail lib. 2. concluſio. 56 conſideratione 3. num. 2. Maur. Burgius de modo proceden. ex abrupto. centur. 1 quæſt. 17. numer. 25. Menoch. lib. 2. præſumptione 12. num. 5. Petra de poteſtate principis, cap. 32. quæſtione 5. princip. num. 34.

gio processisse credendum, ac præsumendum est. Quod ex eo solum probabitur, quod signatum fuerit tale rescriptum signo priuilegij, u cum enixius factis voluntas declaretur quam verbis, nec necessarium est ei, qui ex duplici qualitate procedere potest, exprimere in vim cuius procedat, cum si exprimat, non est cur ad coniecturas confugiamus: x Si vero non exprimat, & altera sit dignior, vel specialior, in vim illius censebitur processisse, vt si quis sit † simul ordinarius, & delegatus, 17
sententiamquè proferat; illa, quamuis nō sit expressum, à delegato lata censebitur, y cum delegati qualitas sit dignior in illa causa, quam ordinarij: z licet ambæ in eius persona concurrant, cum idem iudicetur, ac si in diuersis personis concurrerent a, quo casu, si ab ordinario pro reo, & à delegato pro actore sententiæ proferrentur, lata à delegato valebit, nec reus hoc casu priuilegio rei adiuuabitur, sed appellatio ad delegantem erit vtroquè casu interponenda.

V Bald. in l. item lapilli, num. 8 ff. de rerum diuisione sequitur Ripa in l. quominus, num. 33. ff. de fluminibus, facit tex. in l. Paul. ff. rem ratam haberi, l. pro hærede, ff. de adquirend. hæredita. l. certum, vbi Doctor. ff. si cert. pet. & in l. fina. de diuort. & in l. si cum sine, §. ei de edilicio edict. cap. dilecti de appellat. cap. eximant, 11. q. 2.

X Notat Abb. in cap. causamque, vbi Decius num. 4. de iudic. Imola in cap. cum venissent, colu. 4. de instit. Felin. in cap. cum ex officij num. 32. de præscript. cap. significauit, de corpor. vitiat. Menoch. de præsump. lib. 2. præsu. 17. num. 1.

Y Not. Paul. in l. etsi prætor, ff. de offic. eius, cui mād. Ioan. Andr. vbi Dominicus col. 4. in cap. si postquam de electione in 6. cum concordantibus per Felin. in d. cap. cum ex officij, num. 24. & 31.

Z Cap. sane. cap. studuisti, de officio legat. Ancharran. consil. 164. num. 2. & 132. num. 2. Alexand. & Doctor. in d. l. 1. vbi Purpurat. num. 28. & Camill. ad Bellug. rubr. 11. §. & quæ, litera B. Bart. in l. præcipimus, C. de appellat. & in l. fina ff. de colleg. illicitis, cum alijs per Felin. in cap. 1. num. 6. de præscript. cap. per tuas de arbitris, cap. sacris, cap. quod in dubijs, de sepultur. l. si communem. ff. quēadmod. seruit. amittat. cum concordantibus per Iaff. in l. 1. C. de transactio. & Hipolit. de Marsil. singul. 501. & singul. 180 & in rubr. de fideiussor. num. 130. Nata consil. 1. num. 10. Menoch. d. præsumpt. 17. num. 4. & seq. Lancellot. de attentat. p. 2. cap. 20. num. 7. cum multis alijs relatis à Mauro Burgio in tract. de modo procedendi exarrupto, centur. 1. q. 75. num. 7. & sequent.

A l. si pater, §. 1. ff. de adoptio. l. tutorem, ff. de his quib. vt indig. not. Iaff. in l. singularia, num. 7. vbi Decius num. 5. ff. si cert. petat. c. fina. vbi not. Abb. Anto. de Butrio, & Bald. de re iudic.

§ Vigesimus nonus.

Plenitudo potestatis an extendatur ad ea, quæ iuris naturalis sunt, & quæ sint illa.

SVMMARIVM.

Clausulæ non ad potestatis, sed ad voluntatis quæstionem adjciuntur. 1.

Ad potestatis quæstionem materia subiecta, super qua rescribitur est consideranda. 2.

Potestas Principum quare ad ius naturale non extendatur. 3.

Homo potest multipliciter considerari. 4.

Verba I. C. in l. 1. §. ius naturale, de instit. & iure, & Imper. in §. 1. instit. de iure naturali. in fin. explicantur. 5.

Laurentij Vala mordacitas improbatur. 6.

Matrimonium non solum est inter fideles, sed etiā inter infideles, & apud Romanos qua solemnitate contraheretur. 7.

Concil. Trident. cap. 1. sess. 24. de reformatione matri-

matrimonij explicatur.8.
Filij naturales, an sint successionis paternæ capaces, & quomodo legitimentur, & quid de spurijs.9.
Spurij an sint alendi à patre. & quid in Aragonia.10.
Accursius in d. §. ius naturale, verbo coniugatio improbatur.11.
Liberorum procreatio est iuris naturalis, & in quo sit in homine cum cæteris animalibus communis, & in quo diuersa, 12. & 15.
Imagines maiorum cum suis titulis cur in prima ædium parte à Priscis poni solerent. 13.
Filij an semper virtutis, & nobilitatis maiorum successores existant. 14.
Educatio liberorum homini cum brutis communis est, sed diuerso modo, fine, atque ratione.16.
In recta iuuentutis institutione salus, & conseruatio reipublicæ consistit.17.
Pater & mater quomodo filijs alimenta præstare teneantur.18.
Defendere se commune est brutis cum hominibus sed homines cum moderamine inculpatæ tutellæ, & moderamen, in quo consistat.19.
Defensiones ciuiles ad exemplum naturalis fuerunt introductæ sed ex illis quæ sint proximiores naturali defensioni, & quæ remotiores.20. cum seq.
In Aragonia indicijs & confessione extraiudiciali conuincitur deliquens ad pœnam ordinariam.23.
Appellatio quare reuisio potius appelletur in Aragonia 25.
Appellatio an statuto tolli possit, & quibus casibus de iure, & de foro non admittatur remissiue.
Regna iure gentium in finem politicum introducta.27.
Ius naturale an sit semper immutabile, & de ratione, obseruant. Item Index, tit. de fide instrumen.28.

§. Vigesimus nonus.

1 CVM clausulæ † ad voluntatis, nõ ad potestatis quæstionem, quæ nostro instituto conuenit, pertineant, inuestigare oportet, ad quæ illæ, quantumuis amplissimæ, & latissimæ, extendi valeant? Cum semper materia † subiecta, super qua rescribitur, sit considerandа,
2 & actus secundum eam interpretandi, *a* etiam si verba essent improprianda: *b* Ita vt quo † ad ius naturale non
3 extendatur, *c* cum illud omne Principatu potentius sit,

A I. Proculus, ff. de vsufr. l. insulã, de præscrip. ver. Bald. in l. data opera, num. 29. in fin. C. de his qui ac cus. non possunt, Ias. in l. stipulatio. ista habere, §. ij qui, num. 6. de verb. obli. Neuizan. cons. 92. nu. 26. & seq. Ruin. cons. 161. nu. 18. vol. 4. Paris. cons. 88. num. 1. in 1. Casane. cons. 11. nu. 58. Bellon cons. 21 num. 11. Cravet. in respõ.

pro genero. num. 318. Natta cons. 416. num. 3. & seq. Cephal. cons. 176. num. 37. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsump. 104 num. 28.

B l. si vno, vbi glos. Bart. Bald. & alij, ff. locati, l. sed etsi possessor §. 1. de iureiuran. Tiraquel. in l. si vnquã, verb. reuertatur nu. 37. C. de reuocan. Ruin. cons. 168. num. 16. vol. 2. Paris. cons. 26. nũ. 119. vol. 2. Neuizan. cons. 90. nu. 5. Nat. cons. 94. num. 1. Beroius cons. 50. num. 2. vol. 3. Surd. decis. 283. nu. 20. & 21.

C l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutor. §. sed naturalia in tit. de iur. natural. &c. l. fin. C. de testamen. milit. Azor vbi proxime 1. p. c. 1. vers. secundo quæritur, pag. 494. & vers. quarto quæritur, pag 499. Hostiens. Abb. Butri. & alij in cap. 1. de transactio. Cardinal. in 3. notabili, in Clement. Pastoralis, §. cæterum per illum tex. de re iudic. Alex. cons. 79. num. 7. lib. 1. & cons. 111. nu. 4. lib. 6. Ias. cons. 86. nu. 14. lib. 3. Rimina. cons. 45. nu. 14. 35. vol. 1. Rebuf. in praxi, tit. de rescripto etiam, & per inde valere, nu. 54. & duobus seq. pag. 318. Stephan. de Feder. de interpret. iur. 2. p. principali. num. 28.

D Gloss.

sit, *d* & non possit vlla humana potestate derogari: pro cuius rei perfecta intelligentia dicendum est, quod homo potest † considerari secundum diuersas operationes: vel sensus tantum, in quibus vno genere cum cæteris animalibus continetur, vel sensus, & intellectus simul, quæ soli homini conueniunt. Ex his oritur ius illud naturale primæuum: *Quod*, † vt inquit noster I. C. *e* *natura animalia docuit*: Sed hoc intelligendum existimo, secundum diuersitatem naturæ, singularum specierum, non (vt aliqui voluerunt) quod idem sit ius naturale in brutis, & hominibus, sed quod in vtrisq; ab instinctu naturæ proficiscatur, & oriatur, & quod tam homines, quam bruta, eodem naturę instinctu ad eadem applicentur, diuerso tamen modo: quia in brutis cum nulla sit ratio, sola illa inclinatione, & affectione ducuntur, quæ eis à Deo, naturæ auctore, fuit insita, & quamuis igniculi quidam, *f* & imagines ingenij, & rationis appareant in eis, vt quandoquè videantur hominis prudentiam, si non assequi, saltim imitari. Vnde Iustinianus *g* dixit: *Illa iuris naturalis peritia censeri*, quia phantasia, seu æstimatiua in eis loco est rationis, seu intellectus, tamen nihil intellectu, & cogitatione perficiunt, nec vlla ratione, vel honestatis forma, prædita sunt, aut quidquam iuris habent, cum non operentur libere, & æqui, atquè iniqui sint expertia, non ius in eis, sed instinctus dari dicemus, secundum quem producit motus naturales, ex quibus si damnum inferant non imputatur animali: *h* Homines tamen, licet ab eodem in eadem opera ducantur, illa tamen cum ratione, humanæ speciei conueniente, modis, & formis naturali ratione coniunctis, secundum id, quod bonum, & æquum est, moderantur, & disponunt, & in finem referunt. Quando igitur motus huiusmodi naturę ad homines redigis, pariunt ius quoddam naturale, quod licet primum à sensu originem habeat, tamen simul, atq; à sensu ad rationem natura reflectitur; iam sensus desinit, & incipit animi actus, à quo ius naturale formatur, cum cæteris animantibus non omnino cõmune, cũ ratio etiam à natura, & fortior quam sensus, & potentior sit, ideoq; legem sensus obscurare; & ideo cum in homine proponimus affectus naturales, non intelligimus illos prorsus belluinos, nihil penitus habẽtes rationis, aut iuris, sed illos, qui instinctu;

D Gloss. in l. fina. vbi Doctor. C. si contra ius; Abb. Felin. Decius, & alij communiter in cap. quæ in Ecclesiarũ de constitut. Conrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. nono, & §. 4. vers. vigesimo octauo nõ potest, Noster Monter decis. 15. nu. 22. Petra de potestate Princip. cap. 3. q. 3. n. 77. Azor instit. moral 2. p. lib. 11. c. 4. vers. quinto quæritur, pag. 1219. Sayrus in claui Regia, lib. 3. cap. 10. numer. 8.

E l. 1. §. ius naturale, ff. de iustitia & iure. Ferdinandus Rebellus de obligatio. Iustitię, lib. 1. de prælud. Iustitiæ, q. 2. pag. 8. Forcatul. in Necioman cia iur. dialog. 37.

F Franciscus Vallesius in sacra Philosophia, cap. 55 Vincentius Beluacensis in speculo Morali, lib. 1. pag. 3. distin. 35. in princip.

G In §. 1. in fin. instit. de iur. natur. Angel. Matheacius de via & ratione iur. lib. 1. cap. 12. num. 6. cum duobus seq.

H l. 1. §. 1. & §. generaliter. ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

I Nicolaus Serarius tom. 2. opusculorum Theologico, de legibus, art. 23. pag. 34.

ctu, & propensione naturali, ad conseruationem huius vniuersitatis cum ratione conueniunt, erantque futuri in natura hominis, etiam si in sua illa innocentia, in qua creatus fuerat, mansisset: sed postquam illam exuit, ac propter vitium morbi originalis contaminata est, necesse fuit, vt mens, & ratio humana has affectiones, & instinctus naturæ regeret, & moderaretur, suaq; vi in officio retineret, præstaretque, quodadmodo, quod ipsa innocentia præstitura fuisset; & hoc in homine ius naturale dicitur, quod nihil aliud est, nisi iudicium illud rationis, quod nobiscum nascitur, nec aliqua arte, aut studio addiscitur, quod non recte percipiens Laurentius Vala, *k* cuius † mordacitas tanta fuit, vt mortuus diceretur mordere humum; & passim in iuris professores stomachatur, &, vt alter Cicero *l* triduo se perfectum Iureconsultum (melius dixisset Iurestultum) euassurum existimat, & glossas in Digesta, longe vtiles Accursianis, triennio conscripturum profitetur, *m* (sed indigestas melius dixisset), is ridiculum arbitratur dicere, Ius naturale esse, quod natura omnia animalia docuit, negans appetitum coeundi esse iuris naturalis, cum I. C. hoc intelligat pro quoddam impulsu, & immutabili prouocatione naturę, tuncque ius esse, quando humana ratione dispositum est, ac intra cancellos naturę manet, non generi, sed humanę speciei, ac naturæ animalis rationalis conueniens. *n* Nam inter bruta nemo est qui dicat ius adesse, cum ius sit ars æqui, & boni; & ferę (vt sæpe diximus) æqui, & iniqui sint expertes. *o* Vnde rectè I. C. *p* maris & fœminę coniunctionem, *quam in homine matrimonium appellamus*, iuris naturalis esse tradit, quod inter personas capaces consensu perficitur, *q* solaque animorum coniunctione dicitur ratum, & perfectum, licet postea corporum coniunctione consumetur: quod inter nos sacramentum magnum est ratione instituentis, & ratione loci, & ratione personarū, inter quas fuit abinitio cō tractū, & ratione significationis, a c etiā propter magna bona, quæ ab eo procedunt, sed iure naturali attento:

K lib. 4. cap. 48. Conanus in commentar. iur. libro 1. cap. 4. nume. 7. pagi. 18.

L in oratione pro Murenna.

M in præfacione libri tertij Elegantiarum. Felician. de censibus, lib. 1. cap. 1. n. 8.

N Sanctus Thomas 1. 2. quęstione 71. articu. 2. in respōsione ad tertium argumentum, vbi Sotus in lib. 1. de iustitia & iure, quæstione 4. articul. 3. in fine, Iosephus Gonçalez variarum quæstionum cap. 38. num. 19 & 20. & cap. 11. num. 3.

O Fortunius Garcia in dict. §. ius naturale, nume. 9. & Conanus. & Iosephus Gonçalez vbi proxime.

P in dicto § ius naturale, Cobba de sponsal. 2. par. cap. 1. in principio & num. 6. Iosephus Gonçalez, & Fortunius Garcia vbi proxime, Petrus Faber lib. 2. semestrium, cap. 1. pagi. 2. vetsicu. Animalibus, Petrus Gregorius sintagm. iur. lib. 9. cap. 2. num. 13. & de Republica lib. 9. cap. 1. numero 47. Bellarminius tom. 2. controuers. principal. 4. lib. 1. cap. 4. versiculo, Adde primo, pagi. 984. Et cauendum à Fabio Optinelo in repetitione legis, imperium, numero 198. asserente, omnem coniunctionē maris & feminæ large, & improprie matrimonium appellari posse.

Q l. 1 ff. de ritu nuptiarum, §. 1. Institu. de patria potestate, l. nuptias, ff. de regul. iur. l. consensu, C. de repud. cap. 1. de voto. cap. debitum, de bigam.

etiam inter † infideles exiſtit, r ſi conſenſu perficiatur, 7
& indiuiduam vitæ conſuetudinem retineant. Vnde
I.C. noſter non loquitur de cõnubio, ſ quod fiebat a-
pud Romanos per confarrationem, per conuentionem
in manum, & coemptionem, ex quo matresfamilias ma
nebãt, qua ſolẽnitate deficiẽte, vxores ſimpliciter appel
labãtur. Inter fideles iſte cõſenſus, certa forma ſeruata ex
plicari debet, qua nõ ſeruata, hodie extãte decreto ſacri † 8
Cõcil. Tridẽti. t ſublata eſt capacitas ſubditis, ad ſic cõ-
trahẽdũ, quam neq; illi habere dicentur, qui ex loco vbi
Concilium receptum eſt ad locum in quo non viget nõ
illuc cõmorandi, ſed tantum contrahendi cauſa acceſſe-
rint, & illic omiſſo proprio parrocho de facto cõtraxe-
rint; ex qua ratione magna præuia iuris diſceptatione, ac
de conſilio decem iuriſconſultorum fuit declaratũ per
D. Ildephõſum Gregorium Archiepiſcopum Cæſarau-
guſtanum, u virum, & ſanctitate, & prudentia conſpi-
cuum, *In cauſa matrimoniali Franciſci Baſilij de Contamina
contra Catherinam Ximenez, qui matrimonium contraxerant in
loco de Laſa Diœceſis Baionenſis*, cum non ſeruata forma Cõ
cilij conſenſus præſtitus reputetur illegitimus, nec matri
monium, talis maris & fœminæ coniunctio dicatur, ſed
concubinatus, ex quo mater vxor iniuſta, x filij vero, ex
tali coniunctione nati, non legitimi, quia parentes ad ſic
contrahendum lex canonica incapaces reddit: ſed na-
turales tantum † appellabuntur: & ideo licet abinteſta- 9
to ad hereditatem legitimam parentum non admittan-
tur, tamẽ ex teſtamento ſecundum eorum voluntatẽ ca
pere poterunt; y quia illorum (propter capacitatem, &
aptitudinem, à natura prouenientẽ), cõditio, parum à le
gitimis diſtat, z ſolum conſenſu ſolemni, in formaque
legitima, in eorum parentum coniugio deficiente: qui
ſi poſtea ſuperuenerit, vel præcedens conſenſus illegiti-
mus, & minus ſolemnis, reſcripto Rom. Pontif. quaſi in
radice

R c. gaudemus, de diuort. cum concordantibus per noſtrum Petrum Cenedo 2.p. collecta. 70. n. 2.

S Vlpianus in fragment. inſtitutionum, cap. 22. & 29. Borrellus de Regis catholici præſtan. cap. 14. num. 25. & ſequentibus. Didacus Medrano in tracta. de conſenſ. connubia. cap. 4.

T ſeſsio. 24. de reformatio. matrimon. cap. 1. Azor 2. par. inſtitut. moral. lib. 5. cap. 2. verſicu. primo quæritur, colum. 529 nouiſsime, late, & eleganter D. Petrus Cenedo in practicis quæſt. 8. n. quæſtion. 21. & quæſtion. per tot. Thomas Tribiſian. deciſio. 23. per totam. Cancer 3. par. variar. cap. 11. num. 92. Ioſephus Gonçalez, dicto cap. 38. num. 24. in fine, ſed monitiones à Concilio requiſitę non ſunt de forma, Riminaldus conſil. 691. per tot. volum. 6. Gutierrez lib. 2 practicar. quæſtio. 4. num. 8. & ſeqq. & de iuramento confirmatorio, 1. p. cap. 51. num. 22. & ſequen. & in additione eiuſdem poſt finitum opus.

V Cenedo in dicta q. 21. n. 40.

X l. penultima, §. fin. ff. ad municipal. l. ſi vxor, 13. verſiculo, Plane, ff. ad legem Iuli. de adulter. Menochius de arbitr. caſu 418. nume. 15. 16. cẽturia 5. Gutierrez canonic. lib. 2. cap. 7. nume. 33. Azeuedo lib. 8. nouæ Recopilationis, titu. 19. l. 1. n. 15.

Y glo. in l. 2. ff. debon. poſ. contra tabulas. Iaſ. in l. fratres, nu. 6. C. de inofficioſ teſta. Maſtril. 2. p. deciſ. 152. Burſa. conſ. 76. n. 34. Azeb. lib. 5. nouæ Recop. tit. 8. l. 6. & duob. ſeqq. Anto. Gom. in l. 9. Tau.

Z §. liceat igitur, in Authẽtico, quib. mod. natura. effic. legi. & in §. natura, in Authẽ. quib. mod. natural. effic. ſui. Cacialu. in l. ſiqua illuſtris, n. 4. 13. & 30. C. ad Orfician. Paleot. de not. & ſpur. c. 11. n. 2. & c. 12. & 27. Natta conſ. 421. volu. 2. Horati. Carpan. ad ſtatut. Mediolan. i. p. c. 456. n. 25. & ſeqq. Fulbius Patian. de probat. lib. 2. c. 5. n. 9. l. item legato 47. §. parui, ff. de lega. 3.

radice matrimonij dispẽsatis, *a* suppleatur, perinde legitimi efficientur, *b* ac si in vero & legitimo matrimonio essent procreati, etiã si aliud màtrimoniũ intermedium
10 fuerit: *c* quod si ex nefario, † incestuoso vè coitu, contra iuris naturalis rationẽ, fuerint procreati, spurij dicẽtur *d*, quasi sine patre, quia eum habeãt, quẽ habere nõ licet, & honeste demõstrare valeãt, & ideo nec nomẽ filiorũ meretur, nec à patre, saltim iure ciuili attẽto, *e* alẽdi sunt, licet iure canonico, *f* propter naturalẽ equitatem, cõtrarium sit dispositum, & alendi sunt, nõ tãtum secundum indigentiã naturæ, ad sustinendã vitam (vt aliqui voluerunt), *g* sed imó attentis diuitiis, & dignitate paterna, *h* cui pietatis causa in hac materia standum est in Ara-

A l. qui in prouincia, §. 7. §. diuus, ff. de ritu nuptiarum, Guiliel. Benedict. in c. Rainutius, verb. Et vxorem, in princi. n. 202.

B c. tanta, qui fil. sint. leg. d. §. diuus, Ludo. Moli. de iust. tom. 1. tract. 2. d. sputa. 172. & tom. 2. tract. 2. dispu. 475. p. 1454. C. Caldas de nomina. emphiteo. q. 21. n. 34 & 35. Iul. Cla. in §. feudũ, q. 82. ad finẽ. Anto. Gomez in l. 9. Tau. n. 55. cum. seqq. Ioseph. Ludoui. cõmun. conclus. iure de legitimatio. cõcl. 1. & Anto. Gabr. eod. tit. cõclu. 1. Petr. Dueñ. reg. 350 Cobba. de sponsa. 2. p. c. 8 §. 2. Tiraq. de iur. primogenio. q. 34. & q. 40, nu. 112.

& 113. & in l. si vnquam, glos. susceperit liberos, á nu. 64. & 72. cum sequen. 95. addition. ad Bart. in l. Gallus, § & quid si tantum, num. 14. litera. H. Manti. de coniectu. vltim. lib. 11. tit. 12. & alij plures quos refert Petr. Cene. in collecta. ad illum tex. 2. p. collect. 68. Bursat. consi. 17. & 18. per tot. Decian. consil. 5 á num. 63. cum seqq. in 1. Peregri. de fideicommi. art. 24. Anton. Thesaur. decis. Pedemonta. 84 & 196. Rauden. de analog. cap. 36. num. 128. Roland. consil. 100. volum. 2. Bertazol. consil. 52. in ciuilibus, num. 14. & sequentib. volum. 1. pro vtraque opinione, nostræ tamen adhærens, plures Doctores refert nouissime Bornin. Caualcanus, 3. p. decisio. 32. num. 3. 4. & 5. Berengari. Ferdinand. in l in quartam, num. 51. ff. ad legem Falcid. Horatius Cãrpanus ad Statut. Mediola. 1. par. cap. 456. de legitimatione, num 126. Surdus cons. 213. num. 17. & 18. Lancellot. Galia. consi. 122. per tot. Ioseph. Gonçalez variat. quæstion. cap. 38. nume. 18. Fortunius Garcia in d §. ius naturale, n. 9, Conan. lib. 1. commẽta. c. 4 num. 7. Iacobus Aluarot. super feudis, tit. si de feudo fuerit controuersia §. naturales, num. 8. & seq. Peregri. de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. de naturalibus, & spuriis, num. 10. Garcia de nobilitate, gloss. 21. num. 13. & 62. Bernard. Græueus ad Gail. lib. 2. conclus. 141. cum consideratione sequenti, cum multis aliis relatis per Henric. a Rosentha. tom. 1. controuers. feudal. c. 7. concl. 18. n. 1, litera. A. & noster Ioseph. Sesse, 1. p. decis. 34. n. 3, Portoles in scholiis ad Molin. verb. Rex, num. 11. & sequentibus.

C Bart. in l. bonorum, ad fin. ff. rem ratam haberi.

D l. vulgo cõcepti, ff. de stat. homi. §. penult. vbi Silues. Aldobrandi. instit. de nupt. & in Authentico, de incest. nuptiis, in princ. Anto. Conci lib. 2. successiuarũ lectionũ, c. 11. Cuiaci. lib. 5. obseruationũ, c. 6. Solorza. de crimine parricidij, lib. 2. c. 3. p. 118.

E Authẽtica, ex cõplexu, C. de incest. nupt. Moli. tom. 1. de iust. tract. 2. disput. 168. Barbos. improbãs concordiã Couarrubiæ in l. 4. p. n. 68. fol. 363. ff. solet. matrim. Rolan. cons. 89. n. 2. in 3. Paleot. de not. & spur. c. 46. 47. per tot.

F c. cum haberet, de eo qui dux. in matrimon. cũ cõcordãtibus per Dueñas reg. 367. Roxas de succesionib. abintestato, c. 21. n. 2. Barbos. in d. l. 104. p. n. 64. & Paleot. vbi proxime, c. 18. Lara in l. si quis à liberis §. idem rescripsit, n. 13. ff. de liber. agnoscend. Iozan. Igneus in l. necessarios, §. non alias, 2. p. n. 146. ff. ad Silania, Garcia de vltimo fine à n. 109. Ripa in d l. 1. n. 66. solut. matrim. & in l. si vnquã, n. 68. C. de reuocan. Roland. cons. 85. n. 7. li. 3. Cobba. de sponsal. 2. p. c. 7, §. 6. Matienzo in l. 8. tit. 8. li. 5. Ordina. glo. 1. n. 3.

G Bal. in l. si maritus, ff. solut. matr. c. pasce fame, 86, distinctio. l. necare, ff. de liber. agnoscend. Antonius Thesaurus decis. 211. n. 16. & 23. Palacios Rubi. in repetitio. rubr. de donat. inter vir. §. 65. n. 52. & in c. per vestras, 3. notab. §. 24. n. 3. fol. 222. Bertrand. in tract. de publicis concubinis, vers. qui etiam filios, n. 59. pag. 340. Casane. consi. 39. n. 55. conf. 40. n. 4. Roland. cons. 74. n. 41. lib. 1. Aym, conf. 219 n. 8. Bursat. consil. 62. n. 19. lib. 1. Gratus cons. 87. n. 16. lib. 2. Baeça de non meliorandis filiabus, c. 1. n. 30. Gamma decisio. 343. n. 4. & decis. 201. in fin. & decis. 225. Lara in d §. idem rescripsit, n. 48.

H Corset. in suis singularibus, verb. spurius. el 2. Cobba. de spõs. 2. p. c. 8. §. 6 n. 7. Greg. Lopez in l. 10. titu. 13 parti 6. verb. heredar. Casane. in consuet. Burgũd. rub. 8. §. 3. n. 11. Tellus Fernand. in l. 10. Taur. nume. 2. vbi Ceruantes n. 6. & Anton. Gomez in l. 9. Taur. n. 40. Bal. cons. 258. in fin. lib. 1. Moli. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 15. n. 18. Matienzo lib. 5. Ordinamen. l. 8. titu. 8. glos. 1, n. 10. Vincentius de Franch. decis. 283. n. 18. 2 p. & Barbos. qui vtramque opinionem refert vbi supra n. 66. vers. Et primum quidem valde controuertum, Spino in speculo testamentorum, glos. 16. n. 102. & noster Sesse, decis. 45. n. 11. & per tot.

in Aragonia, vbi vt sæpè diximus, equitas iuris canonici præferēda est rigori iuris ciuilis, & licet de foro & obseruantia regni, incestuosis, & adulterinis filiis nihil posset à patre relinqui, i tamen ratione alimentorū bene poterit eis moderatè legari, K maxime cum in hoc regno l illegitimi sint de familia, domus, & possint portare arma, & insignia patris. Ex quibus cōstat, quanta sit differentia coniunctionis maris & fœminæ, in specie humana, in qua adsunt legitimæ, & iustæ nuptiæ, ab illicita, & naturæ cōtraria, propriæ, scilicet, nō genericę, quæ cum aliis brutorū speciebus cōmunis est; & quod falsò † Accursius m asseruerit, quod eodem II modo inducamur ad cōiunctionē illicitā, sicut ad licitā; & quod iure naturali ad peccatū moueamur; cum imò illicita maris & fœminę cōiunctio, cęteraque omnia peccata, cum aduersus rationem fiant, aduersusque ius naturale erunt, n vt Stoici dicebant, *Peccatum nihil aliud esse quàm perturbationem rationis, atque ordinis à natura præscripti*, & vnumquodque naturaliter inclinatur ad operationē, sibi conuenientē, secundum suā propiā & specificā formam, sicut ignis ad calefaciendum. Cum ergo nihil sit tam naturale speciei humanę, quàm rationem sectari, cùm anima rationalis sit propria hominis forma, naturalis inclinatio erit cuiuslibet hominis ad operandum secundum rationem, qua rationali potentia, facile animalis potentiæ belluinos affectus, atq; impulsus homines arcebunt, & carnis motus frenabunt, & compescēt, ne volūtas extra metas rationis, à naturę autore præfixas dilabatur, quidquid cōtrarium vociferētur hęretici, rem arduā, difficilem, & contra naturā, ac viribus humanis superiorē continentiam esse, falsò credentes. o

Secundo, liberorum procreatio, † quod pręcipuū est matrimonij bonū, & finis, iuris naturalis esse tradit noster I. C. quę licet natura cōmunis sit hominibꝰ; & brutis, vt cōseruetur in specie, quod nō potest cōseruari in indiuiduo, tamē in hominibus hoc quoque attenditur, vt ex liberorū procreatione, ordinum dignitas, familiarumq; salua sit. Ex qua ratione noster I. C. p dicebat, publice interesse partus nō subijci. Diuerso etiā modo procreatio fit in brutis, cum à parētibus, & corpus & animam accipiant, & de potentia materiæ eorū animę educātur, atque

I in for. vnic. tit. de natis ex damnato coitu. & obseruan. 1. eo. tit. obseruan. item in Aragonia, 25. de genera. priuile. Sesse decisio. 43.

K Menoch. de arbitra. cē tur. 5. casu 434. nu. 5. Aymon Cabre. consi. 219. nume. 7. & 8. Rolandus consil. 54. n. 6. volum. 2. * Et fuit pronunciatum in Curia D. Iustitiæ Aragonum die 4. Augusti 1583. in processu Ioannis Gollantes super iurisfirma.

L obseruant. 1. titu. de condtione Infantionatus, Moli. verb. Bastardus. vbi Portoles á num. 1. cū sequen. Didacus Perez libro 4. titu. 1. l. 1. glos. nobleça. pag. 768. vers. Est tamen dubium.

M in l. 1. §. ius naturale, verb. coniugatio.

N Sanctus Thom. in 4. sententiarum, distinct. 33. quæs. 1. art. 3. Maior 3. sententiarum, distinctio 27. quæst. 29. Cobb. in epitome quarti, 1. p. cap. 4. in principio, nume. 8. Iosephus Gonçalez variarum quæstion. cap. 38. num. 21 Sayrus in claui regiā, libro 8. cap. 2. nume. 3. & 4 & lib. 9. cap. 15. numero 29.

O Petrus de Bollo in æconomia canonica, 1. classe, ca. 1. §. 7. & 8.

P in l. 2. §. sed si seruus, & §. publice, ff. de ventr. inspicien.

atque ita simul cum corpore pereant, quibus recte conuenit illud Oratij: q

Fortes creantur fortibus, & bonis,
Est in iuuencis, est in in equis patrum
Virtus nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et ita inquit Cicero r quod similitudo magis apparet in bestiis quarũ animi sunt rationis expertes, attamẽ cum in hominibus solũ corpus à patre procreetur, anima verò in corpore iam organizato s à Deo omniũ communi, & vniuersali parẽte donis, quibus ille vult, immortalis creatur, & infunditur, seu introducitur cum libero rationis arbitrio, vt, vel virtutes maiorũ sectando, verã nobilitatem cõsequatur, quæ non ex sanguine & carne, sed ex virtute animæ formã, & caracterem accipit; t in hoc e-
13 nim (vt supra diximus) imagines maiorum † cum titulis suis, in prima ediũ parte, à Priscis traditũ est poni solitas, u vt eorũ virtutes posteri nõ solũ legerẽt, sed etiam
14 imitarẽtur; vnde licet sępé soleãt filij † parẽtib⁹ esse similes, in hocq; extet iuris pręsũptio, x iuxta illud Ouidij y :

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor,
Et patruum in filios abeunt cum semine mores.

Ex qua ratione fundata sunt statuta Ecclesiæ Toletanæ, anni 1547. sub Ioãne Martinez Siliceo, eiusdẽ Archiepiscopo edita, z & militariũ ordinũ, non admittentiũ nisi ex nobili & clara stirpe descẽdentes, nullaq; macula infidelitatis ascendẽtium notati, vt nullius paterni facti stimulus

Q lib. 4. carmi. Oda 4.
R 1. Tuscula. Asin. in praxi iudiciorũ, ad statutũ demodo probandi mortẽ, filiationẽ, &c. §. 1. c. 14. n. 14. & 44.
S Belarm. tom. 3. 2. cõtro uers. genera li. 4 c. 11. vers. nos igitur. p. 229. cum seqq, 232 vers. nos tamẽ, & late per tot. Bellug. in spec. rub. 11. n. 2. vbi eius additiona. Camil. verbo, Anima rationalis, Casane. in catha. glo. mun. p. 8 cõsider. 6. vers. Sed quid.
T Ioan. Alexãd. apud Baroniũ, tom. 8. annaliũ, anno 620 pluribus notis & exẽplis Ioãn. Choki. aphorism. politico. lib. 4. c. 2.
V l. ex liberalitate. §. neque eius nomine, ff. de oper. publicis, Gomez in §. pœnales, nu. 5. Institu. de actio. Ripa in c. cum Ecclesia Sutrina, n. 97. de causa possessio. Gutier. canonicar. quęstio. lib. 2. c. 14. n. 11. & practica lib. 3. quæstio. 16. n. 49. Ioan. Rosin. antiquita. Rom. lib. 1 c. 19 & Iust. Lipsius electorum lib. 1. c. 29. p. 442. Brisoni. de formulis, lib 8. p. 827. vers. Statuis vtique.
X Villadiego in prolog. forijuzgo, glos. legis 11. Mariana de rebus Hispaniæ, lib. 7. cap. 5. defensio statuti Toletani, cap. 47. Marquez del Gouernador christiano lib. 1. c. 3. in fine, glos. in cap. constituit, 17. quæst. 4. glos. in l. quod si nollit, §. qui municipia, verb. non infamaræ, ff. de edilicio edict. glos. in quibus legis quisquis, §. 1. C. ad legem Iuli. maiestat. glos. progenitores. vbi Abb. in cap. venerabilem, §. eos, de electio. cap. 1, 62 distinctio. §. penult. & ibi glos. ex patribus, in Authentico, de referendar. sacri Palacij, Fulgius Pacian. in tracta. de probat. lib. 2. c. 13. n. 30. & sequentibus. Andræ. Gail de pac. publ. lib. 2 cap. 13. num. 22. & sequen. Ojeda de beneficiorum incompatibilitate, 1 par. cap. 23. num. 74. & 126. Tiraquel. in l. connubial. 7. num. 2. & sequentibus. Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. titu. 1. l. 1. glos. nobleça, pag. 766. vers. quæritur vtrũ, Matth. de Affl. in prooe. cõstit. Neapol. n. 16. & 17. Prosp. Farin in prax. crim. tit. de indiciis, & tort. q. 47. n. 279. Paleo. de not. & spur. c. 33. n. 2. & c. 65, n. 4. & duob. seqq. Menoch de pręsumpt. lib. 1. q. 15. n. 9. & de arbitr. centur. 6. cas. 547. n. 7. Alciatus consi. 478. num. 2. & de pręsumption. regula 1. pręsumptio. 48. n. 1, Paris. consi. 23. num. 265. lib. 1. Follerius in praxi crimina. 12 par. 2. partis principal. rubr. item quod cõmisit crimẽ lesæ maiestatis. n 28. Grãmati. consi. 31. n. 3, & decis. 108 in princi. Schrader. in tract. feudal. 2. p. 9 par. principal sect. 11. n. 22. pag 678. Casane. in cathalog. gloriæ mundi, 1. par. consideratione 24.
Y lib. 4 methamorphos.
Z Prudentius de Sandoual 2 par. historię Imperatoris Caroli Quinti, lib. 29, §. 36. fol. 93. colum. 2. Didacus Perez lib. 4. Ordinatio. tit. 1. l. 1. glos. noble §. 2, pag. 762. col. 2. vers. Vtrum autem valeat.

mulus eos à virtute deuiare possit. Ex qua ratione fundatur etiã prohibitio, ne illegitimè nati ad ordines, & beneficia ecclesiastica admittantur. a Attamẽ licet hæc sit iuris præsumptio, nõ tamen necessitatẽ inducit, imó plerũq; eo infortunio premuntur viri splendidi, vt sui similes filios non relinquant; cum sæpe videamus ab optimis parentibus improbissimos filios fuisse procreatos, b & è contra: & hoc propter liberum arbitrium, quo vel mores paternos sequi, vel fugere est concesum. Vnde pluris faciẽdi sunt, qui virtute, ac eruditione pollent, quàm qui maiorum gloriam, & nobilitatẽ turpi vita labefactarunt; cum turpe sit maiorum factis gloriari, & tamẽ illorum virtutem non imitari, sicut sunt multi, qui ex claro genere nati, illud suis vitiis obscurum reddunt, ita vt in illis genus finiri videatur. Alij verò è cõtra, adeò virtute prælucẽt, vt ab illis posteri initium memoriæ accipiant. & clari, ac nobiles reddantur: qui magis laudãdi sunt; & sicut boni vini originẽ curiosè nõ inquirimus, nec optimum frumentũ, ex eo quod ex pulcherrimo agro sit natum iudicamus, sed quod optime nutriat: Ita & hominum nobilitatẽ non ex maiorum laude, sed ex suis ipsorum actionibus, & rebus gestis æstimari oportet, iuxta illud Ouidij:

Non census, nec clarum nomen auorum,
Sed probitas magnos, ingeniumq; facit.

Et illud Lucani:

Periit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus est in origine sola.

Vt Cicero Salustio eum nouum hominem esse increpanti respondit his verbis: *Ego meis maioribus virtute mea præluxi: vt si prius noti non fuerint, à me accipiãt initium memoriæ suæ. Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas effudisti tenebras: vt etiam si fuerint egregij ciues, certe venerint in obliuionem. Quare noli mihi antiquos viros obiectare, satius est enim me meis rebus gestis florere, quam maiorum opinione niti: & ita viuere vt ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.* In diuersum quoque † finem, quia bruta solo conseruandæ speciej instinctu ducuntur; attamen homines, & conseruandarum familiarum, ac memoriæ, quadamque immortalitatis cupiditate ad id inducuntur, vt enim inquit I. C. c *Liberorum procreandorum animo, & voto vxores ducimus: ex quibus idcirco filios, filiasve concipimus, ac edimus, vt ex prole eorum, earumve diuturnitatis memoria nobis in æuum relinquatur.* Apud quos nostræ nobilitatis, ac nominis memoria conseruetũr, & claritas familię splẽdeat, vt in Rege nostro bona memoria Pilippi patris

15

A Rebuffus in praxi titu. de dispensatione super defect. natal. num. 5. pag. 407.

B Belluga dicta rubrica 11. in princip. num. 11. & ibi eius additionator Camillus aliquibus exemplis comprobans, verb. Filij hominum scientiæ. & Paleotus vbi proxime nume. 6.

C l. liberorum, 220. in fine, de verborum significatione.

patris conseruatur, quasi moriens ei dixerit. d

Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit libitinam.

Sed. e

Me quoniam cœlestis Regio poscit,
Tu curis succede meis.

Vt enim inquit Spiritus Sanctus,* *Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se,* & post eius felices, & longęuos dies, in eius filio Philippo Principe nostro memoria conseruabitur. *Quid enim* (vt inquit Cicero f) *procreatio liberorum? quid propagatio nominis? quid adoptiones filiorum? quid testamentorum diligẽtia? quid ipsa sepulchrorum monumenta? quid elogia significant? nisi nos futura perpetua, ac immortalia iudicare?* Et hinc est, quod vt memoria conseruetur tanta est aliquibus cura grauãdi hęredes* onere portandi eorum arma, & nomen, quod cum ex prædicta dispositione scribatur in terra: *Ideo perit memoria eorum cum sonnitu,** qui enim, vt inquit Iob: **Tanquam vir vanus erigitur in superbiam*: (immemor quantum fragilitatis in his mundi gloriolis sit) *Memoria eius comparabitur cineri & redigentur in lutum ceruices eius*, si enim curarent potius eorum nomina in cœlis scribi ad quę fuerunt creati in memoria ęterna manerent.

Tertio liberorum educatio pariter in homine cum brutis communis est, & vt dicebat Iustinianus, g naturalem stimulum hortari ad liberorum educationem; diuersa tamen ratione, nam bruta educantur, vt homini prodesse, & seruire valeant: homo vero, vt Deo, & Rei pub. parẽtibus, & proximis debitam pręstet obsequiũ: cum, vt inquit Cicero, h & noster I.C. i & alij, k non solum nobis nati simus, sed Reipub. amicis, parentibus, atquè patriæ, nulla enim † in re salus, & conseruatio
17 Reipub. magis consistit, quam in recta educatione, & institutione puerorum; qui si feruida, & elata mente sint, reprimendi; si segni, & remissa, excitandi: si voluptatibus dediti, ad honesti, virtutisquè normam reuocandi, literisquè, ac doctrina ingenuarum artium ornandi. Nam.

Doctrina mores non sinit esse feros.

Vnde

D Horat. lib. 3. carmin. Odr. 30.
E Claudianus in panegir. in 3. consulta Honori, pagin. 154.
* Ecclesiast. cap. 30. versic. 4.
F Lib. 1. quæstionum Tusculanar.
* l. facta 63. §. si vero nomine, ff. ad S.C. Trebellia. l. hoc iure, 19. §. fin. ff. de donatio. Socin. senior in l. quibus diebus, §. fin. nu. 10. ff. de conditio. & demonstrat. Thesaur. decis. 270. per tot. Boer. decis. 146. num. 6. Paris. cons. 19. num. 36. & seq. lib. 2. Peregrin. de fideicommis. art. 11. nu. 121. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. cap. 14. num. 16. & seq. Pelaez de maioratu, 2. p. q. 4. illa 8. nu. 6. P. Molin. de iust. & iur. disput. 615. Gutierrez Canonica quæst. q. 14. numer. 12.
* Psalm. 9. nu. 7.
* Cap. 11. vers. 12. & cap. 13. vers. 12.
G In l. vnica, §. taceat de rei vxorię actione, Spino in specul. testam. glos. 16. num. 97. Tellus Fernãdez in l. 10. Taur. num. 3. & 4. tenens contra Couarr. de sponsal. 2 p. cap. 8. num. 8. in fine. Surd. de aliment. tit. 1. q. 1. & tit. 7. priuile. 56. num. 59. Osasc. decis. 124. num. 50. Oraci. Carpan. ad statuta Mediolan. 1. par. cap. 314. nu. 35. & per totum.
H Quinta in verrem.
I In l. 1. §. & generaliter, ff. de ventr. in possession. mittend. l. 3. §. quod patet ff. de muner. & honorib. l. 1. §. sed si seruus, ff. de ventr. inspicien.
K Dialogo 7. de legibus, Aristotel. lib. 8. Politicorum.

Vnde Plato rudimenta ipsa, quibus educandi sunt pueri, Reipub. vincula appellat, vt enim in semine posita spes messis est, ita totius reliquę vitæ expectatio ab educatione pueritię: & ideo Draconis lex alimenta denegabat patri præstanda à liberis, non bene educatis. Est enim ridiculum rem familiarem augere, agros diligenter colere, vt multiplicatus prouentus labori respondeat, amplas extruere ædes, illisquè addere amęnitates hortorum, easquè veste preciosa, signis, imaginibus, ac varia supellectili ornare, pecunias cumulare, ac census emere: filiorum vero educationem, ac institutionem negligere, quibus hæc omnia parantur: instrumenta quidem salutis, & dignitatis, si probis: si improbis, profutura ad perniciem, breuiquè tempore peritura. Quod quid aliud est (vt inquit Plutarchus) quam calcei vt sint elegantes diligenter curare, pedem, cui calceus paratur, negligere prorsus? Diuerso etiam modo educantur, & aluntur bruta à parentibus, quia aquila, & lęna, nec non lupi, & cætera animalia deprædantur, vt filios alant, homo vero conuenienter ex proprio labore, innocenter, & absquè aliorum iniuria tenetur filios alere, cum animal sit rationale, ac per consequens si contra dictamen rationis, vt filios alat, furetur, sicut etsi supra modum irascatur, vel concupiscat, naturam ipsam humanam offendit, *l* quæ omnia ratione metiri tenetur; per quam in homine, etiam ad hanc partem, ius naturale perfectum est. Sed quia parentes, † deprauata voluntate, pietatem paternam exuentes plerumquè couercalibus delinimentis, instigationibus ve corrupti, *m* filios alere recusabant, ad necessitatem à iure ciuili tractum est, *n* vt non solum secundum indigentiam naturæ, sed etiam secundum qualitatem personarum, iuxta parentum facultates, & filiorum dignitatem, eos à magistratu ali compellantur, diuiso onere inter patrem, & matrem; vt mater vsquè ad triennium, si ipsamet honeste filium lactare possit, pater vero deinde, quo vsquè filius habeat bona: *o* ex quorum redditu, vel venditione sibi alimenta parare possit, vel ex officio, aut artificio, quod discere 18

tenetur

L l. 1. in fine, ff. de furt. Fortun. Garcia in d. §. ius naturale.

M l. 3. ff. de inofficios. testamen. plura Lancelotus Gallia. consil. 18. num. 9. cum pluribus seq.

N l. si quis a liberis. § idē iudex, vbi glo. Bart. & Doctor. ff. de liber. agnoscen. & in l. diuus, ff. ad leg. Pōpeyam, de parricid. Couar. in epitom. 4. lib. Decretal. 2. par. cap. 8. §. 6. numer. 7. Tiraquel. de nobilita. cap. 2. à nu. 143. glos. in l. nepos proculo, ver. alieno, de verborum signnificatione, Peregrin. de iure fisc. lib. 3. tit. 18. de natural. & spur. num. 72. vers. contra tamen, l. penultima, C. de patr. potestat. l. & si quid, §. sufficienter, ff. de vsufruct. l. 3. & 6. tit. 19. partit. 4. Ioseph. Gonzalez variar. quæstionum, cap. 38. a nu. 25. & cap. 9. num. 24. cap. fin. de connub. infidel. cap. ad eius 5. distin. Gabriel Paleot. de not. & spur. c. 48. nu. 1. Rebuf. ad leges Gallicas, tract. de consuetudine vsu & stillo in præfatione. nu. 47. pag. 10.

O l. ius alimentorum, ff. vbi pupillus educari debeat, Lara in repetitione l. si quis à liberis, §. sed si filius, num. 14. & sequen. Aymon consil. 199. num. 10. & 11. Roland. consil. 54. num. 49. vol. 2. Couarru. in d. §. 6. numer. 9. Late Surd. de alimentis, tit. 3. quæst. 9. per tot. fol. 145. & tit. 8. priuil. 29. num. 5. & tit. 6. quæst. 6. num. 27. facit for. 1. ibi, si alia bona non habeant, titul. de alimentis, Didacus Perez lib. 3. ordinat. tit. 1. l. 1. glos. pobres, col. 2.

tenetur, si tali personæ ignominiosum non sit, boni viri arbitrio officium, vel artificium habere, alias alimenta à patre, eo casu, denegari poterunt, ac si eum patri ingratum fuisse constiterit: non enim dicetur pauper, is qui habet bona, vel artem, ex qua viuere possit. p

19 Quarto, commune est hominibus † cum brutis, se defẽdere, & vim vi repellere. q Tamẽ homines tenẽtur se defẽdere cũ moderamine rationis, & inculpatę tutel læ (tuẽdi tantũ, non vlciscendi causa, nec ex interuallo: r) quod in modo, tẽpore, & causa, alijsq; cõditionibus cõsistit, s quo seruato cuiquè licet pro sui capitis phisici t, vel mystici, u nec non pro honoris, x & rerum suarum possessionis defensione, y si aliter saluæ esse nõ possunt, nec

P Decian. cons. 42. in 2. Ruger. cons. 17. nu. 19. & seq. in 2. Berdellonus consil. 4. nu. 82. in 1. Dueñas, reg. 366. limit. 1. Emil. cõsil. 146. nu. 6. Nata consil. 201. num. 12. Lancel. Gallia. cons. 119. num. 24.

Q l vt vim. ff. de iustit. & iur. iuncta l. 1. §. cum arietes, ff. si quadrup. pauperiem. &c. cap. 3. & ibi glo. repellere, de sentent. excommunicat. cap. significasti, el 2. de homicid. l. scientiam, §. qui eum aliter, ff. ad legem aquil. Clement. si furiosus, vbi Couar. 3. par. §. vltim. in prin. quibus addendi vltra Doctor. communiter vtrobiquè, Dueñas regul. 191. & 192. Socin. regul. 539. cum duob sequent. Cacheran. decis. Pedemontan. 138. num. 29. Roland. cons. 12. num. 43. & sequentibus, volu. 3. Bart. in l. Aurelius §. idem quęsijt num. 2. deliberat. legat. Afflict. lib. 3 feudor. tit. de pac. tenend & eius violator. in §. si quis hominem, num. 2. & sequentibus, Iacobus Mandel cons. 94. per tot. Camil. Borrel. in Regia Aragonum, §. 1. glos. 3. num. 100. & 101. Anton. Goueanus lib. 1. cap. 20. & Rebard lib 1. cap. 1. num 9. Mascard de probat. conclus. 489. & 490. Gutierrez practicar. quæstion. lib. 2. quæst 1. num. 19. Marsil. in l. 1. in princ. a num. 31. ff. de sicar. Flamin. de executione sententiæ in præfatione num. 9. & sequentibus, Medicis de casibus fortuit. 1. p. quæst. 8. latissime Petrus Nauarra lib. 2. de restitut. cap. 3. a num. 227, cum sequentibus, 230. & sequentibus, Ioseph. Gonçalez variar. quæstion. cap 38. a num 34. cum sequen. Petrus Faber lib. 2 semestri. cap. 2. pag. 28. Bernard. Greue. ad Gail lib. 2. conclus. 110. consideratione 1. & 2. Cancer lib 2. variar. cap. 10. num. 14 & 40. cum sequen. Late Petr. Vinsfeldius in commentar. ad titulum de iniur. & damno dat. cap. 10 quæst. 5. per tot. per 14. conclus. sequentes.

R l scientiam, §. sed si defendendi, ff. ad legem aquil. & ibi glos. vlciscendi in continenti, l. sed & partus, §. 1. ff. de eo quod met. cau. iuncta l. 3. §. eum igitur, ff. vnde vi. Cuiacius lib. 5. obseruat. cap. 18. cap. significasti de homicid. cap. vt fame, 35. ad fin. de sententia excommunicat. l. furem. 9. ff. ad leg Corneli. de Sicar. Greue. ad Gail lib. 2. conclus. 110. considerat. 1. num 31. Nauar. cons. 6. tit. de homicid. lib. 5. volum. 2. Soto de iust. & iur. lib. 5. q. 1. art. 8. B. Thom 2. 2. q. 64. art. 7.

S Boher. decis. 168. nu. 41. par. Petr. de Aragon in 2. 2. & quæst. 64. in explica. articuli 7. conclus. 2. Guerrero in specul. iur. cap. 38. num. 4 Gail de pac. publi. lib 1. cap. 16. num. 4. & seq. Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 3. Gundissalbus de Villadiego tract. de iraegularitate cap. 6. num 71. Mascar. de probat. tom. 3. conclus. 1126. a num. 31.

T In d. l. vt vim, verb. nam iure, vbi Ias. num. 22.

V Ioann. de Terra Rubea. contra rebelles, art. 5. Tertij tractatus. & ibi eius apostilla circa vltimam conclusionem.

X l iusta de manumiss. vindict. l. Iulianus, vbi Doctor. ff. si quis omiss. cau. testamen. l. 3. §. nec enim, ff. de legat. præstand. Nauarra lib. 2. de restitut. d. cap. 30. a num. 361 cum sequen. Petrus Binsfeldius in tit. de iniur & damn. dato, cap. 1. quæst. 6. conclus. 7. cum duobus sequentib. Couarr. in Clementin. si furiosus, §. vnico, num. 4. Corduba de Lara alijs relatis in pulchro casu, in l. si quis à liberis in princip. num. 33. de liber. agnoscend. Francis. Viuius decis. 63. nu. 13. & per tot. & decis. 197. n. 29. & duob. seq. & decis. 399. nu 2. Villadiego in for. Iuzgo. lib. 6. tit. 4. glosa legis sexte.

Y Molin. tom. 1. de iust. & iur. tract. 2. disp. 16. pag. 153. vers. illud etiam obserua. & Nauarra d. cap. 3. numer. 386. & seq. & facit tex. in cap. olim de restitu. spoliator. l. itaquè, l. si ex plagis. §. Tabernarius, ff. ad leg. Aquil. l. furem nocturnum, vbi glos. ff. ad l. Cornel. de Siccar, notat Bart. in l. 1. num. 7. vnde vi Couar. in d. Clemen. si furiosus, 3. p. §. vnico, nu. 6. Viuius d. decis. 197. num. 30. Peguera in constit. item ne super laudemio, vers. 8. nu. 112. Nauar. in manual. cap. 15. num. 3. & 7. Alphonsus de Val. in tractat. de elemosina, 3. p. sub num. 1. fol 50. Cancer 2. p. variar. cap. 10. num. 14. & seq. 40. & seq. & cap. 13. num. 40. & sequent. Gracian. regul. 327. num. 28. & Petr. Binsfeldius vbi supra, cap. 1. q. 6. conclus. 1. & quinq; seq. pag. 101. cum sequent.

nec non etiam pro defensione patris, fratris, alteriusvè consanguinei, vel etiam, vt aliqui volunt, ℥ pro defensione cuiuslibet alterius proximi agressorem occidere: cum teneatur quis in foro conscientiæ si commode, & sine sui honoris, vitæ, aut fortunarum detrimento, aut notabili periculo, proximum suum ab iniuria defendere, & eius damna impedire: [a] quod adeo verum est, vt dixerit Ioannes de Lignano, [b] Clerico celebranti inuaso permissum esse, agressore occisso, ad altare redire, officiumque ceptum perficere. Quod si modum quis excedit in se defendendo, tantum de excessu extraordinarie punietur, [c] vt enim inquit I.C. *d Ignoscendum est ei, qui voluit se vlcisci prouocatus.* Quæ ratio, & moderamen in brutis non reperitur: & in hominibus sæpe animus eferbescens, & inflammatus legem nescit, & ideo iudicis arbitrio relinquitur hoc inculpatæ tutellæ moderamen.

Ista defensio appellatur naturalis, ad cuius † exemplum, cum ars imitetur naturam, quandam aliam artificialem, & ciuilem defensionem homines, necessitate coacti, introduxerunt. Cum enim superioribus pares esse non possimus, [e] factum est, vt magistratus crearentur *f* qui oppressos ab iniuria defenderent, cum non possint proprio Marte se ipsos tueri: in qua, quædam proximiora reperiuntur naturali defensioni, vt citatio,

Z Innocen. Abb. Felin. & alij in cap. si vero de sentent. excommunic. Iass. in d.l. vt vim, num. 3. Cancer d. cap. 10. num. 46. quod etiam procedit in defensione extranei, cap. non inferenda, 23. quæst. 3. capit. dilecto de sentent. excommunicat. in 6. Cancer num. 47. Decius in d.l. vt vim, nu. 32. Petrus Binsfeldius de iniur. & damno. dat. cap. 9. quæst. 7. à conclu. 1. cum sequentib. pag. 632. & sequen. Sanct. Antoni. 2. par. tit. 4. cap. 3. §. 1. Angel. verb. defensio. num. 3. Aurea Armilla ibidem, num. 4. & Syluestr. verb. Bellum, 2. q. 6. Glos. in cap. quantæ de sentent. excommu. & in cap. dilecto eod. tit. lib. 6. Nauar. in Manual. cap. 24. 2 num. 26. & cap. 15. num. 2. Couar. in Clement. si furiosus par 3 §. 1. num. 5. Vasqui. controuers. Illustri lib 1. cap. 41. num. 2. Iulius Clarus. §. homicidium, nu. 27. & sequen. Anton. Gomez variar. lib. 3. cap. 3. numer. 21.

A S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 4. ad 1. & ibidem Grego. de Valencia, & Petrus de Aragon. q 62, art. 7. Canonistæ in cap. 1. de officio delegati, & in cap. quantæ. de sentent. excomman. Petr. Binsfeldius de iniur. cap. 9. q. 7. concluf. 5 & 7.

B In tractat de Bello refert Abb. in cap. Clerici arma, de vita & honestat. Cleric. Guerrero in specul. iur. cap. 41. num. 18. Petrus Roicius decis. 3. Lituanica, num. 470. & 474. Villadiego de irregularita. cap. 6 num. 74. & ibi additio Didaci Perez.

C l. qui cum natu maior, §. si libertus, vers. ignoscendum, ff. de bon. libertor. Marsil. in praxi, §. quoniam, num. 62. & sequentib. Decius in d.l. vt vim, num. 18. vbi Bald. & Iass. Iul. Clar. in §. homicidium. num. 34 Alexand. consi. 76. volum. 1. & cons. 119. volu. 7. Carrerius in praxi crimin. tit. de homicidio, §. 6. Boherius decis. 168. n. 7. Menoc. de arbitra. lib. 2. cas. 277. & 278. Vinsfeldius vbi proxime, quæst. 5. conclu. 11. & 14.

D Gaill lib. 2. obserua. 110 num. 15 & ibi Grebeus consideratione 2. num. 5. Nauarr. consil. 36. numer. 2. lib. 5. tit. de homicidio, Viuius decis. 439. num. 35. Peguera quæst. criminal. 14. num. 15. Couarr. in d. Clement. si furiosus, par. 3. §. vnico num. 3. Clar in d. § homicidium, num. 34. & §. fina. q. 60. nume. 18. & 19. Menoch. de arbitra. cas. 278. num. 2. Carauita in nouissimis additionibus ad Afflict. decis. 206. circa medium, Alderan. Mascard. de generali statutorum interpretatione, concluf. 2. a num. 17. Alexand. Rauden. de analog. cap. 31. num. 63. Farina. cons. criminal. 2. & Bertazol. cons. crimin. 1. num 40. & cons. 135. n. 18 Lodolphus Schrad. tracta. feudalis p. 9. p. 4. a num. 69. cum seq. 79. Concil. Trident. sess. 14. c. 7. de reformatione, ibi vel vim vi repellendo, Nauar. in manual. confessar. cap. 27. num. 239. Petr. Vinsfeldius de iniur. & damn. dat cap. 1. q. 5. conclu. 3. pag. 89.

E l. 3. de alienat. iudicij mutand. caus.

F Cap. reguum officium, 23. q. 5. l. nullus, 13. C. de Iudeis.

tio, g quam † omnes iuris naturalis appellant, & ideo
21 nec illa in delicto notorio auferri poteſt, h niſi in caſu, quo Princeps ſupremus, informata conſcientia, de abſoluta, non de ordinaria poteſtate procederet in eo, i ex iuſta cauſa, vt puta, quia ſcandalum timeretur ratione moræ; k vel aliquod aliud magnum Reipub. præiudiciũ, dummodo de notorietate delicti legitimè conſtaret, licet non ſolemniter eſſet facta probatio, quia in notorijs omnis iudiciorum ſolemnitas ceſſat: l alias vero (vt inquit Rom. Pont. m) nec ipſe poteſt contra inauditam partem aliquid diffinire. Secundo proximior erit defenſioni naturali exceptio † ſuſpicionis;
22 n & ideo eam Princeps auferre non debet, o nec cauſam, etiam de plenitudine poteſtatis, inimico committere; quia proceſſus, & ſententia lata à iudice ſuſpecto, p ſuſpitione iuris, eſt nulla, ipſo iure. Sed in Aragonia, ſi talis exceptio non oppona-

G l. nam ita diuus, ff. de adoptio. l. de vno quoque ff. de re iudic. l. 1. §. denuntiare, ff. de ventr. inſpicie. cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. num. 36. B. & lib. 3. cap. 14. nu. 22. E. F. Belluga in ſpecul. rub. 11. §. reſtat. nu. 4. vbi late eius additionator Camill. verb citari partem, Caualin. milleloq. 831. cũ quinq; ſeq. Decian. conſ. 36. num. 31. & duob. ſeq. vol. 3. Ortenſi. Caualcan. de brachio Regio, part. 1. nu. 172. & ſeq. Maur. Burgius de mod. proced. ex arrupto q. 5. num. 264. & ſeq. Bernar. Grebe. practicar. lib. 1. conclu. 48. cum multis ſeq. late multos referens Enric. à Roſſenth. controuerſ. feudal tom. 2. cap. 10. concluſ. 41. num. 83. additione CCC. pag. 194. & 202. Aſsinius in praxi iudiciorum, §. 1. cap. 1. nu. 27. & 28. & §. 7. cap. 5. vbi 145. caſus refert, in quibus citatio non eſt neceſſaria.

H Cap. Deus omnipotens, cap. ſi peccauerit, cap. nos in quemquam, 2, q. 1. l. 2. C. de cuſtod. reorum, c. qualiter & quando. 2. §. debet de accuſat. cap. cum inter de exceptio. l. proiatam, C. de ſenten. & interlocut. omni. iudi. l. fin. C. de legib. l. pactum inter hæredem, ff. de pact. gloſ. ordiua. vbi etiam Innocen. in cap. ad noſtram de iureiuran. Salicet. in l. ea quidem, num. 86. C. de accuſat. Anton. Gomez lib. 3. variarum. cap. 1. num. 43.

I Ioan. Andre. in cap. 1. de cauſ. poſſeſsio. & proprietat. in ſimili, Bald. in l. nam ita de adoptio. Innocentius in cap. quanto de tranſlat. Epiſcop. Montaluus lib. 1. fori Regij, tit. 4. de los que no obedecen el mandamiento del Rey, l. vnica, fol. 15. col. 3. verſ. circa ſecundum, vt non procedat, & lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fin. gloſ. fina. fol. 148. col. 4. verſ. iſtis ergo præmiſsis, & fol. 147. col. 2. verſ. circa quartum articulum, Hippol. de Marſil. in d. l. de vnquoque, num. 17. & 18.

K Maurus Burgius de mod. proceden. ex arrupto centur. 1. q. 11. num. 33. & ſequentibus, Marſil. vbi proxime num. 14. cum concordantibus per Bouadil. lib. 2. cap. 5. num. 36. colu. 3. B. Proſper Farina. de indicijs & tortura, quæſt. 21. num. 70. 73. & 77. cum ſequentibus, & quæſt. 39. num. 14. gloſ. in l. ante penult. ff. ex quib. cau. maior.

L Maurus Burgius vbi proxime centur. 1. quæſt. 37. num. 2. & quæſt. 12. num. 15. Anton. Gomez lib. 3. variar. cap. 1. num. 42. & Farina. d. quęſt. 21. num. 133. & 158. & conſil. 85. num. 115. & conſil. 103. nume. 5. Burſat. conſ. 225. num. 121. Tuſcus concluſ. 198. Iodocus in praxi crimina. cap. 3. nu. 4. & cap. 11. nu. 16. & 17. latiſsime Farina. d. q. 21. nu. 60. cum ſeq.

M Cap. 1. de cau. poſſeſsion. & proprieta. Rebuf. tom. 3. in conſtitut. Galli. c. tractat. de citationibus in præfat. num. 28. & ſeq. pag. 49.

N Cap. quod ſuſpecti, 3. quęſt. 5. l. apertiſsim, C. de iudicij, cap. ſecundo requiris. vbi Geminia. & Abb. de appellat. Couar. practi. quæſt. cap. 26. Roland. conſ. 19. nu. 16. vol. 3.

O Martin. Laudenſ. de Principe, num. 385. Contrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. verſ. tertio. nu. 6. Cauallin. millelop 863. allegans gloſam ſingularem in cap. ad hæc, de reſcript. cap. licet Heli in fin. cap. per tuas, & ibi gloſ. inimicitias capitales de ſimonia.

P Gloſ. in cap. quoties, el 1. 2. q. 6. Gloſ. & Doctor. in d. cap. quod ſuſpecti, Bart. & Alexand. in l. quia poterat, ff ad Trebellia. Salicet. in l. apertiſsimi, C. de iudic. & in l. 1. per illum textum, C. ſi quacumq. præditt. poteſtat. Bald. conſ. 472. num. 4. in 1. & Alexan. conſ. 89. lib. 1. Decius conſ. 176. nu. 2. Praxis Ferrarien. in forma declinatio iuriſdictionis, verb. Iudicem ſuſpectum, num. 2. Bald. in l. eos, C. de appellat.

opponatur, valida erit, quia & filius in causa patris, & è contra, si non recusentur à parte, iudices esse poterunt. At tamen si Princeps supremus de causa cognosceret, non posset, vt suspectus recusari, q quia in eo cessant omnes suspitionum causæ, scilicet amor, odium, prętium, timor, & ignorantia, ad quas omnes aliæ reduci possunt r. Vltimo defensiones in causis criminalibus concernentes merita causæ, & iustitiam partium, defensioni naturali conuenient, ſ & ideo à Principe etiam de plenitudine t potestatis auferri nequeũt, etiã si reũ nullã habere defensionem constet, nec quisquam cum non sit membrorum, & vitæ suę dominus poterit illam renuntiare etiam cum iuramento. u Bene tamen potest statui, vt plena delictorum probatio non requiratur, vt in Aragonia, † vbi indicijs proximis, & indubitatis probatur delictum, x etiam ad pœnam ordinariam, dummodo de corpore delicti plene constet, * & (quod mihi semper magis durum, & acerbum visum fuit) quod confessione extraiudiciali, accusatus maneat conuictus; sed potest statui, y quod defensionum probationes intra certum terminum debeant fieri, z vt in nostro Regno, cui multi asserunt (vt dilationi datæ ad allegandas, seu probandas defensiones) non posse renuntiari, quia licet non tollatur copia, & facultas defensionis, tamen fit nimis incommoda. Alię vero † sunt defensiones legitimę, quæ non tam defensioni naturali accedunt, vt appellatio, a quæ in Aragonia † magis proprie reuisio vocabitur, b cum in ea non ex nouis, sed ex eisdem actitatis

Q l.1.ff. ad legem Iuliam de ambit. Bart, in l. omnes populi. num. 40. ad finem, ff. de iusti. & iur. notant omnes in l. 1. ff. de offic. Præfect. Prætor. & in cap. 1. de iudic. Franch. in cap. postremo, q. 8. de appellat. Decian. respons. 26. n. 1. Caualcan. de brachio Regio, 3. p. num. 314.

R Capicius decis. 37. & 138. Caualcan. vbi proxime num. 344.

S Cap. in causis, vbi Feli. de re iudica. l. Æmilius, vbi Bald. de minoribus, Clementina Pastoralis, & ibi Cardinalis de re iudicata Fortunius Garcia in l. Gallus, §. & quid si tantum, num 300. de liber. & posthum. Petrus Belluga in specul. Principum. rubri. 37. num. 1. vbi eius additionator Camillus Borrellus. & in Regia Aragonũ, § 2. glos. 4. num. 31. & seq. & §. 4. glos. 4. nu. 3. & 4. Riminal. consil. 74. nu. 8. & 9. vol. 1. Maurus Burgi. de modo procedendi ex abrrupto centur. 1. q 5. numer. 255. & 281. & q. 13. nu. 8. & seq.

* l. 1 §. item illud, vers. liquere igitur, ff. ad Silania num.

T Natta consil. 451. num. 30. Simon de Pretis consil. 202. num. 14.

V Foro vnico. tit. de submissionibus non faciendis, Angel. de Maleficijs, verb. qui Iudex dictis inquisitis, Iaſ. in l. pactum inter hæredem. num 12. ff. de pactis, Couarru. in 4. 2. p. cap. 8. §. 12. nu. 16. Iul. Clarus in praxi, q 49. nu. 15. latissime Balthasar Gomez de amescua in tractatu de potestate in se ipsum. lib. 1 cap. 17. & c. 18. & 19. vbi nu. 34. * quod apud Aragonenses non poterit renuntiari Manifestationi.

X * D. Franciscus Pueyo Regius ciuilium causarum meritissimus Consiliarius, cuius ingenij claritatem, & vim in initijs studiorum suorum aduertens semper rebus publicis gerendis aptissimum iudicaui, & maximis honoribus, & incrementis dignum prædixi, nec me spes de illo concepta fefellit, nec præsagium vanum fuisse experientia docet, inter decisiones Iosephi Sesse. decis. 111. 1. p. latissime Prosper Farina. in praxi crimina. de inditijs, & tortura, q. 36. & 37. Anto. Gom. variarum 3. c. 12. nu. 25. Bardellonus cons. 74 num. 4. Cyrillus in summa criminal. 3. p. rub. 29. §. 4. cum seq. Brunorus à Sole suo cons. crimi. a num. 127. cum seq. * Y Octauian. Cacheran. decis. 1. nu. 9. Farina. q. 80. nu. 70. Maurus Burgius d. q 5. nu. 282. & 283. latissime. B.

Z Foro 1. cum duobus seq. tit. de modo & forma proceden. in criminalibus,

A Couarru. practic. quæst. cap. 23. num. 6. B Greuens post Gail num. 2. conclus. 154. consideratio. 1. corrolario. 2. nu. 6. lib. 1. & cessat in Regno, l. per hanc. C. de tempo. appella.

C In

instantia lata iustificanda, & confirmanda, infirmanda, vel reformanda sit: quę licèt sit defensio, prędidiumque innocentię, ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiã
26 iudicantium, & ideo dixerit Bartolus, c non posse † sta tuto tolli, tamen hoc intelligendum est in præiudicium superioris: vnde, si tale statutum in Aragonia reperiatur, per Regem, vel per eum, qui eius nomine prędest, confirmatum, cessabit appellationis remedium; d si cut in multis casibus de iure, & de foro non admititur. e

Vltimò, licet inter bruta adsint Reges, sibique ædificent tuguria, vt ab iniuriis, & inclementiis cœlestibus protegantur, sintque eorum greges, quasi in communitate viuentes; f attamen & regnorum, & ędificio-
27 rum origo à I.C. g ab hominibus, iure gentium, † introducta traditur, quia in finem politicum, qui brutis non est communis, hæc fuerunt collata. h Hoc ius na-
28 turale † quoad sui totalitatem, & in genere immutabile est, sed quoad partem, & in specie mutari posse: docuit Accursius, i cuius doctrinã grauissimis fundamẽtis aliqui ex nostris impugnarunt; K vnde melius dici potest, quod ea, quæ iure naturali in genere fuerũt inducta, secundum dictamẽ rationis moderãtur, & in diuersis specieb⁹, & casibus, cõmuni vtilitate, & publica auctoritate limitãtur & declarãtur, l & verius (vt inquit Petrus de Aragõ m) perficiũtur, si non ex prima & necessaria cõsequentia, sũ, positis naturæ principiis, ea sequantur: tunc namq; cum essent iuris naturalis primęui, quod semper ęquum, boni, & iusti est, nec cõstitutione, pacto dispen-

C in l. omnes populi, nume. 27. de iustitia & iure. Roland. consil. 29. num. 5. volum. 1.

D Iosephus Sesse, r. p de cisio. 91. cum duabus sequentibus.

E l. ab executione, C. quorum appellationes. l. ab executore, & l. fin. ff. de appellatio. l. 1 C. de momentan. possessione. Fachineus controuers. iuris lib 1 cap. 74. cum tribus sequentibus. l. 1 §. interdum. ff. à quibus appellare non liceat, notat Baldus in l. 2. C. de appellatio, Decius post Abbat. in cap. dilecti, num. 11. de exception. Dominicus in cap. non solum, de appellation. in 6. Marantain speculo, in 2. actu principali vltimę partis iudicij, num 237. & sequen. Cancer variarum lib. 1. ca. 17. numero 10. Afflictis in præludiis constitutio. Siciliæ, quæstione 10. per totam, & quæstio. 12. numero 2. Bobadilla in politica lib. 5. cap. 3. num. 82 & sequen. Monter decisio. 8. num. 22. & 23. Sixtinus de regalibus lib 2. cap. 8 nume. 34. for. 1. de modo & forma procedendi in criminalibus, fo. fina, de cõsultatio. fo. muy conueniente, de ofício Iustitiæ Aragonum, & foro, de voluntad, eodem titulo, foro 1. de la competencia de jurisdicción.

foro, e porque, titu forus inquisitionis. Molina in reportorio fororum, verb. Appellatio, versic. appellari non potest, cum pluribus sequentibus.

F cap. in apibus, 7. quæst. 1.

G in dicta l ex hoc iure.

H Petrus Gregorius de Republica lib. 2 cap. 1. à numero 2. & per totum.

I glos. nascerentur, in l. manumissiones, de iustitia & iure, Quintilianus Mandosius in cap. 1. num 35. & 36. de constitut.

k Fortun. Garcia in dicta l. manumissiones, num. 4 & 8 & Couarru. in regula, peccatum, 2. par. §. 11. nume. 3. & de sponsalib. 2. par. cap. 6 §. 9. num. 3. & 4.

L cap. sunt quidam, 21. quæstio. 1. l. ius agnationis, ff. de pact. l. iura sanguinis, ff. de regul. iur.

M In secundam secundę diui Thomæ, quæstione 56. articulo 2. in explicatione, conclusione 3. Couarruuias vbi supra, & Parisius consilio 58. num. 102. & cons. 264. lib. 4.

diſpenſatione, vel aliqua cauſa mutari poterunt. Et ita debet intelligi obſeruantia noſtri regni. n diſponens, omne pactum eſſe in Aragonia ſeruandũ dũmodo non ſit impoſsibile, vel cõtra ius naturale; quia quidquid tali iuri contrarium eſt, ſemper eſt iniquum.

N obſeruantia, item iudex, titu. de fide inſtrument.

§. Trigeſimus.

Ius gentium quid ſit, & quæ ab eo introducta, & quomodo ad illa plenitudo poteſtatis extendi valeat.

SVMMARIVM.

Ius gẽtium ex principiis naturæ deducitur. 1
Succeſsio liberorũ à iure gentium orta fuit, & legitima filiorum. & alimenta, an poſsint aliqua lege, vel à Principe auferri. 2. & 16.
Diuitiæ neceſſariæ ſunt ad conſeruandã nobilitatem, quæ ſæpè ex antiquis diuitijs orta. 3.
For. 1. *de teſtam. nobil. & for.* 1. *de teſtam. ciuiũ & for. vnic. de rebus vincula. & for.* 1. *de exheredat. libero. declarantur.* 4.
Bona fideicommiſſo ſuppoſita, an pro conſtitutione & reſtitutione dotis poſsint obligari. 5.
Fideicommiſſa in fauorem familiæ ſunt fauorabilia. 6.
Nobiles cur Richi homines olim appellarẽtur. 7
Apud Romanos cenſus fuit habita ratio in legendis Senatoribus, & Magiſtratibus. 8.
Clerici cur ſine beneficio ad ſacros ordines promoueri non valent. 9.
Filij neceſsariò inſtituendi, vel exhæredandi, & de cauſis exhæredationis, et differentijs ſexus, gradus, et poteſtatis à Iuſtiniano ſublatis. 10.
Teſtamentum inter liberos, etiam non ſeruatis iuris ſolemnitatibus valet. 11.
Succeſsio liberorũ an præferatur piæ cauſæ. 12.
Donatio per ſuperuenientiam liberorum, an reuocetur in totum. 13.
Legitima filiorum an ſit de iure naturali, et poſsit filius inuitis creditoribus illam renũtiare et tolli, vel minui, per ſtatutum. 14.
Filij in pot eſtate ſui et neceſſarij hæredes ſunt parẽtũ; et emancipati primum locum tenent in bonorum poſſeſsione prætoria. 15.
Cõmunis omnium poſſeſsio eſt iuris naturalis, et in quibus huius rei mãſerit veſtigium. 17.
Venationes, piſcationes, et aucupia, in quibus locis fieri, et à quibus impediri, ſeu prohiberi valeant, 18.
Dominia rerũ quare, et quo iure diſtincta, 19.
Publica quare, et quot modis dicantur et quæ ſint illa. 20.
Rex Hiſpaniæ an poſsit prohibere nauigationẽ. et portus maris Indici; et mare rediterraneũ cuius Principis eſſe cenſeatur 21. *et* 22.
Exiſtenti in extrema neceſsitate, an vſus rerũ, communis manſerit, et quilibet teneatur ei opem ferre. 23.
Libertas naturalis omnibus eſt communis, etiã captis ab hoſtibus. 24.
Serui qnod attinet ad ius ciuile pro nullis habẽtur, ſecus quoad ius naturale, 25.
Donatio mera quæ ſit et in remuneratoria multa ſingulariter recepta, remiſsiuè. 26. *et* 27.
Fidei obſeruantia eſt de iure naturali, et ex illa multa bona ſulſequuntur. 28.
Lex æris confeſsi quæ fuerit apud Romanos, et in Aragonia ignominioſis ſolemnitatibus debitor cædi bonis. 29.
Fides etiam hoſti ſeruanda eſt. 30.
Depoſitæ rei reſtitutionẽ, cur Iſidorus iuris naturalis eſſe tradiderit; et quæ depoſito regulari, et irregulari ſint à iure priuilegia conceſſa, remiſsiue, 31.
In Aragonia ſtatur cartæ, ex quo multa fuerũt fabore cartæ in regno recepta. 32.
Dotes, et depoſita cõfeſſata in Aragonia, non ſolum

solũ confitenti, sed etiã tertio præiudicãt. 33.
Adulterium cur natura turpe. 34.
Princeps supremus an possit contractum cum subdito initum violare, & fidem darã frangere de plenitudine potestatis; & quid in cõtractu lucratiuo, & legibus pactionatis. 35 38. 40. 44. & 45.
Principum conuentiones & iudicia sunt bonæ fidei. 36.
Guidaticum & saluaguardiam Principis, omnes etiam ecclesiastici seruare tenentur. 37.
Princeps ex contractu an obligetur ciuiliter, vel naturaliter tantum. 39.
Princeps an possit sine causa priuare officialẽ officio quod ad beneplacitum eius concesit; vel Romanus Pontifex Beneficiatum beneficio. 41.
Priuilegium an possit à Principe reuocari; & quid in Aragonia. 42.
In Aragonia priuilegia an amittantur per non vsum, vel per contrarium vsum. 43.
Contractus omnes à consensu perficiuntur, & cur aliqui bonæ fidei appellentur, & in omnibus ab obligatione nascitur actio. 46.
Fideicommissa cur ab Augusto ad necessitatẽ iuris redacta. 47.
Furtũ cur iure naturali dicatur prohibitũ. 48.
Princeps, vel vniuersitas quando possint dominium ab aliquo auferre. 49. & 53.
Refectio pretij & interesse, ac citatio, an sit necessaria quando Princeps ex iusta causa aufert ab aliquo dominium. 50. & 51.
Dominium & possessio multis modis adquiritur; & de intellectu fori 1. de acquir. possessione. & fori, a vezes, de aprehens. 52.
Princeps, vel lex, an posset moderare iurisdictionem magistratuum, ne aliquo casu ius reddant; & audientia an possit denegari reis ex causa. 54.
Bella iure gentium introducta, sed duellorum vsus quare sublatus; & bellum vt iustum dicatur quæ debeant occurrere. 55.
Seruitutes iure getniũ inductæ, sed in bellis inter christianos, capti nõ efficiũtur serui. 56.

§. Trigesimus.

SI per plures consequentias, ex principiis naturę, per discursum practicum † rationis, ius deducatur, & hominum consensu approbetur, ius gentium erit, quod etiam naturale dicitur. Ex quo, primò deduci-
1 2 tur successio † liberorum, quę licèt cæteris animalibus non sit communis, tamen inter rationis participes communis est; nam cùm parentes liberos suos naturali iure primæuo, alere teneantur, vt supra diximus, ex consequentia, illis mortuis, eorum bona ad liberos iure naturali spectant, [a] & naturali parentum voto, eis omnia sua parare dicuntur, & dulci officio fungi, cum illos hæredes scribunt, quia à quibus acceperunt esse, debent accipere, & conseruari in esse; [b] non solum naturali, quod alimentis conseruatur (quæ aliqua lege, vel potestate non possunt auferri) [c], sed etiam politico, & ciuili, quod fieri non posset, si successione paterna destituti manerẽt; cum honor, & nobili
3 tas paterna, † sine diuitiis, & bonis cõseruari non possit.

A l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. scripto, in fine, ff. vnde liber. l. nam etsi parentibus, de inoffic. test. ament. l. penultima, ff. de bon. liber. l. Iulianus, ff. si quis omiss. caus. testamen. l. de emancipatis, C. de legiti. hæredib.

B cap. Moyses, 32. quæstio. 2. cap. nasci, 55. distinctio. cap mulier, 86. distinctio.

C Barbatia in cap. Raioutius, num 31. & 32. de testamentis, & Carpan. in prælud. ad statuta Mediolan. num. 273.

imó diuitiæ neceſſariæ ſint, d pro conſeruanda nobilitate maiorum, & honore familię, ac maximum ſint virtutis ſubſidium: e ſicut è contra pàupertas multa incommoda ſecũ affert, f ſi nimia ſit, nec habeat vnde honeſte viuere poſſit, aliàs magis vitandæ diuitiæ cupiditati coniunctæ, quàm ſobria paupertas, cum ſemper inops quicumque cupit: * & cum Romæ in Senatu duo ad quæſturã Siciliæ proponerẽtur, reſpõdit Cato: *Neutrũ ſibi placere quod alter nihil habeat, alteri nihil ſatis erit.* Sed:

Viuitur exiguo melius: natura beatos
Omnibus eſſe dedit ſi quis cognouerit vti.

Et ita debet intelligi illud Oratij: g

Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.

Et alibi:

Magnum pauperies opprobrium, iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutiſq; viam deſerit arduæ.

Et illud Alciati: h

Ingenio poteram ſuperas volitare per arces,
Me niſi paupertas inuida deprimeret.

Quia, vt inquit Ariſtoteles, difficile res claras geret, is, cui facultates deficiũt. Ex quibus non ſolum conſeruatur nobilitas, ſed ex eis, ſæpé ſi antiquæ ſint illę, inducitur. Ex qua ratione in noſtro regno, † vt caſſalia nobilium, in ſuo bono ſtatu conſeruarentur, cum per diuiſionem filiorum de facili deperire poſſent, i cum digni tas familię, magis in vno ſplendeat, k Iacobus Secũdus Rex noſter, anno 1307. ſtatuit, l quod de cætero, nobiles, meſnadarij, milites, & Infantiones, poſſent vnum ex filiis, quem voluerint, facere hęredem, aliis filiis de bonis ſuis, quantum eis placuerit dimittendo: quod poſtea anno 1311. per alium forum, ab eodem Rege ad omnes regni incolas fuit extenſum, m hocque quantum placuerit, ad minimam quantitatem, n obſeruantia eſt in-

4

D l. 1. ff. de cuſtod reor. §. ſancimus, in Authentico de teſtib. Albert. Brun. de ſtatu. excludente fœmi. artic. 2 & 3. Boer. conſ. 115 num 5. & conſ. 121. nu. 61 volu. 2. Pariſ. conſ. 6. n. 15. volu. 3. Borrell. de Regis catholi. prœſtant. cap. 15. num. 29. & 30. Baeça de inop. debitor. cap. 16. nume. 1. cum ſequentibus 5. 37. 32. Ioſephus de Ruſti. in conſ. pro Hemilan. nume. 20. Tiraquell. de nobilita. cap. 3. num. 10. & cap. 25. nume. 4. & facit l. ad ſubeunda, vbi Lucas de Pena C. de decurion. lib. 10. l. nobiliores, C. de comerc. & mercator. l. reſcripto, ff. de muner & honorib. Michael ab Aguirre de ſucceſsione regni Portugaliç, 3. p. n. 64. Miſinger reſponſ. 32. n. 5.

E Ioan. Orozco de Cobbar. lib. 2. paradoxa 8. & Iuſtus Lipſi. ciuil. doctrinæ lib. 1. c. 1.

F Anibal Troyſius ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu 290. num. 24. & 25. noſter Petrus Cenedo 1. p. collectan. 27. num. 2. & 3. cum ſequentibus, Caualin. milleloq. 696. Medicis de caſibus fortuitis, 2. p. q. 4. à n. 9. cum ſequentibus. Viuius deciſ. 222. & 268. Tiraquell. in l. ſi vnquam, verb. Bona, num. 1. C. de reuocand. donatio. Didacus Perez in lib. 3. Ordinat. tit. 1. l. 1. gloſ. Pobres, verſ. Cũ iam ſit viſũ.

* Claudia. in Rufin. p. 65. & 56.

G ſermonũ lib. 2. Saty. 5.

H Emblema. 120.

I notata ad Molinam, verbo, Primogenitus, & verprimogenituręius, Tiraq. de iur. primogenior. q. 4. n. 13. Decia. conſ. 7. n. 26. in 1. de Couar. lib. 2. emble. 45. in fine.

k Alex. Raud. in append. n. 8.

L for. 1. tit. de teſtam nobil. Oroz.

M for. 1. de teſtam. ciui.

N Iaſ. conſ. 130. n. 3. vol. 4. Deci. 6cſi. 456. Bal. in c. 1. § ſi quis quinq; ſolidos, de pace tenẽda. Cerdã de Talla. enel verdadero gouierno, ca. 12. p. 127. Bar. in l. cũ ex filio, n. 3. C. de vulga. Portol. in obſeru. 50. tit. de ivr. dot. n. 7. § nobiles, n. 23. Alphõſus de Caſtro de poteſta. legis pœnalis, lib. 2. c. 11. p. 481.

est interpretata, ita vt in quinque solidis, praxis nostri Regni verificari admisserit: & licet videatur prædictam dispositionem nō procedere, in patre habente tantum vnicum filium: o tamen veritas est, quod etiam habens vnicum tantum filium, poterit eum in prędicta minima quantitate, hęredem scribens, cætera bona, cuicumque vinculo & oneri supponere, p cum satis eum honorare censeatur, à quo adimere potuit, q & non ademit, sed ante prędictum forum, nō licebat parētibus sine causa filios exhæredare, poterāt r tamen ex causis in foris expressis, similibus, seu maioribus filiū (vt verbis fori vtar) desafiliare, quę erat emancipationis odiosæ species, vt supra diximus.

Secundó, ex eadem † ratione statutū fuit, ſ quod in
5 octo regni nobiliorib⁹ domib⁹, no possint eorū possessores, in præiudicium successorū, causa dotium, vltra duodecim mille ducatos, eas onerare, cum aliâs, causa dotis tam ad eius constitutionem, quàm restitutionē, possint bona vinculata obligari; quod procedit, nō solum in fideicommisso, descendentibus relicto, sed etiā in fideicō misso colateraliū, provt semper in Aragonia fuit intellectū, & in processu D. Bernardini de Mendoça pronunciatū: quia si possessor maioratus grauatus sit restituere, vel liberis suis, vel alteri, si sine liberis decesserit, illud voluisse intelligitur testator, in necessariū antecedens, vt possit sibi vxorē quærere, ex qua iustos liberos procrearet; ac perinde posset, pro dote bona obligare; cum alioquin, neq; vxorē, neq; dotē facile esset inuenturus.

6 Tertió, ex eadem † ratione prouenit, quod prohibita bonorum alienatio, fauore familię, vt illa intra familiam conseruentur, ac etiam fideicomissum perpetuum, & absolutum, fauorabilia iudicentur. t

Quartò

O Couarru. lib. 1. variarū, c. 19. n. 3.

P foro vnico. titu. de rebus vinculatis, obserua. 1 eod. tit. for. fin. titu. de testam.

Q l, conficiuntur, de iur. codici.

R for. 1. cum duob. seqq. tit. de exhæredat. filiorū, glos. in l. ob æs. C. de præ diis minorum, glos. & Doctores in l. fin. C. de reuocand. donatio. Hippol. singula. 78. qui limitat nisi post causas ingratitudinis effectus sit Clericus. cap. non liceat, 19. quæsti. fin. glos. quasi ingratum, in l. fin. C. de Episcop. cum cō cordant. per Marsil. in rubri de fideiuss. n. 116.

S for. fin. titu de iur. doti.

T Oratius Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani, cap. 300. nume. 16. Vrsilis ad decisiones Afflictis, decis. 226. n. 9. Surd. cons. 443. n. 28. & 241. á n. 35. 41 & seqq. & decis. 9 n. 2 Socin. seni. consil. 48. n. 2. volu. 1. & cō sil. 168. num. 91. lib. 2. Paris. consi. 16. num. 9, & 28. volu. 3. & consi 63 nu. 27 lib. 2. Decius consi. 652. num 7. Porci. cons. 40. nume. 22. Cuman. cons. 2. nume. 4. Gozadin. consil. 89. num. 12. Curti. iuni. consil. 22. num. 11. & cons. 115 n. 12. Capicius decis. 108. num. 15. Natta cons. 61. Medicis de adquiren. domin. ad legem finalem. ff. de legibus, verb. Aut in conseruando, glos. 2. p. 1. num 36. Gutierrez practicar. quæstion. lib. 2. c. 14. num 8. Padilla in rubr. C.

de fideicom. n. 4. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. n. 9. Pinell. in l. 1. 3. p. n. 99. vers. sed pro successore, C. de bon. matern. Cauallin. miscel. q. 106. & facit text. in l. 1. §. quamuis. de ventr. inspici. & in l. cum filius, §. pater, & in l. Titia cum testamento. §. Lucius, vbi Bald. de legat. 2. Mantica de coniectu. vltimar. volunta. lib. 7. titu. 1. à num 14. 44. & sequen. Simon de Prętis de intpretat. vltimar. volunta. lib. 3. interpretat. 3 dubitatio. 1. solutio. 3. num. 22. Petra de fideicom. q. 9. nu. 12 Menoch. de præsumptio. lib. 4. præsump. 67. n. 23. & cons. 204. num. 60. lib. 3. Ancharran. cons. 27 num. 2. Bursatus cons. 46. num. 26. Decian. cons. 1 nu. 317 & 323. cum. se quen. volum. 1. Gozadin. consi 89 num. 12. Iosephus de Rustic. in repetitio. l. cum auus, lib. 3. c. 10. n. 63. & lib. 4. c. 2. n. 26. Moli. de Hispan. primogen. lib. 4. c. 1. n. 30.

Quartò, eadem ratione prouenit, † quod antiquitus, 7
nobiles, Richi homines, solerẽt appellari, licet ex sententia Alphonsi Regis Castellę, nõ ex diuitiis, sed ex virtute, u & generis nobilitate, dicerẽtur; & addi solebat, de natura, quia omnia apud eum esse censentur, apud quẽ est virtus, x nam vt inquit Claudianus: y

Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaq; latè,
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausu vè petit clare scere vulgi,
Nihil opis externæ cupiens, nihil indiga laudis,
Diuitiis animosa suis, immotaq; cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce
Attamen inuitam blande vestigat, & vltro
Ambit honor: docuit toties à rupe profectus
Lictor, & in mediis Consul quæsitus aratris.

Sed negari nequit, diuitias maximo esse adiumento nobilitati, & hinc est, quod apud Romanos, † in eligendis 8
Senatoribus, magistratibus, ac equitibus, inter alia, census habita fuit ratio, iuxta illud Ouidij: z

In pretio, pretium nunc est, dat census honores,
Census amicitias, pauper vbique iacet.

Et alibi: a

Curia pauperibus clausa est, dat census honores
Inde grauis iudex, inde seuerus eques.

Sed etsi diuites, nõ pari modo, sed cum delectu virtutis ad munera, & magistratus vocabãtur, suffragiis datis, vel cẽsore adhibito; & ideo, nõ omnino improbãda est illa antiqua institutio, quoniã res, pecuniaq; familiaris obsidis vice, pignorisq; esse apud Rẽpublicam videbatur, amorisq; in patriã, fides quędam, in ea, firmamentum q; erat: nè splẽdor amplissimi ordinis, rei familiaris angustiis obscuraretur, Inde statutũ † sanctissime fuit, ne Clerici sine beneficio, ex quo cõmode sustentari possint, ad ordines 9
sacros promoueri valeant; b ne cum ordinis dedecore, cogantur mendicare, & paruifiant à laicis, hi, quos in summa, ac prope diuina veneratione teneri, oportet, cum sint mediatores inter Deum & homines. c Sed oportet quod habeant bona temporalia, nec alligandum

V Ioan. Orozco de Conarru. lib. 2. Paradox. 8. Lipsius politicor. lib. 1. c. 1.

X plura cumulans Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. rub. 6. sub n. 13. verb. virtus nobilitat hominem.

Y Claudia. in panegi. in consula. Mauli; Theodos. in princ. p 201 & in 4. cõsula. Honorij, p. 169. ibi, Discitar hinc quantũ paupertas sobria possit. & in Rufinum. lib. 1 pag. 55. & 56.

Z lib. 1. Fastor. Polidorus Virg. de inuentorib. rerũ, lib. 2. c. 3. verſ. contra, vbi Senator Carol. Sigoni. de antiquo iure ciuiũ Romanorum, lib. 2. c. 2. verſic. in Senatoribus, & Rosinus de antiquitat. Romanar. lib. 7. cap. 5. verb. Censum.

A lib. 3 elegiarum.

B Conci. Trident. sess. 21, decreto de raformat. c. 2, cap. Sacerdotibus, 11. q. 1. Deuteron. c. 15. ibi. Nõ sit mendicus inter vos, c. 1. distin. 70. c. Diaconi, circa med. 93. distinct. Petrus Gregorius lib. 15. sintagma. iur. vniuers. cap. 26. nume. 6. Bernard. Diez in pract. crimi. canoni. c. 18. n. 3. Bapti. Valęquela in defensione monitor. aduersus Ducem & Senat. Reipub. Venetor. 3. p. nu. 76. Iulius Antonius Brancalasi. in medull. politicorum, lib. 4. de religione, p. 130.

C D. Greg. circa princip. pastoralis, & D. Ghrisost. in in suis libris de dignitate Sacerdotali, plura congerens Valençue. vbi proxi. p. 4. á n. 40. cum seq. & Iuli Anto. Brandal. in philosophi tegia, lib. 4. de religio. p. 66. num. 78. cum sequen.

dum sit os bobi trituranti. *d* cum secundum Apostolum, *e* qui altari seruit, de altari debeat, & viuere (quia spiritualia, sine corporalibus, diu esse non possunt,) *f* & hoc vt postquam ex eis, sibi necessaria acceperint, possint, quod supereſt pauperibus erogare, & necessitatibus proximorum subuenire, *g* nō enim verisimile est, quod illi antiqui fideles, tam religiosi, tam humiles, modesti, & temperantes: qui sua bona ob amorem Dei, & animarum salutem, Ecclesijs dederunt, ea mente illa dedisse, vt Clerici sumptuose comedant, & bibant, colendo gulam quam illi oderunt; domos, familias, parietes, lecticas, & mulas, splendide vestiant; humanum honorem odorantes cum ambitione & superbia; quas illi pro humilitate, & modestia contempserunt; neque etiam vt maioratus instituant, aut cognatos suos magnificent; cum illi suis donare noluissent, vt Deo donarent; neq; vt thesaurizent in terris, id quod imitando eos, qui dederunt, thesaurizare deberent in cœlis: & vt inquit sacrū Concil. Tridenti. *h Se non ad propria commoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores & solicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant.* Ex prædictis constat, quam sit omni † iure debita, succeſſio filiorum, in bonis parentum, *i* qua ratione, primo fuit iure statutum, vt filius ad validitatem testamenti paterni, necessario sit instituendus, vel ex hęredandus cum causa legitima, quam etiam iure digestorum requiri videtur. Si iam non ad modū, vt aliqui volunt, verba I.C. referas. Alias, quęrella inofficiosum testamentum iuberetur, licet ante Iustinianū *k* certum sit certę causæ expressionem, non fuisse necessariam, cum causarum numerus certus, à lege præscriptus non fuerit, quamuis multę sexus, gradus, & potestatis extiterint differentiæ, quæ lege Iustiniani, in successionibus ab intestato fuerunt sublatæ, *l* & quatuordecim iustę exhęredationis causę præscriptæ.

11 Secundo ex eadem ratione prouenit, † vt testamentū inter liberos, etiam solemnitatibus iuris non seruatis valeat. *m*

Tertio

D Deuteronom. cap. 25 Matthe. 10. Marc. 6. Lucæ 9. B. Paul. ad Galat. cap. 5. c. ex his, 12. q. 1. Petr. Gregor. lib. 2. sintagm. cap. 28 & de republica, lib. 3. c. 7 num. 6. Marc. Anton Marsilijs de Ecclesiastico redditum origi. 3. p. cap 16. num. 23. Petrus Coretus inter opera Anto. Posseuini in defensione veritatis aduersus assertiones Catholicę fidei repugnantes, cap. 19.

E 1. ad Corinth cap 9. c. cum secundum Apostolum de præben.

F Cap. inter corporalia de electio.

G Cap. aurum, c. gloria, 12. q. 2. Nauarr. de redditibus Ecclesiast. q 1. monito. 22. nu. 2. Auenda. resp. 19. num. 1. & seq.

H In cap. 1. de reformat. sess 25.

I l. Cum ratio de bon. dānator. l. inter cætera, ff. de libe. & posthum.

K Authen. non licet, C de libe. præteri. iuncto §. aliud quoque capitulum, in authen. vt cum de appellat. cognoscitur, collatione 8.

L Authen. in successione C. de suis & legit. l. maximum vitium. C. de libe. præteri. l. lege 12 [illegible] tum, & I meminimus. C. de legit. hæred.

M l. hac consultissima, §. ex imperfecto, vbi communiter Doctor. C. de testam. Iaſ. in authen. nouissima. num. 16. C. de inoffic. testam. Corne. cons. 118. vol. 3. Alex. cons. 146 n. 5. vol. 2. Medices vbi supra. de adquir. domi. Glo. 1. p. 3. n. 9. Cauallin. millel. 239. Iul. Clar §. testamentum, q. 8. nu. 1. Peregrin. cons. 64 nu 18. vol. 1. Greue. post Gail lib. 2. concl. 112 per tot. Menoch. lib. 4 præsump. 7. nu. 1. Mastril.

par decis. 132. Andreas Fachineus controuersiuris lib. 4. cap. 1. cum trib. seq.

Tertio, inde etiam fit, quod ſucceſſio liberorũ, † præ- 12
feratur pię cauſę, & vt inquit D. Auguſtinus, n *Quicumq; vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam; quærat alterum qui ſuſcipiat non Auguſtinũ: imo Deo propitio, nullũ inueniet:* imo & ſi poſtquã aliquis donauit, filios ſuſceperit † do- 13
natio o ſecundũ aliquos reuocatur, in totum, vel ſecun dum alios, ſaltim quoad legitimam, cum illa, ſi non iu- re † naturæ, ſaltim ratione naturali p ſuadente fuerit in- 14
troducta, & filius eius reſpectu, licet improprie, creditori æquiparetur. q Quia eſt ei adeo debita, vt per mortem patris ei quæſita, non poſſit inuitis creditoribus illi renuntiare, r nec per legem, ſtatutum, ſeu Principem, (etiam de plenitudine poteſtatis) in totum auferri, ſ licet bene poſſit ita minui, quod alimentis neceſſarijs tãtum correſpondeat. t Et in Aragonia quodlibet minimum (vt ſupra diximus) loco legitimæ, ne filium obliuione præteriſſe videatur, ſufficit fuiſſe relictum, & hoc etiam neceſſariũ eſt, vt poſſit teſtator cætera bona oneri & vinculo ſupponere, alias namquè cum tota hæreditas loco legitimæ cedat, ſolummodo ſi filius intra viceſimum ætatis annum deceſſerit, vinculis, & grauaminibus à patre adiectis ſubijcietur: poſtea vero libere diſponendi, & alienandi erit ei ſecundum fori u diſpoſitionem facultas.

Quarto, ex eodem fonte emanat, † vt liberi qui pri- 15
mum gradum in ſucceſſione paterna tenent, in eorum poteſtate conſtituti, ſui & neceſſarij eorum hæredes iure ciuili fiant, x qui, [illegible] hereditate paterna beneficio

N Cap. quicumq; ex hæredato, 17. q. 4. Couar. lib. 1. variar. cap. 19. nu. 5. & 11. Alex. Rauden. de analog, lib. 1. cap. 23. num. 94. Greue. d. lib. 2. conclu. 119 conſiderat. 5, num. 6. Fachineus controuerſ. iuris, lib. 3. cap. 86. Gracian. diſceptatio. forenſium tom. 2 cap. 219. num 27.

O l. ſi vnquam, C. de reuocan. donat Couar. vbi ſupra, & Sebaſtian. de Medices vbi ſup. cum 35. declarationibus, verb, aut in conſeruando, gloſ. 2. p. 1. num. 417.

P Menoch. de arbitr. caſ, 149. num. 12. Greue. d. có cluſ. 119. conſiderat. 1. l. cum ratio, ff. de bon. damnatorum, l. reſcripto in fine, ff vnde liberi, cap. Rainutius, §. cum autem de teſtam. nouell 1. §. primũ itaq; de here. & falcid. Roland. conſ. 97. num. 10. & ſeq. vol 2.

Q Menoch. lib. 4. præſumptio. 109. num. 14. Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 150. Caualcan. 3. par. deciſ. 7. nu. 44. Greue. vbi ſup. conſiderat. 2. nu 2.

R Notata in l. 6. ff. quę in fraudem credito. Peregr. de iure fiſci lib. 6. tit. 7. n. 39. & de fideicom. art. 3. num. 131. & conſ. 71. n. 1 [illegible] conſ. 77. Codex Fabrian. tit. de inoff. teſtam. definitione 29. Greneus ad Gail conclu. 119. conſiderat. 8. nu. 4.

S Iaſſo. in authen. nouiſsima, num. 56. C. de inoffic. teſtam. Alexan. conſ. 211. nu. 8, lib. 7. Cagnol. in l. iura ſanguinis nu 5. de reg. iur. Boerius deciſ. 188. nu. 6. Socin. conſ. 150. nu. 3. lib. 1. Gail obſeruat. 122. n. 10. lib. 2. & ibi Greueus conſiderat. 1. Petra de poteſt. Princip. c. 28 n. 2. Surd. tract. de aliment. tit. 5. q. 1. nu. 6. Anto. Scapus de iure non ſcripto lib. 6. c. 14. Minſinger. obſeruatio 43. nu. 2. cent. 5. Decian. conſ. 35. nu. 60. & ſeq. vol. 1.

T Fachineus controuerſ. iuris lib. 4. c. 32. Anton. Faber de errore interpręt. decad. 15. errore 3. Theſaur. deciſ. 263 num. 4. Surdus conſ. 357. nu. 36. & conſ. 341. num. 28. Suarez receptarum ſententiarum, lit. L. num. 65. Anto. Gabriel lib. 6. commun. tit. de legit. conclu. 1. num. 18. Menoch. conſ. 250. num. 109. & ſeq. Ioan. Azor inſtitutio. moral. 2. par. lib. 2. c. 27. verſ. ſexto quæritur, col. 210. eleganter noſter Ioſeph. Seſſe 1. par. deciſ. 26. num. 15. 35. 36. 42. 78, & 98. explicans obſerua. Item mulier 50. tit. de iur. dotium.

V Eoro vnico, tit. de rebus vinculatis.

X l. in ſuis, ff. de liber. & poſthu. §. ſui inſt. de hæred. qualita. & differ. l. ei qui, ff. de acquiren. hæredita. l. 1. C. ſi mino. ab hęre. ſe abſtin.

ficio Prætoris possint se abstinere, tamen nudum hęredis nomen nunquam amittunt, qui etiam in vita parentum, eius rerum dominij erant participes, & penes domini reputabantur. Et ideo dominium, per mortem patris, in eos continuatur, & non patris hæreditatem percipere videntur, sed magis liberam bonorum administrationem consequi. Vnde filius familias appellatur, sicut pater familias, sola nota hac adiecta, per quam distinguitur genitor, ab eo qui genitus sit; quod si filij emancipati sint, y quos ad successionem paternam, ius ciuile incognitos habuit, Prętor equitate naturali motus, in primo loco bonorum possessionis admittit, post quos, proximiorem in gradu, successorio edicto, ad bonorum possessionem vocat. Hinc etiam factum est, vt in nostro Regno, solum fuerit admissa repręsentatio, in successione descendentium, cum illa sola, iure naturali, & diuino nitatur: ex quibus sequitur, non posse Prin-
16 cipem † supremum, in genere, contra hanc liberorum successionem statuere, licet in specie, certis casibus, vt puta ob ingratitudinem filiorum erga parentes, vel ad continendos filios in obedientia parentum, (vt in Aragonia) vel ob delictum parentum erga Deum, Principē, rempub. vel proximum, in hijs, quæ per medium actiuum, seu productiuum eorumdem parentum ad filios deferuntur, bene possit eam limitare, vt homines arceātur à delinquendo, cum pro effectu, magis in liberis, quam in se ipsis terreantur.

17 Secundo communis omnium † possessio iuris naturalis dicitur, quæ cum animo adipiscatur, z brutis communis esse nequit, à qua dominij exordium cepit, dum singulorū occupatione fuit distincta, cuius rei vestigiū, in his quæ cœlo, ter-
18 ra, mariquè capiuntur, mansit, cum sola occupatione, capientium fiant, a & licet dominus fundi prohibere possit, ne aucupandi, vel venandi † causa, quis fundum suum ingrediatur, b tamen talis priuati domini prohibitio, non impedit translationem dominij illarum ferarum, seu auium, quas prohibitus in suo fundo cepit: c nec ex venatione, dicetur turbare dominum fundi, d nisi talis fundus sit viuariū, in quo habeat dominus feras incluſas muro, seu aues auiario, vel pisces stagno, vel lacu, quibus quasi carcere, coercentur animalia, quibus

Y §. emancipati insti. de hæred. qualita. l. 1. ff. vnde liberi, l. 1. quis ordo in bonorum possess. seruetur, §. sunt autem iust. de bonorum possessio.

Z l. 1. §. adipiscimur, l. post fideri. l. quemadmodum, ff. de acquir. possess.

A §. feræ, §. singulorum, de rerum diuisio. l. quod in litore, ff. de adquirend. rerum domin. l. 1. in prin. ff. de adquir. possess. Aymon. cons. 518. nu. 18. & 643. nu. 2. Menoch. cons. 298. num 19. Bertazol. cons. 21. nu. 44. Franch. decis. 158. n. 1. Fachine. lib. 1. contro. c. 1. vers. atq; ita, Petr. Vinsseldi. in commen. ad tit. de iniur. & dam. dat. cap. 4. q. 4. conclus. 3. cum seq. pag. 283.

B §. plane qui alienum insit. de rerum diuisio. l. diuus, ff de seruit. rustic. l. 3. §. 1. de adquir. rerum domin.

C l. ea lege, vbi glos. 2. C. de condict. ob caus. l. in laqueum, de adquir. rerū domin. Sixtin. de Regali. cap. 18. num. 24. Roland cons. 9. num. 19. & seqūē. lib. 2. Marc. decis. 530. numer. 14. par. 1. Casaneus in consuetud. Burgun. rubr. 13. §. 7. num. 5. Suarez receptar. senten. verb. venator.

D Iosephus Ludouicus, conclusione 71. numero 39.

quibus natura, cœlum, aquam, ac terram assignauerat, quo casu furtum per subripientem cõmittitur, *e* piscationes enim, aucupia, & venationes, eiusdem esse iuris & conditionis censentur. At tamen in publicis locis, regulariter venationes, & piscationes prohiberi non possunt. *f* Ita vt dixerit I. C. *g* iniuriarum agi posse, aduersus eos qui in publicis venari, piscarive prohibent; nisi is Princeps supremus sit, vel ex Principis supremi priuilegio, in quem omnia publica, lege Regia fuerunt translata, aut ex causa recreationis ipsius Principis, aut alia publica, talis naturalis piscandi, & venandi, ac aucupandi facultas fuerit restricta & limitata. *h* Vt in Aragonia, vbi per foros Regni, *i* reperitur piscatio, aucupium, & venatio, quo ad certos pisces, aues, seu feras, certo tempore, certisve instrumentis prohibita: & multis, ex priuilegijs Regum concessum est, vt illis solis, liceat in certa parte fluminis Iberi, quod publicum est, piscari, *k* & alios prohibere posse; quod absquè priuilegio, nulli priuato concessum censebimus, nisi hoc ius prohibendi, legitima præscritione

E l item si fundi, § aucupiorum, ff. de vsufruct. l. funes, § pisces, & ibi glos. & Bart. ff. de action. emp. Guido Papa decis. 91. num. 4, & 5. Ca sane. inconsuetu. Burgund. rub. 13. §. 2. nu. 22. & §. 7. num. 5. & Sixtin. d. cap 18 num. 28. & Vinsfeldius vbi supr. concluf. 15.

F Gramati. decis. 67. numer. 9. Roland. consil. 9. num. 10. & consil. 22. numer. 27. volu. 2. Scapus in tractat. de iur. non scripto, lib. 2. cap. 33. Marc. decis. 529. num. 14. lib. 1. & decis. 531. num. 14. Guid. decis. 514. Auenda. de exequen. mandat. 1. p. cap 2 num. 11. & 12. Salon de pace consil. 16. num 21. Boher. decis. 351. Rippa in l. qnominus, num. 133. ff. de fluminibus, Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 18. num. 15. & sequen. Cabedo 1. par. decis. 95. & 2 par. decis. 89. per tot. Honded. cons. 100 num. 13. volu. 2. Cancer varia. lib. 2. cap. 2. a nu. 75. cum sequen. Gutierrez canon. quæst. lib. 2. cap. 27.

G l. iniuriarum 13 § fin. ff. de iniur. d. §. aucupiorum, & l. vsumfructuarium, in prin. ff. de vsufr. Camil. Borrel. de Reg Cathol. præstan. cap. 24. per totum.

H Soto lib. 4. de iust. & iur. quæst. 6. art. 4. colu. penult. Iacob. Rebuf. in l. vnica, C. de venat. Ferr. Decian. respons. 22. num. 22. volum 4. & respons. 123. num. 92. volum. 3 Rossenthal. controuers. feudal, tom. 1. capit. 5. concluf. 94. pag. 167. § nemo retia. vbi Doctor. tit. de pac. tenend. Couarru. in dicta regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 1, glos. in cap qui venatoribus 86, distinctione, Medina de restitutione, quæstio. 12. Soto de iustitia & iure lib. 4. quæst. 6. art. 4. vers. pari ferme, Boher. in consuetu. Bituricen. tit. de consuet. Prædior. §. 5. Benedict. in dict. cap. Rainutius, verb. & vxorem, num. 869. Calaneus in consuetud. Burgun. rubr. 13 § 7 Gramat. decis. 67. Natta consil. 375 & consil. 522. num. 7. & 23. & cons. 604. num. 2. Surdus consil. 313. num. 104 Gutierrez Canonic lib. 2. quæst. 218. a num. 1. cum sequen. Aymon. consil. 317. & de antiquit. tempor. 4. par. §. materia ista, num. 79. & sequen. Bouadil. in politic lib. 2. cap. 16. num. 138. Anton. de Petra de potestate Princip. cap. 7. per tot. specialem 169. Ioannes Azor institut. moral. part. 3. lib. 5. cap. 16. pag. 323. & sequen. Leonard. Lessius de iustit. & iure lib. 2. capit. 5. dubitatione 7. pag. 46. Fernand. Rebellus de obligat. iustitiæ, 1. par. lib. 1. quæst. 14. sect. 2. num 6. & 7. pag. 80. Vinsfeldius in d. cap. 4 q. 4. conclu. 7 & 8. pag. 289 & seq. Andres Fachineus controuers. iur. lib. 1. c. 1, Greueus ad Gail lib. 2. concl. 69. nu. 4. Tiraqu. de nobilita. c. 37. sub num. 150.

I For. fin. tit de venator. for. vnic. tit. de venator. lepor. & perdic. for. 1. & 2. tit. de la prohibicion y vieda de las caças.

K l. si quisquam, ff de diuers. & tempor. prescrip. Rippa in l. 1. numer. 12. ff. de interdict. concordans cum l. final. in fine principij, ff. de vsucapio. Ioannes Faber in §. flumina instituta. de rerum diuisio. Natta consil. 522. numer. 23. Glossa in l. venditor, ff. commun prædior. Couarru. in regula peccatum, 2. par. §. 8. num. 10. Medicis in tractat. de venatio. & piscatio. & aucupio, par. 1. quæst. 28. & par. 2. quæst. 26. Ruin. consil. 28. num. 1. volum. 1.

ptione acquisierit, *l* quæ tum demum currere incipiet (cũ hæc merę facultatis naturalis sint) quando prohibitus, post prohibitionẽ *m* iudicialiter, vel extraiudicialiter factam, prohibitioni acquieuerit, quia vt inquit Bald. *n* iura negatiua pręscribuntur contra patientes prohibitos, non contra patientes tantum, & eo casu, non solum præscribet ius prohibendi contra talem prohibitum, sed generaliter contra vniuersitatem, cuius ille priuatus, pars est, quia turbato vno ciue, tota ciuitas turbata intelligitur, quando animo acquirendi ius in vniuersum, est facta prohibitio. Si vero vniuersitas, per alios vicinos, quam per prohibitos, perseueraverit in venando, etiam in articulo possessorio obtinebit. *o* Quia dicitur resistere prohibitioni, & non amittere ius, ex tali prohibitione, cui factis non acquieuit, sed naturalem libertatem venandi, & piscandi, quæ fauorabilis est, & facilius conseruatur, quam amittitur, *p* conseruare voluisse. In qua (vt diximus) manserunt reliquiæ, illius primęui iuris naturalis, quo omnia erant communia, quod postea gentes, naturali illa ratione ductæ, quod communio rerum discordias pareret, quibus, diu humana societas conseruari non poterat, quæ, potius pace, & concordia ciuium tuetur. Et ideo dominia rerum † inter se diuisserunt, *q* publicę vtilitatis causa, quia magis quis solicitus est ad curandum propria, quam ad curandum communia. Exindequè quia distinctis dominijs, ordinatius humanum genus regitur, iam hodie vnicuiquè dicere licet, hoc meum, hoc tuum, demptis ijs rebus, in quibus mansit communio, vt in aere, aqua profluente, mari, *r* & eius littoribus, quæ I. C. *s* alibi publi

19

L Rippa in l. quominus, num. 133. ff. de flumin. & in cap. cum Ecclesia Sutrina. num. 51. de cau. possessio. & proprie. Padil. in l. si quas actiones, num. 20. C. de seruit. & aqua. Xuarez allegatione 16. & Casane. vbi supra, §. 7. nu. 4. Doctor. in tit. quæ sint regalia, vers. piscationem, Cancer variar. resolutio. lib. 2. cap 2. a nu. 75. cum sequen. Tiraquel. de nobilita. cap. 37 num. 150. Iaf. in l. ex hoc iure, nu. 27. de de iust. & iure, Iul. Ferret. in tractat. de re nauali, lib 12. num. 23. Marta de iurisdict 1. p. cap. 23. nu. 25. & 4. par. centur. 1. casu 57. num 3. & seq

M Iaff in d l. quominus, num. 155. & Rip a nu. 14. Brun. cons. 56 num. 6. Aymon consil. 111. num. 22. Alexand. cons. 194. nu. 7. lib. 2. Roland. consil. 97. num. 7. lib 3. & consil. 52 num. 21. & 22. & cons. 21 num. 13. & sequen. lib. 2. Balb. de prescrip. 4 p. 5. partis principalis, q 5. nu. 2. Aymon in d. §. materia ista, num 98. Thesaur. decis. 26. vel 61. num. 1. & 2 Sixt in de regalib. lib. 2. c. 3. num. 55. cum multis sequent. Natta consil. 325. Cancer 2. par. variar. cap. 2 num. 97. & 3. par. cap. 4 num. 139. & 145. Guido Papa decis. 631. nu. 13. facit tex. in l. quæro, ff. de iur. patronat. Glos. & Doctor. in l. qui luminibus, ff de seruit. vrban. Rossenthal. controuers. feudal.

tom. 1. cap 5. conclus. 24. num. 2. pag. 128. & conclus. 25. & 27.

N In cons. 439. num. 12. vol. 3. O Aymon cons. 643. num. 5. & cons. 658. num. 5. Menoch de arbitrar. cas. 160. num. 11. Rippa in d. c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 51. & in d l. quominus, nu. 133. Roland. cons. 9. num. 15. & 16. vol. 2.

P Couarru. in d. regul. peccatum. 2. p. §. 8. nu. 1. Aymon. cons. 518. num. 18. Natta. cons. 375. Padil in l per agrum nu. 6. C. de seruit. Menoch. de arbitr. centur. 5. cas. 413. Corduba in casibus conscien. q. 119. & 120 Xuarez d. allegat. 16. Menchaca de successionum creatione, §. 17. num. 12.

Q Caietan. 2. 2. q. 66. art. 2. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 3. art. 1. concl. 3. & alij plures relati per Grego. Sayrum in claui Regia, lib. 9. cap. 8. num. 15.

R Iaff. in d. l. ex hoc iure nu. 26. & 27. Cepol. de seruit. rustic. cap. 26. S l littora, ff. nequid in loco publi. Forcatu. in Neciomancia dialog. 84. num. 6. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. c. 10. per tot.

T Iboni

puli Romani esse tradit. Ideoquè publica pluribus in locis appellat, *t* quia publica dicuntur, quasi populica, quæ populus, in principem, lege Regia transtulit. Sed non in specie earum rerum, quæ ad ærarium pertinebant, ac veluti in patrimonio popul. Roman. *u* habebantur, vt vectigalia pecuniæ, & agri publici, sed eorum, quæ publicis vsibus, & commodis seruiebant, nullo ex ijs in ærarium fructu, nulla negociatione, aut comertio instituto; qualia erant Romæ Theatra, fora, basilicæ, campus Marcius, ad quam speciem pertinent littora, *v* quæ ideo communia dicuntur, quia populi Romani Imperio prope in vniuersum orbem aucto, eodem fere numero haberi cępta sunt communia, & publica, quæ per legem Regiam in Imperatores translata diximus: Non quoad proprietatem, sed verius, quo ad iurisdictionem, protectionem, & defensionem *y* tantum. Vnde minus recte aliqui *z* ex nostris, nullum inter mare, & eius littora, ac flumen publicum, esse constituendum discrimen tradunt. Sed littorum sicut & maris, vsus, & iurisdictio, aliquibus priuatim competit, *a* vt Venetis Adriaticum, Genuensibus Liguricum (cũ Liguriæ caput sit Genua) *b* Romanis Thirrenum, Græcis Iobium, & Egeum, Gallis Narbonense, Hispanis Indicum Occidentale, & Orientale. Ex quo forte † pro 21
hibere potest D. noster Rex *c* nauigationem illius maris, prohibendo ex aliqua iusta causa, ne aliqui in portu admittantur, cum portus, licet quo ad vsum sint publici, tamen lege Regia in dominium Regis fuerunt translati, & inter regalia supra connumerauimus. *d* Sed in Mediterraneo, † illius censetur esse pars maris propinqui, 22
cuius sunt loca Mediterranea viciniora (quod intellige)
si is

T l. bona ciuitatis vbi Alciat. de verborum signif. l. 2. §. deinde, & §. nouissime, ff. de origine iur. l. Aristo. ff. de rerum diuisio. l. littus, de verb. significa. l. quamuis de adquir. rer. domin. l. flumina, ff. de flumin. l. quædam de rer. diuisio. §. flumina instit. eod. cum concordãtibus, per Borrel. de Reg. Catholi. præstan. cap. 8, nu. 11. Cabedo p. 2. decis. 16. nu. 1.

V l. 1. §. hoc interdicto, ff. nequid in loc. publi. l. sed Celsus, ff. de contrah. emptio. Eginar Varo in commentar. ad legem primam, ff quod cuiusq; vniuersit. vers. & horum quędam sunt, Cabedo p. 2. de cis. 18. num. 1. & sequen. 5.

X l quod in littore de adquir. rer. domi. l. fina. ff. de vsucapio. §. Item capilli instit. de rer. diuisio. & Cabedo part. 2. decis. 48.

Y Sixtin. de regalib. lib. 2 cap. 3. nul. 98. Roffentha. tom. 1 cap. 5. conclus. 31. 32. pag. 131. Viuius decis. 344. num. 1. Peregrin. de iur fisc. lib. 1. tit. 1. numer. 17. Glos. in §. & quidem, & in §. littorum, vbi Angel. & Faber. de de rerum diuisio. & in d. l. littora, ff. nequid in loc. publi. Marsil. in l. fin. nu. 180. ff. de iurisdictio. omni iudic.

Z Cacheran. decis. 155. num. 18. Ferrat. Montan. de feud. lib. 5. cap. 7. vers. tametsi ius piscandi.

A Anto. Vaca in l. 2. ff. de rer. diuis. Matheacius lib. 1. de vi & ratione iur. cap. 36. num. 11. & 14. Glos. territorio in cap. vbi periculum de electio. in 6. cap. ex literis ad fin. de probat. & in cap. accedens el 2. ad fin. vt lite non contesta. Xuarez d. allegat. 17. Matio. Freccia. de sub feud. lib. 2. tit. quis dicatur, Marchio num. 4. & 5. fol. 119.

B Marta de iurisdict. 1. par. cap. 23. num. 81.

C Cabedo p. 2. decis. 47 cap. vnic. tit. quæ sint regalia, l. portus, ff. de verborum significat. l. 1. §. statio, ff. de flumini. d. §. flumina, l. nemo. §. fina. de rerum diuisio. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 4. Cabedo decis. 46, nu. 6 par. 2. Borrel. de Reg. Cathol. præstan. cap. 9. per totum.

D Petrus Gregor. de republi. lib. 9. cap. 1. num. 27. & sintagma. iur. lib. 3. p. 1. c. 14. num. 7.

E l. ven

Princeps ſupremus ſit: *e* ſecus ſi eſſet dominus inferior alicuius caſtri, vel loci.

23 Secundò, cõmunio rerum conſeruatur † exiſtenti in extrema neceſſitate, cum abſque iuris naturalis leſſione, ſibi poſſit recipere, *f* quatenus tali extremæ neceſſitati ſuccurratur; imò quilibet tenetur, exiſtenti in tali neceſſitate opem præſtare, & ſuccurrere,; *g* quod ſi noluerit, denunciatione Euangelica cogi poterit. Sed verius exiſtimo, tali caſu, non aufferri ab eo, cui res ablata eſt, dominium quod in ea habebat, ſed tantum concedi exiſtenti in extrema neceſſitate eius rei legitimum vſum, cum onere, quod ſi illi ad pinguiorem venerit fortunam, teneatur ęſtimationem eius rei, domino reſtituere.

24 Tertiò, cõmunis omnium libertas, † iuris naturalis dicitur, quam etiam ſeruus bello captus non amittit: quia cum libertas *h* ſit naturalis facultas, eius quod cuique facere libet, niſi vi, aut lege prohibeatur, cum à lege tollatur ſeruo facultas recedendi à domino, & imponatur ei neceſſitas ſeruiendi, obediendiq́ue ei, non amiſſit naturalẽ libertatem, *i* ex eo, quod captus, vt nõ occidatur, ſeruetur ad ſeruiendũ: ſed actus ciuiles, actiuè

25 & paſsiuè, ſũt illi ita à lege interdicti, vt quod attinet † ad ius ciuile, in eſſe ciuili & politico, *k* ſerui pro nullis habeãtur: ſed quod attinet ad ius naturale, *l* comunẽ cum cęteris retinẽt cõditionẽ ita quod actiuè, & paſsiuè naturaliter obligẽtur, antidoraliq́; vinculo, & obligatione maneãt ligati: ſi enim ferę eam videtur agnoſcere, vt cõpertum

B l. venditor, ff. cõmun. prædiorum Mattheatius vbi proxime lib. 1. cap. 36 & Borrellus cap. 46. nume. 233. & 234. Garcia de expenſis, cap. 21. n. 34. & 35. Bart. poſt gloſſ in l. ſane ſi maris, ff. de iniur. Belluga in ſpecul. Princi, rubri. 30. Cancer 1. par. variat. cap. 13. num. 236. Raudenſ. deciſione 8. nume. 2.

F gloſ. fame, in cap. diſcipulos. de conſecrat. diſtinctio. 5. c. paſce, 86. diſtinctio. cap. ſi quis propter neceſsitatẽ, de furt. Villadiego in politi. c. 5. §. 17. num. 73. Viuius deciſ. 323. num 1. & ſequ. 8, per tot. Caſane. in catha lo. glorię mundi, par 12. conſideratio. 36. verſ. Secundo modo. & in conſuetud. Burgund. rubri 1. §. 5. gloſ. penult. nume. 15. verſic. Primus ergo caſus. Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 66. artic. 7. & quęſtione 32 artic. 7. Ayala de iure belli, lib. 2. cap. 5. nu. 8. Couarru. lib. 3. variar. c. 14 n. 5. & in regu. peccatũ, p. 2. §. 1. nu. 3. late Petrus Roicius deciſio. Lituanica, 3. num. 193. & ſequen. 286. & ſequenti, & 305. cum ſequen. Joſephus Gõçalez variar. quæſtionum, cap. 38. num. 44. Medicis de caſibus fortuitis, 2. p. quæſt. 4. num. 21. Camillus Gallin. de verbor. ſignific. lib. 10. cap. 28. num. 21. &

22. gloſſ. neceſsitatem, in cap. quoniam, 48. diſtinct. Sayrus in claui regia, lib. 9. cap. 14. nume. 18. & ſeq.

G gloſſ. eſurientium, in c. ſicut, 47. diſtinct. plures referens Petrus Cenedo in ſuis collectan. 1. par. collectan. 27. num. 1. Roicius vbi ſupra, num. 296. Cordub. de Lara in l. ſi quis à liberis, §. etſi impubes, nume. 37. ff. de liber. agnoſcend. Anton. de Sola in conſtitution. Sabaud. tom. 2 titu. de edict. annonæ. gloſſ. 9 num. 6. Pegadus in l. inter cętera, 2. par. §. 3. num. 7. & ſequen. de liber. & poſthum.

H l. libertas, ff. de ijs qui ſunt ſui.

I Angelus Mattheac. lib. 1. de via, & ratione iur. cap. 23. numer. 18. & 23. in quo cauendus eſt Cerdan Tallada en ſu verdadero gouierno, cap. 1. fol. 23. pag. 2. ibi, Y de la potencia del alma. & in verſiloquio, c. 4. §: 3. pag. 55.

K l. quod attinet, ff. de regul. iur. Corraſ. in l. frater à fratre, num 40. & ſequ. ff. de condicti. indebit. Tiraquel. de nobilit. cap. 6. num 4. Vacon. declaratio. 10. 12. 18. lib. 1.

L l. ſi is cum quo, 11. l. naturaliter, 13. l. ſed quod, 64. ff. de condictio. indebi. l. ſerui, 13. ff. de action. & obligation. Connanus in commenta. iuris ciuilis, libro 2. c. 3. l. ſed etſi lege, 28. §. conſuluit. & ibi notata, ff. de petitio. hæredit. & quæ notantur in l. Attilius regulus. ff. de donat.

tum est Romę, *m* in illo seruo Adrodo, cui Leo, quasi recepti beneficij memor, gratulari visus est, quanto magis admitenda erit in seruo, qui ratione præditus est; & ideo †tot sunt in donatione remuneratoria *n* singulari 26
ter diposita, sola autem obligatio antidoralis, seruicia facta, vel obsequia præstita, ad quę donatarius tenebatur, non reddunt donationē remuneratoriā, sed pura & mera donatio ac liberalitas manet. *o* Ex quā ratione Imperator † respōdit, *p* quod cum nolle, & velle pertineāt 27
ad naturalē facultatem, possit seruus domino iubēte (& vt addit Accurs.), etiā eo excoriante, nolle adire: qua etiā ratione, matrimoniū cōtrahere *q* ei est cōcessum, eademque ratione euenit, vt seruus in fuga constitutus, neque donari, neque vendi possit, quia in specie libertatis est, sicut fera, quæ ad pristinam libertatem rediisse cēsetur, postquam potestatem nostram euasit. Quę omnia, & ad deportatum, *r* & bannitum extendi possunt; qui & ciuitatem, & libertatem simul amisserunt, sed nō communem illam hominum libertatem, iure naturali primęuo inductam, super qua non est vlla humana potestas.

Quartò, fidei obseruantia, est de iure † naturali *s*: 28
nam inter mundi fluctuantes procellas, nunquam se humana fragilitas contineret, si nostris actibus, firmitas, & fides non adesset: hæc enim fides, inter socios amicitiam seruat; hęc dominis, pura mente famulatur; hęc supernæ maiestati, reuerentiam piæ credulitatis impendit; ac denique, omne quod viuitur, incommutabilis fidei est, quę cordi est similis, quod tantillum vulneratum, extinguitur: atque ita graue hominibus excidium est fidem fallere, fallitur autem, quando aliter dicitur, & aliter fit: vnde ethimologia eius sumpta, *t* quasi fiat dictum, aliàs sine operibus mortua est. *u* Si enim interrogaris, si credis, & respōdeas, credo; dicam tibi, fac igitur quod dicis, & fidem seruabis. Hæc enim (vt inquit Tulius *x*) fundamentum est iustitię, & quia tenaciter à Romanis seruata fuit, omnes propè gentes sunt dominati, cùm nulla res vehementius

Rempu-

M Aulus Gelius lib 5. noctium Atticarum, cap. 14. Tapia de vera hominis nobilitate, pag. 198. colum. 2. versic. Nam si nulla bellua. Casaneus in catalogo glor. mundi. p. 12. consideratio, 53. p. 288, colu. 1.

N Ias. in l. si non sortem, § libertus, ff. de condict. indebi. Camillus in addition. ad Bellugam. in rubri. 9. verbo, Benemeritis.

O Ripa in l. fin. quæst 14. in fin. de reuocand. donation. Bald. & moderni in l filio, C. familię herciscū dæ. Ias. in l. si donatione, num. 3. C. de collatio. Ioānes Franciscus a Ponte consil. 59. num. 15. & sequen

P in l. 3. vbi gloss. potuit, C. de hæredib us instituendis.

Q c. 1. de coniu. seruor.

R l. 1. §. fin ff. de bonorum possess. contra tabul. Doctores in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthu. l. cum pater, §. hæreditatem, de legat. 2. l. ex facto, §. si quis rogatus, ff. ad Trebelli.

S l. 1. de pact. l. naturales, 9. ff. de action. & obligat. l. Stichum, 95. §. naturalis, ff. de solut. l. cum amplius, §. is natura. de regu. iur.

T post Ciceronem tradit Federic. Scot. in commentar. ad legem 1. num. 216 ff. si cert. petat.

V epistol. B. Iacobi, c 2.

X Cicero 1. & 3. offici. Iustus Lipsius ciuil doctr. lib. 2. cap. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 8 nume. 4. & 5. Cermenatus in rapsodia, cap. 32. per tot. & versic. At longe diuersus mos Romanis, Antonius Clarus Siluius in leges Regias, cap. 4. pagi. 71.

rempublicam contineat, quàm fides; licet ei, alia duo ad
dat Valerius Maximus, scilicet sanum consilium, & se-
cretum; sed omnibus rebus fidem prætulerunt. Ideoque
29 apud eos, in eam frangentes, † neque promissa creditori
bus seruantes, illa grauissima lex profluxit, y æris con-
fessi, ne fides à debitoribus violaretur, qua, authoritate
prętoris, debitor creditori si tribus cõtinuis nũdinis in-
tra sexaginta dies nõ reperiretur, qui pro eo solueret, ad
dicebatur, & cadauer perfidi debitoris, creditoribus lace
rãdũ tribuebatur, quod & in mercatoribus fallitis, statui
posse, tradit Baldus. z Ex qua etiam ratione, olim in no-
stro regno, a tam ignominiosis fori solemnitatibus ces-
sio bonorum fiebat, à debitoribus, qui soluendo non e-
30 rant: tantopere autem fides seruanda est, † vt etiam ho-
sti, b ex parte sua fidem non frangẽti, seruari debeat: cu
ius rei inter alia adest exemplum Attilij reguli, c qui vt
fidem præstitam seruaret, sui periculum cõtemnens ami
corumque monitis nõ assistens, Carthaginem fuit reuer
sus, quod an facere teneretur, & iuste, ac prudenter fece
rit, multi dubitarunt. Ex quo verissimo iuris naturalis
principio, deduxit Isidorus, d depositæ rei, vel cõmen
31 datę pecuniæ restitutionem † iuris esse naturalis: quod
exempli causa, ab Isidoro fuit traditũ, cum multo ante
quàm pecunia cuderetur, fidei seruandæ adesset necessi
tas, nisi ab eo sumatur pecunia, e pro omni specie, quę il
la cõparari potest; sed quia in nullo magis fides seruãda
est, quàm in deposito: ideo depositi exemplum adduxit, cui non solum regulari, f multa sunt à iure priuilegia

Y Ioannes Baptista Mar-
thesano in tractat. co-
mission. 1. par. de comis-
sion super dilatione mo-
ratoria, cap. 1. num. 1. Mat-
theacius vbi supra lib. 1.
cap. 25. titu. de re iudica.
& cap. 26. nume. 5. & 6.
Petrus Pechius in tractat.
de iur. fisten. cap. 2. nu-
me. 3. Baeça de inope de-
bitore, cap. 1. num. 57. &
58. Cæsar Baroni, tom. 1
annali. Christi, 33. pagi-
na 134. Couarru. lib. 2. va-
riarum, cap. 1 num 1. Co-
nanus in commenta lib 4
cap. 14. num. 8. & 9. pa-
gi. 427 & 428. Budeus in
annotatio. ad leg. qui fun
dum, 1. par. pag. 571. ver-
sic. Addictorum. ff. de con
trahenda emptio. Alexan.
ab Alexand. dierum ge-
nial. lib. 6. cap. 10. versic.
Quod si inconfessum, pa-
gi. 895. vbi annotatio Ti
raquelli. Azor institut.
moral. 2. par. lib. 2. cap. 32
in princip. pag. 222.
Z in dicta l. fin. colum. 1.
ff. qui bon. ceder. poss. Xua
rez in titu. de los gouier-
nos, in principio, n. 21. C
Natta consil. 361. num. 7.
par. 2.
A for. vni. titu. de cessio
ne bonorum, Couarru.
vbi supra num 5, & Bae-
ça de inope debitore,
cap. 2. nume. 7. & 8. Me-
nochius de arbitrariis,
casu 187. Rolandus a Va-
lle consil. 7. num. 10 cum
sequent. volum. 2. * Et

his diebus fuerunt aliquæ firmæ prouisæ, ne admittatur cessio nisi cum prædicta ignominiosa solemnitate forali.

B l. nam & serbius, ff. de negotiis gestis, cap. nolli, 23. quæstione 1. plura cumulans pater Petrus de Ribadeneyra en su institucion del Principe christiano, lib. 2. cap. 15. cum duobus sequentibus, Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicorum, lib. 2. cap. 11. cum tribus sequentibus, & in notis ad stratexicum Onosandri, cap. 38. §. vnico, pagina 146. Couarru. de sponsalib. 2. par. cap. 3. §. 4. num. 13. & 14. Molina tom. 1. de iustitia, tract. 3. disputatio. 111. in princip. pag. 648. Balthasar Ayala de disciplin. militar. lib. 1. cap. 6. á num. 1. cum sequentibus, plura adducens Iustus Lipsius lib. 2. politic. cap. 14.

C l. post liminij ius, in fin. ff. de captiu. Guilielmus Benedictus in cap. Raimutius, verbo, Testamentum, el 3. num. 44. Casaneo in cathalo. 5. par consideratione 14. versic. Vtilitatem. & consideratione 13. versic. Parmenoni Petrus Erodius rer. iudic. lib. 3. titu. 5. cap. 12. & 14.

D in cap ius naturale 1. dist. E l. pecuniæ, 178. ff. de verborum significatione, l. 1. §. fin. & l. 2. ff. de calumniato. F l. penultima, C. depositi.

legia conceſſa, ſed etiam irregulari; g in quo non obligatur depoſitarius ad reſtituendum eam dem rem, in jis reb⁹, quæ functionē recipiunt in genere ſuo, ſed ad reſtituendū tātumdem in genere, quantū quisq; cōfeſſus eſt ſub depoſito recepiſſe; & hoc caſu depoſitarius dominus fit quantitatis, ſeu ſpeciei depoſitæ, atq; ita in ſuū vſum conuertere poteſt; quod non procedit in depoſitario regulari, in quē neque dominiū, neq; poſſeſſio tāsfertur: licet aliqui h ex noſtris, depoſitis irregularibus, ſeu cōfeſſatis, quia impropria, & abuſiua ſunt, negauerint priuilegia veri & regularis depoſiti competere: attamen in noſtro regno vbi ſtatur † cartę, i & in quo non habet locum exceptio non numeratæ K pecunię, neque confeſſio inſtrumentalis viciatur, l ex deffectu quod nō ſit in illa, cauſa expreſſa, nemo dubitare poteſt quin inſtrumenta comandæ gaudeant omnibus priuilegiis veri, & regularis depoſiti: nam licet irregularia, tamen depoſita ſunt, m quod ſufficit vt non ſolum confitēti, † ſed etiam aliis creditoribus prę iudicent, ſicut in dote confeſſata plures tradiderunt. n Ex eo enim quód irregularia ſint, non dicentur ficta & ſimulata, licet ab aliis contractibus originē duxerint, & in depoſita fuerint tradu&ta: ex eo, vt debita facilius exigantur, o quemadmodum in ſtipulationem, quia omnium iuris ciuilis firmiſsimus eſt contractus, ſæpiſsime alij contractus conuertuntur, nec ex eo aliqua fictio, ſeu ſimulatio dicetur interuenire. p

32

Secundó, ex eodem principio ſequitur † adulteriū, natura eſſe turpe, q quia violat fidei obſeruantiam, quæ maxime, & prę cipuè r in matrimonio inter coniuges requi-

33

34

G de quo in l. Lucius, & in l. dies ſponſalioru m, ff. depoſiti, l. in naue ſaupheli, ad medium, & locat. gloſſ. fin. in l. 3. C. depoſit. Rolandus conſil. 17. num. 6. vſque ad finem, volum. 1. Theſaurus deciſion. Pedemonta. 16. num. 8 cum concordantib. per Barboſam in l. diuortio, §. ob donationes, num. 14. & in l. ſi mora, 10. num. 83. & 84. ff. ſoluto matrimonio, Caſtrenſ. conſil. 10. nume. 1. lib. 2.

H Bald. conſil. 332. lib. 3. Socinus conſilio 143. nume. 13. lib. 1. Cagnolus in l. contractus, nume. 16. ff. de regul. iur. Rolandus d. conſi. 17. in principio, lib. 1. Tiraquellus de retract. conuentio. § 4. gloſſa 6. num. 14. Hippoli. ſingula. 115. laſ. in l. duobus colum. pennltima, de iure iurando, in princip.

I obſeruant. item iudex, & obſeruant. item nota, quod propterea, de fide inſtrument. obſeruan. 1. de equo vulnerato. l. Męuia, ff. de hęredib. inſtituē. Et dicemus latius Deo duce in Scholiis ad dictas obſeruantias.

k obſeruan. item exceptio, de probat. facien. cum cart.

L obſerua. penult. titu. de confeſ. Menoch. conſil. 1. n. 237. & 238. vol. 1.

M Paul. Caſtrēſ. in d. l. Lucius, Decius in d. l. certi condictio, §. fin. ff. ſi cert. petat. Bald. in l. in cōtractibus, § 1 n. 2 C. non numerata pecunia. Angel. in § præterea, n. 4. Inſtitu. de obligat. quæ ex contrah. Natta conſi. 438. num. 7. Roland. conſil. 17 num. 6. volu. 1. & facit tex. in l. ſi hominem, § quoties, ff. depoſiti.

N Aym. conſi. 40. num. 6. volum. 1. Afflict. deciſ. 402. ſequens opinionem Bartoli in l. aſſiduis, C. qui potior. Roland. conſ. 20. num. 13 & 14. volu. 4. Alexand. conſ. 97. num. 2. lib. 7. beroius conſ. 48. num. 9.

O Bart. in dicta l. Lucius, la 2. cum concordantibus per Deci. in d. l. certi condictio. §§. fin. n. 2. Alexander conſi. 28. num. 13. lib. 5. Mandellus conſil. 3. num. 12. & Natta dicto conſilio 438. num. 5.

P l. ſi ex pretio, C. ſi cert. petat. l. ſi non ſinguli, l. cum enim, ff. de nouat. notat Cagnolus in l. ſingularia, num. 192 ff. ſi cert. petat.

Q l. probrum, de verborum ſignificatione, cum pluribus congeſtis per Menochium, centuria 5. caſu 419. num. 2. & ſequentibus.

R cap. fin. de condit. appoſit. cap. ſolet, cap. aliquando, 32. quæſt. 2.

requiritur, & est necessaria. Vnde cauendum est à Petra *f* asserente, adulterium iure naturali primæuo esse incognitum.

Tertió, ex eodem principio sequitur, quod cum plenitudo potestatis non extendatur ad ius naturale, vt supra diximus, & frangere fidē, violareq; contractū initū
35 iure naturali repugnet, *t* nō debebit † Princeps » quātūuis supremus, etiam de plenitudine potestatis, cōtraue nire fidei à se præstitæ, conuentioniq́ue cū subdito initę, si enim ęqualitas in contractibus non seruaretur, non inueniretur, qui cum Principe vellet cōtrahere, & homi num consortio priuaretur, essetq; (vt inquit Bal. *x*) quasi exul, qui est omnium Præsul; quod ei valde graue esset, ideoq; nulla potestatis plenitudine, ab obseruatione fidei semel prędstitę, qua, nihil ęque, in eo præfulgere debet, eximi valet, cum eius simplex promissū, sanctius debeat esse quouis aliorum iureiurādo: *y* & ideo omnes
36 Principū conuentiones, † & iudicia, *z* sunt bonę fidei, cum turpe sit, aliquē, sub eorū fide, & authoritate decipi, & in extremū malorum perueniretur, si inde dāna; & iniurię venirēr, vnde auxilia *a* sperantur; vnde eueniūt, vt
37 omnes tam ecclesiastici, † quàm seculares, ad obseruationē saluegardiæ regiæ, seu guiditici, *b* sint astricti: si enim priuato, non licet, contra factum, & promissum
38 proprium venire; quanto magis indecens † erit Principi, sibi ipsi contradicere, & fidem fallere: imò vt respondit *c* Franciscus Galliarum Rex, magnatibus, in aurem suadentibus, vt cum perfidiæ nota, Carolum Quintum Imperatorem, & Regem nostrum, quē Lutetiæ, qua decuit magnificentia, & fide, hospitem excepit,

S de potestat. Principis, c.24.n.158.pag.375.
T l.1.ff.de pact l.1.de cōstit.pecu.§.per traditionē Insti.de rer.diuisio.Marc. Mantua dialog. 22. lib.2. Alexan.cōs.101.lib.1.Lelius Zechi.de Princi.lib.1 c.6.n.13.
V Bal.Paul.& alij in l.dignavox,C.de legibus.DD. cōmuniter per text. ibi, vbi Deci.2.lectu.in c.1.de probat, l.de cōtractu, C. de rescind.vendi.l.Cęsar, vbi Bal. ff. de publican. Xuarex allegatio.9.n.1 & 33.& allegati.10. num.2. Paul.in l.penult C.de donat.inter vir.& cons.217 n.5,vers.His nō obstantibus,p.1.Deci.cons.48.colum 3.&cons.286.col.penult.& cons.152.n.11. & cons.689.n.7.8.15.&cōsil.410.n.12. & cons.528 &cons.600. Paris.cons.11 n.50. volum.1. Alciat. regu.3.præsumpt.8 nu.6. Roman.consi.354.&consil.436,colu.penult.& fin. Roland.cons.1.lib.2.Alcia.cons.510.n.22.& consil.689.n.7.& cons.604. colum.2, Nicola.Festas.de stimo,& collect.4.p. c.4. num.43. & duobus sequētib.& 5,par. num.1. cum sequen. Bald. consil.327. num.2,volum.1.Ias. consil.1.vol.1. Ayala de iure belli,lib.1.c.7. nu,8. cum duob.seqq.Camill.Gallin. de verbor,signific.lib.10. c.29.n.10.Bursat.cons.16. n.45.& 46.cum seq.& cōsil.78.n.6. & seq. volu.1. Contra.in templ.omn.iud. lib.1.c.1.§.3. versic.Octauo infertur,per tot.Peregrin.de iure fisc.lib.6.titu.1,n.8. cum seq. Nauarr.de redditib.ecclesiast.q.1 monito 20.n.5.fol.150.colum.4. Dueñas regula 293, Boherius decisione 204. num.42.Cauedo par.2.decis.75. per tot.

X in l. Princeps,ff.de legib.& cons.327.n.2.volu.1. Y Surdus decis.234.n.9.& 10. & consi.419. ad fin.Menoch.cons.208.n.43.& 44.Bernard.Grebe.ad Gail.lib.2. conclus.59. num.25.

Z Ias.in l.ciuitas,num.8.ff.si cert.petat.& cons.233.vers.Nec obstat, colu.4.& 197. n.fin.volu.2.& in §. actiorum,vbi etiam Gomezius n.2 & 4.Instit.de actio.Surd.decis.18.num.10.Bald.de pace Constantiæ, §.si qua vero,num.1. Aymon consi.95.n.9.& 241.n.19. Ias.consi.227.col.1,volum.2.Boerius decis.265 Deci.in c.1.& ibi Beroi.n.15 2.de const.Cotta in memorabil. vers.Contractus factus.

A l.meminerint,C.vnde vi. B Oliba de iur. fisc.c.14.n.74.& sequentibus.

C Ioan à Chokier aphorismorum politicorum cap.12.exemplo 7.pag.144.

cepit, detineret: Absit, absit, inquit ille Rex christianissimus; quia etsi fides, toto orbe exulet, Regibus tamen tenendam esse, qui nullo metu, nulla pœna, nisi virtutis, & fidei reuerentia, vt eam præstet, cogi, astringique possūt. Et ita fuit etiam responsum, *d* à quodam Comite, suo assessori, sibi consulenti, vt nō obstante fide data, extractum ab Ecclesia retineret, & punjret; cui respondit: Tu alias leges, ego à fidei obseruandę ratione, legem didici. Reprobandi itaque sunt contrarium asserentes, quorum ossa (vt inquit Isernia) dissipet Deus, quia potius sunt adulatores, qui dum hominibus placere desiderāt, Deum offendunt, contra Apostolum dicentem:* *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Vnde, cum Princeps contrahit, aut aliquid promittit, licet ex tali contractu, & promissione (secundum † communem nostrorū Doctorum sententiam) *e* nō obligetur ciuiliter (quamuis non desint multi, *f* qui contrarium asserāt); vt cumque tamen sit, illud certum existimo, ita obligari, vt ea sola obligatio naturalis, producat actionem † efficacem, in eo qui ideo, quia supremus Princeps sub lege non est, sola solemnia de iure gentium, in eius contractu requirū tur, nec vlla alia opitulatione extrinseca indiget. *h* Nec etiam de plenitudine potestatis, legem † contractus tollere potest, licet enim (vt supra dixjmus) multi, eum legibus vniuersalibus solutum tradiderint: *i* attamen legibus priuatis, vt sunt contractus, nemo est, qui eum solutum contendat. Cum quando eum celebrat, Princeps, non Principis, *k* sed priuati, personam induit, cōmuniqué omnium hominum iure vtitur. †

39

40

D Garcia in repetit. l. cōuentionem, n. 15. ff. de pactis, Farinacius in praxi criminal. quæst. 29. n. 95. & q. 81. nu. 282. Couarru. variarum resol. lib. 1. c. 2. n. 16. in fin. Plaça in epitome delictorum, c. 37. n. 10 Anton. Gomez variarum, tom. 3. c. 12. n. 7. Cartar. in praxi interrogando reorum, lib. 2. c. 1. n. 45. Cyrillus in summa criminali, rubr. 2. § 3. n. 4.

E Deci. in dicto cap. 1. nume. 7. communem dicens de probat.

* ad Galat. 1. n. 10.

F Anto. Gomez lib. 2. variar. c. 1. n. 1. Padilla in l. interpositas, n. 37. C. de trāsactio. Ludou. Molin. tom 2 de iusti. disputati. 261. pagi. 51. verb. Vtrum autē

G d. l. Cęsar, d. l. ciuitas, vbi Bart. Deci. in d. cap. 1. n. 19. in fin. per tex. ibi Vasqui. cōtrouers. illustr. lib. 1 c. 3. n. 1. Paris. cōs. 2. n. 133. & 134. vol. 4. Roland. cōsil. 13. n. 59. & 60. & consil. 69. n. 15. & 17. volum. 3 Bardellonus consi. 22. nume. 33. & consi. 39. nu. 38. & 39. & consi. 75. num. 9. & 21. in 1.

H Ias. in d. l. ciuitas, nu 5. & cōs. 99. n. 2. vol. 1. Beroi. consi. 61. n. 34. in 1. Ruin consi. 99. nu. 2. & 11. in 1. Mandell. consi 553. nu. 9. Cephal. consil. 579. nu. 9. 12. & sequē. Bardellonus consi. 82. n. 22. & 23 in 1.

I l. donationes quas diuus, C. de donat. inter vir. d. l. Cæsar. & vtrobique Bart. & Doctores cum concordantibus per Ias. in l. quoties, col. 2. C. de reiuendica. & consil. 1. col. 4. in 1. Curti. iuni. consil. 174. & Socinus iuni. consil. 65. volu. 1. Pinel. in l. 2. c. fin. nu. 35 C. de rescinden. vendit. Lodolphus Schraderus tract. feudal. tom. 2. par. 5. c. 2. n. 40. & par. 10. sectio. 1. à nume. 46. cum seq. Hippolit. singul 196. Bal. in c. 1. de natur. feud. in princi. Nicolau. Festa, vbi sup. 4. p. c 5. n. 39. Ioan. de Nouiza, inter cōsi. Bruni, cōs. 12. à n. 23. cū seq. & ibidē Iacob. de Leonar. cōs 114. à nu. 208. cū seq. 255. & 282. nostet Moli. in repet. verb. Vassallus, vers. Die septima Ianuarij, in fin. fol. 327. col. 1 in princip.

K Ioan. Igne. in repeti. dictæ leg. donationes quas diuus, n. 4. Ioan. Lup. de Palac. Rubios in repetitio. rubricæ de donat inter vir. § 69. nu. 17. pag. 159. Fabi. Optinellus in repeti. leg. Imperiū, n. 259. & seq. ff. de iurisdict. omni. iudi. Vincent. de Franch. decis. 17. n. 6. Roman. cons. 436. n. 17. Borrel. in additionib. ad Bellug. rubr. 5. n. 1. vers. Fiscus vtitur iure priuati, Surd. decis. 1. n. 5. & decis. 2. n. 21. iplures referens Carol. Tapia in l. fin. 2. p. â n. 2. cum seq. ff. de const it. Princip. facit tex. in l. si quis Imperatorem, C. qui testam facere possunt. l. si vno, § item cum quidam, ff. locat. & constitutio nouella de bon. vacan. ibi, Nihil aliud licere bonis Principibus, nisi quod liceat priuatis.

hic fidat rep. quod Rex vtit. repriuati

Ex quibus primo infertur, † non debere Principem,
41 officialem officio, *l* licet ad beneplacitum illius fuerit
concessum, sine causa legitima priuare: nec Rom. Pon-
tificem, *m* Episcopum, Episcopatu, vel beneficiatum,
beneficio, (quamuis multi) *h* contrarium tenuerint, qui
bus non est assentien dum, quia illud aceptans, videtur
cum Principe quasi contrahere, & se ad eius admini-
strationem, & onera obligasse. *o* Non ergo equum est,
vt illum contractum, sine causa dissoluat; *p* quia alias,
obligatio, quæ est vltro, citroquè obligatoria, tam ex
parte concedentis, quam acceptantis, claudicaret, ex
parte concedentis. Et quamuis in beneficijs, Roman.
Pontif. *q* plenissimam habeat potestatem, tamen vt fi-
des semel data seruetur, receptum est, etiam de pleniss-
ma potestate, ius, ex mera Principis gratia, donatione,
vel liberalitate, alicui quæsitum, tollere, absquè causa,
r non debere, cum vt dicebat Antonius: * *Amplitudi-
nem Romani Imperij, non perea quæ acciperet, sed per ea quæ
donaret apparere*, cum aliàs clauis discretionis, non præ-
cederet, clauisquè iustitiæ erraret. Licet enim in rebus
suis, habeat qui libet liberrimam potestatem disponen-
di; ita vt possit, etiam abvtendo, saltim de facto, eas dis-
sipare, *s* & dilapidare: tamen si eas, in alium gratiose cõ
tulerit, non poterit, talem gratiam reuocare: *t* nec hoc
casu, cum Aymone, *u* ad distinctionem ordinariæ, & ab
solutæ potestatis, erit recurrendum. Cum vt superius
diximus, in Principe, paria sunt, non decere, & non
posse, omnisquè indecentia in eo, reputatur impossibi-
litas.

Secundo infertur, quod quamuis priuilegium † con
42 cessum subdito, dum remanet, in finibus nudi priuilegij,
nullumq. ex eo, ius vel dominium est acquisitum, possit
regulariter reuocari; *x* tamen si tale priuilegium, transi-
uit in contractum, vt quia propter aliquam causam, vel
insigne

L Georgi. Cabedo, par. 2 decis. 20.

M Pinel. in rub. C. de rescia vendit. 1. p. c. 2, nu. 29 vers. altera inspectio est, Tapia vbi proxime, num. 86. Rebuf. in praxi beneficiali, tit. de non tollendo iure quæsito, glos. 6. nu. 12 & duob. seq. Berol. in d. c. quæ in Ecclesiarum num. 167. & seq. Iass. inter consilia feud. Bruni. cons. 8. n. 47. & 48. Conrad. in tepl omni. iudic. lib. 2. cap. 1 § 3. vers. tertio, nu. 5. & 6 cum alijs relatis à nostro Petro Cenedo, 3. p. collect. 21. nu. 1.

N Relati a Pinel vbi supra. & tenet Bellug. in speculo rub. 11, § compendiose, num 9 in fin.

O Cap. nisi §. verum de renuntiat.

* Plutarchus in eius vita tom. 2. p. 614. in paruis.

P Felin. in d. cap. quę Ecclesiarum, nu. 43. Iass. consil. 145. li. 2. ex rationibus, Abb. in cap. fin. de confirmat. vtil. vel inutil. & in disp. Episcopat. Selua de benef 3. p. q. 60. & Rebuf. de nominat. q. 21. n. 55.

Q Cap. proposuit de concess. præben. cap. dudum de præben in 6. clemen. 1 vt lit. penden.

R Deci. cons. 410. nu. 22. & Paul. in d. l. digna vox, Bald. tit. de his qui feudar. poss. §. notandum est autem, nu. 2 & in c. 1. col. 5. de pace iuram. firman. in vsib. feudor.

S l. sed etsi lege, §. consuluit de petit. hæredit. l nõ vsq; adeo. ff. si quis apparent. fuerit manumis. l. in re mandata, C. manda.

T l. perfecta dona. C. de donat. quæ sub modo; l. velles nec ne, C. de reuo-

can. donat. V De antiquita. 1. p. §. omitto, num. 37. Brun. cons. 1. nu. 61.

X Natta cons. 511. 584. Aymon cons. 241. Ioan. de Neuizan. inter cons. Bruni. consil. 11. Xuarez allegat. 9. Socin. cons. 4. & cons. 87. num. 13. vol. 3. & cons. 164. & 266. lib. 2 & cons. 63. & cons. 82. & 120. lib. 3. Iass. cons. 227. vol. 2. Capici. decis. 166. Paul. in d. l. digna vox, num. 6. & cons. 229. & 287. lib. 1. Bald. in l. qui se patris, num. 12. C. vnde liber. & in l. suum mihi, ff. de dol. Felin. in cap. nouit, num. 10. de iudi. Franciscus

cisc. de Aretio, ibi, sub num. 25. Deci. & alij, Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum nu. 56. Decius num. 26. de constitut. Alexand. consil. 216 lib. 2. & cons. 101. lib. 1. Deci. cons. 361. Conrrad. in templ. omn. iudic. lib. 1. cap. 1. § 3. vers. octauo infertur, num. 5. & §. 4. vers. octauo é conuerso num. 1. & sequent. Villadiego in prologo del fuero juzgo, Glos. legis 23 num. 56. Burg de Paz in prohem. legum Taur. nu. 325. Molin. de Hispan primogen. lib. 1. cap. 8 num 30. & lib. 4. cap. 3. nnm. 8 20 & 23. Ruin. cons. 130. num. 15. vol. 5. & cons. 229. num. 7. & 8 & cons. 230 nu. 4 lib. 1. Petra de potest. Princip cap. 24. nu. 218. & 225. cum seq. Bart. in l. 2 in fin. de iur. in munita. & in l. quod semel de decret. ab ordin. facien Roman. cons. 252. in 2. dubio. & cons. 352. num. 22 & cons. 436, nu. 16. Deci. cons. 292. num. 7. & 8. Cepha. cons. 342. numer. 53. Iaff. consil. 233. num. 32. vol. 2. Marta de iurisdict. 4. p. cas. 190. num. 10. & seq. Reyner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. vbi a num. 3. ampliat & limitat. Cancer variar. 3 par. cap. 3. num. 150. Anton. Gabri. lib. 3 commu. conclus. tit. de iur. quæsit. non tollend. conclus. 7 per tot. Viui. decis. 207 Valançuela in defensione monitorij aduersus Ducem & Senatum Reipubli. Venetor. 4. par. num. 282. glos. final. in cap. decet de regul. iur. in 6. authent qua in Prouincia. C. vbi de crimi. agi oporte. l. hæres absens de iudic. l. 1. C. de immunita. nemin. conceden. l. qui fundos, vbi scriben. C. de omni agro deserto, lib. 10.

Y Alexand. cons. 193. nu. 10. vol. 2. Afflict. decis. 128 nu. 10. Cacheran. 139. Capicius 21. num. 15. Gramatic. 46. num. 5. & voto 28. num. 13. Marta de iurisdict. cap. 33. num. 104. post Bald in cap. de natura feudi. Rebuf. consil. 146. pag. 242. vers. quarto, Capici. decis. 9 & 166 Bellug. rub 9. num. 27. & 28. & ibi Camil. verb. irreuocabilis, Innocent. in cap. in nostra de iniur. Felin. in cap. nouit. nu. 8. de iudic. Roman. cons. 436. num. 16. Ruin. cons. 130. col. fin. vol. 5. Deci. cons. 604. num. 9 & Gozadin. cons. 62. cum alijs multis relatis á Carol. Tapia in d. l. fin. p. 2. cap. 9, in princ. & 2 nu. 10. cum sequen. Anibal Troysius de ritib. mag. Cur. rit. 46. num. 6. & Conrrad. vbi sup. num. 3. & sequen. Afflict. decis. 128 num. 10. Deci. cons. 689. nu. 5. Natta cons. 669. num. 11. Reyner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 6. & 13. Cancer variar. 3. p. c. 3. num. 53. cum sequen. Petra de potesta. Princip. cap. 24. num. 243. & sequen. Castrens. in d. l. digna vox nu. 6. vers. in contrarium, & facit tex in l. si pater, §. si quis, vers. irreuocabilis, ff. de donat.

Z Tiraquel. de pœn. temperan. in prohem. num 41. Bellug. in spec. rubr. 36. §. graue damnum, nu. 3. & Camil. in additio. ad eundem, rub. 1. verb. naturam contractus, vers. limita tamen, Rebuf. in concorda. in præfatione ad rubricam decollario pag. 260. vers. item priuilegium, Matienço lib. 5. nou. recopila. tit. 10. l. 6. glos. 1. num. 10. & 11. Roman. cons. 436. num. 11. & tot. titu. C. si contra ius, vel vtilitat. public. Bald. in l. qui se patris nu. 34. vers. sed Nicolaus, C. vnde liberi. Socin. cons. 4. num. 5. & cons. 87. num. 12. lib. 3. Fabius Optinellus in repetitione d. l. imperium, num. 257. cum pluribus seq. Anton. Gabr. commu. opinion. tit. de iure quæsito, q 6. nu. 12. Roland. cons. 23 n. 30. vol 1. Alexan. cons. 1. vers. vel intelligas, lib. 2. & facit ratio tex. in l. Titius 3. ff. de obsequijs, Schrad. tract. feudal. p. 10. sect. 1. num. 129. pag. 47.

A Molin. in repor. verb. priuilegium, vers. priuilegia concessa, & concedenda for. vnicus, in fin. tit. actus curiæ super redditibus regalibus, ibi, è que por los abusos, Iacob. Bereta cons. 13. num. 10. vol. 1. Sesse de cis. 79 nu. 5 1. 1 p. * & fuit decisum in Curia D. Iustit. Arago. anno 1603. in processu procurator. fiscalis, & aldearum de Aleañiz super ciuili, in quo non dissensit Regia Audientia.

B Foro vnico. tit. de iuramento venditionum, Roman. cons. 327 cap. dudum, glos. penul. de decimis, l. Imperator. de administratio. tuto. l. 2. § merito. ff. ne quid in loco publico, cap. super eo de officio delega. cap. ex tuarum, de auctoritate & vsu palij. cap. Florentinum. 85. dist. cap. ecce, vbi glos. 99. dist. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 7. nu. 33. Cabedo decis. 1. num. 6. p 2.

C Cap. fin. de election. in 6 cap. quia propter eo. tit. Rebuf. in concorda. rub. de Regia ad Prælatur. nominat verb. confirmationes, Auiles cap. 17. prætorum, verb. prouecr, num. 3. Cabedo decis. 2. num. 6. & decis. 5. num. 1. vol. 2.

infigne factum, vel pecunia, fuerit concessum, y reuocari non poterit (quamuis multi ex nostris repugnent z) maxime, si causa, factum, vel pecunia, non sint priuilegio cõmensurabilia, & tale priuilegium, inferat enorme prejuditium, Regię coronæ, vel incipiat esse contra publicam vtilitatem. Tamen cessante in Regno absoluta potestate, priuilegia, & cõtractus à pari procedũt, a neq; † per abusum, vel cõtrariũ vsum amittuntur in sui, & suo 43
rũ successorum præiudiciũ maxime in Aragonia vbi D. Rex iurat seruare donationes, vẽditiones, ac permutationes à Regibus Aragonum factas, b quod nihil aliud est, quam illas cõfirmare in forma communi, c ex qua confirma-

firmatione non adijcitur illis nouum robur, ſed ſolum cenſentur cõfirmatæ quatenus aliàs validę exiſtunt,[d] ad enixam illas ſeruandi voluntatem ex iuris iurandi religione præſtita demonſtrandam: [e] ſed verius exiſti-
44 mo, contractum etiam † lucratiuum, adeo Principem conſtringere, vt nequeat, etiam de plenitudine poteſtatis, illum infringere, & ab eo reſilire,[f] etiam ſi in eo, liberalitatem Principe dignam, exercuerit: quia quamuis obligatio antidoralis (quia incerta) obligationem ciuilem, & legalem, non producat, ſed tantum moralem, qua à natura conſtringimur, vt benefacienti beneficiamus,[g] & hac ratione, ſit donatio, quia non adeſt iuris legalis vinculum,[h] & nullo iure cogente fit, & ſic non dicamus peccare,[i] contra iuſtitiam commutatiuam, tamen negari nequit, peccare, k contra iuſtitiam diſtributiuam, vt ſi auferamus ab eo, honores, ſeu officia, cui propter ſeruitia propria, vel merita ſua, vel maiorum fuerãt conferenda, & alteri, in quo, hæc non adſint, conferamus: quæ obligatio antidoralis, redacta ad certitudinẽ ſolutione, reuocari non poteſt,[l] & ius illud gratitudinis, [n]omen meræ liberalitatis excludit. Ex qua etiam ra-
45 tione euenit, vt nequeant † etiam reuocari leges, vel cõ conſuetudines, quæ in contractum tranſierunt,[m] quales ſunt fori, & obſeruantiæ noſtri Regni, ex quo, à multis, leges

D Alexan. conſ. 125. nu. 4. vol. 2. Iaſſ. in l. fin. nu. 21 de conſtitu. Princip. Decius conſil. 187. num. fin. Ruin. conſ. 29. nu 31. vol. 1. A. Gabriel. commu. opinio. tit. de ſtatutis, concl. 10.

E l. cum pater, 77. §. filius matrem, ff. de legat. 2. Bal. conſ. 86. per ſtatutum, volum. 3.

F Bart. in l. ſi forte, nu 5. ff. de Caſtrenſ. pecul. Guido Pap. deciſ. 95. num. 2. Gail. lib. 2. obſerua. 38. n. 6. Sixtin. de regal. plures referens lib. 1. cap. 6. n. 25 & 26. Cabedo deciſ. 19. num. 8. & ſeq. & deciſ. 75 per tot p. 2. Alderan. Maſcard. de interpret. ſtatuto. conclu. 8. nu. 48. d. l. perfecta donatio. C. de donatio. quæ ſub modo. Lofred. poſt Bald. conſ. 39. num. 3. verſ. ad quod accedit, Solon depaz conſ. 25 num. 46. Fabius Anna. cõſil. 62. num. 61. Bardellonus conſ. 75. nu. 23.

G l. ſed etſi lege. §. conſuluit, & ibi gloſ. ff. de petit. hæredita. gloſ obligationes in d. l. ex hoc iure, gloſ. in l. ſi non ſortem, §. libertus. verb. natura, de condict. indebit. glo. 1. in cap. cum inoffic. de teſta.

H l. donari iuncta gloſ. de reg. iur. Pinel. in l. 1. 3. par. nu. 60. & ſequen. C. de bon. mater. l. an cum plures, 13. §. fina. de adminiſtra. tutor.

I D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. ad 1. Soto lib. 4. de iuſtit. q. 6. art. 1. col. 1.

K D. Thom. vbi ſupra q. 106. art. 3.

L Iaſſ. in d. l. ex hoc iure, Nauar. in apolog. de reddit. ib. Eccleſiaſt. q. 1. monito 82. nu. 6. Roland. conſil. 13 a num. 59. lib. 3. Riminal. Iunior inſtit. de donat. in princ. num. 92. Cabedo par. 2. deciſ 35. num, 8. & ſeq. per tot.

M l. ſi donationem, 5. C. de reuoca donatio. Bart. in l. omnes populi, verſ. & circa prædicta, ff. de iuſti. & Iaſ. in l. Barbarius, verſ. duodecimo facit, ff. de offic Prætor, Alexan. conſ. fina. num. 14 volu. 4. Bald. conſil. 317. vol. 1. & in l. 1. de pact. & in l. ſi cum mihi de dol. & in l. qui ſe patris num. 14. C. vnde liber. Rebuf. tract. nominat. q. 5. num. 17. & q. fina. num. 22. & in præfatione ad rub. de collatio. pag. 14. col. 2. verſ. in ſuper, & verſ. contrarium. pag. 255. & ſequen. & de firma concordator. ſtabil. pag. 241. col. 2. verſ. ſecundo patet, Caſaneus in cathalog. p. 11 conſiderat. 22. in fin: Ioan. à Chokier aphoriſm. politic. lib. 2. cap. 2. verſ. nam Regibus, pag. 69. Iaſſ. de commu. conſ. 56. vol. 1. Roland. conſ. 13. num. 32. & conſ. 45. numer. 8. & conſil. 25. nu. 35. in 3. Aym. conſ. 542. num. 51. & conſ. 241. num. 10. Cephal. conſ. 23. num 47. & conſ. 254. num 21. & conſ. 549. num. 56. Benedict. in d. cap. Rainut. verſ. ſi abſq; liberis el 2. de fideicommiſſaria ſubſtitutione, num 36. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num. 22. Leli. Zechius de Princip. lib. 2. cap. 1. nu. 5. verſ. vlterius, pag. 266. Schraderus tracta. feudalis p. 10 ſect. 5. num. 186. pag. 181.

N Bellu-

leges pactionatę fuerunt appellatæ, n violareturquè regia fides, de legibus seruandis præstita, iusquè subditorum, quod in eis radicatum habent, iniuste tolleretur, quod adeo verum est, vt nostri maiores, communiter dicere assueuerint, o nec ex causa, etiam pro bono iustitiæ, licere aliquid contra foros Regni fieri.

Quarto ex eadem fidei obseruantia, euenit, vt omnes contractus, † seu quasi contractus, qui consensu perficiuntur, siue ex publica, siue ex priuata causa, 46
fiant, iure naturali pariant obligationem, quæ dum lege ciuili adiuuatur, ex ea, actio nascitur, quæ bonæ fidei, à nostris appellari solet; & licet bona fides, quatenus dolo est contraria, etiam in contractibus stricti iuris, adesse debeat; tamen quia in illis, non adeò exuberat, sicut in istis, quorum magis communis vsus, maiorquè indigentia, & frequentia est, ideo non appellantur bonę fidei contractus. Quinto ob eandem fidei obseruantiam, † ab Augusto, id quod fidei hęredum committebatur, iuris vinculo, & necessitati adim- 47
plendi subijci, statutum fuit, p non per viam actionis ciuilis cum obligatio imposita hæredi fideicommissa restituendi non proueniret ex lege, vel senatu consulto, sed ex iurisdictione, & auctoritate prætoria, q offi cio Prætoris, vel Consulis Romę implorato, & Prę sidis in Prouincijs: qua ratione noster I.C. Vlpianus r dixit, in voluntatē hæredis fideicōmissariam libertatem committi posse, non vero directam, cum de facili res ad suam naturam reuertatur, quæ erat ne fideicommissa inuitus, quis cogeretur prę stare.

Quarto dominia rerum, hoc iure † naturali fue- 48
runt distincta, vnde inquit I. C. s iure naturę equum esse, neminem, cum alterius detrimento, & iniuria fieri locupletiorem. Indequè I. Consult. Paulus t respondit, furtum, iure naturali prohibitum esse. Supremus ergo Princeps, † non poterit sine causa, cum 49
non sit dominus particularis bonorum, subditorum, (etiam de plenitudine potestatis dominium, eis semel

quę si-

N Bellug. in specul. rub. 1. nu. 12. vbi Camil. vers. naturam contractus, & rubri. 2. num. 2. vbi Camil. verb. per populum pecunia, & rubr. 9. num. 1. vbi Camil. verb. ligant Principem, & rub. 11. in princip. num. 14. ibi maxime in hoc Regno Aragonum in quo Princeps obligatus est foris, & priuilegijs, & in §. restat, el 1. num. 6, Petr. Rebuf in cō cordat. in præfatione ad rubric. de collatio. pagin. 255. in fin. vers. Item quā do constitut. Cancer variar. resolut. 3. par. cap. 3. num 43. & 44. Oliba. de iur. fisc. cap. 1. num. 17. & cap. 3. num. 9. & 12.

O Noster Molin. in reperto. foror. verb. fori Aragonum coditi, pag. 157. & verb libertates, el 1. & verb. littera Domini Regis, 3. & verb. Rex 35. per tex. in §. Item que como fuero, tit. declaratio priui leg. general. Bardaxi ad priuileg. general. Aragonum, num. 55, fol. 38. colum. 1.

P Vt in princ. inst. de fideicommissa hæreditat. vbi eleganter eruditissimus Antonius Pichardus Vinuesa.

Q l. 2. §. capta, ibi qui de fideicommisso ius dicerent, ff. de origine iuris.

R In l. fideicōmissa libertas 46. in principio, vers. sedet si ita, & §. quod si ita, ff. de fideicommiss. liberta.

S l. iure naturę 207. de regul. iur. l. nam hoc natura de condict. indeb.

T l. 1. in fine, ff. de furt. explicat eleganter Felicia. de censib lib. 1. cap. 1. num. 6. & sequen.

quæsitum, auferre: u quamuis enim Imperator, x se mundi dominum iactet, & alibi, y omnia Principis esse asserat. Debet tamen intelligi, quo ad protectionem, & respectu vniuersi, non vero, quo ad singularium rerum dominium, particulare, z quia Rex, omnia Imperio possidet, singuli vero dominio. Cum legitima tamen causa, a ex plenitudine potestatis, poterit dominio rei suæ, priuari subditus, à Principe supremo, propter publi-
30 cam vtilitatem, † vel necessitatem, vt puta, capiendo fundum subditi, tempore belli, pro edificanda arce b, cum & campanille Ecclesiæ, possit vrgente bello, licite incastellari. Hoc tamen, ita temperandum est, dummodo cum iactura alterius non fiat, sed prętium rei ablatæ domino reddat, c & ei de interesse satisfiat, alias namquè si sine solutione prętij, possent, vi consuetudinis,

V l.venditor, §.si constat commun.prędior. Cin.& Doctor.in l.fin.C. si contra ius, Iaſ.in l. quominus colu.1. de flumin. & in l. Barbarius num.25.& 35. de offic. prætor. Felin.in cap. quæ in Ecclesiarum, num.54. Deci.26.de constitut. Aymon cons.5.n.4 Paris.cons.101.nu.7. vbi de communi.vol.1. Surd. cons.203.num 19. Pinel. 1.par.rubr. C.de rescind. cap.3.nu.24.& 25. Deci. cons.361.col.penult. Ioā. de Anania cons.81.nu.4. Roman.cons.310. Abb.cō sil.77.colu.2 in 2. Socin. cons.266.col.17. & consil.164.col.7 vers.quintus casus, vol.2. & cons.120. col.penult.num.14. vers. sextus & vltimus casus. vol.4 Curtius Iunior cō-

sil.1.num.29.& cons.138.num.5. Fulgos.cons.61. Bald.cons.401.num.2 vol.4. Curtius sen.cons.66.col. 7.& 8. Paul.de Castr.cons.517.vers.ijs non obstantibus in 1. Alexan.cons.101.colu.5.vers. quę superior in 1 & cons.189.colu.1.& 4.vers.ad tertium,& cons.215.col.4.vers.secundo,& vers.pro hoc vol.2. Iaſ. cons.233.col.7.vers.vndecimo facit,& cons.227.col 9.vers.decimotertio,in 2. Deci.cons.271.nu.6. & consil.361.nu.8.& cons.269.num.7.& 390.nu.10.& 357.num.5.& 6.& 520.num.4.& 5.& 588.nu.13 & 606.num.8.& 689.num.13 Gozadin.cons.5.num.18.cum seq.& cons.9.num.48.& 49. Aym.cons.5. num.5.& cons.7.num.10.& cons.135.num.7.19.20.& 27.& cons.141.num.12.& 20. Festasi.de collect. 4.p.cap.6.num.7. Brun.cons.1.nu.18.21.& seq. Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib.2.c.9. Greue.ad Gail lib.2 conclu.56. considerat.1.nu.1.

X l.deprecatio,ff.ad leg.Rhodi.de iact.cum alijs supra relatis.

Y l.bene á Zenone,C.de quadrien. præscrip.

Z Beroius in d.cap.quæ in Ecclesiarum,num.152.de constitut.& in cap.qui res, num.10.de reb. Eccles. non alienan. Leli.Zechi.de Princip.lib 1.c.5.nu.5. Cuiaci lib.5.obseruat.cap.30.in fin.

A Glos.in d.cap quę in Ecclesiarum,& in cap.constituras de religios domi l.sepulchrum, vbi Doctor.ff. de religios & sumpti.Funer.d.l.venditor,§.si constat, Afflict.in prælud.ad constitut.Neapolit.q.3.num.10 & sequen.& q.4.per tot.& q.17.à num.6.cum seq.Angel.& Bald.in l.1.ff.solut.matrimo. & ita procedūt, l.item si beneratum,§.1 de rei vindicat.l.si priuatus,ff.qui & à quib l.Antiochiensium, ff.de priuil.creditor.l.quoties,C.de precib. impe. offerend.l.toties, ff.de pollicitatio.l. Lucius de euictio.l.ferui, C.ex quib.caus.ferui,l.in nostra de iniur.l.si quando,C.de operi publi.Glos.in l.si locus,verb. prędare, ff.quemadmodū.seruit.amit. Deci.in l id quod nostrum,ff.de regul.iur.plures referens Carol.Tapia in l.fin.2.p. cap.9.num.48.& 49.de constit.Princi.Bouadil.in sua politi.lib.2.cap.16.num.162.Humada in schol.ad leg.5.tit.26.Glos.6.num 4.& seq.parti.2.Anto.Gabr.lib.3.communi.conclus. tit.de iur.quæst. non tol- conclus.2.nu.1.& 32.Fachine.lib.8.controuer.cap.63,vers.5.quæstio, Ludouic Valle de la Cerda en sus discursos de estado,considera.18.pag 92,in fine,& col.2.in princ.Petra de potest.at.Princip.in examine 7 quæst.principalis,nu.27.& seq.pag.578.& cap.32. §.subijciamus.pag.587.& seq.Bernard.Greue.post Gail lib.2.conclu.56.plures refert Zeballos in specu.commu.4.tom.q.906.seu finali a nume.8. cum seq. & a num.324.cum sequen.Enrric,Rossenthal.tom.1.controuers.feudal.cap.7,conclu.19.num.39.additione G.G.pag.317.col.1.

B Alex.cons.94.num.12.vol.2.Surd.cons.210.num.31. Camil.Gallin.de verborum significatio. lib.1 cap.28.num.18.

C l.2.C quib.ex caus.ferui,&c.Surd.de aliment.tit.7.priuileg.77.num.13.Gregor.Lopez in l.31.ad fin. Glos.2 tit.18,part.3.& in l.2.Glos.buen cambio,tit.1.part.2.Iaſ.in l.fin.C si contra ius,&c.& in l.Barbarius,num 36.& 43.ff.de offic.pretor.Andre.Gail lib.2.obserua.56.num.8.& 9.Innocen.in cap.nisi cum pridem,num.4.vers.nos dicimus de renuntia.Marc.q.383.num.3.1 p. Iacob. de Calicio in extrauagan.

Curiar.

Curiar. dub. princip. 17. prerrogatiua 210. fol. 21. col. 4. apostilla ad Ioan. de Terra Rub. contra rebelles, art. 10. 3. tract concluſ. 8. verſ. ad intereſſe, col. 3. fol. 99. Ioan de Amic. conſ. 12. num. 6 & 15. Anto. Gom. in l. 1. Taur. num. 11. Menchaca contro. illuſtri. lib. 1. cap. 5. num. 15. & vſu frequentium, lib. 1. cap. 1. nu. 6, & ſequen. Marta de iuriſdict. 4 par. caſ. 195. num. 12. 25. & ſeq. Dueñas regul 43. fallen. 5. Mexia in pragmat. panis, conclu 6. num. 80. & ſuper lege Toleti, 2. fundamento, 17. parte, fol. 125. Suarez allegat. 10. Roland. conſ. 69 volum. 2. & conſil. 71. volum. 3. Pinel. in rubric. C. de reſcind. 1. part. numer. 34. verſ. ex quibus Crauet. conſ. 95. num 7. Mieres de maiora. 4. p. q. 1. in princ. num. 16. cum ſequen. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 7. num. 28 & lib. 3. cap. 3. num. 14. cum ſequen Azebedo lib. 4. nou. recopilat. l. 1. num. 23. & 26. cum ſequen. tit. 1. & l. 4. tit. 4 à num. 1. cum ſeq. Gutierrez in repeti. legis nemo poteſt nu. 73. & 74 delegat. 1. Ribadeneyra del Principe Chriſtiano lib. 2. cap. 9. pag. 325. Bobadil. in politi. lib. 5. c. 5. n. 11, B. & lib. 2. cap. 16. num. 142. C. Natta conſil. 554 per tot. Feſtaſi. de collect. 4. par. cap. 6. num. 10. Bernard. Greue. lib. 2. pract. ad Gail concluſ. 56. conſiderat 2. & concluſ 57. conſider. 1. num 4. & 5. Menoch. de arbitrar. q 48. num. 10. & conſil. 103 num. 26. & 27. & conſil. 307. num. 50 & conſ. 377 num. 7. & 8. & conſ. 721. num. 27 & 744. num. 10 & 975. num. 27. Anto. Gabr. lib. 3. commun. concluſ. tit. de iur. quæſit. non tollen. concluſ. 2. num. 25. Crauet conſ. 933. num. 7. Pechi. de teſtam. coniug. cap. 25. nu. 12. lib. 1. Colleri. de proceſsib. executib. par. 2. cap. 3. num 326. Peregrin. de iur fiſc. lib. 5. tit. 2. num. 52. & de fideicom. art. 52. num. 12. Fachin. lib. 8. controuer. cap. 63. verſ. opportet tamen Principem, Surd. conſ. 83. per tot. Petra de poteſta. Princip. in declaratione 7 quæſt. principal. §. ſupereſt modo videre de veritate, num. 34. cum ſeq Bald. in cap 1. num. 15 de allodi.

D In l. ſicut. C de ſeruitu. Afflict. in prælud. ad conſtitut. Neapoli. q. 3 nu. 11.

E l. fin. ff. de vſu & habita. not. Bart. in l. ſi filius qui qui patri, nu. 4. ff. de vulg. Gloſ. & Paul. in l. cum ſeruus de candict ob cauſ. Gloſ. optima in l. quamuis melius 9 ff. de vſufruct. Alexand. conſ. 55. in fine lib. 2. Marta de iuriſdict. 4. par. caſ. 195. nu. 31.

F l. fin. C. de reb. minor. alienan.

* In proceſſu tutorum Petroniæ Carnicer, ſuper criminali, die 14. Iunij 1577.

G Contra regulam legis nec emere, C. de iur. deliberan. l. nec inuitum, 11. C. de contrahen. emptiõ. Franciſc. Viuius deciſ. 28. num. 7. & ſequentibus, 14 Cauallin. milleloq. 197. Petr. Erodi. rer. iudica. lib 5. tit. 19. cap. 1. Couarru. 3. variar. cap. 14. nume. 7. & lib 2. cap. 3. num. 5. Anton. Gom. in l. 70. Taur. num. 27. Barboſ. in l. 2. in prin. 2. par. num. 39. ff. ſolut. matri. Garcia Maſtrik. deciſ. Siciliæ 17. lib. 1. & Georg. Cabedo deciſ. Lu ſitan. 105. p. 1. Ioan. Gutierrez practica. lib. 1. q. 13. per tot.

nis, vel ſtatuti, res, à ſubditis, pro libito voluntatis auferri (vt aliqui volunt) in noſtro Regno, bona vaſſallorũ ſeruitutis, à dominis auferri poſſe; talis conſuetudo, eſſet (vt inquit Bald.[d]) diabolica. Satis enim legitima cauſa, publicaquè vtilitas, & neceſſitas, operatur, dum contra ſubditi voluntatem (cuius non leue intereſſe cenſetur, [e]) rem, ad quam affectionem habebat, forſam quia maiorum, [f] vel ſi merces ſint, quas earum domini, in alium locum, cum maioris lucri ſpe, tranſportare, vel vt mercatores noſtri temporis, triticum, in tempus, quo cœlum æneum appareat, ſeruare deſtinauerint, vt carius vendant, diſtrahere compellantur: ſed vrgente neceſſitate, per Principem cogi poterunt, vendere [g], vel per vniuerſitatem, eis inuitis capi, vt fuit deciſum in Curia Domini Iuſtitiæ Aragonum,* vbi fuerunt abſoluti, Iurati villæ de Caſpe, qui accuſabantur per Iacobum Lopez & alios, quod abſquè eorum licentia, acceperint triticum, per eos, in horreis reconditum, abſquè oblatione prętij. Et eodem anno fuerunt abſoluti, Iurati de Caſtellon, qui occupauerant octuaginta caficia tritici, hominibus de Miquinença, per Antonium Lopez mercatorem vendita. Sed ſemper, quando in alterius dominium, rem ſuam, quis inuitus tranſferre, vendere, ſeu donare, auctoritate principali, vel

munici-

municipali magistratuum cogitur, debet fieri refecto iusto pretio, *h* neque in hoc, plenitudo potestatis aliquid operabitur, quidquid contrarium dixerit Andræas Gail; *i* à quo, in hoc cauendum erit. Sæpè tamen Principes propter pacem, & quietem Reipublicæ, ac propter eiusdem vitandas turbationes, plenitudine potestatis vtentes, *k* solent iniurias remittere, vt fuit factum à Romano Pontifice, super iniuriis illatis populo Romano, *l* ab exercitu Imperiali; quāuis autem ius tertio auferri non debeat, si de suo princeps remunerari possit, *m* tamen, vt inquit Accursius *n* de consuetudine, Princeps, ob publicam vtilitatem, rem priuati aufferens, pretium non restituit, maxime si per viam legis generalis, *o* contra omnes promulgatæ, aliquid disponat: neque enim priuatur quis dominio rei suę sine causa, licet priuetur sine culpa, *p* vt in suspecto de peste, cuius bona, sola suspicione contagionis comburuntur; & eorum dominio priuatur. Sed neque necessario domini † erunt priuatim vocandi, *q* cum etsi adsint, communis, & publici boni ratio suadeat; ne hoc quod à Principe iuste fit, ab eis possit impediri: quæ omnia procedūt, siue dominiū † sit directū, siue vtile, siue acquisitū ministerio iuris naturalis, vt putà per traditionē, siue iuris ciuilis, *r* vt per senten-

51

52

H l. fideiussor, §. meminisse, vbi glos. Bart. & Doctores, de legat. 1. Tiraquellus de retract. consanguin. §. 1. glos. 18. num. 2. cum sequenti. Rolandus consil. 71. nume. 9. volu. 3. Surdus dicto priuileg. 17 num. 14. & consil. 203. nume. 38. Riminaldus consilio 45. volum. 1. cum aliis relatis per Enric. à Rosenthal. tom. 1. controue. feudal. cap. 7. concl. 29. G. G. pag. 317. & quæsti. 46. G. pag. 402.

I obserua. 56. n. 11.

K cap. in nostra, vbi Doctores de iuiur. l. conuentionum, in fin. vbi etiā Doctores, ff. de pact. & in l. fin. C. si contra ius, Andr. Gail lib. 2. obseruat. 57. & ibi eius additionator Grebe. & de pac. publ. lib. 2. c. 19. num. 25. & Greb. dicta concluf. 56. num. 7. Afflict. decis. 361. n. 4. & sequen. & in cap. 1. §. similiter potest, num. 21. & seq. de Capitan. qui cur. vendid. Iul. Clar. in pract. crimin. §. fin. quæst. 59. nu 3. vers. Adde quod pro bono pacis. Colleri. de processib. executiu. 2. p. c. 3. num. 327. Farina in prax. crimin. lib. 1. titu. de inquisit. quæst. 6. num. 22. 24

& sequen. Alexan. consil. 101. num. 8. volum. 1. & consil. 190. num. 13. & consil. 216. num 19. volu. 2. & consil. 94. num 18. volum. 5. Deci. consil. 520. num. 4. cum sequen. passim Doctores in l. bene à Zenone, C. de quadrien. præscrip. & Canonistæ in dicto cap. quę in Ecclesiarum. Iaf. in dicta l. Barbarius, nume. 25. & in l. venia, num. 14. C. de in ius voc. Mencha. controuer. illustr. lib. 1. cap. 3. num. 11. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 7. n. 7. Guerrero in specul. iur. c. 42. n. 1. & 2 & Petr. Vinsfeld. tit. de iniur. & dam. dat. c. 8. q. 3. conclu. 1. cum trib. seqq. pag. 575.

L Marta de iurisdict. 1. p. c. 42. num. 32. & 33.

M Petra de potest. Princip. c. 32. q. 7. n. 27. cum sequen. Cancer 3. par. variar. c. 3. n. 375. & c. 13. n. 93.

N in l. si locus, 14. §. fin. ff. quemadmod. seruit. amitta.

O Surdus consil. 313. num. 99. & 100. noster Monter decis. 50. num. 10. & 11. Cancer dicto c. 3. n. 92. & sequen. Anton. Gabr. de iur. quęsit. non tollen. conclus. 2. num. 26.

P Peguera in pract. criminal. cap. 8. Benedictus in dicto cap Rainutius, verb. In eodem testamento, el 1. num. 169. & 174. Natta consil. 475. nume. 9. Cancer 3. par. variarum, c. 3. n. 101. & facit glos. Alexandrina in c. antiqua, de priuilegiis.

Q notat Bald. in l. nam ita diuus, de adoptio. Capici. decis. 166. num 5. Alexand. consil 87. vol. 2 Deci. consil. 191. n. 7. Paris. consil. 1. n. 31. consil. 22. n. 83. & consil. 106. vol. 1. consil 46. col. penult. & fin. vol. 3. Velazq. de Auenda. in l. 40. Tau. glos. 11. n. 25. Bobadi. in politic. lib. 2. c. 5. n. 36. colum 3. C. Brun. consil. 19. num. 5. Roman. consil. 369. n. 5. & 9. ex reg. legis, qui potest inuitis, de regul. iur.

R Pinel. 1. p. rub. C. de rescinden. vendit. c. 2. n. 5. Surd. consil. 203. n. 21. Aym. Crauet. consil. 103. n. 3. & 15. & consil. 172. n. 3. & consil. 492. n. 103. & de antiquita. tempor. 1. par. sect. 1. n. 51. Nicolau. Festasi. de collect. c. 5. n. 55. Socin. inter consil. feuda. Brun. consil. 10. n. 24. Couar. in regu. possess. 3. p § 1. n. 5. Moli. de Hispan. primogen. lib. 2. c. 7. n. 28. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 6. n. 19. Cancer. variar. 3. par. c. 3. à num. 29. 38. 46. 84. & sequen.

sententiam, *s* quæ authoritate rescripti principalis rescindi non debet, etiam si in eo adsit clausula, de plenitudine potestatis. Tum quia pro veritate habetur; tum, quia secundûm aliquos, sentẽtia à iure naturali ortum duxit, ad quod (vt supra diximus) plenitudo potestatis nõ extenditur; vel per præscriptionẽ, seu vsucapionem, additionem hæreditatis, & alios *t* acquirendi dominij modos à iure ciuili inuentos; quia quocumque modo dominium sit acquisitum, semper erit de iure gẽtium, *u* seu naturali, maxime si apprehensio interueniat; quemadmodum nõ repugnat quin sit vera possessio *x*, quãuis per actus fictos, sine actu corporeo & naturali, sit acquisita, vt in nostro regno, *y* vbi per solum instrumẽtum, vera rei possessio transfertur in præiudicium vendẽtis, donantis, alienantis; sed sine actu vero, vel ficto, nõ posse fieri à Principe, vel lege, vt transmittatur possessio inquit Bald. *z* cum sit aduersus ius naturale, quod requirit actum *a* naturalẽ apprehensionis ad acquirendã possessionem. Ex qua doctrina (si vera foret) satis periclitaretur dispositio nostri fori *b* statuentis, quod agens ad bona defuncti, siue ex testamẽto, siue abintestato, siue ratione vinculi, obtineat contra actualiter possidentem, qui per annum à morte defuncti publice scita non possederit, ex solo titulo legitimo, in iudicio possessorio, non solum plenario, sed & litependente, quod infimum possessorium est; quia etsi possessio per alium occupetur, negari nequit, quin is, qui legitimum titulum ad bona defuncti habet, authoritate legis, verè possideat, *c* cum illo momento temporis post

S Abb.consi.111.n.6.p.2 Aym.cons.7.n.10, Feli.in d.c.quæ in Ecclesiarum, nume.70 Ruin.consi.31.nume.21 volu.5 Paris.cõs.1 nu.32.& cons.101.nu.70. lib.1.Socin.iuni.cons.120 n.31.volum 2. Beci.consil.3.n.51.Conrad.in tẽplomni iudi. lib.1.cap.1.§ 4 versicu. Vigesimo octauo non potest.n.19. Fortun. Garcia in dicto §.& quid si tantum,n.306.cum seq. Cauedo 1.par.decis.12.nume,21.& 22.

T glos.in l.1. verb.ciuitatis nostræ, de adquirend. rerum domin. l.traditionibus,C.de pactis.Gregorius Sayrus in claui regia lib.9.cap.10.n.9.

V Beroius in d. cap. quæ in Ecclesiarum,num.176, & Felinus num.49. Fortunius Garcia in d.§ &quid si tantum,n.93.post Paul. ibi,& Socin. verfic.Circa tertium. & Galiau.n.95. Bald.in l.rescripta,versic. Tertio quæritur.C.de precib. Imperator. offerend. cum concordanti per Aymon,cons.135.nu.20 & Paris.dicto cons.1.n.108 & d.consi.101.n.69.volumi.1. Beci. vbi proxime num.52.post Ias.in l.si cõstante,num.95.Barbosa in l.dotalem,62.nume.12.ff. soluto matrimonio.

X l. certe, §.1. ff. de precar.l.raptores.C.deEpisc. & Cleric.notat Alexand. & Vicent.in l.1. num.74. ff.de adquiren. possessio.

cum cõcorda.per Couar.li.3.variã.c.5.n.6.Anto.Gom.in l.45 Tau.n.111.Marsi.singu.412.Canalli.millelo qui.900.& facit text.in l.quod meo,de adquir.possess.c.cum veniissent,de restitut.spoliat. c.si diligenti, de præscript.& expendit Ias.in l generaliter,de acquiren.possess.

Y for 1.tit.de adquir.possess.obser.item ex quo,tit.de fid.instr.Moli.in reperto.verb.possessio, vers.1.vbi Portol. Z in l 1.notab.1.C.commun.delegat.Aretin.in l.1.n.23.ff.de adquir.possess. cum aliis multis relatis per Anton.Gabr.commun.conclus.lib.5.tit de adquir.possess. conclus.9.n.4. versi. Amplia.Tiraquel in tract.le mort saisit le vif,in prefatione,declaratione 6,num.1. & sequen.

A l.1. l.3.in princip.l.cum hæredes,23.ff.de adquir.possess.l ea quæ ciuiliter.ff de adquir. rer. domin.

B for.2 vezes.30.titu, de apprehensio. cui adde Couar.lib.3.variar.c.5.n.6. Honded.cons.18.n.15.17. volu.2.Costa de facti scient.& ignoran.centur.2.distinct.62.n.15.& seq Gail lib.2.obseruatio,152.n.18. & Grebe.ad eum,lib.2.conclus.129.n.22.29 & sequen.Magon.decis.Florenti.39.n.10. Ioannes Franciscus à Ponte cons.20.per tot.Sesse 1.par.decis.67.per tot. Cancer 3.par.variar.cap.14,num.5.

C l. raptores, in fin. ibi, Plenissima possessio,C.deEpiscop.& Cleric.

D Tiraq.

post obitum defuncti, ante illam à tertio factam apprehensionem, possessionẽ acquisierit, quod Galli saysitum fuisse appellant, d hoc est ex mortuo transiisse possessionem in hæredem viuum, ita vt possessio nullo vnquam tempore vacua fuerit; atque ita, qui eam non vacantem occupauit, iure possidẽtem spoliat: & ideo non solũ retinendæ, respectu ciuilis per forum, sine dubio translatæ, sed etiam adipiscendæ, respectu detentationis existentis penes aliũ, interdictum competit. Neque admittenda est
53 opinio asserentium, e saltim sine causa, † & pro libito volũtatis, posse Principem auferre dominium ab eo, qui illud acquisiuit, eiusdẽ Principis facto, & ex cõtractu cũ eo celebrato, quia nõ minorem, sed maiorem debet habere firmitatem, & prærogatiuã, & magis irreuocabilis est contractus cum Principe initus, f & dominium ex eo quæsitũ irresolubile, cùm maior & firmior in Principe, quàm in aliis fides splendere debeat; vno tamẽ casu, posset eorum opinio verificari, si Princeps transtulisset dominium in aliquẽ, cum hoc, quod posset arbitrio suo illud auferre. Tunc enim cum acquirẽs, illud acquisierit subiectũ resolutioni pro libito volũtatis, Princeps nõ faciet g ei iniuriam auferẽdo, nec poterit acclamare dicendo sibi iniuriã inferri. Neque etiã eorum est amplectenda sententia, qui asserũt, indirecte posse Principem auferre bona subditorũ, moderãdo iurisdictionẽ † magistratuũ, h vt in tali casu, & causa, ius nõ reddãt petẽtib⁹, hoc enim statuẽdo, nõ ministraret iustitiã, ad quod ex officio tenetur. i Et quod vna via non cõceditur, k alia nõ debet licere. Hoc tamen casu iudices excusabũtur, in denegãdo audientiã, & authoritatem suam, non interponendo, ad tollendam iniuriam, consuetudine, vel lege hoc permittente. Quæ, quamuis iniusta, & dura videatur, tamen ei parendum est ab eis, quibus non iudicandi de earum authoritate, potestate, & iustitia datur facul-

D Tiraquellus in tract. le mort saisit le vif, 1. & 2. declaratione. Guilielmus Benedictus in cap. Rainutius, verb. Et vxorem, in principio. nume. 180. & verb. Mortuo itaque testatore, el 2, num. 71. & seq. de testam.

E Bal. in l. qui se patris, colum. penult. C. vnde liber. Angel. in l Antiochiensiũ, de priuile. creditor. Paul. in dicta l. digna vox, C. de legibus. Deci. consil. 286 colum. penulti. prope fin. Aymon consil. 235. col. 3, aliis lata relatis à Petra de potestate Princip. c. 31 dubitatione principali 2. n. 26, pag. 520.

F Felinus in dicto cap. quę in Ecclesiarum, n. 55. & in c. ad audientiam, el 2 num. 4. de rescrip. Rebuf. in prax. titu. de non tollẽ. iur. quęsit. glos. 6. nu. 31, & 32. Gregorius Lopez in l. 53. glos. 6. titu. 5. parti. 5. Casane. consi 66. ver sic. Et licet sit aliqua alteratio. Curtius iuni. consil. 1. vers. Tertio aduertẽdum, Gozadi. cons. 5. n. 17. & cons. 8. n. 38. Soci. consil. 87. n. 3. Albert. Brun. cõsilior. feudal. tom. 1. cons. 1 n. 50. cum seque & cõs. 21 n. 11. cum sequen. Nicola. Festas. de collect. 4 p. c. 6. â nu. 25. cum sequen. Berous in d. c. quæ in Ecclesiarum, n. 174. Ruin. cons. 46 n. 16. lib. 1. Burla. cons. 78 n. 12. & 13. Moli. de Hispano. primoge. lib. 4 c. 3. nume. 15, 20. & seq. late Petra vbi proxime à nu. 56. cum multis sequen.

G l. Põponius, §. cũ quis, de adquir. possess. l. sin autem, ff. de pact. notat Bald. in l. omni, C. de sacro. Eccles. & Deci. in c. Ecclesia;

colum. penult. de constit. & in l. 1. col. 3. de iurisdict. omni. iudic. Aymon d. cons. 235. n. 26. & 40.

H l. 2. post princip. ff. de origin. iur Paris. consi. 1. n. 38, volum. 4. Ruin. consi. 123. vol. 3. & consi. 43. n. 4. volum. 1. Felin. in dicto cap. quæ in Ecclesiarum, num. 56.

I Casane. in consuetud Burgund. titu des justices, rubr. 1. § 6. num. 143.

k cap. cum quid, de regul. iur. in 6. c. tuæ, de procurat. Ias. in dicto §. & quid si tantum, num. 78.

facultas,sed tantum obediendi imponitur necessitas,to lerariq; patienter debet,donec ab habente potestatem abrogetur.Ex iusta tamen causa,vt putà cõtumaciæ,vel notorietatis delicti in atrocioribus, iure statui potest, quod à magistratibus audientia denegetur,vt in nostro regno, *l* in processu criminali contra absentes &contumaces eis inuitis captis,post concluſum in causa, nullus datur recursus:quod si voluntarie comparuerint,nõ audiuntur,quousque expensarum solutione,quasi in pœnam inobedientiæ,&quia vocati à iudice noluerunt intra terminũ prefixum cõparere, contumaciam purgẽt.

Ex hac dominiorum distinctione,occasionaliter eodem iure introducta sunt bella, † quæ inter inferiores, 55
& priuatim,iam Deo fauente, & propitio non adsunt; duellorumque vsus à dæmone introductus,& apud omnes gentes perquandiu obseruatus, *m* catholicorum Principum cura,sanctę matris Ecclesiæ præceptis parendo, à tota christiana Republica discessit. *n* Et merito quidem,cum inferioribus adsint magistratus,quorũ medio possunt eorum iurgia,lites, & contentiones decidi: eaque ratione dixit Imperator, *o* quod iudiciorum vigor,iurisq;publici tutela est in medio constituta, ne sibi ipsi quisquam permitere valeat vltionem,securitasq;omnibus fidelibus adsit, ne ab aliis iniuria afficiantur,cum sub protectione Principis supremi sint recepti,&admissi. Inter Principes autẽ supremos,qui superiorem non recognoscunt,neque adest in temporalibus,cui subsint, qui possint,eorũ lites,& contentiones decidere,cui parere cogantur,cum in eos(vt supra diximus)fuerint omnia,quæ iuris publici sunt,lege regia trãslata: solẽt causas,&lites,inter illos motas,armis cõmittere;&licet illi *p* videatur causa iustior,qui potẽtia superior fuit,qui aliũ vicerit,&superauerit,tamẽ bellũ,iustũ erit iudicãdũ, ex iustitia imperij,quod Princeps supremus,sit qui illud indicit, *p* in quo nõ desit authoritas,&ex iustitia causę, *q* quę non

L for.E por dar breue expedicion, titu.de proces. contr. citat.& absent.Vinius decis.11. per tot.

M vt in foris nostris sub titu.de duello. Et fuit celebre illud Vallisoleti coram Imperatore Carolo Quinto anno 1522. nostrorum conciuium Cæsaraugustanorum Petri Torrellas, & Hieronymi de Ansa; vt refert Prudentius de Sandoual Episcopus Pampilonensis,1.par. historiæ eiusdem Imperatoris,lib.11.§.8. pag.328 Claudius Coteræus de re militum, lib.3. cap.24. vbi late,sed caute legendus.

N Concil. Tridentin. sess. 25. decret. de reformat.cap.19.cap. monomachiam,2.quæst.4 Ayala de iure belli,lib.1.cap.3. per tot.Nauarra de restitutio. lib.cap.3. à num.282. cũ sequen. 292. & sequen. Medicis de diffinitionibus.2.par.diffinitio.13.numo.2.latissime per 10,cõclusiones, duelli materiã tractans,Conrad, in templo omni iudic. lib.1.c.1. §.3.versic. Decimotertio. Vinius decisio.66.num.4. & 5. Burgos de Paz in l.1. Tauri, nume. 414. & sequen. Renat. Chopin. de iurisdictione Andegraben. lib 1.titu 3.c.42. num.19. pag. 326. versicu. Gladiatorius autem. Ros. Balthas.Gomez de Amescua in tract. de potesta.in se ipsum,lib.2. c.5. num.20.& per tot. pater Molina tom.1.de iusti.tracta 2.disputatio 107.

O l. nullus,C. de iudic.

P pater Molina tom. 1.de iustitia,tracta.2. quæstione 100.& 101. Ayala de iure belli,lib.1.cap.2. nume.7.& 9.

Q Camillus Borrellus in regia Aragonum.§.1.glos.1.per tot.& de Regis catholici præstantia. cap.32. num.82.& sequen.Lelius Zechius de Principe,lib.2.cap.3. & plures relati á Rosenthal. tracta.feudal. tom.1.cap.8.declaratio.20. pag.456.

est à subditis, & militibus inquirenda, r sed iusta est, si pro defensione propria, vel rerum suarum, vel patriæ, vel pro recuperandis rebus ab eo iniustè ablatis, vel cõtra subditos rebelles, s vel contumaces, vel contra Turcas, infideles, hęreticos, & alios christianę fidei hostes, il lud indixerit. Legitima veró & iusta causa in bello caput bonæ spei est, t quæ erigit animum, virtutem, & fortitudinem excitat. Et qui pro iustitia, & ratione militat, semper ab optima spe concomitatur, vt canit Lucanus: u

Causa iubet superos melior sperare secundos.

Et Propertius: x

Frangit & tollit vires in milite causa,
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Requiritur etiam in eo recta intentio, vt putâ quod ad pacẽ populi sibi comissi dirigatur. Is enim salutem Reipublicę tueri debet, & ad hoc bellum conficere, vt in pace à subditis degatur. Multaque alia requisita, à nostris Doctoribus y cumulata pro iustitia belli interuenire debent.

56 Ex bellis, ne homines occiderentur, † sed caperẽtur, & seruarentur, introductę fuerunt seruitutes, quæ tamẽ quasi iure gentium christianorum, in bellis, quæ inter eos geruntur non fuerunt admissæ: ita z vt christiani à christianis capti, serui non efficiantur; cùm omnes, sub vno crucis signo militent, religioque sit vnica, Respub. vnica ipsius Dei vrbs, cuius nos omnes ciues sumus: atque ita bellum inter nos esse non potest nisi ciuile.

R cap. quid culpatur, 23. quæstio. 1. Sayrus in claui regia, lib. 1. cap. 13. nume. 40.

S Borrellus de Regis catholici præstant. cap. 32. à num. 88. cum sequen. Balençuela in defesione monitor. aduersus Ducem, & Rempublicam Venetorũ, 7. par. num. 58. 65. & sequen. per tot.

T Ioannes Botero lib. 9. de ration. stat. cap. de iustitia causæ. Lipsius lib. 1 ciuil. doctri. ca. 3. & lib. 5. cap. 3.

V l. b. 7.

X lib. 4. Elegia 6. Simancas de republi. lib. 9. c. 17 num 30.

Y Molina in dicto tracta 2. de iustit. disputa. 102 & 103. cum tribus sequẽtibus. Ayala de iure belli lib. 1. cap 2. nu. 10. in fin. versic. Prętera bellum, & num. 11. cum sequent. Iustus Lipsius politi. lib. 5. cap. 4. Petrus Binsfeldus ad titul. de iniur. & damn. dat. cap. 8. quæstio. 1. conclus. 4. & sequen. pag. 517 Guid. Pap. decis. 191. nume. 3. Gloss. in summa 23. quæstione 2. Palacios Rubios de iusta retentione regni Nauarrę, 4. p. §. 3. colum. 4. Grisostomus Isabell. Philosoph. christianæ, 2. par. tracta. 3. cap. 8. colum. 9. versic. Quantum ad secundum. pag. 429. Ludouicus Molina, tom. 1 de iustitia, tracta. 2. à disputatione 99. cum multis sequentibus. Bellarminius in controuers. christianæ fidei, tom. 5. controuers. general. 5. lib. 3. cap. 5. per tot. pag. 1341. Gregorius Lopez in l. 1. titu. 23. parti. 2. Diuus Thomas 2. 2. quæst. 40. artic. 1. Cauedo 2. par. decis. 44. num. 14 & sequen. Zauallos tom. 4. commu. quæst 906. seu fin. à nu. 117. & 134. Lucas de Pena in l. vnic. C. vt armo. vsus. Bald. consil. 439. volum. 5. Nauarra de restitutione, lib. 2. cap. 3. num. 249. Couarru. in regu. peccatum, 2. par. §. 9. á num. 1. cum sequentibus. Villadiego in forojuzgo, lib. 9. tit. 2. glos. rubricæ, num. 17. & sequen. 27. Marta de iurisdict. 1 par. cap. 39. num. 9. & sequen. Mascardus de probatio. conclusio. 168.

Z Molina dicto tracta. 2. de iustit. disputat 33. pag. 238. B. & disputatio. 117. pag. 667. A. Iosephus Gonçalez variar. quæstion. cap. 38. num. 40. Couarru. in dicta regu. peccatum, 2. par §. 11. num. 6. Boherius decis. 178. Lelius Zechi. de Princip. lib. 1. cap. 5. num. 4. pag. 90. & Petrus Vinsfeldi. de iniur. cap. 8. quæstione 2. conclusione 10. pag. 550. post Bartolum & alios in l. hostes, ff. de captiuis, Abb. & alios in cap. ficut. 3. de iureiurando. Ioannes de Terrarubea contra rebelles, tracta. 1. artic. 10. versic. Decimoseptima conclusio, fol. 93. colum. 4. Didacus Perez lib. 1. Ordinamen. titu. 12. l. 3. glos. Libremente lo tengan, versic. Hinc euenit.

§. Trigesimus primus.

Quę à iure diuino emanare dicãtur, & an sit apud Ptincipes aliqua in illis potestas ex lege regia.

SVMMARIVM.

IVs naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio continetur; & quot fuerint diuinæ legis genera præceptorum. 1.

Ex præceptis legis antiquæ, quæ sint mortua, et quæ mortifera, & quæ in lege noua manserint. 2.

Decimæ Regibus, & Baronibus in terris sarracenorum fuerunt à Rom. Pontifi priuilegiis concessæ. 3.

Decimæ quo iure fuerunt introductæ, & in earum solutione seruanda consuetudo. 4.

Iudicialia præcepta quotuplicia essent. 5.

Moralia præcepta nec fuerũt derogata, nec ab vllo Principe derogari possunt. 6.

Ex duobus præceptis moralibus, Deus collendus, & proximus diligendus, quæ sequantur. 7. 9. & 22.

Statuto an possit induci, vt in aliquo casu in diebus feriatis possit iudicialiter procedi. 8.

Parentibus, an patriæ sit potius subueniendum cum intellectu l. post liminium. § filius, ff. de captiuis 10.

Militaris disciplina, in quo præcipue consistat, & quod authoritas & fama Principũ, multùm momenti habeat in bello. 11.

Patria in persona Principis supremi charior debet haberi quàm parentes, & filij. 12. & 16

An membra, ad cõseruationem capitis politici, bona, ac vitam periculo exponere debeãt. 13

Insigne factũ Michaelis de Barnabe de Bagenz, & suorũ descendentiũ priuilegium. 14.

Sancti Ermiuigildi pietas, & martyrium, & in eum Cæsaraugustæ deuotio, & veneratio, 15

Si D. Rex aliquid contra foros iubeat in Aragonia, quid faciendum. 17.

Furor est cũ Principe velle armis cõtẽdere. 18.

Quanta benignitate vtantur Reges in seruãdis foris & priuilegijs Aragonensibus, exemplo ostenditur. 19.

Insigniora priuilegia Aragonum quis concesserit, & confirmauerit; & quod iuramentum D. Rex & eius magistratus præstare teneantur, & quare. 20.

Princeps cogi non potest sed induci, & suaderi leges obseruare; & subditi etiam lesi debent esse fideles, & obedire suo Principi. 21

Ius diuinum à quibus, & quomodo declarari, interpretari, aut relaxari valeat. 23.

Super matrimonio carnali & spirituali, quomodo possit lex canonica disponere, & Romanus Pontifex dispensare. 24.

Dispensans sine causa an peccet, et dispensatus sit tutus in conscientia. 25.

Principes in quibus habeant ius diuinum interpretandi facultatem. 26.

Permittũtur impunè aliqua in hoc seculo, quæ in futuro punientur. 27.

§. Trigesimus primus.

A ex Beato Thoma tradit Couarru. 3. variar. c. 1. n. 5. circa med. & de spõsal. 2. p. c. 6. § 10. n. 1. & li. 4 variar. c 19. n. 2. vers. Tertia conclusio. S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 1. & q. 108. art. 1 & 2. Azor 1. p. instirut. moral. lib. 6 cap. 1. vers. Sexto quæritur, pag. 502. Nicolaus Serarius tom. 2. opusculor. Theologicor. de legibus, art. 30. pag. 36. Vinsfeldi. de iniur. c. 1. q. 1.

VLtimó, ius naturale dicitur, quod in lege & in Euangelio cõtinetur: a eritque optima † consequẽtia, præcipitur hoc in lege Euãgelica, vel prohibetur; ergo iure naturali disponitur, exceptis jis quę circa sacramenta, 1

mẽta, & fidei articulos fuerũt à Christo Domino *b* instituta quæ sola naturali humanaquè ratione comparari nequeunt, sed vt inquit Apostolus *c* captiuandus est intellectus in obsequium Christi, sed in lege antiqua quæ in tria præceptorum genera (omissis aliis distinctionibus) *d* erat diuisa, scilicet in ceremonialia, iuditialia, & moralia, non tam necessaria deducebatur consequentia, nisi tantum respectu moralium, quia ceremonialia præcepta dicebantur illa, in quibus præcipiebatur, quibus cæremonijs cultus, honor, obsequium, & reuerentia essent Deo exhibenda, quæ quadrimembrem recipiebant distinctionem, scilicet in sacrificia, sacramen
2 ta, sacra, & obseruancias, quæ † omnia, vt inquit Beatus Paulus, *e* vmbram habebant futurorum bonorum, quę per Aduentum Domini Nostri IESV CHRISTI fuimus assequti: à quo lege noua lata, ceremonialia illa præcepta non solum fuerunt mortua, sed etiam mortifera: ita vt de nouo à Principibus supremis non possint institui, quod est intelligendum de ijs ceremonijs, quæ in figura Christi venturi fuerant introductæ, sed illæ quæ ad deuotionem, ritum sacrificiorum, & eorum ornatum pertinebant, vt erant vestes Sacerdotum, Altaria, thurificatio, decimarum, & primitiarum, solutio, oblationes, & ijs similia, quasi mixtica sint, non ad literam legis antiquę, sed ad mentem diuerso fine, post legem Euangelicam à Reipublicę Christianę Rectoribus fuerunt statuta, *f* super quibus supremus Christianę Reipubli. Prę sul libere disponit, vt circa decimarum retentionem in omnibus terris, quę à manibus Sarracenorum euellerent, priuilegium Regibus
3 Aragonum † traditur concessum *g* ab Alexandro Secundo, Vrbano Secundo, & Gregorio Septimo, sicut, & in Regno Granatensi, & Indiarum regionibus

B Concil. Trident. sess. 7. decret. de sacramen. in genere, cap. 1.

C Ad Corinth. 2. c. 10.

D De quibus per glos. in cap. 1. vbi Doctores de decim. in 6, & in cap. fin. 6. distinctio. Felin. & alij communiter in cap. translato de constitutio. & Ias. in l. 1. nume. 35. ff. si cert. petatur, Soto de iust. lib. 3 q. 1, art. 12. in fi. Gutier. lib. 2. canonica quæstio. cap. 20. nu. 12. & seq. Carol. Sigoni. de republ. Hæbreor. a lib. 2. cum alijs quinque sequentibus, Tiber. Decian. tract crimin. tom. 1. lib. 2. cap. 11. 2 nu. 3. & per tot. Couar. lib. 1 variar. cap 17. nu. 1. Azor vbi supra, lib. 6. c. 2. vers. tertio quæritur, pag. 504. Soto de iusti. & iur. lib. 2. quæst. 2. art. 2. & quæst. 5. art. 1. 2. & 4. Nicola. Serari vbi proxime, art. 70. pag. 44. Bellug. in specul. rub. 13. §. tractemus, num. 14. & B. Thom. vbi proxime, q. 99. art. 4.

E Ad Hebreos, cap. 10. in princ. P. Ludoui. Moli. de iurisdictione, tract. 5. disput. 62.

F Cap. 1. de consecratio. distin. 1. & in cap. 1. de purificat. postpart. Couar. d. cap. 17. num. 1. col. 3, Azor 1. p. institu. moral. cap. 23. vers. secundum, pag. 698.

G Bellug. in specul. rubr. 13. §. tractemus, nu. 29. & 36. Marine. Sicul. in vita Reg Petr. primi, fol. 43. col. 2. Emanu. Rodrig. 2. tom. quæst. Regular. q. 44. art. 3. vers. in alia etiam iuridica ratione, Oliua. de iur. fisc. lib. 10. cap. 13. nu. 8. & 9. Geor. Cabedo 2. p. decis. 63. pag. 168. vers. quod in quam prædicti Summi Pontifices, Beuter lib. 2. histor. cap. 8. & 9. Hieron. Zurita in annal. Aragon. lib. 2. cap. 50. Mied. in histor. Reg Iacob. lib. 1. cap. 9. Baldes de dignita. Reguum Hispan. cap. 20 a num. 25. Illesc. lib. 5. Pontifical histor. in vita Petr Primi Aragon. Reg. fol. 275. Petrus Gregor. sintagmat. iur. 2. par. lib. 17. cap. 7. num. 22. Valançuela in defensione monitor. aduers. Ducem & Senat. Reipub. Venetor. p. 3. num. 202. pag. 109. Borrellus de Regis Catholic. præstantia, cap. 59 per totum,

bus h decimæ fuerunt noſtris Regibus à Roman. Pontif. conceſſæ, & quæ in Regnis Caſtellæ, i *Tercias* appellantur. Nec non etiam Barones noſtri Regni ſuper noualibus decimas recipiunt, quod fieri licuit, dummodo miniſtris Eccleſiaſticis aliunde remanſerit, ex quo poſſint congruenter ſuſtentari, & ali, cum hoc ſolum reſpectu, & conſideratione, fuerint decimæ † iure naturali, & diuino inſtitutę; k non vero quo ad quotam, quæ lege 4
Pontificia, priuilegio, vel conſuetudine augeri, vel minui poteſt: nam in decimarum ſolutione, plurimum operatur conſuetudo: l qua ratione fuit per me & Col legas * dominis temporalibus iſtius Regni firma prouiſa, ne cogerentur decimas Eccleſiæ ſoluere, ex fundis à Sarracenis poſſeſſis, ex quibus ante eorum expulſionem, domini recipiebant; quia iſtæ decimę, priuilegijs Romanorum Pontificum, & immemoriali præſcriptione conceſſæ, iam (vt ita loquar) ſecularizatæ ſunt, atquè ita ſi quo ad eas, tam de iure, quam de facto, controuerſia fuerit agitata, illius Iudex competens m erit ſecularis, non vero Eccleſiaſticus, vt fuit ſępe in Regno apud Cancellarium competentiarum obtentum, in primitijs, quæ patrimonio vniuerſitatum, cum onere ſuſtentandi Eccleſias, ſunt incorporatę.

Iuditialia dicebantur † quę ad iuſtitiam redendam, 5
iuſquè vnicuiquè tribuendum pertinebant; quæ etiam in quadruplici erant differentia. n Primo, namquè inſtituebant Principes in ordine ad ſubditos, & ſubditos in ordine

H Couar. in pract. ca. 35. num. 2 & Azor inſtitutio moral. 1. p. lib. 7. cap. 25. verſ. tertio quæritur, pag. 708.

I Grego. Lop. in l. 22. glo ſa 1. tit. 20. parti. 1. Sarmi. de reddit. Eccleſiaſti. 4. par. cap. 2. nu. 4. & 2. p. cap. 8. num. 19. Nauar. in apolog monit. 57. num. 2. ad medi. Palaci. Rub. de donat. inter vir. §. 37. ver ſic. præterea iſta donatio. num. 13. Xuarez allegat. 28. vbi eius additionator Baldes num. 5. Auenda. de exequen. manda. 2. p. c. 4. num. 21. Couar. in d. cap. 35. num. 2. verſ. 3. Garcia de expenſ. cap. 9 num. 90. cum ſeq. 97. Soto de iuſt. & iur. lib 9. q. 7. art. 1. ver ſic. contra hoc, pag. 299. Gutierr. pract. lib. 1. q 14. num. 1. & 2. Mencha. controuerſ. illuſtri. lib. 1. q. 89 num. 6. Iacob. Pute. Roma norum Pontificum priuilegia referens. deciſ. 319. nu. 1. lib. 3. Paleot. deciſ. 665. in prin. 3. p. nouiſsi. Laſart. de decima venditio. cap. 19. ex num. 28. cum ſequen.

*In proceſ. D. Petri de la Nuça, & aliorum, ſuper iurisfirma, anno 1611.

K Ira intelligendi rex. in cap. tua, & in cap. parrochianos de decim. gloſ. verb. decimarum, quam Doctor. communiter ſequuntur in cap. 1. de decim. in 6. cap. decimæ, 16. quæſt. 6. cap. decimas, 16. q. 7. Concil. Trident. ſeſsio. 25. de reformat. c. 12. Couarr. d. cap. 17. a num. 2. cum ſequen. Soto d. q. 4. art. 1. per tot. Hojeda de benefic. incompatibilit. 1. p. cap. 23. n. 75. Borrel. cóſ. 20. num. 33. & ſequen. per tot. Decian. conſ. 22. nu. 15 & ſeq. vol. 1. Garcia de expenſ. cap 9. a num. 90. & 96. Gutier. canonic. quæſt. lib. 2. cap. 20. Didacus Perez late & eleganter lib. 1. ordinatio. tit. 5. l. 1. & ſeq.

L Cap. cum ſint homines, cap. ad Apoſtolic. cap. in quibuſdam, §. ille quippe de decim. Barboſa in l. Titia, num. 47. ff. ſolut. matrim. Mart. de iuriſdict. 2. par. cap. 43. num. 68. & ſequen. Gutier. pract. lib. 1. quęſt. 18. numer. 2. & quęſtio. 19. Auendaño de exequend. mandat. lib. 1. cap. 1. numer. 32. Quebed. deciſ. 205. 1. par.

M Caſtill. in l. 6. Taur. verb. de qualquier calidad, verſ. & quod dixi, & in l. 13. Taur. verb. veynte y quatro horas, verſ. ex quo infertur, Couarr. d. cap. 35. num. 2. Rebuf. q. 10. de decim. Cabed. deciſ. 63. nu. 4. Zeball. tom. 3. commun. q. 822. a num. 70. 89. 98. & 105. & tom 4. q. 897. a num. 636. cum ſeq. pag. 140. Laſart de gabel. cap. 19. a nu. 30. cum ſequen Fontanel. de pact. dotalibus, clauſu. 4. gloſ. 19. p. 1. a nu. 3. 8. 24. cum ſeq. & 2. p. per tot. Gutierrez practica. quæſtio. lib. 7. q. 5. nu. 20. & ſeq.

N Soto de iuſtitia. q. 6. art. 2. lib. 2. & Molina de iuriſdict. tracta. 5. diſput. 63.

ordine ad Principes. Secundo instituebant subditos interse. Tertio, in ordine ad exteras gentes. Quarto, in ordine ad domesticam familiam, quæ præcepta mortua sunt, sed non mortifera, imo potest ea Princeps supremus ad sui Principatus regimen instituere de nouo, vt est ius primogeniorum, o & similia.

6 Moralia vero † ad dictamen legis naturalis spectabant, vt quilibet virtutes exerceret, nihilquè à iure naturali alienum ageret, quæ, & quia natura fuerunt instituta, & à Christo domino in Euangelio tradita, perpetuam firmitatem obtinent, ita vt nullus Princeps, quantumuis supremus, possit illa tollere, p derogare, vel aliquid aduersus ea statuere, cum nihil lege Euangelica circa moralia præcipiatur, aut vt illicitum prohibeatur, quod iam non fuerit lege naturali dispositum. Inde fit, quod omnia Decalogi præcepta, iuris sint naturalis, 7 q cum ex illis primis principijs, † Deus est colendus, proximus vero diligendus, necessaria consequentia deducantur; verbi gratia: Si Deus est colendus, ergo nomen eius non est peierandum, quia contemptum, & irreuerentiam Dei importat, eum in falsitatis, & mendacij testem adducere, siue sit falsum ex parte iurati, siue iurantis, aut vtriusque. Secundo, ex eodem principio recte sequitur, ergo aliqui dies in honorē Dei sunt sanctificandi, r in quibus, à seruilibus operibus abstinētes, & à prophanis seculi curis vacantes, solum cultui Dei vacemus, diemquè in eius obsequium expendamus, vt fuerunt illi fasti, & nefasti dies, à Numa additi, quibus fas non erat ius dicere, nec aliquem condemnare, aut in ius vocare; sed vt inquit Imperator, *ſ Præconis horrida vox fileſcat*, & ex Ouidio, t annotauit Petrus Gregorius, u minusquè permissum, ferijs Saturnalibus, latinisuè agere, aut bellum mouere; non tamen necessario sequitur, quod omnis iudicij strepitus, in omni casu, & causa debeat conquiescere (vt infra dicemus) nec quod cultus sit exhibendus ijs ceremonijs, ijs vestibus, ijs actibus, ijs diebus, quia hoc lege humana, à supre-

O Tiraquel. de iur. primo gen. q. 21. numer. 5. & per tot. Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 9. num. 4. tex. in cap. licet, vbi Doctor. de voto.

P Conrad. in templ. omni. iudic. lib. 2. cap. 1. §. 4. vers. Tertio, num. 10. cum sequent. & vers. decimo, per tot. Laurenci. de Pinu cons. 2. num. 9. & 10. Paris. consil. 68. volu. 4. Gozadin. consil. 51. & Socin. Iun. consil. 140. volum. 2.

Q Cap. fin. §. is itaque 6. distin. de vno quoque eorum late differentes, Foller. in praxi. censual. verb. Nicolaus, a num. 36. cum sequen. Gregor. Sayrus in sua claui Regia, & Azor in suis institution. moral. latissime.

R Petr. de Bollo in æconomi. Canonic. 3. classi, cap. 5. §. 5. abusu 4. Couarru. lib. 4. variar. cap. 14. Foller. in d. verb. Nicolaus, a num. 134. Azor 1. par. institutio. moral. lib. 6. capit. 31. pag. 538. & sequen.

S l. 1. ibi, vt præconis horridavox fileſcat, C. de fer. & in cap. 1. eod. tit.

T Lib. 1. fastor. versu. 45.

V In prælud. optimi iure Consulti, lib. 4. cap. 6. Alexand. ab Alexan. dierum Gennial. lib. 4. cap. 20. versic. comparendi, & versic. fasti dies, pagin. 575. vbi scholia Tiraquel. Bude. in annotati. ad tit. de in diē adiectione, pag. 572. ver. fasti dies, Casane. in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 8. ver. & iour, Ioan. Rosin. antiquit. Romanar. lib. 4. c. 2. & 3. & sequen. Sigon. de iudic. lib. 1. c. 7. vers. dierum, p. 409. Polidor. Virgil. de inuentor. rer. lib. 6. cap. 7.

suprema Ecclesiastica potestate oportuit institui: x quia cum hæc à iure naturę originem non trahant, pro temporum varietate illa mutare licuit, & statuto † induci, 8
y vt in criminalibus possit etiam diebus feriatis in honorem Dei procedere, cum ius positiuum possit ex causa, hoc ius diuinum z limitare, moderare, & distinguere. Similiter ex illo principio † proximus est diligendus, se- 9
quitur & necessario, ergo parentibus, & patrię parendum est, cisquè in necessitatibus subueniendum, reuerentia, ac obsequium pręstandum (quæ pietas dicitur) estquè primum ac proximum mandatum iuris naturalis, post religionem Dei, vt pręsensit I. C. a qui licet † 10
obedientiam parentum ordine scripturæ, patrię obedientiæ prætulerit, hoc fuit, quia obedientia parentum est antiquior, non vero ex eo, b quod sit magis debita, quia vt inquit Seneca, c *Si sanis hominibus publica priuatis potiora sunt, sequitur, vt ijs quoque charior sit, in quem se respublica conuertit*, cui interpretationi non obstat, quod I. C. d Paulus dicebat, *Disciplinam castrorum parentibus Romanis antiquiorem fuisse, charitate liberorum*, quia debet intelligi cum Accursio, de patria potestate, vel vt annotauit Budęus, quod potior & venerabilior sit, quod responsum ex Manlio Torquato dessumptum fuit, qui secundum Liuium, e filium, quia non iussu suo, sed sua sponte progessus, hostem prouocantem vicerat, gloriosam victoriam, & speciosa spolia deferentem, lictoribus dedit, & occidi iussit, f magis enim voluit filio carere, quam disciplinam militarem in aliquo corrumpere, ad quam conseruandam Romani, g grauiter in milites animaduertebant, quæ maxime † consistit h in obedien- 11
tia militum Ducibus, & Ducum Principi supremo, ex vulgato iudicio Ciceronis, cui cum explorator Pompeij exercitum numerosiorem esse retulisset, sed Cęsaris obedientiorem, statim Cæsari victoriam adiudicauit. Vnde Æneas suis militibus pręcepit, ne se inscio, vel absen-

X Nauar. in manua. c. 13. in princip. & Fontane. de pact. dotal clau. 4. glos. 10 p. 1. nu. 121.

Y Decian. in tract. crimi. lib. 2. cap. 34. nu. 15. Francisc. Marc p. 1. decis. 519. num. 15. Marant. de ordi. iudici. p. 4. distinct. 16. nu. 87 & sequen.

Z Gracian. decis. 144. nu. 11. & decis. 21. num. 5. Lancelot. de attentat. p. 1. in præfatione num. 68. Mauro Burg. de mod proced. ex arrupto centur. 1. q. 25 num. 4. & sequen.

A l. veluti, ff. de iust. & iure, l. 1. ff. de obseq. à liber. & in l. si quis, §. si vel parens, ff. de liber. agnosc.

B Vt considerat Casane. in cathalog. glor. muud. 5 par. conside. 24. nu 117.

C Libr. 1. de clementia, cap. 4.

D In l. post liminum, §. filius, ff. de captiu. Ayala de iur bell. lib. 3. cap. 10. n. 6. Didacus Perez lib. 4. ordinatio. tit. 3. l. 1. glos. que de nos tienen tierras, pagin. 803.

E Lib. 8. decada 1. Valer. Maxim. lib. 2. cap. 2. Aul. Gelli. nocti. Atticar. lib. 9. cap. 13. Cermenat. in rapsodia, cap. 21. vers. prætereo. Manli Torquati seuerum facinus, Vinand. Pigius in annalib. magistra. Romanor. lib. 4. pag. 309. Petr. Brodi. rer. iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 14.

F l. 3. §. iu bello, ff. de re milita. Mencha. controue. illustri. lib. 1. cap. 5. nu 7. & 8. Cremen. singu. 151. Gail de pac. publi. lib. 1. cap. 4. num. 26. & seq. Beatus Augustin. lib. 1. de ciuitate Dei cap. 23. ibi, nã si cũ filium, vbi annot. Ludouici Viues, Ayala de iur. bell. lib. 3. cap. 1. nu. 4. Borrel. ad Bellug. rub. 11. §. postquam, verb. se prius.

G Rosin, antiquita. Romana. lib. 10. cap. 25.

H Guerrero in specul. iur. cap. 47. num. 21. & sequen. Petr. Brodi. rer. Iudic. lib. 10. tit. 4. cap. 15. & sequen. Legatus Caroli Paschali, cap. 56.

absente quidquam contra hostem attentarent, vt canit Virgilius, *i* his verbis.

Namq; ita discedens præceperat optimus armis
Æneas, si qua interea fortuna fuisset, ne struere
Auderent aciem, neu credere campo,
Castra modo, & tutos seruarent aggere muros.

Quo Manliano Imperio, & hodie aliquando Principes vtuntur contra Duces belli (qui eorum auctoritatem, & opinionem ac famam, qua bella dicebat Cæsar plurimum confici, & in qua maxime eorum maiestas consistit, *k* cum sit natura datum, vt Imperia magis opinione hominum, quam rebus ipsis gubernentur) fortunæ cõtra eorum, iussum, & ordinem ab eis datum exponũt licet hostes vicerint, & superauerint. *l* Ducibus tamen aliquando non tam coarctanda esset potestas, sed latior manus concedi deberet, vt ex causa liceret mandata transgredi, cum occasio sit anima actionum, & rerum omnium bene gerendarum mater, & præsertim in bellis semel neglecta, non nisi summis discriminibus recuperetur. *m* Cuius nomine cecinit Ausonius. *n*

Occipiti caluo est ne tenear fugiens,

Nam postquam semel effugerit, nunquam amplius reuertitur, & ideo contigit sepe, id quod de Romanis dicebat Liuius, *o* quod dum tempus terebant legationibus mittendis, Saguntum spoliabatur; ideoq; transgresso mandato, ex noua, iusta, & superuenienti causa, si non tẽpus consulendi Principem adfuerit, non Manliano Imperio, & iuris rigore vtendum est; cum procuratori generali, ex causa quam dominus ignorabat, liceat *p* iure fines mandati excedere, & ea, quæ sibi à domino specialiter erant cõmissa mutare. Quæ omnia, maxime pro legatis, oratoribus, & commissarijs Princi-
12 pum notanda sunt: tantopere autem patriæ † parendum est, vt dixerit I. C. *q* *Licere pro ea, & liberos & parentes*

I Sexto Æneidos.
K Pluribus comprobans Luys Valle de la Cerda, en sus auisos en materia de estado, consideratione 10. pag. 56. cum sequen. Mariana lib. 1. cap. 3. pag. 40. D. Didacus de Mendoça in epistola ad Imperatorem Carolum Quintum, relata per Prudentium de Sandoual, 2. par. historiæ eiusdem Imperatoris, lib. 25. §. 30. pag. 227. Ianus Gruterus in Cornel. Tacit. lib. de moribus Germ. pag. 63. & sequent. in illa verba, & ipsa plerumque fama bella profligant.

L dict. § in bello. Hippolit. in l. qui falsam, nu 57. ff. de fals. Guillelm. Benedict. in d. cap. Rainutius, verb. in eodem testamento, el 2. num. 70. Casaneus in cathalago glor. mund. par. 9. consideratio. 34 Cabedo decis. 87. per tot. par. 2.

M Pluribus notis, & exemplis exornans Ioannes Chokier in thesauro aphorismorum politicor. lib. 3. cap. 21.

N Epigrammate 12. in simulachrum occasionis, & pœnitentiæ, pag. 17.

O Dechad. 3. lib. 1. Bartholo, Philippus in tract. del consejo y consejeros, discurs. primo, §. 11. Luys Valle de la Cerda, vbi proxime, fol. 15. Perrus de Ribadeneyra en la institucion del Principe Christiano, lib. 2. cap. 21. vers. No es menos regla, pag. 450.

P l. si hominem 30. ff. mãda. Iaff. in l. non solum, §. morte, num. 17. ff. de nou. oper. nuntia. Ayala de

iur. bell. lib. 3. cap. 1. num. 5. Legatus Caroli Paschali, cap. 57. per tot.

Q l. minime 35. ff. de religios. l. qui cum vno, §. qui filium, ibi. vel a patre postea exhibitus, ff de re milita. Prosper Farina. de indic. & tortu, quæst. 51. num. 83. & in pulchro casu Rippa de peste, de remed. conseruati. contra pest. 2. par. num. 248. & 250. Ayala de iur' bell. & discipli. milit. lib. 2. cap. 1. num. 12. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. num. 435. & sequen. Camil. Gallini. de verb. signif. lib. 10. cap. 16. a num. 3. cum sequen.

quen. vsq; ad 14. Ioan. de Neuizan. inter consil. feuda, Brun. cons. 12. a nu. 1. cum tribus sequent. Durand. Casel 2. vari, cap. 3. Tiberi. Decian. lib. 9. cap. 15. nu. 9. & 10. Solorzano de crim parricidij lib. 2. cap. 4. pag. 122. Schraderus tracta. fendalis. par. 9. cap. 3. nume. 40. & 43. pag. 332.

R Connan. lib. 7. commentar. iur. cap. 11. num. 4. pag. 77. Petrus Gregor. sintax. art. mirabil. lib. 36. cap. 32.

S Iacob. Falcon epigrammate 86. fol. 24. Solorzano vbi proxime lib. 2. capit. 16 in fine, pag. 187. ex quo improbandus est Petrus Faber 3. semestri. cap. 8. pag. 115. & capit. 16. pag. 227. in margin.

T Officiorum lib. 3.

V Valer. Maxim. lib 5. cap. 6. Ayala de iur. bell. lib. 1. cap. 2. num 21. & 22 Forcatul. in commentar. ad dict. l. veluti, num. 10. Borrel. in addition. ad Bellug rubric. 46. vers. sunt, & alia munera, nu. 8. verb. defendere patriam, Conrad. in templ. omn. iudi. lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. vigesimo septimo, num. 23. Solorzano vbi supra. lib. 2. cap. 2.

X In can. que contra, 8. distinct.

Y Castro de potesta. leg. penal. lib. 1. cap. 1. pag. 12 ibi, nam in corpore humano, Ayala de iure belli lib. 1. cap. 2. num. 26. versi. quemadmodum enim, Gomez a Mesqua in tracta de potestat. in se ipsum, lib. 2. cap. 2. numer. 6 & 16. & cap. 3. num. 5 & 6.

rentes occidere. Exemplo Bruti, qui Titum & Tiberium eius filios, patriæ proditores, virgis cędi, & securi percuti iussit, *r* documento futurus posteris, quantum patriæ charitas, amore filiorum præponderet, & extat illud, Christiano ac prudenti Principe dignum exemplum, in cuius filij personam cecinit Poeta Valentinus. *s*

Ante diem perij, poßuique in carcere vitam,
(Magnum patris opus) ne mecum cuncta perirent.

Patriæ vero parendum est, in persona illius, qui ei principaliter præest, tanquam caput ipsius supremum: amicitia namquè politica, principalius respicit Principem Ciuitatis, à quo totum bonum commune patriæ dependet, cui maxime debetur obedientia à ciuibus, cum Princeps & Respub. Idem sint: ideoquè sicut patria, ita & Princeps magis diligi debet, quam pater, vel filius, & vt inquit Cicero: *t Si pater patriam prodere conabitur, accusabit filius, & patriæ salutem, & eius maiestatem, saluti patris anteponet*, illa enim, quæ Deorum numinibus æquatur, auctoritas parentum, maiestati patriæ, vires subijcit suas *u*. Vnde Diuus Augustinus *x* inquit: *Genera le pactum esse societatis humanæ, obedire Regibus*, Quod consistit, in vnitate voluntatis subditi, cum voluntate Regis, in affectu, & effectu, ita vt diligat, quod ipse amat, & odio prosequatur, quod ipse odit, vt etsi oportuerit bona, † & vitam periculo exponat, *y* pro conseruatione capitis, & recuperatione bonorum eius, quæ ad conseruationem, & defensionem patriæ subordinatur: in quo laudatur prudentia serpentum, quia vt dicebat Horatius. 13

Dulce & decorum est pro patria mori,
Nec sapiens vllum pro Repub. vitabit periculum.

Quia omnis actus positiuus, & affirmatiuus, qui mortem necessario, & infalibiliter non infert, si in aliquem finem iustum, & sufficienter bonum dirigatur, tametsi ex accidenti morti sit proximus, & periculum maximum contineat, licitus esse potest, & merito-

rirorius: g provt est in bello pro Republica exponere vitam, & intrepide tormenta sulphurea nō perhorrescere, periculosioriq́ue loco pugnæ se cōmittere; nam pro Republica, & Rege, quilibet vassallus vitam suam, cuiuis maximo, & vrgentissimo periculo, tenetur opponere a, intentione, & spe euadendi, si potest, quia tunc nō vult, nec intendit b propriam mortē, sed iustū, & bonū finem, hoc est conseruationē salutis Reipublicę, sui Principisq; quo casu, se, & suos, laudabiliter periculo mortis exponeret, c cum bonum cōmune, sit proprio præferendum; actus verō negatiuus, qui naturaliter, & necessario non infert mortē, sed est morti valde proximus, vt se nō defendere, à carcere nō fugere, qui manēs occidendus est, propter aliquē iustum finem, & bonum virtutis erit licitus: d vt si miles nolens fugere, neque statione m deserere, & potius permitteret se occidi, e vel si castri custos & si fame, & igne periret, nollet castrum inimicis tradere, vt fecit ille noster Aragonensis † vocatus Michael de
14 Bernabe f in loco de Bagena: qui, cùm esset arcis præfectus, noluit illius claues Regi Castellę tradere, & maluit cum eis, fidelis suo Rege omnes eius posteri per vtrūque sexum descendentes, acceperunt, quo & hodie
15 fruuntur. Hūc actum negatiuū fecit S. Ermenegildus, † qui, cum à patre Leouigildo, Arriano, & feroci Ecclesię hoste, esset obsessus, nonq́ue putaret equum, vltima manu cum patre congredi, & se in periculo eum occidendi constituere (forte spiritu diuino præsciens) quod in extremo vitæ pœnitēs, catholicus erat moriturus, potius elegit à patre capi, quàm victoriam consequi: & ita captus carcere inclusus, securi cerebro percusso, naturæ debitū persoluit, & cœleste regnū Rex & Martyr adeptus est: g in cui⁹ sanctissimę animę exitu, circa ei⁹ corpus Angelici cātus auditi fuere, lucētesq; lāpades vissę, cuius solem-

Z Couar. lib. 1. variar. c. 18. n. 8. Soto lib. 5. de iust. & & iur. q. 1. art. 6. ad 1. Aragō 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. & ibi Salō de pace, cōtrouers. 1. ad 5. & q. 69. art. 4. controuers. vlti. conclu. 1 Bañes d. q. 64. art. 5. dubitatio. 1. ad 2. Grego de Valent. 3. tom. disputa. 5. q. 8 pūcto 2. in parte de occisione sui ipsius. ad 2. & 3. argumentū. Nauarra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 64. & 72. Nauar. in manua. c. 17. n. 87. Simancas in catho. institution. titu. 18. nu. 30. Ioan. de Lignan. in tract. de bello, cap. 83. habetur 26. volu. tractatuum glos. & DD. in c. nerui testiculorum, 13. distin. glos. 1. Anton. de Butri. n. 6. Hostiens. n. 2. Ioan. Andr. 5. Anchar ra. n. 2. in c. ex parte, el 2. de sepultur. Gomezi. de Amescua de potest. in scipt. lib. 2. c. 1. n. 6. & d. c. 2. nume. 16. & c. 3. n. 5. & c. 6. nume. 7. & 8.

A Couar. vbi sup. n. 10. & Soto concl. 3 in fin. Memcha. controuers. illustr. c. 11 n. 30. & c. 31. nu. 12. Plaça de delict. c. 23. n. 7. & facit l. 9. tit. 9. & l. 3. tit. 29. parti 2. & l. 4. titu 24 parti. 4.

B c. de occidendis, 23. q. 5.

C S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 6.

D Aragō 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. Salon ibidem, q. 69. art. 4. controue. 4. concl 1. Nauar. in d. c. 3. n. 29. & Sāctus Thom. 3. p. q. 47. art. 1 & alij multi relati per Gomezi. 1 Mescua d. c. 1. n. 14.

E l. 6. titu. 18. parti. 2. & l. 2. eod. titu. l. 8. titu. 17. parti. 4.

F Zurita tom. 2. lib. 9. annaliū, cap. 44. anni 1363. tempore Regis Petri Quarti. Martinez del Villar in

appendice de innata regni Aragonum fidelitate, §. 4. p. 168. G cœpit, 24. q. 1. Cæsar Baroni. 7. tom. annali. anno 584. fol. 608. Morales lib. 11. c. 64. cum tribus seqq. Baleus anno 584. Mariana lib. 5. histor. c. 12. & 13. Rode. Sāci. lib. 2. c. 14. Gregor. Turonens. li. 5. c. 38. & li. 6. c. 43. & li. 8. c. 28. & 46. Valera 3. p. c. 19 Valdes de dign. Reg. Hispa. c. 9. n. 65. Moral. d. li. 11. c. 71. Vaseus anno 568. Ioann. Magn. hist. Gottor. lib. 16. c. 9. Anto. Augus. en sus medallas, dialog. 8. p. 334. vers. anno 568. Borrel. de Rēg. catho. præstic. 72. n. 9 & 10. & c. 83. n. 11.

solemnitatẽ, nostra Sedes Cæsarauguſtana, die 13. Aprilis celebrat, eiusque reliquias sũma cum veneratione, & deuotione veneratur. Nõ ergo vere dicere possumus, † 16
rectè nos erga patriã, & Rẽpublicam gerere, si eius capiti, debita nõ præstemus obsequia, cũ in eo tota sit Reipublicæ salus, & vita cõstituta: vnde, cum in nostro regno (vt supra diximus) caput sit Rex; eius præceptis omnino parẽdum erit, quæ si nimis dura, & cõtra leges regni † emanasse videantur (quamuis communiter nostri tenuerint 17
secundum Molinum, *h* quod omnis contra forus est nullitas), tamen non licet ea irreuerenter, & propria authoritate reluctare, sed supersedere *i* in exequendo, quasi voluntas talia præcipiendi, propter iuramentũ, & fidem præstitam deficiat, ad magistratum que, qui eius nomine præest recurrendo tanquam ad scutum, non tãquam ad gladium, vt debitis iuris remediis talia mandata tẽperet, & contra leges regni emanasse, certiorem Regem faciat, cuius clementiæ fidendũ est reuocaturũ, quæ forsam falsa aliquorũ suggestione circũuentus præcepit, quo casu locũ habet supplicatio, aliàs de foro prohibita, *k* quia non est appellatio, quæ suspẽdat iudicatum, nec deuoluat causam ad superiorẽ, sed prouocatur Rex, vt negotiũ diligentius examinet, quod in quouis Principe, *l* quantũuis supremo, procedit, & locum habet; quia tunc potius dicitur prouocari aduersus errorẽ, imperitiã, vel dolum malè informantis, quàm aduersus sententiã, vel præceptum Principis; quod si, certior factus reuocare renuerit, quod non est credendum, nec præsumendum, Deus in cuius manu, eius cor est, & quocumque voluerit illud inclinat, erit orandus, *m* quem solum malè gestorum habet vltorẽ; furor nãque esset † cum Principe supremo 18
velle contendere, vt fecerunt illi, qui priuilegio vnionis freti *n* debellantes, ac cum Rege cõtendentes fuerunt iuxta villam de Epila superati, & victi, vt tamen omnia † à benignitate, & clementia Regum pendere, *nec* 19

idem

H in reportor. fororum, verbo, Nullitis. versiculo, Nullitatis exceptio, in fin. cui adde Marantam in sua disputatione 1. n. 37. Cancer lib. 2. variarum, cap. 5 n. 57. & 59.

I cap. si quando, de rescript. Parladorus lib. 2. rerum quotidianar. 1. par. cap. fin. §. 7. num. 12. forus vnicus in fin. ibi, Aunque pornos del contrario ayan mandamiento, tit. de prothonotariis.

k obseruant item supplicatio, titu. de appellat. Molina in reportorio fororum, verb. Supplicatio. & verb. litera domini Regis, versic. 1. & 2. Bardaxi in foro vnico, tit. de his quę dominus Rex, nume. 9, fol. 49. colum. 3. c. viduũm, versic. Siquidem, 2. quæstio. 2. Romanus consil. 521. Rebuffus in l. quod iussit, 21 nota. nume. 52. ff. de re iudicata. Carpanus ad statut. Mediolan. titu. de appellat. cap 2. fol. 49. Cephalus consil. 185. num. 4. Ruginell. de appellat. §. 2. c. 2. per totum, cum aliis relatis per Garci. de Mastril. dec. 151. Siciliæ 32. n. 3. & 4 lib 1.

L *l.* 1, §. quæsitum, ff. de appellatio. l 1. C. de relatio. Martinus Laudens. in tractatu de Principe, quæstione 42 & 389. Albanus de potestate Papæ, 2. par. num. 80. Rebuffus ad cõstitution. Gallic. tom. 1, de supplication. quæstione 8 & 9. num. 45. Iacobaci. de conciliis lib. 10. artic. 1. num. 59 & 60. Ferrariens. lib. 4. titu. de supplicandi vsu, cap. 1. Ioannes de Neuizan, inter cõsilia Bruni, consil. 12. versicu. Quarta principalis facit text. in cap. tum ex literis, vbi Abb. num. 2 & alij, de in integrum restitutio. cap. ad Apostolicæ, de rescript. in 6. & in Authentico de nupti. in princip. collatio. 4.

M Bardaxi vbi proxime, & in for. 4. num. 5. in fin. tit. de offic. Cancellar.

N Hieronym. Zurita tom. 2. lib. 8. annal. cap. 29. & 32.

idem esse (vt dicebat Cęsar) *armorum, & legum tempus*, agnoscerent, cum nostri Reges, vt inquit Propertius, o de Romanis.

Quanto ferro, tanto pietate potentes
Stant: victrices temperat illa manus.

Mox Cæsar augustæ conuentibus accersitis anno Domini 1348. (quod Rei publicæ calamitatibus, & dānis optimū est medēdi remediū) reuocatis vnio
20 nis priuilegiis, p priuilegiū generale, † aliaq; nostri regni insigniora priuilegia; quibus nunc fruimur magnanimū se victis ostendens cōfirmauit, authoritatemq; iustitię Aragonū Magistratus adauxit, & firmiorē, ac maiorem stabiliuit, iuramentoque promisit seruare omnes foros, priuilegia, libertates; vsus, & consuetudines regni Aragonum in perpetuumq; statuit, vt eius successores, primogenitus regni gubernator, eorumque vices gerentes, ac cęteri officiales teneātur iurare ante omnia, certamq; iurandi formā foro conscripsit, q addēs vinculo reali, quod ex iuramēto prędecessorum fuit ortum, vinculū personale ex proprio, r quod & propē in omnibus Regibus, & Principibus seruatur, vt die eorum inaugurationis, leges, & mores maiorū iurare consueuerint; optima quidem ratione, vt sit aliquod vinculum religionis, quo impediantur facile admittere susurrationes adulatorū de soluta illorū potestate, quod &iam olim populus Romanus ante imperiū in Principes lege regia translatū, proprias iurare leges pro more habuit. Sacramenti namq; religio saltim præstabit, vt metu diuini numinis cohibeantur, qui potentiæ libertate accensi, quo appetitus ducit, facilius inclinant; necnon etiā statuit, quod priuilegiū generale Aragonū à Petro Tertio, vulgo (vt Alexāder) magni titulo cōdecorato, cōcessū, s & eius declaratio à Iacobo Secūdo facta, quod sint fori, & pro foris habeātur statuit: Libertates namque regni, in moderatione, & prudētia positæ sunt, nō in pertinacia, & præcipiti cōsilio, nec furore: quin tantopere à bellico tumultu, atq; populi iudiciis abhorrent, vt quę à maioribus bello partę fuerunt, minimè bello retētas fuisse videamus, sed libētius in clementia Regum, ac ciuilium legū præsidiis conquieuisse. Modis ergo licitis,
21 & honestis inducendus † est Rex, & suadendus verbis placidis ad iustitiam seruandam, & ea faciendum, quę pro bono regni facere tenetur, non tamen cogendus

O lib. 3. elegia. de Rom. laudibus.

P for. vni. tit. de prohibi. vnion. cassation. & reuocatio. ipsius anni 1348. Zurita vbi proxime, c. 32. Blancas in cōmēta. rerū Aragonensiū. p. 472. 473. & sequen.

Q for. vni. tit. quod priui leg. gener. & declaratio ipsius sint fori. & for. vni. titu. coram quibus D. Rex, & eius locumtenēs, & primogenitus iurare tenētur. & in for. vni. titu. de his quæ D. Rex, fol. 14. for 1. titu. de iuramento præstando, fo. 38. cui adde Iacob. Cancer. 3 par. variar. c. 13 n. 124. & seq. Georg. Cabedo decis. 3. num. 5. volum 2.

R Guilliel. Benedict. in c. Rainutius verb. Duas habens filias, nu. 277. & seq. de testam. & facit illud Paralipome. 2. c. 23. ibi, Eduxerunt filiū Regis, &c. Nauar. in manuali, c. 25. nu. 6 Ioan. Choki aphorismorū politicor. lib. 2. c. 2. p. 72. in fin.

S vnde falsō inscribitur priuilegiū generale Petro Primo, Zurita tom. 1. lib. 4 annalium, c. 38. in fin.

dus,quia delicatiorem Reges habent palatũ; t & quidquid illis traditur,mellelitũ tradere oportet;nec ex quacũque causa aduersus eius honorẽ,statum,maiestatẽ,pacẽ, vnitatẽ, & tranquillitatem regni est aliquid moliendũ,si tanquã lesę maiestatis criminis rei,proditorum, & rebelliũ pœnas cupiunt euadere,cum non sit habendus fidelis subditus,qui subjici nequit, etiam à Principe lęsus: Imó, vt inquit Seneca, optimis ciuibus,& fidelibus subditis expedit iniurias Principum dissimulare;nõ omnia Regum facta,&gesta ad iniuriam recipere;qui enim vult esse quietus,non sit ad maiorũ vindictam curiosus: maxime enim (vt inquit Bald. u) bonũ obediẽtię sentitur, vbi discolis dominis flexis genibus obeditur,potentiorum enim iniurias,hilari vultu non patienter tantum ferendas; quia vt inquit Seneca: x

Nobile vincendi genus est patientia: Vincit
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Vt quidam Aulicus interrogatus, quomodo senectutem in aula consecutus esset? Respondit:Iuiurias ferendo, & gratias agendo. Sunt enim nonnulli,qui acu fortasse puncti,pro ictu gladiatoris reputent,existimãtes, * vt Cicero in Catonem dicere solebat,esse in Republica Romuli,quemadmodum fuerat in Platonis politia viuẽdum. Similiter ex eodem prȩcepto,† quòd proximus 22
est diligendus,sequitur necessario, ergo malefactor puniendus: sed hac pœna, coram isto iudicę, hoc ordine seruato,non necessario sequitur,nisi quatenus definitur lege,& statuto, vt pax,& tranquillitas ciuium seruetur; & charitas erga proximos augeatur. y Vnde, licèt † 23
quoad principia tale ius sit immutabile, tamen quoad conclusiones,applicationes,& declarationes,quæ ex illis sequuntur, non per primas, & necessarias consequẽtias à Principe supremo,lege,vel cõsuetudine, z potcrit ex causa mutari, distingui, relaxari, & declarari, quę non derogatio , sed interpretatio appellabitur: veluti in prȩcepto illo de Sabbathis sanctificandis,quod in diei Dominicæ obseruationem mutauit Ecclesia, ex quo inductæ sunt Ferię in honorem Dei: quibus, licet

T Simanc.in repu-bl.lib.2 cap.16.n.2.& 3
V in consi.328.n.7. in fine,vol.1.
X lib.2.de ira. Ioan.Choki.in thesauro aphorismorum, lib.5. cap.6. pagina 337.
* Plutarchus in vita Philonis, tom.3.p.95.
Y Paleotus de consulta. p.4. q.8. versic. Sed dicet quispiam.
Z glosi.in l.fin. C.si cõtra ius,l.rescripta,C.de precibus Imperato. offerend. l.vni. C. de in ius vocan. Bart.in l.1. num.3. in fin. de constitutionibus Princip. Abb. & alij in cap. quæ in Ecclesiarum.vbi late Beroius á num.89.cum sequen. glosi. in cap. non est, de voto. glosi.2. in c. quanto,de iureiur.Gratus consil.1.num.31.lib.2.Alexand.consil.103.num.8. lib.1.& consil.190. nu.25 li.2.& consil.11.n.7.li.7. Purpuratus consil.114.nume,11. Riminaldus seni. consil.199.num.7. Curciiuni.consil.20.num.6. Menochi.consil.75. num.53. & consil.156.n.48. Duenas regu.43.Farinac.lib.1 quęstion.criminal.titu. de inquisitio.q.6.n.23. Gallini.de verbor. significatione, lib.10. cap. 33. à numero 3. & 9. versicu. Cõmunis tamen Doctorum. & num. 34. Conradus in templo omn.iudic. lib.1. cap.1. §. 4. versic.4. & 5. Afflict.in prælud. constit. Siciliæ,quæstio.10.numero 3. Beroius in dicto c. quæ in Ecclesiarum,nu.89 & 127.cum sequen. Ferdinand. Basquius de successi on. resolutio. lib. 1. § 9.num.36. cum sequen. Cerdan de Tallada en el verdadero gouierno,c.12 p.126.

cet

licet partes non possint pacto renuntiare, *a* tamen lex, & Princeps poterunt declarare, eas non esse seruandas in certis casibus, vt putà propter contumaciam rei, vt in incartatis, & bannitis, vel propter periculum moræ, vt in debitore suspecto de fuga; *b* vel propter grauitatem criminum, *c* seu propter necessitatem, aut causæ pietatem.

24 Similiter super matrimonio †iure naturali, & diuino indissolubili, *d* lex canonica, ac Princeps ecclesiasticus disponit, vel certã declarandi consensus formã *e* inducens, vel super iam contracto ex magna causa, in casu particulari dispensans; *f* diuortiumque quodadmodo bona gratia factum permitens, *g* non tanquam ius diuinum relaxans, sed in casu particulari, iusta causa occurrẽte non habere locũ explicans, *h* ac in radice matrimonij dispensans; *i* & hęc non solũ super rato, sed etiã (vt aliqui voluerunt) super consumato. *K* Quorũ opinio dura est, nec videtur quoad vinculũ sequẽda, *l* quo coniu-

A l. dies festos, C. de fer. Marant. de ord. iudic. 4. p. distinct. 26. n. 83. vers. Tamen Princeps supremus potest. Caraui. in ritibus mag. cur. ar. 80. n. 3. & leq. per tot. & 116. n 1. Anto. Troysi, rit. 289 nu. 7. Bal. cons. 166. n. 1. vol. 5. Caciz lup. in l. omnes populi, nume. 38. ff. de iust. & iur. Iaf. in l. 1. §. sed excipiuntur n. 13. ff. de fer. Socin. seni. cons. 8. n. 13. volu. 4. Oraci. Carpan. in lucubra. ad statut. Mediolan. c. 110. n. 5. & 8. P. Ioan. Azor 1. p. institutio. moral. lib 2. c. 17. p. 130. D. & 2. p. lib. 1. c. 1. cum seq. latissime Sayrus in claui regia. li. 7. c. 1. n. 6.

B Petr. Pecci. in tract. de iur. fisten. c. 10. n. 1 gloss. in l. dies festos. verb. fideiussor, & in l. fin. C. de fer. Roder. Xuar. in l. 2. for. li. 2. titu. delos emplaçimientos n. 23. Cott. in memorabilibus, verb. debitor non potest allegare, colu. 2. Medic. in tract. de adquir. domin. ad leg. fin. ff. de legib. verb. Aut in conseruado, gloss. 2. par. 1. nu. 404.

C l. prouinciarum, C. de fer. Petr. Greg. in prælud. opti. iure cons. lib. 4. c. 7. Surd. de aliment. tit. 8. priuil. 2 à n. 7. cum seq. tex. in c. licet, de fer. & in l. 2. ff. eod. & in l. actus, C. eod. tit.

D c. sunt quidam, ic. siquis cõiugatus, 27. q. 2. c an quod, c. penul. 33. q. 2. c. inter corporalia, de transla. Episc.

E Conc. Trid. sess. 24 de reform. matrim. c. 1. Zeball. cõmu. opinio. q. 604. n. 25. & tom. 4. q. 900. n. 15. cum aliis per nos supra relatis.

F gloss. fin. in c. ex publico, de conuers. coniugat. Beroi. cõmuné dicens in d. c. quę in Ecclesiarũ, n. 104. cum aliis relatis à Ioan. Gutie. canoni. quæst. lib. 1. c. 17. n. 12. Conc. Triden. sess. 24. de sacram. matrimon. c. 6. Nauar. cons. 1. n. 1. de conuers. coniugat. & in manua. c. 22. n. 21. & 26. D. Thom. 2. 2. q. 88. Couar. de sponsal. 2. p. c. 7. § 4. n. 6. Sanchez de matrim. lib. 2 disput. 14. n. 2.

G l. vxores, 6. de diuorci. c. cum sit, & c. significauit de conuers. coniug. l. 2. tit. 10. parti. 4. Authentica, sed hodie, C. de repud. gloss. 1. in l. & ideo, 63. de donat. inter vir. & explicat Brunel. in tract. de sponsal. conclu. 30. n. 6. & 9. Barbo. 2 p. rub. ff. solu. matr. n. 5. vers. Vlterius & ad explicationem, cum seq.

H colligitur ex D. Tho. 1. 2. q. 100. art. 8. in corpo. & Barbo. vbi proxime, n. 103. & 104. Ojeda de bene. in cõpatib. 2. p. n. 6.

I Marta de iurisdict. 4. p. cas. 79. n. 31. & seq.

k Deci. in d. c. quæ in Ecclesiarũ, n. 13. in modernis. 49. & cons. 112. ad fin. Soci. cons. 28. n. 5. & seq. volu. 1. Soci. iun. cons. 31. & 140. volu. 2. refert, sed non sequitur. Grat. cons. 1. n. 31. lib. 2. Sigism. Lofred. cons. 50. n. 41. Anchar. cons. 374. Hippol. singul. 165. n. 2. Didac. Lopez in tract. de vot. q. 6. n. 24. 25. 86. & 104. silua nuptia. lib. 1. n. 135. Alciat. in rub. ff. solu. matri. n. 15. vbi Corras. 2. lectu. n. 1. & Niconici. n. 161. Porci. cons. 154. n. 14. & Menoch. lib. 2. præsumpt. 10. n. 38.

L Couar. de sponsal. 2. p. c. 7. §. 4. n. 13. & seq. Matien. in rub. de matri. tit. 1. lib. 5. nouæ Collectio. num. 75. & 76. Ioan. de Selua de iureiur. 4. par. num. 28. Cagnolus in l. nuptis, num. 14. de regul. iur. Conradus in templo omnium iudicum, lib. 2. c. 1. §. 4. vers. Tertio, num. 23. & sequen. Alphonsus à Veracruce in speculo coniugiorum, 2. par. artic. 28. conclusione 3. prope finem, Gutierrez lib. 1. canonicarum quæstionum, cap. 17. num. 21. Boherio cons. 20. à numero 1. cum sequen. 6. & 7. Bursat. cons. 207. num. 18. lib. 2. Sebastianus Monticull. de patr. potesta. ad l. consensu, C. de repud. in §. nuptiæ, n. 50. & 51. Barbosa ex communi omniũ Theologorũ sententia, 2. par. rubricę, ff. solu. matr. n. 73. vers. Quod si matrimoniũ sit copula cõsumatũ, allegãs c. 1 ggathosia, & c. sunt quidã, 27. q. 2. & d. c. ex publico, & n. 102. vers. Vltimo ad complemẽtũ, & num. 105. versic. Neque replices, Thomas Sãchez de matrimo. lib. 2. dispu. 13. n. 11. Enriq. de matrimonio, c. 2. n. 3. & in commẽto litera. T. late Bellarminius de matrimo. cap. 5.

coniuges iure naturali, & diuino ita inter se reperiuntur ligati, vt sola alterius coniugum morte naturali, valeat dissolui, *m* licet ratum, morte spirituali, hoc est ingressu religionis, voto solẽni emisso, dissoluatur; *n* quia in eius contractu tacita resolutiua conditio ineſt, sed quoad thorum ex aliquibus causis, etiam in matrimonio carnali copula consumato reperitur permissa separatio *o* iudicio Ecclesiæ, vt putà propter sęuitiam mariti, & probabile periculum vitę corporalis, vel spiritualis, vel propter alterius coniugum adulterĩu. *p* Ex eadem ratione euenit, vt etiam matrimonium spirituale possit in aliquo casu, ex causa, à Romano Pontifice dispensatione obtenta, dissolui, siue illud sit tantum ratum ex voto simplici,, siue traditione consumatum, voto solemni: *q* diximus autem causam esse necessariam, quia alĩàs nõ dispensatio, † sed dissipatio esset; *r* peccaretque *s* mortaliter dispensans, dispensatusque non satis in foro interiori esset tutus, *t* cum sit pars iustitię distributiuæ, ad cuius causam reduci debet. Prędicta autem expediunt Principes † supremi seculares in rebus profanis ad eos pertinentibus quoad politicam Reipublicæ administrationem; ecclesiasticus verò in spiritualibus, & ecclę-

25

26

M c.fin.de secun.nup.Beroi.in d.c.quæ in Ecclesiarum.à n.105.cum seq.

N c.2.& c.ex publico.de conuersio,cõiuga.Couar.de spõsa.1.p.c.4.§.1.n.16 & c.5.n.11.& 2.p.c.7.§.4 n.6. O vt in casu c.literas,in fi.c ex trãsmissa,vbi DD.de resti.spoli.Thom. Tribisia.decis.45.per tot. Rebuf.cons.119.per tot. Ripa in l naturaliter, §.nihil cõmune,n.84. de adq. pos.Frãci Marc.2.p.decis. 738 Gutie.li 1.qq. q.24. Barb.2.p.rub.ff.solu.matr. n.18.vers.Vel quiamulier, & n.23.vers.Succedit igitur secũda & n.73 & n 102 ver.Si autẽ sit matrimoniũ & n.103.vers. Sed his nõ obstantibus.

P Matth 19.& B. Paul.1. ad Corint.c.7.c.2.32.q.2 c.gaudemus,de diuor.c.literis,de pręsump.c.per venerabilẽ qui fil.sint legit. c.fin.vbi nor.Abb. de conuersio.cõiugat. Alphonsi à Veracruz in speculo,cõiug. 3.p.art.1.concl.3. Castro de lege pœnali,lib.2.c.4. vers.Vt etiam priorẽ.Barbosa vbi proxime, nu.14. vers.Sed magis cõmunis.

& n.15.17.& 19.cum multis seqq.Concil.Colonien.in §.hæc itaq;tit.de sacram.matrim.p.184.& Conc. Triden.sess.24.tit.de sacra.matrim c.7.& 8.Couar.de sponsal.2.p.c 7.§.6.n.13.Petr.Gregor.in syntag.iur. li.9.c 16.n.3.Gutier.in quæst.canoni.c.25.n.4.Concenati.lib.2.quæst.iur.c.1.à num.10.

Q Didac.Lopez in tract.de voto,q.6.Menoch.de arbitr.lib,2.cẽtu,5 cas.421.n.10 & seq.& centu,6. casu 504 n.5,& lib.2.præsump.10.n.35.Camil.Gallin.de verbor.signif.lib,10.c.33.n.19. Conrad.in tẽpl. omn.iudi.lib.2.c.1.§.4.vers.3.num.17 & 18.vbi de Ramiro Rege Aragonum.Rebuf.in prax.regu.de dispensat.in gradib.prohibit.glos.5.n.10.Boher.cons.20.n.30.& seq.cũ aliis adductis à Petro Cenedo,2.p. collecta.124.n.5.facit tex.in c.veniens,qui Cleri.vel vouẽs & in c.cum ad monasterium,vbi Abb.& alij, de stat.monach.glos.in c.proposuit, de concess.præben.

R Ioan.Monach.in c.1.de ætat.& qualit.in 6.Innocen.in ca.diuersis,de Cler.coniugat.Deci post Abb.in c.cum in cunctis,n.21.de electio.Felin.in c.quę in Ecclesiarũ,n.5.Curci.sen.cons.10.& 17.Soci.cõs 246 col.2.vers.Circa secundũ,vol.2.Guerrero in specu.iur.c.18 n.4.post Abb.in c.de multa,de præben.

S c.non liceat Papæ,12.q.2.c.contra statuta,25.q.7.Victoria in relectio.de potesta.Pap.&Cõcil.propositi.6.& 7 Fortu.Garc,in d.l.Gallus.§ & quid si tantũ,n.296,& 297.Speculat.titu.de dispensat.§.nũc breviter.n.5.Innocen.in c.cum inter,de renuncia.& in d.c.cum ad monasterium. Archidiachon.in cano.Florentinã.85.distin.Hostiens.in c.dudum,de electio.Ioann.And in c.de multa,de præbend.Felin.in c.postulasti,col 9.de rescript.Deci.in c.quia in tantum,n.8.de præbend glos.in c.quanto, de iureiur.

T Glos.singul.in c non est,de vot.vbi Abb.in n 7.Nauar.in manua.c.12.n.75.Rebuf.in concordat.rub. de form.mandat.Apostolici,verb.Dispensationẽ.& in rubr.de donat.eod.verb.col.4.Felin.in c.2.de spõsal n 20 Couar.in 4.2.par.c.6.§.9.n.7.& c.8 §.6.n.4.Paris.cons.68.n.57.in 4.Imol.in c.cum olim.col.2 de Cleric.coniugat.Innocent.in c.2.de renuntia.Richard.in 4.distin.38.q.9.art.1. Felin.in d.c.quæ in Ecclesiarum,n.25.Ripa lib.2.responsor.c.19.& Rebuf.in prax.rubr.de dispensat.colu.378.Rojas in epitome succesion.c.23.num 7.& 8.Sanchez de matrimon.lib.2.disputat.15.num.6.

V c.nouit,

Ecclesiasticis, & alijs ad regimen, & gubernationem Ecclesiæ Militantis expectantibus, quia illis, iuris diuini, & naturalis interpretandi est concessa potestas, quod intelligendum est de iure diuino, dante formam in actibus humanis, vt est illud, quod in ore duorum, vel trium stet omne verbum, u quod iure communi fuit ex causa in testamentis limitatum, quia facile in vltimis elogijs falsitas committitur, non vero intelligas de iure diuino prohibente, & puniente, x quod nullo casu reperitur permissum, vt est illud, non mœchaueris; quod si aliquo casu reperiatur permissum, vt in illo præcepto de non occidendo, quod in hoste, & in bannito, ex iusta causa, & in damnato legitime à iudice reperitur concessum; quo casu valebit constitutio humana contra illam prohibitionem, tali causa existente ad statuendum, quæ excludat peccatum, nam si peccatum non excluderet, in vim præcepti nullatenus valere posset, cum nulla lex possit peccatum futurum remittere, licet in vim permissionis valeat, z quia licet non tollat peccatum, tamen facto in hoc seculo impu-
27 nibile reddit, † vel propter maius malum vitandum, vel propter maius bonum consequendum, a qualis est lex nostri Regni, quæ facta dominorum, & Baronum erga suos vassallos seruitutis, quantumuis iniusta impunita, in hoc seculo reddit, cum eorum respectu neminem in superiorem recognoscant, vt ex sequentibus apparebit.

V Cap. nouit. de iudic. c in negotio de testibus. c. Præsul. 2. q. 4. l. hac consultissima, C. de testam. Marta de iurisdict. 4. p. cas. 93 num. 29. l. fin C. de donat. cau. mort. l. fin. C. de codicill.

X Bellarmin. tom. 2. controuers. genera 4. cap 27. ver. potest autem, p. 1095.

Y Cap. miles, cap. si homicidium, 23. q. 5. l. 3. ff. ad leg. Cornel. de Siccar. l. proditores, ff. de re milit. Viuius decis. 197. nu. 27. & sequen. Iass. in l. fin. nu. 22. & Marsil. num. 31. de iurisdict. omni. iudic. & singul. 124. & 294. & in praxi, §. aggredior, nu. 21 Dueñas regu. 68. Iul. Cla. in praxi crimin. § homicidium, num. 53. Beroi. in d. cap. quæ in Ecclesiarum, num. 109. multis relatis Carol. Tapia in rub. de constit. Princip. c. 1. nu. 43.

Z Glo. in c. inter hæc, 33 q. 2. Magon. decis. 41. n. 14 & per tot. Couar. de spons al. 2. p. c. 7. §. 7. nu 8. Tiraquel. in l. connubia. 9 n. 4 Gutier. pract. lib 2. q. 1. n. 22. Viui. decis. 197. n. 25. & 26. cum alijs relatis a Petr. Cened. in collecta. 1. p. collecta. 12.

A Glos. venia in can. denique, 4 distin. Doctor. in c. inter opera de sponsal.

§. Trigesimus secundus.

Explicatio latissima obseruantiarũ Regni Aragonum, circa absolutam potestatem Baronum, in suos vassallos seruitutis.

SVMMARIVM.

FOri & obseruantiarum verba, de absoluta Baronum potestate referuntur. 1.

Lex introducens in Aragonia absolutam potestatem Baronum, erga suos vassallos seruitutis, an fuerit iusta, & de eius ratione, 2 4. 5. 9. & 18.

Famis est ensis acutissimus, & solum apud barbaros tale genus mortis admissum. 3.

Defenduntur Hispani à calumnijs aliquorum scriptorum, circa gesta ab eis apud Indos. 6.

Infide-

Infideles foris & priuilegijs Regni non fruebantur.7.

Rex Aragonum habuit in Sarracenis suorum locorum, & eorum bonis absolutam potestatem.8.

Pacto an possit quis se facere adscriptitium, & hominem alterius, & de intellectu l. liber homo, ff. ad l. Aquil.10.

Rex Sarracenos baptizatos ad ius commune Aragonum reduxit sed Barones noluerunt amittere ius seruitutis, quod in eos, & eorum bona habebant.11. & 14.

Quam iusta fuerit nouiter conuersorum expulsio in Aragonia, & de numero expulsorum, ex quo laudatur Rex noster Philippus. 12. & 13.

Principatus despoticus, quando iustus.15.

Manus Regia qua vtuntur Barones in Aragonia quid sit, & an in alijs prouincijs, & in Aragonia in alijs casibus vigeat.16.

Vsus absolutæ potestatis non reprobatur, sed abusu.17.

Richorum hominum dignitas quanta olim fuerit, & quare seniores, & de pendon y caldera appellarentur, & aliquarum obseruantiarum Regni intellectus.18.

Quod esset discrimen esse seniorem in tali loco, vel talis loci.19. & 22.

Centum viri apud Romanos qui essent.20.

Ratio assignatur, quare a Baronibus in causis suorum vassallorum non detur appellatio. 21.

Hispania à Latina lingua loquendi idioma est mutuata.23.

Seniores à locis, quibus præerant cognomen acceperunt, & cognomina familiæ, vnde prouenerint, & emanauerint.24.

Baronis nomen vnde profluxerit, & quare in Hispania Richi homines appellentur.25.

Cassale Nobilium, à quo Gentilicium familiæ cognomen descendit, & Richorum hominũ de natura, & Richorum hominum de Mesnada discrimen.26.

Clientelæ seu coloniæ, quæ apud Romanos dicerentur, & quare introductæ.27.

Barones an recte patroni, & vassalli clientes appellentur.28.

Ducatus, Comitatus, & Marchionatus, an à Romanis originem sumpserint.30.

Vassalli seruitutis nostri Regni quibus assimilentur, et an sint adscriptitij, et cur villani de parada dicantur.31.

Bona vassalli recedentis potest Baro secundum forum occupare, neque liberum volatum habent, secus in vassallis Domini Regis Ecclesiæ, vel Religionis.32.

Vassalli alicuius Baronis si alibi se transferant animo, ibi perpetuo manendi non poterunt per Baronem compelli ad suum locum redire.33.

Pacto an possit se quis obligare perpetuo in aliquo loco manere, et ab eo non recedere.34.

Ciuilitas naturalis immutari non potest, tamen secus, quo ad effectus ex illa resultantes. 35.

Nemo potest habitare in Regno exemptus ab obedientia, et fidelitate D. Regis; sed potest habitare in locis Baronis, exemptus ab eius potestate absoluta.36.

§ Trigesimus secundus.

A Obserua. de consuetudine Regni Nobiles, tit. de priuileg. gener. obser. in curijs, tit. Actus Curiarum, Molin. in repor. for. verb. Dñi locor, vers. Dñi locorũ quæ non sunt Ecclesiæ, & v. vassallus, vers. de differentijs, quæ sunt inter vassallos D. Regis.

NOSTRI maiores, non tam eloquentiæ Romanæ, quam militari disciplinæ dediti, incultis verbis, † la tam nimis dominorum potestatem, in suos vassallos seruitutis, & eorum bona, ostendere volentes, hæc verba protulerunt. a *De consuetudine Regni, Nobiles Aragonum, & alij domini locorum, quæ non sunt Ecclesiæ, suos vassallos seruitu-* 1

seruitutis, possunt bene, vel male tractare, pro eorum libito voluntatis, & bona eis aufferre; remota omni appellatione, & in eis, Dominus Rex non se potest intromittere. Et alibi habetur: *b Verum tamen si vassallus domini, non habentis merum nec mixtum imperium, in loco occiderit vassallum, dominus loci, potest eum necare, fame, & frigore, & siti, in suo loco, licet nullam aliam iurisdictionem criminalem habeat.* Quorum verborum corticem, † ac literam tantum intuentibus, 2 non est mirum, quod barbara consuetudo, imo corrup tela videatur, & tanquam iniusta lex, multi abrogandam censeant, cum leges, neque annorum numerus, neque conditoris dignitas, commendet; sed sola æquitas, c & misserimum genus † mortis sit, fame perire. *d* Vt ce 3 cinit Homerus. *e*

Triste genus lethi, miseris mortalibus omne est,
Tristius exurie extingui, atque occumbere fato.

Et (vt docet Liuius *f*) misserrima omnium mortis genera sunt, famis, & frigus, & ideo inquit, quod multi ex plebe, quo maxima annonę inopia vrbē inuasit, ne diutina fame cruciarentur, capitibus obuolutis, se se in Tiberim præcipitauerunt, & Saguntinos (inquit Apianus *g* Alexandrinus) maluisse ferro perire, quam fame mori, quia famis, est omnium acutissimus ensis, *h* nec alibi, quam apud Barbaros, tale genus mortis admissum est. Si vero prædictarum obseruantiarum sensum, & spiritum † considerem⁹, & potestatis absolutę originē ani- 4 maduertamus, nostrorumque maiorum mentem diligenter perpendamus, non illos eam instituentes, & introducentes, sed posteros (si qui sunt) qui ea in suæ libidinis, cupiditatis, & auaritiæ fines abutantur, redarguendos esse prædicabimus. Quod enim illi fecerunt, ex radice charitatis emanauit, quæ vero isti, ex radice cupiditatis prouenirent, duas enim radices, in duobus agris, à duobus agricolis plantari, (tradit Diuus Augustinus *i*) plantat alteram Christus, in cordibus bonorum, alteram vero diabolus, in cordibus malorum, quæ plantatur ab illo radix est bonorum omnium charitas, quæ plantatur ab isto, radix est malorum omnium, cupiditas; Vnde nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni, nasci potest, nec Deus attendit, ad id quod foris apparet, verum radicem intuetur, vtrum charita-

B For. si aliquis homo. titul. de homicidio, obseru. item per forum. in fin. tit. de priuilegijs milit.

C Tertullianus in apologetico, cap. 4. Simãeas de republica, lib. 4. cap. 19. & 20.

D Bellarmin. tom. 3. controuers. genera. 2. lib. 6. c. 12 vers. tertio inopia, pagin. 362. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. a num. 257. cum sequen. Bursat. cons. 76. num. 63. in 1. Anton. de Sola in constitu. Sabaudię 2. par. tit. de edict. Anton. glos. 1. n. 5. & 6. cum sequen. Ascani. Clemens de patr. potesta. effectu. 1. numer. 3. multa suo more congerens, Tiraque. de vtroq; retract. §. 26. glos. 1 nu. 22. cum seq. & de pen. tempe. cauf. 33. nu 8. Camil. Gallin. de verbor. significa. lib. 10. cap. 32. nu. 62. Menoch. cons. 31. nu. 11. Luc. de Pen. in l. comparationem, C. de quib. muner. lib 12.

E Odissæ 12. refert Roici. vbi sup. nu. 263.

F Lib 4. ab vrb. condit.

G De bellis Hispanien. fibus, pag. 452. vers. & quoniam ferro Casane. in consuet. Burgun. rub. 1. §. 5. glos. penult. nu. 21. Alexã. ab Alexan. lib. 3. dier. genial. cap 3. vers. quod de caspijs, pag. 274. vbi Tiraquel.

I Super Psalm. 51. & sermon. 44 de tempor. Cardinal Osius tom. 2. suorũ oper. lib. 4. de traditionibus.

charitatis an cupiditatis sit, vsquè adeo, vt homicidium laudatum, de eo vero qui misericordia ductus, abstinuisset à cęde, pœnas expetitas esse legamus. k Phines vno pugione duos confoderat, à domino commendatus, æterni Sacerdocij testamentum accepit. Non quod ipsum, bonum per se sit homicidium, quod lege prohibitum esse scimus, sed quod illud, zelando zelum Dei, patrauerat. Contra vero Saul, non occidit Agag Regem pinguissimum, & opimis gregibus ouium, & armentorum, & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulcra erant, pepercit, nec voluit ea dispergere, is, grauem ex ea re Dei indignationem incurrit, non quod malus esset affectus misericordiæ, sed quod contra Dei præceptum pepercit, de rebusquè Amalech concupiuit, non est in Phines laudatum homicidium, sed charitas, & zelus, non est in Saule damnata misericordia, sed concupiscentia, partim laudis, partim rerum opimarum Amalehc: sic pariter in nostro casu, laudanda est charitas maiorum, quæ fuit causa, huius introducendæ consuetudinis, & exprobanda cupiditas posterorum, qui ea abutuntur, & licet consuetudinis, non sit exquirenda ratio, quare fuerit introducta, tamen vt omnibus pateat, hanc obseruantiam, quam extranei à Regno, & primordij nostrarum legum ignari, duram ac irrationabilem iudicant: rationabilem & iustam sui origine fateantur, huncquè errorem, qui maxime nostrorum Baronum honori detrahit, deponant, scimus namquè (vt dixit Beatus Paulus *l*) *Quod bona est lex, si quis ea legitime vtatur:* Duplicē nostræ introducendæ absolutę potestatis rationē, † assignabimus, 5
quarum prima sit, quod cum secundum Philosophum, *m* duplex sit Principatus, despoticus & politicus, primus est Domini ad seruos, ad cuius nutum & voluntatem, eos gubernari oportet. Secundus est, patris ad liberos, qui habent ius in aliquo renitendi. Sub primo Principatu, constituuntur gentes barbaræ, quæ secundum D. Thomam, *n* Aristotelem, & alios, oportebat pro arbitrio regi, & gubernari: sub quorum numero, fuerunt Sarraceni nostri Regni, quos merito bestias appellauit Oldradus. *o* Inde reprehenduntur, no uissime & eleganter à Bozio, *p* nonnulli scriptores, qui in Hispanos † inue- 6
huntur, quod adeo fuerint diri, in Indos, quia hoc peccatum, illorum fuit, qui illa faciebant, non totius nationis, & vix erat vt aliter fieri posset, cum

tanta

K Numer. 25. & 1. Machab. cap. 3. & 1. Regum. 15.

L 1. Ad Timoth. cap. 1.

M 1 politicor. & lib. 3. c. 10. Chrysostom. Iabel. in epithom. lib. 1. politicor. tract. 1. cap. 2. in prin. pag. 155. Raphael. Bolateran. in philologia, lib. 36. in politica, col. 1093.

N Libr. 3. de regimine Princip. c. 11. Capizi. decis. 130. a num. 35. cum sequen. Montaluus in foro Regio, lib. 3. tit. 6. de las herencias, l. fina. glosa fina. fol. 149. col. 1. vers. ad quartum, Iabel. in epithom. 3. lib. politicor. tractat. 5. cap. 1. vers. secunda species, pag. 193. Paleot. de consultatio. par. 2. q. 3. verb. quibus addimus, versic. & præsertim.

O Consil. 72. nume. 3. in prin. Anto. Scapus, lib. 2 iur. non scripti, cap. 2. numer. 17.

P Tomo 1. de sign. Eccle siæ lib. 10. signo. 42. cap. 13 pag. 823. vers. hinc vt legimus.

tanta esset immanitas illorum populorum (vt belluinis factis, belluas omnes superantes, filios, parentes pro cibo comedentes) vt ad humanæ naturæ studia reuocari nullo modo possent, nisi ædita fuissent in illos, exempla supliciorum atrocissimorum, quæ tamen Episcopi, religiosiquè nostri, postea cohibuerunt: sed initio gentes ferę, ferarum more viuentes, instar ferarum erant interdum necessario tractandæ, atquè ita fiebat, vt quos amor virtutis non poterat, saltim acerbioris suplicij metus, intra cancellos humanitatis consistere, & cohibere valeret. Ita pariter nostri illi primi Aragonenses, qui à Sarracenis, terram, castra, & loca occupata recuperauerunt, ne eos tanquam hostes occiderent, sed tanquam clientes seruarent, in pœnam infidelitatis, & barbariei, seruili conditioni subposuerunt, vt pro arbitrio, nulla certa lege seruata, eos regerent, & gubernarent, vt respondit Ariouistus Cæsari. q *Ius esse belli, vt qui vicissent, ijs quos vicißent, quemadmodum vellent imperarent: Item populum Romanum victis, non ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueuisse.* Maxime cùm propter eorum perfidiam, † & infidelitatem foris, & priuilegijs Regni frui indigni iudicarentur. Non quod ex hoc illis fieri iniustitiam sit concessum, sed quod per talem potestatem, res ad primęuum ius reducerentur, quo non erant adhuc iurisdictiones, sed iustitia, & cætera omnia, manu Regia gubernabantur, & administrabantur, quo sensu etiam Dominus Rex † in personis, & bonis Sarracenorum t in suis locis regalibus degentium, habebat pariter absolutam, & plenam potestatem; vltra quos, in locis Baronum, † quædam aliæ reperiuntur gentes exteræ, quarum maiores, Baronum terram venerunt inhabitare, qui propriam libertatem contemnentes, eidem Sarracenorum legi, Principatuiquè dominorum despotico, sese sponte subiecerunt, & ideo vassalli seruitutis appellantur, quia licet non lege, vel emptione, natura tamen u serui dici valebunt. Et quamuis Accurs. Bart. x & alij, videantur sentire, pacto non se posse facere quem ad scriptitium, & ho-

7

8

9

Q Cæsar in commentar. de bello Gallico, lib. 1. p. 22.

R l. libertas, §. serui, vbi Cin. Bald. Castren. & alij, ff. de stat. homin. Castrens. consil. 21. num 22. lib. 3. Gom. de Amesqua de potesta. in se ipsis, lib. 2. cap. 10 num. 4.

S Obseruan. 2. tit. de equo vulnera. glos. penult. in c. 2. de Iudęis, Iass. in l. in insulam, num. 5. de verbor. obligat. Noster Molin. verb. infidelis, vers. 1, vbi Portol.

T Obserua. Item Sarracenus 4. in fin. tit. de Iudęis, obserua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de gener. priuil. for. 2. tit. de Sarracen. fugiti. & foro vnic. tit. de non alienand. possessio, tributa. inter correctos.

V Chrysost. Iabel. in epithom. primi lib. politico. tract. 2. cap 2. vers. quantũ ad 2. p. 160. & æconomię Christianę, tract. 5. c. 2. in princip.

X In l. fin. C. de transact. vbi etiam Bald. n. 2. Odofred. Paul. Fulgos. Salicet. Alberi. Alex. & Alciat. nu. 18. Padil. nu. 3. Camil. Borrel. de Reg. Cathol præst. cap. 18. nu. 9. & seq. Conan. cõmen. iur. lib. 1. c. 5. n. 7. Baconi à Bacu. declarat. iur. lib. 1. declarat. 15. Nicol. Bohier. in consuet. Bituricens. tit. des coustumes é vsages, §. 1. verb. suite, col. 2. Fortu. Garcia in l. manumissiones, ff. de iust. & iur. Iacob. Rebard. de iur. ambiguitati. lib. 1. cap 1. nu. 9. Ioan. á Reberteria disputation. iur. li. 1. proposit. 7 Herneft. Costmanus disputa. 1. Thesi sexta, Bald. in l. si qua pecunia, C. de oper. libert. Afflict. in constitu. Neapoli, quia frequenter, nu. 2. vers. sed in contrarium.

† & hominem alterius, cum ex hoc eorum ſtatus labefactetur, nec quis (etiam volens) recuſare poſſit *y* libertatem, cum libertatis tutella ad ius publicum ſpectet, *z* nec aliud videatur facere, qui ſe hominem alterius facit, quam perſonam ſeruituti ſupponere, cum leges, ſeruos, homines noſtros vocent, *a* & cum nemo ſit membrorum ſuorum dominus, *b* videtur quod non potuerit dominis (etiam à volentibus) concedi iſta facultas occidendi eos, & necandi pro libito, fiti, ac fame, vt obſeruantia noſtri Regni videtur permiſſum. 10

His tamen non obſtantibus, contraria ſententia verior eſt, *c* & melioribus fundamentis fulcita, quia permiſſio obſeruantiæ necandi vaſſallos, fame, frigore, & ſiti, magis ad terrorem *d* erat, quam vt iure ipſo competeret, & fundamenta contrariæ ſententiæ procedunt, in vera, formali, & plena ſeruitute, ex qua omnino ſtatus anichilatur, *e* non tamen in hac, quæ licet reſtringat libertatem, non tamē ad veram & formalem ſeruitutem reducit. Quod etiam poteſt exemplificari in promiſſione, qua quis ſe facit religioſum, *f* & in conuentionibus, quibus quis ſe locat ad ſeruiendum *g* in triremibus Regijs, & in venditione illa, *h* quę olim ſui ipſius fieri ſolebat, ad munera gladiatoria, quæ auctoratio dicebatur, & iure valebat, cum homini libero omnia facere liceat, *i* quæ iure non prohibentur, & ideo recte potuerunt iſti de quibus agimus, legi vaſſallorum ſeruitutis ſe ſubmittere, ex pacto cum Baronibus inito, vel eorum terras inhabitando. Nequè obſtat noſter I.C. *k* dicens, *Neminem eſſe dominum membrorum ſuorum*, quia hoc intelligitur, de dominio illo iuris gentium, quod habent domini in ſeruos, & ideo reſpondit, ceſſare actionē legis Aquiliæ dire-

Y l. nec ſi volens, l. interrogatam, l liber os, C. de liber. cau. l. conuentio. ff. eod. tit. late Baeza in tracta. de inop. debitor. cap. 1. nu. 5. & nu. 8. vſque ad num. 17.

Z l. fina. § fin vero, C. de teſtam. manumiſ. l. ſi quis rogatus, § 3. ff. de fideicōmiſ. liberta. Bart. in l. 1. numer. 2. vbi Deci. nu. 2. C. de inſtitu. & ſubſtitutio. Queſada q. 16. nu. 9.

A l. ſi fundum, §. ſeruum tuum. ff ſi cert. peta. l. qui duos. ff. de ſolut l. 1. & 2. C. de Epiſc. & Cleric.

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. & trad. per Couar. lib. 2. reſolut. c. 1. & c. 8. Bart. in l. ſi quis reum, ff. de cuſto. reor. Roman. ſingul. 119. Hipolit. in rubr. de fideiuſſor. num. 137. late, & eleganter Balthaſ. Gom. de Ameſqua in tracta. de poteſt. in ſe ipſ. lib. 1. cap. 1. cum trib. ſeq. & lib. 2. cap. 17. num. 29. ver. ſecundo adduci poteſt. Leonard. Leſius de iuſt. & iur. lib. 2. cap. 4. dubita. 1. pag. 40. & Ferdi. Rebell. de obligat. Iuſti. p. 1. lib. 1 q. 7. ſectio. 5. nu. 35. p. 61.

C Gloſ. verb. incrementū verb. conditionē, & verb. ad ſcriptione, vbi Iacob. Rebuf. Ioan. de Plat. ante num. 1. Luc. de Pen. nu. 3. in l. cum ſcimus, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. gloſ. & Salicet. in dict. l. nec ſi volens cum multis alijs relatis á Balthaſ. Gom. de Ameſq. vbi ſup. lib. 2. cap. 17. nu. 30. decē fundamentis hanc ſententiam confirmans Ioan. Azor inſtitu moral. p. 2. lib. 2. cap. 31. verſ. ſecundo quæritur, col 221.

D Petr. Erodi. rer. iudic. lib. 8. tit. 1. cap. 1.

E l. cognitionum, 9. ff. de var. & extraordi. cognitio. l. quod attiner. ff. de reg. iur.

F Cap. omnes fœminę, 27. q. 2. cap. multos, 54. diſtin. cap. placuit, 2. q. 7. cap. quorum, 24. cap ſi religioſus, 27. de electio. in 6. cap. non dicatis, 12. q 1. cap. religioſus de teſta. in 6. cap fin. de ſepultu. in 6. cap. patrem puellæ, 32. q. 3. l. 4. tit 4. parti. 4. Ameſqua vbi ſup. lib 1. cap. 2. num. 12. & ſeq.

G Gom. de Ameſq. vbi ſup. lib. 2. c. 19. nu. 12. Gutier. de iuram. confirmatorio. 1. p. c. 16. nu. 39. & 40.

H Iuſt. Lipſi. lib 2. ſaturnal. cap. 5. & aliorum plurium authoritate comprobat Ameſq. vbi proxime, lib. 1. cap. 3. num. 16.

I l. libertas, ff. de ſtatu homi. §. libertas, inſtit. de iur. perſonarum, l. 1. tit. 22. part. 4.

K d. l. liber homo.

directum, sed quia habet facultatem, & potestatem in membra sua ad vsus licitos, respondit, illi dandam esse vtilem actionem legis Aquilię; quę, quoties casus verbis legis non comprehēditur, tamen subest similis ęquitas, datur, quę *l* eumdem effectum, eamdemq́ue potestatem habet, quâm directa, *m* Sed postquam Catholicorū Re
11 gum † opera, & diligentia, fuerunt omnes regni Sarraceni baptizati, *n* nescio, an omnium eorum voluntate absoluta, an conditionata (quę sufficiēs fuit), vnusq́; Deus, sub vna religione, & fide, non solum in toto hoc regno, sed in tota Hispania colebatur, eorūdē, & successorū benignitate, quasi causa cessante, nō amplius in eos, & eorū bona, plenitudine potestatis fuerūt vsi, incōmodaq́; fiscalia, pietati, & religioni cesserūt, & ad ius cōmune Aragonū redacti, concessum fuit in fauorē fidei ab eis susceptæ, vt eisdem priuilegiis, & libertatibus, quibus antiqui christicolę gaudebāt, & ipsi fruerentur, seruosq́; iam nō amplius, cū ex omniū maxima infidelitatis seruitute, ad omnium maximam fidei, & veræ religionis libertatem conuolauerint, quam si seruassent, permāsissent vtique nobiscum: *o* sed quia vt inquit Claudianus: *p*

Hos paruæ poterant impellere causæ
In scelus: ad mores facile natura reuerti.

12 Et quia experientia docuit, † eos nec Deo, nec Regi fidelitatem promissam seruare, merito tanquam tanti beneficij ingrati, *q* *cum eorum essent iam iniquitates completæ*, *r* à Rege nostro catholico Philippo, anno 1610. fuerunt expulsi *s* ab hoc regno, *cum nulla pars fideli cum infideli, nec sacrum & prophanum simul in eodem thuribulo ignem offerri Deus permitit*; *t* *ac Isaac cum Ismaele habitare*; *u* In quo erant quatuordecim mille centum & sex domus, seu familiæ eorum, fuerunt expulsi octuaginta mille octocentum nonaginta & sex personæ, bonaq́ue ab eis occupata, quasi quodam iure postliminij, christianis fidelibus restituta. Si enim permissi sunt manere in regno, & ad comertium christianorum

L l. 2. §. deinde, de origine iur. l. quoties, 23. ff. prescript. verb. l. 1. cum duobus sequentib. l. quia actionum, ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de seru corrup. l. 2. §. item varus, ff. de aqu. plu. arcend.
M l. actio, 49, ibi, Nec refert, ff. de negot. gest.
N Afflictis decisio, 151. vbi annotatio Cæsar. Vrsil. num. 11. Natta consilio 434. num. 2. Antonius Scap. de iure non scrip. lib. 2. c. 41. Ludouicus à Paramo de origine officij sanctæ Inquisitionis, lib. 2. cap. 6. nume. 7. & 8. 11. 13. & sequen. Aschani. Clemens in tract. de patr. potesta. effectu 7. nume. 6. Enriq. tom. 1. summ. moral. lib. 2. de baptismo, cap. 25. num. 1. ex professo tractans Ferdinandus Loazes in suo tractat. super nou. paganor. regn. Valen. conuersio. Gabrie. Biel in 4. sententiar. distinct. 4. quæstio. 2. artic. 2. diuus Antonin. in summ. 2. partit. 12. c. 2. §. 4. & alij multi relati à nostro Petr. Cenedo, 2. p. collectan. 59. n. 1.
O Episto. B. Ioan. c. 1.
P in eutrop. lib. 2. p. 103.
Q l. 2. C. de libert. & eorū libe. l. diuus, 5. l. ingratus 19. ff. de iure patron. c. octaua, 12. q. 2. pluribus exornans Schrader. in tracta. feud. tom. 1. par. 9. c. 9. n. 9.
R Genes. c. 15. n. 16.
S iuxta illud Psalmi 35. Expellantur operantes iniquitatem. & psalm. 43. Afflixisti populos, & expulisti eos. Esaias c. 22. ibi, Expellam te de statione. & Ioel. c. 2. ibi, Expellā eum in terram inuiam & desertam. Bortellus de Regis catholi. præsta. c. 65. n. 15 & seq. Villadie. in politic. c. 5. §. 26. infin. plures referēs noster Cene. 2. p. collecta. 15. n. 2. & 3.
P, Frācisc. Escriba in vita D. Ioānis à Ribera Patriarch. Antioch. & Archiepis. Valētini, folio 345. & seq.
T Leuit. 10.
V Genes. 21.

tianorum admissi, causa fidei susceptę, causa hac priuilegij finali cessante, x æquum fuit, vt deficeret, eius effectus: hoc felicitati, & magnitudini nostri Regis Philippi † seruatum fuit, vt pacem vniuersalem in Hispania assequutus, hac expulsione, Iani portas clauderet (vt fecit Augustus Romę), qui nominis catholici à maioribus hæreditarij, significationē, & effectū hac expulsione ostenderet, cum eis namq; omnis hęresis suspicio, exterminata fuit, puritasq; & sinceritas in fide catholica viget prouinciasque suas ab omni hæresis macula mundas, & absq; fęda ruga, in fide catholica, catholicus Rex, cōseruat, defendit, atq; tuetur, & opus insigne, & heroicum, quod Rex noster Ferdinādus, eius tritauus, baptismo, & & iusta Iudæorū expulsione y cępit, cōsumauit, atq; perfecit: cum sub vno Principe, vna tantū debeat esse religio, vt vna est anima in corpore vno, cum religio formę vices gerat, & viuificet, detq; esse Reipublicæ, & sit humanæ societatis vinculū, & per eam in Deum, omniū nostrū vltimū finē tendimus, maioriq; cum ratione, fuerūt ab hoc Aragonū regno isti crucis inimici expulsi, cum illa, sit stigma, z & insigne huius regni; & in hoc signo, sępe sepius eorū maiores, à nostris fuerūt superati, atq; victi. Barones tamē regni † noluerūt hoc iure priuari, atq; potestatis plenitudine, quā in eorū personas, & bona habebāt passi sunt spoliari, cū per baptismū, licet omnis macula, & spiritualis seruitus auferatur, nō tamē tēporalis seruitus minuitur. a Ex quib' cōstat, quanto peioris cōditionis sit esse vassallum priuati Baronis, quàm supremi Regis: illud enim misera est seruitus; hoc autē summa est libertas, b vt cecinit Claudianus c his verbis.

Numquam libertas gratior vlla est sub Rege pio.

Sed hic regiminis modus, principatusque despoticus, † tunc iustus iudicatur, quando ille qui pręest, non solum singulis, sed omnibus subditis est virtute præstantior. Vnde apud maiores nostrorū nobiliū iustus talis Principatus fuit, quia omnes suos vassallos virtute pręexcelere curabant, tantoque cæteris nobiliores iudicabantur, quanto maioribus virtutibus illustrabantur, & deco-

13

14

15

X c. cum cessante de appella. l. 1. de cōdi. ob cau. §. hęc cōstitutio. Instit. de eo cui libera. can. l. Geometræ, ibi, Dum curam gerūt, l. atlethas, §. gērium, ibi. Quoad in præsidatu sunt, ff. de excusat. tutor. l. Titia Seyo. 87. §. vsuras. vbi Bar. de lega. 2. Romā. cons. 180. n. 7. Deci. in l. in omnibus causis, 68. ad fin. ff. de regu. iur.

Y Beuter. in histor. nostri regni Arage. li. 2. c. 5 & 6. Hiero. Zur. in annal tom. 5 li. 1. c. 6 aliis relatis. Iaco. Baldesi. de dignit. Reg. Hispan. c 15. n. 20. Borrell. de Reg. cathol. præstāt. c. 46. n. 55. Frat. Ferdinādus del Castill in histor. generali S. Dominici, 1. p. lib. 3. c. 41 Guardio. in tract. dela nobleça de España, c. 7.

Z Hiero. Zuri. tom 1 anna. li. 1. c. 5, vers. del Rey Yñigo Arista. & c. 32. vers. En memoria desta tā grāde, y señalada victoria. Iul. Anto. Brācalasius in philosoph. lib. 4. de religione, p. 29. in fin. & p. 30. §. 58. Ludouic à Paramo de origine offic. S. Inquisitionis, lib. 2 tit. 3. c. 10. n. 26. vbi à c. 8. cum duob. seqq. plura de dignitate sanctissimæ crucis, eiusq; reuerētia, & miraculis, elegāter diserit.

A Cæsar Vrsi. vbi sup. n. 9 Bręça de inop. debit. c. 17 u 31, & 32. Brunol. à Sole inquęst. legalib. q. 17. n. 35 & q. 18. n. 3. & 6. cum seq. per tot. Deci. cōs. 130. de pęna tēpor. loquēs. Pacia. de probat. li. 2. c. 14. n. 20.

B Bobadi. in politi lib. 2. c. 16. n. 12. D. & Cācer variar. resol. li. 3. c. 2. n. 362 Aym. cōs. 241. n. 14. Ioan. de Neuiz. inter cōsi. Bruni cōs. 12. n. 95. Luc. de Pen. in l. vni. col. 8 & 3. C. decapita. ciuib. cēsib. eximē. li. 11. & facit tex. in Authērico, de hęred. & Falcid. in p. inc. ibi, Antiquā recipiētes libertatē. C 42. in 3.

decorabantur, tantoque magis Deo immortali propinquiores, & acceptiores erãt, quanto liberiores, & quotquot superabãt potestate terrena, superabãt felicitate ęterna, & magna certe gloria erat, quod potuerũt trãsgredi, & nõ fuerũt transgressi; facere mala, & non fecerint; cum vir iustus nõ sit qui iniqua non facit, sed qui cum possit nõ vult iniqua agere: d atq; ita eorũ iustitia maxime extollitur, ex eo quod, licet eorum summa esset potestas in vassallos, tamen noluit in illis peccare voluntas, etsi immineret peccandi impunitas, vt inquit Valentinus Poeta: e cum

his tota magistris
Castra regebantur, primis hi cornibus ibant
Armati pro Rege suo, rerumq; salute
Communi: tunc nomen erat venerabile mundo
Nobilitas, tunc digna fuit, cui tanta darentur
Stemmata, cui Reges tot largirentur honores.

Sed apud aliquos eorum posteros (bonos omitto, qui multo plures sunt) in particulari talis absoluta potestas improbatur: & ideo lex in cõmuni nõ cessat, nec potestas, qua illi abutũtur cẽsetur sublata, f cum
16 illa, quę nihil †allud est nisi quoddã liberum ex abrupto procedendi arbitriũ sine solẽnib⁹ iudicij, & sine ordine iuris, quæ brachiũ regium, seu manus regia appellatur à nostris, in multis prouinciis viget, g & in Aragonia, h quo ad exteros per quinqueniũ viguit vnione durante, quæ vtinam perpetua fuisset, cum in hoc regno sit certo experimento obseruatũ maiora, & atrociora delicta, ac seditionis causas semper ab exteris ortas, & per singularũ ciuitatũ statuta, i hęc manus regia viget, non quod eam habẽti liceat sine probationib⁹ de facto aliquẽ cõdemnare, ex sola propria priuata cõscientia, k sed iuxta naturalẽ ęquitatẽ, quantum iustitia suadet, cum licet habeãt liberũ arbitriũ in procedendo, & ventilando, non autẽ in
17 decidẽdo: vnde nõ vsus, sed abusus † potestaris improbãdus est apud eos, qui nõ solum ab eorum vassallis, & subditis virtute excelluntur, & superantur, verũ in cupiditate, & auaritia, quę secundum Apostolum, l radix est omnium malorũ, & idolorum seruitus, non in charitate christiana, quę (vt diximus) omnium bonorum radix est, videntur radicati, cũ subditos propter eorum gulã, & luxuriam oprimant, quos tanquam patres diligere, &

D Angelus Mattheacius de via, & ratione iuris, lib. 1 cap. 15. numero 18. Aristoteles lib. 5. politicorum, cap. 10. Ioannes Chokier in thesauro aphorism. politicor. li. 1. c. 4
E Iacobus Falc. satyra 8. in aleatores. p. 69.
F Cardinal. Reginaldus Polus in deffinitione ecclesiasticæ vnitatis, lib. 2. pag. 125. versic. Sed quia, & pag. 128. versic. Quod enim homines.
G Maur. Burgi. de mod. procedendi ex abrup. centuria 1. quæstione 30. 37. & 38. & 54.
H in vnione & cõcordia generali regni anni 1592
I noster Iosephus Sesse, 1. p. decis. 91. num. 29. & sequen. & 39 cum seqq. post Barda. in priuileg. genera. num. 31. & de officio Gubernator. in criminal. cap. 19. num. 6.
K Maurus Burgius vbi supra, quæstione 41. num. 3. & quæstio. 43. n. 9. & seq.
L ad Colloss enses 3. & 1. ad Timoth. 6.

tanquã principes tueri tenebãtur, cum sub eorum cliẽtela causa securitatis, & patrocinij fuerint cõstituti: m neq; eorum auaritia desideratis reb⁹ extinguitur, sed augetur ignis more, qui cum ligna acceperit, & videatur ad momẽtum flama cõprimi, inde paulò post cernitur dilatari: Itaq; si aliquorũ Principum studium esset, etiã cum subditorum iniuria per fas, & nefas sibi multas parare diuitias, extruere amplissimas, & ornatissimas domos, frequẽtare cõuiuia, diu, noctuq; ludere, bibere, vomere, ac omni deniq; genere turpissimę voluptatis vti, de suisq; vassallis facere quod libet, nõ tanquã Rectores morũ, sed tãquã moderatores rerũ, & deliciarũ suarũ prouissores, nõ esset mirum quod ad hęc, & ad ministerium sui fastus, potestate dominica abutãtur, vassallos bonis spoliãtes; ita vt vix eis pręcariũ spiritũ dimittãt, & apud eos illa Cicer. improba vox prævaleret *vincat vtilitas* nõ illius Marci Curtij, qui Sãnitibus aurũ offerẽtibus, respõdit: *Malle se diuitibus imperare, quã ipsum fieri locupletẽ.* n Sed experimẽto cõperimus, talia faciẽtes, nunquã diuites esse, cum nullũ cupiditati modũ cõstituãt, sed cõtinuo diuitiarũ exagitẽtur ardore; *& qui vult esse diues*, dicebat Plato, *non pecuniam cumulandam, sed minuendam cupiditatem statuat*, sed sunt qui ne videãtur ipsi talia facere, officiales, & ministros eligũt, o qui postergatis legum placitis, nihil aliud studeant, nisi vt domino placeãt, ob quod laxatis penitus habenis voluntatis in miseros subditos infeliciter sęuiũt, ipsosq; bonis spoliãt, vt dominos ditẽt, ac vestiãt, ipsosq; excoriãt; & ad sanguinis vsq; emissionẽ totalẽ, ac animi deliquiũ reducũt, quos oportebat dominos odio prosequi: quia vt dicebat Tiberius, boni pastoris est tõdere pecus, nõ deglubere: & Alexãder, odisse dicebat olitores, qui radicitus & stirpitus herbas excidẽrẽt. Itaq; à nobis hæc quæ ab hominũ malitia proficiscũtur, dãnantur horum hominũ vitia, qui Sardanapali potius quàm christi imitatores videntur, redarguuntur; attamen eorum potestas, quæ à Deo est, manet venerãda, sed aliqui eorũ, nec suaderi patiũtur, nec moderatè redargui; & siquis de hac eorum libertate differere tentauerit, egrè ferunt, & eum, vt inquit D. Augustin. p auertẽt ab aurib⁹, diuertent à sedibus, tanquã publicũ inimicũ à viuentibus auferendum statuent, ita vt cum Lucano possimus canere:

Exeat aula qui vult esse pius.

Sed obiiciet aliquis, prædictã rationẽ nõ esse generalẽ, neq; antiquis christianis terrã dominorum incolentibus conuenire: ideo secundam libet signare altius rem repetẽdo, quod scilicet in principio regni fuerũt quidã seniores † secũdũ aliquos duodecim numero ad similitudi 18

nem

M Borrellus de Regis catholici præstantia, cap. 18 numero 45. & sequentibus

N Plutarchus in vita Demetrij, tom. 3. pag. 532. in paruis. Tapia de vera hominis nobilitate, lib. 2 fol. 161. colum. 1. versi. Segreganda. Valerius Maximus lib. 4. & refert Casaneus in cathalogo. 5. p. consideratione 11. in fine.

O Camillus ad Bellugam rubri. 11. in principio, verbo. Principis, & eorum officiales.

P lib. 2. de ciuitate Dei, cap. 20.

nem patritiorũ Francię, qui vulgò, *Pares* appellabãtur *q*, &à noſtris Richi homines de natura, *r* qui nullius beneficiẽtia, ſed propria virtute ad tantã dignitatẽ fuerunt ſublimati, & erecti. Iſti in Hiſpania ſunt, qui habebant inſignia *de pendon, y caldera*; *ſ* ad ſignificandum, ſuis ſumptibus, & propriis expenſis, ſub proprioque vexillo poſſe aduerſus hoſtes militare; & pro militum legione ſuſtentãda eorum diuitias, & opes ex cliẽtelarũ redditu ſufficere, quæ in Aragonia *Caualleriæ* appellabantur, quæ erãt in duplici differentia. *t* Alię namq; erant *Caualleriæ honoris*, quæ in terra, & vaſſallis deputatę ſolis Richis hominibus (qui etiam Nobiles Aragonum vocantur) ſolebãt aſſignari. Alię vero erãt *Caualleriæ de meſnada*, quę meſnadariis, & militibus in aliquib⁹ redditibus Regis ab eo concedebantur, quę multum conueniunt cum feudo Camerę, vel feudo ſoldatę, vel *u* cum militiis illis antiquis, quarum ſępè noſtri IC. *x* meminerunt, quę nec ſeruis cõcedi, *y* imò nec liberis perſonis vendi poterant ſine licentia Principis; quam de facili poſſeſſores obtinebant, quorum perſonis ita cohęrent, vt earum morte finiantur, & ad ius Principis vacatione reddeant; quę vacatio à Iuſtiniano *z* caſus militię dicitur, qui ex prænomine diſtinguebantur; *a* vt primi, Don; ſecundi vero, Moſen, nota vterentur:. Ex quibus intelligetis priuilegium ciuium Cæſarauguſtanorum, cuius meminit obſeruantia noſtri regni, *b* quod dominus Rex non mittat alios ſeniores ſuper illos, niſi ipſemet Rex: ac ſi diceret, non compellantur ciues Cæſaraugustani militare ſub alicuius Richi hominis, ſeu ſenioris vexillo, niſi tantum ſub vexillo, ſcu-

Q Guilielmus Budeus ad legem 2. de origi. iur. pagi. 25, 6. de quo duodenario numero multa myſteria in ſacris ſcripturis numerantur, quæ cumulat Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apoſtolorum, cap. 1. verſic. 13. pag. 41. col. 1.

R Hieronymus Blancas in commentariis rerũ Aragonenſium, p. 24, & 287. Gregorius Lopez in l. 10. titu. 25. parti. 2. gloſſ. Barones. Diuus Thomas lib. 3 de regimine Princ. c. fin.

S l. 1. titu. 25. parti. 4. Doctor Gudiel in hiſtoria Duc. Oſunæ, cap. 2. Argote de Molina in lib. nobilitatis Andalusiæ, lib. 2. cap. 205. Queſada quæſtion. iur. cap. 31. num. 5. Gutier. practi. lib. 3. quæſt. 15 & 16. cum ſequen. Caue. deciſ. 108. n. 2. & 3. p. 2.

T foro, item las honores de Aragon, cum quatuor ſequentib. titu. priuilegiũ generale Aragonum. foro 2. titu. de Gaualleriis, for. vnic. tit. de diminutione caualleriarũ. foro vnico, titu. vt Barones Aragonum habeant emendam, &c. for. quod Barones Aragonum teneantur honores militibus ſuis dare, cum tribus titulis ſequentib. obſeruan. item las honores, tit. de priuilegio generali. obſer. item ſine iuſta cauſa. titu. de conditione Infantionatũ cum pluribus ſequentibus.

V de quibus per Lodolphum Schraderum tractat feudalis, p. 2. ca. 3. num. 81. & cap 4. num. 47. obſeruant. item quæro, de priuilegio generali. obſeruant. item de vſu. de conditione Infantionatus.

X l. Lucius Titius 22, ff. de legatis 2. l. penultima, §. alumno, & §. ſequenti. ff. de legatis 3. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficioſo teſtamento. Viglius §. 1. Iuſticuta, de militari teſtamento. Frecia de ſubfeudis Baronum, titu. quis dicatur Dux, numero 40. & ſequenti. Ioannes Garcia de expenſis, c. 4. num 14. & ſequen.

Y l. fideicommiſſa, 12. §. ſi ſeruo alieno, ff. de legat. 3.

Z in nouella 35. de exhibendis reis, §. ſi vero ſemel, verſic. Primum nãque apud Iulianum. Couarru. variar. reſolut. lib. 3. cap. 19. num. 6.

A Blancas in commenta. de nominibus propriis, pag. 404.

B obſeruant. item notandum 31. titu. de generali priuilegio.

lo, ſcuto, & protectione ipſiuſmet Regis, quamuis richorum hominum, tam magnum nomen, tam magna ſpecies, tantaque apud maiores noſtros dignitas, & amplitudo fuit, vt ab ipſiſmet Regibus, Reges cenſerentur, ac ſine eorum conſilio aliquod arduum negotium pacis, vel belli expedire non licebat, participesque fiebant omnium, quæ ab ipſis Regibus, & eorum auxilio, & ope à manu, & faucibus Sarracenorum eripiebãtur: quæ, lege regia tenebatur Rex inter ipſos diuidere in honoremque concedere: c & ita intelligetis obſeruantiam noſtri regni, d improbantem opinionem aſſerentium, D. Regem non poſſe dare terram pro honore filiis richorum hominum, qui non tenerent Baroniam, ex qua, vt infra dicemus, Richus homo dicebatur, cum ſufficeret, naturam richi hominis habere, vt abſque legis regiæ leſione, illis D. Rex terram in honorem dare poſſet, cum filij richi hominis, priuilegia, quę eorum patres habuerunt, habeant, e ſaluis his, quę propria ſunt militum, cùm militię dignitas à Rege certis ſolemnitatibus concedi ſoleret. Vnde non recte Hieronymus de Blancas f ex prędictis obſeruantiis deduxit, potuiſſe ſeparari richo hombriam à Baronia, cum ſine Baronia Richus homo non diceretur. Si autem naturam haberet, quod à Richo homine deſcẽderet, conceſſa Baronia, Richus homo efficiebatur: ſed erat diſcrimen, † quia vbi ſolum honoris cauſa terram habebant, ſeniores in tali loco dicebantur, quo nomine oſtendebant ſe, talibus populis præeſſe, & imperare; vt *ſenior en Çaragoça, ſenior en Hueſca, ſenior en Alagon*, & ſic de aliis. Priſci nãque viros, ætate, & virtute pręſtantes, ſenum appellatione honorarunt, g ex quo Senatores, † & patres fuerunt cognominati illi centum viri à Romulo inſtituti, h qui Senatum conſtituerent, & quorum conſilio Reſpublica, quę viribus, & robore iuuenum erat munita, guber-

19

20

C foro 1. titu. de caballeriis. Zurita tom. 1. lib. 2. cap. 46.

D obſeruan. item licet, 4. titu. de conditione infanti onatus.

E obſeruan. filij Richi hominis, 13. eod, tit.

F Hieronym. de Blancas tit. de Optimatibus, & Palatinis, p. 333.

G Roſsinius antiquitat. Romanarum, lib 7. cap. 5. pagina 278. C. Carolus Sigonius de de antiquita. iure ciuil. Romanor. lib. 2. cap. 2. in principio, & lib. 1 cap. 2. in principio. Caſaneus in cathalogo, par. 10, conſideratione 29. Tiraquellus de iur. primogeni. in præfatione, nnm. 168 cum quatuor ſequentib. Tapia de vera nobilitate, lib. 2. pagi. 175. colum. 1. verſi. Iuuenilis ætatis. Paleotus de bon. ſenect 3. par. verſiculo, Ac primum conſentaneum erit videre, pagi. 301. & verſiculo, Sed præterea, pag. 309. cum ſequenti. Guardiola in tractatu de la nobleça de Eſpaña, cap. 38.

H Libius lib. 1. ab vrbe condita, folio 2. & Iuſtinius lib. 43. Plinius in libro de viris illuſtribus, & Plutarchus in vita Romuli. Dionyſius Alicarnaſeus lib. 1. & 2. antiquirat. Romanarum. Onufrius Pambinius de ciuitat. Roman. pag. 9. Diuus Auguſtinus lib. 2. de ciuitate Dei, cap 17. & lib. 3. cap. 6. 13. & 15. Ouid. in 3. & 4. lib. Faſtorum. & Propertius libro 4. Petrus Gregor. in prælud. optim. iureconſul. lib. 2. cap. 29. & in ſintagmate iuris, 3. par. libro 47. c. 25. nu. 1, Conradus in templo omnium iudicum, lib. 5. cap. 7. de Præſide, & Senatore, folio 107. numero 6. Budeus in annotationibus ad legem finalem, de Senatoribus, pag. 199. & 202. cum ſequen. 209. Bobadilla in politica lib. 1. cap. 9. num 17. & lib. 3 cap. 8. numero 1. Antonius Scap. de iur. non ſcript. lib. 2. cap. 7. num. 1. Alexand. ab Alexaud. lib. 4. dierum gennial. cap. 11. vbi annotationes Tiraquelli, pag. 496. & 497.

gubernabatur, corã quibus, secundum aliquos, *i* centũ virali iudicio (cuius meminit Paulus I.C. & Imperator Iustinianus) de hæreditate disceptabatur: sed inter hos, & illos multũ esse discriminis alij k docuerũt, quod primi curæ Reipub. pręessent ob honorẽ patres appellati, quibus primores æquestris ordinis, Brutus Regum expulsor adscribi fecit, vnde patres conscripti cognominati, secundi vero iudicijs; & ex hac ratione emanauit † origo nostræ obseruantiæ, vt ab istorum factis, circa suos vassallos seruitutis, & eorum bona ad Regem appellare non liceret, *l* quia existimant Reges, se, illis, propter eorum summam, & claram virtutem equius non iudicaturos, quos ideo non solum in parte solicitudinis, sed, & in potestatis plenitudine, admisserunt. Inde Nobiles Gallorum, *m* Cæsar appellabat Regulos, quod in vassallos haberent vitæ, necisquè potestatem, dominiquè ac pene Reges alicuius territorij essent, cum summa in suos potestate, quod Imperium inquit sine prouocatione retinuerunt, longo tempore etiam sub Regibus, donec aduersus eorum iniurias, quibus suos nimium magnis, & non tollerandis afficiebant, data est tandem clientibus potestas Principem appellandi, quod si non solum gratia honoris, † sed dominij titulo, populos, vel castra haberent, non in tali loco, vel castro, sed talis loci, vel castri, seniores *n* appellabantur. Ex illo genetiuo casu, dominium allodiale directum, & ab omni feudali recognitione liberum, in illis locis, vel castris habere significantes, *Vt Senior de Vrrea, Senior de Pina, Senior de Illueca, Senior de Castro*, & sic de alijs, à Latina voce, & dictione seniores (quia vt inquit Vala, † quem sequitur Parladorus, *o* loquendi idioma, nostra Regio, à Latina lingua mutuata fuit, & quod lingua materna proferimus, *Romance* dicimus) inter quos, aliqui, illorum locorum, quæ à principio in honorem, ad ius in illis reddẽdum, tanquam summi Magistratus concessa fuerant, dominium acquisierunt: alij vero, illis dimissis, aliorum amplissimorum locorum, munificientia, & liberalitate Regum, Domini fuerunt constituti. Sed semper

21

22

23

I Glos. in l. qui repudiantis, verb. quasi centum, ff. de inoffici. testa. & in l. petitor, verb. centum virale, ff. de libera. lega. & in l. fin. verb. centum viralis, C. de petition. hæredit. & in l. maximum vitium, C. de libe. pręterit. Boherias de auto. magni consilij, num. 174.

K Purpurat. in l. 1. nu. 5 1. ff. de offic. eius, Alexand. ab Alexan. lib. 3. dierum Genial. cap. 16. vers. & cẽtum viri, vbi scholiũ Tiraquel. pag. 375. & 376. Conrad. in templ. omni. iudi. lib. 1. cap. 7. num. 6. Cuiaci. lib. 10. obseruat. cap. 20. & lib. 3. cap. 32 & facit tex. in l. 5. ff. de petit. hæredit.

L Ex ratione Angeli. in l. 1. §. fina. num. 3. ff. de offici. eius, Conan. lib. 2. cõmentar. cap. 9. de bon. libertor. num. 6 pag. 173. B. Georg. Cabedo decis. 12. num. 6. 1. par.

M Salustius de bell. iugurthino.

N Cap. 1. ibi beneficia quæ à suis senioribus habẽt, tit. de prohibit. feud. aliena. per lotharium, for. si aliquis homo, ibi in potestate seniores, tit. de foro compet. Ambros. Moral. lib. 11. cap. 63. Hiero. Zurita tom. 1. annal. lib. 2. cap. 64. fol 101. Guardiola de nobilita Hispan. c. 38. fol. 105. Bouadil. in politi. lib. 2. cap. 16. n. 23. Hiero. de Blancas in commentar. rer. Aragonen. tit. de Magistratus Iustitię Arag. dignitate, pag. 287. & 320. & 321. & tit. de Maur. Cæsarang. pulsis, pagin. 130. Ioannes Lorinus in comment. in Acta Apost. cap. 4. vers. 5. p. 197. versic. de nomine seniorum.

O Lib. 1. p. 1. rer. quotidian. cap. 3. nu. 11. & 23.

semper ab illo loco, in quo † seniores extiterunt, suę familiæ cognomẽ, conseruarunt, & retinent: vt Alagon *p*, 24
Luna *q*, Ixar *r*, Ayerbe *s*, Vrrea *t*, Castro *u*, sicut multi Comites Lusitani, ex ciuitatibus Regijs, in quibus anti quitus ius exercebant, nominantur. Et Rodericus Viuarius, honoris causa, Comes Toletanus fuit appellatus. *x* A quo (forsan) Toletorum amplissima familia descendit, quam consuetudinem, Galli obseruarunt. Omnia namq; familiarũ cognomina, vel patronymica sunt, *y* vel ab aliquo castro, loco, seu Prouincia fuerũt deriuata. Licet aliquando vtraquè commisceantur, vt Fernandez de Ixar, Martinez de Luna, Ximenez de Vrrea, sed à Prouincijs deriuata nõ solent cõmisceri, vt Aragõ, Castilla, Portugal, Nauarra, tamẽ aliquãdo egregij facti, vel insignis virtutis, maiorũ, nota, cognomen illustratur. Quod proprie agnòmen dicitur, & qui alia fabulantur, vigilantes somniare dicendum est. Isti, qui apud alias gentes, Barones † appellantur, (quasi filij Regum, quia hoc no 25
men secundùm Afflictis ~ Hebraicum est, filium Regis significans, cui pater Rex plures habens filios, cum nec Reges omnes facere posset ampla donabat castra, cum omnimoda iurisdictione, & Alciatus *a* nomen Grecũ, quo, viri graues significantur esse existimat) Hispani Richos homines dixere, *b* quia maiores ceteras diuitias pro nihilo iudicabant, nec Richos homines credebant etiam si haberent plures pecudum greges, multasquè pecunias, nisi haberent Baronias, hoc est loca, seu castra cum subditis, quos habere præmium dignitatis est, *c* sicut, & apud Romanos, *d* maxima laus nobilium erat plurimos habere clientes, cum clientelæ à Romulo institutæ primi Reipublicę Romanæ institutores patritijs tantum tribuere solebant, & in cuiusquè † clarę familiæ fontem, & caput agnationis erant transmissibiles, *e* si 26
cut apud nos Baroniæ, & Maioratus loca in primogenitum, & maiorum nobilitatis solum, seu casale, (à quo Gentilicium familiæ cognomen descendentes, sumpserunt) in maiori natu masculo conseruari solebat: & inquit Marcus Marinus, *f* quod in lingua Hebrea

Zachar

P Hieron. Zurita tom. 1. annal. lib. 1. c. 5 2. ad fin.
Q Zurita d. l. 1. c. 17. col. 3
R Zurita tom. 1. lib. 3. c. 101. col. 5.
S Zurita vbi proxime.
T Zurita d. lib. 1. cap. 32. col. 5.
V Zurita d. lib. 3. cap 95. in fin. & d. cap. 101. col. 4 in fin.
X Garsias de Loaysa in 8 Concil. Toletan. p. 460. ad fin.
Y Hieron. de Blancas late & eleganter in cõmentar. rerum Aragon. tit. de antiquis nominibus, pag. 406. & 408. cum seq.
Z Super feud. tit. qui feu. dar. poss. cap. 1. num. 2. Cabed. decis. 104. nu. 2. p. 2. Anton. Sola 1. tom. in constitut. Sabaud. tit. de nomi nat. decreto, vt statutorũ, glos. 1. nu. 9.
A Lib. de singulari certamine, cap. 37.
B Garcia de nobilit. glos. 18. num. 13. Gutierrez lib. 3. q. 16. num. 26. & 123 & 124. Villadiego in prolog. for. Iuzgo. l. 2. nu. 20. Sesse decis. 1. nu. 40. & plurib. sequ. p. 1. Sanct. Thom. de regimin. Princip. lib. 3 cap. fin. Molin. noster in repor. fororum, verb. Richus homo, verb. 1. vbi allegat obseruan. 4. & 5. tit. de conditione Infantionatus, iuncto foro vnico, tit. de Baronibus, quod Cauallerias, &c.
C Afflict. in prælud. ad cõstit. Neapol. q. 26. n. 3.
D Rosin. vbi supra, lib. 1. cap. 16.
E Ex Cicerone, & alijs Bouadil. in sua politi. lib. 2. cap. 16. nu. 24. & lib. 3. cap. 8. n. 2. in fin. Balduin. in commenta. leg. Rom. 18. cart. 37. Budęus ad l. fin. de senator. p. 267. ad fin. Tiraquel. de nobilitate cap. 37. nu. 23. Garcia de nobilita. in princ. glos. 18. num. 28. in fin.
F In sua arca Noe.

Zachar dicitur filius conſeruans patris memoriam, quæ ſi propria natura, & virtute, acquiſita haberent, Richi homines de natura, g ex hoc dicebãtur, quod ſi pro ſtipendijs laborum, & honore, concederentur à Regibus in tanti beneficij gratitudinẽ Richi homines de Meſnada, hoc eſt de familia Regis ſolebant nuncupari. Quod ſi non populatas, ſed incultas terras pro ſtipendijs, quæ Richis hominibus ſolebant aſſignari, à Regibus concederentur, eas illi aliquibus exteris, & ignotis hominibus concedebant, vt ibi ędificia erigerent in quibus habitarent, exemplo Romanorum, h qui regiones terrarum, † quas clientelas, ſeu colonias appellare ſolebant in Pro
27 uincijs, quas eorum Imperio ſubiugabant, earundem regionum hominibus, à veteranis militibus, quibus in præmium fuerant aſſignatæ, certis pactis, & ſubmiſſioni bus concedebantur, i nam cum procul gentes deuictæ fuiſſent, ſolebant Romani eo colonos ad habitandum mittere, pulſis natiuis, k vt victi populi coercerentur, militeſquè præmijs afficerentur, ſtirps Romana augeretur, plebs vrbana exauriretur, non aliter quam vbi albearia plena ſunt, noua examina, in alia, & noua tranſfunduntur, ſeditiones motæ à plebe, ſedarentur, educendo ſentinam, & fecem vrbis, puriorem, meliorem-què partem, aſſeruando, & vt incurſiones hoſtium, reprimerentur. Sed tantopere, vt inquit Cicero, l à Romanis iuſtitia culta fuit, vt ij, qui Ciuitates, aut nationes deuictas bello, in fidem recepiſſent, Patroni dicerentur, m more maiorum, & quamuis ager captus ad victoriam

G Marin. Freccia poſt alios in tracta. de ſubfeud. tit. de orig. feudor. a nu. 6 11. & ſequent. latiſſime.

H Hier. de Blan. vbi proxime, pag 287. & 319 & 320. Zurita lib. 1. annal. c. 21. col. 2. fol. 25.

I Budę. in annotatio. ad Pandect. 1. par. ad l. Herẽnius. pag. 691. verſ. quin & alaudij, & verſ. moris autem fuit, ff. de euictio. & 2. par. ad l. non dubito, verſ. & quemadmodum, pag. 171. ff. de capti. Ayala de iur. bell lib. 2. cap. 13 num. 7. Tiraq. in notis ad Alexand. ab Alex. lib. 6. c. 10. verſ. nam clienté, pag. 895. Federi. Scotus in l. interdum, §. quod ex nau fragio, n. 73. verſ. quo pertinet, ff. de adquir. poſſeſ. l. Lucius, 11. ibi partim veteranis in præmia aſſignatas, ff. de euictio. l. itẽ ſi verberatum, 15. § 2. ibi, & militibus aſſignatus eſt, ff. de rei vendic. ita intelligentes tex. in l. ſi finita, 15. § fide vectigalibus ff de dam. infect. l. 1. ff. ſi ager vectig. l. in agris, 16. ff. de adquir. rer. domini. Forcatul. in neciomanc. iur. dialog. 18. & ſeq. Alciat. lib. 1. pareg. cap. 38. & lib. 1. prætermiſſor. ver. limitati agri, Marin. Freccia de ſubfeud. Varo lib. 2. tit. quis dicatur Marchio, pag. 121. a nu. 14. & tit. quis dicatur Dux, pag. 126. 127 num. 16. & tit. de origi. feudor. a nu. 6. 11. 22. & 53. Luc. de Pen. in l. quicumq; la 2. in princ. col. 2 C. de omn. agr. deſer. lib. 11. per tex. in §. per traditionem, verſ. itaq; ſtipendiaria inſtit. de rer. diuiſ.

k D. Auguſt. de ciuit. Dei, lib. 11. cap. 1. Roſin. antiquit. Roman. lib. 10. cap. 22. in prin. & cap. 23. Carol. Sigoni. de antiq iur. Ital lib. 2. c. 2. Iuſt. Lipſi. de magnitu. Roma. lib. 1. c. 6. facit tex. in l. pupillus, 239. §. de curiones, ff. de verb. ſignif. Forcatul. in l. veluti, nu. 7. de iuſti & iur. & in neciomanc. iur. dialog. 11 o. nu. 2. Stephan. Binand. Pigius annal. S. P. Q. R. lib. 6. pag. 422. & 468. & lib. 1. pag. 20, verſ. legem de colonijs.

L Lib. 1. officiorum. M Cicero lib. 5. epiſtolar. ad Attic. epiſto. 11. ibi apud Patronum, & reliquos Barones te in maxima gratia poſsui, & hercule merito tuo feci, pag. mihi 135. varie a Paul. Manucio in ſchol. ad illum locum, & Alciat. lib. 5. pareg. cap. 16. Freccia vbi ſup. tit. de origi. Baron. num. 21. & ſequ. fol. 11. Bald. in cap. vno delegatorum de offic. delegat. gloſ. in prohem. pragma. ſanction. verſ. magnatibus Boher. in conſuetu. Biturícen. tit. de iuriſdict. omni. iudic. §. 3. gloſ. 3. Caſane. in cathalog. p. 8. conſider. 5. Anton. de Sola 1. tom. in conſtitu. Sabaud. tit. de nominat. dominor. decret. vt ſtatutorum, gloſ. 1. num. 9. Petr. Calefat. in libell. de quæſtion. dignit. num 112. & 113. Bobadil. in politic lib. 2. cap. 16. Caued. 2. par. deciſ. 104. Fontanc. de pact. dotal. clauſ. 4. Gloſ. 10. p. 1. nu. 1. & ſequen. Lodolphus Schraderus tract. feudal. p. 10. ſect. 1. num. 25.

ctoriam pertineat, n tamen honoris, & humanitatis gratia veteri possessori meliori fortuna digno prædia sua, aut pars eorum permittebantur, neque enim eiectis veteribus possessoribus, omnia victor Princeps auferre solebat, sed quædam honoris gratia, idest, ex clementia, delectu habito possessorum, meliore fato dignorum, relinquere o sicut Maroni Mantuanus fundus redditus est, qui Ario Centurioni cessaret, vt præmij gratia inter milites suos distribueretur, cum, vt inquit noster I.C. p ager captiuus, aut militibus victoriæ participibus assignari solebat, aut alicui Ciuitati destinari, aut partim vendi, vtriquè tamen coloni appellati sunt, illi ab incolendo, quod vrbe relicta, illam regionem, quam deuicerant incolere statuerent, iuxta illud Virgilij. q

Vrbs antiqua fuit tirij tenuere coloni.

Alij vero, ab agricultura, cui in vtilitatem patronorum erant astricti; primi à nostris, Barones, sed elegantius à Latinis, patroni dicuntur: r Secundi vero à barbaris vassalli, à Latinis vero clientes, eo quod sub patrocinio patronorum manerent, sicut & fundi, quos Romani in incolas terræ in beneficium distribuebant, clientelę solebant appellari, quæ postea tractu temporis mutato nomine feuda (forsan, à fœdere) curiasquè dominicales nominari ceptas, vt qui clarioribus essent natalibus, feuda, alij ex vulgo, curias haberent dominicales: certis iuribus constitutis, quorum aliqua, cõsuetudine, vt in feudis, aliqua pactis, vt in curijs constare dignoscũtur, licet ius vassallagij, quod non Prouincię lege, vel consuetudine, sed clientelari pacto, à principio constitutum subsistit, antiquis Romanis incognitum, plures ex nostris tradiderunt; s sed alij, t à Francorum Regibus, alij, u á Longobardis originem traxisse docent: sed Cuiacius x quatuor constituit differentias inter vassallos, & clientes, prima quod clientibus onus militiæ annexum non sit, vassallorum vero conditio est, vt cum delectus edicitur, in militiam eant, vel Vicarium mittant, vel certũ censum domini ęrario inferant: Secunda differentia, quod clientes prædia sua pleno iure possident, vassalli vero in prædijs feudalibus solum habent vtile dominium. Tertia, quia clientes dabant se in fidem patronorum, & ab eis ferebant sportulas, vel cenam rectam, vassalli, vel vltro fidem suam nobis offerunt, cęssa proprietate bonorum suorum, vel non collatis

28

N §. Item ea insti. de rerum diuisione, l. Lucius, ff. de euictionib.

O d.l. item si beneratũ, §. 2. ibi modico honoris gratia possessori dat.

P d.l. in agris, Iul. Frontin. lib. de militib. & Forcatul. in commentar. ad iura feudor. cap. 1. num 10. Sebastian. Monticul. in tract. de patr. potesta. ad §. ius autẽ potestatis, n. 88. tom. 8. tract. nouissimor. fol. 136. col. 3.

Q 1. Æneid.

R In l. patroni, ff. de verbo. significat. Forcatul. in penu iur. ciuil. c. 11. Ioannes Garcia de expensis, cap. 12. num. 4.

S Refert Marin. Freccia. vbi proxime num. 2. & 3. omnes opiniones recensens Guarrinus Pisso in prælud. feudor. cap. de origin. feudor.

T Connan. commentar. iur. ciuil. lib. 2. cap. 9. de bon. libert. numer. 5. & 6. pag. 171. & 172. Caualli. milleloq. 208. nu. 9.

V Freccia vbi sup. nu 85 Renat. Chopin. de Andegaben. iurisdict. & imper. lib. 1. tit. 1. numer 1. pag. 83.

X Lib. 1. de feud in princip. D. E. pag. 462. tom. 4.

latis in eos prædijs noſtris, fidem eorum eligimus, & ſequimur, ſportulam, vel cenam à nobis non ferunt, ſed alij melius hanc cenam popularem, † appellant conuiuium, quod à clientibus olim in ęde ſacra patronis parari ſolitum erat, *y* cuius rei veſtigium manet in Regno, in cenis de pręſentia, *z* quæ Regi, & primogenito præſtantur. Quarta, quia clienti reſpondet patronus, vaſſallo autem reſpondet Dominus (qui & ſenior dicitur) licet prouectæ ætatis non ſit, eadem forma, qua Senatorem, aut Presbyterum dicimus, morum potius, quam ætatis habita ratione; ſed qui clientes a vaſſallis non diſtingunt, non ſolum ſimplices Baronias, ſed & maiores quoquè dignitates, vt puta Ducatus, † Comitatus, & Marchionatus, ab eiſdem Romanis originem ſumpſiſſe tradunt, *a* vt qui ad tuendos confines ſui Imperij mittebant præpoſitum, qui milites regeret, & gubernaret, eiſdemquè omnibus proprias domos, proprioſq; agros aſſignabant, vt tanquam propria defendentes, firmius ac conſtantius ſe gererent, qui præpoſitus, ad inſtar Ducum limitaneorum lingua Germana Marchio *b* appellatur, & qui, ijs agris colendis erant adſcripti, ac certis legibus, & pactis † terram patronorum incolebant, coloni adſcripticij dicebantur, ac vaſſallorum appellatione merito comprehenduntur, & vaſſallis ſeruitutis noſtri Regni multum aſſimilātur, ſed magis Theſalis eraticis, qui ſuperbe clientibus vtebantur, tanquam mancipijs, vſquè ad verbera, hos Athenienſes vocabant Thetas ob miniſteria, Theſali pęneſtas exprobatione fortunę, *c* & Regum Perſarum ditioni ſubiecti, pro ſeruis & mancipiis habebantur, *d* ſola vxore excepta, ex quo forſan iſti vaſſalli ſeruitutis noſtri Regni, villani de Parada, ideſt de conuentione fuerunt appellati, *e* quaſi nihil habeant, niſi de bonis Infantionum, & in domibus, & locis eorum fuerint populati cum conuentione, vt ſemper ibi ſtent *f* ad nutum dominorum taliabiles, & iuſtiabiles, nec enim iure, vaſſallo deſerere feudū licet ſine conſenſu

29 30 31

Y Ex Plau. tradit Petr. Faber. lib. 1. ſemeſtri, cap. 6. in fin.

Z Foro vnic. tit. de cenis D. Regis, for. vnico, tit. de las cenas de preſencia, ob ſeruan. vnica, tit. fori ædi-ti, apud Exeam.

A Freccia vbi ſupra, tit. quis dicatur Comes, per totam. fol. 102. & nume. 49. fol. 113. & lib. 1. de antiq. ſtat. Regn. num. 60. fol. 69. & nu. 63. fol. 70. & tit. quis dicatur Dux, p. 223. & tit. quis dicatur Marchio, pag. 117. & de antiquo. ſtatu Regni, pag. 61.

B l. 1. 2. & fin. C. de fundis limitrophis, lib. 11. Vuelephangus Lazius in commenta. de gentium variarum migrationibus, lib 1. cap. 2. p. 6. ad med. & in fin. & p. 7. in prin.

C Dionyſius Alicarnaſeus, lib. 2. antiquit. Romanar. Forcatul. in iura feudor. cap. 1. nu. 10. Renat. Chopin. de iuriſdict. Andegaben. lib. 1. cap. 30, numer. 1. verſ. Theſſali vero pag. 223. Borrel. de Regis Cathol. præſtantia, cap. 18 num. 45.

D Barnabas Briſonius de Regio Perſarum principatu, lib. 1. pag. 30. verſ. Perſarum plane Reges.

E Obſeruan. ſunt quidam 7. tit. de priuil. milit. ex vitali tradit Hiero. de Blancas in commenta. rer. Aragonenſi. tit. de optimat. & Palati. pag. 307. circa medium, verſ. item recipit Richus homo, & pag. 309 verſ. Villani autem ſunt dicti, & pag. 314. verſ. ité ſunt quidam, qui dicūtur villani de parada, obſeruan. fin. tit. de priuileg. domin. Infantio. Seſſe deciſ. 1. num. 31.

F l. cum ſatis, C. de agricol. & cenſit. lib. 10. Caſane. in conſuet. Burgun. rub. 9. §. 5. gloſ. 4. num. 1. fol. 305. Benedict. in cap. Rainutius, verb. & vxorem, deciſ. 5. num. 410.

G Bal.

consensu domini,[g] & eleganter Imperator[h] in ad scripti tijs colonis tradidit,ijs verbis,* nullo nec tunc licentia concedenda colonis fundum, vbi cõmorantur relinquere, & hoc tam in ipsis colonis,quam in sobole eorũ, qualiscumquè sexus,vel ætatis sit sancimus, vt & ipsa semel in fundo nata remaneat in possessione, sub eisdem modis,eisdemq;cõditionibus,sub quibus etiam genitores eius mansere, &c.

Ex quibus infertur,quod si vassalli † seruitutis Baronum nostri Regni ad Regis,vel alterius Baronis locum se transferant,nisi in casibus à lege permissis,& obseruãtia nostri Regni expressis[i] poterit Baro ille,bona vassalli taliter se sine causa legitima transferentis, & recedentis occupare,eiusq; personam capere, antequã recedat, & alterius vassallus fiat, si enim iam se alibi transtulerit, & alterius vassallus factus sit, iam desinit esse suus vassallus,&ciuis illius locivbi ante recessum inhauitabat,k ne autem hoc facile euenire posset,conditi fuerunt aliqui[l] fori: solum namq; vassalli Regis,Ecclesiæ, vel Religionis,liberum habẽt volatũ,possuntq; pro arbitrio impune quocumq; voluerint conuolare,quia non seruitutis, sed conditionis,signiquè Regij sunt,& nuncupãtur. Isti namquè plena libertate fruuntur,& ideò, nec captione personę,nec occupatione bonorum eorum recessus impedietur:[m] at tamen vassalli seruitutis dominorum temporalium, impediri poterunt recedere,si antequam recedant, capiantur,vel causatiue, cum recedentium bona intra territorium dominorum existentia,possint ab eis occupari,[n] potuit enim is,in quẽ lege Regia,summa Reipublicæ,& suprema iurisdictio,translata fuit, lege statuere, ne[o] liceret istis vassallis, sub pœna amissionis bonorum, alibi ad habitandum se transferre, certisquè de causis tantum, ab incursu prædictę pœne excusari, quamuis alię,[p] de iure extarent, quæ vassallos, à locis Baronum recedentes, excusare valerent. At tamen illi, † si semel animo amplius illuc non reuertendi,[q] sed alibi perpetuo habitandi, territorium dominorum fuerint 32 33

G Bald.in l. cum Archimedoram,num.9. C.vt in possessionem.legat. Cephal. cons.18.lib.1.Menoch.centu.5.de arbit.cas.422.n.7

H In d.l.cum satis.

I Obseruan.2. tit.de Iudęis,obserua.Item in Aragonia Sarraceni,tit.de general. priuil. Noster Sesse 1,par.decis.73.

K Ruin.cons.120.num.5 volu. 4. Carpan. ad statu. Mediola.2.p. c.180.n.12

L Sub titul.quod aliquis non abstrahat aliquẽ vassallorum à loco alterius causa deshabitandi,&sub tit. de raptu vassallorum, & sub tit.de vassallis non mutandis.

M Obser. 3.tit.de Iudęis.

N d. Obseruan.2.

O Bald.in prohem.feud. num.17.l.1.C.de colonis Palestinis, vbi Lucas de Pen. lib.11. Afflict. decis. 265.num.75. & 81.Soci. Iun.cons.76.num.32.volu.3.Cephal.cons.18. per tot.vol.1.Mandosi.in tracta.de ingratitu. cap.62. fol.233. Sesse 1. p. decis. 73.num.29.Roman.cons. 59.nu.1. Petra de potest. Principis, c.3. q.4.nu.61

P Palacios Rubios in repetit.rubricę de donatio. inter vir.§.20. nu.5. Andreas Gail in tract.de arestis Imperij,cap.8. nu.13. 16.& seq.

Q l.pupillus 239.§.incola,ff.de verb.sign.vbi Alciat.& Rebuf. Petr.Royzius decis. Lituanica.3.n. 122.& seq. Codex fabrian tit.de munc.patrimon. diffinit.24. Nauar.de tempo.ordina. cons.3. lib.1. Greue.lib.2. concl.practicar.concl.35. considerat. vnic. p.122. l.nihil 31. ff. ad municipal. Bald.in c.1 de maiori.&obed.Boher. decis.217.n.14. l.in bello §.manumitẽdo. vers.quia vt Sabinus.ff.de captiuis. Capic.decis.118.nu.9.

rint egressi, compelli non poterunt reddire, nec per Magistratus Regios, quorum auxilium per dominos imploratum fuerit, r erunt restituendi; vt fuit per me, & alios tres collegas in Curia domini Iustitiæ Aragonum pronuntiatum, & decisum.* ſ Nam cum D. Ioannes de Francia dominus loci de Bureta haberet in eo vassallum seruitutis quemdam, vocatum Alexandrum Vengan, qui noctu, & clam (ne ante recessum caperetur) se in ciuitatem Burgiæ cum sua familia, & supellectili transtulit, ibique animo perpetuo manendi, ampliusque ad locum de Bureta non reuertendi, deferendique ibi originariũ locum, & domũ multis declarauit; animoq; & corpore in dicta ciuitate domiciliũ constituere destinauit: sed nihilominus sub vassalli qualitate per D. Ioannẽ de Frãcia, tanquã eius dominũ, fuit dictus Vengã manifestatus, & instantissime cum multis iuris allegationibus, & magna causæ discussione fuit petitum restitui dicto D. Ioanni, vt eiusdem domino, contradicente dicto Vẽgan, & procuratore fiscali domini nostri Regis, qui adiuuãdo clamantem, qui, domini nostri Regis, vassallus fuit factus, propter permissum recessum, fuit iudicatum in fauorem dicti Vengan, & pro eius libertate cõtra dictum D. Ioãnem agentem, qui licèt hac de causa denũtiauerit D. Doctorem Matthæum Deça, illius causę Relatorẽ, tamen fuit absolutus per nouem iudicantes, qui vtinam ita aliam denuntiationis causam superasset; sed inscrutabilia sunt iudicia Dei, qui voluit hac via in tutiorem ad animæ salutem, dictũ Doctorem Matthæum Deça reducere, qui presbiter, & seculi curis dimissis, Deo, eiusque obsequio vacãs, defunctus est: quia non valet pactũ, quo 34 quis se obligauit ad habitandum † perpetuo in aliquo loco t cum per illud infringatur libertas, & non multum à specie seruientium differant, u quibus non datur facultas recedendi, nam qui liber est, potest ire quo vult, x nec enim solutus dicitur, y qui à ciuitate recedere non potest, bene tamen valebit pactum ad id quod interest paciscenti, z vt putà secundum obseruantiam regni, vt personam capere possit antequam recedat, & recedentis bona occupare, provt in regnis Castellę illorum vassallorum bona, qui *solariegos*,

R Molina in reportorio fororum, verb Manifestatio, vers. Manifestatus per curiam.

* S in processu D. Ioannis de Francia super manifestatione personę die 2. Maij anno 1609. & fuerat idem prius pronuntiatum die 20. Decembris 1567. in processu Gaspar is tienda, necnon Philippi Pastor super manifestatione.

T Bart. & alij communiter in l. Titio centum, §. Titio centum. el 2. ff. de condition ib. & demonstrationib. Palacios Rubi in rubri. de donatio. inter virum, §. 2. numero 3. Capicius decisio 137. Gail. lib 2. de pace publica, cap. 2. nume. 20. Gomez de à Mesqua de potestate in se ipsum, lib. 2. cap. 18. nume. 2. & 3.

V l. 2. ff. de liber. homin. exhibend. l. abhostib. ff. de capti.

X l. penultima, C. de oper liberto. l. quis sit fugitiuus, §. idem recte. ff de edilitio edicto,

Y l. qui neque, §. solutum, ff. de verborum significatione. & in Authentico, quomodo oporteat Episcopos. §. si vero, collat. 1.

Z Couarru. de spõsal. 2. p. c. 7. in princi. numero 5. Salçedo in addition. ad Bernardum Diez, regula 880. limitatio. 1.

appellantur, a licét enim naturalis ciuilitas † immutari non possit, quia qui Cæsarauguste natus est, fieri non potest, quin origine non sit Cæsarauguſtanus, tamen quoad effectum ex ipsa naturali ciuilitate prouenientem mutari conceditur, b si domicilium alibi constituisset animo ibi perpetuo manendi, & nunquam ad patriam reuertendi, c qui, licèt indubio non præsumatur, d tamen coniecturis præsumptio inducitur contraria, & à prima iuris præsumptione receditur. e Illi vassalli seruitutis in locis domino rũ habitantes, † licèt vassalli Regis immediate non sint, eius verò sunt subditi, tanquam mẽbra Regni, cuius ipse in politicis caput supremum est; & ideo ab eius obedientia & subiectione, nemo (vt supra dixi) intra regnum existens, potest esse exemptus, sed castrum priuati Baronis inhabitans, bene potest esse exemptus ab eius dominica potestate, vt putà, si à principio, vassalli ea conditione Baroni se submisserũt vt tãquam vassalli Regis, vel religionis tractarentur: hoc namque casu, in eos Baro ius absolutę & dominicę potestatis (eos tanquam vassallos seruitutis male tractando pro libito volũtatis) exercere nequibit, cum valuerit illa submissio limitata f extra cuius cancellos egredi nõ licet, quin taliter se submittẽs sit liber, iuxta pacta inter Baronẽ & vassallos innita.

35

36

A Garcia de expens. c. 9. n. 62 & seq & de nobili. glos. 18. n. 42. Otalora de nobili. p. 2. c. 4. n. 8. Dida. Perez in l. 2. tit. 11. lib. 4 Ordinam. Bieça de inope. debito. c. 2 n. 24. Gom. de à Mesq. de potesta. in scip sum, lib. 2. c. 17. n. 28. Grego. Lop. in l. 3. tit. 25. parti. 4. verb Solariego.

B argum l, cum quædã, 19 ff. de iurisdict. & c. Surd. de cis. 330. n. 5. lib. 2. Hunde de. cons. 5 n. 43. vol. 1. vbi Eugen. in subscriptio. nume. 67. & 69. Nicola. Rẽsner decis. 2. n. 25. lib. 2.

C Viui. decis. 477. per totã. Cabalc. decis. 21. n. 40. p. 3. D Mascar. de probat. cõcl. 534. n. 1. Roman. cons. 420. n. 1.

E Menoch. de arbitra. casu 86. & de præsum. lib. 6 præsump. 42 Bernar. Grẽbe. practi. cõclus. ad Gail. lib. 2. concl. 36.

F Bar. cons. 59 n. 2. vol. 1. Soci. cõs. 74. nu. 12. & 13. lib. 1. Aymon consil. 241. num. 17.

§. Trigesimus tertius.

Vassalli seruitutis Baronum, cur sui homines appellentur; & an sint propriè serui, & possint Barones in eos sęuire. Et de Nobilibus, & Militibus, & Infantionibus, in eorum locis habitantibus. Et an cõmissarij forales & Curiæ possint vti absoluta potestate.

SVMMARIVM.

Nobiles, vel Infantiones habitantes in locis Baronum, non possunt ibi criminaliter, sed tantum ciuiliter conueniri. 1.

Infantiones possunt capi per officiales domini ad finẽ eos remittendi, & an idem procedat in Clericis. 2.

Vassalli Baronum cur seruitutis appellentur, & proprij homines siue sui dicantur; & quot sint seruitutis genera. 3.

Viduæ, vsufructuary, & Commendatores, an possint appellari domini, & compellantur vassalli homagia illis præstare. 4.

Homines manus mortuæ apud Gallos sunt conditionatæ libertatis, sed non serui. 5. & 7.

Cur

Cur capiat Rex pro homicidio hominis conditionis, caloniam, & non pro homicidio Infantionis. 6.

Patri in filios, domino in seruos, Abbati in monachos, & Baroni in suos vassallos an liceat sæuire sine aliquo recusu. 8. & 10.

Barones Aragonum priuatiue in suos vassallos iurisdictionem præscripserunt. 9.

Cartæ stamus in Aragonia dum non repugnet iuri naturali, & cur Iurisperitos, vulgò Letrados appellemus. 11.

Quando dicatur aliquid in carta contineri, & verba cartæ impropriari, & quomodo interpretari valeant. 12.

Vassalli seruitutis quod attinet ad ius ciuile Aragonum pro nullis habentur, secus Infantiones. 13.

Agitur de triplici genere militum; & qui, & à quo creari milites valeant; cum aliquorũ fororum regni intellectu. 14.

Vassallus litigans cum Barone super iure libertatis, vel seruitutis, an pendente lite habeatur pro Infantione, vel pro vassallo seruitutis. 15. & 18.

Firmarũ Infationiæ cõmuniũ origo & ratio. 16

Vanitatis & superbiæ signum est deserere nomen gentiliciũ patrum, & auorum absque causa. 17.

Apprehenso loco, an possit Baro vti absoluta potestate. 19.

Commissarij forales, & commissarij curiæ an possint vti absoluta potestate. 20. 22. & 24.

Absoluta potestas, an sit ius formatum, vel mera facultas impunibilis, 21.

Tutores Baronis an possint vti absoluta potestate. 23.

§. Trigesimus tertius.

1 SI Nobiles, & Infantiones † in locis dominorum habentium iurisdictionem habitent, nihilominus non ibi possunt accusari criminaliter, *a* sed tantum ciuiliter conueniri, cum in criminalibus eorum forum nõ sortiantur, neque plebeiorum statutis ligentur, *b* cum constituant corpus separatum à plebeiis, *c* vt supra diximus:
2 bene tamen poterunt † per officiales domini capi, ad finem eos remittendi, infra vnum diem ad dominum Regem, vel ad Regentem officium generalis gubernationis, aut Iustitiam Aragonum, qui eorum peculiares, priuatiuê iudices existunt, quemadmodum & Clerici delinquentes, in hunc quoque finem, capi possunt, *d* vt ad iudices ecclesiasticos, vrbanè, & cum honore remittantur. Multum ergo ex prædictis
3 constat distare † conditionem istorum, qui omnino liberi

A obseruan. in causis criminalibus. & obseru. item nobilis, titu. de for. cõpet. obseru. quod Prælati, & obseruan. pro parte militum, titu. actus Curiarum. Mol. verb. Clerici, fol. 32. & ibi Portol. num. 46. & verb. Infantiones. fol. 178 colum. 4. & verb. Remissio. fol 282. colum. 1 in fine, & 2. in principio, & verb. Domini locorũ. versic. Dominus loci si in sequendo, in fin. & vers. Dõmini locorum in Aragonia. vers. Credo. Bardaxi de offic. Gubernato. quæstio. 5. n. 112. & 113. & in comment. ad rubr. de offic. Iustic. Aragon. fol. 104 colum. 4. versiculo, Ac etiam milites. noster Sesse 1. pars decisione 1. nume. 32.

B Portoles in scholiis ad Molin. verbo, Firma, num. 113. & pluribus sequentibus. Hondedeus consil. 5 num. 36. volum. 1.

C obseruant. 1. de priuileg. milit. fol. 20. obseruant. fin. titu. interpreta. qualiter, & in quibus, fol. 23. Moli. verb. Infantiones. versic. Infantionum proprium, & seq. fol. 175. colum. 4. & 176.

D Abb. Decius, & alij in cap. cum non ab homine, de iudic. Guid. Pap. decisio. 73. Bernardus Diez in praxi crimin. canoni. cap. 114. Foller. in praxi crimin. canoni. 2. par. cap. 17 num. 21. Camillus in additio. ad Bellugam, rubr. 11. §. item dubitatur. verb. Secularis. Antonius Oliba de iurisdici, cap. 14. num. 43, 66, 70, 85. & sequentibus.

liberi sunt,à conditione vassallorum seruitutis; qui licet non sint veri serui,cùm testari possint,comertia exercere,alienare,contrahere,& fideiubere: tamen dicũtur homines proprij dominorum, quia ad nutum eorum sunt talliabiles,&nimis subiecti: e vt Iudæi,qui ad istam normam serui dicuntur, f cum tamen bona,& comertium rerum eis relinquatur: g quę, si veri serui essent,non haberent. h Dicuntur tamen vassalli seruitutis,serui, ratione subiectionis,sicut meum dicitur ratione iuris i quod in eo habeo: &ita intelligenda est obseruantia nostri regni,quæ vocat eos homines suos, k & de seruitio Baronũ,quod seruili cuidã conditioni subjiciãtur,non quod propriè,&absolutè sint serui,veteri illa,&misera iurisgẽtium seruitute, sed personali quadã conditione astricti; vt debitor,qui bonis cedit,ad custodiamq; creditoris datur,vt ei seruiat,quæ appellatur,detentatio quasi seruilis ; quia licet seruus non efficiatur, datur tamen vt seruiat; l estque apud creditorẽ velut in obsidio, cui libertas nõ aufertur,sed voluntas cõprimitur: m habet enim personam conditionatam,& affectam certo seruitio, vt in simili adscriptitij coloni,qui glebæ astricti, licet vere essent liberi,tamen quia habebant libertatẽ conditionatam, n largè,& impropriè serui, & fugiendo sese furari dicebantur. Vnde,isti vassalli,sui dicuntur, o non quod in eis habeant Barones plenũ dominium, quod hominibus liberis nõ conuenit, p sed ratione iuris, & subiectionis,inducẽtis quandam seruitutẽ,quæ anomala dici potest,quia accedens libertati, nihilominus multum cum seruitute partjcipat ; quia secundum Stoycorũ sententiam, q tria sunt seruitutis genera.Primũ,quoties nõ est potestas

E glos. in l. ne diutius, C.de agricol. & censitis, lib.11. Afflict.in constitution.Neapolita.lib.3. rubri.2.de vassallis non ordinandis,num 1. Ioannes Igneus in dicto §. non alias,l.necessarios. & facit text.in l.coloni,verb. Seruitute. C.in quibus causis colon. censit. lib. 11, cum concordantibus per Baeçam de inope debito. c.2 n.20.

F c.etsi Iudæos, de Iudç. cap.dispar,23. quæstio.8. & notat Archidiachonus, & Prępositus.in c. qui sinceram,45.distinct.& Alexã. in l.multum. ad finẽ. ff.de verborum.

G l.nullus, C.de iudic.c. multorum,c. sicut, vbi notant omnes de Iudçis. Paris.cons.2.col.1.& 2.lib.4 & Alexand consi.71,lib.2.

H glos.aur serui.Instit.de iur.personarum,in principio. Antonius Heringius in tract.de fideiussoribus, cap.7.á num. 317.cum sequen.

I Casane.in cõsuet.Burg. rub.1.§.4.glos. & sur les hommes subjez,n.3.l. talem, §.fina. vbi not. Bald. & Imol.de hęredib. instituend. Felinus in c. quia, de iudic.in principio.Deci. in cap. cùm venerabilis,num.5.de exceptio. Tiraquel.in l.si vnquam,verbo,Donationes,num.323 C.de reuocand. & Perusin.in cap,si tibi,num.3.de præbend.in 6. Geminian. in cap.1.nu.15. de summ, Trinit. & fid. cathol.in 6.

k c. ex authoritate,ibi,Aut suorũ hominum,de priuil.in 6.Baeça de inope debito c.2.à n.17.cum seqq. & c.4.n.19. L Bal.in l.ob æs,C.de action.& obligat. notat Oldral.cons.54.& in simili notat glos. in l.liber captus,C.de captiu.& glos.fin.in l.1.C.qui bon.cede.poss. Xuarez in l.2.tit. de los gouiernos. M notat Ioan.de Platea in l.nemo carcerem,C.de exactor.tribut.lib.10.sub nu.23. Abenda.resp6.8.n.4 & 5. c.ex rescripto,& c.intellecto.&ibi DD.de iureiur.Baeça in d.tract.de inope debito.c.1.n.24.& 25 Barbosa in l.alia,15.§.eleganter,n.39.& 40. ff.solu.matrim.

N c.admittuntur,ibi.Vel qui alicui conditioni obligati sunt,54.distinct.l.defensiones, ibi, Conditionales seruos,C.de iur.fisci, aliter explicans Conanus in comenta.iur.lib.2.c.10.n.2.p.176.D.

O obseru.item pro debito.obseru.item homines,& obseru.2.titu.de pignor.Bal.in l.proprietatis, C.de probar. P l.Quintus,& l.scribit,ff.de aur.& argen.legat.iuncta l.liber homo,ff.de verb.

Q Iacobus Cuiaci.tom.4.de feud.lib.1.in princip.C. pag.462.

R Andr.

potestas eundi, quò velis; vt si liber homo carcere contineatur. Secundum, quo quis dominio alieno cõtra naturam subjcitur. Tertium, quo seruiũt mercenarij, obęrati, clientes, addicti, & nostri vassalli, qui licet re vera serui non sint, tamen de omnibus generibus seruorũ aliquid participant, r quales multi adhuc in Dania, superiori Germania, Palatinatu, Ducatu Megapolitano, Vvestphalia, & in Comitatu Oldenburgico, etiã hodie reperiuntur, cum per homagium, quod isti vassalli pręstant, Baronum homines se faciant, ſ personasq; suas afficiant illi seruili conditioni, ex qua vassalli seruitutis appellantur, & Barones domini vassallorum, quo nomine non solum gaudent ji, qui iure dominij castra cũ vassallis possident, sed etiam illi, qui † iure vsusfructus, viduitatis, vel cõmendæ, aut dignitatis illa tenent: quibus etiã teneri vassallos homagia præstare, fuit pronuntiatũ in regia Audientia,* & hoc, respectu iuris, & pręeminẽtiæ, quę habent in eos: vt vxor dicitur domina rerũ mariti, t ratione connexitatis, publicanus dominus vectigalis, u & tutor rerum pupilli, x ratione administratio
nis sine dignitate, patronus dominus liberti, ratione honoris; & qui merum, & mixtũ imperium habẽt, secundum Angelũ, y domini dicũtur, multosq; solemus, z honoris causa, dominos nostros appellare, isti verò condi-
5 tionatę libertatis, † apud Gallos, homines manus mortuę appellantur, non tamen serui, cum non sint pleno iure in bonis dominorum, sicut serui; qui nõ minus in bonis nostris esse dicũtur, a quàm cæteræ res: quod enim aliqui b tradiderunt, Principẽ supremũ esse dominũ personarũ, à natura regni, & principatus (si absoluté sumatur) abhorret, cum tam graue iugum, nõ modo Romano homini, vt dicebat Cicero, c sed nec Persæ cuiq; tolerabile est, nisi in cõtrariũ esset lex cõuentionis, d vt supra diximus, sed appellantur vassalli conditionis, signiq́ue seruitij domini nostri Regis, in nostro
6 regno vassali sui, siue proprij, † quia sunt magis seruitio

R Andræas Gail lib. singular. de pignorat. obseruatio. 8. Anton. Herinigi. in tract. de fideiussor. c. 7. n. 317. & seqq Bartholom. Blaret in repetitio. l. diffamari, c. 2. nu. 23, pag. 72 C. de ingen manumiss. Mascherius in praxi rubri. de successio. n. 15.

S Marta de iurisdict. 2. p. c. 27. & 4. par. casu 43. nume. 2.

* in processu D. Mariannæ de Gueuara super aprehẽsione locorum de Oliete & Obon, anno 1592. in scriuania Ioannis Ripol, quæ tunc erat P. Ludouicũ Lopez.

T l. 1. ff. rerum amotar.

V l. 3. §. 1. ff. de publican.

Antonius Sola tom. 1. ad constitutiones Sabaudiæ titu. de Banneretis decreto nullus nominetur, glos sa vnica, n. 1.

X l. interdum, §. qui tutelam. ff. de furt. l. qui fundũ §. sed tutor, ff pro empto.

Y consil. 207. & cõs. 269 Casane. in consuetudin. Burgund. titu. de Forestis, rubr. 13. § 5. verb. Seignur. Sola tom. 1. ad constitutiones Sabaudiæ, titu. de iure emphitheoti. rubri. decreti Rempublicam gloss. 1. n. 2.

Z glos. in l. 2. verb. Cuius ipsi sunt, C. in quib. caus. coloni censiti, lib 11.

A l. rem in bonis, ff de adquir. rer. domi. l possessiõũ, C. cõmun. vtriusque iudicij. l. fin. C. de verb. signif. l. omnẽ, §. cum ita. ff. de lega. 2. cum concordãtib. per Tiraq. in d. l. si vnquã, verb. Donationes, n. 323.

B Matth. de Afflict. in cõstit. Neapolit lib. 3. rub. 9 quia frequenter, nu. 17. & decis. 307. n. 2. & decis. 511 n. 2. Freccia de subfeudis lib. 2. titu. de authoritatẽ & potestat. Baronis, sec-

tione 14. authoritas, num. 2. fol. 348. Camillus Borrellus de Regis cathol. prærogant. cap. 18. num. 33.

D lib. 10. epistol. ad Atticam. C Ferdinand. Vasqui. controuers. illustri. cap. 8. colum. 4.

tio personali astricti: *e* & ideo, pro eorum occisione recuperat dominus Rex *f* ab homicida mille solidos laccēses, cum pro homicidio Infantionis nihil capiat, quia eius morte non censetur damnum sentire in tributis, & peitis, sicut morte vassali conditionis.

Ex prædictis constat, vassallos † seruitutis nostri regni, non esse proprié seruos; vnde, nō licebit dominis eorum bona auferre, eosque malè tractare, cum hoc per obseruantiam regni non sit eis concessum, imò talis interpretatio ab omni pietate abhorret, indignumq; est, eam auribus christianis referre, cùm omne homicidiū, vt inquit Bald. *g* quantumcūque permissum statuto, habeat in se delictum, & dolum. Et Ethnici confessi sunt, † quód si domini sæuiant in seruos, & eos male, & crudeliter tractent, *h* cogantur eos manumittere, & pater filios emancipare; & pariter, inquiunt Doctores, *i* quod Barone male tractante sibi sub ditos, in quos iurisdictionem habet, etiā eis non cōquerentibus, possit dominus superior eos à potestate, qua abutitur, eximere: quia eius interest, ne auxilium cōtra æquitiā, famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur jis, qui eum deprecantur; & si monitus non desistat, castri iurisdictione, & dominio priuetur, quia non meretur dominari, qui iurisdictione, & dominio sibi concesso abutitur: qua ratione dicebat Bal. *k* quód licet monacho aufugere, absque eo quod sit apostata, si Abbas in eum sæuierit. Quæ doctrina, in dominis nostri regni verificari nō potest, saltim respectu dominij, cuius effectus est (vt supra diximus), ista, quam vulgus *absolutā potestatem* appellat, cum sint dominia allodiales, nec ab vllo dominiū suorū locorū recognoscāt.

Sed

E Illicitas, §. illicita, ff. de offic. Præsid. l. operæ enim, ff. de oper. libert. o. Camil. Borrel de Reg. catho. præst. c. 18. n. 2. & 3. & in additionib. ad specul. Principū, rubri. 46. §. donum, verb. Parangaria.

F Moli. noster in repert. foror. verb. Calonia homicidij. for. vnic. tit. de pœnis, cuius meminit obseruan. fin. ritu. de iniur.

G in l. 1. colu. 2. C. si à nō cōpet. iudic. Marsil. in pract. crimi. §. agredior, n. 13.

H l. si dominus, ff. de jis, qui sunt sui, §. sed maior, Instit. eod. Cācer 2. par. variar. cap. 2. n. 769. Michael Ferrer 3. p. obseruā. c. 320 I l. 2. §. dominorum, ff. de jis qui sunt sui. vbi Bal. n. 1 Borrel. de Reg. catho. præstan. c. 62. nu. 108. & seqq. Cācer variar. lib. 2. c. 2. nume. 167. Ioan. Francis. Capiblancus in tract. de iur. & authorit. Baronū. pragmatica 3. n. 73. & seqq. Codex Fabrianus lib. 3. tit. 18 deffinitio. 2. Ioann. Faber §. fin. Iustit. de jis qui sunt sui. Guid. Pap. decisio. 62. Grāma. decis. 104. & in additionib. ad Matthæ. decisio. 265. Albert. Brun. consil. 169. Roland. consil. 18. n. 19. lib. 3. Reguer. Sixtinus de regalib. lib. 1. c. 6. n. 34. & lib. 2. c. 13. n. 54. & duob. seqq. Gail de pace publica lib 1. c. 2. n. 22. & lib. 1. obseruatio. 17. n. 7 & obseruatio. 62. in fine, lib. 2. cap. priuilegia. c. tuarum. de priuileg. c. vbi ista 24. dist. c. priuilegiū. 11. q. 3 Balerque. in defensio. monitor. aduersus Ducē & Senatum Reipbl. Venetor. 4. p. n. 274. & seqq. Petr. Vinsfeldi. in cōmentar. ad titul. de iniuriis, & dāno dato, c. 9. q. 8. cōcl. 4. p. 668. & 669. argum. tex. in l. Imperator, ff. ad Trebel. l. cum dotem. §. si vero, ff. solut. matri. c. fin. de accusat. Roman. & Alexan. in l. diuortio, §. si fundū, ff. solut. matrim. Boher. decis. 132 & 304. n. 7. Guerrero in specul. fur. c. 10. n. 13. Oprinell. in l. Imperiū, n. 265. ff. de iurisdic. omn. iudic. Iaf. in Anthētica, qui rem, n. 5. C. de sacrosanct. Eccles. & in præludiis feudor. n. 69. Ferdinand. Vasqui controuers. illustr. lib. 1. c. 8. n. 17. & seqq. Roman. consil. 37. num. 1. Bal. in l. 1. §. despiciamus, & in d. l. 2. §. dominorū, ff. de jis qui sunt sui. & in c. 1. §. publici latrones. de pac. renēd. Grāmat. decis. 104. per tot. Lucas de Pena in l. si colon. 1. q. 12. C. de agricol. & cēns. facit tex. in l. 1. C. de emendat. seruor. & in l. fin. C. quemadmod. ciuilia munera inducuntur, lib. 10. l. cum satis, §. caueat. C. de agrico & cēns. lib. 11. Ludolph Schrader. tract. feuda. par. 9. á n. 59. cum seq. p. 392. c. 6. in 29. causa priuationis. Roland. consil. 18. n. 16. & 29. vol. 3.

k in cap. 3. colum. 1. de appellat.

L Castrens.

Sed tentari posset, procedere, & verificari respectu iurisdictionis vsurpatæ, & contra dominũ Regem prescriptæ, quod si in ea exercenda fuerint negligentes, requisiti, & moniti; poterit dominus Rex eam reassumere, [l] cum de facili ad suum fontem, vnde ortum habuit, reuertatur. Quemadmodum dicebat Abbas [m] de inferiori Prælato, qui contra Episcopum iurisdictionẽ prescripsit, vt eam solũ cẽseatur acquisisse, quatenus est solicitus, & vigil in ea exercẽda, alias, data negligẽtia, possit secũdũ opinionẽ Molinę eã reassumere, tãmẽ verius est, quod licet regulariter de iure [n] nulli denegetur recursus, cum omnis iurisdictio à Rege fluat, [o] & ad eum per appellationem, vel aliud genus recursus refluat, tamen vassallis Baronum secularium in nostro Regno denegatur recursus ad D. Regem, & hoc est, quod in ore nostrorum passim habetur, Barones † nostri Regni præscripsisse iurisdictionem priuatiue [p] ad Regem, ita vt in factis dominorum non se possit intromittere, nec grauamina ab eis, suis vassallis illata reparare, non quod illa inferre sit concessum, & licitum, sed quia lege est restricta iurisdictio ne puniat. Absit enim, vt in tantam insaniam prorumpamus, nostrosq; legum latores, qui æquitatem, & iustitiam semper ante oculos habuerunt (cum fori nostri Regni, vt inquit [q] obseruancia, iustitiam contineant, & iustitia in se contineat æquitatem) tantæ impietatis nota inuramus, asserentes voluisse permittere dominis illam sęuissimam tractationem, quæ nec dominis in seruos concessa est, [r] iuri naturali, & diuino, nec non humano repugnantem: cum domini erga vassallos se debeant habere tanquam in filios, nõ tanquam seruos tractare: quæ ratio licet iure antiquissimo attento, non esset apta ad eliminandam malam vassallorum tractationem, quo, vt supra diximus, licebat patri filios † occidere, [s] & quasi manus Regia vigere videbatur,

L Castrens. in repet. l. et hoc iure nu. 18. vers. & sic ciuitas, ff. de iust. & iure. Regner. Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 6. num 40. Peguera in decis. criminali. 36. nu. 10. Bouadil. in politic. lib. 2. cap. 16. nu. 82. cum tribus sequen. & nu. 89. Bardaxi in comment. ad priuil. general. Arago. num. 33. vers. habet tamẽ hæc conclusio, col. 3. fol. 37. Gramat. voto 28. Bal. cons. 439. vol. 3.

M In cap. irrefragabili. 5. col. de offic. ordinar. Nosser. Molin. in reper. verb. perroscentia, vers. per hoc roscentia an possit prouideri, & verb. iurisdictio. vers. fin.

N Menoch. cons. 406. nume. 29. Aluar. Velasc. tom. 1. consulta. 51. Bernard. Greue. ad Gail conclus. 7. consider. 2. num 13. & cõclus. 135. consider. 1. Surdus conclu. 277. per totum. Decia. respons. 47. volum. 1.

O Renat. Chopin. de moribus Parisiorum, lib. 2. tit. 2. num. 2. pag. 47.

P Gratian. decis. 145. nu. 2. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 40. num. 7. & 8. Ruin. cons. 7. num. 6. lib. 4. Maurus Burgius de modo procedendi ex abrupto, q. 78 num. 19. & 20. Abb. in c. cæterum. nu. 7. de iudi. Felin in cap. pastoralis, n. 9. limita. 6. & Decius nu. 5. de offic. ordina. Curt. Iun. cons. 3. & Albert. Brun. cõsil. 31. inter feudal. Natta cons. 580. num. 4. Socin. Iunior cons. 76. num. 90. & seq. vol. 4. Alciat. cons. 77. num. 2. Cephal. consil. 414. Pancirolus cons. 83 per tot. Gramat. decis. 30 num. 9. & 11. & 46. quem

declarat Camillus Borrellus decis. 201. Q Obseruant. tit. quod in assignationib.

R Deci. in l. vt vim num. 18. ff. de iust. & iur. & not. Aymon cons. 241. numer. 8. & faciunt iura supra relata.

S l. in suis ad fin. ff. de libe. & posthum l. fin. C. de patr. potest. l. placet. ff. de adquir. hæredit. l. serui, & filij, ff. de furt. l. congruentius, l. si filius, C. de patr. potest.

batut,ad auferendum bona,quæ nõ filio,sed patri quę-rebantur: hodierno tamen iure attento,satis conuincit, cum non liceat patri in filium,quantumcumquè in eius potestate constitutum, *t* sęuire, nec grauiorem pœnam filio inobedienti inferre, nisi illa, quæ legi, & potestati œconomicę Christianæ sit conformis,& quæ supradiximus erga seruos, circa restrictam à iure dominorum potestatem, multo magis in vassallis procedere deberent. *u* Nequè etiam,quoad bona, si à patre non sint profecta,tam amplum ius competit ei, solo vsufructu aduentitiorum reseruato. *x* Quid vero quærimus rationem in ijs,quæ ad sensum patent? Licet enim à verbis scriptis non sit temere recedendum, *y* periculosumquè sit,mẽtem sectari, *z* contra verba clara, & aperta, maxime in Aragonia, † vbi stamus cartę, *a* & iudex secũdum eam, & quod in ea scriptum est, nisi contineat aliquid impossibile,vel contra ius naturale,iudicare debeat,ita vt, quod carta nõ dicit,nec nos dicere debeamus: sed eius verba ex communi vsu loquendi intelligantur, *b* attento solummodo eorum speciali sono gramaticali, ita vt nulla subauditio, vel interpretatio admittatur,nec intellectus ad aliud distorqueatur, quam ad id, quod ipsa litera sonat,& quod oculis corporalibus perspici potest, *c* atq; ideo non debet dispositio foralis, loquens in casu vero

T d.l.in suis cum glos.fina.l.3.& l.fin.C.de patria potesta.l.neque,§.de plano, ff.de offic. Proconsul. l. respiciẽdum, §.furta,ff.de pen. d.l. congruentius,l. diuus. ff.ad legem Pompeyam de parricid Alexan. cons.135.nu.2.lib.1.Cepol. in authen. sed nouo iure,nu.54. C.de seru.fugitiuis,late Pinel.2.p.rubri. C.de bon. matern. à num.31.

V Bart.in d.l.diuus, & Pinel.vbi proxime.2.p. numer.17.

X l.fin.C.de bon. quæ liber.Pinel.in l.1.1 p.a numer.31.cum sequen.C.de bon.mater.Dueñas regul: 363.late Riminal. in §.1. institu. per quas perso. & Caualin.millelog.552.

Y Arnold.in tracta.de æquit.iur.tit.9.num.2.lib.1 facit tex.in l. quod constitutum,ff.de testam. milit. l.1.§.si is qui nauem, vbi Bald.de exercitor.action. l.4.§.toties. ff. de damno infect. Tiraquel. in d.l.si vnquam,verb.libertis, numer.2.& 4.Surd.decis.35 num.4.& 5.& decis.276. num.11.cum seq.

Z Alexan. cons.52. num. 31.vol.4.Viuiu.decis.261 nu.7.& seq.& decis.283.num.5.& seq.Schraderus tract.feud.p.10.sect.4.nu.17.& sect 7.nu.49.

A Obseruan.2.tit.de equo vulnerato,obseru.Item iudex de fid.instrum.latissime Oraci.Carpanus in lucubrationibus ad statuta Mediolani,cap.173.& 174.Aym.Crauet.cons.987.num.10. Camil. Gallin. de verb.signifi.lib.8.c.30.& 31.Menoch.cons.86.n.38. Catellianus Cota inmemorabilibus, verb. statuto cautũ est,p.785.Bart.in l.omnes populi,nu.65.vbi Crot.nu.204.de iust.& iur. Castrens.in l.1.nu.13.ff. si cert.petat.Anchar.cons.102.Socin.cons.129.nu.5.vol.1.Curt.Iun.cons.6.nu.7.& cons.47. nu.7. Rolan.cons.51.nu.12.& 13.& cons.62.n.36.vol.3.Alban.cons.20.Menoch.cons.325.n.17. & de adipiscẽ. remed.4.num.222.& 228.Alciat.cons.69.nu.17.Beroius cons.120.nu.9.vol.2.Cephal.cons.40. nu.50. Capra cons.98.num 16.Federic.Scotus in commentar.ad rubricam de oper:nou.nuntiatione,num.273. 283.& sequent.Portol.in schol.ad Molin.verb.fori Aragonum.nu.16. cum sequen. & noster eruditissimus aduocatus Ludouic.á Casanate in respons.pro Don Garcia de Funes & Villalpando.numer.565.& sequen.Surd.cons.220.num.13.Becc.cons.25.num.4.

B l.labeo,ff.de supelectile legata,l.librorum,§.quod tamen Cãsius delegat. 3. l. cum delanionis, §. assinam,ff.de fundo instructo.Paul.de Montepico in cons.85.num.33.Bald.in l.omnes populi, penult.col. vers.tertio nota,& nu.59.ff.de iust.& iur Alderan.Mascard.vbi sup.conclu.3.num.1.& seq.24.

C l.1.ff.de his quæ in test.delentur,cap.exit de paradiso prope fin. vers. super ipsa. de verborum signif. in 6.Bald.in l.2.num.8.C.de patrib, qui filios distraxe. Roland.cons.34.num.47.vol.4.Alderan.Mascar. de statuto.interpret.conclus.4.num 102.& seq.Sed Ioseph de rusticicis in repet.l.cum auus,lib.3.c.12. num.36.existimat scriptum dici,& si legi non possit cum præsumptiones iuris,ex litera deductæ de tenore instrumenti dicantur.§.si ita scriptum inst.de in vtilib stipulatio.l.sciendum,de verb.obligatio.l.1 ff.de vsuris,Bal.in l.ad probationem,C.de probatio rusticis.d.cap.12.num.28.

D Cas-

vero intelligi procedere in casu ficto, *d* vt puta si consensum alicuius requirat pro validitate actus, *e* non sufficiet ille qui fictione inducitur ex præsentia, & taciturnitate, nisi à foro casus fictus in omnibus, & per omnia æquiparetur casui vero: *f* & ideo Iurisperitos, in nostro Regno *Letrados* appellamus, *g* quod non habeant facultatem opinandi, iuxta suam mentem, sed sint obnoxij de necessitate literam sequi, & iuxta eam sensum suum regulare: vnde si quis in Aragonia se obligauerit ad aliquid faciendum, si possit facere, præciſſe compellitur ad factum, *h* nec liberatur prout de iure ciuili, *i* soluendo interesse, quia id venit in obligatione, quod in serie, & thenore instrumenti legitur, non quod intellectu percipitur, cum nõ habeamus tacitum: *k* Inde fit, quod in hoc Regno cessant actiones, quæ ex tacita conuentione de iure oriuntur, *l* vt sunt seruiaua, & quasi seruiana, nec etiam casus mixtus sub simplici comprehendetur: *m* tamen, vt absurdus intellectus vitetur, *n* non tam Iudaice verba obseruantiæ † intelligi debent, vt omnis 12 interpretatio sit reiecta, & verborum, & mentis: *o* cum verba habeant significationem propriam, impropriam, & impropriſſimam, & secundum vnamquamquè istarum significationum possint verba interpretari, *p* ad tollendum eorum absonum, & absurdum, ac æquitati, & iustitiæ repugnantem intellectum. Quæ est legis declaratiua interpretatio, quam fori nostri Regni non sustulerunt, sed tãtum hominis, restrictiuam, correctiuam, seu

D Carpan. ad statuta Mediolan. cap. 174 num. 57. par. 2. Alderan. Mascard. de interpret. statutorum, conclus. 10. nu. 16. & per tot.

E Vt in foro vnico, titul. que los menores de veynte años, &c. anni 1564. Bald. in l. 2 §. voluntatem ff. solut. matrimo.

F Foro vnico, titu. actus curiæ de filijs regnicolarum natis extra Regnum, Alderan. Mascard. d. conclusione 10. pumer. 32. & seq.

G Bouadil. in politic. lib. 2. cap. 10. num. 8. Fontanella de pact. dotal. clau. 4 glos. 8. p. 2. num. 26. fol. 72.

H Cap. 1. & cap. qualiter de pactis, Couarr. in cap. quamuis pactum, 1. par. §. 4. num. 6. de pactis in 6. Grego. Lopez in l. 3. glo. pudiesse faze., ad fin. tit. 14. parti. 5. Gutierrez de iuramento confirmatorio 1. par. cap. 39. nu. 4. & 5.

I l stipulationes non diuiduntur, 72 in prin. ver. celsus, ff. de verbo. oblig. l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iudica.

k l. ratum, ff. de solutio, l. in his, ff. de conditio. & demonstra. Benedict. in d. cap. Rainutius, verb. si absque liberis moreretur el 2. num. 111.

L l. Item quia, 4. ff. de pactis, l. 2. ff. in quibus causis pignus, vel hipotheca tacite contrahatur, § Item seruiana instit. de actionibus.

M l. si ita scriptum, ff. de liber. & posthum. Ioan. Crotus in l. Gallus, §. & quid tantum, num. 43. vers. decima sit conclusio. eod. tit.

N l. 1. §. nunc quæritur, ff. de Publicani, l. non absurdum, ff. de bon. libert. l. obsignare, §. fin. ff. de offic. Pro cons. Carpan. ad statu Mediolani, in prælud. a num. 298. & 2 p. cap. 174. num. 16. Camil. Gallin. de verbo. signif. lib. 3. cap. 8. & lib. 6. cap. 4. num 8. & 9. & cap. 19. a num. 1 & lib. 8. cap 4. Alderan. Mascard. de gene ra. statuto interpreta. conclus. 4. num. 110. & 114. cum duob. seq. Montepico cons. 85. num. 26. vers. hæc secunda conclusio, Ruin. cons. 141. num. 3. vol. 3.

O Camil Gallin. vbi proxime lib. 4. cap. 5. & cap. 8. Sebastian. Medic. in tract. de legib & statut. 3. p. q. 16. num. 12. & seq. docens viginti & vno modis dici quid proprie significare Molina de Medrano in suis allegationibus pro Domino Rege, super facultate creandi Locumtenente generalem extrancum, 2. par. num. 69. allegans for. 3, ibi, como segun la mente, tit. de offic. Iustitiæ Aragonum, & late Gallin. vbi proxime, a cap. 1. cum seq. lib. 2.

P Schraderus tracta. feudalis par. 9. 2 p. principali, sect. 7. nu. 29.

seu extensiuam; q cum verba, (vt inquit Cicero r) inuenta sint, quæ indicarent, non quæ impedirent voluntatem nostram. Ambiguitate namquè verbi, non est sq̃ rendus locus fraudi, vbi veritas quæritur; nam scriptum sequi, calumniatoris est, boni vero iudicis voluntatem scriptoris, auctoritatemquè defendere; quæ enim lex? Quod Senatus consultum? Quod Magistratus edictum? Non infirmari, aut conuelli posset, si verba deflectere noluerimus? Consilium autem eorum, qui scripserunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus? Nec enim ius ex verbis pendet, s sed verba hominum consilijs, & auctoritatibus deseruiunt; nec verba in iudicium veniunt, sed ea res cuius causa verba in legibus coniecta sunt: Sic enim fraus, quæ verba sectando, mentem omittendo, t committitur, periurium distinguere, non dissoluere, aliquibus relatis exemplis nostri tradiderunt. u Quia nequè ea omnia, quæ legibus defendi possunt, iuris sunt, sed quæ cum æquitate (quam legum emendatricem appellant, x & alij legis laxamentum) & ratione conueniunt, quæ à Græcis *Epikeya* vocatur, secundum quam diffinitur à Theologis, y melius esse sequi mentem legislatoris, secundum altiorem finem, quam verba, secundum inferiorem, cum non tam exacte iusta, & iniusta discernere, quis valeat, z quin cum purgaminibus, nonnulla quandoquè decidant grana: quando ergo proprius sensus continet iniquitatē, a & ratio

Q De quibus late Medices vbi proxime, q. 16. & 17. & Camil. Gallin. in d. tract. de verbor. signi. lib. 6. per plura capita, & lib. 8. a cap. 1. cum multis sequen. Barbos. in 4. p. rubr. ff. solut. matrim. num. 51. vers. quinimo videtur, & Hortensius Cabalcanus vbi supra 4. p. a num. 380 cum seq. Doctissimus Michael Pastor decis. 202. nu. 37. inter decis. D. Iosephi Desse. par. 2.

R In oratione pro Cecinna, Garcia de Hispan. nobilita. glos. 2. §. 1. num 6. Aymon. cons. 186. nu. 5. Bal. cons. 457. lib. 3 & 352 lib. 1. Ferdinan. Vasqui. lib. 1. controuers. illustri. cap. 43. num. 4. & Gallin. vbi supra. lib. 1. cap. 4.

S Seneca lib. 12. epist. 84

T l. non figura, ff. de action. & obligat. l. stipulatio. la grande, vers. Sabinus ex magna, ff. de verb. obligat. Arnold. in tracta. de q̃ quit. iur. lib. 1. tit. 16. num. 7. Connan. commentar. iur. lib. 1. cap. 11. nu. 7. pag. 69. B. Duare. tit. de legib. cap. 8.

V Corne. cons. 29. vol. 3. Cephal. cons. 179. num. 1. vol. 2. Tiraquel. in præfatio. de retract. lignagier, nu. 73. Arnold. vbi proxime lib. 1. tit. 10. per tot. Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. rubr. 1. verb.

mentem legislatorum, Anton. à Sola in constitutiones Sabaudię 2. par. tit. de edict. annonæ, glos. 8. nu. 3. & sequen. Ioseph. Gonçalez variar. quæstionum, cap. 36. num. 53. & sequen. facit tex. in l. non dubium, C. de legib. & in l. si libertus minorem de iur. patronat. Surd. in tracta. de aliment. tit. 9. q. 17. num. 18. & sequen. & decis. 35. num. 14 & decis. 43. num. 8. & 9. decis. 168. num. 26. facit tex. in l. nominis, & rei. 6. §. verbum ex legibus, ff. de verborum significatione, l. scire oportet, §. aliud de excusat. tutor. Glos. intentionis in cap. si propter tua de rescript. in 6. Alciat. in l. bobes, §. hoc sermone, de verbor. signif. Vasqui. controuer. illustri. lib. 1. cap. 30. Matheacius de via & ratione iuris, lib. 1. cap. 30, numer. 17. & sequentibus.

X Arnold. in d. tract. de æquitat. iuris lib. 1. tit. 15. num. 6. ad medi. Bornin. Caualcan. 3. p. decis. 1. num. 32. decis. 4. num. 34. & decis. 5. nu. 6. Aym. Cravet. cons. 221. in prin. Bald. in l. ea quæ, q. 11. num. 12. C. de condict. indebit. Carpan. vbi sup. in prælud. num. 245.

Y Lesius de iust. & iur. lib. 1. cap. 2. dubitat. 3. pag. 9. & lib. 2. cap. 47. dubita. 9. pag. 687.

Z Soto de iust. & iur. lib. 5. q. 4. art. 2.

A l. in ambigua. ff. de legib.

B l. me-

ratio legis repugnat, *b* verba offendi possunt, *c* ex ratione legis, quæ vel in ea expressa sit, vel pro expressa habeatur, *d* cum vnica tantum assignari possit, & de stricta significatione ad latam extendi, cum omissum dici non possit, quod sub ratione legis continetur, *e* ne alias, cum legem seruare volumus, contra eam faciamus. Vt est elegans exemplum apud Ciceronem, *f* qui Cęcinam non deiectum, sed eiectum, hoc est, metu ad fundum non accessisse, contendebat, in ædictum non commisisse, cum eius verba sint: *si quis de fundo aliquem vi deiecerit*, & sic volebat non comprehendi eiectum, quod quam durum sit, quisquè videat, cum leges non sui gratia, sed reipub. latę fuerint, in quibus, & si charta standum sit, non solum quæ ex verbis apertis percipiuntur, dicentur in charta contineri, sed etiam quidquid presumptiue ex illis colligi poterit, *g* secundum idēticatem, vel maioritatē rationis in eis expressę, *h* vel quæ ex prœmio, seu legis præfatione colligi possit, *i* nō secundum vniuscuiusquè ingenioſi Iurisconsulti intellectum, & arbitrium, quod nostri maiores dum chartę stando esse statuerunt, auferre intenderunt: sed secundum id, quod omnes opinantur, & consuetudine, seu obseruantia receptum est: *k* quæ potius assuetudo erit

B I. meuia, ff. de manumiss. testam. l. 1. in fin. ff. de supellect. legat. l. si vno in principio, ff. de locat. l. insulam, ff. de præscrip. ver. Clementi. exiui de paradiso. de verb. sign. Euerard. in topicis legalibus loco 46. à materia subiecta, & Dinus in c. fin. de reg. iur. in 6. Rolan. cons. 3. n. 13. vol. 1. & cons. 39. n. 9. vol. 4. Caualliu. milleloq. 27. Deci. cons. 88. nu. 12. lib. 1. Gutierrez practica. lib. 3. q. 14. nu 126.

C Glos. notabilis in authent. vt ij qui obligatas, §. quæ omnia, verb. ad curationem, collat. 6. Surd. decis. 129. nu. 10. & 174. num. 12. & 13. Aym. de antiq temp. 4. p. in prin. nu. 83. Becci. cons. 62. n. 10. Bald. in auth. quas actiones, vbi Iaff. nu. 22 C. de sacrosanct. Eccle Otacius Carpanus in prælud. ad statuta Mediolani, nu. 133 134. cum seq Gallinaceus de verb. sign lib. 3. c. 5. n. 5. & 10. Simon de Prætis cons. 189. nu. 7. vol. 1.

D Glos. in l. quamuis, C. de fideicom. vbi not. Bal Surd. cons. 240. nu. 14 & 241. nu. 25. Decian. resp. 30. num. 13. vol. 3. Paul. de Montepico cons. 85. nu. 27. Alderan. Mascard. de genera. statuto. interpret. concluſ. 4. nu. 157. 169. & 170.

E Aym. cons. 62. nu. 14. & cons. 130. nu. 7. Surd. decis. 202. nu. 1. & 2. Tiraqu. de retract. consanguinit. §. 2 glos. 1. nu. 19. & 20. Paris. cons. 16. nu. 24. cons. 66. nu. 63. vol. 3. Socin. Iun. cons. 128. nu. 190. vol. 1. Menoch. de arbitr. c. 63. nu. 10. & cons. 4. n. 34. & cons. 14. n. 15. & decis. Rotæ 141. n. 6. 2. p. in nouissimis.

F Vbi supra.

G Surd. cons. 201. num. 14. Alexand. cons. 126. 144. vol. 6. Bart. in l. 1. ff. de ijs quæ in testamen. delentur, Felin. in c. translato nu. 2. & 3. de constit. Xuarez in l. post rem iudicatam, in 2. extensione, in declaratione legis Regni, nu. 1. & seq & facit tex. in l. si duo, §. Marcellus, ff. de iureiuran. vbi Iaff. & in §. fuerat, nu. 60. insti. de action.

H Alexand. cons. 80. num. 6. lib. 1. DD. de Rota decis. 686. num. 2. Alderan. Mascard. vbi proxime conclu. 4. nu. 113 & 174 & conclus. 5. nu. 9. & 28.

I Ofasc. decis. Pedemonta. 58. num. 5. & seq. Parisi. cons. 83. num. 15. & seq vol. 3. Cravet. cons 192. nu. 21. Decius cons. 10. nu. 12. Gozadi. cons. 1. nu. 16. Menoch de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 2. nu. 13. Alexan. cons. 7. nu. 5 vol. 2. & cons. 54. nu. 11. vol. 4. Bart. in l. fin. nu. 3. ff de hęredit. instituen. & in l. 1. in princ. ff. ad maced. Alderan Mascar. vbi proxime, conclu 2. nu. 176. & seq. 187.

K Ioan. de Amicis cons. 42. vers. tertio coniugali, Bertazolus cons. 71. nu. 21. in ciuilibus, Alex. cons. 39. col. 1. vol. 3. & cons. 21. in fin. lib. 6. Alderan. Mascar. vbi sup. conclu. 2. n. 139. & seq. 154. per tex. in l. si de interpretatione, & in l. nam Imperator, ff. de legib. & conclu. 3. nu. 41. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 6. num. 58. Gutier. cons. 1 nu. 39. Nata cons. 406. num. 25. Menoch. cons. 21. nu. 9 & 390. num. 16. & 400. num. 12 & 341. num 5. & 349. num. 15. latissime Iosephus Ludouic. commu. concluſ. conclu. 38. per tot. omnes in cap. cum dilectus, de consuetudine.

L Aymon

erit appellanda, nec temporis præscriptione indigebit, *l* vt ex illa, fori nostri in dubijs emergentibus interpræ-
tari valeant: imo si illa nota sit iudicibus, tenerẽtur eam obseruare etiam in decisorijs. *m* Cum ergo obseruan-
tia nostri Regni asserat, quod vassalli seruitutis possint à dominis bene, vel male tractari, prohibito voluntatis: non adeo insulle hæc verba interpretanda sunt, vt licita sit dñis hæc vassallorũ mala tractatio, sed solũ impunita, absq; vllo ad superiorem recursu, & hoc sensu procedit vassallos seruitutis, † quod attinet ad ius ciuile Arago- 13
num, pro nullis haberi, vt de seruis dicebat I.C. *n* cum domini, hac potestate vtentes, possint eis nullam omnino regulam foralem seruare, & ideo apud ipsos pro nihilo reputantur: cum tamen Infantiones, in locis eorum habitantes, aliquid existimentur, quia in eis ius cõ mune Regni debet seruari, nec valeat ex abrrupto, & manu Regia, contra eos procedi: inde dicti, *Fidalgos*, quia filij alicuius sint, vt Græcis, & Latinis scriptoribus comprobant Couarr. *o* & Garcia, *p* late quid verbum, *algo*, significet, explicantes, quasi filij eorum sint, qui aliquid habebant, scilicet castra cum vassallis, cum cætera bona maiores pro nihilo reputarent.

Milites etiam, cuiuscumquè generis militię sint, pariter sunt ab hac potestate Dominica exempti, siue sint primi generis, † qui vocantur *de espuela dorada q*, 14
de quibus debet intelligi forus nostri Regni, *r* prohibens ne filius villani ad gradum militię valeat promoueri. Hocquè ab antiquo illo vsu, donandi per Imperatores annulos aureos, forsan descendit, quos, vt inquit Budęus, *s* solis ingenuis donare licebat, qui etiam antiquitus à Censore in ęquestrem ordinem lectis tribuebantur, *t* vt eos annulus aureus à plebe distingueret: Ius autem annullorum aureorum, tam ingenuis, quam libertinis tribuebatur, vt annotatum est a Celio Rhodiginio, *u* Augustum Cęsarem iura annulorum aureorum

L Aymon. Cranet. consil. 118. num. 2. & cons. 201. nu. 10. & 274. num. 7. & 294. num. 8. Paul. de Castro cons. 348. nu. 4. lib. 1. Alderan. d. concluf. 2. nu. 159. & seq.

M Doctor Michael Pastor huius Regni disertissimus Aduocatus, ac diligentissimus, & eloquentissimus causarum patronus, inter decisiones D. Iosephi Sesse, decis. 203. num. 51 Alex. cons. 14. numer. 1. in 5. Decius cons. 402. nu. 10. & cons. 447. ex num. 10. M. Anton. de Amatis decis. 95. num. 6. & 7.

N l. quod atinet, ff. de regu. iur.

O Lib. 4. variar. cap. 1. & Sebastian. Ceuarr. in thesauro de la lengua Castellana, dictione fidalgo, folio 401. col. 3. & seq. Fray Ioan de la Puente en la conuiniencia de las dos Monarchias, lib. 4. cap. 5. §. 2. pag. 237.

P De nobilitat. glos. 18. num. 18. 19. & 36. latissime post alios Gutier. practicar. lib. 3. q. 13. per tot. Villadiego in prolog. del fuero Iuzgo, glos. legis secundæ, nu. 29. & seq.

Q Garcia vbi proxime, glos. 1. §. 1. a nu. 51.

R l. tit. de creat. militum.

S In annotatio. ad legem finalem de Senator. pag. mihi 198. quem in hoc increpat, Forcatul. in Eupidi. iurisperit. cap 15. n. 6 Menoch. de arbitrar. centur. 5. cas. 402. nu. 4. Alex. ab Alex. lib. 2. dierum gẽnialium. cap. 29. in princ. pag. mihi 254.

T Ioan. Rosinus lib. 1. antiquit. Romanarum capit. 17. & Carol. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum, lib. 2. cap. 3. vers. postremo vero, Iust. Lipsius electorum, lib. 2. cap. 8. pag. 471.

V Lib. 6. lection. antiquarum, cap. 12. & Menoch. d. casu 402. nu. 7. & 8.

reorũ donasse Antonio Mussa, Medico, libertoque suo; necnon Menne x Sexti Pompeij liberto, post proditã patroni sui classem; quod magis tertio generi militię cõuenit, cùm, qui illud ius habebãt, nõ mutarent conditionẽ, sed solum ingenuitatis iura obtinebãt, dum viuebãt, de quibus inquit noster I.C. y quod viuunt quasi ingenui, & moriũtur sicut liberti. Secũdo genere militię fruũtur illi, qui priuilegio Regis milites creãtur: de quibus dici potest, quod de libertinis dicebatur, quod imaginẽ in genuorũ induebant: z ita isti magis imaginẽ militiæ induũt, quàm veri milites fiant, cùm nobilitas carnis, quæ politica dicitur, trib⁹ principaliter cõficiatur, scilicet natalitiũ antiquitate, diuitijs, & honoribus, Qui enim maiorũ suorũ imagines habebãt, antiquitus nobiles dicebantur, a vel qui ius ponẽdi imagines habebant, nõ enim ex genere, sed ex imaginũ multitudine omnis nobilitas, & imagines ex magistratu; quæ cum suis titulis idcircò in prima ędiũ parte poni solebãt, vt maiorũ virtutes posteri non solùm legerẽt, verum imitarẽtur: Imagines enim solis ijs, qui Magistratus curules gessissẽt, ponere licebat, vt Ædilibus Curulibus, Prætoribus, Cẽsoribus, & Cõsulibus, quarũ loco arma, b & insignia nostri tẽporis successerũt: inde originẽ habet hodierna cõsuetudo ponendi arma, & stẽmata nobilitatis, supra portã domus, vel Palatij. Vnde nõ solum creatione, sed assumptione in Senatũ, seu cõsiliũ Regiũ, c nobilitatẽ quis adipiscitur: & licet Principes, sua sola volũtate, possint priuilegia nobiliũ d, quibus voluerint, cõcedere: nunquam tamen veri nobiles fient, nisi prędicta cõcurrant. e Sicut requisitus quadam die Sigismundus Cæsar à quodam plebeio, sibi admodũ dilecto, vt illũ faceret nobilẽ. Respondit, diuitem,

x Tiraq. de nobil. c. 31. nume. 63. & Sigon. vbi proxime in fin.

y l. falsa, ff. de cõdit. & demõstr. l. etiã. de bon. libert. Cuiac. li 4. obseru. c. 5

z l. vnic. C. ad leg. Visceli. cum multis cõgestis à Plin. lib. 33. natu. histo. ca. 1 Cona. li. 2. cõmen. iur. c. 12 Alex. ab Alexã. lib. 2. dierũ genni. c. 19. Sueto. in Claudium, c. 25. ibi, Claudium Cęsarẽ imaginarię militię genus instituisse, &c. Paleot de not. & spur. c. 62. n. 5.

A Ioan. Rosin. antiquita. Romana. li. 1. c. 19. Carol. Sigo. de antiquo iur. ciuiũ Romano. li. 2. c. 20. Iust. Lipsi. d. lib. 1. elector. c. 29. pagi. 442. facit tex. in l. ex liberalitate, versi. Neq; eius nomine, ff. de operib. publi. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. 15. Ludoui. Gomez, §. pœnales, n. 5. Institu. de action. Ripa in c. cum Ecclesia Sutrina, nu. 97. de causs. possessio. Gutier. canonic. quæst. li. 2. c. 14. n. 11. & practic. lib. 3. q. 16. n. 46. Vale. Maxi. c. 8. l. iniuriarũ, la 2. §. si quis, de honorib. ibi, Imaginẽ, ff. de iniur. l. si legatũ, in prin. ff. de operib. publi. l. lex quæ administratores, §. Nec vero domum, C. de administ. tuto.

B Casa in cathal. glo. mũdi. 1. p. cõside. 38. cõcl. 10. & Tiraq. de nobilit. d. c. 6. n. 15. & 16. Bart. in l. eorũ. ff. de pœn.

C l. 2. in prin. C. de legib. l. quisquis, ibi, Pars corporis nostri sunt, C. ad legẽ Iul. maiest. l. 1. vbi Bart. &

Ioan. de Plate. in l. ius Senatorum, & l. Senatorẽ, cum l. sequen. C. de dignitat. lib. 12. Bonus de Curtilis de nobilita. p. 3. nume. 142. Guid. Pap. decis. 376. n. 1. Renat. Chopin. de dona. Frãciæ, lib. 2. tit. 26. n. 12. Tiraq. de nobil. c. 6. nume. 21. & Sixti. de regalib. lib. 2. c. 15. n. 22.

D Bar. in d. l. 2. n. 62. C. de dignitat. lib. 12. & Bonus de Curtil. in tract. de nobilita. p. 2. num. 51. & 52. & Tiraquel. c. 6. n. 1. & per tot. Fului. Pacian. in tract. de probat. lib. 2. cap. 26. n. 19. cum seqq. Petrus Calefatus in specul. nobilitatis. n. 7. Medicis in tract. de diffinitionib. 2. pa. diffinitio. 42. Gutierr. practicar. lib. 3. q. 14. n. 58. & q. 16. n. 35. & 110. & q. 17. n. 132. Guardiola de la nobleça de España, c. 4. & 5. Villadiego in prolog fori juzgo gloss. legis octauæ, num. 36.

E Otalora de nobilitate, 4. par. c. 1. num. 2. cap. 6. num. 24. Rebuf. in praxi titu. de rescript. nobilitatis, nũme. 3. Rodericus Zamorens. in specul. vitæ humanæ, lib. 1. cap. 5.

tem, & exẽptum te facere possum; nobilem verò minimè. Quod est intelligendũ de vera nobilitate, non verò de pręsumpta, & ciuili; *f* nam (vt inquit Seneca) nõ facit nobilẽ atriũ plenũ fumosis imaginibus, animus est, qui facit nobiles, vt cecinit quidam Poeta: *g*

Sis licet ingenuis, clarisq; parentibus ortus,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Adde decus patriæ, & claros tibi sume propinquos,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Sint tibi diuitiæ, sit larga, & munda supellex,
Esse tamen vel sic bestia magna potes.
Denique quidquid eris, nisi sit prudentia tecum,
Magna quidem, dico, bestia semper eris.

Tamẽ, quia hæc priuilegia, in maximũ vniuersitatũ detrimentum, passim à Regibus cõcedebãtur per Regem Ioannẽ II. fuit cõditus forus, *h* quod nõ possint deinde creari milites, nisi qui essent in possessione Infantionatus, vel in expeditione belli: quod est intelligendum ob merita belli, & pro rebus in bello rectè gestis; vt fuit declaratũ in Curia D. Iustitiæ Aragonũ. * Sed etiã est qualitas foralis, vt possit quis creari miles, si sit ciuis honoratus ciuitatis Cęsaraugustæ, *i* ideſt in matricula vitorũ cõsulariũ descriptus, *k* aut Doctor in scientia regia iuris; licèt hæc vltima in Aragonia personalis sit, neque in filios descẽdat, vt tanquã ex milite descendentes, Infantiones maneant: licet frequẽter & bellica virtus, & literaria peritia origo nobilitatis extiterint, & qui in his duob⁹ maximè cęteris excelluerint noti à se, à seq; orti, homines noui, & filij terræ vocabãtur: quia suas tãtum, nõ verò maiorũ imagines habuerint, eorum verò posteriores nobiles existerent.

Tertiũ genus militũ est, eorũ, qui vulgariter vocãtur, *Caualleros pardos*, qui parũ distãt à proximè relatis, nisi quod certis solẽnitatib⁹ crearẽtur cũ nec nobilitatẽ adquirãt, sed tantũ exẽptionẽ à tributis, & peitis, qui vocãtur, *Infantiones de carta, l seu de priuilegio*; ac proprius *frãchi*: sicut illi, qui nõ origine ciues Romani erant, sed ob merita ius Vrbis illis dabatur, *m* aliquando verò ob pecuniam. *n* De quibus debent intelligi vltima verba Fori Regis Ioannis, ibi: *E que el que aura seyer creado Caullero de otra natura, e condicion delas sobredichas, haya de tener armas, y caullo suyo.* ° Sicut equites Romani dicebantur olim

F Bar. in d. l. 1. Paleot. de not. & spur. c. 61. nu. 1. & c. 62. n. 4.
G Codr. Vrceo. in Epigrã.
H Terti. de crearo. milit.
* in processu procuratoris fiscalis cõtra Petrũ Lozano die 18. Ianuarij 1576
I obseru. 1. in fin. titu. de conditio Infantiona. & forus vnic. tit. de los Doctores en Drecho. D. Petrus Cenedo 2. p. collect. 15. n. 5. Didac. Perez post plura Doctorum priuilegia relata li. 4. Ordina. l. 1. titu. 1. verb. Nobleça. p. 773 vers. Est tamẽ dubium, vbi ad partes late disputat.
k Fõtanel. de pact. dotal. clausu. 3. glos. 2. n. 1, & 77
L obseruan. fin. tit. interpretatio qualiter, & in quib⁹ for. mulier francha. & for. ingenua, tit. de iure dot. Barr. in l. si is qui pro emptore. vbi Ias. n. 292. ff. de vsucapion. Hierony. de Blanc. in commentar. rerũ Arahonens. tit. de optimatib. & Palatinis. pag. 305. Bardaxi de offic. Gubern. q. 5. n. 34. & nouissime & eleganter noster Sesse 1. p. decis. 1. á n. 12. cum seqq.
M Vvolephangus Lazius lib. 12. Reipublicæ Romanæ cap. 1. pag. 888. in fin.
N Act. Apostolor. cap. 22 vers. 27. ibi, Ego multa summa ciuitatem hanc cõsecutus sum. vbi alij legunt, ciuilitatem.
O consonat l. 7. titu. 2. lib. 6. Recopil.

sim, p quibus à Censoribus lectis, & in numero equitum descriptis, equus publicus tribuebatur, cuius adeptio grauissima equiti Romano ignominia erat: nõ quod actu debeãt habere isti equites equum, & arma propria: sed sufficiat, si parati existant Regi, tempore belli, armati, & equites seruitium exhibere, vt foro satisfiat; pro vt in simili tradit Garcia q decisum fuisse in Curia Pintiana, omnes tamen prædicti, si in locis dominorũ habitẽt [e]qualiter liberi, & exẽpti ab eorum absoluta & dominica potestate sunt, quę nisi in vassallos seruitutis exerceri nõ potest: & licet nobilitas nõ prę sumatur, cum nõ sit qualitas naturalis, sed accidentaliter homini superueniat; tamen si quis litiget † cum domino, prętendens esse Infantionem, debet medio tempore protegi, ne dominus vtatur in eum absoluta & dominica potestate, saltim quo ad executionem irretractabilem, & onera extraordinaria, cum hoc respectu, petens se declarari liberũ, debeat haberi pro libero, r &, litependente, tuendus est priuilegiatus in suo priuilegio: s verificaturq; doctrina eorũ, t qui dicunt, quod seruus petẽs libertatẽ, pendẽte lite, habeatur pro libero. Sed quo ad alios effectus distinguitur, & nõ passim pro libero habebitur, u vtputà quo ad ordinariã potestatẽ; atq; ita pendẽte lite cogetur cum cę teris vassallis tributa soluere, & onera subire, donec saltim quo ad possessionẽ, Infantio declaretur, x vel super ea iurisfirmã obtinuerit, quia nec pro libertate, neq; cõtra libertatẽ præsumitur, sed solum attenditur status personę, y an scilicet in possessione libertatis, vel seruitutis sit. Et hæc fuit causa & origo firmarũ † Infantionię, quę vulgó, *volãderas* appellãtur; ne quis sine causę cognitione pos-

15

16

P Stephan. Vvibând. Pigi. in annalib. magistratuũ Romanorũ, lib. 3. pagi. 167. & 168. Petr. Herod. rerũ iudicatar. lib. 2. sit. 26. c. 14. Q vbi supra gloss. 1. n. 59. R cap. fin. vt lit. pendent. l. cum aliquis. C. de iur. de liber. l. diximus. ff. de excũ sat. tutor. cum declaratione Baldi in l. 2. C. vt litepẽden. de qua per Mãdel. consi. 20. n. 14. idem Bal. in l. addictos. C. de Episcopa. audient. cum concordan. ibus per Iaſ. in § pœnales. n. 108. Iustitut. de action. Purpurat. in l. 1. n. 581. ff. de offic. eius, &c. Alexan. in l. 4. C. condemnatum, n. 10 28. in fin. & 29. ff. de re iudic. Bald. in l. 1. n. 52. vers. Præterea exceprio, C. de ijs qui accusar. poss. & in l. eum qui, n. 2. C. de adulter. Cãcer variar. 2. p. cap. 10. n. 34. & 35. Canalli. milleloq. 726. n. 4. & milleloq. 722. & 723. notat late Alexand. in l. 3. §. si seruus, n. 7. de adquir. possess. & faciunt dicta Ripæ in d. l. 4. §. cõdẽnatum, n. 21. vbi Iaſ. num. 9. Matthæ. de Afflict. in constitu. Neapolit. rub. 1. n. 12. Iul. Glar. in praxi, § fin. q. 94. n. 10. S Moli. verb. Litepẽdẽte, fol. 210. Grãmati. decis. 67. n. 7. Couar. li. 1. variar. c. 16. n. 16. & Barda. in priuile. general. Aragon. n. 3. Gutier. practicar. lib. 1. q. 25. T l. ordinata, ff. de libera. caus. l. lite. C. eod. nor. Baldus in l. si is qui, §. si serff. de vsucapio, Casane. in consuetu. Burgun. rubr. 9. de manis mortes, §. 2. Nellus in tract. de baunitis, 4. p. 1. tẽporis. q. 5. Casane. cõs. 54. in princ. & colu pe nul. Curc. iuni. cõs. 124. Bart. in l. 2. col. 2. ff. si quis in ius vocatus. Abb. & Anto. de Butri. in c. si Clericus laicũ, de for. comp. Cepha. cõs. 241. n. 28. Surd. decis. 6. n. 8. & 9. Guilie. Benedict. in c. Raimũtius, verb. Nõmine Andelasiã, n. 95 2. Paz in pract. 3. tom. c 9. §. 4. facit tex. in l. denũtiamus. C. de ijs qui ad Eccle. cõfu. & in l. 1. C. qui dar. tutor. poss. l. 4. tit. 5. parti. 3. V l. si cui. §. licet. ff. de liber. caus. l. liberis. eod. titu. l. qui status. ff. de re milit. & not. DD. in l. 1. §. per seruũ. ff. de adq poss. X c. cum personæ, de priuileg. in 6. l. 9. tit. 11. li. 4. Recop. & l. 6. tit. 2. li. 4. Ordin. Cancer 2. p. varia. c. 2. n. 261. & seqq. not. Palaci. Rubi. in c. per vestras, 2. notab. §. n. 43. de donat. inter vir. Couar. li. 1. varia. c. 16. n. 11. Otalo. de nobil. 3. p. 3. part. princ. c. 2. n. 5. Bar. Iaſ. & alij in l. si prius. ff. de nou. oper. nunt. Bal. post alios in l. vis eius. C. de probat. & Ruin. cõs. 28. vol. 4. & tex. in l. penul. ff. de aqua quotid. &c. Y Bar. post gloss. ibi in l matrẽ, in noua lectu. C. de proba. in l. is potest. n. 15. vers. Videamus qualiter. ff. de adquir. hęre. Pacir. de proba. li. 2. c. 19. n. 24.

ne poſſeſſione ſuę Infãtionię, in qua ſe aſſerit exiſtere, priuetur: hocq́; modo ſe iactãs prouocat regium fiſcũ, & vniuerſitatem ad iudiciũ ſuper ſua Infantionia, ꝛ ſemperq́; antiquitus tale Infantioniæ iudicium à præſentatione iſtius firmæ incipiebat. Ex qua, vt inquit noſter I.C. Vlpianus, [a] fiducia ingenuitatis ſuæ in ſe ſuſcipit probationes (vocitando [b] fiſcum & vniuerſitatem, vt contradictionem faceret, ſi defenſionibus ſuis confideret): ſed ſunt † aliqui noui & exteri homines, qui pecu 17
nia redemptis teſtimoniis, vel ex aliqua longinqua regione, vel ex aliqua iam defecta familia, ſibi auos, vel atauos fingẽtes, ex ignotis, notos; ex obſcuris, claros; ex plebeiis patritios & nobiles eſſe contendunt, & probare nituntur. Sunt & alij, quorum licet aui, & ataui noti ſint, ac virtute, & honeſtate familiæ perſpicui, (quorum virtutẽ, & bonitatem, vtinam ipſi imitarentur) tamen diuitiis in eam ſuperbiam, ac vanitatem efferuntur, vt nomina auorum paruipendeant, & illa vel omnino (nulla iuſta impellente cauſa) deſerant, vel aliud fictitium nobilioris familię aſſumant, quaſi Deum increpantes, cur eos nõ ex nobilioribus parentibus procreauerit, cui vt inquit Apoſtolus: [c] *Nemo poteſt dicere, cur me feciſti ſic: An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam.* Sed hæc omittamus, quia vt inquit idem Paulus, [d] *vanitati creatura ſubiecta eſt*, maxime diues, [e] cui ſæpé euenit, vt inquit Ann. Seneca: [*] *Vt dum notus nimis omnibus fieri procurat, ignotus moriatur ſibi.* Sed ad inſtitutum reddeuntes, dico, quod ex ſupra dictis infertur, quòd † ſi in lo- 18
co adſit burſa, ſeu matricula, in qua ſoli Infantiones ſint deſcripti, & inſeculati, non debet quis litependente deſcribi, neque ad officia, Infantionibus tantum debita, promoueri, [f] neque à contrario, ſi deſcriptus, aut ad munera, & honores Infantionum aſſumptus ſit, debet inde litependente, remoueri, [g] etiam poſt primam ſententiam, pendente appellatione, ſed omnia integrum ſtatum, & illęſſum debet retinere, quem habuerunt tempore litis motę: & hoc quoad ordinariam poteſtatem, nam quoad extraordinariam, quę abſoluta à noſtris appellatur, litependente non iudicabitur vaſſallus,

Z Molina verbo, Infantiones, in practica procedendi ſuper Infançonia, fol 176. colum. 4. & folio 177. col. 1.
A in l. circa. 14. ff. de probatio.
B l. diffamari, 5. C. deinge nuis manumiſſ.
C ad Romanos c. 9.
D ad Romanos c. 8.
E vt enim inquit Marcus Marinus in Arca Noe, Hebraice dicitur Ric, quod à Latinis vanitas,
* in Thyeſtem act. 2. in fine, vbi ſchol. Mart. Anto. del Rio, pag. 214.
F ex traditis per Couarruui. vbi ſupra, & Otaloram vbi ſupra, cap. 3. nume. 5, argumen. dictæ legis, qui ſtatus, ff. de re milita. l. reus delatus. ff. de muner. & honor. l. ſi vt proponis, C. quand. prouoc. non eſt neceſſ. cap. omnipotens. vbi gloſſ. & Doctores de accuſat. l. qui de libertate, ff. de liber. cauſ. Gutierrez lib. 1. practicar. q. 25. Auendan. de exequen. lib. 1. c. 19 n. 23.
G Couarru. & Otalora vbi ſupra num. 8. argumẽ. text. in ca. non ne 8. quæſtio. 4. gloſſ. in cap cum nõ liceat, de præſcript. gloſſ. in cap. ſæpe, vbi Abb nume. 14. de appellat. text. in l. 2. §. fin. ff. de pen. & in l. 1. §. integer, ff. nihil nouari appellat pendent. l. qui à latronibus, §. ſiquis, l. eius, § fin. ff. de teſtam. l. furti. §. 1. ff de ijs qui notant. infam. Viuius deciſio. 455. & nota. per Gutierrez lib. 1. practicarum quæſtionum, q. 39. per tot.

vassallus, sed Infantio, quemadmodum licet lis nulla inter dominum & seruum, patrem & filium, in potestate constitutum subsistere possit, h tamen super filiatione, patriavè, ac dominica potestate lis subsistet, & ea pendẽte, quo ad eam, nec pro filio, nec pro seruo reputabũtur: sed poterit seruus tanquam liber transigere, i eiq; pendente lite super statu, si propter ætatem se defendere nequeat, tanquam libero tutor dabitur. K Quemadmodum ergo, si lite pendente adsit suspicio, quod possessor non solum dilapidabit fructus, sed etiã rem, eius administratio interdicetur: l ita pariter propter metum Baronis, volentis vti sua absoluta potestate, poterit per Curiam D. Iustitiæ Aragonum inhiberi, ne lite pendente ea vtatur, vt fuit prouisum hominibus de Fauara cõtra dominum, cum quo litem gerebant, anno 1542. licet postea fuerit talis inhibitio reuocata per tres Locumtenẽtes, repugnantibus (& meo iudicio, ni fallor iure) aliis duobus. Et similis inhibitio fuit prouisa nostris temporibus hominibus de Pina, contra Comitem de Sastago eorum dominum, quia facinus, cui non resistitur, fouetur, m & cum perturbare facinorosum possis, & à violentiis, & iniuriis innocentem oppressum defendere, si non facias, fouere est. Si autem executio, quę ex potestate absoluta timetur, retractabilis sit, impediri non debet, sed dici posset, quod pẽdeat n ex futuro litis euẽtu.

Si territorium sit ad manus regiæ Audientiæ, vel Curię D. Iustitiæ Aragonum † cum suis pertinentiis, vel iuribus apprehensum, seu sequestratũ, omnes vno ore eo casu fatẽtur, o nec dominos, nec Commissarios forales † vti posse absoluta potestate; nõ quod absoluta potestas species sit iurisdictionis criminalis, vt aliqui voluerũt p, sed effectus dominij, vt supra diximus. Et licet obseruãtia regni videatur significare iurisdictionem, appellari posse, tamen intelligi debet, quatenus iurisdictio significat potestatem priuatam, q quam quis habet in suos

19

20

H l. lis nulla, ff. de iudic. cap. fin. §. fin. de iudic. in 6. l. actiones, de action. & obligation. Hippolytus singular. 613. l. interpositas ad finem, vbi notant omnes, C. de transactionib. Bald. in cap. de cætero, & in cap. statuimus, de transactio. iuncta glossa in dicta l. lis nulla, vbi Bartol. & Albericus, & facit l. 1. C. de patria potest. I Bart. & alij in dicta l. interpositas, num. 8. & in fin. C. de transactio.

k l. ei qui de statu. ff. de tutor. & curator. dat. ab ijs, & notat Bartol. in l. si impuberi, nume. 3. eodem titulo, & facit l. 1. C. qui tutor. dar. poss.

L Portoles in schol. ad Molin. verbo, Domini locorum, nume. 28. in fine; ex traditis à Bald. in l. 1. num. 9. versic. In contrarium, C. si à non competent. iudice. noster Sesse de inhibit. c. 4. §. 4. n. 29

M cap. est iniusta, in fine, cap. ita plane, 23. quæstione 4. cap. error, 83. distinctione, cap. facientis, 86. distinctione, cap. sicut dignum. §. 1. de homicidio, 7. cap. constitutus, de testibus, l. qui liberos, in fine, iuncta glos. ibi, ff. de ritu nuptiarum.

N Oldraldus consil. 222. 223. & 180. Felinus in cap. constitutus, num. 17. de rescript. Aymon consil. 252. n. 5.

O noster Molina in reportor. verbo, Domini locorum. versic. Locus alicuius Baronis, fol. 110. colum. 2. & verbo, Vassallus, versic. Limita secundo, folio 324. colum. 3. Sesse decisio, 73. n. 3. 10 & seqq.

P Sesse 1. p. decis. 73. n. 4. per obser. ité per forũ, ibi Licet nullã aliã iurisdictionẽ criminalẽ habeant, tit. de priuileg. milit. iuncta glos. alia in l. si fugitiui, C. de seru. fugit. & in c. sedes, de rescrip. Moli. noster verb. Sissæ, in fin. & verb. Adueratus si est processus, vbi Porto. in schol. 1. p. n. 75.

Q Bal. in l. Imperium, n. 3. ff. de iurisdictio. &c. Abb. in cap. cum contingat, num. 20. de for. compet.

in ſuos ſubditos. Vnde, cum talis abſoluta poteſtas in qualitate dominij fundetur, mirum eſt, quod Commiſſarij curię, qui ſententiam in proceſſu apprehenſionis, litependente, obtinuerunt, ex qua non domini, atque poſſeſſores, ſed nudi rei detentatores, & commiſſarij efficiuntur, ſimilesque illis, qui cauſa rei ſeruandæ in poſſeſſionem miſſi, non poſſidere, ſed in poſſeſſione eſſe dicuntur, poſſint vti poteſtate abſoluta, in prędiudicium collitigantium re abutendo, aduerſus quos nec prędcribere valent, ſed deberent abutentes. tanquam nudi detentatores, adminiſtratione rei priuari: ſicut fuit deciſum in Curia Iuſtitię Aragonum in quadam cauſa Eluirę Sanchez, vbi ſub pœna priuationis cōmiſsionis fuit iniunctum illi, qui ſententiam obtinuerat, in quibuſdam vineis, quod eas culturaret; quia non culturare, deteriorare eſt; quod commiſſarijs Curię non conceditur: ſed quidquid de iure ſit, hoc tamen foro, & praxi regni receptum indubitanter reperitur, quòd iſti commiſſarij vti poſſint abſoluta poteſtate, iuraque loquentia de domino, verificentur in iſto nudo detentatore, qui reſpectu non collitigantium, poſſeſſor effici tur, & iura, domino competentia, exercere poteſt, obtenta ſententia in iſto ſummariſſimo poſſeſſorio, expectata petitorij determinatione in alio ſeculo: vt in ſimili tradit Borrellus. ✓ Et quod magis mihi mirum videtur, quod aliquibus noſtri regni iudicibus viſum fuerit hanc abſolutam dominorū poteſtatem, † non ſolum eſſe meram facultatem diſponendi de rebus, & perſo 21
nis vaſſallorum pro libito voluntatis, impunitatem eis tribuentem, & recurſum ad ſuperiorem vaſſallis denegantem; ſed eſſe ius formatum, quod iuriſdictione adiuuari debeat: vt ſenſerunt Locumtenentes D. Iuſtitiæ Aragonum 1 * reponentes D. Martinum ab Aragonia, Ducem Villæ formoſæ, in rebus, & iuribus hominum villę de Luna, in quibus illi ſententiam reportauerāt. 2 * Ex vi occupationis per eum factæ, in vim ſuę abſolutę poteſtatis, die 10. Iulij 1576. Sed prędicta repoſitio fuit reuocata per regiam Audiētiam. 3 * Et cum facta fide in regia Audientia in prędictis proceſsibus prędictæ occupationis, & ſententię, in fauorem ſuorum vaſſallorum latę, petiſſet in regia Audientia, ſe cōmiſſarium Curiæ nominari; reſponſum fuit, locum non habere: à qua ſententia, habito recurſu per viam iurisfirmæ ad Curiam D. Iuſtitię Aragonum, fuit per tres Locumtenentes recepta, aliis duobus (meo iudicio ni fallor) iuſtè repugnantibus: cum occupatio in vim abſolutæ & dominicę poteſtatis, non ſit iuſtus & legitimus titulus, ad transferendum ius, competens vaſſallis, in dominum. 4 * Nec vllam concludentem diſcriminis rationem

R de regis catholici præſtantia, cap. 118. n. 43.
1 * in proceſſu Hieronymi Torrero, & in alio Michaelis Torrero ſuper apprehenſione villę de Luna, die 31. Ianuarij 1577.
2 * die 24. Ianuarij 1572
3 * in proceſſu Iuratorum de Luna ſuper appellatione, die 9. Decembris 1577.
4 * vt sēſi in proceſſu D. Frāciſci de Mōte Catheno ſuper aprehēſione loci de Vallouar in art. iurisfirma.

tionem reperiam, hoc respectu, inter Commissarios forales, † quibus res à lege, & foro commissa est, quæ se-
22 questratio appellatur; & commissarios curiæ, quibus iudicis decreto rei detentatio pendente lite commissa est, quæ recredentia dicitur: cum vtroquè casu, ſ sub manu Regia, & auctoritate Prætoris res possideri intelligatur, & si commissarijs curiæ permittitur, cur non commissarijs foralibus? Cum ambo debeant omnino bonam fidem præstare: nequè ex quacumquè potestate, quantumuis libera, præsumatur eis concessum, t quod possint dilapidare, re abuti, dolosè & contra bonam fidem agere, vel donare: Si ergo vti absoluta potestate, vt volunt Foristæ, est re propria abuti, eamquè dilapidare posse, & ideo non est permissum, quod illa vtantur viduæ, u & alij vsufructuarij locorum, licet habeant pro administratione generale mandatum, & appellatione dominorum contineantur, in multisquè casibus dominij sint participes, x quia non sunt vere domini: y nec etiam hoc permittitur tutoribus, † quia possent
23 vtendo totius rei proprietatem destruere: quinimo nec etiam permittitur dominis feudalibus. z Et licet tutores Principis supremi possint exercere iustam, & legitimam potestatem absquè recursu, secundum Doctores, a tamen illi loquuntur de tutoribus eius Principis, qui absolutus est, nec alium in superiorem recognoscit, & sic posset verificari in nostris Baronibus, qui remota appellatione iurisdictionem inter suos vassallos exercent. Ex quibus omnibus videbatur hæc absoluta potestas deneganda commissarijs curię, † qui sententiam in
24 possessorio summarissimo obtinuerunt, quæ multo leuius ius tribuit, b quam sit viduarum, vsufructuarij, & domini feudalis, quibus non conceditur, cum per illam sola detentatio rei, penes commissarium curiæ, sit per Iudicem decreta. Alias namquè sicut posset commissarius, in vim absolutę, vnum vassallum occidere, posset etiam

§ Rebuf. ad constit. Gallicas tractat. de mater. possessoria, art. 1. glos. 1. num. 10. pag. 249.

T l. creditor, § lucius, ff. mand. t. l. si pater, ff. de ijs quæ in fraud. credit. l. contra, §. filius, ff. de pact. l. si procurator, ff. de condic. indebit. l. cum quidam, ff. de legat. 2. cum concord. per Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. cap. 5. nu. 15 & Peralt. in l. 1. num. 74. delegat. 2. Iaff. in l. si sic in fine principij de legat. 1. Cephal. cons. 34. nu. 23 & cons. 842. num. 87.

V For. 2. tit. de iur. viduit. Noster Regens Martin. Monter decis. 8. a nu. 16. & per tot.

X l. 1. §. fin. ff. de oper. nou. nuntia. l. 1. §. fin. ff. vsufructuar. quemadmod. caueat, l. in venditione, ff. de bon. auctorita. iudic. possiden. in prin. l. 4. ff. de vsufruct. l. ossa, §. penultr. ff. de religios. l. 1. §. non solum, ff. de arbor cedend. l. liber homo, la 2. in fine principij, ff. de verborum obligatio. l. cum filius, §. dominus delegat. 1. l. si vsusfructus, ff de aqua pluuiali arcend. Federic. Scotus in commentarij ad rubricam de nou. oper. nuntiatione. num. 242. cum duobus sequen. Pinellus in l. 1. 3. p. in princip. C. de bon. mater.

Y l. 1. § 1. vers. qui seruũ, ff. ad Silania. l. item apud Labeonem, § si vsumfructum, ff. de iniur. l. 2. in princ. ff. de religios. l. falsus in fine, ff. de furt. Gaspar Caullin. milleloq. 1.

Z Molin. in report. verb. vassalli locorum feudalium.

A Oldrad. cons. 52. Bene dict. in d. cap. Raynutius, verb. adiectæ impuberi, sub num. 41. & sequent. Tiraquel. de iure primogeniorum, quæstione 40. a numer. 23.

B l. possideri, §. fin. ff. de adquir. possess. Sola in constit. Sabaud. 1. part. tit. de iur. emphiteo. decreto rempublicam, glos. 1. num. 1. & 2.

C l.1.C.quomod.& quãdo iudex,l.non qui dquid ff.de iudic.not.Doctor.in l.Gallus in prin. vbi Fortun.Garcia num.55.cum ſeq.& Ruin.num.15.& 16 ff deliber.& poſthu. & in l.1.num.1.de verbor.obligat. & in l. nemo poteſt. num.9. delegat.1. gloſ. & Doctor. communiter in l. ſæpe audiui Cæſarem, ff. de offic. Præſidis. Surdus deciſ.268. num.3. & 13. Ioan.Gracian.regul.485. Velazquez de Auendaño in l.41.Taur.gloſ.2.nu.2. & 5. Carauita in ritibus magnæ Curiæ ritu 18.nu.2.cum duobus ſequen. Surd.conſ.98, num.1. & conſ. 289.num.17.& 18.

etiam totam vniuerſitatem deſtruere, atquè ita ius partium,quæ de dominio,illius loci litigãt,ſubuertere.Sed his non obſtantibus praxis noſtri Regni, vt mox diximus, admiſſit, poſſe comiſsarium Curię vti abſoluta poteſtate, licet ſecuritas cautionis, ab eo præſtitę, c non ſe extendat ad id, quod in vim abſolutę fit: & certe, ſi meam in hac re ſententiã proferre poſsem,non ſatis applaudet hęc Regni praxis, quod liceat commiſsario, quod non licuit curię, cuius vices in adminiſtratione gerit, à qua tamen non puto(licet dura)tanquam receptiſſima recedendum.

§ Trigeſimus quartus.

Vaſſalli ſeruitutis noſtri Regni,cum quibus aliarum Prouinciarum vaſſallis, conueniant, & an in eos exerceatur à Baronibus poteſtas abſoluta per viam juriſdictionis,vel facti impunibilis.

SVMMARIVM.

Vaſſalli ſeruitutis ſunt coloni, & quot fuerint illorum ſpecies.1.& 2.

Vaſſalli alienantur ſimul cum territorio, & qui parabolani dicerentur,& apud Gallos homines manus mortuæ, & in Cathalonia de Remenza.2.& 6.

Iuſtinianus in l.1.C.vt nemo ad ſuum patrocinium.lib.11.declaratur,& Cæſaris locus adducitur, 3.

An bona mobilia,& immobilia ſint ſine diſcrimine occupationi ſubiecta.4.

Vaſſalli non poſſunt ferre teſtimonium pro domino.5.

Baro an ſuccedat in bonis vaſſalli defuncti decedentis ſine liberis.7.

In Regno Franciæ alienigena non poteſt teſtari de bonis ſuis,ſed Rex capit illa iure Albanagij, & quid in hominibus manus mortuæ.8.

Barones ſi vaſſallos iniuria affecerint, ſolum Deum habent vltorem,& quam ſtricta ſit illi reddenda ratio.9.

Manus dominica in quo differat à manu Regia.10.

An ad abſolutam poteſtatem ſit neceſſarium habere aliquam iuriſdictionem.11.

Abſoluta poteſtas eſt pars homogenea dominij,& in quo differat à poteſtate iuriſdictionis,& quid ſit iuriſdictio.12.

Multa permittuntur alicui in viam facti,quæ in viam iuriſdictionis non permitterentur, vt malefactorem fraganti crimine, debitorem fugientem, vel ſuſpectum de fuga capere,armis,vel extra Regnum res prohibitas,vel ſine denunciatione extrahentem ſpoliare, apprehenſum in adulterio occidere, vel recluſum detinere.13.& 17.

Lege,vel priuilegio, an poſſit concedi alicui, vt poſſit ſe propria auctoritate vindicare,

an

& an talia priuilegia in Aragonia sint reuocata. 14. 15. & 16.
Rex Aragonum potest pro libito voluntatis procedere contra suos officiales, tamen semper vtitur hac potestate temperate. 18.
Remedijs facti permissi, quando Ciuitas Cæsaraugustæ, & Barones vtuntur soli Deo rationem reddere tenentur. 19.
Prodigus in Regno, non arcetur potestate Magistratuum. 20.
Barones vtentes iurisdictione tenentur vassallis seruare foros in recto non in ritu. 21.
Barones in Aragonia tripliciter possunt considerari. 22.
Baro non habens iurisdictionem, non potest pœnas iurisdictionales exercere in vassallos. 23.
Loca Baronum à principio fuerunt D. Regis, sed allodiale dominium illorum acquisierunt, 24. & 26.
Barones aliquos maioriæ effectus præscripserunt. 25.

§. Trigesimus quartus.

1 ISTI vassalli seruitutis dicuntur coloni, † sicut cęteri ab agris colendis, quamuis enim ex seruis primum pro agris colendis ergastula introducta fuerunt. *a* Ex quibus vt sępe fit partim manu emissi in ipso rure cum posteris (qui originarij dicebantur) manentes: partim ingenui pauperes ad id genus operarum se, & posteros obligabant: adscriptitij vero, quia glebę, seu terræ, quam colunt sunt perpetuo astricti, à qua nisi ex causis expressis (vt supra diximus) recedere non possunt, *b* vt ali-
2 bi morentur, sed imo pro rebus immobilibus, ita † iudicantur, vt vendita, legata, seu donata terra, censeatur, & ipsi cum sobole sua translati, donati, & alienati, terram sequentes quocumquè vadat: tamen absquè terra vendi, vel alienari non possunt, quia non sunt vere serui, *c* sed conditionatę libertatis, & homines seruitutis quales fuerunt antiquitus parabolani, *d* quos non recte Accursius, *e* medicos interpretatur, sed melius Alciatus *f* fuisse quosdam Depputatos seruitio Hospitalium, Ecclesiarum, vel Xenodochiorum, & vt adscriptitij à cultura agrorum recedere non poterant, ita nec isti à seruitio ęgrorum, quia in nosocomijs residebant *g*, dome-

A Iust. Lipsi. lib. 2. electorum cap. 15.
B d. l. cum satis, obseru. 2. tit. de Iude. cap. 2. extra de Iude. Ripa in cap. sępe num. 30 de restit. spoliat. Nauarr. cons. 1. tit. de constit. q. 44. Bald. cons. 135. num. 2. volu. 5. Canallin. milleloq. 173. Bardaxi in commentar. ad rubric. de offic. Iusti. Arago. fol. 106. col. 2. vers. item desuassallantes.
C Bald. in l. ex hoc iure, in fin. de iust. & iur. Boheri. decis. 129. Abb. in cap. nimis, colu. 1. de iur. iur. Luc. de Pen. in l. vnic. colu. 3. C. de capitaci. ciuium, lib. 11. & in l. ne diutius, C. de agricol. & censit. & in l. 2. ibi seruitute astricti, C. in quib. cau. colon. lib. 11. Forcatul. in l. manumissiones, num. 15. ff. de iustitia & iure.
D l. parabolani, l. placet, C. de Episcop. & Cleric.
E In d. l. placet defendit Tiraquel. de nobilita. cap. 31. num. 421.
F Dispunction. lib. 4. cap. 19. Celius Rodiginius lib. 29. lection. antiquarum, cap. 11. Corras. in l. in summa, num. 7. ff. de stat. homin. Baeza de inop. debitor. cap. 2. num. 17.
G Gom. de Amesq. de potest. in se ipsi. lib. 2. cap. 17. num. 26.

H l. præ-

domestici, [h] clientes, [i] ad scriptitij, [k] si partem fructuũ domino pendant, coloni perpetui, si in pecunia domino censum præstent censiti, [l] & inquilini, qui ad prædia vrbana referuntur, ac cęteri [m] qui liberi erant, sed non plene liberi, vt in Prouincijs Galliæ homines illi manus mortuæ veteris paganismi reliquiæ, [n] qui vt inquit Petrus Gregorius, & Barbarica libertate nobiliũ, & barbarica subditorum patientia, Principatu despotico gubernabantur, ac in Principatu Cathaloniæ, in regione quæ vocatur Ampurdan, vassalli illi nobilium, qui vulgo dicebantur *de Remença*, [o] quorum tam dura conditio, per sententiam arbitralem à Rege nostro Catholico latã, die 21. Aprilis, anno Dñi 1486. in desuetudinẽ abijt, & ab Imperatore quoquè Iustiniano, [p] hoc genus feudi, seu vassallagij † prohibitum fuit, ne Barones numero clientum stipati ceruices insolenter erigerent, & multis clientelis pollentes eo prosilirent audatiç, vt aduersus Principem insurgerent, & tributa pendere ob negarent, vbi aliqui ex nostris, nescio quid parum tempestiue afferunt de patrocinio forensi, & litiũ, non animaduertentes ibi feudum describi, seu vassallagiũ maxime ei qui in nostro Regno viget, simile, quod etiam apud Celticos Gallos, à quibus nos originem duxisse supra tradidimus, viguisse quoquè, meminit Cæsar, [q] his verbis: *Summa auctoritas antiquitus erat in hæduis magnæquè eorum erant clientelæ*, & parum post, *plerique, aut ære alieno, aut multitudine tributorum, aut iniuria potentiorum præmuntur, sese in seruitutem dicant nobilibus, in hos eadem fere sunt iura, quę dominis in seruos, nam plebs pene seruorum loco habetur*, & paulo infra, *neque ijs petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur*, qui clientes (quos vulgo *Vaßallos* appellamus) non fortunas suas tantum, sed etiã perso- 3

H l. præsenti. §. cum autẽ, vers. sane, C. de his qui ad Eccle. confugi.

I Notatur in l. 2. verb. curias de origi. iur. Budę. in l. herenius, ff. de euictio. & Dionys. Alicarnaseus antiquita. Romanar. lib. 2.

k l. quemadmodum, l. diutius, C. de agricol. & censit. lib. 11. l. vnica, ibi licet conditione videantur ingenui, C. de colon. Thracensib. lib. 11.

L Glos. 1. in l. 2. C. in quibus cau. colon. lib. 11. cum concordanti. per Baeza vbi supra, nu. 21. & Casaneus in consuet. Burgun. rubr. 9. 2 num. 7. cum sequent. l. vnica, C. de mendicantibus validis, lib. 11

M Vt per Accur. Plate. Luc. de Pen. & alios in rubr. C. de agril. & censit. Celi. Rodigin. lection. antiquar. lib 4. cap. fin. Couar. in cap. quamuis pactum, 2. par. §. 1 n. 2. Baeza vbi proxime, a num. 16. cum sequ. Camil Borrel. de Reg. Cathol. præstan. cap. 18. a num. 44. cum sequent. late & eleganter Balthas. Gom. Amesq. vbi sup. lib. 2. cap. 17 n 23.

N Casane in consuetud. Burgund. rub. 9. de mains mortes, per tot. Renat. Chopin. de iurisdict. Andegab. lib 1. cap. 37. n. 9. & 10. pag. 262. & 263. & de Domanio Franc lib. 3. tit. 18. n. 6. & 7 pag 506. Cin. & alij in l. voluntarie, C. de excusat. tutor. Ioann. Fab. in § 2. instit. quib. mod. ius patr. potesta. Alberic. & alij in authent. sed Episcopalis qui dem dignitas, C. de Episc. & Cleric. Baeza vbi sup. cap 2. num. 23. Guid. Pap. decis. 36. 312. 314. & 361.

O Quorum meminit noster Hiero. Zurita in annalib. lib. 1. cap. 6. pag. 11 vers. Aunque antes desto, & lib. 20. cap. 52. Iacob. Cancer 1. par. variar. cap. 5. num. 82. & Anton. Oliba. de iur. fisc. c. 9. nu 17 & 18.

P In l. 1 C. vt nem. ad suum patrocin. lib. 11. & in § patrocinia, tit. de mandat. Princip. collat. 3. Forcatul. in commenta. de feudis, cap. 1. num. 4. cum seq. 12.

Q Lib. 6. de bell. Gallic. Benedict. in cap. Rainut. verb. & vxorem, a num. 956. ad num. 987 Renat. Chopin. de priuil. rustic. lib. 1. 2. par. cap. 1. nu. 2. vers. nam de priscis seculis, pag. 27.

R l. pe-

personas patronis (hoc est Baronibus) adijciebāt à quibus bona propria tenere fatebantur parati in omni eorum obsequio, non in Gallia tantum, sed etiam in orbe Romano, quasi eorum bona peculiaria essent ac de illis dici possit, quod de peculio,[r] quod nascitur, accrescit, & decrescit prout dominus vult, atquè ita isti Barones, qui in suos vassallos habent necis, vitęquè arbitrium, possunt illis dicere, id quod Deus[s] Israelitis, terrā quoquè non vendetis, quia mea est, vos aduenę, & coloni
4 mei estis. Et ita bona immobilia † intra territorium Baronis constituta, cuius vassallus seruitutis illorum dominus, & possessor existit, non est dubium, quod possit illa Baro in vim suæ absolutæ potestatis impune occupare, sed quoad mobilia dubium esse potest, cum illa sint libera,[t] in Aragonia tamen conditionem illius territorij in quo reperiuntur, sequuntur, & de illo iudicātur,[u] ita
1 vt extra territorium Baronis existentia, occupationi dominicę in vim absolutę non sint obnoxia.

5 Ex quibus primo infertur † vassallos seruitutis nostri Regni non posse testimonium[x] ferre pro dominis suis, sed bene pro alijs, quia licet liberi sint nō tamē plene liberi, vt sūt vassalli D. Regis, Ecclesię, & Religionis.

6 Secundo infertur, quod isti vassalli possunt † inuiti alienari simul cum castro[y], quo inhabitant non secus, quam reliqua bona.

Tertio infertur ratio ad eam cōsuetudinem, qua do-
7 mini bona vassallorum defunctorum, † non existentibus liberis, vel alijs intra certum gradum consanguineis occupare solent:[z] si enim liberi extiterint, cum & ipsi conditionis paternę sint culturæ astricti, & sic coloni originarij appellati, quod eadem seruitute ab origine fuerunt ligati, qua parentes, non est mirum, quod ab eis bona non auferantur, vt apud Gallos in hominibus ma
8 nus † mortuæ, tradit Guillelmus Benedictus,[b] & durior videtur consuetudo, quæ in illo Regno viget vt extranei,[+] & alienigenę de alio Regno oriundi non possint de

R l. peculium 40. iuncta l sequen. ff. de pecul. Bald. cons. 328. nu. 8. vol. 1.
S l. in suis in fin. ff. de liber. & posthum. Leuiticū, cap. 25.
T Bald. in l. penultim. nu. 2. C. de seruitu. & aqua, & in l. mercatores, num. 1. C. de comercijs, & mercatoribus.
V Bald. in tit. de pace tenenda in princ. num. 6. in vsib. feudorum, Tiraquel. de iure primogeniorum, quæst. 48. nu. 2.
X Rubeus Alexandrinus cons. 11 num. 5. Florian. in l. idoneum de testib. Alexand. cons. 57. numer. 14. lib. 7. Hector Emilius in tract. de testib. verb. adscriptitius nu. 6. vers. sed prædicta, fol. 227. Afflict. decis. 304. nu. 5. & 6. vbi Vrsil. nu. 3. Glos. 1 in cap. 1. in princ. 3. q. 5. glos. v. de familia in cap. in literis de testib. for. si dominus de testib. cogen. obserua. 3. de probat. Molin. in report. fororum, verb. testis vassallus, & vers. vassallus nō est idoneus. Rosenth. to. 2. c. 10. conc. 25 n. 37. Bb. & Cc. p. 76. 78.
Y Ferdinan. Vasqui. lib. 1 de succession. resolut. §. 3. num. 14.
Z Obseruan. 1. tit. de Iude. Molin. noster in repor tor, verb. dominus loci qui est Baro, vbi Portol. num. 4. Guid. Pap. decis. 361. Benedict. in cap. Rainunt. verb. & vxorem, decis. 5. num. 391. & sequen. Rebuff in prax. benef. 3. par. tit. de rescript. miscis. num. 3. glos. alienare in l. coloni, C. in quib. cau. colo. censit. lib. 11. glos. in d. l. cum satis. §. cum autem Anastasiana, C. de agricol. & censit. & quę tradit Renat. Chopin. de moribus Parisiorum lib. 1. tit. 3. numer. 22. pag. 114.

A l. diffinimus, l. ne diutius, C. de agricol. & censit.
B In cap. Rainutius, verb. & vxorem, decis. 5. num. 388. & seq. 391. & 480. cum seq. Guido Papa decis. 361. vbi eius additionatores.

+ Notanda durissima lex quæ apud Gallos viget contra extraneos et alienigenas, qui in Gallia degunt: Vtinam et nos ita aduersus illos procederemus et non adeo calamitatum fastigijs oppressi essemus.

de bonis suis disponere, ex testamento, vel alia vltima voluntate, sed iure Albanagij ad Regem pertineant. Hac autem dominica, & absoluta potestate non debent domini hodie, vti in eorum vassallos Christianos, licet eidem seruitutis iugo sint suppositi, sicut antea in Sarracenos qui cum duræ ceruicis gens esset, sæpe oportuit in eos absoluta vti, & de facto procedere, si vero illa vtentes vassallis grauamina, & iniurias irrogent, † solũ 9
Deũ habẽt vltorẽ, quẽ eos nisi moderate imperẽt minatur per Prophetã, dicens: *c Vacæ pingues quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & confregistis pauperes*: Mihi namq; delinquenti, multi erunt iudices, Regulo quis inuenietur: nisi qui ipsa iustitia est, *d* cum enim duo idem faciunt, sæpe hoc licet impune facere huic, illi non licere: non quod dissimilis res sit, sed quod is qui fecit: recogitent ergo domini, non quãtum vassalli impune pati possint, sed quantum illis equi boniquè natura, ac propria conscientia, quæ mentibus cuiusquè insidet permittat, *e* qua nullus est testis formidabilior, nec iudex grauior, *f* & vè illi qui contemnit hunc testẽ, & qui paruipendet hunc iudicem, quæ parcere etiam captiuis, & pretio paratis iubet: nec vnquam potestas illa dominorum, ita dissoluta fuit, vt liceret dominis seruos pro libito occidere, etiam ante constitutionem Antonini: *g* sed dicet aliquis ex dominis vassallorum: *Veni & vide obseruantiam, & legem Regni disponentem, quod possum vaßallos meos seruitutis bene, & male tractare, siti, & fame necare*, cui dominica absolutaquè potestate abutenti; Respondit B. Ioannes, *h Veni tu, & vide, & ecce equus palidus, & qui sedet super eum nomen illi mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, & interficere gladio, fame, & morte, & bestijs terræ.* Vos ergo Barones.

i Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.

Permissio enim obseruantiæ, & legis Regni (vt supra diximus) magis fuit ad terrorẽ, quam vt ipso iure cõpeteret. Sed in hoc vassalli seruitutis nostri Regni, deterioris sunt cõditionis, quã cæteri omnes reliquarũ prouinciarũ (quorũ iã supra meminimus) quod illi habẽt superiorẽ, ad quẽ recurrere valẽt, & corã quo, si male, & seueriter tractẽtur, querellas proponere possunt, qui dominorũ æquitã, iustis remedijs cõpescet, & pœnis coercebit, attamẽ isti miseri, nõ habẽt magistratũ, ad quẽ recurrere valeãt, nec dñis, eos impie siti, & fame

necan-

C Amos 4.
D Petr. Erodius lib. 1. rerum iudicatarum, tit. 5. c. 22. p. 37. ad fin. & lib. 7. tit. 2. cap. 4.
E Marsilijs in praxi, §. diligenter, nu. 24. Paris de Puteo in tract. de sindicatu, verb. iudicare, cap. 2 per tot. Farina. de indicijs q. 37. numer. 193. & 194. Cabalcanus de brachio Regio, 1. p. nu. 23. Maur. Burgius de modo procedendi ex abrupto, centu. 1. quæst. 6 2. nu. 30. & sequen.
F S Chrysostomus contione 4. de Lazaro.
G l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, Menoch. de arbitr. cẽtur. 2 cas. 139. & de recu per. remed. 10. numer. 83. Rolan. cons. 18. vol. 3. Deci & alij in cap 3. & in c. reprehensibilis de appellat. Paris. de Put. in tract. de sindicat. tit. de excesib. Baron. Guillel. Benedict. d. cap. Raiut. verb. & vxorem decis. 5. num 408. Petrus Erodius rerum iudicatarum lib. 6. tit. 6. de emendatione seruorum, c. 5. & seq. & lib. 8. tit. 1. capit. 1.
H Apocalypsis cap 6.
I Virgil. Æneid. lib. 6.

necantes, & absque causa bona auferentes, puniri possunt, cum neminē in hoc, respectu suorum vassallorum seruitutis, in superiorem recognoscant: vel quia eos tanquam barbaros ab initio Principatu despotico oportuit gubernari: vel quia hac seruitutis expressa, vel saltim tacita conuentione, ad habitandum in locis dominorum, ex aliis regionibus migrauerūt. Vnde, ipsorum posteri, ad libertatem proclamare nequeunt, quorum parentes, & ipsi quoque in locis dominorum habitando, libertatem contempserunt; sicut & illi, qui scienter ad pretium [K] participandum, se venundari passi sunt.

Hęc omnia, quæ à Baronibus nostris in vim suę potestatis dominicæ (quā absolutam vocāt) expediuntur, nō fit per viam iurisdictionis, sed per viā cuiusdā facti permissi, [l] & ęconomicę potestatis: atque ita Baronū manus, † seu dominica potestas, quasi ex diametro differt à manu Regis, vel iudicis, quę mouetur, & agit virtute publicæ iurisdictionis: hæc autem mouetur virtute dominij, quod est in patrimonio priuato Baronis: atq; ita actus, qui in virtute talis potestatis expeditur, extraiudicialis, & dominicalis, iuris priuati est, nō iurisdictionalis, [m] licet qui illū exercere † potest, debeat saltim habere iurisdictionē ciuilē, seu infimā, [n] quā Galli [o] *fundiariā, seu prædiariā* appellāt, quod domino soli, villæ, vel pagi, morib⁹ sit tributa, ad tutāda solummodo iura sua, & nos talē iurisdictionē, *baßā* dicimus, cuius pœna, seu mulcta nō excedit sexaginta solidos: Et ita fuit declaratū per regios Cōsiliarios. * Cum ergo hæc absoluta, seu dominica potestas, pars homogenea dominij, † & eiusdem qualitatis sit; sequitur, quod ita sit personæ dominātis cohęrēs, vt non possit alteri, qui dominus non sit, cōpetere: [p] quia cui permititur aliquid facere tanquā talis, primó debet cōstare esse talem; neq; ex hoc negamus, illā tanquā à nudis ministris, ab aliis, nomine & cū speciali mādato domini, [q] exerceri posse; quia tunc, verè, & propriè dicetur exerceri

k l. & seruorum, ff. de stat homi. §. serui. & ibi glossa, Instit. de iur person. & toto titu. quibus ad libertat. proclam. non licet, cū concordant. per Ludouic. Molin. de iusti. tom. 1. disput. 33. versic. Tertius titulus est, pag. 242. Hugo in tract. de offic. quatuor Prelator. 4. par. titu, quot mod. libert. amittit. nu. 2. Ioan. Azo. insti. mora. 3. p. lib. 8. cap. 6. versic. Tertio quæritur, pag. 508. & 2. p. lib. 2. cap. 31. versic. Quarta causa, colum. 220. Leonard. Lesius de iust. & iur. lib. 2. cap. 5. dubitatio. 4. num. 15. & 16. pag. 44. Rebell. de obligat. iustit. 1. p. lib. 1. de prælud. iusti. qnęstione 9. n. 9. pag. 68.

L ex tradit. à Bal. in l. 3. C. de patr. potest. Bart. Bal. & alij in l. ex facto, ff. de hæred. instit. DD. cōmuniter in c. cum cōtingat, de for. cōpet. Boheri. decis. 275. noster Mōter decis. 8. nume. 35. Barda. ad priui. genera. n. 36. vers. Item dicti supra nominati, fol. 38. licet ipse ad iurisdictionē referat. facit text. in l. fin. C. de agrico. & cēsit. li. 11. & §. adscriptitio, in Authēti. de nupt. collat. 4. & in l. 2. C. si seru. exporta. veni.

M in simili Alex. cōs. 105 n. 30. volu. 3.

N Bal. in l. 1. §. per hanc n. 2. ff. de rei vendic. & in l. 2. C. de seru. exportan. not noster forista Baxes ad obseruan. item per for. nouum in fin. pōderando illa verba, nullā aliā iurisdictionē criminalē, tit. de priui. milit. * in proces. Iuratorū de Ribas.

O Renat. Chopin. de iurisdict. Andegaben. lib. 1. tit. 1. c. 1. n. 2. pag. 90. & Conan. lib. 2. cōmmetar. c. 2. n. 7. pag. 120. D.

P Bar. in l. 1 q. vlt. ff. de iurisdict. omn. iudi. Socin. cons. 103. n. 17. & 20. vol. 4. for. 2. titu. de iure viduitatis. noster Martitus Monter in repetitio. l. 1. n. 75. ff. de officio eius. Bal. in l. eum, n. 8. C. de adulter.

Q c. mulieres, in fin. de sent. excōmunicat. Bar. in l. si is qui pro emptore, num. 29. & 30. vbi Ias. n. 66. & 97. ff. de vsucap. Caballin. milleloq. 12.

ceri per dominum, in vim potestatis dominicæ, nõ autẽ in vim iurisdictionis: est enim ista potestas (vt inquit noster I.C. r) res libera, & soluta, & extra necessitatẽ iurisdictionis. Primò, quia iurisdictionis potestas, libertatem subditorũ non minuit, sed auget, & tuetur, cum ad eorũ protectionẽ, & communem vtilitatem sit introducta, vt cõstat ex diffinitione iurisdictionis, s quę nihil aliud est quàm potestas de publico introducta, cum necessitate iurisdicendi, & equitatis statuẽdę (addit Bart. t) tanquã à publica persona; quod ergo iure & equitate nõ expeditur, nec iure magistratus, sed tanquã à priuato Barone in viam facti permissi, & impunibilis aduersus vassallos tyrãnidé, & barbarica impressione fit, nec à iurisdictione procedit, sed seruitutis quandã speciem in vassallis inducit; imó nec potestatis nomẽ meretur, quod iurisdictionem spectat; u & vtrumque eleganter complexus, tradidit L. Annęus Seneca * his verbis:

Si iudicas, cognosce: si regnas, iube.

Nec est nouum, vt aliqua in viam † facti, & simplicis facultatis permittantur, x quę in viã iurisdictionis, nõ permitterẽtur: vt priuato, cui facultas est homicidas, & alios malefactores fugientes, vel repertos in fragãti crimine, propria authoritate capiẽdi, vel ad iudicẽ ducẽdi, & creditori debitorẽ fugientẽ, y siue is purè obligatus sit, siue sub cõditione, aut in diem: z quod satis ex regni obseruantia, a quæ debitum ante captionem pręexistere requirit, dubium est: sed si debitor sit, & non habeat vnde soluat, non solum capere eum fugientem poterit creditor, sed etsi copiam iudicis haberi non possit etiam priuato carcere, absque metu pœnę includere; dummodo, mox quamprimum poterit intra vigin ti ho- 13

R in l. 3. §. 1. ff. de recep. arbit.

S glos. in l. 1. ff. de iurisd. omn. ind. vbi Iaf. & alij, Forcatul. in neciomanci. iur. dialog. 1 20. n. 4. Medicis in tract. de deffinitio. 2. p. deffinitio. 40. n. 2.

T in d. l. 1. sequitur Alex. in l. 1. ff. de officio eius, & late examinat Fabi. Optinel. in l. Imperiũ, à n. 2. cũ seq. ff. de iurisd. omn. iudi.

V l. potestatis, 215. ff. de verbor. significatio. Alcia. li. 2. paradoxor. c. 7. in fin.

* in Mede. act. 2. & ibi scho P. Anco. del Rio, p. 11.

X l. interdum, 88. §. qui furem, ff. de furt. notata in l. fin. C. de malefic. Bart. in l. generali, num. 6. C. de decurion. lib. 10. Anton. Gomez de delict. titu. de captura, n. 3. ad fin. Iul. Clar. in prax. §. fin. q. 28. num. 7 Brunol. à Sole in quæstio. legalib. quęst. 30. n. 17. Auiles in c. 35. Prętor. glos. fa, mandado, nu. 6. Cancer lib. 2. variar. c. 10. n. 39.

Y l. ait Prętor, §. si debitorem, vbi Bart. Angel. & Cuman, ff. quæ in fraudẽ credit. Petr. Pechi. in tracta. de iur. fisti. c. 2. n. 1. Sarmiẽto selectar. lib. 7. c. 13. Ruinus consil. 18 num 4. volum 5. Dueñas. regu. 275 in principio, Natta consil. 430. num. 5. Surdus decisio. 307. num. 6. Caballinus milleloq 646, Bernard. Greuæ ad Gail. practicar. conclusio. lib. 1. cõclusio. 26. num. 2. & lib. 2. conclusio. 44. cum duab. sequentibus. considerat Zauallos in speculo commun. opinion. quæsti. 268. Cancer lib. 2. variarum, cap. 10. nume. 10. & sequen. Xuarez in l. 2. titu. de los emplaçamientos, versiculo, Sed attende, numero 20. & sequenti glossa in l. extat, ff. quod metus causa, & in §. 1. verbo, Iudicio. Institut. de actionib. & verbo. Necessitatem. in Authentica, vt iudic. sine quoquo suffrag. Bart. vbi additio Alexand. in l. si quis in seruitute. ff. de furt. facit textus in l. generali. C. de decurionib. lib. 10.

Z l. quæsitum, ff. de pignor. l. in omnibus, ff. de iudic. l. omne æs, ff. pro soc. Xuarez vbi proxime, num. 25 Surdus consil. 68 num. 10 & 411 num. 9. & in tracta. de alimentis, titu. 8. priuileg. 77. numero 8. Iosephus Ludouicus conclusione 8. num. 30. & Pecchi. vbi supra cap. 4. versiculo, Quod autem de debito in diem & Greuæus dicta conclusio. 44. num. 3. & 4. Cephal. consil. 381. num. 31.

A obseruant. 3. titu. de cessione bonorum.

ti horas, magistratui sistatur. b Sed si tempore contractus debitor esset forensis, ita vt nunquam incola regni, vel eius habitator fuisset, tanquam suspectus de fuga capi non posset: alioquin omnis aduena esset suspectus; quod non est dicendum; imò credendum est, debitorem eo animo contraxisse, vt in loco sui domicilij conueniatur, c cum non fuerit eiusdem iurisdictionis, & sub eodem præsidatu, cum creditore: Ita fuit decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum cum magna discussione. 1 * Sed si in regno contraxerit, isque licèt extraneus à regno, in eo fuerit habitator, & incola, capi poterit, ad finem assecurandi curiam, etiam si multa bona extra regnum habere alleget: d Ita fuit decissum me ibi existente in Curia D. Iustitiæ Aragonum. 2 * Cum tamen creditor, sine iudicis præcepto citare non possit, quia hoc, iuris executionem, illud facti continet. Similiter videmus, maritum in fraganti delicto, adulterum aprehensum, si is plebeius sit, posse impunè occidere; si nobilis, per viginti horas recluſum retinere, e legeque Castellæ, f is merę mariti voluntati, & arbitrio comittitur, illisque verbis: *Faga dellos lo que quisiere.* Videtur concessum, posse facere quidquid voluerit, tam de personis, quàm de bonis; non quod ius dicere possit, in eum iurisdictionem exercèdo, tanquà minister legis; hoc enim est propriù iudicis, & magistratus, g sed de facto, propriam iniuriã vlcisci permititur h eidem, ita vt si occidere, multo magis verberare, incarcerare, vel alia cõtumelia affice
14 re, sit cõcessum. Potuit namq; lex i permitere alicui, † se sine iudice, propria authoritate vindicare, quemadmodum aliquibus vniuersitatibus, k singulari priuilegio concessum perspicimus, de cuius validitate, & summa cum ratione, multi ex nostris l valde hęsitarunt; quia

B Borrellus consi. 10. n. 1 lib. 1. Cod. Fabrian. tit. de priuat. carcerib. deffinitione vnica. Mathi. Coller. de processib. executib. p. 1 cap. 2. n. 98. Gurierrez de iuramento confirmat. 1. p. c. 17. n. 29.

C Bal. consi. 285. volu. 1, l. contraxisse, ff. de action. & obligat. l. hæres absens, §. siquis tutellam, vbi Castrens. ff. de iudic.

1 * in processu Iacobi Cõdina ciuis Barchinonẽsis super iurisfirma, anno 1575. contra Marcum A. Tarafa.

D Decian. respons. 69. nume. 9. volum. 5. Crauetà consil. 1000. nume. 494. Farina. de carcerib. & carcerat. q. 43, n. 42. Cabal. 1. p. decis. 1 n. 4. Greuæ. d. conclus. 44. n. 19. & seq.

2 * in processu Ioannis Socarro Villanueua super iurisfirma.

E l. capite quinto, l. marito quoque, ff. ad leg. Iuli. de adulter. Petr. Erod. rer. iudic. lib. 8. tit. 1. c. 1.

F l. 3. titu. 20. lib. 8. nouæ Recop. Couar. de sponsal. 2. p. § 7. n. 18. Anto. Gom. in l. 80. Tau. n. 47. Farina. de delict. carnis q. 141. n. 7.

G §. fin. in fin. in Authẽtico, de iudic. elegantèr Fabius Optinel. in repetiti. d. l. imperium, à n. 10. cum sequent.

H l. nec in ea, ff. de adulter. notat Iserni. titu. quæ sint regalia, vers. Et bona cõmittentiũ, col. 2. Auenda. respons. 24. nu. 4. Molin. tom. 1. de iust. tract. 2. disputa. 16. p. 134. C. Marsil. in prax. crimi. §. agredior, n. 15. Azeued. lib. 8. nouę Recop. tit. 20. l. 1. n. 10. cũ

seq. Azor instit. moral. 1. p. li. 5. c. 20. vers. Sunt etiã, p. 486. I Paul. Castrens. in l. reflectionis, n. 3. & 4. ff. commun. prædior. Gom. a Mesq. de potest. in seipsũ, lib. 1. c. 13. n 11. & alij plures relati à nostro Hieron. Porrol. in schol. ad Molin. verb. Priuilegiũ, n. 24. k Cancer 3. p. variar. cap. 5. num. 132. & 133.

l l. nõ est singulis, 176. ff. de reg. iur. vbi Deci. Cagnol. & alij, l. extat, vbi DD. ff. quod met. causa. & in l. nullus, C. de Iudęis, & in c. 1. de pace, iurã. firmã Bart. in l. 1. §. vsq; adeo, n. 4. ff. de iniur. Alex. in l. 1. §. fin. n. 5. & 7. & ibi Ias. n. 5. ff. de nou. oper. nunt. Rolã. cõs. 34. n. 20. vol. 2. Alex. cõs. 83. n. 2. vol. 2 & relati a Port. in d. verb. Priuelegiũ, n. 18. & seq.

quia qui ad vim, ad manus, ad arma confugit, pro vlciscenda propria iniuria, videtur accusare leges, iudicia, & magistratus; & ideo merito per nostrum Regem Martinum, † in Curiis *m* Cæsaraugustę anno 1399. fuerunt cassata, reuocata, & annullata talia priuilegia, à quadraginta annis citra per dominos Reges Aragonum, vniuersitatibus concessa, & statutum; quod si deinceps cõcederentur, non valerent. Inde fit, quod priuilegium *n* concessum Cæsaraugustæ † à Rege Alphonso, vt eius viginti ciues, à Senatu prædictę ciuitatis electi, & per concilium plebis approbati, possint, sine solemnibus iudiciorum, iniurias prędictæ ciuitati illatas propulsare, de eisq; de facto, absque formâ iudicij, propria authoritate vindictam sumere, non sit reuocatum, sed vigeat, & causa publicæ necessitatis existente exerceatur à vigintiuiratu, qualis etiam Romanis, *o* in vsu fuisse constat: & annis retro elapsis, ego extiti vnus ex eis, contra mercatores, nollentes iusto pretio ciuitati triticum vendere, tẽpore quo Cæsaraugusta, maxima annonę pennuria premebatur. Sic etiã pariter iudici seculari † est permissũ in Eccle sia, necnõ Clericũ, armis, quib⁹ noctu fuit repertus, vel aliàs prohibitis spoliare, *p* licet in eum, vti iurisdictione nõ liceat; quẽadmodũ & publicanis, de facto permissum est, eosdem Clericos extrahentes à ciuitate, vel regno, aliquas res prohibitas, vel absque debita denuntiatione spoliare, nõ in vim iurisdictionis, sed facti permissi. Eadem ratione Reges nostri, possunt † contra suos officiales, *si deliquerint, procedere pro suo libito voluntatis.* *q* Quæ verba demõstrant, eorum respectu, nullatenus eorũ potestatẽ esse restrictã, nec recursum aliquem iuris, eisdem à foris

M obseruan. quod priuilegia, titu. actus curiarum. Molin. in reportor. verb. Priuilegium, versic. Priuilegia concessa vniuersitatibus, vbi Portoles nume. 17.

N Moli. in dicto verb. Priuilegium, vbi tenor illius refertur fol. 265. & eius additionator Portoles in scholiis ad illud Zurita tom. 4. lib. 20. annalium, cap. 64. versic. Sucedio en este año.

O ex Cornelio Tacito, Vvelephangus Lazius in commentariis Reipublicæ Romanæ, lib. 3. c. 10. pag. 329.

P cap. 2. ne Clerici, vel monac. Gregor. Lopez in l. 2, verb. Prender, titu. 9. parti. 5. Auendan. de exequend. cap. 22. num. 2. Iul. Clar. in prax. §. fin. q. 28. num. 6. & quæst. 36. versi. Vlterius quæro. Azeue. in l. 9. tit. 3. lib. 1. Recopilati. Villadiego in sua politica cap. 5. §. 20. num. 59. Redin. de maiestat. Princip. versi. non solum armis decoratam. pag. 2. num. 164. cum sequen. Couarru. variar. resolut. lib. 2. c. 20. in fin. nu. 18. versi. Tricesimo sexto Plaça de delict. li. 1 c. 8. n. 25 & 26. Marta de iurisdict. 2. p. c. 50. n. 12. & 4 p. centu. 1. cas. 7. nu. 5. & 19. Menoch. de arbitr. casu 393. n. 3. Alexand. Ambrosinus de immunit. & libertat. ecclesiast. c. 18. n. 36 Farina. in praxi, q. 8. n. 96. Corne. cons. 20. volum. 3. Socin. regu. 30. Palaci. Rubi. in c. per vestras §. 1. n. 13. Cotta in memorabi. verb. Armorum. Carol. de Grasal. regal. Franc. lib. 2. priuil. 17. Calane. in consuetu. Burgun. rubr. 1. §. 5. versi. Archidiaconus, n. 79. Couarru. d. c. fin. in fin. & practi. quæstion. c. 33. n. 7 versi. Est & illud. Benedict. in c. Rainutius, verb. Vxorem, n. 436. Tiraq. de nobilit. c. 20. n. 66. Menoch. de arbitrar. lib. 2. centu. 4. cas. 394. Foller. in prax. crimin. canoni. 3 par. cap. 33. num. 168. Belluga in specul. rubri. 11. §. dubitatur, n. 2. & 3. vbi Camil. verb. Armorum. & de Reg. cathol. præstant. c. 71. n. 45. & seq. Nauar. cõs. 27. aliàs 44 de excõmunica. Soar. in defensio. contr. error. Anglican. li. 4. c. 34. n. 14. & noster Bardaxi in for. vni. tit. quod Prælat in cauf. crimi. n. 4. 1d fin. for. vni. tit. vieda de arcabuçes. Q obseru. 1. tit. de general. priuile. obseru. 2. tit. de priuileg. generali. Molin. verb. Inquisitio, & verb. Officialis, in fin. Plotus de in litem iurando, n. 634. & 645. Barbacia consil. 47. n. 4. & 5. volume. 1. foro 1. & 2. titu. de la inquisicion contra el Vicecanceller, &c. est 17. & 18. en el reparo de la Audiencia Real, vbi Bardaxi.

à foris, contra factum Regum concedi; neque enim in quemquam, imperium
seuerius exercere voluerunt, quàm in suam familiam; & officiales, in quos, li-
cet tam plena sit domino Regi tributa potestas; tamen temperatè, & cum
moderamine exercēda est; cum, vt inquit Cicero: r *Tam facilis, & flexibilis est voluntas, sensusq; ciuium erga Prætores, vt non tantum improbitati eorum irascantur, sed etiam recte factis plerumque fastidiēt.* Et Rex Castellæ Alphonsus: s *Los homes que officio tienen, maguer que fagan drecho non puede ser, que non ganen malquerientes.* Hoc enim facti remedio
18 † vtebatur t ciuitas Cæsaraugustæ, quando in ea aliqua guerra, vel vandositates etiam precedente diffidamento forali, moueri solebant; quia, vt inquit noster I.C. u per tales dissensiones maxime lęditur Respu
19 blica. Hac deniq; facti potestate † vtuntur nostri Barones, quando iure perpetui dominij adęquantes quadrata rotundis, in vim suæ absolutæ potestatis, vassallos occidunt, vel trucidāt, eorum vè bona occupant, quod præscriptione immemoriali acquisitum ferunt, cum per tempus immemoriale, hoc absoluto imperio in suis castris fuerint vsi, cuius respectu, neminem in superiorem recognoscunt, nec, si contra rationem disposuerint, tanquam rei proprię dissipatores tenebuntur, nisi soli Deo rationem reddere, cùm prodigus in regno † non
20 authoritate Magistratus, sed paupertate subsequuta, arceatur; quod si non hac facultate dominica, & absoluta potestate, nec remediis facti, sed iuris, & iurisdictionis
21 vti decreuerit; † tunc foros, & leges regni inter suos vassallos iudicās, seruare tenebitur, x absque obseruatione solēnitatū concernentiū ordinatoria iudicij, manu regia & ex abrrupto procedēdo, iuxta foros regni iustitiā ministrātes, & causas vassallorū decidētes; cùm (vt supra diximus) iniuriā videatur facere legib⁹, qui illis se meliorē & sapientiorē, ac ęquiorē videri cupit. Hæc iurisdictio libera est, quam qui habet, nulla maiori potestate impeditur, quominus agat pro imperio, & lege agi iubeat, quam Caligula Magistratibus sine sui appellatione concessit: y nec poterit, omissa iuris, & iurisdictionis via, quā semel elegit variare, z & redire ad exercendam

R in oratio. pro Millone.
S in l. 11. tit. 1. parti. 7.
T Molin. noster verbo, Guerra, versic. Guerram, §. item statuimus, titu. de confirma. pac. & for. penult. in fin. titu. de Guerreantibus.
V in l. si quis ingenuā, 21. §. in cibilibus dissensionibus, ff. de captiuis.
X Moli. in report. fororū verb. Vassallus, versic. fin. incipit, Notandum est. & ibi eius additiona. Porto.
Y Tranquillus in Caligula, Budæus in annotat. ad pandectas, 2 par. pagi. 234.
Z facit in sui ratione, l. si quis rem. ff. de arbitris. Innocentius in cap. bonæ, el 2. num. 3. verb. Requisitus, de postula. Prælat. Iaſ. in l. fin. nume. 56. ff. de cōstitut. Princip. Felinus in cap. cum accessissent, nume. 28. de constitu. Afflictis decisio. 131. & ibi additio, verbo, Precarium. Capicius decisio. 119. nume. 6. Paulus de Castro consil. 78. nume. 3. volu. 1. Decius consil. 146. num. 6 Bald. in l. 1. in principio, C. de executione rei iudicatæ, & in l. 2. num. 29. C. de seruit. & aqua, & in l. ędē. 3. quæst C. locati. Alexand. consil. 1. num. 30. & consil. 33. nume. 12. lib. 5. Ruin. consil. 127. nu. 12. lib. 5. Tiraq. de iure cōstituti, n. 36. & 39. Cancer 2. p. variar. resolu. c. 17 n. 34. & 35 & c. 10. n. 28 & 29. Iaſ. in l. 2. u. 114. C. de iur. emphiteot. Decia. consil. 18. num. 126. & facit l. cuius bonis, ff. de cura. furiosi. & Molin. verb. Vassalli. versi. Die 5. Iulij. ibi, è cōtradicebatur.

ſuam facultatem, & poteſtatem abſolutam. Domini namque, ſeu Barones noſtri regni, poſſunt † tripliciter conſiderari, vel reſpectu iuriſdictionis tan- 22
tum, vel reſpectu dominij tantum, vel vtriuſque ſimul. Alij namque ſunt domini reſpectu iuriſdictionis tantum, alio exiſtente domino loci; vt Comes de Saſtago, qui habet iuriſdictionem criminalem in loco de Alborje, cum tamen locus ſit monaſterij B. Marię de Rueda; & ideo non poterit Comes exercere abſolutã poteſtatem in ſubditos prędicti loci. Alij ſunt domini aliquorum locorum, iuriſdictio tamen pertinet ad D. Regem, vel ad alium Baronem; vt D. Ioannes de Bardaxi & Torrellas loci de Noballas, & D. Ioannes de Reus locorum de Ribas, & Malexan, in quibus poſſunt exercere abſolutã poteſtatem ratione dominij in ſuos vaſſallos ſeruitutis. Alij veró ſunt domini pleni, qui vtraque poteſtate tam iuriſdictionis, quàm dominica vti poterunt, illa abſque appellatione inter vaſſallos, iſta verò impunè: quãdo verò in vim iſtius procedit, † non poteſt vaſſallos furca ſuſpendere, a membrumvé eis 23
abſcindere, vel publico banno flagellare, aut ſententia iudiciali lata, in exiliũ mittere quia hæc omnia, iuriſdictione expediũtur, quam ſi Barones aliàs nõ habeant, non poterunt in vim ſuę dominicæ poteſtatis facere: & ideo inquit obſeruantia, quod poſſint domini vaſſallos ſeruitus ſiti, & fame necare; quia hęc non pẽrtinent ad iuriſdictionem. b ſed ad factum quoddã extraiudiciale impunibile, quemadmodum dicunt Canoniſtæ, quod quãuis Clericis nõ licet interficere quemquã, tamẽ poſſunt deputare c ſub graui carcere, atenuando victum, forte in pane mæroris, & aqua anguſtię, vt mors ſit illi ſolatium, & vita tormẽtum, vbi & fame, & carceris arctione pereat: quod ita practicari, tradit Angelus, ſed miror equidem cum hęc pœna ſit magis afflictiua, quàm ſi quis poneretur in patibulo. Ex prædictis intelliges forum d noſtri regni aſſerentem, *quod iuſtitiæ, & ſtemæ corporum, & membrorum ſunt, & ſpectant ad dominum Regem, & ad ſuos baiulos*, quia cum iſtę pœnæ ſint iuriſdictionales, & meri imperij, & omnis regni iuriſdictio à Rege pendeat, hinc eſt, quod licét reſpectu dominij Barones neminẽ in eorum factis erga ſuos vaſſallos ſeruitutis ſuperiorẽ agnoſcant, in jis, quæ, vel lege, vel conſuetudine, ſeu legitima pręſcriptione acquiſierint, tamen reſpectu iuriſdictionis dominum Regem in ſuperiorem agnoſcunt: quia vt inquit noſtra obſeruantia, e *omnia* † *loca dominorũ fortè à* 24
principio fuerunt domini Regis, à quo talibus locis donatis,

A Bald. in l. ſi domius, in fin. ff. de ijs qui ſunt ſui. Cabalcan. de brachio regio, 4. par. num. 17. & ſequen. Portoles in ſcholiis ad priuilegium, vulgo nũcupatum de Veynte, verbo, Priuilegium, num. 60. verſic. Quæ reſolutio.

B Hortenſius Cabalcanus de brachio regio, 4. par. n. 17. & ſeq.

C cap. nouimus, §. fin vbi Abb. & Doctores de verborum ſignificatione. Iacobus Bereta conſil. 49. n. 2. vol. 1.

D for. ſi aliquis homo, verſi. Verũramen, tit. de homicid. for. vnic. titu. de iuriſdictio. omni. iudic. obſeruant. fin. eod. tit.

E item milites, la 1. titu. de ſalu. Infantion. Anton. Olib. de iur. fiſc. cap. 7. nume 31.

natis, conceſſis, vel venditis, quantumcumquè eorum dominium plene ampliſſimis clauſulis in donatarios, vel emptores fuerit trãſlatum, tamẽ nunquam, ius illud altum, & ſupremum, quod ad maioriã pertinet, voluiſſe † transferre credendum eſt; licet ipſi, ſcientibus, & patientibus Regibus, plures eiuſdem † maioriæ effectus, tam reſpectu dominij, quam iuriſdictionis, fuerint vſurpati, *f* vel vt ipſi inquiunt præſcriptione immemoriali acquiſierint, non vero maioriam, ius ſuperioritatis, & obſequij, quod præſcribi nequit, nequè à Regia Corona ſeparabile eſt, etiam reſpectu minimę regionis intra Regnum conſtitutę, ſed tantum ab eis cenſebitur præſcripta poſſeſſio, ſeu habilitas poſſidendi aliqua, quæ ad maioriam ſpectant, vt eſt facultas creandi tabelliones, & cognoſcendi de cauſis abſquè appellationis recurſu inter ſuos vaſſallos, *g* nec enim plus præſcriptum, quam poſſeſſum erit, nequè ad maiora, vel minora, talis præſcriptio venit extendenda, cùm remedium præſcriptionis ſit iniquum, & maxime reſtringendum, præcipue vbi
26 ius reſiſtit, vt in noſtro caſu, neq; † dictio forte *h* ſuprapoſita, & in obſeruantia noſtri Regni adiecta dubitationem inducit, ſed aſſertionem.

F Roland. conſ. 12. num. 46. vol. 3.
G Anton. Oliba. de iure fiſci. cap. 7.
H Notant glo. & Docto. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. Aymon conſ. 91. num. 4. Iaſſ. in l. in ſubſtitutione, nu. 6 ff. de vulgar. Alexand. cõſil. 15. num. 10. vol. 5.

§. Trigeſimus quintus.

Lex tribuens abſolutam poteſtatem Baronibus noſtri Regni, an ſit iudicanda odioſa, vel fauorabilis, & an poſſit ab eis vaſſalli ſeruitutis male tractari, abſq; aliquo recurſu, & impunè.

SVMMARIVM.

EX intentione, & vltimo fine ſtatuentium iudicatur conſtitutio odioſa, vel fauorabilis. 1.

Maſculinum quando comprehendat fœmininum, & an vniuerſitas comprehendatur in diſpoſitione loquente de perſonis. 2.

D. Rex an poſſit in Aragonia ſe intromittere in factis dominorum erga ſuos vaſſallos ſeruitutis. 3.

Leges ciuiles, & conſuetudines, quando excuſent à peccato, & in foro conſcientiæ ſint ſeruandæ. 4.

Lex potuit actionem tollere parti, & magiſtratus iuriſdictionem moderari ne in aliqua facto, vel inter certas perſonas ius dicant. 5.

Præſcriptio in Aragonia, in quibus caſibus locum habeat, & an ſit curandum de bona, vel mala fide præſcribentis. 6.

Contrahentibus cur ad inuicem ſe in prætio decipere liceat. 7.

Actio an naſcatur ex pacto nudo. 8.

Statutum excludens fœminas propter maſculos ratione conſeruandæ agnationis, an ſit fauo-

fauorabile, sed odiosum.9.
Abussus absolutæ potestatis reprobatur.10.
Barones, an possint in honore impune offendere suos vassallos seruitutis. 11.
Honor & castitas, an præferantur vitæ.12.
Castitas vi præcissa eripi non potest, & an honor facilius contemnendus quam vita.13.
Vitæ suæ non est quisquam dominus, & an secus honoris, & famæ 14.
Quando maior iniuria infertur alicui, ex priuatione honoris, quam vitæ.15.
Metus conditionalis, & vis quando, & in quo excuset.12.
Defuncti, iniuria affici possunt, sed ficte.17. & 23.
Publice interest mortuos sepelire, & species maledictionis est sepultura carere, & ideo nisi ob grauissimas causas non impeditur.18.
Interdictum cum cessatione à diuinis passa fuit Ciuitas Cæsaraugustæ, anno 1611. 19.
Referuntur aliquæ Prouinciæ, quæ diu interdicto fuerunt suppositæ.20.
l. quidam in suo, ff. de condit. institu. & l.2. ff. de mortuo inferendo, declarantur. 21.
Condemnatus vt sit in patibulo, an possit sepeliri sine Principis secularis licentia.22.
Vassalli mortui soluti sunt absoluta potestate dominorum.24.
Baro seuiens in mortuos, an puniatur lege Iulia, & foro Regni. 25.
Morte soluitur potestas, & iudicium contra defunctum nullum est, & quid in atrocissimis.26.

§. Trigesimus quintus.

CVM lex ex magis a communi Doctorum sententia possit iurisdictionē magistratuum moderari, ne super aliquo facto, vel inter certas personas ius reddant, in casu vè particulari quęrelantem, & clamantem audiant; recte potuit in nostro Regno statui, ne contra dominorum facta, Magistratus Regij, vassallos querelātes audiant, ius vè eis, super iniurijs dominorū reddant: hocq; cum statuentes † moti fuerint ad ita statuendum, non odio vassallorum, sed mero fauore dominorum, qui licet ab odio vassallorum separari nequeat, tamen cum fauor magis prævaleat, talis constitutio, non odio sa, sed fauorabilis erit iudicanda, b ab intentione, & vltimo fine statuentium eam regulando, qui moti fuerunt ex eo, quod ęquum, ac condignum illis visum fuit, vt Richi homines, quorum ope, propriaq; virtute, & bellicis laboribus, ab inimicorum faucibus Regnum fuerit ereptum, respectu suorum vassallorum seruitutis, (qui

A Glos. in l. sed si per Prętorē, §. decreto, ff. ex quib caus. maior. & modern. in l. 1. §. fublata, ff. ad Trebel lia. Innocen. in cap. G. perpetuus de fid. instr. Ruin. cons. 21. num. 16. lib. 1. & cons. 21. nu. 8. lib. 5. Franciscus. Beci. cons. 56. num. 43.

B Bart. Bald. Paul. & alij in l. qui exceptionem per tex. ibi, ff. de condict. indebit. Deci in l. 2. nu. 5. C. de inius vocan. Tiraquel. de retract. lignag. §. 30. glos. 1. num. 5. & seq. & in præfatione, nu. 66. & sequen. Gozadin. cons. 5. num. 6. Alexand. cons. 197. nu. 2. lib. 7. Bald. cons. 433. nu. 1. in fin. lib. 3. Anchar. consil. 112. nu. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. num. 28. Hoxeda de beneficiorum incompatibilit. 1. par. cap. 23. num. 4. 12. & 13. Bursar. cons. 174. num. 3. Bart. in l. quemadmodum, C. de agricol. & censia. lib. 11. & in simili Maur. Burg. de mod. proced. ex arrupt. centur. 1. q. 8. nu. 6. & seq. & facit tex. in l. hoc modo, ff. de condit. & demonstra. Ludolphus Schraderus tract. feudalis, tom. 2. par. 10. sect. 3. num. 88.

(qui tanquam clientes, in Regni exordijs, eorum maioribus, pro ſtipendijs laborum fuerunt aſſignati) alicui magiſtratui non ſubeſſent. Vnde non mirum, quod ab intentione ſtatuentium, talis conſtitutio propter Reipu. vtilitatem emiſſa, fauorem tantum dicatur continere, & ideo in noſtra obſeruantia fœmininum, c ex identitate rationis † maſculinum comprehendet, cum alias in ſtatutis exorbitantibus (vt puta ſi vnus pro alio puniretur d) ac in materia odioſa, & correctoria, diſpoſitum in maſculo, non habeat locum in fœmina. e

Secundo ex eadem ratione prouenit, vt licet regulariter diſpoſitio de perſonis loquens, ad vniuerſitatem ſextendi non debeat, maxime in odioſis, & exorbitantibus, tamen ab aliquibus fuit iudicatum, hanc ſublationem recurſus nonſolum procedere, quãdo dominus in vim ſuæ abſolutæ poteſtatis procedit contra vaſſallos ſeruitutis, ſed etiam, ſi procedat contra vniuerſitatem ex illorum perſonis conflatam, & compoſitam, vt puta ſi talis vniuerſitatis bona occupauerit, licet enim per obſeruantiam non ſit facultas conceſſa dominis ad id faciendum, iure, vel iniuria, ſed tantum ſtatutum, quod poſſint abſquè recurſu, & remota appellatione, ita vt † nullo caſu in factis dominorum erga vaſſallos poſſit ſe dominus Rex intromittere, g ſicut in ſimili dicitur de arbitro, h vt eius ſententiæ ſtandum ſit, ſiue ſit æqua, ſiue iniqua, non quod lex permittat arbitris iniquam proferre ſententiam, ſed quod arbitrorum ſententia à recurſu alterius iudicis eximatur. Ex quo dicebat I. C. i quod non curat Prætor qualem ſententiam arbiter proferat, non enim dicuntur poſſe ex vi facul-

C Cin. & Alberic. in l. ſi ita ſcriptum delegat. 2. Tiraquel. de retract. §. 1. gloſ. 9. num. 205. Deci in l. 2. num. 110. de reg. iur. Zucard. in l. fin. n. 63. cum ſequen. C. de edict. diu. Adrian. Cephal. conſ. 53. num. 82. volum. 1. Anto. Gabriel. commun. conclu. tit. de verbor. ſignific. concluſ. 6. Oraci. Carpan. in prælud ad ſtatut. Mediolan. num. 457. & 1. par. C. 126. num. 2. & ſequen. latiſsime.

D Bald. in authentica ſi captiui. num. 8. C. de Epiſcop. & Cleric. & in l. ſi qua pœna, nu. 4. ff. de his qui ſunt ſui. Surd. deciſ. 49. num. 11. & deciſ. 167 num. 10 Aymon vbi proxime, contra quem Menochius conſ. 99. num. 220. vol. 1.

E Iaſſ. in l. ſi quis id quod nu. 16 & ſeq. & ibi Doctores communiter, ff. de iuriſdict. omn. iudi. l quiſquis. C. ad leg Iul. maieſt. Decius in l. 2. num. 112. ff. de reg. iur. Bart. Alciat. & alij in l. 1. ff. de verbor. ſignific. Aymon. de antiqui. §. tranſeo nunc. nu. 157. pag. 161. Decius in l. ſecundum naturam, num. 8. ff. de reg. iur. Alexan. conſ. 45. num. 5. & ſeq. volu. 7. Albericus 1. par. ſtatutorum, q 168.

F Bald in rubr. C. ad Trebellian. num. 2 & Roman. conſ. 400. ad fin. & 456. Felin. in cap. dilectus, el 2 num. 3. de ſimon. Deci. in l. ſi familia, nu. 9 de iuriſ-

dict. omni. iudic. & in l. 1. in princ. nu. 24. ff. quodquisq; iur. & conſ. 61. col, 2. Gom. in regul. de idiomate, quæſt. 2. col. penult. & fin. Iaſ. in l. ſi quis maior, col. 2. C. de tranſactio. & in l. fin. colum. 3. C. de pact. Anton. Gabriel. commun. concluſ. tit. quod cuiuſque vniuerſ. nom. concluſ. 1. Ioſeph. Ludoui. deciſ Lucenſ. 19. n. 31. & ſeq. Menoch. de arbitrar. centu. 2. caſ. 183. nu. 16. & facit tex. in authen. nulla cõmunitas. C. de Epiſcop. & Cleric. & in l. metum. §. animaduertendum, ff. quod met. cauſa, & in l. ſed ſi hac, §. qui manumittitur, ff. de in ius vocan.

G Ita diffiniens abſolutam poteſtatem noſtrorum Baronum, Monter deciſ. 8. numer. 19. cum tribus ſequen.

H l. diem proferre, §. ſtari, ff. de arbitr. Marc. Anton. Blanc. in tract. de compromiſ. 9. q. principa. num. 18. vol. 3. tractatuum, fol. 188.

I In l. qualem, ff. de arbitris, Marc. Anton. Blancus, vbi proxime, 5. q. 9. quæſt. principalis.

facultatis,sed vi non punitionis, k sicut in simili dicebat I. C. Martianus, *l* concubinatum extra legis pœnã esse,non quod iure ciuili esset licitus, sed punitioni nõ subiectus,quid quod, nec periuriũ *m* quidem leges nostræ pœnis vllis,aut suplicijs vindicarunt,quia diuinam, in ea re vltionem creditum est sufficere, quod intellige de iuramento litis decisorio à parte delato, & in iuramento promissorio hoc idem decisum in Curia D. Iustitiæ Aragonum :* sicut in simili, si pater *n* occidat filiam adulteram simul cum adultero, impune facit, non tamen lex tale homicidium approbat, quamuis enim leges † ciuiles in foro conscientiæ sint seruãdæ, *o* tutosquè homines reddant,quo ad Deum, hoc intelligitur, quando procedunt approbando actum: si vero tantum permittant, seu dissimulent eius punitionem ex causa omittendo, vt in casu nostræ obseruantiæ, tunc nõ reddunt actum licitum;sed impunibile: *p* non enim lex hoc ipso, quod impune permittit delictum, & pœna non afficit,facultatem delinquendi concedit. *q* Itavt hęc cõsuetudo,quamuis dura, & iniqua videatur, tamen quia iusta,fine, & auctoritate excusabit à pœna tẽporali, *r* sed non

K l.nec in ea, ff.de adulterijs.l.sed si ego,ff.ad veleian Felin.in cap. quę in Ecclesiarum,nu.42. de cõstitutio,S.Thom &Palud. in 4.distin.37.q.2.Silvest. in sum verb.homicidium, el 1.q.2. Bald.in l.1.nu.8 C.si à non competen.iudice,& in l.Decuriones,C. ex quib.caus. infamia irrogetur, Marsilijs in l. 1. in prin.limit.12.num.74. ff. ad l.Cornel.de sica. Azebedo in 4.tit.i.l.10 num. 40.multa adducens Iasso. in l.si plagij,colu. 1. ff.de verbor.obligatio.

*In proces.Petri Cenedo sup.crimi.die 30. Ianuar. 1580.

L In l.5. ff de concubin. Anastas.Germõ.de socrorum immunit.lib.3 cap.12 num.89.Alciat.lib.1.animaduers. cap.11. Gutier. canonic. quæstion. lib.2. cap.7. num.17. Azebedo lib.8.nou.recopila.tit.19. l.1.num.17.Prosper Farinacius in praxi criminali. 4. par. de delictis carnis, q.138.num.30 & 31. Ianus Langleus semestrium lib.8.c.8.p.536.C.

M l.2. C. de reb. credit. Menoch. de arbitrar. cas. 319. Fachine. controuers. iur.lib.1. cap. 14. Boher.decis.305.Iul.Clar.in praxi,§.periurium,nu.13.Mascard.de probat.concl.954 nu.19.Porto.in schol.ad Molin.verb.periurus,nu.11.& seq.vbi nu.14.refert in Aragonia puniri crimina liter,Couarr.in cap.quamuis pactum,§.7.nu.2.de pactis in 6. Auenda.de exequ.c.27.nu.8.

N l.patri cum seq.l.nihil interest,ff.ad leg Iul.de adult.Cephal.cons.305.per tot.vol.3.

O S.Thom.1.2.q.95 art.4.Innocen.& alij in cap.quia plerique de immunit.Ecclesiar. Alexan.cons.119. num.16.vol.6.Cauallin.milleloq.266.& 530.& 612.glos.in cap.quæ in Ecclesiarum de constit. Gregor. Sayrus in clau.reg.lib.3.cap.6.a num.9.cum sequen.& cap.7.a num.2.cum.seq.per tot.

P Felin.& alij supra relati Petr.Roizius decis.Lituanica,3.a nu.446.cum seq.Couar.de sponsa.2.p. c.7. §.7.num.13.& 14.

Q l.ats quis,14.§.idem labeo,vers.diuus autem Marcus,ff.de religios.Bald.in l.5.num.3. C.de sacrosanct Eccles.& cons.15.nu.2.vol.1.Tiraq.in l.8.connubial.facit tex.in cap.inter opera iuncto cap.meretrices 27.q.4.Couar.de sponsa.1.p.cap.4.nu.7.& seq.

R Glos.& Abb.in cap.cum venerabilis de consuet.Anchar.cons.51.Rip.in rub.de iudic.nu.24.Francis. Cremen.sing.150.Fab.Optinell.in l.imperium,num.289.vers. nam si in aliqua ciuitate esset consuetudo, vt impune posset homicidium committi,& nu.291.& 292. Alexand.cons.107.col.finali.vers.confirmantur prædicta,volu.2.Becci.cons.4.num.17.Alexan.cons.8.nu.9.& cons.240.nu.8.lib.6. Cotta immemorab.verb.consuetudo facit licitum,Ruin.cons.139.nu.7.lib.4 & 151.num.17.lib.1.Tiraqu. de pen. temper.caus.42.num.1 cum sequen.Plot.in l.si quando,§.2.nu.17.& 18.& §.6.num.56.& 57.& §.9.notab. 18.vers.septimo excusatur.Anton.de Sola in constit.Sabaud.glos.5.num.11.vers. consuetudines inualidæ.num.12.Cravet.cons.6.num.103.& cons.137.num.num.8.& 9,Decia. tract.criminal. tom.2.lib.6. cap.11.num.56.Burg.de Paz in l.1.Taur.nn.306.& seq.Bursat.cons.77.num.15. Ludolph.Schrader.tracta.feudal p.6.cap.6.num.22.& p.9.cap.2.num.88.Noster Sesse 1.par.decis.108.per totam, facit tex.in l.quis sit fugitivus,§.apud labeonem,ff.de edilic.edict.

S Gloss.

non ab æterna, *s* nec enim recte faciunt, licet pœna in eos non sit statuta, cùm quod non præcipitur, sed ignoscitur, seu permittitur, *t* non sit sine vitio, quando enim lex nutritiua est peccati, iniquitatemquè manifestam continet, habebit locum illud commune dictum, quod peccat, qui auctoritate legis impune peccat. *u* Si enim lex nostra expresse approbaret, quod ad libitum, & sine causa vassalli à dominis possint male tractari, & siti, & fame necari, non excusaret eos à labe, & reatu peccati, cùm talis, non lex (quæ semper iusta debet esse) sed diabolica, iniustaq; introductio, & corruptella esset dicenda, tanquam contra bonos mores, æquitatem, & contra ius naturale, & diuinum, animas ad inferos deducendi causa, nullo humano fomento moliri posset, *x* tamen (vt supra diximus) bene potuit lex, moderare iurisdictionem magistratuum, ne se intromittant, ad huiusmodi facta dominorum impedienda, & ne vassallorum læsorum iustas voces, & querellas exaudiãt, quia humanæ leges, † negant actionem, & ius, ad petendum id, quod iuste debebatur, eisdẽ resarciri. Quemadmodum ad vitandas lites, & etiam ob vitandam hominũ vecordiam † ac negligentiam lege Regni *y* cautum reperitur, quod possessor triginta annorum possessione suffultus, vel debitor ex causa depositi viginti, *z* & ex causa salarij, vnius mensis, *a* à die, quo à seruitio domini exierit, vel trium mensium contra hæredes, si famuli dominus mortuus fuerit, vel in salarijs aduocatorum, & procuratorum, vnius anni, à die latę sententię: *b* tali exceptione oppositа, vendicantem, vel petentem submoueat, nulla bonæ, vel malę fidei habita ratione, quia vt dicebat Bald. *c* non fauore præscribentis, sed odio negligen-

5 6

S Glos. in cap. deniq; 4. dist. de qua late Felin. in cap. non satis de simon. Ias. in l. de quibus, num. 7. col. 2. de legib. & in l. singularia, col. antepenul. & seq. ff. si cert. petat. Petr. Roici. decis. Lituani. 3. à num. 453. cum seq. Cardi. Tuscus tom. 2. conclus. cõ suetudo 806. nu. 12.

T Clerici in fin. 13. dist. cap. hac ratione, 31. q. 1. Vlgrachus, C. ad leg. Iul. de adulterijs, c. inter hæc sanctitas 33. q. 2. P. Duenas reg. 68. B. Diez, reg. 59 multis cõprobãs, & exornans Tiraq. in l. 9. connubial. à num. 1. cum seq.

X Rodolph. de suprem. Princip. potesta. c. 6. num. 85. & 86. Cartarius de executio. senten. capt. bannit. cap. 3. num. 20. & decis. 67. num. 3. Afflict. decis. 391. nu. 3. Amesq. de potest. in se ipsi. lib. 1. cap. 19. num. 10. Farina. praxi. crimin. q. 111. nu. 15. & q. 39. nu. 1. & seq. Bayardus in addit. ad Clar. q. 44. nu. 21. in fin. Tuscus conclus. 45. vel 451. n. 4. S. & conclus. 179. nu. 41. I. Pineda lib. 28. Monarchiæ Eccle. cap. 16. §. 4. cũ multis alijs relatis per Maur. Burg. de mod. proceden. ex arrup. q. 111. nu 2. & 4. & quæst. 13. num. 14.

Y For. quicumq; infantio. tit. de præscript. Molin in repor. verb. præscriptio, vers. præscriptio bonorũ sedentium, vbi eius additionator Portol. num. 82. Glo. quam ciuilis, in c. fin. de præscrip. Fachin. controuer. iur. lib. 1. c. 63. & 68. Anto. Gabr. comu. concl. tit. de præscr. concl. 4. Sot. de iust. & iu. li. 4. q. 5. ar. 4

Z For. 1. in fi. tit. de fid instrum. for. ad refrenandũ, tit. de solutio. for. item de volunrad, tit. de deposito, per quẽ fuit moderata obseru. Itẽ nota, tit. de præscriptio. Molin. vers. præscriptio debiti. & vers præscritio depositi, Hiero. Gabr. cons. 8. vol. 2. Molin. verb. firma, vers. firma priuilegiata, fol. 153. col. 3.

A For. vnic. tit. de salarijs mercenariorũ. Molin. ver. præscriptio solidatę, Gam. decis. 334. Azebe. in. 4. tit. 15. l. 6. n. 53. & 54. Molin. verb. famulus, vers. famulus non potest, vbi Porto. a nu. 28. cum plurib. seq. Couar in reg. possessor. §. 11. nu. 3. Petr. Gilkenius in tract. de vsucapio. p. 2. membr. 2. c. 4. nu. 13. pag. 364.

B For. vnic. tit. de salario aduocatorum Montisoni, anno 1585. C in c. si quis per triginta, tit. si de feud. fuerit controuers. in vsib. feu Guid. Pap decis. 99. nu. 4. P. de Anchar. cons. 170. n. 4. Bart. in l. nemo potest nu. 22. vbi Rip. nu. 113. ff. de legat. 1. Molin. in report. d. verb. præscriptio. vers. sed quæro etiam iuxta dictum forum, & ibi late Portol. num. 93. & seq. 97. & seq.

gligentis fuit hoc ſtatutum, ſicut & apud omnes per eque gentes permiſſum eſt, contrahentibus in prętio † 7
emptionis, & venditionis ſe inuicē decipere, *d* ne ex nimia equalitatis obſeruatione comertia turbarentur, ſed non in re vendita, licet vtroquè caſu peccatū verſetur, *f* propter iuſtitiam cōmutatiuā, quę tam in re, quam in prętio, equalitatem exigit. Sed nihilominus deceptus in tra dimidiā, nullam apud iudicem habet actionē, ad petēdum, *g* id quod recto iuſtitię tramitte ſibi debebatur, à legibus namq; humanis, ſępe actio negatur, ob effugiendā litiū multitudinē, *h* quemadmodum ex promiſſione † nudo pacto facta, leges ciuiles negant actionē *i*, 8
licet promittens, lege iuſtitię, & ſub reatu mortalis criminis teneatur promiſſum ſeruare, & ita iure Canonico producit actionē, *k* quod apud nos in Aragonia ſeruatur, *l* ſed quia negari non poteſt, quin licet reſpectu dominorū contineat merū fauorē, tamen reſpectu vaſſallorum, habet mixturā odij, quemadmodum dicunt noſtri DD. *m* in ſtatuto, † excludente fœminas, propter maſculos, agnationis, ſeu familię cōſeruandę cauſa, quod fauorabile iudicatur, ex intētione, & fine ſtatuentiū, licet reſpectu fęminarū habeat odij mixturā, tamē potius fauor quā odium venit in cōſideratione. Sed cū curſu tēporis, quod in vtilitatē erat ſtatutū, ceperit vt experientia docuit † in damnū conuerti caute, & cordate, illam debēt 10
Barones exercere, nec credāt excellentiā honorū, à populis ſibi tributā, maximū beneuolētiæ teſtimonium, firmumq; ſui ſtatus prędiū, cum vt inquit Plutarch.* *Et ſi ſponte ſua, & beneuolentia quadā ad decorandos Principes muneri populi videantur, ducuntur tamen plerumq; metu, cū tam ij qui oderunt, quā ij qui amāt proſequi honoribus Principes ſoleāt. Prudentes igitur viri, & optimi rerum publicarum gubernatores, non tā laborāt vt ſtatuas, vel decreta, vel honores diuinos à* popu-

D l. in cauſę 16. §. idem Pomponius, ff. de minoribus. l. item ſi prętio, 22. §. quemadmodum, ff locati, Pinelus in l. 2. 1. p. c. 1. n. 39. C. de reſcindē. Laurēt. de Pinu conſ. 14. num. 2. cum ſeq. D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. & 2. Anton. de Leon. in l. ſi quis in conſcribendo, n. 3. C. de pact. Cuiacius in expoſitione, nouellæ 97. in fin. p. 426.

E Ripa de peſte de remedijs præſeruatiuis, 1. par. num. 146. & ſeq. & 2. par. nu. 145. & 146. for. 2. tit. de pannis, lanę, & ſerici.

F Soto lib. 6. de iuſt. & iure, q. 3. art. 1. Nauarr. in c. qualitas de pœnit. diſt. 5. num. 43. & in c. nouit, notab. 6. de iudic. & in manual. c. 23. nu. 84. Tiraq. in in l. 9. connubiali, nu. 8. & 10. Alphon. á Caſtro li. 2. de poteſtate legis pœnal. cap. 10. fallent. 3. Couarr. lib. 2. variar. reſol. cap. 4. nu. 11. Fernandus Rebellus de obligatio. iuſtitiæ 2. p. lib. 9. q. 3. ſect. 1. pag. 628.

G l. 2. vbi Doctor. C. de reſcindenda vendit. c. ad noſtrum, c. dilecti, c. cum cauſa de empti. & vendi. Rolan. conſ. 59. nu. 8. vol. 1. Oſaſc. deciſ. Pedemonta. 44. nu. 8. Sarmiento ſelectar. lib. 1. c. 11. & lib. 7 cap. 12. cum alijs per Alfan. colectan. 30.

* Tō. 3. in vit. Dem. p. 528

H Couarr. lib. 2. variar. cap. 4. num. 11.

I l. iuris gentiū, §. ſed cū nulla, ff. de pactis, l. ſiue apud acta, C. de tranſact. l. ſi præcedenti, §. Lucius, ff. mandati Graci. reg. 16.

K Cap. 1 de pact. Couarr. in cap. cum inofficijs num. 10. de teſtam. & in reg. poſſeſſor, 2. p. §. 11. nu. 4. Menoch. conſ. 1. num. 237. 238. volum. 1.

L Obſeruan. penultim. tit. de confeſſ. l. 2. tit. 16. lib. 5. nouæ recopil. vbi Matienzo.

M Bald. Iaſſ. & Caſtrenſ. in l. venia, num. 4. Salicet. nu. 2. Alexand. num. 5. Curc. ſen. num. 10. C. de in ius vocan. Iaſſ. in l. maximum vitium, nu. 2. C. de liber. præter. & in l. 1. num. 7. ff. ſi cert. pet. Pariſ. conſ. 85. nu. 28. lib. 2. Alciat. conſ. 66. Cephal. conſ. 278. num. 106. & ſeq. Surd. conſ. 314. nu. 11. Molin. de Hiſpan. primogen. lib. 1. cap. 18. num. 5.

N Ia-

populis consequantur, quàm vt merita sua, & res eorum gestæ, quàm maximè honoribus dignæ sint: vnde in hac summa Baronum nostrorum potestate, non reprobatur vsus, sed abusus, & occasio peccandi, quæ ex illa oritur, cum in magna peccãdi licentia, seipsum continere, arduum, & difficile sit, ita vt vnicuique dominorum posset dici: *n*

Ego nescio certe
Quid facias Baro, sed tecum occasio cœnat
Peccandi, tecum peccandi occasio dormit,
Et semper magno vicina est culpa periclo.

Cum ex superioribus satis cõstet, ob seruãtia nostri regni, impunitã esse quãlibet malam tractationẽ factam per dominos erga suos vassallos seruitutis, in hocque à lege fuisse magistratuũ coarctatã potestatẽ, & iurisdictionẽ: videndũ restat, an hoc ita generaliter sit intelligẽdũ, vt nó solum impune possint vassallos occidere, & bona eorũ in vim talis potestatis occupare, sed etiã honore priuare,
11 †ita vt eorũ iusta quærella de vxore adulterata, de filiavé strupata nõ audiatur; & quod ita priuationi bonorũ, sicut vitæ, & ita priuationi vitæ, sicut priuationi famæ, & honoris, quę vitæ cõparatur, & ita vulnerãti, vel alia iniuria afficiẽti, sicut occidenti impunitas tribuatur. Cuj breviter respõdendũ est, quod licet sit permissũ impune occidere vassallũ, nó tamen ex hoc licebit vassallã impunè adulterare, *p* cum adulteriũ nullo casu permitatur, attamẽ homicidiũ, aliquib⁹ casib⁹ iure diuino reperitur permissũ; atq; ita ab homicidio (licet maius peccatũ sit) ad adulteriũ, cum sit diuersæ speciei, nõ valebit argumẽtũ, sed tamẽ cum verba nostrę obseruãtiæ, nõ occidẽti, sed domino male tractãti impunitatẽ pręstẽt, nõ solũ excusabitur dominus ab homicidio, sed â quacũque alia iniuria vassallo illata, cũ nõ agamus de excusãdo dominũ à peccato, sed de pręstãda impunitate delicti, & act⁹ illiciti; cũ nõ habeat in hoc seculo superiorẽ, qui de eius factis, erga suos vassallos cognoscere valeat, nisi dixeris Episcopũ *q*, ratione peccati esse iudicẽ cõpetẽtẽ, cũ (vt supra dixim⁹) adulteriũ, nullo casu reperiatur permissũ: quãuis enim ho-
12 nor, †omnib⁹ rebus sit ptęferẽdus, *r* & vitę equiparetur, imò castitas ab honestis mulierib⁹ vitę pręferatur, *s* non

N Iacob. Falc. de vitiis fori, satyra 6.
O Petr. Gre. de Rep. li. 9. c. 1. n. 47. l. sedest quæstionis §. siquis tã fœminã. l. attẽtari, l. itẽ apud Labonẽ, §. siquis virgines, ff. de iniur.
P Iul. Cla. in prax. §. homicidiũ, n. 56. Nell. in tract. de bãn. 2. p. 2. tẽpo. q. 46 Deci. & Feli. in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 16. Andr. Gail. lib. 1. de pac. publi. c. 1. n. 39. Bal. in l. fin. col. 2 C. si cõtra ius. Palac. Rubi. in repeti. rub. de dona. inter vir. §. 78. n. 7. fol 175. Petr. Greg. de Repub. li. 11. c. 10. n. 6. Medic. de legib. 4. p. q. 19. n. 11. versi. Vade stante statuto, Camil Galli. de verbor. signif. lib. 6. c. 19. n. 20. & lib. 10. c. 33. n. 65. Roici. d. decis. 3. nu. 271. & 278. & facit glos. in l. siquis seruo. C. de furt.
Q c. 1. de offic. ordina.
R prouerb. c. 22. in prin. Arist. 4. ethi. c. 3. Coua. li. 1 varia. c. 11. n. 4 Vasq. cõtr. illustr. c. 18. n. 13. Casanẽ. in cathal. 1. p. cõsid. 2. Cõra. in tẽpl. omn. iudi. lib. 1. c. 1. §. 3. de duello, p. 5. cõclu. 99. nu. 3, & § 4. versi. Decimosexto, nu. 4. Deci. cõs. 686. n. 8. Cornẽ. consil. 162. n. 21. volu. 1.
S l. isti, §. quod si dederit ff. quod. met. cau. l. 2. §. inde cũ placuisset. vbi Cagno. n. 371. de orig. inr. Crau. cõs. 168. n. 3. Soci. Iun. cõs. 38. n. 40. vol. 1 Menõ. de arbitr. iudi. li. 2 cẽtu. 4 cas. 377. n. 19. Medi. in tracta. de legib. 2. p. q. 4. n. 7. & in tract. mors omnia solui. n. 171. Nauar. in cõmẽ. c. inter verba, 11. q. 3. conclu. 4. n. 21. fo. 13. tom. 1. & notat. in l. fin. de pẽn. & facit rex. iũcta glo. in §. fin. Instit. de noxalib. & in l. neq; ei, ff. de adoptio.

quod ob castitatē seruādā, liceat cuiquā se occidere, r cū castitas vi pręcissa eripi † non possit, quia est virtus animi, quę violentiā non sentit, neq; illam polluit aliena libido, tametsi ea opressa, in suo corpore exerceatur, u vt eleganter fertur dixisse beatam Luciam ad Paschasiū, si inuitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur, ad coronam, cum pollui nequeat, x cuius mens pudica est: bené verum est, quod licet se periculo vitę exponere, ob fugiendam violentiam. Hinc est, quod dominus auferens honorem vassallo, peius eum censeatur tractare, quàm si bona auferat, y cum (vt inquit Cicero) *Si nō sis quis fueris, nō est quid viuere vellis.* Et vt inquit Claudianus: z

Nonne mori satius, vitæ quàm ferre pudorem?

Licet apud christianos, facilius quis honorem, & famam contemnere valeat, quàm vitam, a cum vitæ suę † non sit quisquā dominus, b sed solus Deus, vt ipse inquit c: *Ego occidam, & ego viuere faciā.* Et alibi: d *Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem.* Sed honoris proprij, & famę, quēlibet dominum esse verius, & receptius est e: quod non intelligerem procedere in eo, qui personā publicam representat, & munere publico fungitur, quia authoritas eorum, qui aliis gubernādis præsunt, non aliūde quàm ex ipsorum fama constat; 1 * & ideo nō solum crimine, sed & suspicione vacare debent, vt de sua coniuge dicebat Cæsar. 2 * Et ideo, argumentum desumi potest, † vt quem impune licet occidere, liceat & honore priuare, quamuis quando iniuria non infertur in propria persona, sed ex facto in persona coniuncta, peior tractatio iudicatur, & maior iniuria infertur alicui,

13 14 15

I c. ex parte, vbi glos. & DD de sepultur. c. si nō licet, 23. q. 5. Nauar. cons. 2. tit. de iur. iur.

V c. tollerabilius, c. ita nè cap. proposita, 32. q. 5. B. Augustī. lib. 1. de liber. arbitr. c. 5. & lib. 1. de ciuita. Dei, c. 18.

X c. re vera, c. de pudicitia cum seq. 32. q. 5. gloss. Archidiac. & omnes in c. non est nostrum, 23. q. 5. sanct. Thom. 2. 2. q. 64. artic. 5. ad 3. Couarru. lib. 1. variar. c. 2. n. 9. ad fin. Plaça in epitom. delictorum, c. 23. n. 5. Gom. de Amesq. de potesta. in seipsi. lib. 1. c. 9. n. 4. & seq.

Y l. in seruorum, in fin. ff. de pœnis.

Z de bello gildonico, pag. 123.

A Couarru. lib. 1. variar. resolutio. c. 2. n. 8. Nauarr. in comment. de finib. humanorum actuum, nu. 51. tom. 1. fol. 236.

B l. liber homo, ff. ad leg. Aquil. sanct. Thom. 1. 2. q. 73. artic. 9. ad 2. & 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2. & q. 64. art. 5. ad 1. & 3. Caietanus 2. 2 q. 73. artic. 2. & q. 150 art. 2. & q. 154. art. 6. Victoria in relectio. de homicid. num. 23. Soto de iusti. & iur. lib. 4. q. 2. arti. 3. Gregor. de Valécia tom. 3 disputa. 5. q. 8. punct. 2. colu. 3. & latius q. 10. punct. 1 col. 3. Salon 2. 2. sub q. 61 tract. de dominio quęst. 3. articu. 2. conclusione 2. Aragon 2. 2. quæstio. 62. de domin. 3. conclusione de obiecto, fol. 145. & quæstione 64. artic. 5 ad 2. Gomez de Amesqua de potestate in seipsi. lib. 1. cap. 1. num. 9. & cap. 2. num. 17.

C Deuterono. cap. 32. & Sapient. c. 16. D 1. Reg. c. 2.

E Nauarr. in manual. cap. 18. numero 27. & 28. Petrus Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 4. par. 2. dubitatione 1. num. 113. & sequen. & par. 3. dubitatio. 1. num. 366. Couarruuias lib. 1. variar. cap. 2. num. 8. Soto lib. 4. de iusti quęst. 2. artic. 1. conclusione 4. & in relectione de tegendo secreto, membro 1. qnæst. 3. plures relati per Gom. à Mesqua de potestate in seipsi. lib. 2. cap. 12. numero 3. & Gregorius Syarus in claui regia, lib. 9. cap. 5. numero 11. cum sequen. contra refert Antonius Eringius in tracta. de fideiusior. cap. 19. num. 51. & 152.

1 * Cice. in orati. pro lege Manilia, & lib. 1. ad Quint. fratr. epist. 11. & in Lælio. c. Sacerdos, ad fin. q. 1. c. nec sūt audiēdi, 11. q. 1 3. c. nolo, 12. q. 1. Caieta. 2. 2. q. 73. art. 2. & in sūma verb. detractio. 2 * Plutar. in eius vita.

F l. codi-

alicui, ex ablatione honoris, quàm ex priuatione vitæ, vt colligunt Doctores sensisse I.C. *f* maiorem iniuriã marito inferri, si vxor adulteretur, quàm si filius occidatur; quod licet verũ sit, & indistincte procedat, vt dominus impune possit, vassallos seruitutis verbis, & factis iniuria afficere, *g* tamen respectu iniuriam patientis, maximũ est discrimen; nam aliquando patiens non peccabit coram Deo, nec punietur à iudice, quod permisserit se iniuria affici; aliquando verò peccabit, sed nõ punietur; aliquando vero peccabit, & in foro exteriori punietur, vt putà, si dominus vellet occidere vassallũ, vel bona auferre, poterit permittere se occidi, nõ se defendẽdo, sed per cutiẽti collũ submittendo, *h* sęuitiamq; domini patiẽter sustinẽdo: si verò mulier adulteriũ cum domino perpetrauerit, quia fecit, & voluit, licèt à pœna fori, & exteriori excusetur propter metũ, *i* qui nõ par in vtroq; *k* sexu requiritur, prout etiã in dolo, à nostris distinguntur; *l* quorum communis est sententia, quòd delictum metu iusto cõmissum, nõ puniatur, *m* cum, vt inquit Claudianus: *n*

Suprema pericula semper dant veniam culpæ:

Tamen eorũdem vera est conclusio, quod à peccato nõ
16 excusetur metus † cõditionalis, cùm potius debeat quis mori, quàm Deum, etiam venialiter offendere; *o* voluntas, & siquidem coacta, voluntas est, *p* licet secus dicendum esset (vt supra diximus) in vi præcissa, cùm tunc potius quis dicatur pati, quàm agere. Illud autem quod supra diximus, cum Abbate, quod mulier excusetur propter

F l. codicillis, §. matre, ff. de legat. 2 Bald. cons. 177 lib. 5. Bosius in prax. crim. tit. de coitu dãnato, n. 46. Cor duba de Lara in l. si quis à liberis, §. idem iudex, n. 65. ff. de liber. agnoscen.

G Boher. decis. 317. n. 6. Ioann. de Annania in c. 1. nu. 5. de maledic. Couarr. lib. 1. variar. c. 11. nu. 4. in fin. & n. 5. & confirmatur ex tex. in c. inter solicitudines, de purgat. canoni. Hæc non est nostrum, 23. q. 5. vbi Cenedo 1 p. collecta. 29. ad illum tex. Couarru. de sponsal. 2 p. c. 8. §. 12. n. 17. Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1 artic. 3. post sanct. Thom. de regi. Princip. c. 6. Gom. de Amesq; de potest. in se ipsũ, lib. 1. c. 17, n. 5. Caietan. & Aragon 2. 2. q. 64. arti. 7. & Aragõ art. 5. ad 3. & q. 26, art. 4. sub q. 3. Victor. in relectio. de homicid. n. 24. Mexia in pragma taxæ panis, concl. 3. n. 135. Simancas de catholic. institut. tit. 18. nu. 30. Nauarra de restitutio. lib. 2. c. 3. n. 39. & 62. Salon 2. 2. q. 64. artic. 7. controuersia 1. conclusio. 1. Bañes 2. 2. q. 33. art. 3. dub. 4. in responso ad confirmationem tertij argumenti.

I Abb. Panorm. consil 4. lib. 1. Iul. Clar. in prax. crimin. §. fur. q. 50. n. 17.

K gloss. & DD. in c. cum locum, verb. Metus, de sponsal. Boher. decis. 100. n. 2. Iaf. in l. interpositas, num 4. C. de transactio. Deci. in l. in omnibus, 39. num. 3 de regul. iur. Roman. singular. 229 & Marsil. singular. 407 & 578 Deci. in c. fin. de appellat. & in c. 1. colum. 2. & in c. causam matrimonij, colum. 1. de offic. delegat. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. c. 3. n. 17. glos. in pragma Sanctio, titu. de electio. § item nec credit. Rebuf. in prax. de resignat. met. extor. n. 11. p. 494. Caualli. milleloq. 786. Surd. decis. 194. n 24. Cephal. cons. 384. n. 55. Tiraqu. in l. 9. connubia, n. 120. & 121. Couarru. de sponsal. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9.

L Ruin. cons. 60. n. 25. volu. 3. Cephal. cons. 62. n. 36. Becci cons. 111. n. 14. Surd. decis. 216. n. 26.

M Deci. in l. vt vim, 2. notab. ff. de iust. & iur. Iul. Clar. §. homicidium, vers. Excusatur, & sequenti. & d. §. fin. q. 60. num. 17.

N pag. 117. in eutrop. lib. 2. O Decius & Cagnolus in l. velle, de regul. iur. Menochius de arbitrar. casu 354. Tiraquellus de pœn. temperan. cap. 34. cum duobus sequentibus. Couarru. de sponsal. 1. par. cap. 4. §. 1. num. 11. & 2. par. cap. 3. §. 4. numero 3. Iass. consilio 136. colum. fin. lib. Roicius decis. Lutuan. 3. n. 198. Burlat. cons. 16. n. 84. in 1. Viui. decis. 394. n. 10. & 14 facit text. in l. ertios, C. ad legem Iul. de vi publi. l. 2 iuncta glos. C. de sepulcha. violato.

P cap. merito, 15. quæst. 1. si mulier, §. si metu, ff. quod metus causa.

propter metum, intelligendum est à pœna ordinaria, in casu, quo loquuntur Doctores, *q* scilicet quando precibus, & blanditiis potentiorum, quæ iustum metum inducunt, delictum fuerit commissum; nam si iussu supremi domini commississet, posset cum Abbate *r* defendi, vt in totum à pœna liberetur. Sed cùm vassalli viui possint impune, & absque recursu, tot iniuriis in corpore, bonis, & honore à dominis affici, videamus, an ista mala tractatio, possit extendi ad eos deffunctos, cum constet, deffunctum † quoque iniuria affici, & offendi, *s* memo 17
riamque eius dãnari posse. Vnde si vassalli à domino exiliati decesserint, non poterunt absque venia domini, etiam ad sepeliendum, in castrũ afferri, *t* cum licet defuncti sepulchrum impediri † nõ debeat; *u* ideoque fauo
rabile sit, vt non possit per creditorem, etiam vi instru- 18
menti guarentigij, & priuilegiati impediri, *x* cum publice intersit, non minus mortuos sepeliri, quàm viuos cõseruare; *y* est enim genus maledictionis, carere ecclesiastica sepultura: *z* & ita ore Prophetæ *a maledicta fuit Iezabel vxor Achab, quod & sanguinem eius canes lingerent, & non fuit qui eam sepeliret.* Et ista est inter alias,

Q glos. singularis in l. vnica, C. si rect. prouinc. Rebuf. in concordat. rub. de collat. §. volumus, glos. 1. pag. 423. Luc. de Pena in l. litibus. colu. 3. C. de agricol. & censit. lib. 10. facit text. in c. cõuenior, post princip. 23. q. 8.

R d. consil. 4. Menoch. casu 354. n. 18. Bal. in l. eam, quam. C. de fideicom. Benedict. in c. Rainutius, verbo, Cuidam Petro tradiderunt, num. 68. & verb. Et vxorem, decis. 5. n. 132.

S l. 1. §. cadaueri, ff. de iniur. l. 1. ff. de ijs quib. vt indign. l. sed si quis, §. iudex, ff. de religios. & sumptib. funer. l. fin. C. ad leg. Iul. maiest. §. per contrariũ. Insti. de hæredit. quæ ab intesta. gloss. in l. fideicommissum, vbi Ias. & alij, C. de fideicommis. & in l. sororé C. de ijs quib. vt indign. l. ossa, ff. de religios. Couar. lib. 2. variar. c. 1. colu. antepenult. Moli. de Hispan. primog. lib. 1. c. 9. nume. 48. Cagnolus in l. pupillum, §. in hærede, de regul. iur. Deci. ad rubri. de secund. nupti. nume. 7. Ias. in l. 2. num. 2. C. de indict. viduit. tollend. Rolandus consilio 95. nu. 21. lib. 1.

T l. 2. ff. de cadauer. punit. cap. omnis, de pœn. & remissio. cap. is cui, de sentent. excommunicationis, in 6. cap. ex parte, el 2. de sepultur, in Clementi. 1. eod. tit. cum concordant. per Deci. in l. fin. n. 10. de iurisdict. omni. iudic. Cagnol. in l. neratius, ad fin. de regul. iur. Couar. d. c. 1. n. 11. & Marsil. in l. fin. de quæstion. Nellus de bannit. 2. p. tertij tempor q. 2.

V l. fin. C. de sepul. viola. l. sunt personæ, l. si quis sepulchrum, de religios. l. ne corpora, eodem titu. Felinus in cap. sicut Iudæi, colum. 1. de Iude. Hippolyt. de Marsil. singular. 199. Xuarez in l. post rem, versic. Quinta extensio, de re iudic. Couarruuias vbi supra num. 10. & Hippolit. in d. l. fin. num. 54. Camillus Borrel. ad Bellug. §. iam super, ad fin. rubr. 11. Garcia de expens. cap. 8. n. 19. Menoch. de recuper. remed. 1. nume. 445. Guiliel. Benedict. in cap. Rainutius, verbo, Mortuo itaque testatore, numero 50. 56. & sequenti 287.

X l. cum te, C. de sepulchro viola. Gail in tract. de arrest. cap. 11. num. 28. & 29. Abb. in cap. ex parte, n. 3. de sepult. Marta de iurisdictione, 2. p. cap. 47. nu. 3. & 4 p. casu 155. numero 2. & sequenti. Boherius decisio. 287. num. 2. & sequen. Ripa in tracta. de pest. cap. de remed. præseruati. remedio 111. Couarruuias in dicto c. 1. nume. 10. Petrus Pecchi. in tracta. de iur. sisten. cap. 5. nume. 23. Brunol. à Sole in quæstion. legalibus, quęstio. 29 num. 4. & sequen. per tot. Medic. de sepultur. quęstio. 13. num. 3. & quæstio. 14. num. 9. 1. par. cum aliis relatis à nostro Petro Cenedo 2. p. collecta. 40. num. 3. Didac. Perez lib. 1. Ordinat. titu. 1. l. 7. glos. Y que al finado. & glos. No le entierren.

Y cap. quæsitum, 13. q. 2. Bal. in l. fin. num. 7. C. de negot. gest. Benedict in c. Rainutius, verb. Mortuo itaque testatore, num. 56. Surdus decis. 255. num. 9. & 26. Ripa de remed. præseruati, contra pest. à num. 98. cum sequen.

Z Hierem. c. 22. l. quod si nulla, ff. de religios. & sumpt. funer. Rolan. cons. 20. n 27. cum seq. vol. 3. Paulus Fuscus de visitatione, lib. 1. c. 25. n. 4. Selua de benefic. 1. p. q. 5. n. 102. B. August. de ciuita Dei, c. 12. & 13. & lib. de cura pro mortuis, c. 1. cum duob. seqq. & serm 34. de verb. Apo. eleganter Ioan. Lorin. in commẽta. in Acta Apost. c. 5. vers. 6. A 4. Reg. cap. 9.

B c. sicut

alias, grauissima excõmunicatorum pœna, *b* vt in loco sacro non sepeliantur, & est inter pręcipuos eclesiastici interdicti formidandos effectus, *c* quod in loco sacro fideles sepeliri nequeant; & ideo nisi ob grauissimas causas, *d* sepultura non interdicitur. Hoc ecclesiasticum
19 interdictum, † quod cum magna tarditate semper est fulminandum, nos patienter anno 1611. per decem menses in hac Cæsaraugustana ciuitate sustinuimus, non solum simplex, *e* sed cum cessatione à diuinis, quo fuit fides istius ciuitatis, eiusque incolarum, & ciuium, quasi examinata, cum ad audienda sacra, cum maxima deuotione, extra ciuitatem turmatim adirent, & non solum fide, *f* sed nec charitate christiana fuerint refrigerati. Deus parcat illis, qui tãto damno causam dederunt; ego enim eam referre nollo, & silentio consulto prætereo, consilium Lipsij sequendo, qui tuta (hoc est vetera) scribenda suassit, non noua; quæ quanto veriora, tãto amariora, autoribus existunt. Nec mirum quod ex ar
20 duis causis illud imponatur; nam durasse † legimus tẽpore Gregorij Septimi, in regno Poloniæ per septem annos, & in regno Sciciliæ à Gregorio II. per 70. & Honorius Tertius in regno Portugalię; & Iulius Secundus, & Paulus Quintus in Repub. Venetorum anno 1606. interdictum imposuit. *g* Hinc laudatur à I.C. Modesti-
21 no, *h* is qui testatoris † iubentis reliquias, in mare nõ proiecit, sed in memoriam humanæ conditionis sepeliuit: negat tamen lex regia, *i* mulierem, quæ pregnans mortua sit, humari antequam partus ei excidatur. Iudex ta-
22 men † in pœnam delicti, potest aduersus reos statuere, ne sepeliantur, sed quod perpetuo sint in patibulo suspẽsi, *K* in quibus Ecclesiastiæ sepulturæ tradẽdis, Principis secularis licentia requiritur; *l* ergo multo magis poterit facere dominus, si ratione suæ absolutæ potestatis, vellit defuncti sepulturam impedire.

His

B c. sicut, de hæreti. c. fin. de sepulturt. c. sane quod super, 24 q. 2. Gig de pension. q. 36 n. 9. sanct. Antoni. de excõmunicat. c. 76. n. 26. Selua de benefi. 3. p. q. 4. n. 4. Ioann. Dilect. de arte testandi, caute. 7, n. 8 Ioann. Andr. de interdict. ciuitat. n. 45, Petr. Grego. in sintagm. iur. 1. p. lib. 2. c. 13. n. 10. Paul. Borgasius de irregularitate, 6. p. §. de absolutione mortuorum, n. 3. & de sentent. interdict. n. 39. Ioan. Baptis. Valençuela in defensione monitor. aduersus Duc. & Rempub. Venet. 5. p. n. 58

C c. vt priuilegia, de priuileg sanct. Antoni. de interdict. c. 4. nu. 26. & seq. & de excõmunicat, c. 33. n. 3. Ioan. Andr. vbi supra n. 148 & Valençu. n. 60.

D Medic. in tract. de sepultur. 1. p q. 11. per tot.

E de quibus elegãter Grego. Sayr. in thesau. casuũ conscientiæ, siue de cẽsuris, lib. 5. c. 17. à n. 5, cum seq. pag. 459. & 460. glos. Cęsar. in c. si Canonici, de offic. ordinar. in 6,

F c. alma mater, in prin de sentẽtia excõmunica. in 6.

G Marta de iurisdic. 3. p. c. 24. num. 5. & seq.

H in l. quidam in suo, de condit. institutio plura Petrus Gregor. in prælud. optim. iur. consul. lib. 2. c. 44

I l. 2. ff de mortuo inferẽrendo.

k gloss. in l. 2. ff. arbor. furt. cessar. Purpuratus in l. 1 numero 593, ff. de officio eius. Villadiego de hæretic. quæstione 22. nume. 4. Couarruuias in dicto cap. 1. nume. 11. Medicis in tracta. mors omnia soluit, p. 2. nume. 86. conclusio 32. vers. Fallit in atrotioribus. Anton. Gomez de delict. tom, 3. variar. c. 14. nu 8. & 9. Cabalcan. de brach. Reg. 4, par. n. 377. Solorza. de crimin. parricid. lib. 1. c. 22. & facit text. in c. mulier, 15. q. 1. c. accusatus, §. penulti. de hæretic, in 6.

L l. 1. & fina, n. de cadauer. punit. Borrell, de Reg. cathol. pręstant. c. 71. n. 362. & 364. cum sequen. Couarru. in d. c. 1. n. 11. Cenedo 1. p. collecta. 4

His tamen non obstantibus, respectu dominorũ non vtentium iurisdictione, sed tantum absoluta & dominica potestate, contrarium verius est; quia licèt † mortuus 23
pati possit iniuriam, hoc tamen ficte, *m* nam vere solum afficiũtur iniuria viui, consanguineis, seu proximis insepultis relictis. Vnde nostra obseruãtia, quę permittit dominis, vassallos suos benè, vel malè tractare, applicari nequit ad vassallos iam mortuos, cum iam per mortẽ desierint esse vassalli † seruitutis, *n* cum morte soluatur ser- 24
uitus vassallorum: eademq; ratione, nõ poterit dominus bona vassalli mortui diripere, *o* si per mortẽ vassalli sint vacantia, vel trãslata in nõ vassallum. *p* quod si in vassallum seruitutis trãslata fuerint, capi poterũt, non tanquã bona vassalli mortui, cuius iam esse desierũt, sed tãquam bona viuentis, in quẽ fuerunt translata; & ideo si dominus in mortuos sęuierit, non potest dici, vassallos benè, vel malè tractasse, sed punietur † ijs pœnis, quibus & fo- 25
ro, & lege Iulia puniũtur, inferẽtes iniuriã cadaueri: *q* iudex enim regulariter subditos punit, non cadauera; quia morte soluitur † potestas, *r* & iudiciũ cõtra defunctum, esset ipso iure nullum, *s* ex defectu iurisdictionis: 26
licet aliquãdo propter memoriã facti atrociſſimi, in cadauera animaduerti soleat: *t* sicut & eadem causa animal irrationale punitur, *u* quod idẽ liceret domino vtẽti iurisdictione, nõ autem vtẽti sola dominica potestate; maxime, cum legibus nostri regni, fictio non admittatur, *x* & iniuria, quæ infertur cadaueri (vt supra diximus) fictè dicatur tali homini irrogari, cum homo mortuus nõ sit homo, *y* solumque in detestationẽ enormiũ criminum, in exemplumq; & terrorem viuorũ, vt â delictis metu pœnę arceantur, qui virtutis amore non ducuntur: *z* hoc fuit aliquando iure permissum.

M l.1.§.quoties, ff. de iniur. l qui sepulchra, verb. Vt ita dixerim, C. de sepul. viola. l. quod si nulla, 28. in fin. ff. de religios. & sumpti. funer. Bal. in d. l. sororẽ, C. de his quibus vt indignis. & in d. l. ex hoc iure, colu. 3. Felin. in d. c. quæ in Ecclesiarum. nu. 14. Nellus de bannit. 2. p. 3 partis, q. 3.

N Baeça de inope debito c 1. n. 23.

O Salicet. in d. l. qui sepulchra. Angel. de malefi. verb. Et vestem cœlestẽ, vbi additio Hippol de bãniti. verb. Incõtinenti, nume. 15. & in l. fin. nu. 41. de quæstion.

P argum. tex. in l. 1. §. veteres. vbi Ias. nu. 14. ff. de adquir. possess. in l. si is qui ex bonis, n. 7. ff. de vulgar. Alex. in l. sed si plures, §. in arrogato, eo tit. Deci. cõs. 413. col. 2 & in l. quoties. & in l. hęreditas, vbi Cagn. de reg. iur. Anton. Gom. in l. 22. Tau. n. 13. & in l fin. n. 59. Peralt. in l. vnum ex familia, nu. 27. de legat. 2. Anton. Gabr. commun. cõclusio. titu. de iur. dot. cõclus. 1. à n. 61. Purpura, in l. fin. n. 198. C. de pact. Afflict. decis. 168. gloss. in l. hæres per seruũ, ff. de adquir. hæredit. l. qui testamẽtum, de ijs quib. vt indig.

Q l. qui cætu. ff. ad leg. Iuli. de vi publica, l. 1. §. quoties, 8. de iniuriis, l. sepulchri violati, 8. ff. de sepulchro violato, for. 2. in fin. tit. de duello.

R Rebuf. de sentent. prouision. art. fin. gloss. vnic. n. 3. Medic. in tract. mors omnia soluit, p. 2. n. 5. 76. 86. & 160. Menochi. consil. 99. n. 150. Farinac. q. 10. n. 36. Mastril. 1 p. decis. 57. n. 12. S Surd. cons. 99. n. 14. Barzi. decis. 140. n. 1. Capic. decis. 1. n. 14. Burgius de modo proced ex abrup. q. 28. n. 13. & 14. T Petr. Herod. rer. iudic. lib 7. tit. 5. c. 1. & lib. 9. titu. 15. c. 2. & 3. Anton. Gom. 3. tom. variar. c. 1. n. 78. Iul. Clar. in prax. crimi. § fin. q. 51. n. 15.

V C. mulier, 15. q. 1. Hojeda de incompati, beneficior. 1. p. c. 23. n. 105. Cene, in suis collect. 1 p. collec. 32

X obseruan. 1. de equo vulner. l. 3. §. hæc verba. de negot. gest. c. in nostra, de iniur. Y c. Moyses, 32. q. 2. c. in quadam, de celebrat. Missar. Clement. vni. de summa Trinit. Medic. de regul. iur. regu. 6. n. 46. versic. Homo mortuus, & n. 69. verb. Mortuus homo, & n. 120. verb. Vulnerans.

Z Tiber. Decia tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 39. n. 35.

§. Trige-

§. Trigesimus sextus.

Ad hoc vt Baro possit exercere absolutam potestatem impune, quæ requirantur, & an vassalli se possint redimere, si in durioris conditionis Dominum alienentur, vel possint vassalli contra Baronem, aliqua defensionis specie vti.

SVMMARIVM.

Personæ conditio in vno quoquè actu primo inuestiganda est: secundo territorium in quo fit.1.

D. Rex & Prælati Ecclesiastici, viduæ, & vsufructuarij an vtantur absoluta potestate in Regno.2.

D. Rex & Prælatus acquirens castrum, an censeatur illud Regno, vel Ecclesiæ acquirere.3.

Rex multipliciter potest considerari, quoad diuersos effectus.4.

Rex Aragonum in locis Ecclesiæ multa iura habet, paucissima vero in locis Baronum. 5.

Bona patrimonialia Prælati, vel ex industria ab eo quæsita non gaudent priuilegijs Ecclesiæ.6.

Mutatione personæ mutatur status rei.7.

Vassalli, an possint inuiti alienari, & quid operentur incorporationes quæ fiunt à Rege, & promissio de non alienando.8.

Vassalli alienati in duriorem dominum, an possint se ipsos redimere 9.

D. Rex si priuati Baronis castra, seu loca acquisierit, an possit in eis exercere Dominicam potestatem.10.

Duo alia requisita ad exercendam dominicam potestatem.11.

Rex Aragonum, an possit se intromittere in factis Boronum erga suos vassallos seruitutis.12. & 22.

Immunitate Ecclesiastica an gaudeant vassalli contra dominicam potestatem 13.

Homicidio obseruantia Regni permisso, an censeatur permissum homicidium qualificatum.14.

Defensione naturali an possint vassalli se ipsos tueri, aduersus Dominum de facto offendentem.15. & 19.

Tyrannum occidere an liceat.16. & 18.

Iniuriæ non sunt iniurijs rependēdæ.17.

Vassalli de foro Regni, non solum puniūtur, vt rebelles ex commissione, sed etiam ex omissione.20.

Defensio ciuilis multis casibus sublata reperitur, non tamen naturalis, 21.

Lex potuit Magistratuum iurisdictionem moderare.23. & 27.

Obseruantiæ verba remota omni appellatione intelliguntur. & ad quid appellatio introducta, & an possit à lege auferri, & in quo differat ab extraiudiciali prouocatione.24.

Barones exercentes iurisdictionem in suis locis, æquiparantur Præfecto Prætorio. 25.

D. Rex an possit iudicem constituere, & facere iudicare in locis quæ suâ propria non sint, si in illis habeat iurisdictionem habitu.26.

Barones, an teneantur in foro conscientiæ ad restitutionem bonorum in vim absolutæ occupatorum, & an executores testamentarij, cogantur restituere bona occupata vassallis.28.

Dein

Deus, 1. Regum cap. 8. quid voluerit per Prophetam significare. 29.
Barones pro eorum dominica, & absoluta potestate, & vassalli pro exemptione ab illa, an possint vti interdictis possessorijs. 30.
Occidens incartatum, seu bannitum, quando sit tutus in foro conscientiæ. 31.

§ Trigesimus sextus.

A Hieronymus Butigella in repetitione legis 1. §. si quis ita, numer. 49. ff. de verbor. obligat.
B l. si quęramus, 4. vbi Bart. & Doctor. ff. de testamen. l. quidam referunt 24. ff. de iur. codicil. l. si quis nec quæstio. 12. vbi Marsil. nu. 4. de quæstio. l. licet, 24. C. de procur. l. liber. 8 C. de petit. hæreditat. l. non ignorat, 9. C. de his qui accus. poss. cap. in primis 2. quæst. 1. l. cum ij 8. §. sed & personarum, ff. de transactio.
C Banci. de nullit. ex defect. mandat. Asini. in prax. §. 27. cap. 1. Roland. á Valle cons. 46. num. 1. lib. 2. Aymo. cons. 104. nu. 1. & 2. cum multis alijs relatis per Rudolph. Schrader. tracta. feudal. tom. 2. p. 10. in preambulis, à nu. 3 cum sequen.
D Cap. si gratiose de rescrip. in 6. l. proponebatur ff. de iudic.
E Deci. in cap. sane 3. notab. de offic. delegat. glos. verb. Prælatus, in cap. à collatione, vbi Dominic. de sanct. Geminia. de appellat. in 6. Purpur in l. 1. num. 182. 191. ff. de offic. eius, Gail de arrestis, c. 6. num. 14. & 15.
F l. miles, §. pro parte de legat. 2. Bald. in l. filium quem habentę, col 3. oppositione 4. C. famil. herciscun. Tiraqu. de retract. §. 1. glo. 18. nu. 23. Rip. in l. fin. nu. 122. C. de reuoca. donat. Menoch. cons. 10. n. 13. Surd. cons. 217 n. 16.

DVO necessaria requisita consideranda sunt, circa exercitium huius absolutę, & dominicę potestatis. Persona quæ cum sit principale † fundamentum, radix, 1
& causa efficiēs cuiuslibet actus, *a* in vnaquaq; quæstione, de illa primo inuestigandum est, *b* an sit habilis, & legitima ad illum actum: *c* secundo agendum erit de loco, seu territorio, in quo talis actus fit, circa primum aduertendum est, quod si agamus de persona agente in ea debent istę qualitates adesse, & quod sit dominus, & quod sit secularis dominus inferior, alicuius castri, vel loci, ex prima qualitate † infertur, quod viduę, & vsufructuarij, nec non qui iure crediti loca possident, non possunt hac absoluta potestate vti (de quo iam supra diximus.) Ex secunda vero infertur, non posse Prælatos Ecclesiasticos, nec supremum totius Regni dominum vniuersalem, eam in suos vassallos exercere. Sed dubiū est, quid dicendum erit, † si aliquod castrum adquisitum fuerit Regi, vel alicui Prælato, non tanquam Regi, nec tanquam Prælato, sed tanquam successori alicuius Baronis, vt puta quia illud emerunt pro se, & suis hæredibus, ex quo satis apparet, noluisse illud adquirere Regno, nec Regiæ dignitati, quæ non moritur, *d* nec habet hæredem, nec etiam Ecclesiæ, quia non ad eius vtilitatem, sed ad propriam, & suorum illud acquisiuit. Vnde videtur, quod habeant in eo dominicam illam potestatem, quam cęteri Regni Barones habent in suis locis, & castris, quia personę cuiuslibet Episcopi, seu Regis, possunt respectu diuersarum qualitatum eis inhęrentiū multipliciter considerari, † ac diuersis respectibus, diuerso iure censeri: *e* sicut etiam res. *f* Nam primo consideratur Rex, vt Rex, considerata in eius persona Regia 4

digni-

dignitate in abstracto, & cõsideratur vt priuatus, considerando in concreto, ita pariter potest considerari vt Rex, vel vt Baro, gatquè ita respectu duarum qualitatum, & iurium diuersorum, quæ in eius persona residēt, vice duorum fungitur, [h] ac si illę in duorum personis consisterent. Nec enim nouum est, vnum, & idem duplicis iuris esse peculium, [i] sicut de eo, qui alium castrē sium rerum, alium paganicarum hęredem scripsisset, ve luti duorum hominum, duas hęreditates induxit I.C. k ac si plures vnius heredes, variam quoq; statuent vnius hominis patrimonia: [l] quemadmodum arrogatore prę mortuo, arrogati impuberis bina hereditas legibus effingitur. [m] Quod si à prophanis ad sacra liceat arguere, vidimus in nostro Regno, Ecclesias Iaccen. & Olcen. ita copulatas, & vnitas, vt quamuis vtraquè maneret Pontificalis, vno tamen Episcopo regerentur, [n] vsquè ad obitum D. Petri Augustini Cæsarauguſtani, qui filius fuit Antonij Augustini Regis Vicecancellarij, à quo (vt inquit Claudianus.) *

Fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcumquè requires
Hac de stirpe virum, certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur aui, semperq; renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur,
Continuum simili seruantia lege tenorem.

Ex quib⁹ per DD. ad diuersas quęstiones infertur: vt ad illā de Episcopo scholari, an illi debeat pręferri Rector [o], & quod à Præside Decurione, appellari possit ad eum, vt præsidem, [p] & multa alia dubia ex consideratione diuersarum qualitatum in eadem persona concurrentium dissol-

G Tex. in l. maior, C. de dignita l. Principes, C. de Princip. agēti. in reb. list. Bart. in l. si quando de appellat. & in l. si conuenerit, §. si nuda de pignorat. actio.

H l. si pater, §. 1. de adoptio. l. tutorem, vbi Bart. ff. de ijs quib. vt indign. Iaſ. in l. singularia, nu. 8. & Deci. nu. 5. ff. si cert. petat. Doctor. in d. cap. à collatione, Surd. cons. 183. nu. 42 & decis. 155. nu. 3 & 310 nu. 12. l. 1. vbi Bald. de of. Consul. Socin. in l. cum filio, num. 28. post med. vbi Cravet. nu 396. de legat. 1 l. non est nodum, ff. de action. emp. l. sicuti, §. fin. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomine, l. si mihi, & Titio, vbi Bart. & communiter Doctor. ff. de legat. 1 B. Ilug. in specu. rubr. 45. §. quamuis, nu. 2. & 3 vbi Camil. verb. quod officium duorum quis gerat.

* In panegyri in Probum pag. 164.

I l. Hinc quæritur, 19. §. 1. ff. de pecul. l. sacrosanctę, C. de Episc. & Cler.

K l. si certarum rerum, 17 §. 1. ff de testam. milit.

L l. si miles, ff de militte stam. l. Papinianus, §. sed neq; impuberis, de inoffi. testam. l. patris, & filij, ff. de vulg. l. procuratoris, §. sed si duas, ff. de tributor. actio. Corne. cons. 85. lit. 4

M l. si arrogator, ff. de adoptio.

N Quemadmodum Cumana & Musicana, c. temporis 16. q. 1. Renat. Chopin. de moribus Parisiorum, lib. 1. tit. 2 num. 27. pag 68. & 69.

O Glos. Prælatus, vbi Perusin. n. 4. post Geminia. in d. c. à collatione, Felin. & alij in prohem Decret col. 1. & in rub de maiorit. & obedien. & in cap. 3 de probat. Deci. in c. cum venerabilis, col. 1. de exceptio. Federi. Scot. in comment. ad rub. ff. de offic. eius, nu. 56. Ioseph. Gonzal. variar. quæstion. cap. 14. num. 7. cum duob. sequen.

P In l. 2. §. solet. ff. quand. appell. sit, vt inducit Abb. in cap. postulastis, num. 11. de concess. preben. l tutor, §. quæ tutoribus, ff. de excusat. tutor. c. requisisti. de testam. l sed si plures, § in arrogato de vulgar. Tiraq; in l. si vnquam, verb. donationes, nu. 74. de reuoc. donat & de priuileg. pię caus. in præfat. vers. quod adeo Peral. in l. si quis Titio, nu. 10. delegat 2. Iaſſ. in l. & si prætor, ff. de offic. eius, & in l si tibi, § pactus, ff. de pact. Anchar. cons. 27. nu. 3. Aymo. cons. 161. 180. Euerard. in loco à tanquam, n. 8. & per tot. Surd. d. cons. 183 num 42. 43. & cons. 300. num. 13. & 14. glos. in cap. 1. vers. contractum de restit. in integr. l. Aurelius § testamento de liberat. legat.

Q Glos.

dissoluuntur: Vt puta si Rex Aragonum, ex causa, & ratione alicuius castri, vel Comitatus, esset alterius Principis vassallus, & is tanquam Rex Aragonum (qui nulli subest vt supra diximus) contra talem Principem à quo feudum haberet, fœdus cum Rege Galliæ, vel Angliæ iniret, non posset ex ea causa, feudo priuari, quia quod facit vt Rex, non debet ei nocere vt Comiti, quemadmodum consideratur, vt Rex, q & vt homo, vt Princeps quando regalia exercet, & vt priuatus quando cum subdito contrahit. r Ex quo dicendum videbatur, quod si Rex habeat in Regno castra, non vt Rex, sed vt priuatus, posset in eis vti dominica potestate, s sicut quilibet alius dominus priuatus potest, si talia castra Regno incorporata, & vnita non sint; nam si essent vnita, deberent secundū leges generales Regni gubernari. t Quod idem dicendum videbatur, de Episcopo, seu Prælato, aut Clerico, qui ex propria industria, seu patrimonio acquireret Comitatum, seu castrum cum vassallis, cum illud non haberet ratione Ecclesiæ, vel dignitatis, u atq; ita vassalli non possent dici Ecclesiæ, vel Religionis, sed Ioannis, vel Petri, in quibus prope nihil reseruatum † Regi reperitur. x Nā si essent Ecclesiæ, multa iura in illis domino Regi cōpeterent, ad Regem q; appellatur, y quē superiorem in iurisdictione dictorum locorum recognoscunt. z Qua ratione homagium præstant, Prælati Ecclesiastici, iurisdictionem temporalem in suis locis habētes, & officialibus resistētes, Procurator fiscalis domini Regis accusat; voxquè & nomen Regis in illis auditur: in decisionequè causarum criminalium, Regij Consiliarij consuluntur; a ac deniquè tanquam supremo, & vniuersali domino, ius cœnarum, b maraueti-

num

Q Glos. & tex. in cap. si Ecclesia, 23. q. 4.

R Innocen. in cap. nouit verb. Theodosius de iudic. Bald. in l. qui se patris col. 9. C. vnde liber. Decian. cons. 97. numer. 22. lib. 2.

S Notar. per Bart. in l. 1. §. nuntiatio, num. 15. ff. de nou. oper. nuntia. Gabri. cons. 195. num. 9. volu. 2. Socin. cons. 54. num. 11. volu. 2 Surd. cons. 19. nu. 33. Mart. de iurisdict. 4. p. cas. 198. nu. 3. & 4.

T Bart. & alij in d. l si cō uenerit, § si nuda, ff. de pignor. action. Rebuf. cons. 163. pag. 288. ver. adhęc, & facit tex. in cap quia circa de priuileg.

V Cap fin. vbi not. Ioan. Andre. per illum tex. ne Cleric. vel Mona. in 6. late post Abbat. not. Felin. in c. inter dilectos, nu. 3. de fid. instrum. Costald. de Imperator. q. 42. Mart. de iurisdict. 4 p. cas. 97. glos. in cap. eos. verb. seculares 20. q 3.

X Angel. in l. 1. §. qui mā datā, ff. de offic. eius, Bald. in l. 1, q. 43. de rer. diuis. Bosi. in prax. titu. de foro compet. nu. 45. & tit. de princip. num. 281. Roland. cons. 4. num. 40. vol. 3. Couar. in pract. cap. 4. num. 6. Mart. de iurisdict. 4. par. cas. 195. num. 10. & 52.

Y Didacus Perez lib. 1. ordina. tit. 4. l. 5. glos. don de tiene iurisdicion. Cerdan de Tallada in veriloquio. cap. 12. §. 5. p. 177. Cancer 3. par. variar. cap. 13. num. 345. & 346. Cabedo decis. 40. num. 13 p. 2. Bernard. Greueus practica. conclus. conclu. 30. nu. 2. & 3. Surdus cons. 265. per tot. Cacheran. cons. 3 num 15. & decisione 30. numer. 6. Marcus Anton. Peregrin. cons. 1. obserua. in causis, tit. de foro competen. Molin. in report. verb. Rex, vers. Dominus Rex cognoscit, fol. 292. colum. 4.

Z Mascard. de probatio. conclus. 946. num. 13.

A Cap. verum, secundū communem intellectum, de for. compet. Francis. Marc. 1. par. decis. 454. num. 10. cum sequen.

B For. vnico, tit. de cœnis D. Regis, foro vnico, tit. de las cenas de presencia.

C Foro

num, c ius coronationis, d (quod à Romanis *Aurum coronarium* appellabatur, e eratq; genus tributi, quod sub prætextu renouandæ, aut de nouo conficiendę coronæ, externis populis indicebant) & pro filiabus maritandis f subsidium soluitur, quæ omnia cessarent, si Ioannis, vel Petri esse dicerentur, & iudicarentur, ac si dominus
6 esset laicus, & secularis, cum bona patrimonialia † Prælati, seu ex industria per eum quæsita, non gaudeant priuilegiis, g quibus gaudent bona Ecclesiæ, sed de eis testantur, & disponunt pro libito, quod facere nequeunt h de bonis Ecclesiæ, imo quoad ea reputabitur laicus i, ideoquè ius patronatus, ratione patrimonij ipsi Clerico competens, non dicitur Ecclesiasticum. k Ex quibus infertur, quod cum vassallis recedentibus à loco, possit per obseruantiam Regni, l dominus auferre bona, quod non permittitur domino Ecclesiastico, si vassalli Episcopi qui esset Comes, aut Baro ex patrimonio, recederent, posset Episcopus eorũ bona occupare; quod
7 enim dicitur, *Quod si vaßalli Baronis efficiantur † Ecclesiæ ceßet in eis in futurũ mala tractatio, libertatemq; vaßallorum Ecclesiæ sortiantur*: intelligendum est, si transeant in Ecclesiam, vel Episcopum, vt sint Ecclesiæ, & Episcopalis dignitatis, quod idem dicendum est si transeant in Regem, tanquam in Regem, ita vt Regno, & dignitati regali vniantur, non vero si transeant in Episcopum, tanquam in proprium ipsius patrimonium, vel in Regem, non habita consideratione ad Regiam dignitatem; sicut ê contrario, si locus Regis, Ecclesiæ, seu Religionis, trãseat in priuatum dominum secularem, ita mutatur vas-

sallo-

C Foro vnico, tit. de secunda confirmatione monetę iuncto. for. vnic. tit. quod D Rex, fol. 129.

D Foro vnico de iure coronationis.

E l. Iudeorum, C. de Iudeis, Vvelephangus Lazius in commenta. Reip. Rom. lib. 2. cap. 13. vers. aurũ coronarium, p. 235. Belluga in speculo rubr. 46. §. sunt & aliã munera in princ. & ibi Camillus Borrellus, verb. aurum coronarium.

F Molin. verb. dos, vers. dotes filiarum D. Regis, fol. 114. & for. vnico, tit. de dotibus filiarum D. Regis, Molin. verb. Rex, versic. D. Rex non potest exigere cęnas.

G Glos. 1. in cap. possessiones, 16. q. 4. Abb. & alij in c. Ecclesia S. Mariæ de constitutio. Mart. de iurisdictione, 2. p. cap. 6. nu. 25. & cap. 30. num. 17. & seq. & 4. p. certu. 1. cas. 11. num. 25. & 33. & casu 49 & 151. num. 6. & cas. 152. nu. 2. & 3. Gutierrez practic. lib. 1. q. 4.

H Abb. in cap. 1. vbi Couarr. num. 3. & 11. de testamen. Andr. Siculus in cap. quia nos, nu. 7. eod. tit. C. sicut manifeste, 1. q. 1. c. fixum 12. q. 5. Iulius Clarus recepta sententiarum, §. testamẽtum, q. 27. vers. circa bona, Molin. de Hisp. primogen. lib. 2. c. 10. a num. 26. vsq; ad 59. Nauar. in repetitione, cap. fi. 16. q. 1. in 1. q. principali, num. 7. & seq. Marta de iurisdictione, 4. par. casu 24. num. 3. & seq

I Decius in cap Episcopus, num. 10. de præben. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 7. & seq. de constitutio. Abb. & Anto. de Butrio in cap. si diligenti, de præscriptio. late Anto. de Petra de Potesta. Principis, cap. 4, speciali. 24. nu. 42. cum seq. Castald. de Imperatore, q. 101. a nu. 5. Bart. in l ratio. §. fin. ff. de mune. & hono. & in l. placet, vbi Bald 4. notab. illum limitat, & declarat quem sequuntur Ias. & alij, C. de sacrosanct. Eccles. Alexan. in l. incola. ff. ad municipa. & Bart. in l, fin. C. de exacto. tributo. lib. 10. & in l. 1. C. de malefic. Socin. cons. 12. nu. 1. & 7. vol. 4. Bald. cons. 280. vol. 2. Maudellus Albensis cons. 8. nu. 2. Nicola. Festasius de colectis 4. p. c. 2. a nu. 1. Surdus decis. 20. nu. 4. & seq. 10. Gutierrez Canonicarum quæstio. c. 34. nu. 11. & 12. & pract lib. 3. q. 27. nu. 7. & 8. Couarr. lib. 1. variar. cap. 4. num. 3. vers. non tamen competit, & num. 4. Marta de iurisdictione, 4. p. casu 49. num. 5.

K Abb. in cap. cum dilectus. num. 4. vbi etiam Ioan. de Imola, & alij de iure patronatus, & in cap. cum vos de officio ordinarij, Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 11. de constitutio. Natta cons. 33. num 5. & cons. 556. & 611. Marcabruno. cons. 40.

L Obserua. 2. de iudeis, & obserua. Item in Aragonia Sarraceni, tit. de generalib. priuileg.

sallorum conditio, vt Baro possit in eis, ac super illorũ ce ruices, iugum dominicę potestatis exercere. Quia quando res priuilegiata ratione personæ vẽditoris, peruenit in non priuilegiatum, non gaudet priori priuilegio,[m] quia mutatione personæ, mutatur status rei;[n] nec enim absonum est, variato illius prouinciolę Imperio, ciuilia ipsius instituta variari,[o] tamen inuitis vassallis † non poterunt alienari,[p] si ex tali alienatione, eorum cõditio deterior fiat; vel si Princeps, aut dominus, etiam verbis vniuersalibus promiserit, vassallos non alienare ex vlla causa, tunc enim non poterunt alienari:[q] cum prohibitioni iuris communis, accesserit prohibitio hominis, quæ vt aliquid operetur, intelligenda est procedere, etiam in casibus alias permissis,[r] & hunc effectũ sortiuntur incorporationes, quæ quotidie à Rege fiunt. Primum casum intelligit Ferdinandus Vasquius,[s] de vassallis naturalibus, quales sunt illi, qui sponte se Regi ab initio subiecerunt, vt eos regeret; non vero de illis, qui vel bello capti sunt, vel pecunia empti, sed poterũt pro eodem pretio † se ipsos redimere,[t] vt sub Regia potesta-

M Bart. Paul. & Iaff. in l. locatio, alias licitatio. 9. §. mercatores, ff. de publica, & vectiga, l. fiscus, 6. ff. de iure fisci, Iasso. in authen. quas actiones, num. 37. & 41. C. de sacrosan. Eccles. Iacob. Cancer. lib. 1. variar. cap. 13. nu. 7. cũ seq. l. ex pluribus, 43. de administratione tutorum, Abb. in cap. ex parte, el 1. num. 5. de decimis, Deci. in l. in omnibus causis, numer. 2. de reg iuris, & cõsil 48. post princip. Siluã. cons. 9. a nu. 4. Decian. cõsil. 51. a nu. 4. lib. 3. Ruin. cons. 144. num. 19. lib. 5. Iaf. cons. 20. num. 2. vol. 1. Rolan. cons. 61. nu. 5. lib. 4. Cabalcan. decis. 44. nu. 97. Alexan. in l. quia tale, num. 3. vbi Barbosa num. 42. ff. solut. matrim. Cota inmemorabilibus, verb. priuilegiũ, pag. 705. vers. hinc etiam singulariter, Tiraq. lib. 1. retractus, §. 1. glos. 13. nu. 12.

N l. vnica. C. de impo. Lucrat. descript. lib. 10. c. 1. §. fin. de iure patronatus in 6. c. 1. de immunitate Ecclesiarũ, l. 1. §. si is, vbi glo. verb. cum autem in fin. ff. de collat. bonorũ, Surdus cons. 262. nu. m. 30. l. Paulus, alias incipit per procuratorem. ff. de acquir. hæredit. l. si à me, 29. ff. ad legem falcidiam, Abb. cons. 9. vol. 1. Dinu. in c. priuilegium personæ, n. 9. de reg. iur. in 6. Bertrand. cons. 160. n. 4. vol. 1. Bart. cons. 180. n. 4. vol. 1 Alex. cons. 35. nu. 16. vol. 4. Angel. cons. 24. Barbos. in l. post dotem, nu. 78. ff. solut. matri. Greg. Lopez in l. 6. glo. que la pudiesse vender, col. 1. ante quæst. 1. vers. & in casu quo tit. 11. part. 6. Menoch. de arbitr. cas. 159. n. 6. Cagnol. in l. in omnibus causis nu. 3. ff. de reg. iur. vbi Decius in fin. for. 2. de immunitate militum, Molin. verb. dñi locorum, fol. 106.

O Renatus Chopinus de moribus Parisiorum. lib. 1. tit. 2. nu. 26. p. 67. P Hipolit. de Masil. in l. 1. §. cũ quidam nu. 3. & 4. ff. de quæstio. Hostiens in cap. dilecti, vbi plures sequuntur de maiorita. & obedien. Xuarez allegat. 9. nu. 6. Ferdin. Vasqu. controu. illustr. lib. 1. c. 5. nu. 5. Bursat. cons. 6. nu. 109. & cons. 127. n. 33 & 95. Riminal. cons. 6. nu. 131. & 601. n. 75. Gail de pace publica. lib. 2. c. 15. n. 13. c. 1. §. præterea ducatus, vbi Bald. n. 9. de prohibita feudi alienat. per Federic. Rebuf. cons. 146. p. 242. vers. tertio hoc idem Iaf. in l. debitum, nu. 6. C. de pactis, glo. in l. inuitus, verb. non est, ff. de fideicom. libert. Bart. & DD. in l. 2. vbi Barbosa 2. p. nu. 47. ff. solut. matrim. Aretin. ad fin. & Parpalia. nu. 107. Ruin. in l. filius familias, §. diui. num. 21. ff. de lega. 1. Rubeus cons. 96. solut. 2. Caballinus milleloq. 21. Anto. Gabr. commun. opin. tit. de iure quęsito non tollend. conclus. fin. Aym. Crabeta cons. 241. nu. 6. Decius cons. 689. nu. 24. cum seq. Bobadilla in politic. lib. 2. c. 16. nu. 12. E. decis. Capellæ Tolosanæ 485. vbi additio. ad eam, Parisius cons. 22. nu. 70. & seq. 89. lib. 1. Neuizan. inter cons. feuda. Bruni. cons. 12. a nu. 107. Ferdinandus Loazes in 4. fundamento pro oppido de Muia, p. 23. & in responsione ad illud, num. 1. pag. 251.

Q Iuxta reg. l. Iulianus alias incipit testatorem, 68. ff. de legat. 3. Aymon. d. cons. 241. nu. 20. col. 11. vers. quarto & vltimo, Bald. cons. 49. lib. 3. R §. Sanctissimas, tit. de alienatione & emphiteosi. collat. 9. Iaf. in d. l. filius familias, §. diui nu. 29. de legat. 1. Menoch. cons. 263. nu. 31. vol. 3. Xuarez d. allegat. 9. num. 7. vers. præterea, & Barbosa d. l. 2. in princ. par. 2. num. 46. vers. vltimo. Iacob. Cancer. variar. resol. lib. 3. c. 3. num. 361. cum seq. S De succession. resolutio. lib. 1. §. 3. num. 12. & sequen.

T Glos. & Ioannes Faber, in §. dominus inst. de noxal. actio. Vincent. de Franchis decis. 17. nu. 15. & 16. Azebedo lib. 5. nouæ recopil. l. 6. tit. 11. num. 2. cum alijs relatis á Bobadilla in sua politica lib. 2. cap. 16. num. 13. F. Couar. in cap. quamuis pactum, 2. p. §. 2. num. 4. vers. ciuitas.

potestate viuant, quæ summa libertas est, u cum melius sit sub magno Principe in paupertate viuere, x quã sub priuato nobili abũdare diuitiis, vt de colonis Romanorũ dicebatur, quod licet eorũ cõditio minus libera videretur; potior tamẽ, & pręstãtior existimabatur, propter amplitudinẽ & maiestatẽ populi Romani, cui suberãt. Quod ius retractus, ex nostra sentẽtia vassallis cõpetens, quia impedit & restringit liberã facultatẽ domino vẽditori, iure cõmuni y cõpetẽtem alienãdi rem, in quẽ voluerit, tãquã odiosum, multi z ex nostris restringendũ putãt, & in eo non procedi secundum tit. de iust. & iure a asserũt, tamen nemo negat, quin fauore pręcedẽtis libertatis, possint vassalli se redimere, si alienarẽtur, cùm de nullo vẽditoris interesse tractetur, sed de eorũ fauore, & beneficio; & succedat illa iuris trita regula, q quod faciẽdũ est illud quod alteri nõ nocet, & mihi prodest: & ita secundum hanc sententiã fuit iudicatũ in Curia D. Iustitię Aragonũ. * c Cui sententię non obstant fundamenta relata à Garcia de Mastrillis in suo eleganti consilio, d tot grauissimorũ Iuriscõsultorũ Hispanorũ, & Italorum authoritate firmatũ, cum in illo casu vassalli ex alienatione deterioris cõditionis non fierẽt, & alienationi acquieuerint, nouumq; dominũ laudauerint, eum absque vlla protestatione ad possessionẽ admittentes; quibus omnibus concurrẽtibus, & ego tali sentẽtiæ me subscriberem. Tamẽ nostra disputatio procedit, quãdo Ecclesia alienat in secularẽ, per quã alienationẽ, vassalli, ex libertate in seruitutẽ redigũtur, & cum sęuitia ex obseruantia regni possunt tractari; quo casu ęquũ est, vt habeant isti vassalli ius retractus ad se redimendũ; & hoc nõ solum coloratã habet rationẽ, e sed iustã & ęquam; & cum hæc opinio ex ęquitate procedat; f in nostro regno maxime amplectẽda est, ex traditis à Rege Iacobo g disponẽte esse recurrẽdũ ad naturalẽ ęquitatẽ foris deficiẽtibus, & si secũdum eam iudicatur per tit. de iust. & iur. dicem⁹ causã decidi.

Ex prędictis infertur, quod si in casib⁹ à foro permissis dñs Rex cõfiscauerit † castra Baronis, habebit absolutã, & dominicã potestatẽ, cũ efficerẽtur ei⁹ priuati patrimonij

V in Authentico, de hęredib. & Falcidia. in princip. ibi. Antiquã recipiẽtes libertatẽ. Bobadi. d. c. 16. nume. 12. D. Aymon d. consil. 241. n. 14. Ioan. de Neuiz. d. cons. 12. n. 95. inter consilia Bruni. Cancer, d. c. 3. n. 362. Montalu. in l. 2 tit. 24 parti. 4. Didac. Perez in l. 14. titu. 11. lib. 4. Ordinamenti.

X Rebufus consilio. 146. p. 241. versi. Primo quidẽ.

Y l. dudum, C. de contrahen. empt.

Z Cephal. cõs. 13. nu. 4. & cõs. 32. n. 15. & cõs. 59. nume. 15. & cons. 414 n. 73. 526. n. 22. & 580. n. 5. Paris. cõs. 82. n. 2. & 5. & consi. 12. n. 7. li. 3. Tiraq. in rub. de retract. lignag. n. 60. & 62. Rolan. à Valle cõs. 21 n. 22. & cõs. 63. n. 7. lib 1. Surd. cõs. 48. n. 9. Bertazo, consilio 55, n. 20. Bursat. cons. 189. n. 60. & faciunt notata per Hieron. Gabr. cons. 33. n. 2. & 6. lib. 2. Lãcelot. Gallia cons. 14. n. 31 & seq.

A Bart. Camerarius in c. imperialẽ, §. præterea Ducatus, ad fin. de prohibit. feud. alienatio. per Federi. Sesse post eum decis. 36. num. 24.

B l. 2. §. item Varus, ff. de aqua pluuial. arcen. Socin. Iuni. cons. 76. n. 13. lib. 2. Cephal. cõs. 130. n. 13. Menoch. consi. 51. n. 45. & cõsil. 62. n. 16. & de retinen. remed. 5. n. 112. Aymon cõsil. 748 n. 18. lib. 5.

* C in processu procuratoris fiscalis & Iuratorum de Torrehermosa super ciuili, die 19. Maij 1603. refert Sesse decis. 36. n. 25. 1. par.

D post eius decisiones typis mandatas.

E vt inquit Fõtanel. de pactis dotal. claus. 4. glos. 10 p. 2. n. 53. fol. 166. col. 1.

F Frãcis. Marc. decsi. 360.

G in procem. fororum.

quia pęnę fiscales fructus sũt Regis habẽtis iurisdictionẽ, *h* neq; quidquã pertinet ad successorẽ (sicut diximus in possessore maioratus) cũ valeat argumẽtũ de maioratu ad regnum, *i* atque ita castra ad Regẽ confiscantem, iure proprij & priuati patrimonij pertinebũt, ita vt illa libere possit alienare, quia nõ pertinẽt ad Regiam dignitatem, nec ad successorem, *k* licet occasione regię dignitatis acquisierit. *l* Si enim ad regiam dignitatem pertinerẽt, & regno incorporata, & vnita essent, non posset alienari, *m* cum regnũ non solum sit inalienabile respectu totius, sed etiã respectu pãrtiũ, ad quod dubium tollendum, quotidie fiunt per Reges de castris acquisitis incorporationes, & vniones perpetuæ cum clausulis efficacissimis; & licèt indubio castra cẽseãtur acquisita ratione regiæ dignitatis, & Ecclesiæ intuitu, *n* atq; ita sequantur naturam cęterorum bonorum Ecclesię, aliorumque castrorum regiæ coronę; tamen si vel certum sit Regi, vel Prælato, vt priuatis competere, vt putà quia ante dignitatis adeptionem illa habebant, erunt alienabilia pro libito, & in eis vti poterunt dominica potestate, vel si aliàs ex coniecturis constet, nulla habita consideratione ad dignitatem, *o* dispositionem fuisse factam, vt putà, quia consanguineus eis donasset, vel multum

H Authẽtica, bona, C. de bon. proscript. c. 1. tit. quæ sint regalia, l. mulctarũ. 5. C. de modo mulctarum, l. item si fundi, 9. §. si fundi, & §. aucupiorum, ff. de vsu fructu. Alexand. in l. diuortio, §. si vir, n. 11. vbi Barbosa n. 41. vers. Melius igitur, ff. soluto matri. Molin. de Hispan. primog. lib. 1. c. 25. nu. 24. & lib. 3. c. 11. n. 20. Boher. decis. 5. n. 18. & decis. 180. nu. 4. Auiles in cc. prętor, glos. 1. nume. 35. Bobadilla in politi. lib. 2. c. 21. n. 189. Bald. cons. 327. n. 5. & 9. vol. 1. & in l. 1. n. 10. C. de fructib. & litium expensis. Andr. Gail de arrestis Imperij, c. 8 n. 5. & c. 13. nu. 18. Casane in consuetud. Burgũ. rubr. 9. § 18. verb. Iustitiabiles. n. 35. Sola in costitution. Sabaud. tit. de accusatio. inquisitio. decreto nemalitia, 3. p. glo. vni. nu. 8. Tiraq. in leges connu. glo. fin. n. 10. & de retrac. cõsangui. § 5. glos. 4. n. 18. Capi. deci. 27. n. 15. Nat. cõs. 580. n. 15. Sur. cõs. 152. n. 2 & 227. n. 6. Caball. millel. 10. n. 1. & 576. Schrade. tract. feud. p. 10. sect. 3. n. 93 Menoch. cõs. 56. n. 5. & cõs. 61. n. 5. Rolan. cõs. 73. n. 3. & seq. & cõs. 77. n. 2. vol. 4.

I Moli. de Hispan. primog. li. 1. c. 3. n. 24. & li. 2 c. 2. n. 3.

K Afflict. in prælud. ad constitution. Neapol. q. 17. & q. 25. n. 1. Lucas de Pen. in l. quicũque, col. 2. & 3. C. de omni agro deserto, lib. 11. & in l. 2. vers. Super hac materia, C. de fundis patrimoni. lib. 11 Bar. vbi addit. Alex in rub. C. de iur. fisc. li. 10. Bal. in l. 1. n. 7. C. de hęredi. vel actio. vendita. & nota per eum in l. 2 C. de commu. rer. alienatio. & in d. l. 1. n. 16. C. de fructib. & lit. Alex. n. 10. & Ias. n. 8 & Barbosa n. 41 & 42. vers. Sed non est recedendum, in d. §. si vir, cum concord. per Moli. d. c. 25. ad fin. n. 22. & 24. facit l. 2. §. hoc interdictum, ff. ne quid in loco publico, d, l. 2. C. de fũdis patrimonia. l. 2. C. de aquę ductu, & l. si quando, la 2. C. de bonis vacantib. lib. 11. eleganter Renat. Chopin. de morib. Parisior. li. 1. tit. 2. n. 27. p. 68.

L l. socium, ff. pro socio, Abb. in c. postulastis n. 5. de concessione præbendæ.

M vt in for. tit. de conseruatione patrimonij Moli. in repor. verb. Rex. vers. Dominus Rex non potest alienare. facit text. vbi DD. in c. intellecto, de iur. iur. c. licet, de voto. Bar. & DD. in l. prohibere. §. plane. ff. quod vi, aut clam. Quinta. Dueñas de iurisdictio. & imperio, lib. 2. tit. 1. n. 46. Georg. Cabe. decis. 17. n. 1. p. 2 Tiraq. de retract. lignag. §. 26. glos. 1. n. 78. Boher. in tract. magni consilij. num. 17. Xuarez allegat. 9, n. 6. Menoch. de recuper. remed. 1. n. 81, Menchac. controuers. illust. c. 5. n. 14. & per tot.

N Authentica, licentiam. C. de Episc. & Cleri. c. 1. & c. requisiti. & vtrobique cõmuniter DD. de testamẽt. Palaci. Rubi. in rub. de donatio. inter vir. §. 60. n. 2. p. 107. Ferdinan. Vasq. vbi proxime, c. 105. n. 28.

O c. requisiti. vbi omnes DD. de testamẽtis, c. quoniam Abbas, de offic. d. leg. c. si gratiose, de rescriptis, in 6. l. ciuibus, ff. de rebus dubiis. l. tutor. §. quæ tutoribus, ff. de excusat. tutorũ. vtrobiq; cõmuniter DD. l. si seruus cõmunis. ff. de stipulat. seruor. l. annua. §. Titia, ff. de annu. lega. cap. Pontifices, 12. q. 3. glo. penult. in c. 2. de testam. in 6. Deci. in c. penult. n. 4. de constitu. in pulchro casu, Abb. in cõs. 93. lib. 2. Tiraq. de priui legiis piæ causæ, in prefatione, col. 9. in princip. & in l. si vnquam. verb. Donatione largitus, num. 74. C. de reuocand. donatio. Peralta in l. si quis Titio. n. 10. & seq. ff. de leg. 2.

P Socius

tum amicus, cum amicitia consanguinitati ęquiparetur; *p* quo casu, siue præcesserit nomen dignitatis, vel non, quinimo etsi sola nota dignitatis, fuerit facta donatio, semper ad eos tanquam ad priuatos pertinere dicemus, & inter bona proprij, & priuati patrimonij illa annumerabimus. Secundó, respectu personæ † patientis, requiritur quód sint vassalli seruitutis.
12 Tertio respectu loci, necesse est quod illa dominica potestas, exerceatur intra territorium, ita vt extra territoriũ neque in vassallos seruitutis eam exercere Baro poterit; neque etiã eorum bona extra eorum territoriũ sita in vim talis absolutæ, & dominicæ potestatis occupare.

Cum in vim potestatis dominicę, quæ non exercetur per dominos in modum iudicij, sed per viam ex-
13 traiudicialem, & facti, possint vassalli vexari, † in vinculisque detineri, vt pane mæroris, & aqua angustiæ (vt inquit Baldus *q*) fame, & siti pereant, remota appellatione, & omni iuris recursu denegato; atq; ita quãuis iudicibus immodice sęuientibus, freni quędam temperies sit adhibenda, *r* cum proprium Regis officium sit, è manu calumniantium, & sęuientium oppressos liberare; *s* ad hocque teneri, multis sacræ paginæ locis doceamur, *t* magnaque sit apud Deum eleemosina, oppressos, & pauperes defendere: *u* tamen isti vassalli seruitutis à Magistratibus, audiri non valent, contra facta dominorum in vim suæ potestatis; cum (vt supra diximus) eorum iurisdictio, obseruantia regni moderata sit; nec D. Rex possit circa ea se intromittere, licet aliàs proprium sit Regiæ maiestatis, vbi inferiores sunt negligentes in iure reddendo, suas interponere partes, & iniuriam passis opem ferre, *x* si lex Regia nostri regni, cuius vnum caput existimo esse, hanc prærogatiuam dominorum in suos vassallos seruitutis, per obseruantiam declaratam, illud non impediret. Sed primo

P Soci. in d. l. ciuibus, nume. 13. & Couar. in d. c. requisisti, n. 7. vbi glo. verb. Non est. Crot. cons. 182. n. 35. & seq vol. 2. Farina. in prax. crimin. tit. de indiciis, & tortura, q. 55. inspectio. 5. Cotta in memorabilib. verb. Amor licitus. Hippolyt. de Marsil. singular. 351, & in rubri, de fideiussorib. n. 234. Tiraq. in l. si vnquam. verb. Libertis, n. 99. C. de reuocand. Ias. in l. Titia. nu. 14. ff. de verbor. oblig. & in l. exigendi, C. de procurato. l. nemo, §. frater, ff. de hæredi. instit. l. diuus. ff. qui petant. tutores, l. cum allegas. C. de castrens. pecul. lib. 10.

Q in l. in ipsius, n. 3. C. familię hærciscundæ. & in Authética, ad hoc, in fin. C. de Latina libertate tollenda. & in l. ex facto, la 2 vbi Imol. & alij, ff. de hæred. instituend.

R l. 2. C. de custod. reor.

S c. Regum, 23. q. 5. Imperator in proœm inst. in princ. Menoch. cons. 675. n. 31. Fabi. de Anna cõs. 7 n. 26. Antoni. de Petra de potesta. Princip. c. 8. sub n. 73. vers. Nonus casus est Bernar. Gręue. concl. practica. ad Gail. concl. 17.

T Isai. 1. vers. 17. ibi, Quærite iudicium, & subuenite oppreso. & Ierem, 22. vers. 3. ibi, Facite iudiciũ & iustitiam, & liberate vi oppressum.

V ex Bal. tradit Tom. Grãmat. decis. 104. n. 17. & Greuæus d. conclusione 17. n. 8. Guid. Pap. decisi. 62. Gail de pace publica, c. 2. n. 14. Viuius decis. 447. sub num. 17. Franciscus Marc. decis. 474 n. 1. p. 2.

X c. irrefragabili. de offi. ordin. c. cęterũ, de iudiciis. & vtrobique DD. c. dudum, vers. Nos attendentes, de præbend. in 6. Albertus Brun. cõs. 169. lib. 2. Grãmat. decis. 30. n. 11. Georg. Cabe. decis. 85. p. 2. Parlador. rer. quotidianar lib. 2. c. 1 n. 26. Natta consil 408, per tot. lib. 2. Plotus inter consilia criminalia, consil. 13. nu. 29. Camilus de Curte in diuerso iuris feudalis, verb. Potest quoque. num. 11. Iacobus Cancer variar. resolut. lib. 2. cap. 2. n. 167. & seq. 3. p. c. 13. n. 156. & seq. Peguera quæst. criminal. c. 36.

^ Cansase el Memorial Contrario en alegar doctrinas extrangeras para prouar la facultad de agenar bienes incorporados ala Corona Real.

primò adiuuari possunt isti miseri † immunitate Eccle- 13
siæ, si ad Ecclesiam confugiant, cum apud omnes gẽtes, semper ad templa, & aras Deorum confugientes, tanquã ad sacrum assillum, immunitate gauderẽt, y ab eisq; inuiti extrahi nequirent: quod magis procedere debet, in templis christianorum, in quibus verus Deus colitur. Vnde, licèt admitamus opinionem Oldradi, z & aliorum asserentium, quod quando persona libera subiecta est alicui, ratione seruitij personalis, nexuque seruitutis constricta, de ea sit iudicandum, vt ab Ecclesia extrahi possit, sicut de seruo, a & re, in qua extrahens habet dominium; & in debitore, qui ex forali dispositione custodię creditoris, vt seruiat, traditus est. b Quæ doctrina in non vere seruis, satis dubia est; c tamen quia nostra obseruantia, hos homines appellat vassallos seruitutis, & à dominis, sui homines appellantur, sicut serui d: & vt inquit noster Sesse, e magis subiecti sunt dominis suis quàm serui; dubitari posset, an opinio Oldradi supra relata, posset in eis locum habere propter dominium, quo eorum personæ sunt affectæ; vt cumque tamen sit, Ecclesia tenetur eos defendere, sicut teneretur etiam defendere seruos, & non permitere ab Ecclesia extrahi, nisi concessa promissione, & securitate non sęuiẽdi in eorũ personas, cautione, & iuramẽto f prius prę stito, de nõ lædendo: q si iudex ecclesiasticus cautioni nõ fidens adhuc de eorum periculo suspicetur, cautius erit, vassallos defendere, nec fragilitati cautionis eos trucidandos cõmitere: vt statutum est in vxore, g quando de sęuitia mariti iuste suspicatur, & in seruo, si de magna domini sęuitia timeatur. Hoc idem quod de personis vassallorum dicimus, resoluendum est de bonis vassallorum, si illi ea intra Ecclesiam custodienda atule-

Y cap. mirpr. cap. reum, c. constituit, cap. diffinuit, 17. quæstione 4. c. penult. & fin. de immunitate Ecclesiarum, l. fideli, l. præsenti, C. de his qui ad Ecclesias confugiunt. Anastasius Germonius de sacrorum immunitatibus, lib. 1. cap. 15. Petrus Binsfeldius in cõmen. ad titulum de iniuriis, & damno dato, cap. 7. quæst. 2. pagi. 465.

Z in consi. 54. Abb. & Antonius de Butrio in cap. inter alia. num. 22, de immunita. Ecclesiast. Aufrerius in Capella Tolosana, quæstione 422. Couuarruuias lib. 2. variar. cap. 20. num. 14. Antonius Gomez in l. 79. Tauri, num. 5 Remigius de immunitate Ecclesiarum, falentia 27. num. 4. Boherius deci. 215 num. 7.

A l. seruus. l. præsenti, §. sane. C. de his qui ad Ecclesias confugiunt, c. inter alia, de immunita. Ecclesia. cap. id cõstituimus obseruandum. cap. Iudas, 17 quæsti. 4. Remigius de Goni in tracta. de immunitate Ecclesia. limitatio. 17, & quę tradit noster Bardaxi in foro de his qui ad Ecclesias confugiũt, n. 20.

B for. vuic. tit. de custodia debitorũ. Alberic. 1. p. statutorũ. q. 39. Couar. lib. 2, variar. c. 1. n. 1. Anasta. Germon. de sacror. immunit. lib. 3. c. 16. n. 102. & 103.

C Xuarez in l. 2. q. 5. titu. de los gouiernos. & Remigius d. falen. 27,

D l. si fundum, §. seruum tuum. ff. si cert. petat, l. qui duos, ff. solutio, l. 1. & 2. C. de Episc. & Cler.

E decis. 36. n. 15. 1 p. Fontanel. de pact. dotalib. clausu. 4. glo. 10. p. 2. à. n. 51. cum sequ. p. 165. & 166.

F d. l. præsenti, §. sane. vbi glos. & in Anthentico, de monachis, §. 2. collat. 1. d. c. inter alia. Angel. de Clauas. in summa, verb. Immunitas, n. 12. Guid. Pap. decis. 121. in fin. Boher. decis. 109. n. 2 vol. 1. Camil. Borrel. in additio. ad Bellug. rubr. 11. §. sed quia loquimur, verb. Seruis, litera, H. Anastas. Germ. de sacror. immunita. lib. 2. c. 16, n. 10. & lib. 3. c. 16. nu. 55.

G c. literas, ad fin. & Abb. in c. extrãsmissa. de resti. spoliat. glos. antepenul. ad fin. in c. de benedicto, 32. q. 1. facit §. fin. Instit. de suspect. tutor. c. accedens, el. 2. vt lite non contestata Foleri. in prax. crimi. verb Quod suffocauit vxorem. Gutierrez lib. 1. canonicarum, q. 24. n. 3 & 4. Barbosa 2. p. rubr. ff. soluto matrimonio, num. 27.

atulerint, iudexque ecclesiasticus nouerit ex iusta causa, (ne contra ius à domino pro libito auferatur) esse intra Ecclesiã immissa, tenebitur, ea etiam contra dominum inuadentẽ, eaq; occupare tentantẽ, censuris ecclesiasticis defendere, cum ex iusta causa possit Ecclesia incastellari, vel bona laicorũ ad eam deferri, vt ibi defendantur, & raptores tãquam sacrilegi puniantur, & nõ punietur dominus ex ablatione bonorum, sed ratione sacrilegij *h*, quod mixti fori est, quia violabit Ecclesiã, licet de cõsuetudine in pluribus locis tantum iudices seculares de eo cognoscant, quãuis enim obseruantia regni impune possit dominus vassallũ suum seruitutis occidere; † tamẽ nõ erit permissum cum qualitate sacrilegij, sicut nõ posset dominus in vim suæ potestatis dominicę, vel absolutæ, occidere patrẽ, *i* fratrem, vel vxorẽ; in quo cessat ratio Bartoli *k* contrariũ in bannito defendentis. Sed vtroq; casu de factis dominorũ posset dominus Rex cognoscere, eosque punire, maximè in primo, cum nihil magis proprium Regum sit, quàm Ecclesias, earumque immunitates defendere, prȩcipue nostri Regis catholici, qui ijs temporibus prȩcipuum est propugnaculũ Ecclesiȩ, & firmamentum contra eius hostes, fideiq; inimicos.

14 Secundo videamus, cum adeundo iudicẽ nõ possit vassalus se ab iniuriis tueri, possit se aduersus dominũ de facto defẽdere: † & licet prima facie videatur, quod nõ *l*; cum vbi licita est offensio, illicita sit defensio. *m* Sed in contrariũ est veritas, cum lex permittens sine causa homicidia, & bonorũ ablationẽ, non possit valere in vim legis, quę debet esse sancta, & honesta, neq; in vim facultatis, vt sit licitũ, sed tantũ in vim nõ punitionis, ita vt licet prohibitũ sit, tamẽ impunitũ, non tamẽ ex eo quod lege impunitũ sit, fit licitum. *n* Sępè enim, multa quæ delicta sunt, non puniuntur: succedit ergo quod dicit Paulus *o* & alij, quod quando homicidium non est licitum, sed tantum impunibile, non sit sublata cõtra factum, defensio de facto; nõ enim procedit argumẽtum quod

H Iuli. Clar in praxi criminal. §. sacrilegium, & §. fin. q. 37. n. 6. Francis. Marcus decis. 989. n. 4. vol. 1. Menoch. de recuperan. re me. 14. num. 207. Roland. à Valle cons. 24. n. 9. & 14 volu. 2. cum aliis relatis à Camillo Borrello ad Belugã in speculo rubri. 11. §. videamus. el 2. verbo, Sacrilegio. Philip. Frãcus in c. fin. §. per hoc, 3. nota. vbi communiter Doctor. de pœnis in 6.

I Nellus in tract. de bannitis, 2. par. 2 temporis, q. 10. & Albericus 4. par. statuto q. 6. Tiberius Decianus in praxi criminali tom. 2. lib. 9. c. 15. nu. 11. Vincentius de Franchis decisio, 276. num. 6. cum sequen. Petrus Roicius de cisio. Lituanica, 3. n. 419. 423. & sequen. 433. Ludolphus Schraderus tracta. feudalis, p. 9. c. 3. nu. 4 versic. Et licet.

K in l. si adulterium cum incestu, §. liberto. ff. de adulteriis. late Augustinus Beroius in cap quæ in Ecclesiarum, num. 114. & seq. de constitutio.

L Bart. in l. vt vim, nu. 4. Bald. 6. Decius 3. Bolognetus 15. ff. de iustitiã & iure. Nellus de bannitis, 2. par. 2. temporis, quæstione 49. nume. 49. Dneñas regula 192. limitatio. 2. Schrader. tracta. feudalis, p. 9. cap. 4. nu. 8 & p. 358. Gomez de 3 Mes qua de potestate in seipsum, lib. 1. cap. 17. n. 12.

M l. si seruus, C. de his qui ad Eccles. confug. l. qui restituere, ff. de rei vendi. Dec. & Cagno. in l. hoc iure & in l. non est singulis, nume. 7. ff. de regu. iur. & in d. l. vt vim. Bologne. consil. 63. Ioseph. Gonçal. variar. quæst. c. 38. n. 35.

N l. at si quis, §. diuus. ff de religios l. 1. vbi Bar. ff. de his quib. vt indignis. Amesq. vbi proxime, lib. 1. c. 13 n. 10. vers. Fundamẽta. Bal. in c. fin. col. 1. de præscriptio. cum concord. per Iaf. in l. 1. n. 5. ff. ne quis eum. Cõuar. de sponsa. 1. p. c. 4. ad fin. Bald. in l. decuriones, n. 2. C. ex quib. caus. infam. irroge.

O in d. l. vt vim.

P in l.

quod vbi offensio est licita, illicita sit defensio in nostro casu, vbi non licita, sed tantum impunita est offensio. Neque ex hoc credant vassalli, sibi licere dominos occidere, si eos tyrannice, & crudeliter tractent, vel eorum ditionem, aut potestatem aufugere. Nam, sicut inquit Bald. p vassalli propter malam tractationem, non possunt dominum expellere, ergo multo minus occidere: sicque decissum extat in Concilio Constant. q nulla ratione licere tyrannum † occidere, quinimó eius leges inuiolabiliter obseruandæ, r quod maxime procedit, in eo, qui potentatum & iurisdictionem non tyrãnice adquisiuit, sed iuste, licet postea in administratione, vt tyrãnus se gerat, cum aliud sit (vt inquit D. Augustinus s) iniusta potestate, velle iuste vti; aliud verò iusta potestate, iniustè velle vti: hoc namque vltimo casu, communis est consensus, nemini licere ipsum priuatim interimere; imó nec ei † obedientiam, & reuerentiam denegare, suaque mandata contemnere: t quod de Imperatore dicebat Bald. u vt licet male administret, sit mundi dominus, nec ab eo possit per Respublicas, ab earumque humeris iugum seruitutis excuti: sed procedit monitum B. Petri, x *Vt etiam discolis dominis obtemperetur, nec etiam vituperabilis est ordo regiæ potestatis, etsi Rex tyrannica sæueritate sæuiat*: qui si superiorem habeant, ille adeundus est, cum iniuriæ † non sint iniuriis rependēdæ, sed iure, vel iudicio depellēdę, quia vim passus, si iniuriã factori ex interuallo referat, nō propulsat, aut repellit, sed vlciscitur, & vindicat, quod Magistratib' quidē, aut Principibus sua, eorumvè causa, quibus prę-sunt, iure publico licet, priuato autē homini solum cōceditur, magistratus auxiliū ad vlciscendā iniuriā implorare, aliàs verò Deus est orandus, in cuius manu cor Regis existit, y qui, & proter peccata populi nonunquam sinit hypocritam regnare, z dicens per suum Prophetam:

16

17

P in l. ex hoc iure, colum. 2. versiculo, Secundo quæritur, ff. de iustitia & iure, & in 1. constitutione feudor.

Q sessio. 8. & 15. Castro aduersus hæreses, versiculo, Tyrannus. Gregorius Lopez in l. 10 glos. penultima, titu. 1. parti. 2. Soto de iustitia & iur. lib. 5. quæstione 1. articu. 8. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. & 25. Ioãnes Chokier in thesauro aphorismor. politicorum, lib. 6 cap. 12. pag. 474. in fin. Gaietanus 2. 2. quæstio. 64 artic. 3. Azor institutio. moral 2. par. lib. 11. cap. 5. versiculo, Decimo quæritur, colum. 1231. Couarruuias in 4. cap. 3. §. 4. num. 6, Leonardus Lesius de iustit. & iure lib. 2 cap. 9. dubitati. 4. pag. 87. Gregorius Sayrus in claui Regia, lib. 7. cap. 10. nume. 2. pag. 476. Ludouicus Molina de iurisdictione, tract. 3. disputatio. 6, nume. 2.

R Victoria in relectione de potestate ciuili, nume. 23. Guilielmus Barclaius latissime de regno & regali potestate, lib. 3. cap. 7. & seq.

S de bono coniugij, c. 14 cap. neque enim, §. 2. 14. quæst. 3.

T c. Iulianus. c. Imperatores, 11. q. 3. Petr. Greg. de Republ. lib. 26. c. 5. nume 25. & c. 7. n. 14. Ayala de iure belli, lib. 1. c. 2. nume. 23. Affict. decis. 307. n. 10. P. Ioan. Azor. institu. mora. lib. 11. c. 5. versic. Vndecimo quæritur. p. 2. col. 1232. Marquez en el Gouernador christiano, li. 1. c. 8. p. 40. col. 1. & seq.

V in dicta l. ex hoc iure, col. 2. & cons. 333. n. 1. col. 2. ad med. vol. 1. & in l. 2. §. exactis, ff. de origine iur. Gregor. Lopez gloss. otorgaffen, in l. 2. tit. 1. parti. 2. Paris de Puteo de sindicat. tit. de excessibus Regum, §. non licet occidere. Guiliel. Benedict. in repetitione cap. Raimutius, verb. Condidit, el 1. n. 34. de testam.

X 1. Petri 2. Y Prouerb. 21, Cardinal. Paleot. de consultatio. 2. p. q. 1. z cap. ex merito, 6. q. 1. c. audaciter, 8, q. 1. c. non frustra, 23. q. 5. Ribadeneyra en la institució del Princi christ. li. 2 c. 40. Iob c. 34.

A Seq

tam: *Tradam eos in manu dominorum crudelium.* Et [a] alibi: *Dabo eis Regem in furore meo.* Quorum vindicta Deo seruatur, & durissimum iudicium subibunt, cum pellem populorum excorient, vix precarium subditis spiritum dimittendo, p'ures excessus comittunt; [b] si veró priuatus, † qui à seditiosis; clamore imperitæ multitudinis tyrannice Remp. inuasserit; neque vnquam ipsa consenserit, tũc seruatis circũstantiis à Gerſone adductis, [c] vnicuique ius est eum occidendi, & dum particulariter ciuem agreditur, vt vel ipsum trucidet, vel sua rapiat, poterit ciuis ille vim vi repellendo, eum occidere, [d] quia Reipublicæ hostis est; ex quo laudantur interfectores Cęsaris, & Decius Brutus, qui extincto Tarquino Regem ab Vrbe expullit, quod etsi forsam summo iuris rigore procederet, & liceret; tamen salubrius consilium est, ne † hoc fiat, nisi publica authoritate, ne seditiones oriantur, quarũ vitãdi causa, multa sunt singulariter recepta; [e] & quia forsam sicut accidit assino Æsopi, [f] defuncto durior, & immanior tyrannus succedet, sicut fertur illam anum Syracusanam pro Dionisio orantem solere dicere. Tales enim quandoque Deus regno prætulit, vt interim re ipsa boni agnoscerentur, quid enim aduertissent Romani, & quid posteritas recordaretur, Octauiũ Augustũ fuisse optimũ Reip. moderatorẽ, nisi Neronẽ pessimum experti fuissent: *Cui enim*, vt inquit Martialis, [g] *malus est nemo, quis bonus esse potest.* Vnde cum Barones nostri regni nõ habuerint ad suorũ locorum dominiũ, vitiosum ingressum, licet propter summã eorum potestatẽ, quãdoque vassallos suos male ac tyrannice tractẽt, non tamen ex hoc possunt vassalli aduersus eos rebellari; imò in illis illud Mimi præceptũ seruandũ est, *vt amẽt dominũ si æquus sit, sin aliter ferãt*: * aliàs pœnas vassallorũ rebellium non euadẽt. [h] Quod intelligendũ est, si à dominis iurisdictione vtentibus, malè tractẽtur, si enim insontes de dominis bene merẽtes, nõ in viã iurisdictionis; & sic iure publico, sed in viã facti, & sic tãquã priuati pro solo libito volũtatis, vellẽt eos offendere, recurrẽdũ erit ad distinctionem Doctorũ [i] asserẽtiũ, † quod quãdo offensio nõ punitur propter

A Oseæ cap. 13.
B refert Paris de Puteo in tracta. de sindicat. titu. de excessibus Baronum, Guilielmus Benedictus in dicto cap. Rainutius, verbo, Et vxorem, decisio. 5. nume. 407. in fin & 408. Boher. decis. 304. n. 4.
C in censura errorũ Ioãnis parui referuntur à Petro Gregorio vbi supra.
D D. Thomas in opusculo 20. de regimine Principum, cap. 6 & 2. Sententiarum, distinct. 40. & 44. quæstio 2. artic. 2. ad quintum. Soto de iust. & iure lib. 5. quæst. 1. artic. 3. colum. 2. & Bañes quæst. 64. artic. 3. Valquius controuers. illustrium, cap. 8. nume. 33. Lucas de Pena in l. vnica, versic. Porro tyrãnum. C. vt armorum vsus. Petrus Gregorius latissime de Republica, lib. 7. per tot. Paris de Puteo de sindicat. titu. de excessibus Regum, §. an liceat occidere Regem tyrannum, per tot. Ayala de iure belli, lib. 1. cap. 2. num. 24. Petrus Herodius rerum iudicatarum, lib. 8. titu. 4. cap. 43. Ioãnes Mariana de Rege, & Regis institutione, lib 1. cap. 9, pag 74. in fin. & sequen. cap. 7. Gregor. Sayrus in claui Regia, lib. 7. d. c. 10. n. 4. Marquez en su gouern. li. 1. c. 8. p. 40.
E Petrus Herodius rerum iudicatarum, lib. 7. titu. 3. c. 11.
F Petr. Grego. de Repub. lib. 22. c. 8. n. 6. Valer. Maxim. lib. 6. c. 2.
G lib. 2. epigrama 81.
* L. Ann. Seneca in Medea, actu 2. ibi, Æquum, atque iniquum Regis imperium feras.
H foro vnico, tito. de pœnis vassallorum rebelliũ. Decius, & alij in dicta l. vt vim. Paul. de Castro cõs. 255. n. 3. lib. 1.

propter odiū, & culpā illius, in quem committitur, non sit licita defensio, quāuis non sit licitum homicidiū, sed impunitum: tamen quando non redditur homicidium impunitum ex tali culpa, licebit offenso se defendere, etiam contra superiores iniustè manifesto agentes defensione naturali, licet auxilium iuris sit denegatum [K], cum moderamine tamen inculpatæ tutellæ, quæ in vassalo inculpata non erit dicenda, si non ita fuerit inangulatus, vel arctatus, quod fugere non possit, vel clamore, vel aliter se iuuare, cum vassallus insultatus à domino, persona sit, cui terga vertere non est dedecus. Nec mirandum est, quod vassallus possit se defendere à domino eum de facto offendente, ac non patroni more se gerēte. Si enim non tractat illū dominus vt vassallum, quid mirum si vassallus non habeat eum vt dominum, [l] iuxta illud Domitij asserentis: [m] *Cur ego habeam te vt Principem, cum tu me non habeas vt Senatorem?* Et vox illa Lucij Crassi: [n] *Ego te*, inquit, *Consulem putem, cum tu me non putes Senatorem*. Qui enim non facit quod debet, non recipit quod oportet. [o] Vnde etsi Magistratus lege impeditus nequeat de facto oppresso subuenire, naturalis tamen defensio non debet censeri sublata, in casu vrgentis, & maximæ necessitatis, sociis etiam & amicis accersitis, & conuocatis, sine quibus concessum defensionis remedium [p] expedire non possent: vel si bona auferenda suspicetur, illa abscondendo, vel semel ablata eo modo, quo possit (dummodo sine scādalo) de facto, absque alicuius Magistra-

K l. prohibitum, l. deuotum, C. de iur. fisc. lib. 10, Doctores communiter in l sed eximendi, §. item si quis, ff. ne quis eum, l. defensionis facultas, C. de iure fisci, l. deuotum, C. de mera. & pedimet. lib. 12. Sarmiento selectar. interpretatio. lib. 7. cap. 13. ad finem. Nicolaus Festas, de collectis, 3. par. cap. 1, numero 23. Menochius de recuperand. remedio 8. nume. 8. Abbas in cap. cum causa 22. nume. 4. de officio delegati. & in cap. conquerente, de restitutione spoliator. Decius, & Cagnolus in l. factum à iudice, ff. de regul. iur. Maranta disputatione 1. nume. 14. Capicius decisio. 69. Natt. consi. 653. num. 3. Ias. consilio 86. lib. 3. Bald. consil. 315. lib. 3. Aymon consi. 241 numero 17. Guilielmus Barclaius de regno, & regali potestate, lib. 3. c. 8, versiculo, Quod si quis, pag. 159. Dionisius Cartusianus lib de Reg. polit. articul. 19. Petrus Binsfeldius in commentar. ad titulum de iniuriis, & damno dato, cap. 1. quæstione 5. conclusio. 6. pag. 93. Misingerius centuria 5, obseruatio. 18. Iacobus Cancer 2. par. variarum, cap. 7. num. 6. & 7.

L §. fin. de forma fidelitatis. in vsibus feudorum, cap. vnic. titu. de milite vassallo, qui contumax est. facit dictum Innocentij in cap. olim, el 1. in fin: versiculo, Si vero non haberet iudicem, de restitutione spoliatorum. Gail de pace publica, lib. 2. cap. 15. num. 12. Bald. in Authentica, sed omnino, num. 16. C. ne vxor pro marito. Schraderus tracta feudalis, par. 10 sectio. 4. n. 204. cum seq.

M in cap esto subiectus, 95. distinctione.

N Cicero lib. 3. dialogo de oratore, in principio. Valerius Maximus lib. 6. cap. 2. §. 3. Quintilianus insti. orato. lib. 8. titu. de ornatu, ad fin. & lib. 11. cap. 1.

O l si non fuerint, vbi gloss. ff. de iureiurand. cum concordant. per Menochium de recuperand. reme. 1. num 8. Cancer dicto cap. 7. num. 87.

P Bald. in repetitione legis primæ, colum. antepenult. C. vnde vi, textus vbi not. Paul. in l. refectionis, ff. communia prædiorum, l. ossa, ad finem, ff. de religios. l. si ista stipulatus per te non fieri, ff. de verborum obligation. cum concordant. per Tiraquellum de retract. conuentionali, §. 26. gloss. 1. num. 71. Rolandus consil. 54. num. 26. & sequen. volum. 2. Hippolitus de Marsil. singulari 175. gloss. postea, l. cum fundum, ff. de vi & vi armata.

Q gloss.

Magistratus auctoritate q (cum eorum omnium iurisdictio, hoc casu coarctata reperiatur) recuperando: quæ omnia licet iure procedãt, & in theorica verissima iudicem, tamen ad praxim reducenda nulli vassallorum consulerem: tum ob difficultatem seruandi circunstantias
20 in tali defensione necessarias, tum maxime † stante foro sub rubrica de rebell. vassallorum, anni 1585. qui non solum commissionem, sed & omissionem grauiter punit: cuius fori decisio fuit bis practicata in Curia D. Iustitiæ Aragonum. * Tamen defensionis remedium à lege naturæ concessum, nec sublatum debet censeri, nec per legem ciuilem tolli potuit, quia licet multis casi-
21 bus defensio ciuilis † reperiatur sublata, r non tamen naturalis, & inde videbatur dicendum, quod appellatione prohibita non censeretur prohibitum adire Regem per viam querellę. ſ Tamen quia obseruantia no-
22 stri Regni generaliter loquens † omnem recursum ad D. Regem vassallis seruitutis denegauerit, & non possit aliquam interpretationem extensiuam recipere, nullo modo poterunt vassalli, à Dominis suis oppressi, ad Regem eius auxilium implorando habere recursum. Quia generalis dispositio in foris debet generaliter intelligi t: nec si D. Rex auxilium præstare omisserit, ex hoc poterunt se alij Regi submittere, vt eos defendat contra decisionẽ u Bald. quæ in nostro Regno non admittitur.

Defensio vero ministerio Magistratuum, cum iuris
23 ciuilis sit, potest per † legem restringi, & moderari, ne su-

q Glo. 1. in fin in cap ius gentium, 1. dist. Rebuff. in repetit. 1. notab. 9. n. 13. C. de eo quod interest, glos. in l. nullus, C. de Iudeis. Couar. lib. 1. variar. resolu. cap. 2. nu. 14. & 15. Marsil. singul. 177. num. 6. & cons. 21. num. 14. Paul. cons. 400. vol. 1. Alex. cõsil. 13. lib. 1. Innocent. in cap. olim, el 1. n. 8. de rest. spoliato. Decius in l. qui iurisdictioni, nu. 12. ff. de iurisdict. Caballin. mille loquio 613. Viuius decis. 223. nu. 5. & 6. Alphons. de Valdes in tract. de elemosina 3. par. fol. 50. colum. 4.

* Anno 1590. in mense Nouembr. per Doctorem Ioan. Lopez de Baylo meritissimũ Locumten. Iust. Arag. virũ virtute, & literis præstantẽ, in processu D. Ioan. de Torrellas, & Bardaxi, accedendo personaliter ad Baroniam de Antillon, & per me, anno 1612. in mense Aprilis, in proces. Magni Magistri, in scribania quę nunc est M. Ioan. à Mezquita, accedẽdo personaliter ad villam de Castellot, cum magna equitum, & militum comitiua, vbi plurimos proclusi. appellitus cumq; appellitati abessent, nec capi possent post inuestigationem factam, voce præconia citaui, vt in Curia D. Iustitiæ Aragonum, ad audiendam petitionem comparerent, & in ciuitatem Cæsaraugustæ reuersus, processus, contra citatos, & absentes, iuxta forum fuerunt prosequuti.

R l. fin. C. de sicarijs, l. in adulterij, C. de adulterijs. l. 1. C. de falsa moneta. l. sancimus, C. de fideiussor. cũ multis relatis per Maur. Burgium de modo procedendi ex abrupto, centu. 1. q. 11, numer. 33. & 34. & Zeballos commu. opinio. tom. 4. q. 906. num. 78 & seq.

S Decius in l. fin. numer. 50. & 51. C. de edicto, Diui Adrian. tollend. Parisius cons. 54. numer. 19. lib. 3. Menoch. de arbitra. lib. 1. q. 70. num 25. & 26. Nata cons. 172. num. 13. Schraderus tract. feudal. part. 10. sect. 4. num. 147. & 152.

T Obseruan. item donatio, tit. de donatio. Tiraquel. in l. si vnquam, verb. donatione largitus, nu. 198. C. de reuocan. donat. Barda. in for. vnic. tit. de prohibita largitione pecuniæ, colu. 2. in princ. * Et in Regia Audientia, die 14. Martij 1576. in processu Antonij Cafiz super apprehensione fuit recepta propositio D. Martini de Gurrea, & ab Aragonia Ducis Villæ formosæ, in bonis dicti Antonij Cafiz eius vassalli seruitutis occupatis realiter, & cum effectu in vim absolutæ potestatis, per Ioannem de Piedrahita eiusdem Ducis Commissarium.

V In c. 1. n. 9. 2. lectura. de iudi. Corsetus de potestate Regia. q. 97. Felin. in c. cum non liceat, vers. octãuo considera. de præscript. Paul. in l. ex hoc iure, verb. regna condita. n. 18. ff. de inst. & iur. Socin. cons. 39 nu. 8. volu. 3.

ne super querellis vassallorum seruitutis ius dicant, x eis hac lege, & conditione iurisdictionem committendo, vt de dominorum factis ius non dicant, nec vassallorum querellas audiant; vnde ipsi iurisdictionem cõcessam à lege, debent cũ suis qualitatibus acceptare, y & lex potuit, quando Magistratus creabat statuere, quod vassalli seruitutis eorum beneficio, & auxilio non potirentur, z hocquè significant vltima nostrę obseruantię, verba † ibi: *Remota omni appellatione*, quæ licet sit defen- 24
sio, præsidiumquè innocentiæ ad corrigendam iniquitatem, vel imperitiam iudicantium, *a* ex quo quodadmodo videatur esse iuris naturalis, *b* & quod statuto non possit tolli, *c* tamen verius est consuetudine, vel lege, potuisse remoueri: maxime cum solum permittatur domino per viam extraiudicialem, & facti procedere, quo casu non habet locum remedium appellationis, quod solum ad reparandum grauamen factum iudicialiter, per viam iurisdictionis tendit, extraiudicialis enim appellatio, magis proprie prouocationem ad causam dicemus, non enim est proprie appellatio, imo multe sunt differentię *d* inter appellationem iudicialem, & hanc extraiuditialem prouocationem, quæ ab iis quæ permissu legis fiunt non conceditur: *e* tamen nequè etiã si iuditialiter dominus per viam iurisdictionis processerit, appellationis remedium admittitur, siue ordinarie, siue extraordinarie procedat, quia denegata Audientia vassallis seruitutis, censetur etiam appellatio reiecta, *f* & ad dicendum an causa sit appellabilis, vel non, causæ natura *g* attenditur, non autem procedendi modus, quod procedit in dominis directis, & allodialibus, in feudalibus namquê licet de natura feudi sit fidelitas, tamen non est de essentia feudi resortum, seu appellandi facul-

X Innocen. in c. G. perpetuus, de fide instrumentorum, glos. in l. sed si per prætorem, §. decreto, ff. ex quibus causis maiores, Ruin. cons. 21. nu. 16. vol. 1. & cons. 21. num. 8. vol. 5. Becius cons. 56. nu. 43. & moderni in l. 1. §. sublata, ff. ad Trebelian.

Y l. si Duo, ff. de acquir. hæredita. cum concor. per Roland. cons. 37. num. 2. vol. 2. Cephal. cons. 25. numer. 22. Tiraquel. in l. si vnquam, verb. omnia, nu. 14. & 40. & verb. reuertatur, num. 224. C. de reuocand.

Z Argum. l. iudicium soluitur, ff. de iudic. l. si quis curialis, vbi Bald. C. de Episcop. & Clericis, Doctores & Alexand. nu. 20 in l. Gallus, §. & quid si tãtum, ff. de libe. & posthu. Bart. cons. 187. in 2. dubio, lib. 1. Decius cõs. 83, num. 4. & in cap. Ecclesia. num. 53. de constitutio. Gramat. cons. 100. nu. 47. in ciuil. Ruin. cons. 21. nu. 15. & 16. & cons. 46. nu. 5. 16. 25. & seq. vol. 1. Berous cons. 7. n. 17. lib. 3. Fräciscus de Curte cons. 65. sub nu. 15. vers. non possunt intelligi Plotus in l. si quando, §. si, num. 8. C. vnde vi.

A l. 1. ff. de appellatio. c. cum speciali, §. porro. de appellatio. Gail lib. 1. obseruat. 128. num. 5.

B Clement. pastoralis de re iudicata, l. defensionis facultas. C. de iure fisci, lib. 10. l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem Aquil.

C Bart. in l. omnes populi. num. 24. ff. de iust. & iure, Borrellus de Regis cathol. præstan. cap. 39. num. 14. & 15.

D Abb. in cap. bonæ memoriæ, num. 17. & ibi Doctor. communiter de appellatio. Nata cons. 606. nu. 5. vol. 3. Gail lib. 1. obseruat. 120. Cæsar Contardus in l. vnica, limit. 25. num. 2. cum seq. C. si de momentan. possessione.

E d. l. l. ff. de appellatio. l. & in maioribus. C. eodem facit. l. Grachus. C. de adulterijs, Federic. Scotus in commenta. ad l. si prius num 211. ff. de operis noui nuntiatione.

F Flaminius Chartar. de executio. sentent. capto bannito cap. 1. num. 266. & 267.

G Muta. super ritu magnæ curiæ 140. num. 2. Mastrillis decis. 196. num. 17.

facultas, h atquè ita potest lege contractus feudalis, & pacto inuestiturę conueniri, ne ad dominum appelletur: sed in dominis allodialibus, & directis, cum vt supradiximus eorum Baroniæ sint quædam prouinciolę,
25 earum domini non solum † præsidibus prouiciarum equiparantur, i sed & Prefecto Prætorio, in quo erat statutum, ne ab eo appellari liceret, k sicut in istis propter qualitatem regiminis, & magnitudinem potestatis, nulla est appellatio, vt in Marchione Montisferrati multi ex nostris tradiderunt. l Sed ex hoc non censetur Rex â se abdicasse ius Regium, sed ex generali priuile-
26 gio Aragonum, quo † cautum est, *Vt Dominus Rex non constituat iudices, nec faciat iudicare in locis quæ sua propria non sint.* Noster Pertusa m originem istius consuetudinis deduci tradit (quam improbam vsantiam appellat) quia licet multis casibus iure appellatio sublata reperiatur, tamen negari nequit, quin ex hoc detur occasio delinquendi. n Intelligenda sunt autem verba prædicti priuilegij, de locis quorum dominium non pertinet ad dominum Regem, licet in eis habeat iurisdictionem in habitu, quia in actu eam in illis Baronum locis exercere non potest, o vt fuit pronuntiatum, & decisum in Curia Domini Iustitiæ Aragonum. * Ne in loco de Noballas Iustitia Tirasonæ, cui in prædicto loco à D. Rege iurisdictio commissa est, possit in eo, & eius terminis eam exercere; quod idem procedit, etiam si non sit alicui specialiter talis loci iurisdictio per D. Regem commissa, sed ad iudicem Regium loci propinquioris, ex obseruantia p Regni debeat remitti; quia nec hoc casu poterit ille Iudex Regius, intra illum locum iurisdictionem exercere, malefactores capiendo, vt fuit pronuntiatum in Curia Iustitiæ Aragonum. * Non solum autem remedium appellationis est denegatum vassallis seruitutis

H Guido Papa decis. 518 & 551. num. 4.

I Iacobus Rebuff. in l. 2. C. de primicerio, colu. 2. lib. 12. Frecia de subfeudis, tit. de origine Baronum, num. 13. Bobadilla in politica lib. 2. cap. 16. num. 66.

K l. 1. C. de officio Prefecti Prętorio, Mattheus de Afflictis in præludijs constitutio. Siciliæ, q. 10. n. 4. & decis. 90. nu. 7. 96. nu. 11. & 341. & 383. nu. 8. Capicius decis. 169. Fabius Oprinellus in repetitione, l. Imperiū nu. 335 cum seq. ff. de iurisdict. Conradus in templ. omn. iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. vers. dignitatum gradus nu. 6. & 7. Bald. in authen. sed omnino, nu. 4. C. ne vxor. pro marito.

L Nata cons. 608. nu. 13. Cepola cons. crimin. 17. num. 6. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 2. nu. 63.

M In d. §. item del mero. fol. michi 148.

N Menoch. de arbitra. q. 70. nu. 3. Anton. de Sola in constitu. Sabaudię. tit. de modo obseruando in decisio. casuum arbitrariorum, glos. 1. nu. 65.

* In proces. D. Marię Sanchez sup. iurisfirma. anno 1560. & in proces. D. Ioānis de Torrellas super iurisfirma, anno 1575.

O In priuileg. generali, §. Item del mero. Molin. in reporto. foror. verbo dominus locorum, vers. Dominus loci ponamus, fol. 107. col. 2. & verb. iurisdictio, vers. prædicta procedunt, fol. 198. col. 2 in prin. & verb. Rex. vers. D. Rex. salua sua clemen-

tia, fol. 292. col. 3. argum. tex. in cap. pastoralis de officio ordinarij, & cap. Romana, eod. tit. in 6. Flamin. Chartarius decis. 68. num. 26. P Obseru. Ité per forum, tit. de priuilegijs militū, vers. si autem Dns.

* In proces. Abbatis S. Mariæ de Beruela, contra Iustitiam ciuitatis Tirasonæ, sup. crimi. die 19. Nouemb. 1575. vbi fuit condemnatus dictus Iustitia, quod extraxerit à carcere loci de Litago, qui prædicti Monasteri est quemdā captū, debebat enim expectare, vt remitteretur intra terminum trium dierum, sed hodie aliqui officiales Regij possunt intrare loca Baronum ad capiendum malefactores in casibus for. noui Tirason. anni 1592. sub tit. de la facultad de los officiales reales para entrar en lugares de señorio.

tis in nostro Regno, aduersus facta dominorum, sed etiam omnia alia foralia remedia, quibus & impedire ne fiant grauamina, & illata reparari solent. Licet enim D. Rex in Regno, vbi solus leges condere, & derogare potest non posset impediri, quin vassalli si cum sęuitia à dominis tractentur, ad eũ possent recurrere iure magistratus, tamen in hoc Regno, vbi Regũ benignitate legibus subiecerunt Principatum, recte potuit magistratuum † iurisdictio moderari, & limitari, ne in factis dominorũ se interponant, nec in tali casu ius reddãt vassallis cõtra dominos, reddẽdo inhabiles personas vassallorũ ad agẽdum in iuditio, contra eos. Hocq; quasi quadã inter Reges & dños inita conuentione, ne se dñs Rex de eorũ hominibus intromittat. Sed etsi dñi habeant, tã solutas, & laxatas habenas, vt currere possint quo libuerit, tamen illi semper frenum legis diuinę, & corigias in manibus conscięntię teneãt, vt illos cohibere valeat à malo, cũ lex quę illis malã tractationẽ in vassallos, & occupationem suorum bonorũ pro libito permissit (vt supra diximus) non tribuat titulũ, nec excuset à peccato, licet recursum auferat, & impunitatem reddat. Nec erit tutus quo ad Deum, qui est scrutator cordiũ, si sine causa legitima vassallum occidat, & bona eius auferat. Et hinc est, quod si sęuierint in vassallos, procedet, quod in Prefecto Prætorio dicebat Bald. q & bona † in vim prędictę dñicę potestatis occupata restituere tenebuntur: cum nõ solum peccatũ commisserint, contra charitatẽ, sed etiã contra iustitiã particularem, r & ad hoc cogi poterunt executores testamentorum Baronum per Iudicẽ Ecclesiasticũ, virtute illius clausulæ, quæ solet in omnibus testamẽtis apponi. *item quiero que sean pagadas mis deudas, tuertos, è injurias*, cum enim agatur de exoneratione conscientiæ, ad omnia quę cũ peccato detinẽtur, fauore animę extendi debẽt, licet nõ sint debita producentia efficacẽ obligationẽ ad agendum in iuditio, s cũ solũ ex prædicta obseruãtia cõcessum eis sit, vt iustitia manu Regia ab eis ministretur. t Ex qua ratione à multis *Reguli* fuerunt appellati, iuxta illud quod Propheta Samuel u indixit † iussu Dei

27

28

29

Q In cap. pastoralis, §. quia vero, nu. 3. de officio de legati, Rebuf. de literis ciuilibus, art. vnic. glo. fin. nu. 2. Anto. de Sola in constitutio. Sabaudiæ, 2. par. tit. de modo & forma suplicandi, glos. 2. nu. 54. & 55.

R Alexand. de Ales, 4. p. q. 87. Sot. de iust. & iure, lib. 4. q. 7. art. 3. & lib. 5. q. 3. art. 4. Nauar. in Apolog de redditibus Ecclesiast. q. 2. monito 2. & 7. & in manual, cap. 17. nu. 11. & cap. 24. nu. 7. Couarr. in reg. peccatum, 2. p. §. 3. nu. 5. Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 1. nu. 12. Boerius decis. 57. num. 14. Abb. & allij in c. in literis de raptoribus, & in cap. fin. de sepultu. Petr. Binsfeldius in rub. de iniurijs & damno dato, notab. 5. & 6. & in cap. 1. q. 4. concus. 2.

S Bart. in l. legaui, n. 3. ff. de liberat. legata. & additio ad eum, in l. 1. §. & parui, ff. quod vi aut clam, Belluga in specul. rub. 17 §. finaliter, nu. 8. Nata cõsil. 402. nu. 56. & 61. vol. 2. Thomas Mieres in constitu. Cathaloniæ, collati. 11. rub. dels homens propis, & de remenza, fol. 9. col. 3. vers. & auferre res suas rustico, & vers. vnde conclude Molin. noster, verb. prescriptio debiti, vers. fin. Porto verb. actio nu. 8. cũ duo. seq. & verb. clausula nu. 18. Surd. decis. 269. nu. 13. & faciunt notata per Asinium in praxi iudiciorum, §. 31. c. 34. nu. 2. & seq. 8.

T Beroius in c. 1. de rescriptis nu. 14.

V 1. Reg. cap. 8. Bañes de iust & iur. q. 4. in princip. quæstio. principal. 62. Bobadil. in politi. lib. 2. c. 16. nu. 162. G. & Guillel. Bene Benedi. in c. Rainut. verb. condidit, el 1. n. 33. Gaspar. Caballin. millelo. 43.

Dei Iſraelitici populi incolis, vel ob iuſtam illius populi punitionem, qui contra Dei voluntatem Regem poſtulauerant, vel ob publicam ſubuentionem in caſu neceſſitatis rationabili, aut per ſolam nuncupationem eo quod illam ſic appellent: inquit ergo Samuel non leges Regias, ſed deſpoticas deſcribens: *Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis, filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietquè ſibi equites, & præcuſſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi Tribunos, & Centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum, & curruum ſuorum, filiaſquè veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias, & Panificas, agrosquoquè veſtros, vineas, & olibeta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis; ſed & ſegetes veſtras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, & famulis ſuis, ſeruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſſinos auferet, & ponet in opere ſuo, greges quoquè veſtros addecimabit, voſquè eritis ei ſeruì.* Quibus verbis non quod facere poſſunt Reges, x (vt falſo dicebat Albornoz, y) ſed quod aliqui ſolent enarrat Propheta; niſi intelligas poſſe non in vim præcepti, nec ex permiſſu, ſed quia in hoc ſeculo talis poteſtas eximit operantem à pœnis legalibus, z & vt vno verbo complectar, *Iniuria tyranni in facto, ius vero Regis in facti impunitate verſetur.* Et hinc eſt, † quod non poterunt vaſſalli ſeruitutis
30 allegare contra dominos ſe eſſe in poſſeſſione, ne aduerſus eos dominica, & abſoluta poteſtate male tractentur, cum lex, ſeu conſuetudo, quæ hoc permittit, non tollatur per non vſum, cum meræ facultatis ſit, a ſed ſolum per vſum contrarium, b quando dominus volens vti tali poteſtate, fuerit prohibitus, & prohibitioni acquieuerit. c Maxime cum iſti vaſſalli, quaſi in ære dominorum

X S. Thom. 1. 2. quæſt. 105 art. 1 ad 5. Petrus de Ribadeneyra en la inſtitucion del Principe Chriſtiano, lib. 2. cap. 9. verſ. Boluiendo pues, pag. 323 Gregor. Lopez Madera, de las excelencias de Eſpaña. cap. 2.

Y En el arte de los contractos, lib. 3. tit. 8. capit. del arrendamiento por fuerça, & Barclaius de regno & regali poteſtate, lib. 2 p. 49. & ſeq.

Z Petra de poteſta. Principis, cap. 3. q. 2 nu. 11. & Barclaius vbi ſupra, pag. 64. & ſeq. lib. 2. & lib. 3. cap. 6. pag. 141. verſ. atq; vt à ſacris.

A l. viam, ff. de via publica, Belluga in ſpeculo rubri. 16. num. 11. vbi Camillus, verbo iuris facultate, Anto. Gabriel commun. concluſ. lib. 5. tit. de præſcriptio. concluſ. 10. & 12.

B Ludouicus Molin. tomo 2. de iuſtitia diſputatione 513. D. Proſper Carabita ſuper ritibus magnæ curiæ ritu 282. nu. 1. poſt gloſ. in l. de quibus vbi Iaſſo. num. 23. ff. de legib. Alexand. conſ. 136. num. 19. volu. 2. Ioannes de Amicis conſ. 1. nu. 43. verſ. poſſet tamen, Anto. de Sola in prohemio conſtitutio. Sabaudiæ gloſ. 4. num. 45. Medicis in tract. de legibus, 4. par. queſt. 37. per tot. Caballin. mil leloq. 25. num. 1. & mille loq. 597. Burgos de paz in l. 1. Taur. nu. 174. & ſequen.

C Gloſ. in l. qui lumi ibus, ff. de ſeruitu. vrbano. Bart. Angel. in l. cum ſcimus, C. de agricol. & cenſit. lib. 10. Bald. in l. Item lapilli, quæſt. 3. de rerum diuiſione, Abb. & omnes in cap. ſignificanti de appellatio. & in cap. Abbate Sancti Siluani, de verborum ſignificatione, Alexan. conſ. 130. num. 19. volu. 2. Iaſſ. in §. eque inſt. de actio. num. 24. & in l. quominus de fluminibus num. 27. 96. & 170. vbi Ripa num. 32. Decius conſ. 197. num. 3. Balbus de præſcriptio. 4. par. 5. par. principalis, quæſt. 5. Rebuf. in præfatione de materijs poſſeſſorijs, nu. 187 tom. 3. Aymon. de antiquitate 4. p. §. materia, num. 81. Couarr. in reg. poſſeſſor. 2. p. §. 4. num. 6. Menoch. de arbitrar. caſu 160. nume. 11. Bald. & alij in l. præſes, & in l. altius, C. de ſeruitutib. & in cap. 1. § ſi quis de manſo. num. 14. de controuerſ. inueſtitu. Cępola de ſeruitutibus, c. de aquęductu num. 51. & 52. cum ſeq. Surdus deciſ. 3. num. 6. & 7.

norum sint, & nullo modo possideant, sed possideantur. Ideoquè aduersus dominum non possunt dici possessores, nec causam nouitatis intentare, d nec aduersus dominum, à quo in possessione suæ pacificę libertatis turbantur, eis interdictum vti possidetis concedetur, nec etiam è contrario dominus potest iuris male tractandi vassallos dici possessor, nec super eo tanquam possessor firmam possessoriam obtinebit, e aut eius propositio in articulo litis pendentiæ admittetur, & licet contrarium seruetur in praxi, vt recipiatur propositio dominorum super absoluta potestate, tamen hoc nõ multis ab hinc annis in vsu est, & debet intelligi respectu sublati recursus, & impunitatis concessę (vt supra tradidimus) si vero vassalli ius negatiuum ex prohibitione aduersus dominos præscripserint, poterunt se in libertatem vendicare, & iurisdictione magistratuum se in ea tueri: ex quibus infertur † ad obseruantiam nostri Regni, f qua cautum est bannitum, seu incartatum pro crimine, à quolibet capi posse, & si se defendat interfici impune, requiritur enim ad hoc, vt occidens sit tutus in conscientia, vt non occidat se defendentem odio banniti, & animo fundendi sanguinem humanum, & sumendi vindictam, sed vt minister legis, & quod causa ex qua bannitus fuit, esset contumacia ob graue delictum commissum, & ideo nostra obseruantia se restrinxit ad incartatum pro crimine tantum, qui capi nõ poterat, tunc namquè tanquam minister legis, & executor iudicis ad eum occidendum procedit, cum se defendat, & capi non permittat. 31

D l.1. C. de seruis fugiti. l. Marcellus, ff. de publicã. l. Pomponius in princip. ff. de acquir. posses. & facit cap. conquerente, vbi Abb. Siculus de restitut. spoliato. Boerius decis. 304. & in stilo parlamenti, 1. par. tit. de causa nouitatis, vers. Item si subiectus cõqueratur, fol. 38 col. 3. vbi Aufrerius, & in decisio. Capellæ Tholosan. quæst. 49. Masuerius in praxi, tit. de possessorio, col. 4. fol. 28. vers. ité ille qui est subditus, & fol. 29. colu. 2. vers. Item dominus.

E Ex tradit ab Anton. de Butrio in cap fin. num. 38 de causa possession. & proprieta. Sebastian. Medicis in tracta. de acquirend. dominio ad l fin. de legib. verb. aut in conseruando, glos. 2. par. 2. num. 64.

F Oseruan. fin. tit de citatione, Molin. in report. foro. verb. incartatus, Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, à num. 3. cum sequ. de constitutio. Gail. de pace publica, lib. 2. cap. 5. num. 16.

Hæc sunt, quæ de suprema Regiaquè potestate in lucem edere decreui: quod si rem, vt aiunt, acu non tetigerim, tentaui tamen quid in hac materia vires alioquin imbecilles aggredi possent: opus ex multis & varijs collectum componens, idest aliorum sparsim dicta simul ponens: in quo nihil nouum edidi, atquè ita inanem nollo videri, me velle gloriam aucupari, sed vera gloria (si quid boni in eo lector reperiet) Deo (à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit) tribuatur: quicquid autem in eo scriptum reperietur, correctioni Sanctę matris Ecclesiæ subijcio, & me nihil Fidei Catholicæ (quam toto corde sequor, & amplector) pugnans dixisse velle expręsse protestor.

REGES

REGES QVI CVRIAS ARAgonenſibus celebrarunt, & in eis Foros condiderunt.

IAcobus Primus, Oſcæ, anno 1247. & Exę 1265.
Petrus, Cæſarauguſtæ, anno 1283.
Iacobus Secundus, Cæſarauguſtæ, anno 1300. & 1301. & 1325. Et in Alagonia 1307. & Darocæ. 1311.
Petrus Secundus, Cæſarauguſtæ, anno 1349. 1352. 1367. 1372. 1381. Et Montiſoni 1362. & Calatayubii 1366. & Tamariti. 1375.
Ioannes, Montiſoni, anno 1390.
Martinus, Cæſarauguſtæ, anno 1398. Et Maellæ 1404.
Ferdinandus Primus, Cæſarauguſtæ, anno 1413. & 1414.
Alphonſus Quintus, in perſona ſuæ vxoris Mariæ, Maellæ, anno 1423. Et Cęſarauguſtæ, 1442. Et in propria perſona Turolij, 1428.
Ioannes Secundus, vt Locumtenens Alphonſi eius fratris, Alcanicij, anno 1436. Et Cæſarauguſtę, 1451. Et poſt obitum eius fratris, vt Rex Aragonũ, Calataiubij, 1461. Et in perſona Reginę Ioannæ, Cęſarauguſtę, 1467.
Ferdinandus Secundus Rex Catholicus, Cęſarauguſtæ, anno 1493. Tiraſonę 1495. & Montiſoni 1410. Et in perſona Reginę Germanę eius vxoris, Montiſoni, 1512.
Carolus Quintus Imperator, Montiſoni, anno 1519. 1528. 1533. 1537. 1542. Et in perſona Philippi eius filij 1552.
Philippus Primus, vulgo nuncupatus el prudente, Montiſoni. 1563. 1585. Et Tiraſſonę 1592. in propria perſona, & in perſona D. Andrę de Bobadilla & Cabrera Archiepiſcopi Cęſarauguſtani, & ob eius obitum in perſona D. Ioannis Campi.

LAVS DEO.

INDEX RERVM MEMORABILIUM ordine alphabetico dispositus, in quo primus numerus paragraphum, secundus numerum significat.

ABLATIVVS absolutus importat conditionem, §.4. num. 15.

Absoluta potestas, vide infra potestas.

Actio an ex pacto nudo nascatur. 35.8.

Academias literarias erigere, supremæ potestatis est, & referuntur quę sint in Hispania, 26. 66.

Actus gestus per Locumtenentem generalem, non seruata forma instructionis, an sit nullus infra Prorex.

Actio ab obligatione nascitur, & accusatio re ipsa, ex delicto oritur. 19. 26. & 27. & §. 30. 46.

Actiones & accusationes in Aragonia solum ad instantiam partis legitimę, cuius principaliter interest experiuntur. 19. 28.

Actione confessoria, vel negatoria expeditur lis super exemptione à iurisdictione, vel subiectione alicuius, 20. 26.

Actio legis Aquilliæ, quando directa, & quando vtilis, 32. 10.

Admissio ad contrafirmandum. 20. 67.

Adulatores patriæ & virtutis inimici, quid nomine absolutę potestatis intelligant. 23. 22.

Adulterium quare natura turpe dicatur, 30. 34. 9. punitur pœna amissione occulorũ

Ærarium publicum etiam lege Regia lata mansit. 15. 4.

Ærarium populi in Aragonia est illud, quod vocatur, el General, 15. 5. & 6.

Aeraria Principis in Aragonia duo, 15. 11. & seq.

Aequitas quid sit, & maxime in Aragonia amplectenda, 21. 28. & duob. seq.

Aetas certa requiritur in Aragonia pro obtinendis officijs, & contrahendis obligationibus, & an illius veniam possit Rex concedere, 25. 10. & 11.

Agere, vel conueniri debet quis in Aragonia coram suo iudice ordinario, & locali, 25. 18.

Agricolę, infra, verbo Iecur.

Alimenta, infra, legitima.

Albeus & ripa fluminis publici an possit muniri sine licentia Principis, 26. 37.

Alienigena in Francia nõ potest de suis bonis testari, sed Rex capit iure albanagij; & quid in hominibus manus mortuę, 34. 8.

D. Andreas Roig Vicecancellarius laudatur, 10. 28.

D. Andres de Cabrera, & Bouadilla dum præesset nomine Regis in Curijs Tirason. defunctus. 4. 23.

Angariæ, & perangariæ, an sint quæ a nostris çofras appellantur, 26. 57. & 60.

Antonius de Herrera in multis falsitatis & mendacij redarguitur, 25. 36.

Appellatio non habet locum in Aragonia à sententia lata à Cancellario, super competencia iurisdictionis. 2. 10.

Appellatio non datur a sententia Regis Aragonum, sed electio iurisfirmæ grauaminum factorum, 25. 43.

Appellatio est defensio ciuilis, & quando possit à Principe lege, vel statuto tolli, & sublata reperiatur, 29. 26. & §. 36. 24.

Appellatio datur ad regiam Audientiam à sententia Iustitiæ Aragonum super admissione, seu repulsione iurisfirmæ, 20. 101.

Appellitus in Aragonia quid sit, 25. 24.

Appellatio in Aragonia cur potius dicenda reuisio, 29. 25.

Appellatio in locis dominorum ecclesiasticorũ ad Regem fit, & cur non ita in locis dominorum temporalium, 32. 21.

Apprehensionis, seu sequestri ratio, & quid operetur, 20. 68. & 77.

Aqua fluminis Orbæ quomodo fuerit diuissa per dominum Regem Catholicum, infra, Fluminis Orbæ.

Aragonia citerioris Hispaniæ pars est, 21. 22. & 24.

Aragonia cur Celtiberia appelletur, & qui fuerint Celtę, in initio, 35. & 36.

Aragoniæ laudes, antiquitas, religio, pietas, & fidelitas; & nominis ętimologia, ibid. 37. 38. 40

Aragonenses non habent in filios patriam potestatem, ibid. 10.

Aragonenses Magistratus an exequãtur rescripta cõtra Foros, infra verb. Rex si cõtra leges.

Aragonenses, quare in lege Regia pacta, & conditiones adiecerint, 3. 9.

Aragonensium fidelitas mirifice extollitur in oratione Regis Martini remissiue, 17. 1.

Aragonenses habent in filios ęconomicam potestatem

Alienatio Vassalli facta a dño. temporali in Ecclesiã. Mutat in meliorem ss. 36. n. 7.

ſtatem, vide infra poteſtatis.
Aragoniæ Principatus proprie regnum & monarchia eſt, licet certis Regibus debeat gubernari, 4.11.& 13.
Aragonenſis Regiæ poteſtatis exordium, infra, verbo Monarchia.
Aragonenſes voluerunt ſtari chartę, & ad literam, infra chartę.
Arbitrorum in Aragonia inter compromittentes ſumma eſt poteſtas, 28.4.
Arbitris diſcordantibus cauſa deuoluitur in Aragonia ad Cancellarium competentiarum, 2.5. & 6.
Archiepiſcopi Cęſarauguſtanus, Tarraconenſis, & Valentinus nominantur, & laudantur, 24. 10.
Arma & leges ſunt brachia corporis politici, 16.14.
Armis non eſt vtendum cum legibus agi poteſt. 16.16.
Armis cum Principe velle contendere furor eſt, 31.18.
Artifex peritus ſi recuſetur admitti in Collegio illius artis, quem recurſum habere poſsit, 16. 29.
Artifices non debēt alterius artis officium exercere, 16.28.
Artifices à multis laudantur remiſsiue, 14.4.
Audientia, quando à Magiſtratibus denegari poſsit, vide infra, iuriſdictio.
Auguſtus legum authoritatem Senatus poteſtatē permiſsit, 25.5.
Auguſtus cur potius Imperator quam Rex appellari voluerit, & quę populo permiſſerit, 3.28.& duob.ſeq.
Auſtriacę Domus felicitas, ex veneratione Sanctiſsimę Euchariſtę cępit, 8.21.
D. Auguſtinus Morlanes laudatur, 21.5.
Auguſtus Chriſto nato prohibuit ſe vocari Dominum. 22.11.

B

BAiulus Generalis, vnde dicatur, & cui in iure correſpondeat, 15.12.
Barones in Aragonia, an ſint Domini allodiales, tam reſpectu dominij, quam iuriſdictionis, 24.26 & 27.
Barones an recte patroni & vaſſalli clientes appellentur, 32.28.
Barones inter ſuos vaſſallos priuatiue iuriſdictionem pręſcripſerunt. 33.9.
Baro apprehenſo loco, an poſsit vti abſoluta poteſtate, 33.19.
Baronum ab ſoluta poteſtas, vide infra poteſtas.
Baro an poſsit occupare ſine diſcrimine bona mobilia, & immobilia vaſſallorum ſeruitutis, 34.4.
Barones in Aragonia tripliciter poſſunt conſiderari. 34.22.
Baro non habens iuriſdictionem, non poteſt pęnas iuriſdictionales exercere in vaſſallos, 34. 23.
Barones Aragonum aliquos maiorię effectus præſcripſerunt, 34.25.
Baro ſi ſęuiat in cadauer vaſſalli, an puniatur lege Iulia, & foro regni, 35.25.
Barones exercentes iuriſdictionem equiparantur Præfecto Prætorio. 36.25.
Barones an teneantur in foro conſcientiæ ad reſtitutionem bonorum in vim abſolutæ occupatorum, & ad id executores teſtamentorum cogi valeant 36.28.
Barones ſoli Deo tenentur reddere rationē de eorum factis erga vaſſallos, ſup. verbo Ciuitas Cæſarauguſtæ.
Barones non excuſantur à peccato, & à pœna æterna ſi iniuriam inferant vaſſallis in bonis, vita, vel honore, ſed à pœnis leguum temporalibus. 34.9.
Barones vtentes iuriſdictione debent ſeruare iuſtitiam, & ſecundum leges regni ſentētiam ferre licet in ritu proceſſus forales diſpoſitiones non ſeruauerint, 34.21.
Barones cur ab *Hiſpanis* appellentur ſeniores, & Richi homines, vide infra Nobiles, & verbo ſeniores.
Baronis nomen quid ſignificet. 32.25.
Baronum loca à principio fuerunt domini Regis, 34.24.& 26.
Beati Iacobi aduentus in Hiſpaniam, in initio, 43.
Beatę Marię del Pilar, del Portillo Imagines Cæſarauguſtę venerantur, & quando illa ſacella conſtructa. In initio, 45.& 46.
Beatus Laurentius & Vincentius, & alij plures ex Aragonia orti, ibidem, 51.& 53.
Beati Braulius & Valerius Epiſcopi Cæſarauguſtani, ibidem. 54.
B. Iacobi aduentum in Hiſpaniam negantium fundamenta remiſsiue, 3.41.
Beati Erminigildi pietas, & martyrium, & Cæſarauguſtę in eum deuotio, & veneratio. 31. 15.
Belli mouendi, ſeu armorum authoritas ad ſupremum Principem pertinet. 26.64.
Beneficia Eccleſiaſtica in Aragonia non poſſunt exteris conferri 27.16.

INDEX.

Bella, vnde orta, & à quibus indici, & contra quos, & quæ sit iusta causa illa indicēdi, 30. 55.

Bona fides, quod non sit necessaria in prescriptionibus huius Regni, & quomodo intelligatur, 24.30.

Bona vacātia ad supremum dominum spectāt, & quot sint illorum species, 26. 51. & 52.

Bona amissa quorum dominus ignoratur, ad quem pertineant. 26. 53.

Bona vassalli recedentis, infra, vassalli seruitutis, an possint.

Bona patrimonialia prælati, vel ab eo sua industria, quæsita an gaudeant priuilegijs Ecclesiæ, 36.6.

Brachia corporis politici, arma & leges, 16.14.

Breuiarium imperij habuerunt Principes prudentes, 7.36.

C

CAlonia soluitur Regi pro homicidio hominis conditionis, & non pro homicidio Infantionis. 33.6.

Capilli in capite, quid significent, 7.44.

Capitum insidiæ Cæsaraugustæ, & Supraiunctariorum in Regno munus à Romanis originem duxit, 24.7. & 8.

Caput reipublicæ est Rex cui membra debent esse conformia, 6.3. & seq.

Camillus Borrellus in tribus notatur circa ea, quæ de supremo consilio Aragonum scribit, 10.9.

Cancellarius in Aragonia est caput consilij Regij, & quid de Vicecancellario, & Regente Cancellariam, 10.23. & seq.

Carceres à quo, & in quo loco Romæ ædificati, 16.2.

Carceres sunt de regalibus, 16.3.

Carceris vtriusque Alcaydi à Rege nominātur, 16.5.

Carceris reparatio, & ædificatio ad quem pertineat, 16.6.

Carceris visitatio per quos fiat, 16.8.

Carcer non ad pœnam, sed ad custodiā, & quid de Iure Canonico, & in Aragonia, 16.9.

Carceris fractores quomodo puniantur, & pro confessis habeantur, 16.10.

Carceratis pauperibus alimenta, & aduocatum, & procuratorē tribuere cui incumbat, 16.7.

Carcerati quando debeant sub fideiussoribus, vel iuratoria cautione relaxari, 16, 12.

Carceratorum remissio de vno loco ad alium, quando habeat locum, 16.13.

Chartę standum est in Aragonia, 19.18. & §. 38 32. & §. 33. 11. & 12.

Castitas non potest eripi vi præcisa, 35.12.

Causæ criminales à quibus decidantur in Aragonia, & quo casu, & ad quem detur recursus, 25.44.

Causidicorum officium in Aragonia honorabile, infra procuratorum.

Causæ non extrahuntur in Aragonia à Regno etiam per viam recursus, 10.15.16. & 29.

Census fuit habita ratio apud Romanos in eligendis Senatoribus, & Magistratibus, 30.8.

Centum viri apud Romanos qui essent, 32.20.

Celeritas in quo laudanda, & in quo reprobanda, 9.8.

Cerebrum pop. Rom. esse in Rom. Pontif. quid significet, 7.1.

Cęsaraugusta cęlebrat singulis annis festum sui Angeli Tutellaris, 3.44. & 45.

Cæsaraugusta fuit Colonia immunis populi Romani, & in ea Conuentus iuridicus. 21.23.

Cerebri operationes, & illius cellulę quomodo conueniant maiestati Regiæ, 7.23.

Cerebrum, quare inuoluatur duabus meningibus, infra Meninges.

Cæsaraugusta Vrbs Regia Aragonum, à quo denominata, & aucta, & de aliquibus eius laulibus, 23.55.57. & 59.

Ciuitas Cæsaraugustæ, quādo procedit de facto in vim sui priuilegij, & Barones in vim suæ potestatis, soli Deo rationem reddunt de tali facto, 34.19. & §. 35.3. & §. 36.12. & 22.

Ciues honorati Cæsaraugustæ, in quinque classes sicut Romani sunt distributi, 5.6.

Ciuitates aliquæ Regiæ appellantur, 23.54.

Ciuitates, Regna, & Imperia, ex quibus constituta, 1.6.20.

Ciuitates, & oppida quot sint in Aragonia, 24. 10.

Circunstantiæ rerum sunt in consultationibus expendendæ, 10.20.

Clerici in iudicio apprehensionis coram iudice seculari agere possunt, 20.76.

Clerici & Infantiones, an sint immunes à collectis vniuersitatum, & tributis, & vectigalibus 26.2. & 3.

Clerici sunt vassalli simplices Regis, 27.7.

Clerici sunt ciues priuilegiati, 27.8.

Clerici quatenus statutis laicorum ligentur, 27. 10.

Clerici proditores, & non seruantes debitum honorem domino Regi, vel eius iurisdictionem turbantes, quomodo puniantur. 27. 11. & 12.

INDEX.

Clericus exemptus, in tangentibus curam animarum, non habetur pro exempto. 20.20.

Clericorum exemptio à iurisdictione seculari, an sit de iure diuino, vel humano remissiue. 27.9.

Clerici cur sine beneficio ad sac ros ordines nō valeant promoueri, 30.9.

Clerici & Infantiones habitantes in locis dominorum sunt exempti, & ad quæ teneantur, 27.22.

Clausularum de plenitudine potestatis, ex certa sciētia, & motu proprio effectus, & an tollāt vitium subreptionis & obreptionis, 28.6.7. 8.12.& 13.

Clausula non obstantibus, an operetur in præiuditium tertij, 28.10.

Clientelę, seu colonię Romanorum quę. 32.27.

Clamum non habere de manu Regis, quid significet, 19.22.

Clausulæ non ad potestatis, sed ad voluntatis quæstionem adijciuntur. 29.1.

Collum corporis politici est mutuus amor inter caput & membra, 12.1.& seq.

Colonorum species, & eorum differentiæ, 34. 1.& 2.

Commentarienſis etiam deleui culpa tenetur, 16.11.

Communio parere solet discordias, 1.1.20.

Commissarij forales, & curię, an possint vti absoluta potestate, 33.20.22.& 24.

Conditio si preces veritate nitantur censetur inesse, tam in rescriptis, quam in contractibus, 28.9.

Conditio si foris non repugnet semper intelligitur in mandatis, & rescriptis Regum Aragonum. 25.8.

Constitutio iudicatur odiosa, vel fauorabilis ex intentione, & vltimo fine statuentium. 35.1.

Consuetudines non sunt in potestate Principis, nec pertinent ad legem Regiam, 19.7.

Consulatus tempore Imperatorum modicæ auctoritatis, 3.35.

Consiliarij Regij, quare induantur veste talari, ex forali dispositione, 7.8.

Consiliarij Principum oculis comparātur, & cō silium est cor reipublicæ, 8.1.& 3.

Consilio illustriora geruntur, quam armis. 8.4. & 8.

Consilium supremum Aragonum cur naso comparetur, 10.1.& seq.

Consiliarij libere votum suum proferre debēt, 10.17.

Concilium Prouinciale à D. P. Manrique Archiepiscopo Cæsarauguſtano, anno 1615. celebratum, 18 14.

Consuetudo semper est attendenda in solutione, & exēptione vectigalium, & tributorum. 26.4.

Consuetudo leges ferendi in Aragonia cum cō sensu quatuor Brachiorum Regni, à lege Regia emanauit, 4.14.& §.17.3.& §.21.9.

Consuetudinem moribus confirmatam difficilimum est destruere. 4.16.

Consuetudo in scriptis redacta, an desinat esse consuetudo, 19.13.

Confiscationis pœnam non habemus in Aragonia, nisi tantum in reis criminis in primo lesæ maiestatis capite, 25.40.& §.26.10.

Contrahentibus cur ad inuicem se decipere liceat in prætio, 35.7.

Contractus bonę fidei cur sic appellētur. 30.46

Correctionem habentes non flagris, sed virgis cedere solent. In initio. 77.

Craneum denotat fortitudinem, & quod sit eius officium, 7.31.& 32.

Crura, seu tibiæ corporis politici præmia virtutum & penę criminum, 16.30.& 32.

Curiarum congregatio in Aragonia spectat ad Regem sicut apud Romanos. 18.1.

Curias in Aragonia frequenter congregare, an sit vtile, 18.3.

Curiarum congregationis causæ quæ, 19. 3. & 34.

Curator non datur prodigis in Aragonia, sed tantum furiosis, & dementibus, infra verbo prodigis.

Curiæ nomen æquiuocum, 19.1.

Curias congregandi tempus, an in facultate Regis sit, sicut concilia generalia Rom. Pont. & Prouincialia Archiepiscoporum, & quid de iure, & de foro, 18.cum trib. seq.

Curias congregare in Aragonia, quid sit, 19.2.

Curiarum auctoritas quanta sit in Aragonia, 19.33.

D

DEffensio est iuris naturalis primeui, 29.19.

Defensio alia ciuilis, alia naturalis, & in ciuili, est quę magis accedit naturali, 29. 20. & duob. seq.

Decimarum retentio, & perceptio potest secularibus competere, ex priuilegio Rom. Pont. vel ex immemoriali, cum fama priuilegij, vt nostris Regibus, & Baronibus, 31.3.

Dentes corporis politici sunt fortitudo Præsidum. 11.16.

Depositæ rei restitutio pertinet ad ius naturale

naturale,& an depoſita irregularia gaudeant priuilegio veri depoſiti,30.31.& 33.
Deus ignotus apud gentes quis eſſet, & quare tutellaris eſſet ignotus,& ignominatus,3.39. 40,& 43.
Deffeſias,an poſsit D. Rex conſtituere in Aragonia in prejudicium iuris paſcendi alicui competenti à foro,vel ex pacto.26.25.
Defenſio ciuilis aliquando ſublata, naturalis vero nunquam,36.21.
Delegati ſententia non oppoſita exceptione valida eſt,25.21.
Decimæ quo iure fuerunt introductæ, & in earum ſolutione conſuetudo ſeruanda.31.4.
Defuncti,an iniuria affici poſsint.35.17.23.
Deputati Regni, non habent liberam pecuniæ publicę adminiſtrationem,15.9.
Deputati quibus, & intra quod tempus adminiſtrationis rationem reddere tenentur. 15.10.
Deputati,vide infra Præſides ærarij.
Dictatoris Romæ, quanta eſſet auctoritas, & poteſtas.20.15.
Differentiæ ſexus,gradus, & poteſtatis à Iuſtin. in ſucceſsionibus ab inteſtato ſublatæ,30.10. & 15.
Digiti corporis politici opifices & artifices.16. 27.
Dignitas Ducatus, Marchionatus,& Comitatus quæ olim fuerit,& nunc exiſtat.25.26.
Dignitatem & nobilitatem conferre ad ſupremum Principem ſpectat,25.25.
Diſpenſans ſine cauſa an pecet, & quid in diſpẽſato,31.25.
D. Didacus de Portugal & Pimentel Marchio de Gelues laudatur.16.25.
Diuitiæ ad conſeruationem nobilitatis & honoris maxime neceſſariæ, infra Nobilitas.
Diuitiarum quanta ſit apud antiquos habita ratio ad Magiſtratuum collationem,ſupra cenſus.
Domus conſtituendę origo, & quę ad eius conſtitutionem ſint neceſſaria. In initio, 11. & ſeq.
Domus eſt vox annaloga, & aliquando ſumitur pro familia.In initio,20.& 21.
Dominium rerum,an trãſtulerit D.noſter Ieſus Chriſtus in eius Vicarium, 2.26. & duobus ſequen.
Dominium quot modis ſumatur.24.2.& 15.
Dominia rerum iure gentium diſtincta, 30.19.
Dominium rei, ſiue directum, ſiue vtile ſit ex cauſa iuris gentium, ſiue iuris ciuilis, ex facto Principis, & etiam de plenitudine poteſtatis aufferri non poteſt ſine cauſa legitima, & refecto pretio,30.49.50.51.& 53.
Donatio,à Conſtantino, Eccleſiæ facta, valida fuit,2.45.
Donatio per ſuperuenientiam liberorum, an reuocetur in totum,30.13.
Donatio mera quę ſit, & quæ remuneratoria, & de eius priuilegijs remiſsiue. 30. 26. & 27.
Ducatus,Marchionatus,& Comitatus,an à Romanis originem ſumpſerint. 32.30.
Duellorum vſus reprobatur,30.55.

E

Eccleſiaſtica poteſtas,vide poteſtas.
Eccleſiæ patrimonium non debet ab aliquo occupari,2.46.& 47.
Eccleſiaſtici legibus ferendis ſuum aſſenſum præſtant, & quid proteſtentur, & an Clerici foris ligentur,4.27.& 28.
Eccleſiaſtici Iudices defficiente diſpoſitione Iuris Canon. potius ad foros Regni quã ad Ius ciuile Roman.debent recurrere,21.31.
Educatio liberorum,infra verdo liberorum.
Effectus ſupremæ iuriſdictionis, iura regalia appellantur,& quæ ſint illa remiſsiue.25.1.
Elongamentum quid ſit,& quis illud concedere poſsit,26.63.
Emancipationis, & abdicationis diſcrimen, in initio,69.& 70.
Epiſcopi omnes,& Abbates in Aragonia ad prę ſentationem Regis inſtituuntur.27.17.
Epicheya quid ſit,& cui conueniat.4.19.
Eticæ ſubiectum,quod ſit,in initio,11.
Euentus rerum non demonſtrat bene, vel male conſultum,10.22.
Euocationes perhoreſcentię cõcedit dominus Rex à locis Baronum in Aragonia,27.4.
Euocatio non conceditur in Aragonia ex cauſa miſerabilitatis.11.17.
Euocatio quid ſit,& quotuplex,& an odioſa,& quis eam concedat,25.19.& 20.
Exceptiones peremptorię, quæ ſint, & de earũ effectu, & quando dilatoria habeat vim peremptorię.20.53.& 54.
Exceſſus punitur etiam ſi aliàs factum eſſet licitum,& prmiſſum,20.65.
Executor prę ſentata firma relinquit bona penes firmantem ſub fideiuſſoribus.20.50.
Exemptus ab obedientia & fidelitate Regis nemo poteſt eſſe in Regno: ſecus à poteſtate abſoluta Baronum,32.31.
Excommunicationis ſententia, quando nulla, & ex quibus cauſis.2.14. & duobus ſequentibus.

INDEX.

Exemplis rerum,ita iudicatarum, quatenus sit in Aragonia deferendum,20.31. & tribus sequen.

Expelli possunt à Regno Clerici seditiosi,& pacem publicam turbantes,27.12.& 13.&infra verbo occupatio.

Expulsio nouiter conuersorum, facta per dominum nostrum Regem iustissima maxime in Aragonia,& absquè fororum violatione, & numerus expulsorum,32.12.& 13.

F

FAmiliares Principum, quomodo se gerere debeant,7.18.

Familiares Principum aures eorum, & cur geminę,9.1.& 2.

Famis est omnium acutissimus ensis,& tale genus mortis,solum aput Barbaros admissum, 32.3.

Familiarum cognomina,vnde emanauerint,32. 24.& 26.

Ferdinandi Catholici Regis Aragonum laudes, in initio.59.& 60.

Fędus inire cum infidelibus,an liceat,26.65.

Fides Christi à tempore Apostolorum,nunquā in Aragonia defecit,vbi primo prædicata fuit in Hispania.In initio,42.& 47.

Fidei mysterium,quibus sit confirmatum miraculis in Aragonia,ibid 49.

Fideiussor in oblatione firmæ oblatus,an libere tur lata sententia,20.47.

Fidei obseruantia est iuris naturalis, & quatenus à Romanis seruata etiam hostibus, 30. 28.& duob. seq.

Fideicommissa ab Augusto ob fidem seruandam ad necessitatem iuris redacta,30.47.

Fila rubea ac palida, quæ in diplomatibus Apostolicis conspiciuntur, colores Regum Aragonum sunt.In initio,56.

Fidalgos,vnde appellati infra,hidalgos.

Filij qui legitimi,qui naturales,& qui spurij dicantur,&an sint successibiles, vel à patre alendi,29 9.& 10.

Filij familias,in his quæ iuris publici erant pro patribus familias habebantur,23.61.

Filij,an semper virtutis, & nobilitatis paternæ successores existant,29.14.

Filij,an necessario instituendi, vel exhæredandi, & de causis exhæreditationis,30.10.

Firmare de iure,quid sit,20.46.

Firma,quando in forma priuilegiata, & quando cum clausula iustificatiua prouideatur,20. 52.& 55.

Firmæ possessoriæ effectus,20.59.& 61.

Firmam possessoriā,quomodo defendere, quis possit,20.63.64.& 66.

Firmarum contra Iudices Ecclesiasticos, vsus omnibus prope Europę Regnis communis, & cuius sint effectus, & ab eas impugnantibus deffenduntur,20.80.& multis seq.

Firmarum prouisio,& reuocatio, pertinet priuatiue ad Iustitiam Aragonum, 20. 45. & 100.

Firma, quare impediat executionem casus manifesti,20.48.

Firmę iuris repulsio,quid sit,& an impediat iudicium ordinarium prosequi, 20. 49.51. 57. & 58.

Firmam in omni casu locum habere,quid significet,20.95.

Firmarum Infantioniæ communium ratio, & origo.33.16.

Fiscus cui comparetur,& quæ sit inter fiscum,& ærarium populi differentia,15.1.& 2.

Fideicommisso bona suppositia, an pro constitutione, & restitutione dotis possint obligari,30.5.

Fideicommissa in fauorem familiæ sunt fauorabilia.30.6.

Flumina publica supremi dominii ratione, ad Regem pertinēt.26.35.& 36.

Fluminis orbæ aqua, quomodo fuerit diuisa à Ferdinando Catholico,26.39.

Flumina priuata ad Dominum fundi, in quo oriuntur pertinent,26.41.

Fori Aragonum à Rege, & subditis obseruandi,21.10.& 11.

Fori si aliquis homo,4.tit.de homicidio, verba expenduntur,25.51.

Fori etiam sub æquitatis specie non violandi, 19.19.& 20.

For.1.de testam.nobil.for.1.de testam. ciuium, for.vnic.de reb.vincul.& for.1. de exhæred.liber.declarantur.30.4.

Fori quod in Aragonia non habemus merum, & mixtum imperium, declaratio supra Merum.

Forus primus de adquirend. possess.& forus, a vezes,tit.de appreh.declarantur.30.52.

Fodinæ metallorum ad supremum dominum spectant.26.30.

Foris deficientibus in Aragonia recurrimus ad naturalem æquitatem,21.27.

Fori & obseruantiarum,verba de absoluta potestate Baronum refferuntur.32.1.

D.Franciscus de Rojas & Sandoual,& D. Franciscus Michael de los Cobos laudātur. 25.26.

D.Francis.Michael de Pueyo laudatur.29.23.

Fraus

INDEX.

Fraus maiori odio digna quam vis,8.14.
Furtum iure naturali prohibitum,30.48.

G.

D. Gabriel Sora laudatur,2.9.
D.Galcerandus Albanellus magister nostri Principis laudatur.7.43.
Galearum pœna non potest in Aragonia imponi nisi tantum latronibus,25.40.
D.Gaston de Moncada Marchio Aytonę laudatur,21.15.
Gladius nudus eleuatus qui portatur ante Regem Aragonum,per eius Camarlęgum, quid significet,25.52.
Glos. coniugatio.in l.1.§.ius naturale, ff.de iustit.& iure improbatur,29.11.
Grauamen non potest offerri in curia de regalijs D.Regis,sed solum de iniustitia, & abusu potestatis,19.36.& 37.
Grauamen non est prosequibile, contra non habentem iurisdictionem,19.38.
Grauari timens firmat coram Iustitia Aragonum, vt ei suo officio succurrat. 20. 97. & 98.
Gubernator Regni natus est primogenitus, & creatus, cuius olim conditionis esset,& cuius nunc sit regens officium,11.12.& 13.

H

Hæreditas in Aragonia non potest esse damnosa,23.66.
D.Hieronymus Chalez socer auctoris laudatur. 20.43.
Hidalgos,verbi etymologia,à quibus exempti, & qui dicerentur,de vengar quinientos suel dos.27.23.26.& 27.
Hispani à calumnijs aliquorum scriptorum circa gesta ab eis apud Indos defenduntur. 32. 6.
Hispanij idioma à Latina lingua fuerunt mutuati,32.23.
Homo cur mycrocosmos appelletur.Initium.5
Homo potest considerari secundum diuersas eius operationes,29.4.
Hominis gratia omnia fuerunt creata in initio. 7.
Homo ad quid fuerit creatus ad imaginē Dei, in intio.8.
Homines an habitarent ab initio in domibus, ibidem,18.& 19.
Homo animal sociale, & politicum,1.3.
Homines manus mortuæ apud Gallos sunt conditionatæ libertatis,33.5.& 7.
Homagiorum solemnitas quid significet, & an illa præstent Prælati Ecclesiastici,27.19.
Homicidio permisso, an censeatur permissum homicidium qualificatum,36.14.
Hospitij onus qui teneantur subire, 26. 8. & 9.
Honor an præferatur vitæ,& ex quo maior iniuria inferatur alicui,35.12.14.& 15.
Honorem proprium facilius quis contemnere potest quam vitam,35.13.

I

Iacobi Regis Aragonum laudes,in initio, 57 & 58.
Ianus cur gemina,& ab alijs quadruplici fronte depingeretur,7.35.
Iecur in corpore politico sunt Agricolę, Pastores,& Mercatores, de quibus multa remissiue,14.1.& seq.
Imperator, an sit mundi dominus remissiue, 3. 2.
Imperium ex quibus præcipue subuertatur, 7. 28.
Imagines maiorum cur in prima ędium parte poni solerent,29.13.
Immunitas à quibus concedi valeat, 26. 7. & 34.
Indicijs,& confessione extraiudiciali conuincitur reus in Aragonia, etiam ad pœnam ordinariam.29 23.
Infantiones,vide infra Nobiles.
Infantiones in Aragonia,hidalgos appellantur, & quare sic appellati, & olim scutiferi, 27. 25.
Infideles non fruebantur foris & priuilegijs Regni, 32.7.
Inquisitio in Aragonia regulariter prohibita, 25. 38.
Inquisitores cur virgis vtantur in reconciliatione publice pœnitentium. in initio,78.
Intellectus for.fin.tit.de mercenarijs, in initio, 72.
Interpretatio correctiua, extensiua, & restricti ua est sublata in Aragonia,non vero declaratoria, 20.29.& 30.
Iniuria verbalis dicta Magistratui, vel in eius prędsentia, punitur in Aragonia, vt in Notorio, & quid si post depositum officium, vel ab exemptis fuerit dicta. 7.9. & sequentibus.

INDEX.

Interlocutoria assumit naturam causæ principalis. 20. 10.

Interlocutoria in causa criminali est inappellabilis. 20. 11.

Interdictum Ecclesiasticum passa fuit ciuitas Cæsarauguste, anno 1611. & aliæ Prouinciæ diu interdicto suppositę referuntur, 35. 19. & 20.

Incorporationes quæ fiunt à Rege, & promissio de non alienando, quid operentur. 36. 8.

Iniuriæ non sunt iniuriis rependendę. 36, 17.

D. Iosephus Sesse laudatur. 2. 12.

D. Ioannes Fernandez de Heredia Gubernator Aragonum laudatur. 11. 11.

D. Ioannes Georgius Fernandez de Heredia Comes Fontium Iberi laudatur. 18. 15.

D. Ioannes Pueyo meritissimus Iustitia Aragonum pro defensione firmarũ Clementi Octauo rescripsit. 20. 94.

Iudex, an possit ex causa pœnam legis augere, vel minuere. 16. 40.

Iudex ordinarius non habet iurisdictionem priuatiue ad Principem. 3. 31.

Iudex secularis inhibet Ecclesiastico, & è contra. 2. 4.

Iudicium contra defunctum est nullum, & quid in atrocissimis. 35. 26.

Iurisdictio Ecclesiastica non confundenda cum seculari. 2. 1. 3. & 31.

Iulius Cæsar cępit eripere libertatem populi Romani, & Augustus sustulit. 3. 25.

Ius competens vt singulis, omnium consensus ad illud tollendum est necessarius, 4. 24.

Iurisdictio per quem exerceatur nullo existẽte Præside in Regia Audienria, 11. 15.

Iurisdictionum omnium origo à consuetudine emanat, 19. 8. & §. 24. 21.

Iurisdictio pasiue adhęret territorio, 24. 4.

Iurisdictio vniuersalis non potest esse sine territorio, secus in certas personas. 24. 5.

Iurisdictio nihil commune, habet cum dominio, 24. 6.

Iudiciorum solemnia, vide infra solemnia.

Iurisdictionem Magistratuum moderari, ne aliquo casu ius reddant, & reis audientiam denegari, an statui possit. 30. 54. & §. 35. 6. & §. 36. 23. & 27.

Ius diuinum, quomodo, & à quibus interpretari declarari, seu relaxari valeat. 31. 23. 24. & 26.

Iurisdictionis contentio si sit inter Ecclesiasticum, & secularem, quomodo in Aragonia decidatur, 2. 7. & 8.

Iurisdictio secularis quibus casibus sit notoria, & vt talis non admittatur contentio in Aragonia, 2. 13.

Iurisdictio, quanto tempore præscribi possit à priuato, 24. 19. 22. & 28.

Iuris diuini veteris tria prȩcepta ceremonialia, iudicialia, & moralia, quæ mortua, & quæ mortifera, & quę vigeant, nec ab vllo Principe derogari valeant, 31. 1. 2. 5. & 6.

Iustitiæ Aragonum origo, & officium remissiue, 20. in princ.

Iustitia Aragonum grauamina illata a cæteris magistratibus reparat, & ne fiant tuetur, 20. 12.

Iustitia Arago. respõdet dubijs super foris emergentibus, & est illorum interpres. 20. 28.

Iustitię Aragonum competit iurisdictio in resistentes, & officiales delinquentes, 20. 36.

Ius publicum, & ius priuatum, in quo differant, 23. 50. & duob. seq.

Ius publicum multipliciter sumitur, 23. 52. 67. & 68.

Ius gentium ex principijs iuris naturalis deducitur, 30. 1.

Iuris publici quæ sunt post legem Regiam, non ad populum, sed ad Regem spectant. 23. 60.

Ius accrescendi, & non decrescendi cessat in Aragonia, 23. 64.

Ius patronatus laicale maxime Principum non debet derogari, 27. 18.

Ius latij minoris fuit prȩrogatiuæ, quam ius vrbis, 27. 24.

Iurisperiti, cur Letrados in Aragonia appellentur. 33. 11.

Iustitię obiectum, est proximus, & in commutatiuam, & distributiuã diuiditur. 8. 23. & 24.

Iustitię Aragonum Magistratus, institutus pro conseruando amore inter caput & membra, 12. 4.

Iustitia est seruanda, tam in pœnis irrogandis, quam in præmijs distribuendis, 16. 31.

Iustitia Aragonum est Iudex grauaminum in Curia, & quomodo illa iudicet, 19. 35.

Ius Maiestatis à consuetudine legem accepit, 19. 10.

Ius à consuetudine emanans dicitur naturale, 19. 12.

Iustitia Aragonum, & eius Locumtenentes, si vt priuati delinquant à Curia generali puniuntur, si vt Magistratus nouẽuirali iudicio per fabas iudicantur, 20. 3. & 5.

Iustitiæ Aragonum Magistratus, quomodo cum tribunicia potestate conueniat, 20. 13. & 18.

Iustitia Aragonum, est Iudex exemptorum, 20. 27.

INDEX.

Iustitia Aragonum, in quo sit antiquis prætoribus inferior, & prætori à Nerua adiecto cõparetur, 20. 35. & 38.

Iustitia Aragonum, per concessionem iurisfirmæ euocat ad se causam, 20. 56.

Iustitia Aragonum habet duos Lictores, & in quo differant à Viatoribus, 20. 102. & 103.

Iustitia, est finis Principatus & administrationis politicæ, 23. 44.

L

LEgatus non habebat ius atrociter verberãdi, in initio, 76.

Legationis species quotuplex, 16. 42.

Legatis omnibus an concedatur priuilegium reuocandi domum, 16. 43.

Legatio libera quæ olim diceretur, 16. 45. & 47

Legationem recusauit Callistus, sed in Aragonia multi ambiunt liberam, 16. 46.

Legum obseruantia non minuit maiestatem, 3. 5. & 6.

Lex Salica apud Gallos an sit lex Regia, 3. 15.

Lex Regia an transtulerit totius orbis dominiũ & quid sit, & quando lata, 3. 1. & 14. & §. 22 3. & 4.

Lex Iulia de ambitu quando cessauit, 3. 27.

Leges regni Aragonum quare Fori appellentur, 19. 6.

Leges in Aragonia feruntur à Rege de consensu quatuor Brachiorum Regni, sup. verb. Cõsuetudo.

Leges Impetatorum non possunt allegari, vt leges in Aragonia, sed in sui ratione, 21. 26.

Leges quousque venerandę, 23. 40.

Leges condere primus effectus maioriæ, 25. 3.

Leges ferendi modus, in Aragonia à lege regia promanauit, 25. 4. & 6.

Leges si transeunt in contractum reuocari non possunt per solũ Principẽ, infr. verb. Princeps

Lex ex causa potest moderare, & coarctare iurisdictionẽ magistratuum ne in aliqua causa ius reddant, sup. verb. Iurisdictio.

Lex regia quare ita appellata, 23. 53.

Lex regia an ab initio transtulerit potestatẽ supremam in Imperatores, & æqualem, & quando cęperit promulgari, 3. 19. 23. & 24.

legẽ regiã, Iustini. legẽ antiquã appellabat. 3. 34

Lege regia, popularia in Regem translata, Senatoria penes populum manserunt, 25. 7.

l. ex imperfecto, C. de testam. & l. vnica, ff. de offic. prætor. explicantur, 3. 32.

l. 2. ff. de mortuo inferendo explicatur, 3. 46.

Lex regia transtulit in Principem potestatẽ necessariam ad eum constituendum secundum naturam principatus, 21. 1.

Leges tabellariæ ad iudicium populi pertinebant, 20. 6.

Legum obseruantia non imminuit Principũ mãiestatem, 3. 7. & §. 17. 2. 5. & seq.

Leges moribus populi firmantur, 3. 8.

Leges cuiusque prouinciæ, cur oporteat esse diuersas, 11. 27. & seq.

Legem de nouo ferri, vnius dissensus impediebat ante forũ nouũ Tirasonæ anni 1592. 4. 17. 21. & seq.

Legibus arcetur iniustitia domi, & armis vis ab externis, 16. 17.

Leges ferebant Romani calatis comitiis, quibus etiam Reges tenebantur, 19. 4. & 5.

Lex humana quando excuset à peccato, & in foro conscientiæ seruanda, 35 4.

Lex ex moribus proueniens, maioris est authoritatis quam scripta, 19. 9

l. 1. de const. Princip. l. 1. & l. de quibus, ff. de legib. declarantur, 21. 4. cum sequen.

Leges priuatas tribuit Rex vniuersitatibus prõ earum optimo regimine, 21. 12.

l. 1. & 2. C. de cursu pub. lib. 12. declarãtur, 26. 58.

l. bene à Zenone, C. de quadrienij præscriptione, non habet locum in Aragonia, 21. 32.

l. Princeps, ff. de legibus. intelligitur, 23. 7. & trib. seq. 12. & 13.

l. si Augustæ, & l. quod Principi, ff. de legat. 2. intelliguntur, 23. 11.

l. iusp ublicum, de pactis, intelligitur, 23. 62.

l. 1. C. vt nemo ad suum patrocinium, lib. 11. declaratur. 34. 3.

l. 1. §. ius naturale, ff. de iustitia & iure. [& §. 1. Institut. de iure naturali; explicantur, 29. 5.

l. post liminium, § filius, ff. de captiuis, intelligitur, 31. 10.

l. liber homo, ff. ad l. Aquiliam intellectus, 32. 10

l. quidam in suo, de conditio. inst. & l. 2. de mor tuo inferendo, declarantur, 35. 21.

Lex tribuens Baronibus in suos vassallos seruitutis, absolutam potestatem, an fuerit iusta; & de eius ratione, 32. 2. 4. 5. 9. & 18.

Legitimationem concedere, effectus est maioriæ, & an eum producat maioria Regis Aragonum, 25. 12.

Legitima quatenus includit alimenta filiorum; an possit à lege auferri, 2. 14. & 30.

Legitima in Aragonia ad minimam quantitatẽ ex foro regni, potest per testatorem reduci, 30. 4.

Liberatio per viam priuilegiatam, quid sit, & de eius ratione, & quomodo hodie reperiatur testi-

restricta, 25.23.
Lictores, Viatores, Portarij, Virgarij, seu Sayones qui sint, 20. 102. & 103.
Lingua in capite politico, quæ officia gerat, & quare sit vna, labiis, & dentibus circumclussa, 11. 18. & seq.
Liberorum procreatio est iuris naturalis, sed in diuersum finem procreantur ab homine quã à brutis, 29. 12. & 15.
Liberorum educatio est iuris naturalis, sed non eadem ratione cum brutis facienda, 29. 16. cum duob. seqq.
Liberorũ successio est iuris naturalis, 30. 2. 16.
Liberorum successio quatenus piæ causæ præferatur, 30. 12.
Libertas naturalis, omnibus est communis, etiã captis ab hostibus, 30. 24.
Locumtenentis generalis domini Regis munus, 11. 1. & seq. & infr. verb. Prorex.
Locumtenens generalis an habeat iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, 11. 8.
Magister Ludouicus Aliaga Consiliarius sanctæ Inquisitionis, & status, laudatur, in initio, 80. & §. 10. n. 5.

M

MAiestas non minuitur legum obseruatione, supra verbo legum obseruantia.
Maiestas Regia quare repręsentetur per cerebrum, 7. 21. & seq.
Maiestas Regis Aragonum, non minuitur leguũ obseruatione, nec quod eas cum consilio populi ferat, atq; deroget. 21. 3.
Maioria seu ius Regium, an à Rege separari possit, 24. 17. & seq.
Machabeorum locus c. 8. explicatur, 3. 11.
Maiestas fuit olim penes populum, & auctoritas penes Senatum, 3. 20.
Magistratus summi, Imperatores, & sũma potestas, merũ imperiũ à Romanis dicebãtur. 3. 33
Maiestas vnde dicta, 7. 2.
Masculinũ quando cõprehẽdat fœmininũ, 35. 2
Magistratuum creandorũ auctoritas ad Regem pertinet, 25. 28.
Magistratus habent exercitiũ iurisdictionis durante Principis beneplacito, 25. 29.
Magistri Principum diligenti eruditionis, & virtutis indagatione sunt eligendi. 7. 42.
Magistratus salutati debent resalutare. 7. 13.
Magistratus, quomodo erga subditos se gerere debent, 7. 14. & seq.
Maius, vel minus, non constituunt diuersitatem specificam, 1. 7. 21.
Manus Dominica, in quo differat à manu Regia 34. 10.
Manifestatio ad cuius exemplum introducta, & quando cumulatiue, cum alijs à Iustitia Aragonum prouideatur, & quotuplex sit, & quãdo spiret, 20. 19. 21. & 22.
Manus Regia, quo casu permissa, 23. 36. & trib. seq. & §. 32. num. 16.
Martyres Innumerabiles Cęsaraugustæ passi fuerunt. in initio, 50.
D. Martinus Baptista de la Nuza Iustitia Aragonum laudatur, 12. 6.
Marchionis nomẽ, vnde originẽ sũpserit, 25. 27
Mare Mediterraneum, cuius Principis esse intelligatur, 30. 22.
Manifestari possunt vassalli a Barone, filij a patre, vel matre, & subditi ab eo cui aliqua de causa subsunt, 20. 23. & duob. seq.
Manifestatio a posse iudicis Ecclesiastici, cur prouideatur, tanquam a priuata persona, 20. 86.
Materia subiecta super qua rescribitur in quæstione potestatis primo loco consideranda est, 29. 2.
Mater quare pro delictis filij mulctam pecuniariã in Aragonia soluere cõpellitur, in initio. 71
Matrimonij contrahendi certa forma a Concilio Tridentino tradita, 29. 8.
Matrimonium non solum est inter fideles, sed etiam inter infideles, & apud Romanos qua solemnitate contraheretur. 29. 7.
Manus corporis politici milites, & iurisperiti, & qui præferendi, & de eorum priuilegijs remissiue, 16. 18. & 19. & 23.
Merum imperium quatenus potestas gladij est effectus, est maioriæ, & quid in Aragonia, 25. 34. 35. 37. & 39.
Mercatorum confraternitas Cęsaraugustæ instituta habet curam, quod flumen Iberi nauigabile existat, & ideo ex Regum priuilegio à nauigantibus collectam exigit. 26. 40.
Merum & mixtum imperium quo sensu dicatur in Aragonia incognitum, 19 17. 21. & 24. & §. 21. nu. 2. & §. 23 num. 25 & §. 25. num. 50.
Metus conditionalis, quando, & in quo excuset, 35. 12.
Meninges, quibus inuoluitur cerebrum, quid significent in maiestate Regia. 7. 30. & 35.
Mensuræ & pondera a quibus signanda. 26. 68.
Mercatores boni laudandi, improbi vero illaudabiles, & qui sint illi, 14. 5. & seq.
Mercurij cur antiquitus, & furto, & mercaturæ præesse diceretur, 14. 9.
Membra ad cõseruationem capitis politici, an bona, & vitã periculo exponere debeãt. 31. 13.
D. Michael Martinez del Villar Regij fisci Aduocatus, laudatur. 10. 33.

INDEX.

Michaelis Barnabe de Vaguena insigne factum, & suorum descendentium priuilegiũ, 31. 14.
Militaris disciplina, in quo pręcipue consistat, & auctoritatem ac famam Principum multũ momenti habere in bello, 31. 11.
Milites togatę, vel armatę militię creare, depo nere, vel exauthorare, ad quẽ pertineat, 26. 70. & §. 33. 14.
Milites, an præferendi Iurecon sultis. 8. 9.
Minerua cur armata fingatur, 8. 5.
Militum tria genera, 33. 14.
Misterium fidei quot miraculis in Aragonia sit confirmatum supra verbo fides.
Molendinum, & pons, an possint fabricari in flu mine publico sine licentia Principis. 26. 37.
Monarchia Regum Aragonum sui origine fuit heroica, 3. 7. & §. 4. nu. 1. & 3.
Monarchia foris gubernata diutius manet, & difficilius conuellitur, 19. 11.
Monarchia, an excellẽtior alijs speciebus regiminum, 3. 4.
Monetam Iaccensem non minuere, neq; muta re Rex Aragonum iurat, & cum illa comerciũ est rerum, 26. 43. & 44.
Moneta, vnde dicatur, 26. 46.
Monetæ probę conditiones, 26. 47.
Montes, pascua, & flumina in Regem lege Regia translata, fuerunt ab illo concessa vniuersitatibus in dotem profecticiam, 26. 11. 12. 13. 35.
Montes publici totius Regni sunt indefensi vicinis Cæsarauguste. 26. 28.
Morauetinum, seu monetaticum, qua ratione soluatur in Aragonia, 26. 45.
Moralia pręcepta duo Deus colendus, & proxi mus diligendus cęterorum fons & origo, 31. 7. 9. & 22.
Mores populi Aragonensis, quis primum in scri pturam redegerit, 19. 14. & 15.
Multi ex maxima in miseram fortunam lapsi re feruntur, 7. 17.
Musculi quibus colligatur harmonia corporis politici qui sint, 16. 52.

N

NAssus corporis politici in Aragonia repręsentatur in supremo consilio, supra verbo consilium supremum.
Naues, plaustra, & animalia, an pro vsu Reipublicę inuitis dñis possint capi, 26. 56.
Necessitas, & æquitas aliquando suadent vtendum manu Regia, & imperio, 23. 36. 37. & 39
Nerui corporis politici, qui sint, 16. 49. & 51.
Nobiles grauius peccant, quam plebeij, & an sint grauius puniendi, 16. 33. & 34.
Nobiles Aragonũ nõ puniuntur pœnis corporalibus pro delictis, 16. 35.
Nobiles Infantiones, & Clerici, possunt in fragantia delicti capi per officiales Baronum, ad finem remittendi, 33. 2.
Nobiles & Infantiones, habitantes in locis Baronum, non possunt ibi criminaliter accusari, sed tantum ciuiliter conueniri, * quod est intelligendum in nobilibus ratione rei sitæ, vel in recursum, 33. 1.
Nobiles in corde repręsentantur, 13. 1. & seq.
Nobilitas quando in beneficijs præferenda, & quid sit in ea laudabilius, 13. 7. & duobus seq.
Nobilitatis priuilegio, an possit quis renuncia re, 16. 36.
Nobiles exteri, an gaudeãt priuilegio nobilium Aragonum, 16. 37.
Nobiles olim Richi homines appellabantur, 16 39. & §. 30. nu. 7.
Nomẽ paternũ conténere vanitatis signũ, 33. 17.
Nobilitas sine diuitijs, conseruari nõ potest, & ex antiquis diuitijs sępe orta, 30. 3.
Nouitates in administratione reipublicæ vitan dæ, 11. 21.
Notarij requisiti tenẽtur firmas præsentare D. Regi, sub pœna priuationis officij, 20. 96.
Nundinarũ cõcessio supremæ potestatis est, & de earũ priuilegijs, & immunitate, 26. 61. & 62

O

Obseruantia Regni, Item Iudex, tit. de fide in strumentorum, de quo iure naturali intelligatur, 29. 28.
Oculi corporis Reipublicæ, sunt Consiliarij Principis, 8. 1.
Oculorum pupillæ sunt religio, & iustitia, 8. 10.
Oculorũ palpebræ secretũ, & silentium. 8. 25.
Oculorum obiectum vtilitas publica, & quod sit medium visus, 8. 26. & 27.
Oculi si contradicant auribus, quibus à Principe sit magis assentiendum, 9. 10.
Occidens bannitum quando sit tutus in foro conscientiæ, 36. 31.
Occupatio temporalitatum, & expulsio reso luitur cessante inobedientia solutis expensis. 27. 13.
Officium iudicis nobile non habemus in Arago nia, & quando nobile, & quando mercenarium, 19. 23.
Officia concessa à Rege durante suo beneplacito, & voluntate, perpetua iudicantur. 17. 8.
Officiales Regij, portant baculum in signum iu risdictionis more Romanorum, 24. 9.
Opes mercatorum durare solent, vt aranearum tela, 14. 12.
Os corporis politici Locumtenens generalis, vel Gubernator Regni. Vide verb. Prorex.

INDEX.

Ossa corporis politici, quæ. 16.48.
Otio nihil pernitiosius. In initio. 75.

P

PAtria, an parentes præferri debeant, 31.10.
Patris orphanorum munus. In initio. 74.
Patriæ parendum in persona Principis qui charior debet haberi parentibus, & filijs, 31.12. & 16.
Pacto, an possit, quis se subijcere alteri, & colonum ad scriptitium, seu vassallum seruitutis facere, & in certo loco perpetuo manere promittere, 32.10. & 34.
Patris familias potestas in domo. In initio, 16. 17.
Patriæ potestatis origo, facultas, & effectus, ibidem, 23. & 65.
Patria potestas, an solum apud Romanos vigue rit, & an fuerit apud Gallos, & quid in Aragonia, ibidem, 31. & seq. 63.
Patres in Aragonia possunt priuare filijs legitima, quid minimum loco legitimæ relinquentes, ibidem, 64.
Patria omnibus chara, sed charior Aragonensibus, ibidem, 62.
Pedes corporis politici, legati, 16.41.
Pedagia pro securitate itinerum præstantur, 26. 32. & 33.
Pendones Regij, ex qua causa, & à quo Magistratu apponantur in locis Baronum, 27.1. & duob. seq.
Perhoresc étiæ literas concedit dominus Rex in locis Baronum, infra, verb. Rex.
Persarum imperium cur brebi corruit, 3.18.
Personæ conditio in quolibet actu inuestiganda, deinde territorium, 36.1.
Personæ mutatione mutatur status rei. 36.7.
Permittuntur multa in viam facti, quæ in viam iurisdictionis non permitterentur, 34. 13. & 17.
Permittuntur aliqua impune in hoc sęculo, quę in futuro punientur, 31.27.
Pertinacia impedit recta consilia, 10.19.
Philippus noster Primus laudatur, & in honorē B. Laurentij, quam ditissimum templum ac cœnobium extruxerit, in initio, 52. & §. 8.7. & 29.
Philippus ex nostris Primus, potētia & prudētia pacem, & iustitiam in Aragonia firmam reliquit, 18.7. & 8.
Philippus moriens in Deo supremam esse potestatem professus. 22.10.
Philippus Rex noster Secundus laudatur, 8.7. & §. 10. num. 6.
Philippi nomē decorum, & antiquum ac primi Imperatoris Christiani, 26.48. & 49.
Plenitudo potestatis non extenditur ad ea quæ sunt iuris naturalis, 29.3.
Plena potestas, an sit quæ est legum vinculis circunscripta, 23.15. & 16.
Plenitudo potestatis non extenditur ad iniusta. 23.18. & 20.
Plinij dictum de homine reprobatur, 1.4. & 5.
Possessorijs interdictis, an possint vti Barones pro conseruanda sua potestate absoluta, & & vassalli pro exemptione ab illa, & libertate, 36.30.
Possessio omnium communis est iuris naturalis & in quibus illius manserit vestigium, 30.17.
Possessorium iudicium summarium est præparatorium plenarij, & ordinarij, & quis in vtroquè obtinere debeat, & coram quo iudice, 20.69.71. & seq. 75. & 78.
Possessionem quibus modis quis dicatur melius probare. 20.79.
Potentijs animæ, & sensu communi, quomodo debeant Reges vti, 7.24.
Potestatis exordium, in initio, nu. 2. & 3.
Potestatis eticæ exordium est hominis in se ipsum, in initio, 6.
Potestatis augmentum cum excessu in Principe non auget maiestatem, & Principatum, sed imminuit, 3.17. & seq. p. 42.
Potestas excelentię non fuit translata, in Rom. Pont. 2.25.
Potestas secularis suprema, an fuerit translata in Rom. Pont. 2, 29.
Potestas circa carceres in quo, foris Regni reperiatur restricta, 16 4.
Potestas ęconomica ad filios corrigendos est in Aragonia, in initio. nu. 66.
Potestas ęconomica, quibus, & in quos competat, ibidem, 72.
Potestas ęconomica politicę fuit ordium, ibid. 67.
Potestatis Ecclesiasticæ, & secularis distinctio, 2. 34. & 39.
Potestas omnis ordinis, & iurisdictionis fuit à Christo Domino immediate in R. P. translata, 2.24.
Potestas respectu dominij rerum, an fuerit in Petrum, & successores translata, supra verbo Dominium.
Potestas ex lege Regia translata, an possit minui, vel augeri. 3.12.
Potestatis quęstio primò agitanda. 22.1.
Potestatis deffectus inducit nullitatem insanabilem, 22.6. & 7.
Potestatis quæstio in supremis Principibus ad volun

INDEX.

tatis quęstionem reducitur,22.12. & 13.
Potestas absoluta, an fuerit in Principem lege Regia translata,23. 3.
Potestas morte soluitur,35.26.
Potestas suprema potest considerari respectu iurisdictionis,& respectu dominij,24.1.
Potestas absoluta Baronum nostri Regni in eorum vassallos,& eorum bona non est ius formatum,sed facultas impunibilis,33.21.
Potestatis absolutę non reprobatur vsus, sed abusus,32.17.& §.35.10.
Potestate absoluta, an vtantur in Aragonia D. Rex,Prælati Ecclesiastici,vsufructarij,vel viduæ,36.2.
Potestas absoluta Baronum in nostro Regno, non prouenit ex iurisdictione, sed ex dominio,& quid sit iurisdictio.34.11.& 12.
Pœnam augere in constitutione defesię quatenus Rex possit in Aragonia,26.26.
Prophetæ Samuelis verba referuntur.36.29.
Procuratorum officium in Aragonia honorificum,& nobilitati non derogans,16.21.
Prodigis non datur curator, nec interdicitur bonorum administratio in Aragonia,23. 28. & 30.& §.34.20.
Procurator fiscalis,& astrictus, ac quatuor brachiorum Regni, in quibus casibus sint pars legitima ad acusandum remissiue, 19.29.31. & 33.
Praxis in Aragonia quare iudicibus, & officialibus maxime necessaria,19.16.
Pragmatica sanctio Regum Francorum,an fuerit abolita,2.40.
Princeps si bene super facto informatus rescribat,etiam non adiecta clausula, vt actus valeat,de plenitudine potestatis censetur rescripsisse,28.16.& 17.
Principem cunctatorem esse oportet nō nimis credulum,nec è contra,9.3.& 4.& 9.
Princeps non debet sine causa contra ius constitutum rescribere,& an præsumatur,vel sit necesse,quod exprimatur,23.31.& seq.
Princeps non compellitur leges obseruare, sed ratione dirigitur,23.49.& §.31.nu.21.
Prudentia per quæ representetur in capite, & quæ eius partes,& officia,7.33.cum seq.
Prorex diligentissime instructionem seruare tenetur.11.6.
Prorex post depositum officium excelentiæ titulo fruitur,11.9.
Prorex si aliquid fecerit contra instructionem factū tenet,sed reprehēdi debet à Rege,11.7.
Prorex est Vicarius Regis,& eadem solemnitate iurat,qua D.Rex,10.3.& 4.
Primogenitus maior 14.annorum ipso foro est Gubernator Regni,11.12.
Præsides ęrarij publici,& Regij,quomodo à Romanis vocarentur, & crearentur, & quid in Aragonia,15.7.& seq.
Præsides debent curare ne animi sui votum pandant lingua,aspectu,vel vultu vt consiliarij liberius suum proferant.10.31.
Præsides leges ac mores Prouinciæ cui pręsunt, absquè delectu seruare debent,11.23.& seq. 30.
Prælati electio Principi seculari suspecti, potest ab eo impugnari. ne cōfirmari à R.P.27.15
Prælati in suis locis possunt exercere iurisdictionem ciuilem in propria persona,25.31.
Princeps non potest tuta conscientia permittere liberam religionem.8.17.
Princeps vnde dicatur.7.3.
Priuilegio quod concedi potest,& consuetudine immemoriali cum fama priuilegij potest acquiri,20.90.& 91.
Priuilegiū adesse, ex quibus præsumatur,20.93
Priuilegia insigniora Aragonum,quis concesserit,& confirmauerit,31.20.
Priuilegium in pœnis concessum respectu certę personę non extenditur ad alias.16.38.
Priuilegia,an possint à Principe reuocari,& an amittantur in Aragonia per non vsum,vel cō trarium vsum,30.41.& 42.
Prouerbium Romę,bono tribuno plebis improbos Magistratus metui non debere,20.17.
Prophetę Regis versus,Psal.4.explicatur, in initio,9.
Promissio obseruandi leges obligat successorem,23.48.
Promoti ad officia ambitione, & non meritis, cuius conditionis esse soleant,7.16.
Prudentia est sal omnium virtutum, sine quo vitia,vellamine virtutum contegantur,7.38. & seq.
Principum conuentiones, & iudicia sunt bonæ fidei,3.36.
Princeps ex contractu, an obligetur ciuiliter, vel tantum naturaliter,30.19.
Principatus despoticus quando iustus.32.15.
Princeps an possit contractum cum subdito, initum de plenitudine potestatis violare, & quid in contractu lucratiuo, & legibus pactionatis,30.35.38.40.44.& 45.
Princeps.an possit sine causa priuare officialē, officio quod ad eius beneplacitum concessit, 30.41.
Publicani qui olim extiterint,14.7.
Pupillæ oculorum quæ.8.19.

Quali-

INDEX.

Q

QValitates requisitæ à foris in Aragonia pro obtinendis officijs,25.30.& 32.

Quarta trebelianica,falcidia, & legitima, non deducuntur in Aragonia ab hæreditate,legatis,& fideicommissis,23.65.

Quinti Fabij exemplum elegans de recursu ad tribunos plebis,20.14.& 16.

Quilibet de populo, in quibus casibus sit pars legitima remissiue,19.32.

Qualitates optimi consiliarij Regis, 10.3. & 7. 18.& 21.

Qualitates in legatis requisitæ,16.44.

R

RAmirus quid significet,4.10.

Ramirus Rex Aragonum, quare occiderit vndecim nobiles,7.19.

Ratio status,neglecta iustitia,& religione, improbanda,8.15.& 16.

Ratio status,an sit iusta causa rescribendi contra leges,& ius tertij,23.35.

Rationem loco omnium tribuit naturahomini, 1.5.20.

Recursus à quouis Magistratu datur ad curiam Iustitiæ Aragonum per viam grauaminum factorum,sicut ad tribunos plebis Rom.20.1.2.

Recursus ad curiam Iust. Arago. cur electio iuris firmæ,& non appellatio dicatur,20.8.

Regendi species quot,& an Monarchia excelentior,3.3.& 4.

Regum ius plenius est quam Imperatorum, 2. 41.& 42.& §.4.num.2.

Regna Hispaniæ iure sanguinis defferuntur, & quid tempore Gothorum,4.4.& trib.seq.

Regi & eius magistratibus debetur honor, & reuerentia,7.4.& sequen.

Regis optimi conditiones,7.26.& 29.

Regentis officium Gubernationis,& eius Assessoris officium, quando cesset,11.14.

Recursus à sententia Iustitiæ Aragonum, non datur in causa grauaminum factorum,20.9.

Reges Aragonenses antesignani Ecclesiæ, in initio,55.

Regentes Consilij supremi sunt sex,duo Aragonenses,duo Cathalani,& duo Valentini,nominantur,& laudantur,10.8.

Regens officium generalis Gubernationis præest Regiæ Audientiæ absente à Regno Rege, & eius Locumtenente generali,11.10.

Regis Aragonum potestas, & maiestas, quod legibus Regni subijciatur, non est minor cæterorum Regum, 3. 5.& §.17.2.& seq.

Reges Aragonum permisserũt fauore fidei spoliari absoluta potestate, quam habebant in Sarracenos,32.8.11.& 14.

Regis Aragonum potestas, in quibus non repeperitur foris limitata par est cum qualibet alterius supremi Monarchæ potestate,25,41.

Religionem Christianam contemnentes perpetuo infelices,8 22.

Religionis simulatio improbissima status ratio, contra impium machabellum,8.13.

Regio quæ dicatur parua, quæ magna, & quæ maxima,& quæ maior,24.6.10.& 11.

Regum Aragonum summa est potestas in suos officiales,sed illa moderate vtuntur.34 18.

Regum absoluto Imperio, an sit melius gubernati,quam tirannide legis.4.18.

Reges tenentur omni studio tegere sua vitia, ne ignotescant populo.5.6.

Regis mandato non parere delictum est,16.53.

Regis Aragonum maiestas, auctoritate magistratus Iustitiæ Aragonũ non minuitur,20.41

Regis causa ad eum per appellationem deuoluta vbi de illa cognoscatur,20.42.& 44.

Regis Aragonum maioria cur aliqua regalia nõ producat,25.2.

Reges in seruandis foris Aragonensibus, quanta benignitate vsi fuerint exemplo ostendi-

Religionis obiectũ est Deus,8.11. (tur,31.19.

Religio omnibus rebus præferenda,8.12.

Restitutio non conceditur in Aragonia minoribus,& absentibus causa reipublicæ, sed ipso foro seruantur illęsi.19.25. (& 42.

Rescripti contra ius executio differenda,23,41

Rex Aragonum in Regno supremus Monarcha est,21.19.& seq.

Rex in Aragonia potest quicquid lex non prohibet, inferiores vero Magistratus,quicquid lex iubet, 25.9.

Rex quare capiti comparetur,5.1.& seq.

Rex Aragonum est caput supremum Regni, & quatuor ordines sunt membra, & quando in Curijs coniunguntur vnum corpus constituunt,4.25.& 26.

Rex Aragonum quod ei lege Regia competit potest edictis,& bannis adiuuare, 21.13.14. & 16.

Rex Aragonum concedit remissiones criminũ, & quomodo,& quando,25.45.& trib.seq.

Rex Aragonum priuatiue cognoscit in causis vniuersitatum,& nobilium,ac etiam crimina libus Infantionum habitantium in locis Baronum,25.53.& 54.& §.33.nu.1.

Rex an possit petere ratione ab officialibus vniuersitatis distributionis pecuniæ publicę.26. 67.

Rex Hispaniæ potest prohibere nauigationem maris Indici,30.21.22.

Rex

INDEX.

Rex si contra leges regni aliquid iubeat, quid faciendum, 23.41. & seq. 64. & 47. & §. 28. n. 14. & §. 31. n. 17.

Rex Aragonum est dominus iurisdictionum in regno, & an possit eam exercere in locis Baronum, 24. 24. & seq.

Rex gerit nomẽ, & imaginẽ reipublicę, 6.1. & seq.

Rex simul cum Curia, an dicatur maiorem habere authoritatem, 18. 2.

Rex comparatur Medico, & regnũ corpori physico, 18. 4.

Rex Aragonum vnum tantum procuratorẽ fiscalem habere potest, & is in quibus casibus, & vbi agere & conueniri valeat, 19. 39. & 30. & §. 20. 37.

Rex Aragonum monetur à Iustitia Aragonum leges iuratas seruare, 20. 40.

Rex Aragonum, & eius Magistratus iurãt seruare Foros, & libertates regni, 25. 43. & §. 31. 20

Rex Aragonum an possit vendere officia in regno, 25. 33.

Rex Aragonũ nunquã foros trãsgreditur, 25. 42

Rex Aragonum prohibet extrahi à regno triticum, & alia, & extrahentes punit, 26. 27.

Rex est iudex aquarum currentium, & illas diuidere potest, 26. 38.

Rex in locis quæ sua propria non sunt, an possit actu exercere iurisdictionem, 36. 26.

Rex, vel Prælatus acquirentes castrũ, an cẽsean tur illud acquirere regno, vel Ecclesiæ, 36. 3.

Rex potest multipliciter considerari, quoad diuersos effectus, 36. 4.

Rex Aragonũ in locis Ecclesiæ habet multa iura & pauciſſima in locis Baronum, 36. 5.

Rex si acquisierit loca & castra Baronis, an possit in eis exercere dominicã potestatẽ, 36. 10.

Rem iudicatã rescindere, & causa appellatione remota cõmittere, effectus maiorię est, 25. 17.

Richorum hominum de natura quanta fuerit apud maiores dignitas, quare Seniores, & de Pendon, y Caldera appellentur, cum aliquarũ obseruantiarum regni intellectu, 32. 18.

Richorum hominum de natura, & Richorum hominum de meshada discrimen, 32. 26.

Romanus Pontifex in ecclesiasticis & spiritualibus supremam habet potestatem, 2. 19. & seq.

Romanus Pontifex in finem supernaturalem etiam supremam potestem secularem habet, & rerum dominium, 2. 44.

Roma quare Vrbs æterna appellaretur, 3. 37.

Romanus Pontifex an ardua expedire teneatur cum consilio Cardinalium, 4. 12.

Romanorum Imperatorum monarchia quare Augusti tempore cęperit, 3. 36.

Romani, quare fasces virgis alligatas portarent, 7. 27.

S

SAlinæ publicę ad supremum dominium spectant, 26. 29.

Saluosconductus, seu securicates concedere ad quem spectet, 26. 69.

Salaria aduocatorum & procuratorũ nostri regni, honoraria appellantur, 16. 20.

Saturni templum erat locus ęrari apud Romanos, 15. 3.

Scandalum quando euitandum, 2. 17.

Scandalum publicum oritur in Aragonia, & status publicus turbatur ex fractione Fororum, 23. 43.

Scientia legalis, & ars militaris, cur Regiæ appellentur, 16. 15.

Scientia in Principe ex quibus præsumatur, 20. 92. & §. 24. 29.

Seditiones in regno Aragonum à quibus motæ, & ex quibus causis, 18. 5. & 6.

S. P. Q. R. explicatio, 3. 38.

Senatus Romanus cur inter Deos referre Christum Dominum recusauerit, 3. 22.

Seniores cur appellentur Barones, & Seniorem esse in tali loco, vel talis loci discrimẽ, 32. 18. 19. & 22.

Sententiam in caput ciuis Romani sine iussu populi ferri lege 12. tabullarum prohibitũ, 20. 4.

Sententia lata extra fines regni nõ valet, 25. 22.

Sepeliri non potest condemnatus, vt sit perpetuo in patibulo, sine principis secularis licentia, 35. 22.

Sepelire mortuos publice interest, 33. 18.

Sepultura carere species maledictionis est, quæ non debet nisi ob grauissimas causas impediri, ibidem.

Seruitutes ex bellis ortę; & quid inter christianos, 30. 56.

Serui quoad ius ciuile pro nullis habentur, secus quoad ius naturale. 30. 25.

Seuire sine recursu in subditos, an liceat patri, Abbati, & Baroni, 33. 8. 10.

Solemnibus iudiciorum, in quibus casibus solutus reperiatur Rex Aragonum, 25. 14. & duobus seqq.

Spurius an naturalis quis indubio præsumatur, remissiue, 25. 13.

Status publicus tutior sub malo Principe, cui adsint boni consiliarij, quam è cõtra, 8. 2.

Status ratio à lege diuina non debet esse deuia, 10. 4.

Statutis vniuersitatum an comprehendantur Infantio-

fantiones,& exempti, 21. 17.
Statuto an posit induci, vt aliquo casu in diebus feriatis posit iudicialiter procedi, 31. 8.
Statutum excludens fœminas propter masculos an sit fauorabile,vel odiosum, 35. 9.
Subditi etiam lesi debent esse fideles,& obedire suo Principi, 31. 21.
Subditi facile mores Principis imitantur, 7. 41.
Superbia commune nobilitatis malum,& primũ hominis peccatum, 13. 3.
Superbiam quę temperare valeãt, 13. 4. & seq.
Synderesis in homine quę dicatur. in initio, 10.

T

TArquinus cur tyrannus vocaretur, 3. 21.
Territorium dupliciter sumitur,& vnde dicatur, 24. 3. 6. & 15.
Terrę incultę & pro derelicto habitæ ad quem pertineant, 26. 55.
Testamentorum condendorũ forma, in quibus in Aragonia immutata, 23. 63.
Testamentum non solemne inter liberos valet, 30. 11.
Thomas Bozius increpatur, in initio, 61.
Thesaurus repertus cuius sit, 26. 54.
Tribunorumplebis coercitio penes populum fuit, 20. 7.
Tributa, gabellas,seu vectigalia imponere ad supremam potestatem spectat, & quomodo differant à collectis vniuersitatis: & quid in Aragonia, 26. 1. 2. 5. & 6.
Tributum capitis & vectigal quid sint, 26. 3.
Tortura non habet locum in Aragonia, 25. 40.
Tutores Baronis an possint vti absoluta, 32. 23

V

VAssalli Regis,alij simplices,alij qualificati: omnium tamẽ bona allodialia, 27. 5. & 6.
Vassalli Baronum in Aragonia, vassalli mediati sunt domini Regis, & ei primo loco tenentur obedire, 27. 21.
Vassalli Baronum rebelles dominis suis quomodo puniendi, 27. 20.
Vassalli seruitutis Baronum,cur sic appellentur, & homines tui dicantur, 33. 3.
Vassalli tenentur etiam viduis,vsufructuariis,& Comendatariis homagia præstare, 33. 4.
Vassalli seruitutis nostri regni,quibus equiparẽtur,& an sint adscriptitij;& cur villani de parada dicantur. 32. 31.
Vassalli seruitutis non possunt ferre testimoniũ pro dominis, 34. 5.
Vassalli possunt inuiti alienari per dominum simul cum castro, 34. 2. & 6. & §. 36. 8.
Vassalli in Aragonia ex commissione, & omissione puniuntur, 36. 20.
Vassalli mortui soluti sunt absoluta potestate Baronum. 35. 24.
Vassalli seruitutis an possint libere recedere, & Baro bona recedẽtis occupare; & quid in vassallo Regis,vel Ecclesiæ, 32. 32.
Vassalli si in alium locum se transferant animo ibi perpetuo manendi,& primum deserendi, an cogi possint redire per Baronem, 32. 33.
Vassalli seruitutis Aragonum quod attinet ad ius ciuile Aragonum pro nullis habentur, Infantiones vero pro aliquibus, 33. 13.
Vassallus litigãs cum Barone super libertate,an pẽdẽte lite habeatur pro libero, 33. 15. & 18
Vassalli alienati in duriorem dominum an possint se ipsos redimere, 36. 9.
Vassalli Baronum, an possint se tueri contra dominicam potestatem immunitate ecclesiastica,vel de Foro, 36. 43. 15. & 19.
Venationes,& piscationes in publicis quatenus à lege,vel à Principe prohiberi valeãt, 30. 18.
Veredarij officium quid sit,& eius prouisio ad quem spectat, 26. 59.
Verba ad quid inuenta,& in Aragonia secundũ. propriam significationem intelligenda, 28. 1. & 3.
Verba obseruantiæ remota appellatione declarantur, 36. 24.
Viæ publicę supremi dominij sunt, 26. 31.
Viatores, vide sup. Lictores.
Vicus,seu pagus ex quibus constructus, 1. 2. 20.
Vindicare se propria authoritate, an lege, vel priuilegio concedi possit;& quid in Aragonia, 34. 14. 15. & 16.
Vlpianus I.C. quis fuerit, initio, 3. 1.
Vniuersitas quando comprehendatur in constitutione loquente de personis. 35. 2.
Vniuersitate destructa,& extincta, an eius bona ad dominum reuertantur libera à debitis illius vniuersitatis, 26. 14. 20. & 22.
Vniuersitas quot modis destruatur, & extinguatur, 26. 16. 19. 21. & 23.
Vniuersitas quando dicatur delinquere,& quãdo singulares ipsius, 26. 17.
Vniuersitate destructa,si reficiatur,vel de nouo ædificetur, an per omnia succedat actiue, & passiue in locum primæ, 26. 18. 20. & 24.
Vsus rerum communis est existenti in extrema necessitate,& quilibet tenetur ei opem ferre. 30. 23.

FINIS.